703147

12° II. 1354
703147

703147

703147

EXEGESIS
LIBRI SECUNDI
MEDULLÆ
AMESIANÆ,

IN qva qvantum ad obſervantiam, ſan obedientiam erga Deum attinet, qvicqvid in Sacro ſancta Theologia reperitur ſecreti & ardui, qvicqvid in Schola continetur orthodoxi & obſcuri, qvicqvid ab hodiernis hæreticis vocatur in controverſiam, id ferè totum, per qvæſtiones, objectiones, reſponſiones, ita explicatur, ut Sacro ſanctæ Theologiæ cultoribus, præcipuè diſputaturis, & concionaturis, commodiſsimè inſervire qveat.

STUDIO
GEORGII MARTONFALVI,
TRANSYLVANI,
Sacro ſanctæ Theologiæ Doctoris, ejuſdem facultatis, ſacrorum Bibliorum, & Logicæ in Illuſtri Schola Debrecina Profeſſoris ordinarii.

Francisci Molnár
REVESZ UMRE
KONTRÁCSOL

DEBRECINI
APUD GEORGIUM P. KARANCSI.
M. DC. LXXV.

COMMENDATIO libelli.

SUperioribus ab hinc annis, Vir Clarissimus, ac Doctissimus, GEORGIUS MARTONFALVINUS, illustris Gymnasii Debrecinensis Regens, Sacro Sanctæ Theologiæ Doctor, in primam partem Theologiæ Amesianæ laudabilem Exegesim bono publico emisit: nunc verò pervexit ad secundam partem ejusdem Medullæ: in qua, de virtutibus Theologicis, & variis circa virtutes Theologicas, requisitis, fideliter, ac doctè scriptis, sudavit: quas suas lucubrationes, ad Ecclesiarum ædificationem, pariter ac Scholarum, typo mandandas contendit: cujus sanctæ intentioni, & ego Subscribo, ut illæ, quo citiùs ad Dei gloriam exprimantur, & Typographis tradantur. Vale lector benevole, & Authorem amabis.

Ex nagy Bajon Anno D. 1675.
26. Martii.

Tuus in Christo
MATTHIAS NOGRADI.
Inspector Generalis Fratrum

703147

CLARISSIMIS, DOCTISSIMIS, RE-
VERENDISSIMIS VIRIS:

D. GREGO: UNGVARI;

Viro eminentissimo, Pastori Ecclesiæ Körösiensis fidelissimo, superintendenti Ecclesiarum cis & ultra Danubium collectarum prudentissimo, earundemque Ecclesiarum Pastoribus vigilantissimis.

D. JOHANNI ZOANYI,

Viro lectissimo, Pastori Ecclesiæ Biboriensis fidelissimo, Seniori Ecclesiarum Biboriensium meritissimo, earundemq; Ecclesiarum Pastoribus venerandissimis.

D. MARTINO BAGOSI,

Viro ingeniosissimo, Pastori Ecclesiæ Halásziensis fidelissimo, Seniori Ecclesiarum Szabolcsiensium dignissimo, earundēq; Ecclesiarum Pastoribus zelosissimis.

D. SAMUELI KÖLESERI,

Viro undiquaq; eruditissimo, Pastori Ecclesiæ Debrecinensis dexterrimo, fervidissimo, eloquentissimo.

Dominis colendissimis, & Adjutoribus liberalissimis.

NEC NON

CONSULTISSIMIS, PRUDENTISSIMIS VIRIS:

D. JOHANNI SZIVOS,
Viro Nobilissimo, Consuli Reipublicæ Kőrősiensis circumspectissimo.

D. AMBRO: KAMARAS,
Viro Generosissimo, Universitatis Ægopolitanæ Consuli expertissimo, Assessori Comitatuum Pest. Pilis, Solt gravissimo.

D. JOHANNI KALOCSA,
Viro ingenuissimo, Consuli Communitatis Ægopolitanæ amplissimo.

Dominis observandissimis, Benefactoribus munificentissimis.

ET

AMPLISSIMO
Illustris Scholæ Debrecinæ
COETUI:

D. JOHANNI KOCSI, SENIORI.
D. MICHAELI ALMASI, Contrascribæ.
Doctis, Piis, & Providis Scholæ Officialibus
D. MICHAELI KOMAROMI.
D. STAPHANO VECSAI.
D. STEPHANO CYŐNGYŐSI.

D. JOHAN-

703147

D. IOHANNI THOLNAI.
D. STEPHANO VERASEGYHAZI.
Eximiis & Eruditis Scholæ Cantoribus.
D. STEPHANO SZENTPETERI.
D. PAULO KECSKEMETI.
D. IOHANNI KECSKEMETI.
D. VALENTINO MALNASI.
D. VALENTINO HARSANYI.
D. IOHANNI SZENCI.
Peritis & Ornatis Scholæ Collegis,
Cæteriſqvè Præſtantiſſimis, & Doctiſſimis Scholæ noſtræ Civibus, & Alumnis.

Gratiam & pacem à Deo Patre propter Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Reverendiſſimi, Nobiliſſimi Viri, Doctiſſimi juvenes, Auditores chariſſimi,

Quandoqvidem intenſo nupèr editæ Exegeſeos amore, & frequenti hortamento ad hanc Exegeſin elucubrandam quoq; vos me incitaveritis, & invitaveritis, elucubratamq; magnis vèſtris ſumptibus diligentèr imprimi & excudi curaveritis: idcirco, eam (meæ gratitudinis teſtandæ, hujus operiæ exornandæ, veſtræ munificentiæ celebrandæ, juſtæ defenſionis inveniendæ cauſâ) vobis nuncupare, & conſecrare debui &

volui. Quamobrem vos enixè & demissè oro & rogo, ut eam sereno vultu aspiciatis, bono animo legatis, benignè à malevolis Momis, Zoilis, & Aristarchis defendatis, sincerè aliis recommendetis. Quod si facere non dedignati fueritis, me quantulumcunq; immortali vobis beneficio devinxeritis, & ad alia fortè utiliora & acceptabiliora elaboranda, & evulganda non parùm permoveritis, & exstimulaveritis. Deum Optimum Maximum in Domino nostro Iesu Christo ex corde veneror, ut vitam vestram salvam & incolumem diu conservare, vestram magnam beneficentiam largè remunerare, honestis vestris studiis cumulatè benedicere, vos in vera fide & observantia solidè confirmare, & citò perficere, clementèr velit & dignetur! Debrecini Anno Dominicæ Incarnationis 1675. 26. Martii

Reverendarum, Nobilissimarum,
Doctissimarum Dominationum
vestrarum assiduus & addictus cultor.

GEORGIUS MARIONFALVI.

Lectr

703147

Lectori Benevolo Salutem.

BEnevole Lector, Exegeseos anno 1660 à me scriptæ primam partem, à meis sinceris & piis Discipulis, & Amicis exoratus, non ita pridem evulgaveram: alteram verò partem nunc evulgo: ob alia enim vocationis meæ munia, Typographi avocamenta, & multa alia impedimenta, citius evulgâsse non potui. Hanc paulò alitèr in lucem emitto, qvâ illam: nupèr enim egregius non nemo sui exercendi causâ aliqvam utriusq; ichnographiam hominum oculis spectandam, & contemplandam subjecit. Fusiùs etiam hanc, qvam illam publico: validis enim amicorum, nominantèr autè beati GEORGII KRIZBAI, imperterriti olim Ecclesiastæ instantiis expugnatus, hanc non tantùm scho-

lasticè, sed etiam Ecclesiasticè elaboravi: omnes enim Decalogi virtutes, & omnia iis opposita vitia, in numeris penè concionum ideis comprehendi. Auxi secundum librum Amesii, non tàm meis, quàm alienis: placuit enim mihi semper imitari non araneas, qvæ ex suis visceribus inutilem telam texunt; sed apes, qvæ ex variis floscul is dulcissima mella colligunt. Augmentis tamen Authorem (ut qvidam præsumunt) non obscuravi: ejus enim textum ab augmentis, qvæ præcipuè in observationibus consistunt, solicitè distinxi: sic ut ea soli Authori intelligendo operam navaturus, sine magnâ sensûs jacturâ omittere, facienda vero & fugienda plenius cognoscere desideraturus, nec non concionaturus, præsertim libris destitutus, utilitèr legere possit. Neq; in hac, neq; in priore Exegesi ab orthodoxia ungviculum discessi, qvamvis aliqvos in priore Exegesi pagina 497. corpus Christi in morte

exist

703147

existens, cum Piscatore, *cadaver* scribendo, offendisse existimatus fuerim: hæc enim eorum offensio accepta fuit, non data: originem enim duxit ex mala cadaveris intellectione: illi enim cadaveris nomine corpus mortuum, & corruptum, seu putrefactum intellexerunt; adeoq; illud Ungaricè *dögh* interpretati fuerunt: ego vero cadaveris appellatione corpus mortuum, sed non corruptum, seu putrefactum intelligo: id enim vivo corpori oppono, & Ungaricè *holt test* interpretor: scio enim à Davide de corpore Christi in morte existituro dictum olim fuisse: *Non dabis sanctum illum tuum videre corruptionem*: quod satis indico, cum paginâ 507 corpus Christi in morte in cineratũ, seu corruptũ fuisse clarissimè nego. Hanc Theologiæ explicationem multi supervacaneam esse dicent; sed nimis inconsideratè: nam aliarum artium explicationes non sunt supervacaneæ dicendæ: ergo multo minùs Theologiæ

logiæ explicatio supervacanea dicenda fuerit: aliæ enim artes à nudis hominibus, & ignobilioribus hominis actibus dirigendis præscribuntur; sed Theologia à Deo, ejusq; sanctis Prophetis & Apostolis, & nobilissimo hominis actui (nimirum vitæ spirituali) dirigendo præscribitur. Maximâ ergo infirmitate carere nõ potuit, qvod Doctis ab initio Theologiæ explicatio tàm tædiosa, & parvi momenti visa fuerit: neqve maximâ infirmitate carere potest, qvod Docti etiam hodie (ut se se apud alios (piorum veniâ scripserim) celebriores reddere qveant, ut enim satis benè experiuntur, homines alienorum operum, qvamvis utilissimorum, translatores, & explicatores non usqveqvaqve observare, & celebrare consueverunt, licet malè, nam facilius est compilare, quàm compilatum secundum compilatoris mentem interpretari, & veri alienorum operum interpretes tantæ ferè intelligen-

703147

telligentiæ, & lectionis, qvantæ ipsi authores, esse debent) Theologiæ magis novitèr scribendæ, sine necessitate multiplicandæ, & consequentèr obscurandæ, qvàm jam solidè scriptæ, & receptæ alicui explicandæ, & illustrandæ vacare ament & velint. Aliqvi se, suaq; tantúm admirantes, & æstimantes hunc mei ingenioli fœtum contemnent, & alios ab ejus amore abstrahent; sed plurimum peccabunt: nam se charitatis expertes exhibebunt; aliis multum damni inferent; Diabolo nolenti, ut homines sua officia intelligant, satis favebunt; mihi bilem non movebunt: eum enim pro talibus nec concepi, nec fovi, nec peperi. Contemnent vero præcipuè propterea, qvod hunc non aliqvis Theologiæ heros, verum infans peperenti; sed pii Deum, laudem suam infantum ore etiam perficere volentem, valentemve glorificabunt: ego vero Deo propitio, & personas accipere nescio

fcio, magnas gratias ago, qvod inter tot Ungariæ heroes, me infantulum ad beati servi sui gloriosum opusculum explicandum impulerit, adjuveritq; eumq; supplex oro & rogo, ut hunc meum qvalemcunq; libellum qvoq; rebus ad Ecclesiæ suæ ædificationem facientibus annumerare & aggregare ne dedignetur. Qvid in utraqve Exegesi præstiterim non prædico, nec solidos è clibano boves promitto; sed censeo imitandis esse illas oves; quæ qvantum comederint non verbis jactant; sed re ipsâ testantur. Hîc te plura monere desino: te enim de aliis satis superqve alicubi monui; sed te divinæ protectioni commendo, & impensè rogo, ut conatum meum à sincero boni publici studio profectum æqvi boniqve consulere velis. VALE. *Debrecini Anno Domini* 1675. 26. *Martii.*

Tui Studiosissimus

GEOR. MARTONFALVI.

Clariss.

703147

EXEGESIS LIBRI SECUNDI.
Medullæ Amesianæ.

CAPUT. I.

De observantia, seu observatione legũ Dei in genere.

ANALYSIS, seu dependentia.

OBSERVANTIA erga Deum explicatur 1. A definitione. th. 1. in qua definitione occurrit 1. voluntas DEI, quæ declaratur 1. à relatione, quam habet ad observantiam. th. 2. 2. à designatione, qualis scil. Dei voluntas sit regula observantiæ th. 3. 2. observantiæ modus, n. præstatio voluntatis Dei cum subjectione. th. 4. unde oriuntur 1. duo synonyma observantiæ, quorũ primũ est obedientia th. 5. secundum servitus. th. 6. quod probatur & an ita sit, & cur ita sit. Ibid. & th. 7. prolepticè. 2. effecta duo. th. 8. ex qua. th. 7. & 8. duo nomina observantiæ colliguntur. th. 9. 3. finis observantiæ. n gloria Dei th. 10. unde colligitur 1. aliud nomen observantiæ. th 11. 2. ratio definiti, cur scil. observantia dicatur esse erga Deum th 12. 11. Ab efficiente interna tùm mediata, n, fide, th. 13. cujus indicatur 1. ratio,

tio, cur fides sit efficiens observantiæ nostræ erga Deum. th. 14. 2. modus, quo fides efficiat obedientiam nostram erga Deum. th. 15. tùm immediatâ, n. gratia sanctificante, quæ describitur. th. 16. 2. probatur. th. 17. quæ probatio ab objectione liberatur. th. 18. III. A causis impellentibus. th. 19. IV. A materia. th. 20. quæ ab objectione vindicatur. th. 21. V. A forma, n. conformitate nostra ad voluntatem Dei ideo revelatam, ut nobis impleatur. th. 22. cujus indicatur 1. ratio, th. 23. 2. triplex epitheton. th. 24. 3. cognitionis necessitas. th. 25. cujus cognitionis vindicatur rectitudinum connexum. th. 26. VI. A fine, tum principali. th. 27. tùm minusprincipali, th. 28. qui 1. confirmatur prolepticè. th. 29. 2. ab objectione vindicatur. th. 30. quæ vindicatio explicatur. th. 31. quæ explicatio prolepticè confirmatur. th. 32. quæ confirmatio usum refutatorium subministrat. th. 33. VII. A modo, n. subjectione, & ejus duobus adjunctis, th. 34. VIII. A primario subjecto, n. voluntate nostra. th. 35. ex cujus voluntatis syncritate & zelo duo requisita observantiæ colliguntur. th. 36. 37. IX. Ab effectu. th. 38. X. Ab adjuncto concomitante th. 39.

EXPLICATIO.

1. *Quid est observantia erga Deum in genere?*

Observantia nostra erga Deum in genere est, quâ, &c. Ubi. 1. de definito, n. 1. observantia. Manet secundam partem Theologiæ, n. obser-

703147

observantiam alii vocant bona opera, virtutes Christianas, cultum DEI, officium Christiani hominis, gratitudinem erga Deum, ut vides in Polan. Catech. Vendel. Voll. &c. 2. in genere: Ergò 1. dicis observantiam in genere, & intelligis in specie omnes virtutes in Decalogo præceptas, n. Fidem, Spem, Charitatem, &c. sicut dicis animal in genere, & intelligis in specie hominē & bestiam. 2. quicquid hoc in capite dicitur de observantia, id dicitur etiam de omnibus in specie virtutibus, V. g. observantia vocatur reverentia, servitus, justitia, sanctitas: Ergò & Fides, Spes, charitas, honor proximi. &c. est reverentia, servitus. Item observantiæ efficiens interna est fides, regeneratio: Ergò & aliarum omnium virtutum. 3. de definitione, n. quâ Dei voluntas, &c. id est, observantia nostra erga Deum est secundæ partis Theologiæ, quæ docet nos legem Dei humiliter implere, ad gloriam ejus, & salutem nostram. Vel, observantia est virtus, qvâ voluntas nostra inclinatur ad omnes leges Dei implendas, Observo. Omnes homines; sed præcipuè Pastores tenentur legem Dei implere, Pater. 1 an ita sit. Tit. 1, 6. 2. cur ita sit: quia Deus hoc illis peculiariter præcepit. 1. Tim. 3. 2. & seqq. &, c. 6. 11. 12. 2. quia ipsi aliis bono exemplo præire debent. Matt. 5, 13—16. 1. Tim, 4. 12. 3. quia ipsi cavere debent ne aliis scandalum præbeant. Nam Sacerdotes Ierosolymitanos reprehendit DEUS, quod scandalizarent Malach, 2. 8. 4. quia illis legem Dei observantibus ingentia præmia promisit DEUS. 2. Tim. 4. 7. 8. 5. quia ipsi violan-

violantibus legem Dei graves pœnæ temporales & æternæ paratæ sunt: quia ipsorum ministerium Deo ingratum, & Ecclesiæ inutile est. Malach. 1. 8. &, 2. 2. inopia & contemptu totius populi puniuntur. Malach. 2. 3. 9. 6. quia turpius est ei furari qui alii dicit: Noli furari, juxta illud: Turpe est Doctori cum culpa redarguit ipsum. Rom. 2. 21. & seqq. Admonitio. Omnes homines, sed præcipuè Pastores Ecclesiæ Dei fugiatis violationem legis Dei. Moveant vos rationes dictæ.

II. *Quam relationem habet lex seu voluntas Dei ad observantiam nostram erga Deum?*

Voluntas Dei est exemplar & regula observantiæ nostræ erga Deum. An ita sit patet: 1. EX verbis, qvibus Christus observantiam nostram erga Deum descripsit. Matth. 6. Fiat voluntas tua, sicut in cœlis, sic etiam in terris: hoc est, Deus, tua voluntas, non nostra, sit regula illorum, quæ nos agere debemus. 2. EX verbis, qvibus Christus observantiam suam erga Patrem descripsit. Matth. 26. 39. Non ut ego volo; sed ut tu. & vers. 42. fiat voluntas tua. Sic Psal. 40. 9. Facere voluntatem tuam Deus mi delector, & lex tua est in visceribus meis. Cur ita sit patet: qvia observantia nostra erga Deum dicitur esse ideo, qvia ejus voluntas est ejus regula. Infra. th. 12. Admonitio lex Dei est exemplar & regula observantiæ erga Deum: Ergò Deum colamus secundum voluntatem ejus; non juxta traditiones seu voluntates hominum, ut Pontificii cõtra 2. Præceptum.

III. Qva-

703147

III. *Qualis voluntas Dei est regula observantiæ nostræ erga Deum?*

Voluntas Dei est arcana, vel revelata. Illa est, qvâ potenter efficit, & gubernat omnes creaturas; hæc verò est, qvæ officium nostrum nobis præscribit. Iam, regula observantiæ nostræ erga Deum est non voluntas Dei arcana, sed revelata. An ita sit patet Deut. 29. 29. Quæ revelata sunt, revelata sunt ut faciamus, hoc est, nos facere tenemur non arcanam Dei voluntatem; sed revelatam, seu, vivere debemus juxta revelatam non arcanam Dei voluntatē. Cur voluntas Dei arcana nō sit regula observantiæ nostræ erga Deum patet: qvia voluntatem Dei arcanam omnes creaturæ & homines impii & Diaboli ipsi, obedientiali illa virtute, seu, potentia obedientiali, quæ est omnium creaturarum communis (de qva sup. l. 2. med. c. 9 th. 23.) implent. Cur voluntas Dei revelata sit regula obedientiæ nostræ patet: quia voluntas Dei revelata præscribit nobis fa, cienda, & fugienda, ut infra etiam, th 22. porrò dicetur. Dehortatio: Ergò, ne quæram in voluntatem Dei arcanam; sed voluntatem Dei revelatam, quam invenimus, fideliter faciamus.

IV. *Quî debemus voluntatem Dei observare?*

Voluntatem Dei observare debemus cum subjectione erga Deum, seu cum agnitione authoritatis Dei legem ferentis. Infra c. 17. th. 52. An ita sit patet. Rom. 8. 7. Legi DEI non subjicitur, hoc est, irregenitus non agno-

scit authoritatem Dei legem ferentis, & legem Dei non facit. Contra facit regenitus: hic enim agnoscit authoritatem Dei legem ferentis, & legem Dei facit. Cur ita sit patet: quia debemus legem Dei facere eatenus, quatenus illam tulit nobis pro sua authoritate, quam habet erga nos, Authoritas illa Dei est creatoris in creaturas, Domini erga servos. Hæc ratio etiam patet. Rom. 8. 7. Exhortatio: Ergò facientes legem Dei, i agnoscamus Dei mandantis authoritatem, qvæ major est, quam authoritas Magistratus: quia Magistratus violatorum legis tantum corpus potest occidere. Matt. 10. Sed Deus & corpus, & animam. Ibid. & Iac. 4. 12. 2. Humilime & submississime faciamus legem Dei.

V. *Quomodo vocatur observantia nostra erga Deum?*

Observantia nostra erga Deum vocatur. 1. Obedientia erga Deum. Patet. 1. anita sit. Rom. 1. 5. ut dicetur. th. 14. 2. cur ita sit: quia observare, seu facere cum subjectione voluntatem Dei, ex auditione, vel lectione intellectam, est Deo obedire. Infra. c. 17. th. 53. Institutio. Ergò obedientia Deo præstanda. Patet. 1. anita sit. Act. 5. 29. Obedire oportet Deo. 2. cur ita sit. 1. quia obedientia præcipitur à Deo. Exod. 23. 21. 2. quia obedientia est admodum utilis. Exod. 23. 22. Deut. 28. 1——14. 3. qvia obedientia testatur nos esse in Christo, in qvo omnia adepti sumus. Rom. 8. 1. Dehortatio. Fugiamus ergo inobedientiam adversus Deum. Movent nos: 1. qvia prohibita est

DEO

703147

DEO. Psal. 95. 7. 8. 2. quia punitur à Deo. Deut. 28. 15. & seqq. Testantur hoc exempla Israelitarum in deserto, Prophetæ, 1. Reg. 13. 21. & seqq.

VI. 2. Servitus erga Deum. An ita sit patet. 1. qvia obedire Deo, est Deo servire: qvod patet. Luc. 1. 74. Rom. 6. 16. 2. qvia servire Deo, est servire obedientiæ. Rom. 6. 16. 18. 22. Cur ita sit patet. 1. Qvia facere voluntatem Dei cum subjectione, est etiam Deo servire: qvod patet. Eph. 6. 6, 7. Ut servi Christi, &c. hoc est, qvi faciunt voluntatem DEI cum subjectione, illi sunt servi Christi.

VII. 2. Qvia, qvamvis obedientia nostra erga Deum respectu promptitudinis animi debeat esse filiorum obedientia; respectu tamen strictæ obligationis ad subjectionem, est obedientia servorum. Si ergo objiciatur: obedientia nostra erga Deum debet esse filialis, non servilis: Ergò obedientia nostra erga Deum non potest vocari servilis. Resp. Conseq. negatur: qvia obedientia nostra, qvatenus voluntatem DEI prompte facimus, est filialis, sed qvatenus eam ex stricta, & debita obligatione faciamus, est servilis. Admonitio. Ergò faciamus legem Dei etiam ut servi, id est, ex debito, ex metu pœnæ, ex cogitatione & aguitione authoritatis Dei mandantis, ut Domini.

VIII. *Quid efficit præstatio voluntatis Dei cum subjectione?*

1 Conformat seu, similem reddit voluntatem nostram, voluntati Dei. An ita sit patet.

Apoc. 2. 6 Hoc habes, &c. hoc est, tu similis es mihi in odio factorum Nicolaitarum: Sicut enim ego odi facta Nicolaitarū: sic tu. 2. Similes reddit nos Deo, in perfectionib⁹ Dei revelatis, & imitādis. An ita sit patet. 2. Pet. 1. 4. Ut efficeremini, &c. hoc est, ut similes fieretis Deo, in sapientia, sanctitate, misericordia, justitia, beatitudine: sicut enim Deus est sapiens, sanctus, &c. sic qui voluntatem Dei cum subjectione faciunt. Cur utrumque ita sit patet. 1oh. 3. 21. Nam qui dat, &c. hoc est, qui opera facientium legem DEI cum subjectione, dicuntur conformia esse voluntati Dei: Ergò 1. & eorum voluntas est conformis voluntati Dei, 2. & ipsi sunt similes Deo in quibusdam ejus perfectionibus revelatis & imitandis. Informatio: Ergò valde utilis est nobis præfatio legis Dei cum subjectione.

IX. *Hinc, quæ porrò vocatur observantia nostra erga Deum?*

1. Justitia. An ita sit patet. Rom. 6. 13. 16. 19. Phil. 3. 9. Cur ita sit patet: quia observare voluntatem Dei cum subjectione debita, est justum esse: actus enim justitiæ sunt debiti. Infra c. 16. th. 60. 2. Sanctitas. An ita sit patet. Rom. 6. 19. 22. Cur ita sit patet: quia observare voluntatem DEI cum subjectione, est Deo conformem esse: Deo verò conformem esse, est sanctum, seu purum à peccatis esse: quod patet. 2. Pet. 1. 14. 15. Ut filii obedientes, &c. hoc est, observantes legem Dei cum subjectione conformes sunt DEO, seu sancti sunt, ut Deus est sanctus. Admonitio.

Ergò

703147

Ergò faciamus legem Dei, id est, officia erga Deum, & proximum juste, id est, cum debita subjectione; & sanctitate, id est purâ mente, juxta Catonis: Si Deus est animus, nobis ut carmina dicunt. Is tibi præcipuè sit purâ mente colendus. Ioh. 4. 24.

X. *Propter quid observamus præcepta Dei?*

Propter gloriam DEI. An ita sit patet. 1. Cor. 10. 31. Omnia ad gloriam Dei facite, hoc est, observate præcepta Dei propter gloriam Dei. Quomodo observamus præcepta Dei ad gloriam ejus? 1. qvatenus observantes præcepta DEI summam DEI authoritatem, & potestatem in præcipiendo agnoscimus. Patet hoc, 1. an ita sit. 1. Cor. 6. 20. Empti, hoc est, observetis Dei præcepta, qvia scitis vos liberatos esse ab eo, qvi vobis præcipit. 2. cur ita sit: qvia facimus mandata Dei cum subjectione, (ut dictum) id est, cum authoritatis Dei præcipientis agnitione. 2. qvatenus observantes præcepta Dei perfectiones seu virtutes Dei, n. omniscientiam, omnipræsentiam, omnipotentiam, misericordiam, justitiam, &c. prædicamus. Patet. 1. an ita sit. 1. Pet. 2. 9. Ut virtutes prædicetis illius, id est, observate præcepta Dei, ut eorum observatione prædicetis illas perfectiones Dei, seu, Deo gloriam tribuatis: illa enim gloria DEI, qvæ à nobis illi tribui potest, in illarum perfectionum, seu attributorum Dei agnitione, & prædicatione consistit. Ut enim gloria Dei essentialis consistit in perfectionibus, seu virtutibus, qvæ in ipso

DEO

Deo existunt; sic gloria illa quam nos DEO tribuimus consistit in perfectionum & virtutum Dei agnitione & prædicatione. Polan. Syntag. Theol. l. 2. c. 31. pag. mihi 190. 2. cur ita fit: quia ideò observamus mandata Dei, quia agnoscimus Deum mandantem esse omniscium, omnipræsentem, omnipotentem, &c. Secus mandata ejus non faceremus. Informatio. Ergò valdè necessaria est observatio mandatorum Dei: quia glorificatio Dei valdè necessaria est. Exhortatio. Ergò facientes mandata Dei spectemus non ad laudem nostram, sed ad gloriam Dei.

XI. *Hinc porrò quæ vocatur observantia nostra erga Deum?*

Reverentia. Patet. 1. an ita fit. Psal. 34. 12. Reverentiam, id est, observantiam Iehovæ docebo. 2. cur ita fit: quia observare legem Dei cum subjectione, seu authoritatis ac potestatis Dei agnitione, est Deum revereri. In scripturis reverentia Iehovæ ponitur pro tota observantia erga Deum? Sic sæpè Patet. 1. an ita fit. Psal. 34. 12. Reverentiam, id est totam observantiam erga Deum docebo &c. 2. cur ita fit: quia observantia erga Deum vocatur reverentia Iehovæ. Nec sine ratione: quia generalis quædam reverentia Dei necessaria est ad omnem obedientiam, quæ authoritatem Dei mandantis respicit. Additur, sæpè: quia reverentia Iehovæ aliquando ponitur pro fide, ut Eccl. 12, 13. ut dictum supra l. 1. Med. c. 5. §. 8. aliquando vero pro modo cultûs divini, ut dicet

703147

dicetur infrà. c. 14. th. 14—16. Admonitio. Ergò observemus mandata Dei reverenter, cum timore & tremore; sine audacia, lusu, &c.

XII. An obedientia hæc, quæ est pars altera Theologiæ debeat esse erga Deum, seu an hâc obedientiâ Deo sit obediendum?

Sic. Patet. 1. an ita sit. Rom. 6. 16. Eph. 6. 6. 7. 2. cur ita sit: 1. qvia volûtas Dei est obedientiæ nostræ regula. th. 2. 2. qvia obedientia nostra versatur circa præstationem voluntatis Dei. th. 1. 3. qvia finis obedientiæ nostræ est gloria Dei. th. 10. Admonitio. Ergò obedientiâ hâc ac obediamus Angelis, Omnibus.

XIII. Quæ est causa efficiens observantiæ seu obedientiæ nostræ erga Deum?

1. Obedientiæ, seu observantiæ nostræ erga Deum efficiens principalis interna, mediata, est fides. Additur: 1. interna: qvia observantiæ, seu obedientiæ nostræ erga Deum efficiens principalis externa est Deus. Lev. 20, & 21. 8. 2. mediata; qvia fides non per se, sed per Christum, adeóque Christus per fidem efficit in nobis observantiam, seu obedientiam erga Deum, ut patebit. th. 15.

XIV. Patet. 1. an fides sit efficiens principalis observantiæ, seu obedientiæ nostræ erga Deum. Iac. 2, 22. 1. Petr. 1, 5. 1. Ioh. 2, 3, 4, & 3, 3, 5. 2. cur ita sit: 1. Qvia fides paras nobis

nobis aditum ad Deum, seu fides efficit in nobis observationem legis DEI. Heb, 10, 22. Accedamus per fidem, hoc est, fides nostra efficiat in nobis observationem legum DEI. 2, Qvia fides parat nobis virtutem adeundi Deũ, hoc est, qvia fides confert nobis vires legem Dei servandi. 2. Cor, 1, 24. Fide statis, hoc est, fides efficit, qvod præcepta Dei observatis. 3. Qvia observantia nostra erga Deum vocatur obedientia fidei. Rom. 1, 5. & fideles vocantur filii obedientiæ, 1. Petr, 1, 14, qvia fides est efficiens observantiæ seu obedientiæ nostræ erga Deum. Refutatio. Ergò infideles non habent obedientiam erga Deum, adeoqve veras virtutes. Qvia efficiens obedientiæ erga Deum & veratum virtutum est fides, quam illi nõ habent. Obj. Pelagian. Infideles faciunt qvæ legis sunt. Rom, 2, 14. Ergò habent obedientiam erga Deum, & veras virtutes. Resp. Conseq. negatur: Quia observationem legis sine fide non habet Deus pro obedientia erga se, & veris virtutibus. Esai. 1. 13. Polanus l. 8. c. 7.

XV. *Quot modis efficit fides observantiam seu obedientiam nostram erga Deum?*

Tribus modis. 1. Qvatenus apprehendit Christum, qvi donat nobis vires legem Dei observandi, seu Deo obediendi. 2. Qvatenus fides pro veris habet promissiones & commiserationes Dei qvæ sunt. Deut. 28. & alibi, quibus scriptura svadet nobis observationem præceptorum Dei. 3. Qvatenus fides vim habet o-

703147

bet omnem gratiam, seu facultatem, & consequentèr illam, qva legem Dei observamus, à Deo impetrandi. DEUS enim in scripturis gratiam seu facultatem legem implendi, & alia qvæqve efficiendi, credentibus promittit.

XVI. 2. Observantiæ seu obedientiæ nostræ erga Deum efficiens principalis interna, immediata est Dei gratia sanctificans, seu regeneratio. Additur. 1. interna: qvia externa efficiens observantiæ nostræ erga Deum est Deus. 2. immediata: qvia gratia DEI sanctificans, seu regeneratio per se efficit in nobis obedientiam erga Deum. Patet. 1. an gratia Dei sanctificans, seu regeneratio sit efficiens observantiæ, seu obedientiæ nostræ erga Deum, Matth. 3. 8. Eph. 2. 10. 2. Cor. 5. 17. Rom. 6. 4, 5, 6. Col. 3. 22, 2. cur ita sit patet ex definitione gratiæ sanctificantis: quia gratia sanctificans, seu regeneratio elevat nos ad hoc, ut voluntatē nostram accommodemus voluntati Dei, seu, ut faciamus legem DEI: quod patet. 1. an ita sit: qvia novus homo & nova creatura. Eph. 4, 24, Gal. 6, 15, ideò notat & regenerationem, & novam obedientiam, seu accommodationē voluntatis nostræ ad voluntatem Dei, seu præstationem legis Dei, qvia regeneratio elevat nos ad hoc, ut voluntatem Dei faciamus. Præstatio voluntatis Dei vocatur nova obedientia, qvia non est à veteri malo principio; sed à novo nobis à Deo in vocatione dato, seu à regeneratione. 1, 1, c. 29. th. 15.

XVII. 2. cur ita sit patet: Nihil enim, &c. hoc est, gratia Dei sanctificans, seu regeneratio elevat voluntatem nostram ad voluntatem

DEI faciendam: quia homo irregenitus, & non credens in Christum, nullum bonum opus potest facere, ita ut gratum sit Deo, vel ut opus vitæ spiritualis: quod patet. Ioh. 15. 4, 5, seorsim à me nihil potestis, id est, sine fide in Christum, & regeneratione nullum bonum opus Deo placens poteritis facere: quia vos, & vestia, in me placent. Additur, ita ut Deo sit gratum, ut opus vitæ spiritualis: quia irregeniti & infideles possunt bonum opus facere, quia faciunt opus legis. Rom. 2. 14. sed illud opus non est. 1. gratum Deo: quia quicquid non fit ex fide peccatum est, & arbor mala malos fructus fert: at peccatum, & fructus malus nõ placet Deo. 2. obedientia erga Deum. Esai. 1. 13. & 66. 3. l. 3. Cas. c. 17. q. 2. r. 4. Ratio: quia opus vitæ spiritualis, seu obedientia erga Deum fluit ex fide in Christum, ut dictũ supra. th. 13. & l. 1. c. 2. th. 2. Refutatio. Ergò irregenti non habent obedientiam erga Deum, & veras virtutes, quia earum efficiens est regeneratio, quam illi non habent.

XVIII. Obj. præcc. Si homo irregenitus nullum bonum opus DEO placens potest facere, tùm irregenitus potest omittere bonum opus seu implerionem legis Dei. Resp. Consequ. negatur: 1. Quia observatio legis irregenitorum in se se bona est: l. 3. cas. c. 17. q. 2. 2. Quia observatio legis irregenitorum impedit incrementum peccati, & pœnæ eorum. Luc. 12. 47. 48. Matth. 11. 22. 24. 3. Quia observationem legis irregenitorum Deus sæpè beneficiis variis remunerari solet, ut obstetricũ, Achabi, Rachab, &c. Additur, sæpè: quia Deus ope-

703147

ns opera bona irregenitorum non solet semper remunerari. Esai. 1. 13. 14. 15. Obj præcc. Si Deus observationem legis irregenitorum beneficiis variis sæpè remuneratur, tùm observatio legis ab irregenitis facta meretur aliqvid à Deo. Resp. Conseq. negatur: Qvia remuneratur eam Deus nõ vi legis alicujus statutæ, seu ex debito, & merito; sed ex gratia, & abundanti, & arcana ejus benignitate. 1. Deus opera irregenitorũ ex debito & merito nõ præmiat. 1. Qvia illis hoc non promisit. 2. Qvia illi debent illa creatori, & curatori suo. 3. Qvia Deus nec opera bona regenitorum præmiat ex debito, & merito eorum. 2. Deus præmiat irregenitorum bona opera ex sua benignitate: 1. abundanti, ut nostra benignitas etiam exundet in malos. 2. arcana. 1. ut certos redderet regenitos de præmiatione gratuita bonorum operum, cum etiam irregenitorum bona opera præmiare soleat. 2. ut posset majorem atqve majorem authoritatem puniendi in illos habere, qvia authoritas puniendi in aliqvem, beneficio nititur. 3. ut illis petentib. liberationem à malo, vel saltem remissionem, dicere posset: Memento te tua bona recepisse in vita tua. Luc. 16. 25. 4. ut præmiatione umbræ virtutum tùm illos, tùm nos, ad exercendas veras virtutes impellat.

XIX. *Quæ impellunt & obligant nos ad observationem legum Dei?*

Quicqvid præcipitur in ulla parte legis, ad illud præstandum, multis nominibus obligamur. An ita sit colligitur ex illa confirmatione legis:

Ego sum Iehova, Exod. 20. v. 2. Cur ita sit etiam patet, qvia impellit nos ad hoc: 1. Dignitas & Majestas Dei, seu consideratio hujus, qvod ille, cujus legem observare debemus, Deus noster est, Iehova est, Rex regum est, Dominus Dominorum est. Deut. 32. 3. Tribuite magnitudinem DEO nostro. Psal. 29. 1. Cedite Iehovæ gloriam, id est, hoc impellat vos ad legem Dei observandam qvod ille, cujus legem observare debetis, Deus est, Iehova est. Si legem Regis, Domini terrestris, Cæsaris ideò facimus, qvia magnæ majestatis, n. Regis, Domini terrestris, Cæsaris est, legem DEI multò magis facere debemus ideò, qvia summæ majestatis, n. Dei, Regis Regum, Domini Dominorum est. 2. Benignitas Dei, seu consideratio illius, qvod ille, cujus legem observare debemus, multa bona tùm corporalia, tùm spiritualia in nos contulit, propter quæ bona à Deo collata, & à nobis accepta, debemus nos DEO observationē legis suæ: qvod patet 1. an ita sit. 1. Cor. 6. 19. 20. An ignoratis, &c hoc est, sciatis vos non ex libertate & liberalitate debere observare legem Dei; sed ex obligatione & debito, qvia non liberi, sed servi estis? qvia beneficium liberationis à Deo accepistis, Sic. Rom. 12. 1. Per miserationes Dei, id est, moveant vos ad observationem legis Dei multa bona ex benignitate Dei collata, & accepta. 2. cur ita sit: qvia beneficium accipere est libertatem vendere. Quæres hic. 1. Quid est ergo nostra observantia? Est gratitudo Deo debita. Cur? Qvia ratione benignitatis Dei, seu propter beneficia à Deo accepta, debemus Deo

703147

qvicquid est in nobis. 2. Theologi in Catechismo observantiam recte explicant ne gratitudinis nomine? sic: quia observantia nostra erga Deum, nihil aliud est, quam gratitudo Deo debita. 3. Authoritas Dei præcipientis, seu consideratio ejus, qvod ille, qvi nobis legem fert, & cujus legem observare debemus, habet in nos potestatem vitæ & necis, Iac. 4. 12. Unus est legislator &c. hoc est, hoc te impellat ad alium non damnandum, seu legem Dei observandum, quod ille, qvi tibi legem tulit, potest te servare si legem feceris, & perdere si legem non feceris. 4. Aeqvitas & utilitas rerum præceptarum, seu cogitatio illius. 1, qvod leges Dei, qvæ observandæ sunt, non sunt contrariæ nostræ rationi: qvod patet. Rom. 2, 15. Una testimonium, &c. hoc est, qvod Dei Lex in gentibus accusat vel excusat, id & ratio eorum accusat, vel excusat. 2. qvod leges Dei, qvæ observandæ sunt, vivere nos faciunt. Deut. 32 47. Vita vestra est, hoc est, lex Dei impleta, vitã vobis tùm corporalem, tùm spiritualem adfert. 5. Merces & promissiones, qvibus obedientia svadetur, seu cogitatio rerũ corporalium & spiritualium, promissarum iis, qvi legem Dei observant. 2. Cor. 7. 1. Has promissiones, &c. hoc est, hoc moveat vos ad leges Dei faciendas, qvod Deus multa bona promittat facientibus leges suas. 2. Cor. 6. 18. Deut. 28. 14. 6. Miseria, qvæ incurritur à non facientibus legem DEI, seu consideratio ejus, qvod non observantes leges DEI, multis malis afficientur, tùm corporalibus, tùm spiritualibus, Deut. 28. 15. & seqq. Maledictus e-

ris, &c. hoc est, id te impellat ad leges DEI faciendas, qvod non facientes leges Dei, maledictione temporali, & æterna maledicti erunt. Admonitio. Ergò frequenti meditatione multiplicium illarum obligationum, qvibus tenemur ad obedientiam nostram Deo præstandam, animos nostros magis, magisqve excitemus ad studium voluntatis ejus in omnibus observandum. Amesʃ. Sciagr. Domi. 34. doc. 3. l. 3. Casʃ. c. 1. q. 2. Polan. Syntag. Theol. l. 8. c. 2. Vend. l. 2. c. 4. th. 3.

XX. *Quæ est materia obedientiæ nostræ erga Deum, seu ex qvare constat obedientia nostra erga Deum?*

Obedientia nostra erga Deum constat ex præstatione eorum, qvæ Deus summatim, id est, expressè vel implicitè, in Decalogo, seu in decem verbis, & præceptis præcipit; & ex evitatione eorum, qvæ in eodem prohibet. Patet. 1. an ita fit: Matth. 15. 20. Marc. 7. 7. 8. Deut. 27. 26. & 29. 29. 12. 8. 32. Num. 15. 39. 2. cur ita fit. 1. Qvia alias lex Dei non foret perfecta: At lex Dei est perfecta. Psal. 19. 8. Vend. l. 2. c. 4. th. 26. explicat. 7. Amesʃ. Sciagr. Dom. 34. doc. 1. 2. Qvia illi dicuntur obedientes erga Deum, qvi ejus præcepta faciunt, & prohibita fugiunt. 1. Pet. 1. 14. 3. Qvia sola præstatio eorum, qvæ DEUS præcepit, & evitatio illorum, qvæ Deus prohibuit, placet Deo: qvia tantum illa fit ex fide: qvia tantum de illa habemus verbum Dei revelatum, ex qvo est fides. Refutatio. Ergò non qvavis re, vel actione obedimus Deo, eumqve colli-

703147

colimus, ut Pontificii volunt, observatione variatum traditionum humanarum: qvia (ut hoc addam) præstatio traditionum humanarum non fit ex fide: At placere DEO non potest, qvod non fit ex fide, Heb. 11. 6. Imò peccatum est, qvicqvid ex fide non fit. Rom. 14. v. ult. Dicitur autem præstatio traditionum humanarum non fieri ex fide, qvia an grata DEO sit, nescis: nescis autem, qvia nullum DEI præceptum habes de eo, ut traditionum humanarum observatione Deo obedias. Admonitio. Si obedire Deo volueris, observa præcepta, & fuge prohibita ejus.

XXI. Obj. Pont. præocc. Lex Dei abrogata est: Ergò obedientia nostra erga Deum, non constat ex præstatione eorum, qvæ Deus præcepit. Resp. I. Respectu fidelium lex Dei est abrogata. 1. qvoad vim justificandi, qvã habuit in statu integritatis, qvia fideles, non legis præstatio, sed fides, qvæ Christi justitiam, propter qvam justificamur, apprehendit, justificat. 2. quoad vim condemnandi, qvam habuit in statu peccati, qvia fideles & regeniti, licet subinde transgrediantur legem Dei, tamen condemnatio, seu maledictio illa legis. Deut. 27. v. ult. eos non manet, nulla enim est condemnatio iis, qvi sunt in Christo IESU. Rom. 8, 1. II. Respectu fidelium lex Dei non est abrogata: 1. qvoad vim digirendi, qvia lex Dei etiam hodie proponit rectum & bonum ut fervetur, & dirigit fideles, qvi cum Abrahamo indefinenter ambulent coram Deo. Gen. 17. 1. & qvi bona faciant, & mala fugiant: liberati enim ab execratione legis, in testimonium gra-

titudinis, debent facere omne legis præceptum & fugere omne legis prohibitum. 2. Tim. 2. 19. 2. Cor. 7. 1. 2. quoad aliqvam vim condemnandi: qvia peccatum fidelium etiam arguit & damnat, non laudat & præmiat. Obj. præcc: Si lex fidelium peccata condemnat, etiam ipsosmet fideles. Resp. Conseq. negatur, qvia alia est ratio peccati, alia fidelium. 1. qvia fideles sunt in Christo, nulla autem est condemnatio in iis, qvi sunt in Christo. Rom. 8. 1. sed peccatum non est in Christo. Hinc Paulus non dicit, nullū condemnabile esse in iis, qvi sunt in Christo; sed nullam esse condemnationem. 2. qvia peccatum fidelium semper pro legis transgressione habetur; sed fideles ipsi, nunqvam habentur pro legis transgressoribus, qvia non sunt sub lege; sed sub gratia Dei. Additur, 1. Qvasi: qvia lex Dei respectu fidelium partim est abrogata, partim viget. 2. Qvam habuit in statu integritatis; qvia ante lapsum medium justificandi perfecta impletio legis erat. 3. Qvam habuit in statu peccati: qvia lex Dei, nos antequam ex statu peccati in statum gratiæ per regenerationem & fidem transferamur, condemnat. 4. Plane; qvia lex Dei etiam fideles condemnat aliqvo modo, arguendo scilicet eos de peccato in hac vita, ut Davidem de adulterio & homicidio; sed non morti æternæ eos adjudicando. Resp. 2. Lex Dei non est abrogata respectu reprobrorum, irregenitorum, infidelium, Vende Theol. l. 2. c. 4. th. 26. exp. 6.

XXII

703147

XXII. Quæ est forma obedientiæ nostræ erga Deum, seu in quo consistit obedientia nostra erga Deum?

Obedientia nostra erga Deum consistit in conformitate actionum nostrarum ad voluntatem Dei revelatam, & quidem ideò revelatam, ut à nobis impleatur. Patet. 1. an. ita fit. Mich. 6. 8. Indicavit, &c. hoc est, Deus tibi revelavit voluntatem suam, ut eam impleas. Deut. 29. 29. Matth. 6. Fiat voluntas tua, & 26. 39. Psal. 40. 9.

XXIII. 2. cur ita sit, n. 1. cur obedientia nostra consistat in conformitate nostra ad voluntatem Dei revelatam: qvia voluntas Dei arcana seu non revelata, non est norma, seu regula observantiæ nostræ, ut dictum supra. th. 3. 2. cur obedientia nostra consistat in conformitate nostra ad voluntatem Dei ideò revelatam, ut à nobis impleatur: qvia voluntas Dei ideò revelata, ut tantum sciatur, non est norma obedientiæ nostræ erga Deum: qvod patet: qvia Ieroboam peccavit regnum Israelis occupando. 2. Chron. 13. 5. Qvamvis Deum hoc aliqvo modo velle revelaverat ipsi Prophata. 1. Reg. 11. 31. Si ergo objicias: Deus revelaverat ie Ieroboamo daturum regnum Israelis: Ergò Ieroboam illud occupando non peccavit. Resp. Conseq. negatur: qvia Deus voluntatem suam, de regno Israelis Ieroboamo tradendo, revelaverat ideò, non ut eam impleret, id est, regnum Israelis fraudulenter Roboamo eriperet; sed ut eam sciret tantum. Refutatio. Ergò obedientia nostra erga Deum non consistit

consistit in conformitate ad voluntatem, seu præcepta hominum, ut Pontificii volunt contra Matth. 15. 20. Admonitio. Ergò 1. obedientiæ nostræ regulam agnoscamus esse solam voluntatem Dei. Deut. 4. 1. 2. Si Deo obedire volueris, præceptis ejus actiones tuas conformes.

XXIV. Qualis est hæc Dei voluntas?

Voluntas Dei ideò revelata, ut à nobis impleatur est bona, perfecta, Deo accepta. An ita sit patet. Rom. 12. 2. Cur ita sit patet etiam. Voluntas illa est. 1. Bona: quia omnia bona præcipit, ad bona ducit, bonos efficit. 2. Perfecta: quia omnia facienda præcipit, & omnia fugienda prohibet. 3. DEO accepta, grata: quia ille, qui huic voluntati obedit, Deo est acceptus, & gratus, & ab ipso omnibus bonis coronatur. Refutatio. Voluntas Dei revelata perfecta est: Ergò errant Pontificii, qui ad hanc regulam traditiones adfuunt. Admonitio. Si voluntas hæc DEI sit bona, amemus: si perfecta ea contenti simus: Si Deo accepta, eam impleamus, & impletionis præmium expectemus.

XXV. Cognitio voluntatis Dei ideo revelatæ, ut à nobis impleatur, est ne ad obedientiam veram necessaria?

Sic. An ita sit patet. Prov. 4 14. Prehende eruditionem, &c. hoc est, cognosce voluntatem Dei, & ei obedias, & versu. 19. Via impio-

703147

improborum, &c. hoc est, irregeniti non cognoscentes voluntatē Dei, non possunt ei obedire. Cur ita sit patet. 1. Qvia ubi præcipitur voluntas Dei implenda, ibi præcipitur etiam cognoscenda, ut patet ex loco citato, &. Prov. 5. 1. 2. Ad sapientiam attende, &c. hoc est, voluntatem Dei cognosce, & eam observa. 2. Qvia voluntatem Dei, qvam scire & facere tenemur, cognoscere & facere, est Deo obedire, seu Deum diligere. Ioh. 14. 21. Qvi tenet, seu scit præcepta mea, & servat, seu facit, is ille est qvi diligit me. 3. Qvia voluntatem Dei qvam scire & facere tenemur ignorare est peccare, seu Deo non obedire: qvod patet: qvia Deus hoc punit. 2. Thess. 1. 8. Inferens, &c. Additur. 1. qvam scire & facere tenemur, qvia cognoscere voluntatem Dei, qvā scire & facere non tenemur, non est Deo obedire. 2. cognoscere & facere: qvia cognoscere voluntatem DEI, & non facere, non est Deo obedire: alias Diaboli & hypocritæ obedirent Deo. Refutatio. Ergò errant Pontificii, qvi plebem arcent à lectione Bibliorum. Admonitio. Ergò studeamus hanc Dei voluntatem cognoscere. Vide Casus aliqvot Amesii l. 3. c. 2.

XXVI. *Quid conjungi debet in hac vita cum cognitione voluntatis Dei?*

Cum cognitione voluntatis DEI in hac vita conjungi debet timor seu metus eandem transgrediendi. Quæres. 1. Cur additur in hac vita? Qvia in regno cœlorum metus transgrediendi

grediendi voluntatem Dei non conjungitur cum cognitione voluntatis Dei. 2. Qualis metus transgrediendi voluntatem DEI conjungitur cum cognitione voluntatis Dei? Metus 1. offendæ, qvo metuimus DEUM offendere, Prov. 13. 13. 2. vero etiam metus pœnæ & iræ, qvo præcipuè ideo metuimus pœnam legis violatæ qvia pœna illa separat nos à Deo. l. 3 cas. c. 3 q. 1. r. 2. & q. 4. r. 3. 3 An non metus pœnæ sit servilis? Metus pœnæ sine metu offensæ est servilis, & vitiosus; sed metus pœnæ conjunctus cum metu offensæ DEI est filialis Ames. de Cas. conse. l. 3. c. 3. q 4. Observa igitur: 1. Cognoscens voluntatem Dei, timere in hac vita transgredi eam debet. Patet. 1. an ita sit. Prov. 8. 12. 13. & 4. 16. 2. cur ita sit. 1. qvia non cognitio sed observatio voluntatis Dei salvat. Luc. 12. 47. At timor Dei facit ut observemus voluntatem Dei. Prov. 16. 6. 2. qvia ille dicitur diligere Deum, qvi præcepta ejus cognoscit & observat. Ioh. 14. 21. At ille observat præcepta Dei, qvi eum metuit. Eccl. 12. 13. 3. qvia in scriptura cognoscens voluntatem Dei & metuens eam transgredi, seu eam observans dicitur sapiens; sed cognoscens voluntatem Dei, & eam non metuens transgredi, seu, eam non observans dicitur stultus. Psal. 14. 1. Admonitio. Ergò cognitam Dei voluntatem metuamus transgredi. Moveant nos illa, qvæ. 1. 3. Cas. c. 3. q. 6. 2. Timor seu metus filialis Dei comparandus est. Patet. 1. an ita sit. Heb. 12. 28. Psal. 2. 11. & 33 8. Prov. 3. 7. ubi scriptura non ad reverentiam, seu timorem & metum filialem hos-

703147

horratur. 2. cur ita sit. 1. qvia præcipitur, Psal. 2. 11. & 33. 8. Prov. 3. 7. Esa. 8. 13. Hebr. 12. 28. 2. qvia Deus est omniscius, omnipotens, Dominus noster. Malach. 1. 6. 3. qvia à Deo sunt omnia. Psal. 33. 8—11. 4. qvia est Deo gratus. Esa. 66. 2. 5. qvis nobis est utilis. Psal. 34. 10. Esa. 33. 6. Psal. 111. 10. Prov. 10. 27. & 14. 27. Exhortatio. Ergò comparemus timorem filialem. Moveant rationes dictæ. 3. Timor servilis cognoscentibus nobis voluntatem Dei est deponendus, cavendus. Patet. 1. An ita sit, Luc. 2. 10. Ne timete scil. timore servili. 2. Cur ita sit. 1. qvia est à Deo prohibitus. Luc. 1. 30. Ne time Maria. 2 qvia sumus in gratia apud Deum. 3. qvia nobis natus est Servator, qvi est Christus Dominus. Luc. 2. 10. Dehortatio. Ergò timorem servilem deponamus. Moveant rationes dictæ.

XXVII. *Quis est primarius obedientiæ finis, seu propter quid debemus observare legem Dei?*

Primariò observare debemus legem Dei propter gloriam DEI. An ita sit patet. 1. Cor. 10. 31. Cur ita sit patet: qvia per fidem reeumbimus in Deum: Ergò per observantiam tendimus in Deum, seu in gloriam ejus. Ratio. Conseq; qvia observantia oritur ex fide. 2. Qvia vitæ spiritualis finis est gloria Dei: At fides conjungens nos cum vita, n. cum Deo in Christo, est vita nostra spiritualis, infrà, c. 5. th. 19. seu actus primus vitæ spiritualis. l. 1. c.

2. th, 2, Ergò & obſervantiæ, qvæ eſt actus ſecundus vitæ ſpiritualis, ſeu fidei, finis eſt gloria Dei. Admonitio. Ergò: 1. ne obediamus Deo ideò, ut noſmetipſos oſtentemus, ut homines nos laudent, ut eo bona à Deo metemur. 2. primariò ideò Deo obediamus, ut ipſe à nobis laudetur, & glorificetur, non ideò, ut nos ſalvet, & beet.

XXVIII. *Quis eſt ſecundarius finis obedientiæ, ſeu propter quid obſervare debemus ſecundario legem Dei?*

Secundariò obſervare debemus legem Dei propter noſtram ſalutem & beatitudinem. Patet. 1. an ita ſit: Rom. 6. 22. Servi, &c. hoc eſt, ſecundariò obeditis Deo propter vitam æternam. Sic. Heb. 12. 2. Pro ſibi, &c, hoc eſt, Chriſtus, ſecundariò obedivit Patri propter ſuam exaltationem.

XXIX. 2. cut ita ſit: 1. Qvia etſi obedientia, qvâ obedimus Deo primariò, & tantùm propter expectationem mercedis, ſeu vitæ æternæ, & metum pœnæ, ſeu mortis æternæ, ſit mercenaria, ſeu, ſervilis, adeoqve mala; ſed tamen obedientia, qvâ obedimus DEO ſecundariò & etiam propter expectationem mercedis, & metum pœnæ, eſt filialis, adeóqve bona. Si ergo objiciatur obedientiæ noſtræ finis eſt merces ſeu ſalus noſtra: Ergò eſt mercenaria, non filialis, Reſp. Conſeq. negatur. 2. Qvia fideles obediunt Deo propter expectationem mercedis, ſeu ſalutis, & etiam metum pœnæ, ſeu mortis æternæ non primariò; ſed ſecundariò

703147

dariò tantùm. 2. Qvia impellimur ad obser-
vationem legis DEI bonis à DEO acceptis, &
accipiendis, ut dictum supra th. 19. 3. Qvia
possumus Deum amare, ut mercedem nostram,
Gen. 15. 1. & intuitu aliorum bonorum tanquã
mercedis. Gen. 17. 1. Admonitio. Ergò ne
unqvam obsservatione legis DEI fatigemur:
qvia ut dicitur: Hasznos munkának ninesen
faradcsága.

XXX. Obj. Pontif. Præoce: Observamus
legem Dei secundariò propter salutem nostram:
Ergò obsservatio legis Dei, seu obedientia nostra
erga Deum est causa principalis meritoria vitæ
æternæ Resp. Conseq. negatur. Obser-
vatio legis DEI non est causa meritoria salutis,
seu vitæ æternæ, qvia à gratia DEI est propter
Christum fide apprehensum, & jus vitæ æternæ,
qvia gratis justificat Deus. Rom. 3. 22. 24. &
6. 23. sed est causa administrans, adjuvans, pro-
movens versus possessionem vitæ æternæ, qvia
obsservatio legis Dei dicitur via, qvâ ambulamus
ad cœlum. Eph. 2. 10. Via autem non est cau-
sa meritoria scopi, ad qvem ducit; sed causa
promovens versus scopum.

XXXI. Promovet autem obedientia nostra
erga Deum nos ad vitam æternam duobus mo-
dis. 1. Suâ naturâ: qvia gradus est vitæ æter-
næ; vitæ enim spiritualis duæ sunt partes, fides
& obedientia, qvæ vita spiritualis tantùm gradu
differt à vita æterna. l. 1. Med. c. 1. th. 7. 2.
Virtute promissionis Dei: Deus enim vitam æ-
ternam promisit iis, qvi obediunt illi: qvod pa-
tet: 1. an ita sit: Gal. 6. 8. Qvi seminat, &c.

hoc est, qui obedit Deo, vitam æternam habebit.

XXXII. 2. cur ita sit: quia etsi obedientia nostra in se Deo ingrata sit, est enim peccaminosa in se, Esa. 64. 10. Omnes nostræ justitiæ sunt sicut panniculus abjectissimus. Et caro concupiscit contra Spiritum. Gal. 5. 17. in Christo tamen est ita Deo grata, ut illam maximo præmio coronare velit. Si ergo objicias: obedientia nostra in hac vita est imperfecta, seu peccato contaminata, ut creditis: Ergò illa Deo grata non est; adeóque illi vitam æternam non promittit. Resp. Conseq. negatur: quia etsi obedientia nostra extra Christum sit imperfecta, seu impura; adeóque Deo grata non sit, nec illi vitam æternam promittat; in Christo tamen est perfecta, seu pura; adeóque Deo grata est, & illi vitam æternam promittit.

XXXIII. *Qualis ergo est promissio obedientiæ fidelium facta?*

Non legalis, qvâ vita æterna ante lapsum promittebatur perfecte legi Dei, virtute suâ, obedientibus. Gen. 2. 17. Fac hoc, & vives; sed Evangelica, qvâ post lapsum legi Dei imperfecte obedientibus, adeóque virtute DEI redemtibus in Christum, & resipiscentibus à suis peccatis salus promittitur. Ioh. 3. 16. Patet hoc. 1. an ita sit. Matth. 5. 3. Ubi non divites spiritu, seu virtute suâ perfecte legem Dei implentes dicuntur beati, seu vitam æternam habentes; sed pauperes spiritu, id est, imperfecte legem Dei implentes, adeóque peccatores

sum-

703147

rum remissione egentes, vita æterna carentes, & remissionē peccatorū & vitā æternā propter meritum Christi emendicantes. 2. cur ita fit. Quia obedientia fidelium in hac vita est imperfecta seu impura, & aliqva peccati mixtione contaminata, ut dictum th. 32. Obj. præcc. Promissio obedientiæ fidelium facta à qvibusdā vocatur mixta, id est partim legalis, partim Evangelica: Ergò non est tantum Evangelica. Resp. Conseq. negatur, qvia post lapsum vita æterna nusqvam promittitur legem Dei perfectè suâ virtute implenti; sed tantum credenti, & resipiscenti. Ioh. 3. 16. Act. 2. 38.

XXXIV. *Qui observanda est lex Dei?*

Cum subjectione, seu humilitate late sumpta. Quid illa? Humilitas late sumpta est, qvâ homo subjicit, seu submittit se Deo, & mandata ejus recipit & facit. Additur, late sumpta: qvia humilitas stricte accepta partinet ad. 2. tabulā Decalogi, & docetur infra. Cap. 17. th. 67. Qvid semper huic subjectioni adjungi debet? Sinceritas & Zelus. Qvâ in re consistit sinceritas obedientiæ nostræ: 1. Ut non sit externa tantum; sed præcipuè interna. Psal. 51. 8. Matth. 23. 25. 2. ut Deum præcipuè respiciat & non homines. Colos. 3. 23. Matth. 6. 1. 3. ut mixturam omnem corruptionis seu sinistri respectus deviter. 1. Cor. 5. 8. 4. ut nihil omittat qvod spectat ad perfectionem. Psal. 119. 128. 5. ut fructum expectet à Deo non ab hominibus. Rom. 2. 29. Qvâ in re consistit Zelus obedientiæ nostræ? In eo qvod

affectio Deo placendi,& ejus gloriâ promovendi sit in gradu intenso. Apoc. 3. 15. 19. Amesi. l. 3. Cas. c. 5. 6. q. 1. Observare debemus ergo legem Dei humiliter, sincere, zelose. Secus hoc dicetur nobis quod Iudæis. Esa. 1. 13. Observa: 1. Legis Dei observatio debet esse humilis, vel, lex Dei observanda est humiliter, vel observantibus legem Dei studendum est humilitati erga Deum. An ita sit patet. 1. Pet. 5. 5. Cur ita sit patet. Quia humilitas: 1. à Deo præcipitur primo præcepto,& alibi passim. 2. est Deo grata. Esa. 66. 2. 3. cum ea coniungitur sapientia. Prov. 11. 2. 4. affert homini quicquid ipsi utile, gratum & suave est. Prov. 3. 34. & 16. 19. 5. coram Deo nihil sumus, imò minus nihilo. Esa. 40. 15—17. 6. eam comitatur beatitudo. Matth. 5. 3. 7. est vera via ad sublimitatem, juxta illud Christi: Qui se humiliat, exaltabitur. Sic. Prov. 15. 33. & 18. 12. 8. illam svadent nobis exempla. 1. Christi Ioh. 13. 4. & seqq. 2. Abrahami, qui agnovit se pulverem & cinerem esse. 3. Apostolorum, qui sanationem miraculosam claudi non ipsorum virtute & pietate factam esse fatentur, Act. 3. 12. Exhortatio. Ergò legem Dei observemus humiliter, id est, oremus Deum, audiamus verbum Dei, sacramentis utamur, &c. humiliter. Moveant rationes dictæ. Dehortatio. Ergò ne superbe oremus, peccata confiteamur, &c. ut Phariseus. 2. observatio legis Dei debet esse sincera, vel, lex Dei servanda est sincere. Patet. 1. an ita sit. Deut. 18. 13. Integer, id est, sincerus esto. Matth. 10. 16. Luc. 1. 6. 2. Cor. 1. 12. & 11. 3. 2. cur ita sit.

703147

ita sit. 1. Qvia à Deo mandatur. Deut. 18. 13. 2. Qvia securitatem adfert. Prov. 10. 9. 3. Qvia Deus est scrutator cordium & renum. Prov. 16. 2. & 21. 2. Psal. 7. 10. & 26. 2. Apoc. 2. 23. Iob. 31. 4. 4. Qvia Deus delectatur sinceritate. Psal. 51. 8. Prov. 10. 20. & omni benedictione prosequetur. Prov. 18. 10. 18. 5. Qvia duplex cor est abjectum qvid, monstruosum & abominandum. Admonitio. Ergò sincere faciamus legem DEI. Movent nos rationes dictæ. 3. Observatio legis Dei debet esse zelosa, vel, lex Dei zelosè observanda est. Patet. 1. An ita sit. Gal. 4. 18. 2. Cur ita sit. 1. Qvia zelus est proprietas populi Christi: & inter illa, qvæ Christus in redemptione nostri intendebat. Tit. 2. 4. 2. Qvia illa, qvæ spectant ad Deum, & officium nostri erga ipsum, sunt maximè digna, ut cum zelo exerantur. Gal. 4. 18. qvamvis illo zelo qvasi consumamur. Psal. 69. 10. Ioh. 2. 18. 3. Qvia Religio vera non potest consistere sine zelo. Apoc. 3. 15. 16. 19. 4. Qvia si zelus desit peccata & scandala non corriguntur, sed foventur in nobis, & aliis cum Dei offensione. 2. Sam. 2. 23. 29. Apoc. 3. 29. 5. Qvia zeli neglectus gravia Dei judicia accersit. Apoc. 2. 5. & 3. 16. 2. Thess. 2. 10. 6. Qvia zelus perficit & gratiora reddit omnia nostra officia erga Deum. Iacb. 5. 16. Rom. 12 11 7. Qvia hic est modus congruus regnum DEI consequendi, Matth. 11. 12. 8. Qvia multi qvi tantum umbram habent religionis, cum zelo tamen eandem prosequuntur. Matth. 23. 15.

Admonitio. Ergò zelosè faciamus legem Dei. Moveant rationes dictæ.

XXXV. Quod est subjectum obedientiæ nostræ erga Deum?

Obedientia nostra erga Deum primariò est in voluntate. An ita sit patet. Phil. 2. 13. Cur ita sit patet. 1. quia fides, quæ est obedientiæ causa, est in voluntate, ut vidimus. l. 1. Med. c. 3. th. 2. 2. quia Theologia est in voluntate, ut vidimus. l. 1. Med. c. 1. th. 9. Ergò & pars ejus altera, n. obedientia erga Deum. 3. quia pars obedientiæ, n. virtus est in voluntate. Infra. c. 2 th. 7. Ergò & obedientia. Informatio. Ergò obedientia erga Deum tantum secundariò est in cæteris facultatibus, n. in intellectu, & in membris corporeis: Voluntas enim obedit Deo ad mandatum Dei; sed intellectus, & membra ad voluntatis nostræ imperium. Admonitio. Ergò oremus Deum, nobis det velle, ut ipsi obedire queamus, nam voluntate obediente, omnes facultates obediunt; sed eâ non obediente, cæteræ quoque non obediunt.

XXXVI. Quæ necessario requiruntur ad observationem legis Dei?

1. Hilaritas, qvâ voluntarie, prompte, cum gaudio facimus legem Dei. Observa ergo. Opera legis, ut auditio verbi, oratio, elemosyna, &c. hilariter sunt facienda. Patet. 1. an ita sit. 2 Cor 9. 7. Deut. 28. Psal. 40, 9, & 105. 3, & 110, 3, & 119, 14, Esai. 64, 5, 2. cur ita sit. 1. qvia opera legis sincere facienda sunt, ex dictum: Ergò & hilariter. Ratio. Conseq-

703147

qvia sinceritas maximè apparet in hilaritate animi. 2. qvia hilaritas, seu promptitudo animi, sæpè Deo grata est, qvamvis opus propositum non perficiatur 2. Cor. 8. 12. Additur, sæpè: qvia affectus voluntatis tunc tantum grat⁹ est Deo, cum deest potestas effectum producendi, juxta illud: Qvamvis desint vires, tamen est laudanda voluntas. 3. qvia Deus hilaritet confert nobis bona. 4. qvia Deus ignaviam prohibet. Rom. 12. 11. 5. qvia facere legem cum tristitia inutile est. Heb. 13, 17. 6. qvia coacta legis impletio non meretur laudem & præmium. Admonitio. Ergò observemus legem Dei hilariter, id est, voluntarie, non coacte; prompte, non pigriter. Heb. 12, 3, 12, interim nec præcipitanter, Eccl. 5, 1, 2, cum gaudio, non cum tristitia. Moveant rationes dictæ & exempla Israelitarum. Exod. 35. 21, Paulî Rom. 1. 5. Macedonum. 2, Cor. 8. 3.

XXXVII. 2. Amor boni & odium mali, qvo bonum præceptum à Deo amamus, malum verò ab ipso prohibitū odio habemus. Observa ergo. Observantes legē Dei, bonum amare, malū odisse debent. Patet. 1, An ita sit. psal, 45. 8. 2. cur ita sit. 1. qvia observantes legē Dei zelosi debent esse: ergo etiam amantes boni & odio habentes mali. Ratio. Consēq. qvia zelus præcipue in amore boni, & odio mali consistit. 1. 3. Cas. c. 6. 2. qvia vera resipiscentia in amore boni, & odio mali consistit. Amos. 5. 14, 15. 3. qvia qvi amat bonum, ille facit bonum præceptum à Deo, & qvi odio habet malum, ille fugit malum à Deo prohibitum. Admonitio. Volentes ergo legem Dei implere amemus

amemus bonum, & odio habeamus malum. Sic fecerunt omnes sancti legē Dei implentes.

XXXVIII. *Quis est effectus & fructus obedientiæ, seu, observationis legis Dei?*

Effectum, &c. id est, observatio legis DEI declarat & confirmat nos fidem & spem habere. Anita sit patet. 1, Tim. 1, 19. Retinens, &c. hoc est, absentia bonæ conscientiæ ostendit absentiam fidei & spei: præsentia verò bonæ conscientiæ fidei & spei præsentiam ostendit. Ergò observatio legis Dei declarat & confirmat nos fidem & spem habere. Ratio. Conseq. qvia bona conscientia ex observatione legis oritur. Sic. Matth. 7. Ex fructibus cognoscitur arbor, hoc est, ex obedientia cognoscitur fides. Sic. Iacb. 2, Ostende fidem tuam ex operibus tuis, seu ex obedientia tua erga Deum. Cur ita sit patet: 1. qvia fides & conseqventer spes, charitas, est causa obedientiæ erga Deum, ut dictum. th. 13. Ergò obedientia declarat, & confirmat fidem & spem: qvia effectus declarat, & confirmat causam. 2. qvia signa infallibilia fidei & spei sunt opera bona. Iacb. 2. 14. 3. qvia observatio legis declarat & confirmat nos justificationem, adoptionem, &c. habere. 1. Ioh. 3. 14. Ergò & fidem habere nos declarat: qvia illa seqvuntur fidem. Consolatio. Ergò gaudere possunt qvi Deo obediunt in omnibus: qvia ex eo certi sunt se fidem & spem habere; atcóqve certi sunt se vitam æternam habituros: hæc enim solis credentibus & sperantibus promissa est, & debetur.

XXXIX.

703147

XXXIX. Quod est adjunctum concomitans obedientiæ, seu, observationis legis Dei?

Adjunctum, &c. id est, observantes legem Dei habent conscientiam tranquillam, lætam, gloriantem. An ita sit patet: Hebr. 13, 18, Confidimus, &c. hoc est, nos conscientiam tranquillam habemus, quia in omnibus obedire volumus Deo. 2. Cor, 1, 2, 12. Gloriatio, &c. hoc est, gloriatur nostra conscientia, quia in mundo obedivimus Deo. 1, Ioh, 3, 19. Per hoc, &c. hoc est, sic erit tranquilla nostra conscientia, si Deo obediverimus. Cur ita sit patet. 1. Quia observatio legis DEI prohibet impedimentum pacis conscientiæ. 1, Sam, 25, 31, 1, Ioh, 3, 10, 21, 2. Quia observatio legis DEI est causa procreans secundaria pacis conscientiæ. 2, Cor, 1, 12, 3. Quia observatio legis est causa conservans pacis conscientiæ. Eph, 6, 14, ubi justitia, seu, observatio legis Dei dicitur thorax hominis fidelis, quo defenditur, & munitur, ac salvus, & tranquillus conservatur. 1, 3, Cas, c, 7, q, 1, th, 3, 5, 4. Quia violantes legem DEI habent conscientiam conturbatam, tristantem, inquietam, 1, Sam, 25, 31. Exemplũ est in Cain, Iuda, Saul, &c. Admonitio. Ergò in omnibus DEO obedire cupiamus, & pro virili obediamus. Consolatio. Ergò beatus est, qui Deo obedit, quia conscientiam habet tranquillam, lætam, quâ quid optabilius?

CAP.

CAPUT. II.

De virtute.

ANALYSIS.

VIrtus explicatur. I, A distributione observantia in virtutem, & actiones ejus, th, 1, cujus distributionis indicatur species. quod observantia distribuatur sic, ut integrum in membra sua. th, 2. ex qva consectarium elicitur, th, 3. II. A definitione. th, 4, in qva definitione occurrit 1, genus virtutis, n. habitus: cujus: 1, indicatur significatio, th, 5. 2, ratio redditur, th, 6, 2, subjectum virtutis: n, voluntas: quod probatur, th, 7, 3, virtutis effectus proprius: n, inclinare ad bonum: cujus rationes redduntur, th, 8. ex qvo consectaria colliguntur, th, 9, 10, 11, 4, alius virtutis effectus proprius: n. inclinare ad bene agendum: cujus ratio redditur, th, 12. III. A norma virtutis: n, voluntate Dei. th, 13. ex qva, 1, falsæ virtutis regulæ rejiciuntur. th, 14——15. 2. consectarium colligitur de virtutum disciplina. th. 16. qvod confirmatur ibidem. 2. ab objectionibus liberatur. th. 17. qvod testimonio adversariorum confirmatur. 3. testimonio Petri Rami ornatur. th. 17——18. IV. A synonymis, qvod virt⁹ vocetur nunc donum, nunc gratia, nunc fructus, nunc beatitudo. th 19. qvæ virtutis nomina refutant Pontificios distinguentes a virtute: 1. septem spiritus dona. th. 20. 2. charismata. th. 21. 3. duodecim fructus

703147

fructus spiritus. th, 22. 4. octo beatitudines. th, 23. V. Ab affectionibus: qvarum indicatur. 1. numerus: sunt enim qvatuor. 2. epitheton: vocantur enim cardinales. th, 24. 3. ratio, cur virtutes cardinales vocentur affectiones virtutis, non genera. th, 25. 4. ordo: ordine enim prima est justitia, cujus indicatur: 1. homonymia. 2. descriptio. 3. synonymum. th. 26. secunda est prudentia cujus indicatur: 1. descriptio. th. 27. 2. synonyma qvatuor. th. 28. 3. modi eam exercendi. th, 29. tertia est fortitudo, cujus indicatur. 1. descriptio. 2. reqvisita tria. th, 30. qvarta est temperantia, cujus indicatur. 1. descriptio. 2. tria synonyma. th. 31. 5. officium proprium. th, 32. 6. probatio, an ita sint. th. 33. 7 vindicatio ab objectione. th, 34. VI. A formæ ab scholasticis assignatæ refutatione. th, 35—40. VII. A gradu, qvi dari, & non dari dicitur. th, 41. qvi. 1. ab objectione liberatur. th, 42—44. 2. consectario illustratur. th, 45. VIII. A communione virtutū. th, 46. qvæ consistit. 1. in connexione virtutū, qvæ. 1. definitur. th. 47. 2. ab objectione liberatur. th. 48. 2. in subordinatione virtutum, qvæ. 1. describitur. 2. distingvitur. th. 49. 3. ptionis subordinationis causæ indicantur. th, 50.

EXPLICATIO.

I. *Quot partibus constat obedientia nostra erga Deum?*

Obedientia nostra erga Deum constare debet

simul ex virtute, & actione virtutis. Patet. an ita sit. 2. Petr. 1. 5. 8. Adjicite fidei vestr virtutem. Sic. Iacob. 2. 20. ubi fidei ur virtus cum actionibus virtutis, seu bonis o peribus conjungitur. Sic. Psal. 37. 3. 2. ita sit: 1. Qvia simul virtus & actio virtutis constituunt obedientiam erga Deum, sicut cor pus & anima simul constituunt hominem. 2. Qvia nec virtus sola, nec actio virtutis sola con stituere potest obedientiam erga Deum, sicu nec corpus solum, nec anima sola constituere solet hominem. 3. Qvia virtus & actio virtu tis sunt membra obedientiæ erga Deum: A membra naturâ suâ conjunguntur ad constitu tionem integri. Obj. 1. Pii pauperes sæp habent primam partem obedientiæ, n. virtutem seu voluntatem benè agendi, sed altera parte n. actione virtutis, ob paupertatem carent: Er gò obedientia erga Deum, non debet constare ex virtute, & actione virtutis. Resp. 1. Ant negatur: qvia Deus affectum pro effectu ha bet. 2. Cor. 8. 12. Resp. 2. Conseq. negatur. Qvia actio virtutis à virtute non natura sed per accidens tantùm aliqvando separatur. Obj. 2. Hypocritæ habent actiones virtutis sed non habent ipsam virtutem: Ergò. Resp. Actiones virtutis in hypocritis non sunt formaliter actiones virtutis; sed tantùm materialiter. Informatio. Ergò virtus est necessaria pars obedientiæ: qvia non satis est facere qvod bonum est, nisi virtus etiam comparetur, qvâ corda nostra ad bonum inclinentur: 1. Qvia omni collato studio adjicere debemus fidei nostræ virtutem. 2. Qvia sermo ille Dei, qvo ad of-

fecia

703147

ficia nostra speciatim vocamur, debet esse nobis instinctus. Iacob. 1. 21. l. 3. de Cas. Conse. 8. q. 1. Refutatio. Ergò errant illi, qui obedientiam erga Deum ex solis bonis operibus constare putant. Admonitio. Ergò si velimus DEO obedire 1. Comparemus virtutem. 1. quia bona opera, quæ non oriuntur ex virtute, seu inclinatione ad benè agendum, non sunt reipsa bona, etsi bona appareant. 2. quia bona opera sine virtute Deo non sunt grata. Matth. 7. 18. & 15. 8. Quæritur, quid faciendum fideli, ut virtutem comparare possit. Resp. l. 3. de Cas. conse. c. 8. q. 2. Abundemus bonis actionibus: quia ad obedientiam requiritur non tantùm virtus, & voluntas benè agendi, sed etiam ipsa bona actio.

II. *Virtus & actio virtutis sunt ne species, vel membra observantiæ?*

Virtus & actio ejus non sunt species observantiæ, quia observantiæ species sunt religio, & justitia. Infra c. 4. sed sunt membra. 1. Quia virtus & actio virtutis suâ naturâ conjunguntur, ita ut virtus non possit separari ab actione virtutis & actio virtutis à virtute: At species unius generis suâ naturâ non conjunguntur, sed separantur: ut homo & bestia. 2. Quia virtus, & actio ejus constituunt obedientiam. At contra deberet esse, si essent species: quia genus constituit suas species: ut animal constituit hominem, & bestiam, non homo & bestia constituunt animal. 3. Quia observantia non potest prædicari de virtute, & ejus actione in casu recto, hoc modo: virtus est observantia, vel actio

virtutis est obseruantia: sed in casu obliquo, hoc modo: virtus est pars obseruantiæ.

III. *Virtus & actio virtutis eodem nomine denotantur, & eadem definitione explicanturne, & cur?*

1. Virtus & actio ejus eodē nomine denotātur, ut liberalitas est virtus, qvâ inclinamur ad erogandum, & actio erogandi. 2. virtus & actio virtutis eadem definitione explicantur: ut virtus est habitus voluntatis, actio est opus ex habitu voluntatis fluens. 3. virtus & actio ejus ideò eodem nomine denotantur, & eadem definitione explicantur. 1. qvia virtus & actio è virtute fluens non sunt species obseruantiæ, sed membra unius & ejusdem obseruantiæ. 2. qvia virtus & actio ejus sunt ejusdem naturæ: ut enim argumentum in sermone interno, seu ratione, ejusdem nominis, & naturæ est, sive perse & sejunctim ster, sive conjungatur in axiomate, & syllogismo: ita tota virtutis ratio eadem est, sive sit in voluntate, sive in opere aliqvo, seu actione Thom. 2, 2. q. 137. art. 1.

IV. *Quid est virtus?*

Virtus est qvalitas, seu habitus, qvo voluntas inclinatur ad benè agendum, ubi est definitum, virtus, qvæ dicitur à viro. qvia major est vis agendi in viro, qvam in fœmina. Docetur hic virtus in genere: Ergò 1. pone virtutem & intellige omnes virtutes Decalogi qvas Author noster hoc in libro recenset, in fidem

703147

fidem, spem, charitatem, &c 2. quicquid prædicas hic de virtute, idem prædices de omnibus virtutibus: n. fide, spe, &c. v. g. virtus est qualitas inclinans ad recte agendum. 3. Ergò & fides, & spes, & charitas est qualitas, quæ inclinat ad recte agendum. Sic virtutis requisita sunt, justitia, prudentia, fortitudo, temperantia: Ergò & fides, & spes, & charitas, & eleemosyna, & amicitia requirit justitiã, prudẽtiam, fortitudinem, temperantiam, & sic deinceps. 2. definitio ubi est virtutis. 1. genus: n. habitus. 2. subjectum: n. voluntas nostra. 3. actus duplex proprius: n. inclinare ad bonum agendum. 2. inclinare ad bonũ bonè agendum. th. 8. 12.

V. *Qualis habitus est virtus?*

Non est specialiter, seu stricte. 1. habitus inchoatus, qui dispositio dicitur, quæ significat inclinationem animi imperfectam, ad bonè agendum. 2. habitus completus, qui significat inclinationem animi ad bonè agendum perfectam, quia talis inclinatio ad bene agendum vix conceditur hominibus in hac vita: sed est. 3. generaliter, seu latè, habitus inchoatus, & simul completus, seu talis, qui significat animi inclinationem ad bene agendum, & imperfectam, quæ reipsa in sanctis est in hac vita; & perfectam, quæ reipsa est in sanctis post hanc vitam. 1. Obj. Pont. Alfedius habitum distingvitin inchoatum; vel completum, & etiam virtutem in imperfectam, vel perfectam. Eman. l. 5. Metaph. p. 2. c. 4. th. 4. & reg. 4. & l. 6. Systom. Ethi secund. c. 4. Ergò con-

ceditur hominibus in hac vita completus habitus, virtus perfecta, seu perfecta inclinatio ad recte agendum. Resp. Conseq. negatur, qvia citatus Author comparate distingvit sic habitū & virtutem, uti etiam sanctificatio comparate dicitur infantia, & adulta ætas. 2. Obj. Vix (inqvit Author) Ergò habet aliqvis in hac vita perfectam inclinationem ad benè agendum. Resp. Conseq. negatur: qvia vix idem est authori, qvod non. Vix conceditur, id est, non conceditur, in hac vita, hominibus perfecta inclinatio ad benè agendum. 3. Obj. Paulus habuit velle. Rom. 7. 18. Ergò conceditur alicui in hac vita perfecta inclinatio ad benè agendum. Resp. Conseq. negatur: qvia non dicit se Paulus perfectum velle habuisse. 4. Obj. Zacharias & Elisabeta fuerunt incedentes in omnibus mandatis Domini inculpate, id est, fuerunt perfecte justi. Luc. 1. 6. Ergò. Resp. Conseq. negatur: qvia illi dicuntur perfectè justi, id est, omnis peccati expertes non coram Deo. 1. qvia laboravit Zacharias infidelitate. v. 18. qvam Deus punivit, v. 20. 2. qvia fuit Sacerdos: omnis autem Sacerdos prius pro peccatis propriis debuit offerre, deinde pro peccatis populi, à qva regula nemo præter Christum eximitur. Heb. 7. 27. Elisabeta fuit sterilis. v. 7. sterilitas autem fuit pœna peccati. Gen. 20. 17. 18. Exod. 23 26. sed coram hominibus, qvi illos culpare non poterant. Sic perfecti jubentur esse omnes Episcopi. 1. Tim. 3. 2. sic multi fuerunt & sunt perfectè justi: ut Noe, Paulus. Philip. 3. 6. Luk. 1. Respondetis aliqvando, Zachariam, & alios

703147

& alios affectu esse perfectos, non effectu: Ergò aliqvando docetis sanctos habere in hac vita perfectam inclinationem ad recte agendū. Resp. Conseq. negatur: qvia comparate sic loqvimur: Si enim aliqvi sancti perfecti sunt in hac vita, affectu sunt magis perfecti, qvam effectu. 2. David dicit se integrum esse coram Deo, Psal. 18. 24. Resp. Ita aliqvando, & comparatè ad alios; sed non semper, & absolute in se se: qvia manifesta sunt enormia ejus peccata. 3. Obj. 1. Ioh. 3. 9. Natus ex Deo peccato non dat operam, id est, non vult peccare: Ergò sanctis conceditur perfecta inclinatio ad benè agendum. Resp. Conseq. negatur: qvia regenitus pro modulo & virili non dat operam peccato, seu non vult peccare.

VI. *Virtus est ne habitus, & cur?*

Virtus est habitus, seu inclinatio voluntatis ad bona opera producenda: qvod patet. 1. an ita sit. Hebr. 5. 14. qvi propter habitum, id est, virtutem, sensus habent exercitatos ad discretionem boni, & mali. 2. cur ita sit. 1. qvia virtus habetur à voluntate nostra. 2. qvia virtus voluntatem, cui inest, facit certo modo se habere, id est, qvia virtus determinat voluntatem ad bonum, qvæ ante virtutem ingeneratam, per habitum peccati fuit determinata ad malum: qvod patet. Hebr. 5. 14. qvi, &c. hoc est, virtus determinatos ad malum, determinat ad bonum. Refutatio. Ergò bona opera, ut orare, verbum Dei audire, sacramento uti, eleemosynam dare, &c. non sunt virtutes: qvia

non sunt habitus ; sed sunt actiones ex virtutibus habitu fluentes.

VII. Quodnam est subjectum virtutis ?

Virtutis subjectum est voluntas, seu virtus est in voluntate hominis : quod patet. 1. an ita sit : Philip. 4. 8. Si qua virtus, si qua laus. Laus est propria actionum voluntatis : Ergò virtus est in voluntate. Ratio. Conseq : quia virtutis proprium est, quod sit laudabilis. 2. cur ita sit : quia : 1. Voluntas est subjectum proprium, seu primarium Theologiæ, ut est proprium principium vitæ, & actionum moralium, seu spiritualium, ut dictum. l. 1. c. 1. th. 9. Ergò virtutis subjectum proprium est voluntas. Ratio. Conseq. quia Theologiæ alterum membrum est observantia, cujus prima pars est virtus. Dicitur : 1. voluntatem proprium, seu primarium Theologiæ subjectum esse, quia improprium, seu secundarium subjectum Theologiæ est intellectus. 2. voluntatem esse proprium subjectum Theologiæ, quatenus Theologia est proprium principium vitæ, & actionum moralium, seu spiritualium, id est, fidei & observantiæ : quia subjectum proprium Theologiæ, quatenus Theologia est proprium principium cognitionis DEI & operum ejus, est intellectus : quia vita spiritualis, seu fides, & observantia est voluntatis, ut dictum. l. 1. c. 1. th. 9. cognitio vero est intellectus, 2. Voluntatis est proprie velle bonum honestum. Rom. 7. 19. Ergò virtus est in voluntate. Ratio. Conseq. quia bonum honestum est virtus.

Addit.

703147

Additur, propriè, seu primario: qvia etiam alia animæ facultas, ut intellectus, & loco motiva secundario, & mota à voluntate versatur circa bonum honestum, ut cum volumus intelligere orationem esse gratam Deo, & volumus pedibus ire in templum, & aperire os ad orandum. 3. Virtus est habitus proæreticos, seu electivus (ut est in Burgesdicio, & aliis Ethicis) id est, virtus est habitus cum consilio conjunctus: virtutem enim, ut liberalitatem exercere debes consultò, id est, sciens, volens. Sicut enim peccatum non est peccatum, si sciens, volens, non feceris: sic virtus non est virtus, si sciens, volens, non exercueris: Ergò virtus est in voluntate. Ratio. Conseq. qvia voluntatis est ex electione, & consilio agere. 4. Voluntas imperat cæteris facultatibus, n. facultati sensitivæ, ut audiat, videat, gustet, tangat, olfaciat; intellectivæ, ut cognoscat, judicet: Ergò virtus est in voluntate. Ratio. Conseq. qvia voluntas sine virtute, non posset aliis facultatibus bene imperare, easqve recte dirigere. Obj. Intellectus monstrat objectum voluntati, eamqve movet suis argumentis ad faciendum bonum, & fugiendum malum: Ergò intellectus imperat voluntati. Resp. Conseq. negatur: qvia qvod intellectus monstrat voluntati, id voluntas potest libere velle, & nolle, seqvi, vel non seqvi. Alsted. Encycl. l. 7. Phys. p. 6. c. 7. reg. 6. 5. Voluntatem virtus determinat ad bonas actiones, ut dictum th. 6. Ergò virtus debet esse in voluntate. Probatur. 1. Anteced. qvia voluntas neqve à se, neqve à ratione, seu intellectu, qvi ei bonum

num svadet, malum disvadet, est sufficienter determinata ad actiones bonas. Non à se: qvia voluntas ab habitu vitioso jam ad malas actiones est determinata: non à ratione: qvia ratio, seu intellectus dependet à voluntate, ut dictū ratione 4. 2. Conseq. qvia alias voluntas nunqvam determinaretur ad actiones bonas. Additur, sufficienter: qvia voluntas aliqvo modo & à se, & à ratione est determinata ad actiones bonas per reliqvias imaginis divinæ apparentes in voluntate, & intellectu l. 1. Med. c. 14. th. 22. & seqq. 6. In illa facultate est virtus qvæ non potest cogi, & consequenter virtutem amittere: At voluntas non potest cogi, & consequenter amittere virtutem, ut constitutem, intellectus autem & appetitus sensitivus potest cogi tùm à voluntate, tùm ab aliis externis rebus, & consequenter virtutem amittere: Ergò virtus est in voluntate, non in intellectu & appetitu sensitivo. Obj. 1. Peccatum originale cogit nos velle malum. Rom. 7. 23. Ergò voluntas potest cogi, adeoqve potest qvis cogi ad amissionem virtutis. Resp. Ant. negatur. Rom. 7. 19. Obj 2. Metus cogit fugere nos nolentes: Ergò voluntas potest cogi. Resp. Consq. negatur. Qvia etsi voluntas possit cogi qvoad actum imperatum, qvi est fugere, ambulare, loqvi, &c. qvoad actum tamē elicitum, qvi est velle, de qvo nos loqvimur, cogi non potest. Thom. q. 6. art. 4. 7. Voluntatis actiones merentur laudem: qvod patet: qvia si qvis nolens faciat aliqvid, ob id laudē nō meretur: ut si qvis propter metū pœnæ frequentet sacra, laude dignus non est: Ergò

virtus

703147

virtus est in voluntate. Ratio. Conseq. quia laus propria est virtuti, ut Apostolus. Philip. 4. 8. & Philosophi testantur. Obj. Si qvis intelligat verbum Dei medium efficax esse ad salutem, appetat auditionem verbi Dei, moveat pedes ad audiendum verbum DEI, merentur laudem: Ergò etiam exterarum facultatum actiones laudem merentur, non solius voluntatis. Ratio. Conseq. qvia illa sunt actiones intellectus, facultatis sensitivæ, locomotivæ. Resp. Conseq. negatur: qvia actiones aliarum facultatum non merentur laudem, nisi à voluntate fluant, & dependeant: ut ire in templum, qvod est actio locomotivæ, non meretur laudem, nisi voluneris antea ire in templum. 8. Nec intellectus, nec facultas sensitiva est subjectum virtutis: Ergò voluntas est subjectum virtutis. Ratio. Conseq. qvia non corpus, sed animæ aliqva facultas est subjectum virtutis. Patet: 1. intellectum non esse subjectum virtutis: qvia virtus bonum reddit hominem; sed habitus, seu qvalitates intellectus: n. intelligentia, scientia, prudentia, ars, non reddunt hominem bonum. (Thom. 1. 2. q. 56. Obj. 3.) qvia alias reprobi multi, & diaboli, boni essent: hi enim his qvalitatibus instructissimi sunt. Obj. præcc. Imperfecti habitus intellectus non reddunt hominem bonum; sed ita perfecti: Ergò subjectum virtutis est intellectus. Resp. Nec perfectissimi habitus intellectus possunt hominē bonū reddere: qvia in reprobis aliqvibus & Diabolis hi habitus sunt perfectissimi; sed tamen eos non faciunt bonos: non enim intelligentissimi, scientissimi,

&c.

&c. sunt boni; sed credentes, sperantes, diligentes, &c. 2. facultatem sensitivam non esse subjectum virtutis: qvia in Angelis & animis separatis à corpore, qvi hanc facultatem non habent (non habent enim sensus: n. auditum, visum, gustum, tactum, olfactum, motum localem) est vera virtus: n. fides, spes, charitas, &c. Obj. præocc. Facultas sensitiva, ut facultas audiendi, videndi, &c. disposita, & apta est voluntati imperanti aliqvid, ut auditionem verbi, contemplationem operum DEI, obtemperare: Ergò facultas sensitiva habet virtutem. Resp. Conseq. negatur. qvia dispositio, seu aptitudo illa facultatis sensitivæ non est virtus; sed imago qvædam virtutis: ut promptitudo pedum eundi ad sacra non est virtus; sed umbra virtutis. Obj. Virtus est bona qvalitas, seu habitus mentis (definiente Augustino) Ergò subjectum virtutis est intellectus. Ratio. Conseq. qvia mens dicitur intellectus. Thom. 1. 2. q. 56. art. 3. Resp. Conseq. negatur. qvia Augustinus per mentem intelligit voluntatem: mentis enim essentiales facultates sunt duæ: n. intellectus & voluntas. Informatio. Ergò. 1. Virtus semel ingenerata à Deo nunqvam amitti potest, qvia voluntas cogi qvoad actum elicitum, n. ipsum velle, non potest. 2. Omnia bona opera à nostra voluntate dependent. Refutatio. Errant scholast. negantes voluntatem esse subjectum virtutis. Thom. 1. 2. q. 56. art. 6. Admonitio. Ergò virtutum subjectum statuamus esse voluntatem, obrationes supra dictas.

VIII.

703147

VIII. *Quis est virtutis primus proprius actus?*

Virtus inclinat hominem cui ineſt ad bonum: An ita ſit patet. Hebr. 5. 14. 2. Pet. 1. 5. 8. Cur ita ſit patet. 1. Ut virtus diſtingui poſsit ab habitu vitioſo, id eſt, peccato originali, qvod inclinat homines ad malum, ut furtum, odium, homicidium, &c. Rom. 7. 17. 20. 23. 2. Ut virtus diſtingvatur à perfectionibus mentis, ſeu intellectus: qvales ſunt intelligentia, ſcientia, ſapientia, prudentia, ars: qvarum officium eſt, lucem adferre, qvâ voluntas dirigere ſe poſsit in benè agendo, non inclinare ad rectè agendum: Si enim inclinarent, homines intelligentiſsimi, ſcientiſsimi, ſapientiſsimi recte agerent: qvod verum ſemper non eſt, experientia teſte. Informatio, eaqve triplex ſeq. th. 9. 10. 11. Admonitio. Ergò: 1. Virtutem agnoſcamus nobis valdè neceſſarium eſſe. 2. Comparemus virtutem: qvod qvi fiat, docet Author. l. 3. caſ. c. 8. q. 2.

IX. *Virtutes faciuntne eum bonum cui inſunt?*

Virtutes veræ, & ſolidæ, ſemper faciunt eum bonum, cui inſunt. Patet. 1, an ita ſit. Matt. 12. 35. Bonus homo, id eſt, virtuoſus homo. 2. Cur ita ſit. 1. Qvia virtutes veræ & ſolidæ, ſemper inclinant eum, cui inſunt ad bonum, ut dictum: ut caſtitas inclinat habentem ad putitatem vitæ, 2. Qvia virtutes veræ & ſolidæ reciprocantur cùm viro bono: ut vir virtuoſus, (id eſt, fidem, ſpem, &c. habens) eſt vir bo-

nus, & vir bonus est vir virtuosus. 3. Quia a virtutibus veris & solidis derivatur bonitas ad actiones nostras, id est, quia virtus vera, seu inclinatio voluntatis ad bonum, reddit opus nostrum bonum: opus enim bonum, ut eleemosyna, sine virtute, seu inclinatione ad eam, non est bona; sed mala. Addit, virtutes veras, & solidas: Virtus enim est vera, quæ inclinat ad verum bonum, qualis est fides Abrahami: vel ficta, quæ inclinat ad bonum apparens, qualis est pœnitentia Achabi: avarorum, prudentia, quâ excogitant varia genera lucrorum. 2. justitia, quâ gravium damnorum metu contemnunt aliena. 3. temperantia, quâ luxuriæ, quæ sumptuosa est, cohibent appetitum. 4. fortitudo, quâ, ut ait Horatius, l. 1. epist. Per mare pauperiem fugiunt per saxa per ignes. Iam, virtus vera facit eum semper bonum cui inest; sed virtus ficta, seu falsa & simulata, non facit eum bonum, cui inest, sed malum. Obj. Scol. præcc: Virtutes veræ semper faciunt eum bonum, cui insunt: Ergo dispositiones ipsæ nobis inhærentes, seu virtutes veræ, sunt gratia primo nos gratos faciens Deo. Resp. Conseq. negatur: quia virtutes veræ dicuntur eum bonum facere, cui insunt, ideò, quod cùm viro bono conveniantur, & ab illo derivetur ad actiones nostras bonitas; non ideò, quod sint gratia primo nos gratos faciens Deo: gratia enim primo nos gratos faciens Deo principaliter est voluntas Dei gratiosa: instrumentaliter verò fides, de qua dicitur: sine fide nemo placet Deo, id est, sine justitia Christi fide apprehensa, neminē diligit Deus amore com-

703147

complacentiæ, licet diligat amore benevolentiæ. Additur, primo: nam virtutes & actiones earum, secundariò gratos nos reddunt Deo. De gratia gratum faciente vide. Exeg. l. 1. c. 26. th. 21. 22. 4. Qvia vitium, ut luxuria, malum facit eum, cui inest: Ergò virtus, ut castitas, bonum facit eum, cui inest. Informatio. Ergò: 1. Homines à virtutibus: fide, spe, charitate, & ex illis fluentibus bonis operibus, dicuntur boni: qvi synecdochicè fideles, recti, justi, integri, pii, sancti, probi appellantur in scripturis. Observa. Omnibus modis elaborandum est, ut boni, id est, fideles, recti, justi, integri, pii, sancti, fiamus. Patet. 2. an ita sit. Psal. 37. 25. 2. cur ita sit. 1. Qvia tales nos Deus esse jubet. Lev. 11. 44. Sitis sanctis id est, boni. 2. Qvia soli boni seu justi sunt beati etiamsi in carcere Aegyptio essent cum Josepho, etiamsi in fornacem Babyloniacam, & lacum leonum conjicerentur. Psal. 112. 1. & 119. 1. 2. 3. Vnde justis omnia bonorum genera tribuuntur. Prov. 10. 6. Psal. 97. 10. 11. Prov 3. 32. & 33. & 10. 29. Esa. 3. 10. 3. Qvia boni sunt accepti Deo. Act. 10. 35. 4. Qvia justorum mortuorum grata est recordatio. Prov. 10. 7. 5. Qvia justis dabit Deus, qvod desiderant. Prov. 10. 24 & 30. 6. Qvia justis fundamentū erit perpetuū. Prov. 10. 25. Matth. 7. 24. & 16. 18. 7. Qvia justorū spes est lætitiæ. Prov. 10. 28. 8 Qvia justi exanguſtia liberātur. Prov. 11. 8. 9. Qvia de illorum bono urbs exultat. Prov. 11. 10. 10. Qvia in illorum gratiam DEUS benefacit eorum propinqvis, & aliis hominibus, eoſqve ab intentu ſer-

vat: ut in gratiam Abrahami servavit Lothum cum filiabus ejus. Gen. 19, 29. Exhortatio. Simus ergo boni. Moveāt nos rationes dictæ. 2. Homines à vitiis, n. infidelitate, adulterio, homicidio, &c. dicuntur mali, seu improbi, reprobi, peccatores, derisores, rebelles, præfracti, contumaces. Observa. Sollicite nobis cavendum, ne mali fiamus. Patet. 1, an ita sit. Psal. 1. 4. 5. 2. cur ita sit. 1. Quia DEUS vetat nos improbos esse in Decalogo: Non habebis Deos alienos: Ne sculpas tibi simulachra, &c. 2. Quia improbi sunt miseri, etsi possiderent opes Crœsi, imperium Cyri, & gloriam Alexandri magni. 1. Sam. 12. 27. Prov. 17. 20. & 10. 6. Iob. 5. 16. Prov. 10. 24. Esa. 3. 11. Matth. 3. 10. & 7. 19. Prov. 17. 11. 3. Quia nomen improborum fœtet. Prov. 10. 7. 4. Quia improborum vita est brevis. Psal. 37. 2. & v. 9. 10. & v. 35. 36. Prov. 10. 25. & v. 27. 5. Quia expectatio improborum etiam firmissima perit. Prov. 10. 28. & 11. 7. 6. Quia improbi non inhabitabunt terram. Prov. 10. 30. 7. Quia sunt Deo abominationi. Prov. 3. 32. 8. Quia ipsorum Domui incumbit exsectatio Iehovæ. Prov. 3. 33. 9. Quia improbitate sua concidunt. Prov. 10. 29. & 11. 5. 10. Quia de improborum interitu lætatur urbs. Prov. 11. 10. Dehortatio. Ne simus ergo mali. Moveant nos rationes dictæ.

X. *Virtute potestne quis abuti?*

Non: quia virtus inclinat ad bonum, ut dictum. th. S. Thom. 1. 2. q. 68. art. 5. 1. Objiciebatur. Pharisæi abutebantur eleemosynâ, & oratio-

703147

oratione. Matth. 6. 2. 5. Ergò potest qvis abuti virtute. Ratio. Conseq. qvia eleemosyna, & oratio est virtus. Resp. Virtute ipsâ, qvæ est principium, seu causa actionis bonæ, seu boni operis, non potest qvis abuti, qvia ut dictum virtus sic accepta inclinat ad bonum benè agendum; sed actione virtutis, seu bono opere, qvod est effectus virtutis, potest qvis abuti, ut Pharisæi præstantes eleemosynam, & orantes ob malum finem. 2. Obj. Possessionibus mentis: n. intelligentiâ, scientiâ, sapientiâ, &c. possunt, & solent homines abuti. Colos. 2. 8. Iacob. 4. 17. Ergò potest qvis virtute abuti. Ratio. Conseq. qvia intelligentia, scientia, &c. sunt virtutes. Resp. Conseq. negatur: probatio est falsa, ut jam dicetur.

XI. *Virtutes, quæ dici solent intellectuales, n. intelligentia, scientia, sapientia, prudentia, ars, suntne virtutes?*

Intelligentia, scientia, &c. non sunt accuratè loqvendo virtutes: 1. Qvia virtutes inclinant ad bonum; sed intelligentia, scientia, &c. non inclinant ad bonum, ut dictum. th. 8. 2. Qvia virtute, ut principio actionis, nemo potest abuti; sed intelligentiâ, scientiâ, &c. possunt homines abuti, ut dictum. th. 9. Obj. Qvidam Scholastici habitus intellectuales vocant virtutes, ut vides apud. Thomam. 1. 2. q. 57. art. 1. Ergò intelligentia, scientia, &c. sunt accuratè loqvēdo virtutes. Resp. Conseq. negatur, ob dictas rationes.

XII. *Quis est virtutis secundus proprius actus?*

Virtus inclinat hominem cui inest, non tantùm ad bonum, sed etiam ad benè agendum. An ita sit patet. Heb. 5. 14. 2. Pet. 1. 5. Cur ita sit patet. 1. Qvia non tantùm actio bona; sed etiam modus actionis bonæ, n. ut ea benè fiat, fluit à virtute, & qvidem præcipuè, qvia virtus primario inclinat ad recte, seu benè agendum, secundario vero ad bonum agendum, ut ex definitione virtutis vides. 2. Qvia bonum malum est, si benè non fiat, Qværes. 1. Qvis agit bonum benè? Qvi bonum juxta requisita infra cap. 3 th. 3. deposito agit. 2. Qvî differunt bona opera fidelium & infidelium? Fideles agunt bona benè, id est, juxta dicta requisita: infideles verò agunt bona; sed non benè, qvia agunt illa non juxta requisita. Admonitio. Ergò & qvod verius bonum ferimur, & qvod bonum illud benè agimus, virtuti tribuamus: sine virtute enim semper ad malum inclinaremur, & malè ageremus.

XIII. *Quæ est virtutis norma, seu regula?*

Virtutis norma est voluntas Dei nobis revelata. An ita sit patet. Mich. 6. 8. Matth. 26. 39. 42. Cur ita sit patet. 1. Qvia benè agendi regula, est voluntas Dei nobis revelata, ille enim creditur aliqvid benè fecisse, qvi illud congruenter, voluntati Dei revelatæ fecerit: Ergò & regula virtutis erit voluntas Dei nobis revelata. Ratio. Conseq. qvia una est regula benè agendi, & virtutis. 2. Qvia sola volun-

tas

703147

tas Dei nobis revelata habet vim regulæ certæ, in iis, qvæ pertinent ad vitæ directionem, id est, sola Sacra S. est regula vitæ nostræ spiritualis: Ergò & virtutis. Ratio. Conseq: qvia observantia, cujus pars est virtus, est vita nostra spiritualis, ut dictum. l. 1. c. 7. th. 2. Additur: 1. certæ: qvia præcepta Ethicæ, Politicæ, Oeconomicæ, de moribus, seu vita hominum, sunt regulæ incertæ, & fallaces. 2. in iis, qvæ pertinent ad directionem vitæ: qvia ut Tu loqvi sola Grammatica, ornatè loqvi sola Rherorica, differere sola Logica, naturatè sola Physica, mēsurare sola Mathesis, est certa regula: sic Tu vivere sola Scriptura Sacra est certa regula. 3. Qvia regula observantiæ, seu obedientiæ erga Deū est scriptura sacra: Ergò & virtutis. Ratio. Conseq. qvia est pars obedientiæ. Informatio. Ergò ex sola scriptura agnoscimus qvid virtus, qvid vitium, qvid bonum, qvid malum. 2. Refutatio, triplex. th. 14. 15. 16. Admonitio. Ergò: 1. Solam scripturam sacram dicamus esse regulam virtutum. 2. Id solum dicamus, virtutem, vitam, bonum, qvod scriptura virtutem, vitam, bonum, dicit: qvod verò scriptura sacra peccatum, mortem, malum dicit, id & nos, toto mundo aliud clamante, peccatum, mortem, malum dicamus.

XIV. *Quid dicit Aristoteles esse regulam virtutis?*

Regulam virtutis Aristoteles dicit esse judicium virorum prudentum, ita ut id tantùm habendum sit pro virtute, vel vitio, qvod viri prudentes judicant virtutem, vel vitium esse: ut

castitatem habendam esse pro virtute, qvia Aristoteles virtutem judicat esse: adulterium habendum esse pro vitio, qvia idem, vel Plato adulterium judicat esse vitium, & sic deinceps. Qvid sentis de hac Aristotelis assertione? Erras. Iudicium virorum prudentum non potest esse regula virtutis. 1. Qvia regula omnis debet esse certa, & non fallax, ut dictum. th. præcedenti; sed judicium virorum prudentum est regula Lesbia, id est, plumbea, adróqve, incerta, fallax, flexilis huc, & illuc. Mensura mensurans est formalis, mensurata materialis: illa præstantior est hâc. Mensura formalis est, qvæ ita se habet, ut non accomodetur materiæ: qvalis fuit regula Polycleti, & libra Critolai. Mensura materialis est, qvæ necessario debet accomodari rei mensurandæ: qvalis fuit regula Lesbia qvæ erat ex plumbo, ut posset accomodari lapidibus. Scriptura sacra est mensura, seu regula fidei & virtutum aliarum priori, non posteriori modo: qvia verbum DEI est causa fidei & virtutum aliarum adæqvata: Logica est mensura seu regula rerum materialis, sive Lesbia. Alsted. Encycl. l. 5. Metaph. c. 2. & reg. 4. 2. Qvia tales prudentes viri, qvorum judicio semper stari posit, nusquam existunt: qvia omnes homines possunt errare; adeóqve virtutem vitium, & vitium virtutem putare, judicare, dicere. 3. Qvia etsi existerent in aliqvo terræ angulo tales viri prudentes, qvorum judicio semper credi posset; illi tamen nec dignosci, nec consuli, sive interrogari an hoc, vel illud facere, sit virtutem, vel vitium exercere, semper possent ab iis, qvi virtutem exercent, seu be-

703147

seu benè agunt: illi enim nec omnibus, nec semper præsentes essent.

XV. *Quid alii statuunt esse virtutis regulam?*

Alii dicunt esse regulam virtutis rectam rationem, ita ut illud tantùm habendum sit pro virtute, & vitio, qvod recta ratio judicat esse virtutem, vel vitium. Tu verò qvid sentis de hac aliorũ sententia? Rationis rectitudo est duplex. perfecta, vel imperfecta. Si perfectam rationis rectitudinem dicant esse regulam virturis, nobis non contradicunt: qvia perfecta rationis rectitudo non differt à voluntate Dei revelata, qvæ est regula vitæ nostræ: hæc enim vocatur præstantia rationis. Psal. 119. v. 66. Præstantiam rationis, id est, voluntatem tuam revelatam, qvæ est regula vitæ meæ, doce me Deus. Si verò regulam virtutis dicant esse imperfectam rationis rectitudinem, qvæ sunt imperfectæ illæ notitiæ, qvæ in mente hominis, post lapsum reperiuntur, qvibus honestum, & turpe, id est, vitutem, & vitium naturaliter cognoscit; ut dictum. l. 1. c. 14. th. 25. nobis aliqvomodo contradicunt: Dicimus enim rationis rectitudinem imperfectam, id est, imperfectas illas notitias, non posse esse accuratè loqvendo regulam virtutum. 1. Qvia regula omnis debet esse perfecta: At notitiæ illæ sunt imperfectæ: sunt enim reliqviæ tantùm imaginis divinæ, ut dictum. l. 1. c. 14. th. 22. Ergò non possunt accuratè loqvendo esse regula virtutum. 2. Qvia regula omnis debet esse clara: At notitiæ illæ imperfectæ sunt admodum

dum obscuræ (ut enim ratio recta per peccatum magnam partem est amissa : sic ejus istæ reliquiæ peccati caligine sunt adeo obscuratæ, ut animalis homo non intelligat ea, quæ sunt spiritûs DEI, & quotidie illuminationem mentis à Deo petere cogamur) Ergò accuratè loquendo, imperfectæ illæ notitiæ, non possunt esse regulæ virtutis. 3. Quia imperfectæ istæ notitiæ reipsà non differunt à lege Dei scripta, lex enim scripta est delineatio legis, ante lapsum cordibus hominum inscriptæ. Rom. 2. 15. sed tantùm imperfectione, & obscuritate: Ergò accuratè loquendo, non istæ imperfectæ notitiæ possunt esse regula virtutis, sed lex scripta, quæ illas perfectissimè, & clarissimè continet, & depingit.

XVI. Quæ est virtutum disciplina?

Theologia est virtutum disciplina. Patet 1. an ita sit. Psal. 119. 105. ubi Theologia, id eo dicitur lucerna, quia in ea præscribuntur leges de virtutibus. Sic. Deut. 32. 47. ubi verbū Dei, seu Theologia dicitur vita, quia Theologia præscribit virtutes, quæ si exerceantur, vitam nobis conferunt. Sic. Mich. 6. 8. ubi Theologia indicare, seu docere dicitur, quid sit bonum, id est, virtus. 2. curita sit : 1 Quia regula virtutum est scriptura sacra : Ergò virtutum disciplina est Theologia. Ratio. Conseq. quia Theologia ab scriptura sacra essentiâ non differt. l. 1. c. 14. th. 11. 2. Quia sola Theologia tradit totam Dei voluntatem revelatam, ad rationem, seu intellectum, ad voluntatem, & vi-

703147

& vitam noſtram dirigendam. 3. Qvia Decalogus eſt diſciplina virtutum : Ergò virtutum diſciplina eſt Theologia. Ratio. Conſeq. qvia Decalogus eſt ſecunda pars Theologiæ. Refutatio. Ergò non Ethica eſt virtutum diſciplina, & doctrina, ut Peripatetici volunt.

XVII. Obj. Peripat. præcc. Ethica eſt diſciplina virtutum : Ergò non Theologia. Reſp. Conſeq. negatur : qvia Ethica non debet diſtingvi à Theologia. Inſt. 1. Finis Theologiæ eſt bonum gratiæ, finis autem Ethicæ eſt bonum morale, ſeu civile : Ergò Ethica differt à Theologia. Reſp. Bonum male diſtingvitur ſic : 1. qvia bonum morale, ſeu civile, eſt etiam bonum gratiæ, ſeu ſpirituale. 2. qvia verum bonum, ſeu beatitudo, & finis hominis, unicum eſt, nempe ſpirituale, qvod in unione & communione cum Deo conſiſtit. Pſal. 4. 7. qvod planè explet deſiderium hominis. 3. qvia omnis virtus, id eſt, & Theologica, ſeu ſpiritualis, & Ethica, ſeu moralis, ducit hominem ad ſummum bonum. 2. Theologia verſatur circa interiorem hominis affectum, Ethica verò circa mores externos : Ergò Ethica differt à Theologia. Reſp. Antecedens negatur : Qvia & Theologia, & Ethica verſantur circa interiorem hominis affectum, & mores externos. Patet Ethicam verſari etiam circa interiorem hominis affectum : qvia adverſarii definiunt Ethicam, prudentiam regendi voluntatem, & appetitum. Patet Theologiam verſari etiam circa mores externos : qvia Theologia docet etiam externam obedientiam. 1. Cor 6. 20. Rom. 12. 1. 1. Theſſ. 5. 23. 3. Ethica termi-

nis

nis vitæ præsentis concluditur, Theologia verò ad vitam futuram extenditur : Ergò Ethica differt à Theologia. Resp. Antecedens falsum. Si antecedens verum esset, seqveretur dupplicem esse vitam beatam : unam qvæ esset in vita præsenti, qvam Ethica regeret ; aliam qvæ esset in vita futura, qvam Theologia doceret : aut unam beatam vitam duas habere regulas : unam in hæc vita, qvam Ethica ; aliam in vita futura, qvam Theologia traderet : At utrumq; consequens est absurdū : Ergò & antecedens absurdum est. 4. Subjectum Ethicæ est vir probus, bonus & honestus, Theologiæ verò subjectum est vir pius, & religiosus : Ergò virtutum disciplina est Ethica. Resp. Antec. falsum : qvia Apostolus expresse docet Theologiam nos erudire, non tantùm piè & religiosè, sed etiam temperanter, & juste, id est, probè ac honestè vivere. Tit. 2. 12. Amesi. Tech. th. 116. Non debet ergo Ethica distingvi à Theologia. 1. qvia conveniunt (ut dictum) fine, objecto, durazione, subjecto. 2. qvia adversarii etiam non distingvunt Ethicam à Theologia : qvia docent virtutes Ethicas, seu morales, esse imaginem Dei in homine, gradum virtutis Theologicæ, seu spiritualis, ita se habere ad virtutes Theologicas, sicut tepor se habet ad fervorem, lux matutina ad meridianam : imago enim Dei minor & major, gradus virtutis, tepor & fervor unam disciplinam debent habere, non distinctas.

CAPVT III.

703147

XVIII. Quî testatur Petrus Ramus Theologiam, non Ethicam esse doctrinam virtutum?

Dicit se malle Ethicam ex Evangelio per Theologum tradi, qvam ex Aristotele per Philosophum. Rationem reddit: qvia (inqvit) puer ex Aristotelis Ethica, multas impietates discet, qvas serò, vel nunqvam dediscet. Qvæ sunt illæ impietates Ethicæ Aristotelicæ. 1. Beatitudinis principium ex homine oriri. 2. Beatitudinis finem in homine terminari. 3. Virtutes omnes, ex hominis & natura, & arte, & industria comparari. 4. Deum ad hæc opera, qvamvis magna, & divina, tamen vel adjutorem, vel artificem nusqvam adhiberi. 5. Divinam providentiam ex hoc humanæ vitæ theatro removeri. 6. De justitia divina, verbum nullum fieri. 7. Beatitudinem hominis in hac caduca vita constitui, &c. Qværes. 1. Unde duxit originem religio Pontifi. Soc. Anaba: &c? Ex Ethica Aristotelica, ut recensitæ impietates, in eorum religione reperiendæ ostendunt. 2. Quare Soci: Anab: Pontifi: &c tàm tenaces sint sui erroris? 1. Qvia impietates suæ sententiæ didicerunt ex Ethica Aristotelica, qvas (ut Ramus dicit) serò, aut nunqvam dediscent. 2. Qvia Christus non sapit Palato Aristotelico.

XIX. Quæ sunt nomina virtutis?

Virtus in scriptura sacra vocatur donum, gratia, beatitudo, fructus Spiritus Sancti. Qvo

respectu vocatur sic virtus? Virtus vocatur. 1. donum, qvatenus à Deo donatur, & à Spiritu Sancto inspiratur. 2. gratia, qvatenus ex speciali Dei favore gratis nobis confertur. 3. fructus, qvatenus svavitatem & utilitatem adfert. 4. beatitudo, qvatenus spem adfert vitæ æternæ, qvæ est beatitudo nostra. Informatio. Ergò res præstantissima est virtus, tùm qvod omnes perfectiones virtutis nomine veniant, tùm qvod insignia nomina habeat, fructûs, doni, gratiæ, beatitudinis. Refutatio. Ergò, errant Pontifi. qvi virtutem opponunt dono, gratiæ, fructibus Spiritus Sancti, beatitudini, ut seq. thesibus demonstrabitur. Admonitio. Ergò cupiamus, qværamus, magni æstimemus virtutes: qvia omnis virtus est donum Dei, gratia, fructus Spiritus Sancti, beatitudo.

XX. Obj. Pontif. præcc. Septem sunt Spiritus Sancti dona: n. sapientia, intelligentia, consilium, potentia, scientia, reverentia, pietas. Esai. 11. 2. ut docet. Thom. 1. 2. q. 68. art. 1. 4. Ergò virtus non recte vocatur donum. th. 19. Resp. 1. Non septem sunt dona Spiritus Sancti, sed tot, qvot in scriptura recensentur virtutes. Inst. Citato loco tantùm septem recensentur dona: Ergò tantùm septé sunt dona Spiritus Sancti. Resp. 1. Ant. negatur, qvia citato loco numerantur tantùm sex dona, septimum enim donum, n. pietas, qvæ ex versu 3. additur, non habetur in textu originali: qvia jirat & v. 2. & v. 3. notat reverentiam. Resp. 2. Conseq. negatur, qvia ibi nominantur aliqvot illa dona, qvæ Christo Regi maxime conveniunt, & per synecdochen alia si-

703147

lia etiam omnia dona, qvæ ipse habuit subintelliguntur. II. Illa dona, qvæ citato loco recensentur non distingvûtur reipsa à virtutibus; sed metonymicè omnes virtutes designãt per suas causas. Ponuntur. 1. horum donorum causæ: n. Dominus, seu Pater, Christus, Spiritus Sanctus. Jacob. 1. 17. Eph. 4. 10. 1. Cor. 12. 11. & intelliguntur omnes virtutes, ut eorum effecta. 2. Ponunturista dona, ut causæ adjuvantes, & intelliguntut effecta, qvia voluntas sapientiâ, intelligentiâ, scientiâ, &c. juvatur in virtute exercenda, ut dictum. th. 8. 27. Additur, reipsa: qvia licet illa dona nomine distingvãtur à virtutibus, sunt enim perfectiones mentis, qvæ non sunt verè virtutes, ut dictum. th. 11. sed reipsâ verè sunt virtutes; qvia hic sapientia, intelligentia, scientia notant pietatem erga Deum, justitiam erga proximum: timor notat causam corrumpentem violationis legis, consilium & potentia prudentiam & fortitudinem, qvâ exercenda est pietas, & justitia. Musc. in h. l.

XXI. Obj. Pont. præocc. Gratia omnis, & nominanter Charismata, id est, gratiæ novem, n. sermo sapientiæ, sermo scientiæ, fides, gratia sanationum, operatio virtutum, prophetia, discretio spirituum, genera lingvarum, interpretatio lingvarum. 1. Cor. 12. 8. 9. 10. distingvûntur à virtutibus. Thom. 1. 2. q. 110. art. 3. & q. 111. art. 4. Ergò virtus non potest vocari gratia. Resp. Gratia notat vel inhærentem nobis perfectionem, id est, habitum, vel actum. Iam gratia, qvæ notat habitum, rectè vocatur virtus, qvia inclinat ad rectè agendum, & vel unam

aliqvam virtutem designat, ut fidem. Heb. 12. 15. Ne qvis deficiat à gratia Dei, id est, à fide; vel designat omnes virtutes conjunctim in se tanqvam radicè, etenim gratia Dei, id est, lumen Dei supernaturale in anima nostra est principium & radix omnium virtutum, ut fidei, spei, charitatis, &c. Gratia vero qræ notat actum, ut sermo sapientiæ, sermo scientiæ, &c. nō rectè vocatur virtus, qria non erat in ministris extraordinariis habitus inclinans eos ad rectè agendum; sed actus miraculosi, ut de prophetia loqvitur Author. l. 1. c. 19. th. 15.

XXII. Obj. Pont. præocc. Duodecim fructus Spiritus Sancti, n. charitas, gaudium, pax, ræ cohibitio, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia. Gal. 5. 22. distingvuntur à virtutibus. Thom. 1. 2. q. 70. art. 1. Ergò virtus nō potest dici fructus. Resp. 1. Fructus Spiritus Sancti novem recensentur citato loco. Ergò fructus Spiritus Sancti non sunt duodecim. Inst. Ex vulgata versione addendi sunt tres fructus: n. longanimitas, modestia, castitas, & erunt duodecim. Resp. Verbo D E I nihil addendum est. Deut. 4. 2. 12. 32. Apoc. 22. 18. 19. II. Non illi soli sunt fructus Spiritus S. qri citato loco ex occasione præsenti numerantur; sed & alii multi: qria omnes virtutes sunt fructus Spiritus Sancti, qria ut fructus Agricolæ. 1. conveniunt seminis naturæ, qvod ille sevit. 2. sunt utiles, & svaves: sic virtutes omnes conveniunt. 1. seminis naturæ, qvod Deus sevit: n. Spititui Sancto. 1. Ioh. 3. 9. & verbo Dei. 1. Pet. 1. 23. 2. sunt utiles, & svaves, & respectu D E I aliqvomodo, & respectu nostri,

703147

nostri, quod patet. 1. quia Sanctimonia una cum aliis virtutibus dicitur fructus & Spiritus Sancti. Gal. 5. 22. & noster. Rom. 6. 22. Habetis fructum vestrum in sanctimoniam; sed utiles sunt maximè respectu nostri, quod patet, quia nobis adferunt vitam æternam. Rom. 6. 22. Habetis fructum vestrum sanctimoniam, finem autem vitam æternam: sine sanctimonia enim vitæ nemo videbit Dominum. Hebr. 12. 14. Virtutes suaves & utiles esse dicuntur respectu Dei aliqvomodo: 1. quia Deus virtutes nostras tanqvam odores suaves improprie odorari dicitur. Philip. 4. 18. 2. quia virtutibus nostris utitur Deus non ad suum, sed ad nostrum commodum. 3. quia locus. Gal. 5. 22. Gaudium & pacem, qvæ non sunt virtutes, sed fructus charitatis & cõsequentia fidei, spei, (Thom. 1. 2. q. 70. art. 3. & infra c. 6. th. 15. & c. 7. th. 1.) ideò numerat inter virtutes, n. iræ cohibitionem, benignitatem, &c. qvia tàm utiles, & suaves sunt, qvàm virtutes ipsæ. III. Fructus illos Spiritus Sancti virtutes esse patet, qvia inclinant ad rectè agendum.

XXIII. Obj. Pontif. præcc. Octo beatitudines, n. paupertas spiritus, luctus mititas, esuries justitiæ, misericordia, mundities cordis, pax, confirmatio in præcedentibus. Matth. 5. distinguuntur à virtutibus. Thom. 1. 2. q. 69. art. 1. Ergò virtus non potest vocari beatitudo. Resp. 1. Non sunt octo beatitudines, qvia non sunt octo summa bona, octo vitæ æternæ, octo regna cœlorum: sed unica est beatitudo, qvia unica est vita æterna. Inst. Christus citato loco octo numerat beatitudines.

Ergò octo sunt. Resp. Ant. negatur, qvia Christus octo illas virtutes proponit non ut octo beatitudines; sed ut octo signa eorum, ad qvos unica beatitudo pertinet. 2. qvia Christus virtutes illas octo & alias omnes svadet ibi promissione unicæ beatitudinis, hoc modo: Auditores mei, estote pauperes spiritu, lugentes, mites, &c. qvia sic habebitis unicam illam beatitudinem. 3. qvia Christus ibi describit unicam beatitudinem à suis possessoribus, qvi sunt pauperes, lugentes, &c. 4. Christus ibi describit beatos homines. 1. ex eorum studio; beati enim homines studere debent, his virtutibus, n. paupertati, luctui, &c. 2. ex eorum possessione: beati enim homines non illi sunt, qvi divitias mundanas, gaudium mundanum, favorem hominum, &c. habent, verum illi soli, qvi beatitudinem unicam, n. vitam æternam & regnum cœlorum possident. Qvales sunt illæ virtutes, qvæ Christus signa dicit eorum, qvi unicam illã beatitudinẽ habent? Dicit Author. 1. Tales, qvæ maximè congruũt regno Christi: congruũt autem regno Christi virtutes non svaves, ut sunt divitiæ, luxus in victu & amictu, &c. sed tristes, ut sunt paupertas, luctus, &c. Angusta enim est porta ad regnum cœlorum. Matth. 7 & per multas afflictiones oportet nos ingredi in regnum Dei. Act. 14. 22. 2. Tales qvæ admodum alienæ sunt à sensu humano. Nam. I. Ethicè pauperes, lugentes, &c. sunt miseri; sed Evangelicè beati, ut audis. 2. Carni pauperem, lugentem, &c. esse, paradoxum est, sed spiritui valde verum. Pareus. in h. l. II. Paupertas, luctus, &c. sunt virtutes, qvia

incli-

703147

nclinant ad recte agendum, vel sunt potiùs actiones virtutum, qvia sunt operationes fluentes à dispositione virtutis.

XXIV. Quot sunt virtutis communnes affectiones ?

Qvatuor: n. justitia, prudentia, fortitudo, temperantia. Qvi vulgo vocantur istæ affectiones? Virtutes cardinales. Cur? qvia fundamenta sunt omnium reliqvarum, ut dicit. Thom. 1. 2. q. 61.

XXV. Cardinales illas virtutes cur vocas affectiones seu conditiones communes virtutis ?

Qvia sunt necessaria reqvisita cujuslibet virtutis. V. g. ad charitatem erga Deum reqviritur, tùm justitia, tùm prudentia, tùm fortitudo, tùm temperantia: diligere debemus enim Deum juste, prudenter, fortiter, temperanter. 1. Obj. Sholl. Thom. 2. 2. prolog. Adhas qvatuor cardinales virtutes referuntur omnes figulares virtutes: Ergò sunt qvatuor genera virtutum. Resp. Conseq. negat. qvia & virtuti & rationi vim faciunt, qvi singulares omnes virtutes ad istà capita coacte referre volunt. 2. Obj. Prædicantur de singulis virtutibus: Ergò sunt genera virtutum. Resp. Conseq. negatur, qvia prædicantur de singulis virtutibus in concreto, ut liberalitas est justa, prudens, fortis, temperans; non in abstracto, liberalitas enim non est justitia, &c.

XXVI. Qua est virtutis prima conditio ?

Iustitia. Qvid illa? Qva denotat, &c. id est, ille exercet virtutem, ut liberalitatem juste, qvi eam congruenter ad legem Dei exercet, ut dictum. c. 1. th. 22. & dicetur infra. c. 3. th. 7. Quæres. 1. Qvi accepta justitia est conditio virtutis? Iustitia accepta non in specie, de qva infra. c. 16. th. 2. sed justitia accepta in genere, de qva supra. th. 4. 2. Qvi vocari potest hæc justitia generalis? Rectitudo virtutis, qvia justitia universalis est virtus inclinans ad recte agendum. Rectitudo autem illa virtutis est conformitas ejus cum lege Dei. Observa ergò: omnis virtus exercenda est juste, id est, conformiter ad legis Dei postulatum: qvod patet. 1. an ita sit. 2. Pet. 1. 4. 6. Ajicite fidei vestræ virtutem, id est, justitiam seu rectitudinem universalem, qvæ in conformitate ad legem Dei consistit. Sic. Philip. 4. 8. Quæcunqve, &c. ubi in hac descriptione virtutis justitia notat maximè cujusvis virtutis essentiam, seu rectitudinem, & conformitatem ad legem Dei. 2. cur ita sit. 1. qvia virtutem qvamlibet justitia hæc, seu conformitas ad legem Dei constituit, ut dicetur. th. 32. 2 qvia omnis virtus recte præstanda est: At per justitiam hanc præstatur rectè virtus omnis, qvia hæc justitia est inclinatio ad rectè agendum, hæcqve vocatur rectitudo virtutis. 3. qvia in omni virtute justitiæ actus: nimirum honeste vivere, neminem lædere, suum cuiqve tribuere, reperiri debent. Refutatio. Non juste exercet ergo. 1. religionem, qvi Angelos, & sanctos defunctos invocat. 2. fidem, qvi fiduciam suam habet in creaturis. 3. charitatem, qvi Deum

703147

minus amat, qvam aliud aliqvid. 4. spem, qvi bona exspectat à fortuna. 5. eleemosynã, qvi id dat pauperi, qvod aliis rapuit, &c. Admonitio. Omnem virtutem justè, id est, conformiter ad legem Dei exerceamus: aliàs virtus non erit virtus: adeoqve oleum & operam perdemus. Institutio. Iustitiæ huic universali, vel sanctitati, seu conformitati omnium nostrarum actionum, ad legem Dei, serio & continuò studendum est: qvod patet. 1. an ita sit. Psal. 4. 6. Lev. 19. 2. Esa. 56. 1. ubi à DEO nobis mandatur justitia hæc. 2. cur ita sit. 1. Qvia Deo summe placet. Psal. 11. 7. Esa. 60. 1. 2. Qvia utilis est: qvia liberat à morte. Prov. 10. 2. 11. 4. famam honestam conciliat. v. 7. erectum conservat in vitæ hujus cursu. Prov. 11. 5. 6. 3. Qvia ei studentes Deo sunt accepti. Act. 10. 35. 4. Qvia benedictionem Dei habet comitem. Psal 5. 13. Prov. 10. 6. 5. Qvia nos similes Deo reddit. 1. Ioh. 3. 5. 7. Lev. 19. 2. 6. Qvia est signum regenerationis. 1. Ioh. 3. 10. 7. Qvia sine ea Deum nemo videbit. Hebr. 12. 14. 8. Qvia charior est Deo, qvam sacrificium. Prov. 21. 6. Exhortatio. Studeamus sedulo justitiæ huic generali ob dictas rationes. Dehortatio. Evitemus. 1. injustitiam generalem, seu discrepantiam actionum nostrarum à lege divina. 1. qvia prohibita est à Deo in Decalogo. 2. qvia signum est hominis irregeniti. 1. Ioh. 3. 10. 3. qvia à sanctis reprehenditur in qvovis, ut à Paulo in Corinthiis. 1. Cor. 6. 8. 4 qvia arcet ab hæreditate regni cœlorum. 1. Cor. 6. 9. 2. injustitiam generalem hypocriticam, qvæ

qvæ

qvis justus in omnibus videri vult, cum non sit. 1. qvia à Deo prohibetur, Eccl. 7. 16. 2. qvia non prodest qvicqvam ad regnum cœlorum. Matth. 5. 20. 3. qvia homini exitium affert. Eccl. 7. 16.

XXVII. Quæ est secunda virtutis cõditio?

Prudentia. Qvid? Qva, &c. id est, ille exercet virtutem prudenter, qvi eam per rationis vires exercet bonum ob finem, & per bona media, seu qvi per rationis vires, n. intelligentiam, scientiam, sapientiam in exercenda virtute bonum finem, n. gloriam Dei, & salutem suam proponit, & ad eam contendit. Ier. 4. 24. 2. Tim. 3. 15. 2. media illa eligit, qvæ certò tendunt ad illum finem, qvalia sunt omnes virtutes, seu bona opera. Prov. 2. 9. l. 3. Cas. c. 9. q. 1. 1. Obj. Intelligentia, scientia, sapientia humana repugnant prudentiæ, seu sapientiæ spirituali: Ergò prudentia spiritualis per intelligentiam, sapientiam humanam non potest virtutem exercere bonum ob finem, & per bona media. Resp. Sapientia humana, ut est perfectio humana non pugnat cum prudentia spirituali, l. 7. cas. c. 9. th. 17. 2. Obj. Prudentia per intelligentiam, scientiam, sapientiam exercet virtutem bonum ob finem, & per bona media. Ergò scientia, intelligentia, sapientia, &c. sunt virtutes, contra. th. 8. 11. Resp. Conseq. negatur, eam ob causam non sunt virtutes; sed pertinent ad virtutes, qvia voluntas illis adjuvatur in benè agendo, seu virtute exercenda. Observa ergò: Omnis virtus exer-

703147

exercenda est prudenter, id est, bonum ob finẽ & per bona media, vel, virtutem exercenib⁹, ut orantib⁹ Deum, eleemosynã dantibus prudentiæ studendum est : qvod patet. 1. an ita sit. 2. Pet. 1. 4. 6. Adjicite virtuti cognitionem, id est, prudentiam, infra. th. 35. Sic. Coloss. 1. 9. 1 Cor. 2. 19. Philip. 1. 10. Rom. 1. 28. 2. Cur ita sit : 1. qvia virtus qvæ imprudenter exercetur non placet Deo, ut Pharisæorum oratio, jejunium, eleemosyna. Matth. 6. & Iudæorum festa & sacrificia. Esa. 1. 2. qvia virtutem prudentia liberat ab errore, sine prudentia enim virtus, nec bono fine, nec bonis mediis exerceri potest. th. 32. 3. qvia in omnibus actionibus nostris imprudentia damnatur. Reliqvas rationes vide l. 3. cas. c. 9 q. 3. Inibr. Prudentia proponit bonum finem & eligit bona media in virtute exercenea : Ergò prudentia est sola diiudicatio eorum, qvæ pertinent ad rectè agendum, ut sunt finis bõnus & bona media. Prudentia proponit finem rectũ & eligit media bona ad illum finem perintelligentiam, scientiam, sapientiam : Ergò continet prudentia in se vim intelligentiæ, scientiæ, sapientiæ. Exhort. 1. Exerceamus virtutem omnem prudenter, id est, benè agentes. 1. bonum finem proponamus, n. gloriam Dei, & salutem. 2. bona media ad illum tendentia eligamus, n. virtutes omnes. Colam⁹ ergo Deum, ut nos salvet, sed colamus eum mediis à se præscriptis, non traditionibus, ut Pontificii. Demus eleemosynam in gloriam Dei, sed hoc faciamus ex bonis benè, non malè partis. 2. Virtutem exercentes comparemus prudentiam.

am. Qui? Resp. l. 3. cas. c. 9. q. 2.

XXVIII. Quomodo appellatur in scriptura prudentia hæc spiritualis?

Appellatur. 1. intelligentia. 2. sapientia. Coloss. 1. 9. cum omni intelligentia & sapientia, id est, prudentia. Qvid est intelligentia? 1. Qva intelligo hoc bonum, illud malũ esse: ut freqventare templum bonum, negligere vero illud malum esse. 2. Qva intelligo hoc mihi licere: ut licet mihi comedere idolis mactatam carnem, juxta illud. 1. Cor. 10. 23. Qvid est sapientia. 1. Qva intelligo hoc bonum esse sine hac circumstantia, malum verò cum illa: ut comedere carnem idolis mactatam bonum esse sine offendiculo proximi; sed malum esse cum ejus offendiculo. 2. Qva intelligo hoc mihi non expedire, ut non expedit mihi carnem idolis mactatam comedere, cum offendiculo proximi, juxta, 1. Cor. 10. 23. Qvid repugnat intelligentiæ & sapientiæ? Sapientiæ repugnat stultitia, qva non intelligimus hoc sine hac bonum, cum illa verò circumstantia malum esse. Eph. 5. 17. Intelligentiæ verò repugnat ignorantia, qva non intelligimus hoc bonum illud malum esse. Eph. 4. 18. 3. Iudicium. Patet. 1. an ita sit. 1. Cor. 2. 15. Spiritualis dijudicat, id est, prudenter agit omnia. 2. Cur ita sit: qvia prudentia (ut dictum) est dijudicatio eorum, qvæ pertinent ad recte agendum. 4. Discretio. Patet. 1. an ita sit. Philip. 1. 10. ut exploretis, discernatis, id est, prudenter agatis. 2. cur ita sit: qvia

pruden-

703147

prudentia discernit verum à falso, bonum à malo. Qvid judicio & discretioni repugnat ? Judicio repugnat vanitas mentis, qva qvis non potest dijudicare ea, qvæ pertinent ad rectè agendum. Eph. 4. 17. Discretioni verò repugnat mens omnis judicii expers, qva qvis nescit discernere bonum à malo. Rom. 1, 28.

XXIX. *Quî exercenda est prudentia spiritualis ?*

1. Cum diligentia, qvâ diligenter curamus omnem virtutem, tanqvam medium, ut fidem, resipiscentiam, &c. qva finem, ut salutem nostram & gloriam Dei assequi valemus. l. 3. cas. c. 10. q. 1. Qvî vocatur hæc diligentia in scriptura ? Vigilantia. Marc. 13. 33. vigilate, id est, diligentes sitis in orando, resipiscendo, eleemosynam dando, &c. Qvid repugnat huic diligentiæ, seu vigilantiæ ? Somnolentia, dormitatio, id est, negligentia, & invigilantia, qvâ negligenter curatur omnis virtus, ut à qvinqve virginibus, adeoqve omnibus hypocritis, resipiscentia, & alia bona opera, Matth. 25. 5. Fatuæ, seu imprudentes virgines dormiverunt, id est, negligenter curarunt resipiscentiam, &c. 2. Cum electione, qvâ, 1. majora officia, seu, bona opera ad finem, n. salutem nostram, & gloriam Dei tendentia præferimus minoribus officiis, & bonis operibus, ut religionem, seu pietatem justitiæ; pietatem & justitiam temporalibus qværendis. Matth. 6. 33. Charitatem fidei miraculorum, spei, & spiritualibus donis, n. dono linguarum, sanationum, prophetiæ, &c. 1. Cor. 12. 31. cum v. 7. 9. 10. & prophe-

dam dono lingvarum, sanationum, &c. 1. Cor. 14. 1. 2. majora officia ad finem tendentia magis affectamus, minora verò minus: ut prophetiam magis, minus donum lingvarum & sanationum. ibid. Sic pietatem magis, justitiâ min', Matt. 22. 38 39. ut hoc docetur etiâ infra. c. 5. th. 9. 13. 16. Observa igitur. 1. Virtutem prudenter exercêtib' vigilâtiæ huic virtuosæ studendum est. Patet. 1. an ita sit. Marc. 13. 33. Sic. Matth. 26. 41. Psal. 16. 7. & 63. 7. 8. 2. cur ita sit. 1. Qvia à Deo nobis mandatur. Matth. 24. 42. Luc. 21. 36. 1. Cor. 15. 34. 1. Thess. 5. 6. Psal. 134. 1. 2. Qvia comitem habet beatitudinem. Matth. 24. 43. Apoc. 16. 15. 3. Qvia Christus in ea nobis exemplâ præbuit. Matth. 26. 28. David. Psal. 77. 7. & 92. 2. & 119. 55. 62. 4. Qvia nos reddit paratos ad excipiendum Christum venientem ad judicium vivorum & mortuorum. Luc. 12. 40. 1. Thess. 5. 1. & seqq. Luc. 21. 36. 5. Qvia in aliis commendat scriptura, ut in Pastoribus Bethlemiticis. Luc. 2. 8. in Anna Prophetissa. Luc 2. 37. in Nicodemo. Ioh. 3. 2. 6. Qvia utilis est & ad comparandas res vitæ sustentandæ necessarias. Prov. 20. 13. Exhortatio. Studeamus vigilantiæ ob dictas rationes, & rationem essentialem videndam. 1. 3. cas. c. x. q. 3. Qvares, qvæ reqviruntur ad hanc vigilantiam? Resp. ibidem q 2. Dehortatio. Ne studeamus vigilantiæ. 1. Monachorum, qvi arcent ab oculis suis somnum necessarium, ut eo aliqvid mereantur à DEO, & sanctiores appareant apud homines. 2. sceleratorum, qvi non dormiunt, ut piis nocere possint,

703147

possint, Prov. 4. 16. Psal. 55. 10. 11. Matth. 26. 59. 2. Virtutem prudenter exercentibus dormitatio seu somnolentia hæc vitiosa est vitanda. Patet. 1. an ita fit. Matth. 25. 5. ubi damnantur fatuæ virgines ob hanc somnolentiam. 2. cur ita fit 1. Qvia à Deo nobis prohibita est. 1. Thess. 5. 6. Prov. 20. 13. 2. Qvia oritur ab ignavia. Prov. 19. 15. 3. Qvia reddit similes infidelibus. 1. Thess. 5. 6. 7. 4. Qvia securum reddit hominem, ne ad Christum excipiendum se paret. 1. Thess. 5. 1. & seqq. 5. Qvia reprehenditur in discipulis. Matth. 26. 40. 45. in Iona. Ion. 2. 5. 6. 6. Qvia etiam ad inopiam redigit. Prov. 6. 9. 10. 11. & 20. 13. & 23. 21. Dehortatio. Evitemus vitiosam hanc dormitationem ob dictas rationes.

XXX. *Quæ est tertia virtutis conditio?*

Fortitudo Christiana. 1. Qvid? Est fortitudo &c. id est, ille exercet virtutem qvamlibet, ut eleemosynam, fortiter, qvi necessaria pericula, qvæ nos à virtutis exercitio deterrent, sapienter non curat, ob illas virtutis exercitium non negligit, propter virtutis exercitium ea tolerat. 2. Unde emergunt difficultates deterrentes à virtutis exercitio? 1. ex diuturnitate, qvod virtus diu exercenda sit: 2. ad finem vitæ præsentis. 2. ex aliis impedimentis: 1. minis, plagis, malis sermonibus malorum hominum, ut Tobiæ & Sanballat. Neh. 2. 10 11. l. 3. cas. c. 11. th. 3—5. 3. Qvas ergo virtutes continet in se fortitudo christiana? 1. Confi-

dentiam (seu audentiam) illam, qvæ laudatur. Additur, qvæ laudatur: qvia datur confidentia, qvæ non laudatur, & qvam fortitudo christiana in se non continet, qvæ audacia dicitur. Qvid illa confidentia? Est prima pars fortitudinis, qva virtutem, seu officium nostrum à Deo præscriptum alacriter aggredimur, & etiam futura pericula nos ab illo officio deterrentia. De hac confidentia est sermo. Act. 4. 29. da servis tuis, ut cum libertate, id est, confidentiâ loqvantur sermonem tuum. Qvod fortitudo cõfidentiâ in se contineat, patet qvia (ut ex definitione fortitudinis patet) fortitudinis primũ officium est alacriter aggredi officium, non curatis periculis ab officio deterrentibus. Qvid repugnat confidentiæ, seu audentiæ huic? Metus, qvo qvis non audet, sed metuit aggredi officium à Deo impositum, ut confessionem veritatis, qvia metuit pericula necessaria cum illo officio conjuncta, n. persecutionem, bonorum amissionem, mortem, carcerem, &c. hoc metu vult carere Paulus symmistas suos in prædicando Evangelio Christi. Philip. 1. 14. & huic metui minatur Apocalypsis pœnam infesti. Apoc. 21. 8. 2. Perseverantiam & constantiam. Qvid illa? Constantia est pars fortitudinis secunda, qva qvis officium sibi à Deo impositũ continuat etiã in mediis periculis, ut fidẽ spem, charitatẽ in Deũ, ut Daniel in fovea leonum, & socii ejus in fornace Babylonica, & martyres olim. Hæc constantia in virtute exercenda commendatur, Apoc. 2. 26. Qvod fortitudo hæc contineat in se constantiam patet: qvia (ut dictum) secundum officium fortitudi-

703147

titudinis est ob præsentia pericula præstationem officii non intermittere. Qvid repugnat huic constantiæ? Animi fractio, & fatigatio benè agendi, qva qvis molestias ferre pertæsus, officii sibi à Deo impositi præstationem intermittit: ut cum confessionem veræ fidei hodiè ob amissionem bonorum, captivitatem, &c. intermittit, & ad Pontificios deficit. Ab hac fatigatione dehortatur Apostolus, 2. Thess. 3. 13. Gal. 6. 9. Hebr. 12. 3, 12. 3. Tolerantiam & patientiam. Qvid tolerantia hæc? Est tertia pars fortitudinis, qva qvis propter officium suum libenter patitur & tolerat omnes molestias, ut Prophetæ, Christus, Apostoli. Ad hanc tolerantiam hortatur Apostolus. Iacob. 5. 7. & Hebr. 10. 36. Qvod fortitudo hæc contineat in se patientiam, patet: qvia (ut dictum) tertius officium fortitudinis est propter virtutis exercitium omnes difficultates tolerare. Qvid repugnat huic patientiæ? Impatientia illa, qva qvis officii sui intuitu nullas molestias vult pati, tolerare, ut olim & hodiè Apostatæ. Additur, illa: qvia patientia respicit. 1. Deum, ex cujus arbitrio res adversæ ordinantur. 2. homines, vel media illa, qvæ nobis directè adversantur. 3. officium illud, qvod per molestias rerum adversarum deserere tentamur. Primo patientia locum habet, c. 6. th. 17. secunda, c. 18. th. 22. tertia verò hoc c. & hac thesi. l. 3. cas. c. 14. th. 1. 2. Distinguitur hæc patientia à confidentia & constantia, ut vides ex earum definitionibus, & ex. l. 3. cas. c. 14. th. 3. Qvid est confidentia, qvæ non laudatur, seu audacia? Est vitium, cum qvis pericula non necessaria

adit, aut etiam necessariis temere se objicit. Appellatur etiam temeritas, item audacia temeraria. Observa igitur. 1. Omnis virtus exercenda est fortiter, id est, mala à virtutis seu officii præstatione deterrentia non curando, ob illa officii præstationem non relinqvendo, & propter eam ea tolerando. Patet. 1. an ita fit: 2. Pet. 1. 4. 6. Adjicite continentiæ tolerantiam, id est, fortitudinem, qvâ officii causâ aspera qvævis ferre possitis. Sic. Prov. 31. 10. Mulierem fortem, id est, virtutem, ut castitatē, fortiter exercentem, qvis inveniet: ubi hebraicè virtus nominatur chail fortitudo ideò, qvia ad qvamlibet virtutem exercendam reqviritur fortitudo. Addit Author, etiam cum fœminis tribuitur virtus vocatur fortitudo, hoc est, ad virtutem qvamlibet exercendam à fœminis, qvæ sunt debilia vasa, fortitudo reqviritur: ergo multo magis ad virtutem omnem exercendam à viris, qvi sunt robusta vasa, fortitudo reqviritur. Sic. Eph. 3. 6. Ut fortiter corroboremini in interiore homine, id est, virtute: ubi fortis corroboratio reqviritur, in omni virtute ideò, qvia qvævis virtus exercenda est fortiter. 2. Cur ita sit. 1. qvia fortitudo confirmat nos contra metum, pericula, qvæ nos à virtute exercenda tanqvam leones deterrent. Eccl. 11. 4. Prov. 26. 13. 2. qvia vita æterna virtute fortiter exercentibus promittitur. Apoc. 2. 26. 3. Qvia violenti, id est, fortes in virtute exercēda, rapiunt regnum cœlorum. Matth. 11. 12. Exhortatio: Ergò fortiter officium à Deo nobis impositum faciamus. Moveant nos rationes dictæ, & exemplum Mosis, & Aronis.

Exod.

703147

Exod. 5. 1. Mosis. 8. 29. & 9. 30. Hebr. 11. 27. Calebi. Num. 13. 31. Eliæ. 1. Reg. 18. 18. Baptistæ. Matth. 3. 7—10. & 14 4. Petri. Act. 2. 14. Stephani. Act. 6. 8. & 7. 51. Pauli. Act. 13. 10.

2. Ille. 1. exercet virtutem fortiter, qvi eã exercet confidenter, id est, qvi officium sibi à Deo injunctum alacriter aggreditur, periculis futuris deterrentibus flocci habitis. Patet. 1. an ita sit. Act. 4. 29. Sic. Ier. 1. 7. 8. 17. Eph. 6. 19. 20. Philip. 1. 14. 20. 2. cur ita sit. 1. Qvia sine confidentia, seu audentia hac nihil unqvam boni possumus inchoare. Prov. 22. 13. & 26. 13. Eccl. 11. 4. 2. Qvia hanc audentiam svadet nobis exemplum Danielis. c. 3. 17. 18. 3. Qvia metus in officio faciendo graviter punitur. Apoc. 21. 8. Exhortatio. Ergò officia nostra confidenter, & audenter sine metu faciamus. Moveant rationes dictæ, & illud: Audaces fortuna juvat, timidósqve repellit. Qværes, qvi possem animam meam confirmare contra pericula futura ab officio faciendo deterrentia? Resp. 1. 3. cas. c. 12. q. 3.

3. Virtutem exercentes, ut confessionem veræ fidei edentes, timiditate vacuos esse decet. Patet. 1. an ita sit. Ioh. 11. 8. ubi culpantur discipuli Christi propter timiditatem hanc. 2. cur ita sit 1. Qvia à Deo prohibetur. Prov. 3. 25. Esa. 51. 7. Matth. 24. 6. 2. Qvia nobis Iehova ad est, & salutem præstat. Psal. 23. 4. & 27. 1. & 46. 2. 3. 4. Prov. 3. 26. Esa. 41. 10. & 13. 14. & 43. 1. 2. 3. Qvia fideles timiditas dedecet: unde David. Psal.

49.6. dicit: cur timerem, &c. Psal. 112. 7.8. de homine pio dicitur: A rumore, &c. 4. Qvia timiditas in qvovis homine reprehenditur, Psal. 53, 6. Ioh. 12. 42. 5. qvia timiditatem sancti fugerunt: ut parentes Mosis, de qvibus dicitur. Hebr. 11. 23. Moses, v. 27. David. Psal. 3. 7. & 23. 4. & 27, 3. & 46. 6. Daniel, qvi non timuit Leones, Socii eius, qvi non timuerunt iram Regis & flammas fornacis, Nehemia non timuit cum Sanballat & Tobia conarentur ei timorem incutere. Neh. 6. Ioseph' Arimathæensis, & Nicodem' nō timuerunt Pontifices, Sacerdotes, primores populi, qvò minus Christum sepelirent. 6. Qvia timiditas præsertim in profitenda veritate Christi adfert æternum exitium. Apoc. 21, 8. Dehortatio. Fugiamus ergo hanc timiditatem. Movent rationes dictæ.

4. Confidentia mala, seu audacia, vel temeritas & audacia temeraria studiose cavenda est. Patet. 1. an ita sit. Non occides. 2. cur ita sit. 1. Qvia eam Christus fugit. Etsi enim nemo hominum eo fortior unqvam fuerit, aut erit, & necessario ei mors adeunda fuerit; tamen ne ante tempus & temere morti se objiceret, hostium suorum furori ad tempus cessit. Ioh. 7. 1. & 11. 53. 54. 2. Qvia est noxia. Qvi amat periculum, peribit in eo. Exemplum ostendit Ioas, qvi audaciæ pœnam luit, qvia in prælio temere comisso cum Rege Aegypti, interemt' est. 2. Reg. 23. 29. 3. Qvia aliena est a vera sapientia. Nā sapientia vera firma est, nō tamē elata non timet pericula, sed nec provocat aut lacessit. Ascanii illius apud Poetam juveni-

lis

703147

lis nimis ardor est, qvi optat aprum, aut fulvum descendere monte leonem. Non ita nos, qvi abunde fortes sumus, si excipimus, non etiam incurrimus in discrimen. Dehortatio. Caveamus ergo hanc audaciam. Moveant rationes dictæ.

5. Ille. 2. exercet virtutem fortiter, qvi eam exercet constanter, id est, qvi officium sibi à Deo impositum continuat etiam in media morte. Patet. 1. an ita sit. Apoc. 2. 26. 2. cur ita sit. 1. Qvia merces non promittitur nisi perseverantibus. Apoc. 2. 10. 26. atqve adeo frustra agitur, qvod porro non agitur & peragitur. Gal. 3. 4. 2. Qvia perseverantia in officio à DEO imposito præcipitur à DEO Eph. 4. 15. 1. Thess. 4. 21. Hebr. 5. 11. 3. Qvia perseverantia seu constantia in bono opere indesinenter petenda est à Deo. 4. Qvia perseverantia in bono est signum spei firmæ in Deo. Hebr. 6. 11. 5. Qvia præmium perseverantiæ in benè agendo est salus æterna. Matth. 24. 10. 6. Qvia ad perseverantiam in benè agendo vocant nos aliorum fidelium exempla. Micajehu Prophera nec svasionibus cubicularii Achabi, nec consensu Prophetarum Achabi, nec indignatione ejus potuit dimoveri à constantia in veritate dicenda, 1. Reg. 22. 13. Hebr. 6. 12. 7. Qvia infideles constantiam præstant in sua falsa religione, & idololatria: sicut Deus dicit. Ier. 2. 10. 11. Exhortatio. Ergò constantes simus in benè agendo. Moveant rationes dictæ. Dehortatio. Ergò ne simus inconstantes in benè agendo. 1. qvia inconstantia prohibetur. Eph. 4. 14.

Mate-

Matth. 24. 4. adeóqve. 1. ne declinemus à via recta. Iob. 23. 11. 12. 2. ne fatigemur, & langvescamus in benè agendo. 3. fugiamus levitatem, qvâ mutantur hypocritæ in horas, qvæ dicitur puerilitas. Eph. 4. 14. amentia, & fascinatio. Gal. 3. 1. l. 3. cas. c. 13.

6. Ille. 3. exercet virtutem fortiter, qui est exercet patienter, id est, qvi ob officium sibi à Deo impositum, cum gaudio tolerat omnia adversa. Pater. 1. an ita sit. Iacob. 5. 7. 8. Hebr. 10. 36. 2. cur ita sit. 1. Qvia sine tolerantia nihil boni perfici potest. Iacob. 1. 4. 2. Qvia absqve tolerantia animas nostras non possidemus. Luc. 21. 12. neqve corda nostra possumus in ullo bono opere stabilire. Iacob. 5. 8. Prov. 24. 10. 3. Qvia per illas molestias in certamē deducimur à Deo exploratē contra Diabolum tentantem. Hebr. 10. 32. in qvo nisi per tolerantiam superiores evadamus, necesse est, ut cum Dei contumelia & nostra calamitate, à Diabolo superemur. Rom. 12. 21. 4. Qvia DEUS in isthoc certamine, & vires suppeditat, & exitum dabit fœlicem. 1. Cor. 10. 13. Exhortatio. Ergò simus in benè agendo patientes obrationes dictas.

XXXI. *Quæ est quarta virtutis conditio?*

Temperantia. 1. Qvid illa? qva sedantur, &c. id est, ille exercet virtutem temperanter, qvi desiderium, amorem, delectationem bonorum apparentium, ut lasciviæ, luxûs, comessationis, compotationis, qvæ eum à virtutis exercitio, blandè abducerent, cohibet, iis virtutem

703147

tutem non contaminat, ob ea, eius exercitium, non negligit. Additur. 1. blandè, ut distinguatur temperantia à fortitudine: sicut enim fortitudo armat nos adversus mala, qvæ nos à virtute exercenda, ut confessione veræ fidei, rigidè deterrerent: Sic temperantia munit nos adversus bona apparentia, qvæ nos à virtute exercenda blandè abducerent. 2. cohibet: qvia temperantia affectus desiderii, amoris, delectationis bonorum apparentium, non plane tollit, sunt enim naturales; sed eos regit, id est, eorum inordinationes qvoad intensionem, extensionem, & modum eorum. l. 3. cas 6. 15. th. 5. 2. Qvi vocatur temperantia in scriptura? Vocatur. 1. Sobrietas. 1. Pet. 1, 13. Sobrii, id est, temperantes, seu sedantes cupiditates carnis abducentes à bono opere præstando. Additur, cum vox illa generaliori sensu adhibetur: nam sobrietatis vox capitur vel latè, vel strictè. Latè capitur non tantùm pro cibi & potûs; sed etiam aliarum voluptatum moderatione, ita ut æqvipolleat temperantiæ. Strictè capitur duobus modis: vel pro moderatione cibi & potus: vel strictissime pro moderatione in potu, & tunc distingvitur ab abstinentia nimii cibi, & opponitur ebrietati. 2. Mundities, vel puritas cordis. Patet. 1. an ita sit: 1. Tim. 1. 5. 1. Pet. 1. 22. mundo, id est, temperante corde. 2. cur ita sit: qvia temperātia mundat, purgat cor nostrum à desideriis rerum illicitarum. 3. Sinceritas. Patet. 1. an ita sit: 2. Cor. 1. 12. cum sinceritate Dei, id est, temperantia divina. 2. cur ita sit: qvia temperantia excludit à bono opere mixturæ omnis

mnis pollutionem, id est, purgat virtutem à desiderio propriæ gloriæ, &c. 3. Qvid opponitur temperantiæ? Intemperantia, qvâ qvis deditus est immoderato desiderio, amori, delectationi, cibi, potûs, veneris, &c. adeóqve. 1. vorocitas, qva qvis corpus nimio cibo saginat, & explet. 2. ebrietas, qvâ qvis ita bibit, ut rationis usum amittat. Observa igitur. 1. virtus omnis exercenda est temperanter, id est, regendo, cohibendo, sedando, desiderium, amorem, delectationem circa bona apparentia. Patet. 1. anita fit. 1. Pet. 1. 4. 6. Adjicite notitiæ continentiam, id est, temperantiam. Sic. 2. Tim. 2. 4. 2. cur ita fit. 1. qvia temperantia facit virtutem puram, id est, separatam à cupiditatibus carnis, qvæ nos & nostra opera immunda reddunt. 1. Tim. 1. 5. ubi per mundum cor intellige temperans cor, id est, cor purgans bonum opus à desideriis carnis. 2. qvia temperantia munit virtuosos adversus oblectamenta, qvæ blandè divertunt eos à virtute exercenda. 2. Tim. 2. 4. Qvi militat non implicat se se, id est, miles alia agere desiderans avocatur à militia, vel saltem suam militiam illo desiderio polluit: Sic cultor virtutis, ut adorans Deum, desiderans lasciviam, luxum in victu & amictu, &c. abducitur à virtute exercenda, vel saltem polluit virtutem qvam exercet. Exhortatio. Virtutem exerceamus, seu officium faciamus temperanter, id est, fine desiderio, amore, delectatione rerum perversè dilectarum, ut veneris voracitatis, ebrietatis, &c.

2. Virtutem exercentibus temperantiæ studendum

703147

dendum est. Patet. 1. an ita sit. 1. Petr. 4. 7. Sic. 1. Tim. 3. 2. Tit. 1. 8. & 2. 1. 2. 5. 6. 1. Tim. 2 9. ubi temperantia à Deo præcipitur. 2. cur ita sit. 1. Qvia debita est Deo propter redemptionem per Christum, & illuminationem per Evangelium. Tit. 2. 11. 12. 2. Qvia pertinet una cum aliis virtutibus ad exspectationem Christi ad judicium. Tit. 2. 13. 3. Qvia valdè utilis est tùm qvoad corpus, tùm qvoad animam. Conservat sanitatem & pulchritudinem corporis: in anima vero conservat & cõfirmat ingenium, judicium, memoriam; prudentiam fovet, & reddit & conservat hominem aptum ad cultum Dei. Exhortatio. Studeamus temperantiæ, ob dictas rationes. Qvi? Resp. l. 3. cas. c. 15. q. 3. Dehortatio. Intemperantiam fugiamus: 1. qvia à Deo est prohibita. 2. qvia est valdè noxia: Nam corpus ægrum & deforme facit, animam corrumpit, ingenii vivacitatem paulatim extingvit, judicium obfuscat, memoriam debilitat, imprudentiam gignit, hominem tardum, impeditumqve ad virtutes reddit. 3. qvia hominem reddit similem bestiis, qvæ natura ventri obedientia finxit.

3. Virtutem exercentibus sobrietati studendum est. Patet. 1. an ita sit. 1. Thess. 5. 6. 1. Tim. 3. 2. 11. Tit. 2. 2. 2. cur ita sit. 1. Qvia maximè decet filios lucis & diei, id est, qvibus illuxit doctrina Evangelii, qvâ nobis Sol justitiæ Christus patefit. 1. Thess. 5. 8. 2. Qvia nos reddit magis idoneos ad sanctas preces ad Deum. 1. Petr. 4. 7. 3. Qvia omnium finis imminet. 1. Petr. 4. 7. 4. Qvia necessaria

est nobis adperveniendum ad spem nostram in cœlis repositam. 1. Petr. 1. 13. 5. Quia necessaria est ad præcavendas insidias Diaboli nos perdere cupientis. 1. Pet. 5. 8. Dehortatio. Fugiamus. 1. cupediam, seu appetitum lauti cibi & potûs. 1. quia prohibetur à Deo. Prov. 23. 3. 2. quia facultates exhaurit. 3. ingluviem, seu superfluum cibum & potum, eumqve ne abusu perdamus. 1. quia sunt Iehovæ. Psal 24. 1. 2. quia sunt dona Dei, 3. quia ad necessariâ sustentationem data sunt. Adeoqve fugiamus. 1. voracitatem. 1. quia à Deo reprehenditur. Num. 11. 17. 19. 20. 2. quia valetudini corporis obest, & affligit humi divinæ particulam animæ. 2. ebrietatem, de qva.

4. Virtutem exercēntibus ebrietas est studiosè vitanda. Patet 1. anita sit. Prov. 23. 20. 31. Luc. 21. 34. Rom. 13. 13. ubi ebrietas prohibetur. 2. cur ita sit, 1. Qvia corda gravat, & deprimit ne se ad Deum attollant. Luc. 21. 34. 2. Qvia impedit cogitationem de advētu Domini, & præparationem sui ad illum. Luc. 21. 34. 35. 3. Qvia efficit homines stupidos animo & corpore, & improvidos, ut nequidem hujus vitæ pericula evitare possint. Prov. 23. 34. 35. 4. Qvia accendit iras, rixas, ad prælia trudit inermem. Prov. 20. 1. & 29. 10. 5. Qvia accendit libidines. Prov. 21. 31. 32. 33. ut exemplum Lothi testatur. Gen. 19. 33. & seqq. 6. Qvia ludibrio exponit ebrium, ut Noachi exemplum docet. Gen. 9. 21 & seqq. 7. Qvia æternas pœnas accersit non resipiscentibus. 1. Cor. 6. 10. Gal. 5. 21. Luc. 21. 34. 35. 36. 8. Qvia etiam corpora-

les

703147

les pœnas in hac vita attrahit. Esa. 5. 11. 12. ut paupertatem. Prov. 23. 21. delitium, morbos varios. 9. Qvia est indicium insipientiæ. Prov. 20. 1. Dehortatio. Fugiatis omnes ebrietatem ob dictas rationes, qvas etiam vide. l. 3. cas. c. 16. q. 1. Sed præcipuè fugiatis vos Principes, Magistratus. 1. qvia vobis præ cæteris prohibetur. Prov. 31. 4. 2. qvia facit ut obliviscamini legum & juris. Prov. 31. 5. 3. qvia inducit vos ad afficiendos injuria afflictos & pauperes. Prov. 31. 5.

XXXII. Quæ sunt proprietates illarum quatuor virtutum omnibus virtutibus communium?

Prima, n. justitia virtutem, ut liberalitatem, constituit, qvia liberalitatis communis natura in justitia, id est, inclinatione ad rectè agendū consistit. Secunda, n. prudentia virtutem, ut liberalitatem liberat ab errore, qvi vel in fine, vel in mediis liberalitatis fieri posset. Tertia, n. fortitudo confirmat virtutem, ut liberalitatem adversus illa, qvibus possit qvis à virtute, ut liberalitate exercenda rigide deterreri. Qvarta, n. temperantia, munit virtutem, ut liberalitatem contra illa, qvibus qvis à virtute ut liberalitate, exercenda blandè abducitur, ut supra ad. th. 26. 27. 30. 31. diximus.

XXXIII. Unde constat justitiā, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, cujuslibet virtutis esse requisita quatuor?

Ex. 2. Petr. 1. 4. & 6. ubi ad fidem reqviritur. 1. virtus, id est, justitia, seu inclinatio ad recte, id est, juste agendū. 2. cognitio, id est, prudentia, qvæ dirigat ne erretis in fine vel mediis fidei. 3. continentia, id est, temperantia, qva continere vosmetipsos possitis ab omnibus voluptatum blanditiis, qvibus inescari solent homines, & à fide abduci. 4. tolerantia, id est, fortitudo, qvâ fidei causâ, aspera qvælibet ferre possitis. Obj. Citato loco, pietas, & charitas etiā recēsentur inter ista qvatuor virtutum reqvisita, ut patet ex v. 6. & 7. Ergò etiam pietas & charitas sunt affectiones, seu reqvisita cujusvis virtutis, adeóqve non qvatuor, sed sex sunt virtutis omnis reqvisita. Resp. Conseq. negatur. Pietas enim & charitas non reqvisita sunt virtutis, sed species observantiæ, adeóqve & virtutis, ut constat infra c. 4. th. 1. 2. 3. ubi observantia, adeóqve virtus distribuitur in religionem, vel justitiam, id est, in pietatem vel charitatem.

XXXIV. Obj. præcc. Justitia præcipuè collocatur in iis rebus, qvæ mutuo ab hominibus accipiuntur & redduntur. Justitia enim commutativa est, qvæ servat proportionem arithmeticam in contractibus: qvo pertinet permutatio, emptio, venditio, restitutio, cambiū. Fortitudo restringitur ad incommoda, qvæ in bello & similibus periculis solent accidere. Fortitudo enim est, qvæ incommoda terribilia belli propulsat, vel moderate tolerat. Temperantia fere in solis voluptatibus sensuum ponitur. Temperantia enim est abstinentia à superfluo cibo, potu, & illicita venere. Ergò justi-

703147

justitia, fortitudo, temperantia non sunt communes virtutis affectiones, sed sunt species virtutis. Resp. Conseq. negatur. Qvia affectiones illæ communes virtutis ideò tantùm collocantur in enumeratis rebus, qvia in istis rebus magis apparent, qvam in aliis virtutibus, ut in fide, spe, charitate, &c. suâ naturâ enim justitia, fortitudo, temperantia & prudentia colliguntur in omnibus virtutibus, ut etiam Aristoteles qvatuor harum virtutis affectionum primus fere inventor observavit. Justitia magis apparet in rebus, qvæ ab hominibus mutuò accipiuntur & redduntur, qvia accurata rectitudo maximè apparet in numero, mensura, ponderе, valore eorum, qvæ ab hominibus mutuo accipiuntur & redduntur. Fortitudo magis apparet in incommodis, qvæ in bello solent accidere, qvia incommoda in bello sunt magis terribilia. Temperantia magis apparet in sensuũ voluptatibus, qvia sensuum voluptates solent maximè titillare.

XXXV. Forma virtutis est ne mediocritas inter duo extrema vitia, id est, forma virtutis est ne hoc, quod virtus sit in medio duorum vitiorum, quorum alterum ei opponitur in excessu, alterum in defectu. Vel, forma virtutis est ne privatio excessus & defectus: ut, liberalitatis forma est ne privatio seu absentia prodigalitatis, quæ liberalitati in excessu opponitur; & avaritiæ, quæ

liberalitati in defectu opponitur?

Non. Patet. 1. an ita sit. Mich. 6. 8. ubi forma virtutis docetur esse conformitas ad voluntatem Dei revelatam: Ergò non mediocritas inter duo extrema vitia est forma virtutis, sic Matth. 6. Fiat voluntas tua. 2. cur ita sit. 1. Qvia privatio non est forma habitus, qvia nõ ens non est forma entis: At mediocritas virtutis est privatio excessus & defectus virtutis: ut, mediũ, seu mediocritas liberalitatis est privatio prodigalitatis, tanqvam excessûs sui; & avaritiæ, tanqvam sui defectûs. 2. Qvia forma virtutis est conformitas ejus ad suam regulam, id est, legem DEI, qvia forma observantiæ est conformitas ad legem Dei, qvæ enim est forma totius, etiam eadem est forma partis: At conformitas virtutis ad suam regulam non consistit: 1. solùm in mediocritate, id est, in eo, ut virtus regulam suam nec excedat, nec ab ea deficiat; sed etiam in eo, ut virtus sit justa, prudens, fortis, temperans. 2. præcipuè in mediocritate, sed secundariò: primariò enim conformitas virtutis ad suam regulam in eo cõsistit, ut virtus, seu inclinatio ad recte agendum, eo planè modo fiat, qvo regula ejus præcipit: secundariò verò consistit in mediocritate, seu in eo, ut ne fiat eo modo, qvo regula ejus prohibet, id est, ne excedat suam regulam, nec ab ea deficiat. 3. aliqvando in mediocritate, seu privatione excessus & defectus, qvia amor Dei excessum, seu nimietatem non admittit, nec ulla alia virtus, qvoad rationem suam formalem,

seu

703147

seu propriam suam naturam, ut dicit Author infra. th. 38. 39. 3. Qvia virtus in sua ratione formali non admittit excessum, qvia virtus in propria sua natura non potest nimis intendi : Ergó mediocritas non potest esse forma virtutis. Ratio consequentiæ, qvia mediocritas est privatio excessûs & defectûs. Additur, in sua ratione formali, qvia virtus etsi non admittat excessum in suo formali, admittit tamen in suo materiali, qvod habet commune cum vitiis ; & in suis circûstâtiis : loci scilicet & temporis, & similium. V. g. liberalitas in suo formali, n. in gratuita bonorum nostrorum cum aliis ex voluntate Dei facta communicatione non admittit excessum, qvia, qvo magis communicas bona tua cum aliis ex voluntate Dei, eo magis accepta est Deo tua liberalitas : Sed : 1. in suo materiali, n. in largitione, seu communicatione, qvæ est communis liberalitati & prodigalitati, ut ex earum definitionibus constat, admittit liberalitas excessum, qvia potest esse nimia largitio, ut fit in prodigalitate, qvæ est immoderata eorum, qvæ habemus, communicatio. 2. in suis circûstâtiis : loci scilicet & temporis, personarum, &c. ut, cum liberalitas exercetur cum non debet exerceri, liberalitas admittit excessum, liberalitas enim tunc evadit in prodigalitatem, qvæ est excessus liberalitatis. Admittit liberalitas etiam defectum in suis circumstâtiis, cum scilicet non exercetur, cum exerceri debet, tunc enim liberalitas evadit in avaritiam, qvæ est defectus liberalitatis. Nam liberalitati ut videre est in Ethica Alstedii, in excessu opponitur prodigalitas, in defectu avaritia. Sic

judices etiam de aliis virtutibus. Refutatio. Ergò errant Scholastici, formam virtutis docẽtes esse non conformitatem ad legem Dei; sed mediocritatem inter duo extrema vitiosa, nixi sequentibus argutiis:

XXXVI. Obj. Scholast. præcc: Virtus est medium, medio tutissimus ibis: Occupat extremũ scabies, extrema relinqve, id est, omnis virtus est media inter duo vitia: ut, liberalitas est media inter prodigalitatem, & avaritiam: mãsvetudo est media inter iracundiam & lentitudinem: castitas est media inter venerem illicitam, & sævitiam in propriam naturam, ut vides in Ethica Alstedii: Ergò forma virtutis est mediocritas inter duo vitia extrema. Resp. 1. Conseq. negatur: 1. Qvia medium illud qvod, &c. hoc est, qvia mediocritas virtutum efficitur à forma virtutum, n. conformitate eatum ad legem Dei: At mediocritas effecta à forma virtutum non est forma earum, qvia sic res eadem formâ distincta, admitteret aliam formam, qvâ porrò distingveretur: qvod absurdum, qvia unius rei una tantùm est forma.

XXXVII. 2. Illæ autem virtutes, qvæ, &c. hoc est, qvia mediocritas virtutum, à norma virtutum præscribitur: At mediocritas à norma virtutum præscripta, non est forma virtutum, sed tantúm materia reqvisita earum. Virtutis forma est conformitas ejus ad suam normam, qvæ norma reqvirit inter alia ad virtutem hoc, ut virtus sit in medio excessus & defectus, & qvidẽ ita, ut nec ad illum, nec ad hunc declinet. Virtus igitur ex præscriptione legis Dei servat medium inter duo extrema vitiosa, nimium scili-

703147

cet seu excessum, minimũ seu defectum. Hinc virtus dicitur medium seu mediocritas. Est inqvam medium non participationis, qvia virtus nihil participat de excessu & defectu, ut tepor participat de calore & frigore; sed negationis, seu abnegationis, qvia virtus distat & differt ab excessu & defectu, ut Deus ab Angelo & homine: Et qvidem medium non arithmeticum, sed geometricum. Medium arithmeticum, seu rei æqvaliter distat ab utróqve extremorum, ut novem à sex & duodecim. Medium geometricum, seu personæ vel rationis, uni extremorum est vicinius: ut sex inter 4. 9. Et tale medium est virtus, qvia inæqualiter distat à duobus vitiis, qvæ ipsi opponuntur: ut liberalitas magis distat ab avaritia, qvam à prodigalitate. Alsted. Encycl. l. 16. Syst. Ethic. secund. c. 4.

XXXVIII. 11. Anteced. negatur. 1. Qvia in qvibusdam virtutibus, ut in fide, spe, charitate seu amore DEI nulla est mediocritas seu absentia excessus, qvia amor Dei ideò laudatur, qvia est nimius, seu qvia est inexcessu. Thom. 1. 2. q. 64. art. 4.

XXXIX. 2. Similis est ratio, &c. hoc est, qvia non tantùm amor DEI, sed etiam omnes aliæ virtutes, qvoad formalem suam rationem ideò laudantur, qvia sunt nimiæ, seu qvia sunt inexcessu. 1. Obj. præcc. Virtutes nimiæ, seu excedentes sunt vitia, ut nimia liberalitas est prodigalitas: Ergò virtutes ideò, qvia sunt nimiæ non laudantur. Resp. Virtutes, qvoad rationem suam formalem nimiæ non sunt vitia, qvia virtutes, qvoad formalem suam rationem non possunt nimis intendi,

& qvo

& qvo magis intenduntur, eo sunt laudabiliores; Sed virtutes qvoad rationem suam materialem, & circumstãtias suas possunt nimis intẽdi & remitti, & qvo magis qvoad illa intenduntur & remittuntur, eo sunt vituperabiliores. Sic, qvi nimis largitur, cum debet est liberalis, & laudatur; sed, qvi nimis largitur, cum non debet excedit, adeóqve est prodigus, & non laudatur. 2 qvi nihil largitur, vel parvum, cum debet, deficit, adeóqve est avarus, & non laudatur.

XL. 2. Obj. præcc. Non debemus nimis justi esse. Eccl. 7. 16. Ergò virtutes ideò, qvia sunt nimiæ, seu maximæ, & in excessu non sunt laudandæ. Resp. Conseq. negatur. Qvia non debemus nimis justi esse opinione nostrâ, qvâ putamus nos nimis justos esse, cum nihil justitiæ in nobis sit, ut faciant Pontificii Pharisæorum æmuli; sed debemus nimis justi esse veritate ipsâ. 1. qvia in veris virtutibus, adeóqve justitia vera, magis magisqve abundare tenemur, ut Scriptura Sacra nos monet. Matth, 5. 20. 2. qvia qveritur sapiens, qvod nemo sit justus, ipsâ scilicet veritate. versu. 20.

XLI. Virtutes admittuntne gradus, hoc est, virtutes suntne æquales vel inæquales, seu virtus potestne esse major vel minor?

Gradus in virtute, &c. hoc est, virtutes non sunt æqvales, sed una virtus est major alia, & in diversis speciebus virtutum, & in eadem specie, non qvidem secundum se, sed ex parte ejusdem hominis in diverso tempore, vel ex parte

703147

te diversorum hominum. An ita sit, patet. Matth. 5. 20. Eph. 4. 7. & 5. 13-14. Cur ita sit patet: 1. Virtutes diversæ speciei admittunt gradus: nam pietas major est justitia, fides spe, &c. 2. Virtus unius speciei secundum se, seu qvoad extensionem ad sua objecta, non admittit gradus, qvia omnis virtus saltem dispositione extenditse ad omnia illa, ad qvæ extendi debet: ut temperantia extendit se ad omnes cupiditates sedandas, non tantùm ad unam, vel aliqvot: temperans enim cohibet cupiditatem non tantùm cibi, potus, sed & veneris, inanis gloriæ, &c. Dico saltem dispositione: qvia virtus, ut temperantia actu & effectu non potest propter imperfectionem nostram omnes cupiditates cohibere. 3. Virtus unius speciei ratione ejusdem hominis, in diverso tempore, est inæqvalis: qvia fides, spes, major fuit uno tempore in Davide, qvam alio. Psal. 42. 6. 12. 4. Virtus unius speciei ratione diversorum hominum est inæqvalis: V. g. temperantia major est in uno, minor in alio: 1. qvia in uno aptior est dispositio naturæ ad temperantiam, qvam in alio. 2. qvia in uno perspicacius est judicium rationis, qvo temperantia necessaria, utilis, honesta intelligitur & judicatur, qvam in alio. 3. qvia unus magis assuevit temperantiæ exercendæ, qvam alius. 4. qvia unus majorem temperantiam accepit à DEO, qvam alius, ut dicitur. Eph. 4. 7. Thom. 1. 2. q. 66 art. 1. Informatio, habetur thesi 45. Virtutes sunt inæqvales: Ergò errant qvidam Scholastici, qvi omnes virtutes dicunt esse æqvales. Obj. Apoc. 21. Latera Ierusalem sunt

æqva-

æqvalia: per hæc autem significantur virtutes: Ergò omnes virtutes sunt æqvales. Thom. 1. 2. q. 66 art. 1. Resp. Assumptio negatur. Admonitio. Ergò: 1. in diversis virtutibus agnoscamus unam virtutem esse majorem alia, ut fidem spe, ut causâ suo effecto. 2. agnoscamus virtutem unam majorem esse in uno, qvam in alio: ut fidem in Abrahamo, qvam in te. 3. agnoscamus virtutes nostras augeri & minui posse; adeóqve faciamus, qvibus augentur, & ne faciamus, qvibus minuuntur.

XLII. Obj. præocc. Dici solet: assiduo exercitio augetur virtus: Ergò virtus unius speciei & secundum se qvoad extensionem ad sua objecta augetur, id est, admittit gradus, seu potest fieri major & minor: At hoc falsum: Ergò & illud. Resp. Conseq. negatur. Virtus est duplex: acqvisita, qvalis est acqvisita sapientia, justia, fortitudo, &c. vel infusa, seu solida, & à gratia sanctificante proveniens, qvalis est infusa fides, spes, charitas, sapientia, justitia, fortitudo, &c. Iam, assiduum exercitium, seu assuetudo operum operatur ad virtutem tùm acqvisitam, tùm infusam, sed diversimode. Nam virtutem qvidem acqvisitam efficit, & auget: virtutem autem infusam nec efficit, qvia (ut Augustinus inqvit) illam Deus operatur in nobis, sine nobis, nec proprie auget; sed nos ad eam accipiendum disponit, eam jâ habitam conservat, & ejus auctionem aliqvomodo procurat vi promissionis divinæ, qvatenus Deus assiduo aliqvam virtutem exercentibus promittit augmentum virtutis illius infusæ, qvam sic exercent. Sic, continui actus continentiæ,

703147

nentiæ, efficiunt habitum, seu virtutem continentiæ acqvisitæ, eamqve augent; sed non efficiunt habitum seu virtutem continentiæ infusæ, qvalis fuit Pauli, neqve eam augent; sed tantùm ad eam accipiendam nos disponunt, acceptam conservant, ejusqve auctionem aliqvomodo procurant, qvatenus Deus assiduo exercentibus continentiam infusam promisit ejusdem auctionem, eámqve auget, qvia promissio ejus omnis vera est. Amesius l. 3. cas. c. 8. q. 2. resp. 6. Thom. 1. 2. q. 9. 2. art. 1.

XLIII. *Quæ verò minuunt virtutes?*

Augebant virtutes infusas ut causa efficiens Deus, ut verò causa disponens, & procurans assiduum exercitiū actionum virtuosarum: Minuuntur autem virtutes actibus oppositis vitiosis, ut temperantia minuitur comessatione compotatione, vagâ libidine. Minuuntur autem virtutes ab actibus oppositis vitiosis duobus modis: n. 1. ratione dispositionis, qvatenus actus oppositi vitiosi disponunt nos ad habitū vitiosum habitui virtuoso contrarium. Sic, actus incontinentiæ, seu libidinis, minuunt habitum continentiæ, qvia disponunt nos ad habitum contrarium, n. incontinentiam, qvæ suâ præsentiâ minuit in nobis continētiam. 2 ratione meriti, qvatenus actus oppositi vitiosi merentur, ut Deus illam virtutem, cui illi opponuntur, minuat in nobis. Sic, actus incontinentiæ merentur, ut Deus temperantiæ virtutem, qvam nobis dederat minuat. Amesius l. 3. cas. c. 8. q. 2. resp. 3.

XLIV. *Quî augent & minuunt actus virtutum & vitiorum virtutes ipsas, & vitia ipsa ?*

Magis, vel minus. Actus virtutum & vitiorum magis intensi, frequentes, continui, magis augent suas virtutes, & sua vitia : actus verò virtutum, & vitiorum minus intensi, frequentes, continui, minus augent virtutes suas, & vitia sua. Sic, qui magis frequenter utitur modico cibo, potu, venere, magis temperans est : qui verò minus frequenter, minus temperans est. Sic contra, qui magis exercet comessationes, compotationes, libidines, magis intemperans est : qui verò minus exercet, minus intemperans est. Sic, qui frequenter pericula suscipit, vel tolerat magis fortis est : qui verò minus, minus fortis est. Sic contra, qui magis vitat pericula suscipere, vel tolerare magis timidus est : qui verò minus vitat, minus etiam timidus est. Sic, de cæteris judicandum.

XLV. *Gradus virtutum, quo consectario illustratur ?*

Hinc illa, &c. hoc est : 1. Si in uno minor est virtus in alio major, tùm benè distingvitur virtus in humanam vel heroicam, seu in ordinariam & extraordinariam : qvia illa est virtus minor, hæc major. Alsted. Encycl. l. 16. Syst. Eth. secund. c. 4. 2. Si virtus in uno eodēqve homine crescit, id est, inchoatur, augetur, cōpletur, tùm benè distingvūtur virtutes in purgatorias, purgatas, exemplares: qvia illæ sunt virtutes inchoatæ, istæ auctæ, hæ completæ.

Thom.

703147

Thom. 1. 2. q. 61. art. 5. 3. Si virtus in uno minor, in alio major, & in te olim, qvam hodiè, tùm virtute prædiri benè distingvuntur in infantes, & adultos. Hebr. 5. 13. 14. qvia infantes in virtute sunt, qvi minorem virtutem habent: adulti verò in virtute illi dicuntur, qvi majorem virtutem habent.

XLVI. Habēne virtutes aliquam communionem inter se sē?

Sic. In qvo consistit communio virtutum inter se sē? In earum inter se sē connexione, & subordinatione.

XLVII. Quid est connexio virtutum?

Qvâ virtutes omnes simpliciter necessariæ, id est, perfectæ seu infusæ, qvales sunt, pietas, &c. in ea fides, spes, charitas, &c. justitia, & in ea honor proximi, humanitas, castitas, justitia, commutativa, veracitas, contentatio, inter se sē cohærent, & concatenantur. An virtutes omnes infusæ interse connectantur patet. Matth. 22. 37. 39. ubi dilectio DEI & proximi connectuntur. Sic. 1. Ioh. 4. 21. Sic. Iacob. 2. 10. ubi observans legem in una virtute, n. castitate, observat in omnibus, n. honore, humanitate, &c. sicut violans legem in uno peccato, ut prosopolepsia, violat etiam in aliis omnibus peccatis, n. superbia, homicidio, &c. Cur ita sit patet. Connectuntur enim virtutes omnes infusæ interse se. 1. Qvoad principium, qvia omnium virtutum causa efficiens est Deus: qvod patet. Iacob. 1. 17. 1. Cor. 12. 11.

Sicut peccata omnia actualia interse se qvoad principium ex qvo procedunt sunt connexa, ut dictum supra. l. 1. c. 14. th. 3. 2. Qvoad finem: qvia virtutes omnes tanqvam media tendunt ad gloriam Dei, tanqvam finem, & qvidé ita, ut si qvis unâ virtute Deum glorificet, glorificet omnibus, & verò unâ non glorificet, nullis glorificet. V. g. si qvis castus est propter gloriam DEI, est etiam simul humanus, verax, sua sorte contentus, &c. si verò qvis sit adulter, est etiam simul homicida, injustus, mendax, &c. qvi enim in uno Deum diligit, diligere intelligitur in omnibus: qvi verò in uno contemnit, contemnere intelligitur in omnibus. Iacob. 2. 10. 11. 3. Qvoad auxiliarem operam: qvia omnes virtutes sibi invicem auxiliantur: una enim virtus disponit ad aliam, & eandem etiam simul tuetur, & confirmat. Sic pietas seu dilectio Dei ordinat nos ad dilectionem proximi, & etiam dilectio Dei, dilectionem proximi tuetur, & confirmat. Sic, fides disponit nos ad spem, qvia qvæ credimus, illa speramus. Sic fides, spes disponunt nos ad charitatem erga Deum: qvia per fidem & spem gustamus, qvã bonus sit Deus, qvem diligimus. Informatio. Ergò: 1. Una virtus infusa non valet esse sine alia: Ut, pietas, seu dilectio Dei non potest esse sine justitia, seu dilectione proximi. Fides non potest esse sine spe, & charitate. Honor proximi non potest esse sine humanitate, castitate, justitia commutativa, veracitate, contentatione: & vice versâ. 2. Qvi dicit se unam virtutem infusam, n. castitatem non habere, dicit se nullã habere, id est, dicit se nec fidem, nec,

703147

nec, spem, nec charitatem, nec honorem proximi, nec humanitatem, nec justitiam commutativã, nec veracitatem, nec contentationem habere. Refutatio. Virtutes infusæ, seu perfectæ sunt connexæ: Ergó virtutes acquisitæ, sive sint intellectuales, sive morales, non sunt connexæ. V. g. videmus aliqvem promptum esse ex assvetudine ad opera fortitudinis, qvi tamen non est promptus ad opera castitatis, ut habet. Thomas. 1. 2. q. 65, art. 1. Exhortatio. Ergò virtutes omnes necessarias in nobis conjungamus. Simus ergo & pii, adeoqve fide, spe, charitate præditi: & justi, adeoqve humiles, humani, casti, veraces, nostra sorte contenti: qvia virtus una cum aliis omnibus placet Deo. Dehortatio. Ergò virtutes infusas & à Deo præceptas ne disjungamus. Ne ergo simus vel tantùm pii, vel tantũ justi, id est, vel tantũ diligẽtes Deũ, vel tantũ diligẽtes proximũ. 1. Qvia virt' una sine alia nõ placet Deo, ut liberalis non placet Deo, si non etiã sit casta. 2. Virtus una non potest esse sine alia, ut dilectio Dei, sine dilectione proximi. 1. Joh. 4. 20. 3. Qvia virtus una ab alia disjuncta non est vera & perfecta: ut liberalitas non est vera, qvæ non est justa, fortis, temperans, prudens, & nec prudentia est vera virtus, si non sit justa, fortis, temperans, & sic deinceps.

XLVIII. Obj. præcc. Omnes virtutes infusæ sunt connexæ: Ergò qvælibet una virtus est de essentia alterius, seu qvælibet una virtus est causa procreans alterius. Resp. Conseq. negatur. Qvædam enim virtutes ita connectuntur, ut una sit causa procreans alterius. Sic

connectitur dilectio DEI cum dilectione proximi, & fides cum spe & charitate: quædam verò virtutes ita connectuntur, ut una non sit causa efficiens alterius. Sic connectitur honor cum humanitate, castitate, justitia commutativa, veracitate, contentatione: & vice versa.

XLIX. *Quid est subordinatio virtutum?*

Quâ una virtus ordinatur ad aliam. Sic fides ordinatur ad spem, quia ideò speramus Deum, quia in eum credimus. An virtutes inter se se subordinentur, patet. Iacob. 1. 26. 27. Si quis, &c. hoc est, qui vere religiosus est, id est, qui vere Deum colit ac diligit, is necessario diligit proximum propter Deum, id est, in honorem Dei, ut qui hanc dilectionem præcepit: qui autem proximum verè diligit, is non traducit eum lingvâ suâ, nec ei maledicit, sed potius ei benefacit. Item qui Deum vere colit, cavet ne eum offendat impurâ vitâ; qualis mundo usitata est. Hæc igitur, qui non præstat, & tamen religiosus haberi vult, is non religiosus, sed hypocrita est, confer. 1. Ioh. 2. 9. 10. 11. & 3. 17. & 4. 20. Duobus modis ordinatur autem una virtus ad aliam: 1. Una virtus ordinatur ad aliam, ut medium ad finem. Hæc ordinatio est, superioris virtutis ad inferiorem virtutem. Sic religio, ut medium, & virtus superior, ordinatur ad justitiæ, ut virtutis inferioris finem, qvæ est gloria Dei: qvia justitia, qvæ naturâ suâ non Deum, sed homines respicit, mediante religione refertur ad Deum, seu gloriam ejus: qvia ex religioso erga Deum affec-

Cum-

703147

ctu, proficiscitur hoc, ut erga homines justitiam exerceamus, propter Deum, id est, in honorem, seu gloriam Dei, qvi hoc præcepit, ut justitiam erga homines exerceamus. Confer. c. 4. th. 7. rat. 2. 3. & c. 7. th. 29. 2. Una virtus ordinatur ad aliam, ut causa ad effectum. Hæc ordinatio est cujuslibet ad qvamlibet, id est, non superioris virtutis ad inferiorem tantùm; sed, tùm superioris virtutis ad inferiorem virtutem, sic religio, ut causa, & superior virtus, ordinatur ad justitiam, ut effectum & inferiorem virtutem: tùm superioris virtutis ad superiorem virtutē, sic fides ordinatur ad spem: tùm inferioris virtutis ad inferiorem virtutem, sic dilectio proximi ordinatur ad honorem, humanitatem, castitatem, justitiam eorum: veracitatem conversationem. Confer. c. 4. th. 7. rat. 3. & c. 7. th. 2. Informatio. Una virtus ordinatur ad aliam: Ergò una virtus est superior alia: subordinatorum enim unum superius, alterum verò inferius est: Religio ergo superior, justitia verò inferior virtus est: Justitia enim subjicitur religioni vel ut finis medio; vel ut effectum causæ. Exhortatio. Una virtus ordinatur ad aliā: Ergò. 1. Ordinemur religionē, ut mediū ad finem justitiæ, qvæ est gloria Dei, id est, per religionem erga Deum, diligamus proximos in gloriam Dei ipsius, juxta illud: omnia ad gloriam Dei facite, qvia scilicet hoc postulat religio vestra erga Deum. 2. Ordinemus unam virtutem ad aliam, ut causam ad effectum, id est, dilectio Dei producat in nobis dilectionem proximi, fides nostra efficiat in nobis spem, fides & spes charitatē erga Deū, &c.

2. Quæ sunt causæ prioris subordinationis, qvâ scilicet una virtus, ut medium ordinatur ad finem alterius virtutis?

Ordinatur una virtus, ut medium, ad finem alterius virtutis, qvoad directionem, à prudentia: qvia prudentia dirigit omnes virtutes, ut media, ad finem, n. gloriam Dei, salutem nostram, ut dictum supra. th. 27. qvoad vim & authoritatem efficacem autem à virtute superiore, seu religione: qvia (ut dictum) religio facit hoc, ut omnia ad gloriam Dei ordinemus, & referamus.

CAPUT. III.

De Bonis Operibus.

ANALYSIS.

Bonum opus explicatur: I. A definitione. th. 1. II. A synonymia. th. 2. III. A requisitis qvatuor. th. 3. n. 1. efficiente, 2. materia. 3. fine. qvi. 1. dicitur esse fons bonitatis & malitiæ actionis humanæ. th. 4. qvi ab objectionibus liberatur thesi eadem, & 5. 2. ab objectione liberatur. th. 6. 4. forma. th. 7. cujus. 1. indicatur descriptio: est enim primariò actionis convenientia ad voluntatem Dei revelatam. th. 7. secundariò verò est actionis convenientia ad rectam conscientiam. th. 8. 2. indicantur requisita, qvæ sunt circumstantiæ.

703147

stantiæ bonæ. th. 9. qvarum indicatur. 1. relatio, qvam habet tùm ad voluntatis actum. th. 10. tùm ad actum aliarum facultatum. th. 11. 2. una species, n. finis. th. 12. 3. effectus, qvod actus indifferentes faciat differentes. th. 13. ubi. 1. actus indifferens describitur. th. 14. & ab objectione liberatur. th. eadem. 2. omnes actus nostri dicuntur esse vel boni, vel mali, vel indifferentes. th. 15. IV. A modo, qvo qvatuor illa reqvisita efficiant actionem bonam & malam. th. 16. ex qvo consectarium infertur. th. 17. ex qvo duo alia consectaria inferuntur. th. 18. 19. qvorum alterum ab objectione vindicatur. th. 20. V. A distinctione in internum vel externum. th. 21. qvorum indicantur. 1. subjecta. th. 22. 23. 2. proprietates, qvatum prima indicatur. th. 24. secunda. th. 25. tertia. th. 26. qvarta. th. 27. qvinta prolepticè illata ex qvarta. th. 28. sexta. th. 29. septima. th. 30. octava. th. 31. nona prolepticè illata ex octava. th. 32. decima, undecima illata ex nona. th. 33. 34. VI. A refutatione distinctionis Pontificiæ boni operis in opera legis, vel in opera consilii Evangelici. th. 35. VII. A proprietate bonorum operum fidelium. th. 36.

EXPLICATIO.

I. *Quid est actio virtutis?*

Actio virtutis, &c. ubi est. 1. definitum, actio virtutis, qvæ est vox generalis: Ergò. 2. pone actionem virtutis, in genere, & intellige in specie actiones omnium virtutum Decalogi, n. actiones

actiones fidei, spei, charitatis, honoris, humanitatis, castitatis, &c. 2. qvicqvid prædicas hic de actione virtutis, idem prædices etiam de actionibus omnium virtutum, n. fidei, spei, &c. V. g. requisita actionis virtuosæ est bona efficiens, bona materia, bonus finis, bona forma: Ergò & actio fidei, & actio liberalitatis, &c. requirit bonam efficientem, bonam materiam, &c. 2. definitio: n. operatio fluens ex dispositione virtutis, id est, bona opera efflorescunt ex virtute, seu inclinatione ad bona benè agendum. An ita sit patet. Matth. 12. 35. Bonus homo, id est, virtutem seu inclinationem ad rectè agendum, habens homo, ex bono thesauro cordis, id est, ex virtute, seu inclinatione ad rectè agendum, profert bona, id est, efflorescere facit actiones virtuosas, seu bona opera. Sic. Matth. 12. 33. Cur ita sit patet. 1. Qvia arbor bona, id est, virtus, seu inclinatio ad rectè agendum, fert bonos fructus, id est, efficit bona opera. Matth. 7. 17. 2. Qvia arbor mala, id est, vitium, seu inclinatio ad male agendum, producit malos fructus, id est, mala opera. Exhortatio. Ergò comparemus virtutem: qvod qvi fiat dictum. c. 2. th. 8.

II. Qui vocatur alias actio virtutis?

Actio virtutis vocatur alias: 1. Opus bonum. Matth. 5. 6. rectum: Exod. 15. 26. qvia actio virtutis congruit regulæ, seu voluntati Dei: peccatum enim ideò vocatur opus malum, curvum, qvia non congruit cum voluntate Dei revelata. 2. Opus laudabile. Philip. 4. 8.

703147

4. 8. qvia virtus & ejus actio laudem, vitium verò & ejus actio vituperium meretur. 3. Opus Deo placens. 1. Petr. 2. 5. qvia virtus & ejus actio placet Deo: vitium verò & ejus actio displicet Deo. Qvid intelligitur hic per opus bonum. Non tantùm opera hominibus utilia, qvalia sunt eleemosynæ, templorum, Scholarū, penedochiorum extructiones, &c. ut qvidam volunt; sed præstatio omnium officiorum in Decalogo præscriptorum. l. 3. cas. c. 17. q. 1.

III. *Quæ sunt requisita boni operis?*

Primò ad opus bonū constituendum requiritur bona causa efficiens, seu ut illud ab homine bono, virtuoso, id est, regenerato, fiat An ita sit patet. Matth. 3. 8. Eph. 2. 10. Rom. 6. 4—6. & 7. 25. & 6. 12. 13. Iacob. 2. 14. 17. 18. 3. Ioh. v. 11. Cur ita sit patet. 1. Qvia homo regenitus facit bonū opus. An ita sit patet. Matth. 12 33. 2. Qvia homo irregenitus malum opus facit. An ita sit patet ibidem. 3. Qvia idonei sumus ad bonum cogitandum ex Deo, id est, ex regeneratione Dei. 2. Cor. 3. 5. 4. Qvia sine Deo, id est, regeneratione Dei nihil possumus. Ioh. 15. 5. Refutatio. Ergò: 1. Erant Pelagiani virtutes Ethnicorū & hypocritarū peccatæ esse negantes. Obj. Pelagianorum. Si infideles peccant etiam eum civilia & moralia officia præstant, ut est depositum reddere, pauperibus benefacere, jus dicere, &c. tùm præstabit eos hæc etiam officia omittere, ne peccent: At consequens est absurdum: Ergò & anteced. Resp. Hoc

tantùm

tantùm ſeqvitur, non debere eos illa officia præſtare eo modo, qvo ſunt peccata: interim præſtare illa debent qvoad ſubſtantiam illorum. Officia enim civilia & moralia à non renatis præſtita, non ſunt peccata qvoad ſubſtantiam, id eſt, cum præſtant ea infideles, qvæ præſtanda eſſe omnes leges docent, illa enim Deus ſæpè remunerat, ut dictum c. 1. th. 18. qvoad modum autem operandi attinet, ſunt peccata. 1. qvia fiunt à perſonis non placentibus DEO, & impuris. 2. qvia fiunt abſqve fide, qvâ ſciunt hæc opera Deo placere. 3. qvia non ad gloriam Dei fiunt. Pol. l. 8. c. 7. Ames. l. 3. caſ. c. 17. q. 2. 2. Errant Pontificii, qvi docent homines, etiam ante regenerationem poſſe benè agere. Admonitio. Ergò ante omnia de regeneratione cogitemus, & laboremus. Secundò, ad opus bonum conſtituendum reqviritur bonum objectum, id eſt, aliqvid à Deo præceptum. An ita ſit patet. Matth. 15. 9. Ezech. 20. 18. Eſa. 1. 13. & 66. 3. Cur ita ſit patet: qvia non licet nobis eligere aliqvid pro arbitrio noſtro, in qvo Deo honorem & obedientiam præſtemus: 1. qvia hoc expreſſe prohibetur. Deut. 12. 8. 32. Num. 15. 39. Marc. 7. 7. 2. qvia contradictionem implicat, ut obedientiam præſtemus Deo in iis, de qvibus nullum dedit nobis mandatum. Ames. l. 3. caſ. c. 17. q. 4. Refutatio. Ergò errant Pontificii, qvi docent etiam præſtationem eorum, qvæ homines præcipiunt eſſe bona opera. Ergò jejunium qvadrageſimale, caſtigatio corporis, peregrinatio ad ſepulcra ſanctorum, invocatio Angelorum & beatorum, &c.

non

703147

non sunt bona opera : qvia illa sunt præcepta hominum. Admonitio. Ergò si bonum opus vis facere, id facias, qvod Deus mandat, non id, qvod homines præcipiunt.

Tertiò, ad opus bonum constituendum requiritur bonus finis, id est, gloria DEI; & ea, qvæ tendunt ad ejus gloriam, id est, bona media. An ita sit patet. 1. Cor. 10. 31. Matth. 5. 16. 1. Cor. 6. 20. Philip. 1. 11. 1. Petr. 4. 11. Additur: primò: qvia secundariò bona opera fiunt intuitu & causa 1. honestatis, seu bonitatis, ut dicit. Amesius. l. 3. cas. c. 17. q. 6. 2. nostri, 3. proximi, ut habent Polanus. Syntagm. Theol. l. 3. c. 5. Vendel. Theol. l. 2. c. 4. th. 26. expl. 4. Cur ita sit patet: 1. Qvia bona opera ex fine sumunt propriè bonitatem, ut seq. thesi dicetur. 2. Qvia Apostolus jubet, ut finis nostrorum bonorum operum sit gloria Dei. 1. Cor. 10. 31. 3. Qvia Iehova fecit omnia propter se, id est, gloriam suam. Prov. 16. 4. Ergò & bona opera nostra vult fieri ad gloriam suam. 4. Qvia finis bonus non constituit opus bonum, si media ad finem ordinata mala sint, ut seq. th. 5. dicetur. Refutatio. Ergò eorum bonum opus non est bonum opus, qvi illud faciunt intuitu lucri, insanis gloriæ, meriti, &c. Admonitio. Ergò bona nostra opera faciamus primò intuitu gloriæ Dei; deinde intuitu bonitatis, nostri, proximi.

IV. An bonitas vel deformitas ex fine derivetur, id est, utrũ actio humana sit bona vel mala ex fine?

Proprièactio humana bona vel mala est ex fine: qvia cujus finis bonus est, ipsum qvoqve bonum est: & cujus finis malus est, ipsum qvoqve malum est. V. g. propter gloriam Dei, bonum est velle eleemosynam dare, qvia velle gloriam Dei bonum est: malum est eleemosynam velle date ob inanem gloriam, qvia malum est inanem gloriam velle. Additur, proprièseu primariò, qvia secundariò actio humana suscipit bonitatem, vel malitiam ex objecto & circumstantiis, ut infra dicetur, n. 29. 1. Objicitur: Actio humana, seu voluntaria bonitatem vel malitiam habet ex objecto propriè, ut velle eleemosynam bonum est, qvia eleemosyna est res bona, seu præcepta à DEO: Ergò actio humana bonitatem, vel malitiam accipit ex objecto propriè, non ex fine. Resp. Conseq. negatur; qvia finis & objectum sæpè coincidunt præsertim in voluntatis intentione & electione. Additur: 1. Sæpè: qvia duplex est finis in actu voluntatis: unus intrinsecus & proximus, & solet vocari finis operis, cum voluntas amat objectum propter intrinsecam bonitatem, ut cum amat eleemosynam ideò, qvia est res bona, seu à Deo præcepta: vel extrinsecus & remotus, & solet vocari finis operantis, cum voluntas amat objectum propter extrinsecam bonitatem, ut cum amat eleemosynam propter gloriam Dei, salutem suam, utilitatem proximi. Iam, finis intrinsecus idem est cum objecto, sed finis extrinsecus differt ab objecto. Becan. Schol. de act. hum. c. 4. q. 3. 2. Præsertim in voluntatis intentione & electione: qvia duplex est actus volun-

703147

volutatis: interior, ut intentio, electio, &c. vel exterior, ut dare, ambulare, canere, jejunare, &c. Iam in voluntatis actibus interioribus finis & objectum concidunt, intentio enim versatur circa finem, ut objectum, velle enim finē est velle objectum: electio vero versatur circa media tendentia ad finem, velle enim media ad finem, est velle finem, ut objectum. Sed in voluntatis actu exteriore finis & objectum non coincidunt: ut, dationis objectum est eleemosyna, finis gloria Dei: gloria autem DEI differt ab eleemosyna. Thom. 1. 2. q. 18. art. 4. in corpore. 3. Ut actus appetendi, &c. qvia actus voluntatis eliciti, seu interni, alii versantur circa finem, ut voluntas, intentio, fruitio, seu amor, desiderium, gaudium: alii circa media, ut electio, consensus, usus. Voluntas seu amor est actus, qvo volum' & amam' bonū præsens vel absens. Intentio, seu desiderium est actus, qvo intendimus & desideramus bonum absens. Fruitio seu gaudium est actus, qvo fruimur & gaudemus præsenti bono. Electio est actus, qvo voluntas amplectitur unum medium præ aliis ad finem obtinendum. Cōsensus est actus, qvo voluntas consentit in media ab intellectu proposita. Usus est actus, qvo voluntas applicat alias potentias ad executionem mediorum. Becan. schol. de actib. human. c. 3. q. 1.

V. 2. Obj. præcc: Si actio humana bonitatem vel militiam propriè accipiat à fine, tùm omnis intentio, seu intuitus finis constituit actionem humanam bonam, vel malam: At hoc falsum: Ergò & illud. Resp. Qvamvis e-

vis enim, &c. hoc est, intentio est actus, seu motus voluntatis tendentis ad finem certum per certa media. Intentio igitur & finem, & media ad illum ducentia spectat. Eaqve duplex est, vel bona, vel mala. Intentio bona est tantùm in opere bono, qvod Deus præcepit, vel adiaphoro, qvod Deus non præcepit; qvæ gubernata verbo Dei, & fide vera à verbo Dei pendente, ad finem justum & bonum contendit per media bona ac honesta. In opere malo, qvod Deus prohibet, non potest esse bona intentio, ut in idololattria, stupro, furto, falso testimonio, homicidio injusto. Ideò ea opera, qvæ constat esse peccata, nullo bonæ causæ obtentu, nullo qvasi bono fine, nulla velut bona intentione facienda sunt. Intentio mala est, qvæ non gubernata verbo Dei, & fide vera à verbo Dei pendente, vel finis vel mediorum, vel amborum simul pravitate peccat V. g. Gideo Ephod seu amiculum ex præda cónstruxit, in sua civitate statuit, hac intentione, ut esset monimentum victoriæ de Midianitis & Amalechitis obtentæ. Iud. 8. 27. Sed hoc factum non potest excusari ex intentione Gidionis, cum illam fides non gubernârit. Qvi Evangelium Christi prædicabant per contentionem non puro animo, ut Pauli vinculis afflictionem adderent. Philip. 1. 15, 16. illis malus finis propositus erat; mala ergo intentione Evangelium prædicabant, & si alioqvin pura esset eorum doctrina. Saul bonum finem habebat in persequendis hostibus, ut de illis ultionem sumeret, sed cum duobus malis mediis definivit, n. interdicto necessarii cibi & execratione.

703147

tione. 1. Sam. 14. 25. Intentio igitur Saulis mala fuit, qvia licet finis bonus esset, tamen mediis malis vitiata fuit. Idem sustulit Pythonissas è medio, sed fine malo: proinde opus vitio Saulis corruptum fuit. Ita si qvis furaretur, ut eleemosynam daret, is finem sibi bonum proponeret, sed qvia medium malum est, idcircò intentio mala est. Si qvis Missam Papanam, & elevationem hostiæ in illa, & imagines in templis retinet, ut ægte faciat aliis servis Christi, à qvibus in aliqva controversia dissentit, ejus intentio mala & finis & mediorum respectu. Sacrificuli Papistæ fregerunt Rotomagi, & alibi in Gallia imagines, & postea rumorem, qvod ab hæreticis fractæ essent dissiminarunt, eo fine, ut populum ad seditionem & mactationem hæreticorum incitarent. Hic etsi fractio idolorum in se bona esset, tamen ob accedentem calumniam, finem medium qve illicitum mala fuit. Finis erat, ut Reformati trucidarentur: medium seditio, furor populi, cujus opera sacrificuli abutivolebant, & alicubi abutebantur. Intentio ergo illorum mala erat, etiamsi sacrificuli affirmarent, se bona intentione illud fecisse. Scribæ & Pharisæi, ut legitur, Joh. 8. 3. & seqq. adduxerunt ad Christum mulierem in adulterio deprehensam, &c. ut possent eam accusare. Intentio ergo ipsorum mala erat, ac proinde opus ipsorum malum.

Intentio bona est duplex: generalis, seu confusa, habitualis; vel specialis, seu distincta, actualis. Intentio generalis est, cum qvis agit aliqvid propter aliqvod bonum, de qvo nihil cogitavit: sed interrogatus cur hoc faceret,

paratus est respondere, quod illud faciat propter gloriam Dei, bonum suum, & proximi. Veluti, si quis precetur, Psalmos legat, eleemosynas det, licet de gloria Dei, bono suo & proximi nihil cogitaverit. Intentio specialis est, cum quis agit aliquid propter aliquod bonum, de quo cogitavit. Veluti, si quis precetur, canat, eleemosynas det propter gloriam Dei, bonum suum, & proximi, de quibus antea cogitavit.

Iam: 1. Sola intentio bona generalis humanam actionem particularem, non constituit bonam; sed intentio bona conjuncta cum bonis operis cæteris conditionibus, n. bonâ efficiente, bonâ materia, bonâ formâ, humanam actionem particularem constituit bonam, quia conditionum harum omnium bonitas requiritur ad actionem absolute bonam, ut dicetur infra. th. 16. V. g. hæc actio humana particularis, n. largitio eleemosynæ, non est bona, quia facta est propter bonam generalem intentionem; sed bona est, quia facta est à regenito: quia à Deo præcepta est: quia congruenter ad legem DEI facta est: quia in genere propter bonum finem facta est. 2. Intentio bona specialis actionem humanam particularem, ut hanc largitionem eleemosynæ, non constituit bonam, si media sint mala, ut si quis furaretur, ut eleemosynam daret; quia conditionis unius alicujus defectus efficit actionem malam, ut dicetur infra. th. 16. 3. Mala intentio seu intuitus mali finis semper constituit per se, id est, sine aliis malis conditionibus, actionem malam, seu opus malum. Antea sit patet, Matth. 6. 1. Ioh. 8. 3. & seqq. Philipp.

703147

Philip. 1. 15. 16. Cur ita sit patet: qvia malitia & defectus ex qvolibet defectu consurgit. Amesi. l. 3. de cas. c. 17. q. 5. Informatio. Ergò: 1. Differt opus malum à bono opere: qvia opus malum oritur ex defectu cujuslibet conditionis, sed bonum opus oritur ex concursu omnium conditionum. 2. Differt intentio mala ab intentione bona: qvia sola mala intentio potest actionem reddere malam; sed bona intentio sola non potest actionem bonam reddere. Admonitio. Ergò: 1. Bonum opus ne unqvam faciamus malo fine, qvia oleum & operam perdemus. 2. Diligenter cognoscamus, qvis sit operum nostrorum finis bonus, qvis malus, ut sic bonum amare, malum verò odio habere possimus. 4. Bona intentio, seu intuitus boni finis, non per se, sed cum aliis, n. bona efficiente, bona materia, bona forma, bonis mediis, constituit actionem bonam, seu opus bonum. An ita sit patet. Gen. 19. 32. Ioh. 16 2. Cur ita sit patet: 1. Qvia bonitas est perfectio, & oritur ex perfectione & integritate omnium causarum. 2. Qvia nulla actio est tam mala, qvin patrari possit ex intuitu finis boni. Incestus enim filiarum Lothi fuit ex intentione bona. Gen. 19. 32. Et caedes etiam Christianorum sæpè in honorem Dei patratur. Ioh. 16. 2. Amesi. l. 3. de cas. c. 17. q. 5. Informatio. Ergò ad opus bonum constituendum reqviritur non tantùm bonus finis, sed & bona efficiens, & bona materia, & bona forma, & bona media, &c. nam si una harum desit, erit opus eatenus malum. Refutatio. Ergò errant Scholast. Pontif. qvi bo-

nam intentionem solam dicunt facere opus bonum. Admonitio. Ergò malum ne faciamus, ut eveniant bona.

VI. Obj. præocc. Bonum opus non semper intuitu gloriæ Dei facimus, ut diximus supra. Ergò finis bonorum operum non semper est gloria Dei, ut docet Author supra thes. tertiâ. Resp. Conseq. negatur: qvia requiritur ad opus vere bonum, ut virtualiter saltem referatur in Deum, tanqvam in ultimum finem, id est, qvia bonum opus fit propter gloriam Dei vel directe, seu expresse, ut cum Psalis, ut directe Deum glorifices, juxta. Psal. 16. 8. Propono mihi Iehovam jugiter: vel indirecte, seu implicite, ut cum facis bona opera directe, ut utilis sis proximo, id est, ut exemplo tuo fideles confirmes in bonis operibus, infideles vero moveas ad bona opera, indirecte, ut obedias Deo, qvi bona opera præcepit, & ut proxim', cui utilis es, glorificet Deū, juxta. Matt. 5. 16. Ames. l. 3. de cas. c. 17. q. 6. resp. 3.

VII. Qvarto, ad opus bonum constituendum requiritur bona forma, seu boni operis convenientia ad voluntatem Dei revelatam in Decalogo, qvæ convenientia in eo consistit, ut bonum opus non tantùm fiat à regenito, mandetur à Deo, fiat ad gloriam Dei; sed etiam ut fiat juxta istas circumstantias, & modos, qvos Deus præscribit, & non alios. An ita sit patet. 1. Cor. 11. 27. 28. 23. Num. 20. 11. 12. præcepto tertio. Ames. l. 3. cas. c. 17. q. 17. Cur ita sit patet. 1. Qvia voluntas Dei revelata in Decalogo ideò vocatur norma & regula bonorum operum, qvia bonum opus per omnia juxta le-

gis

703147

gis DEI postulata debet fieri. Psal. 1. 2. & 19. 8. & 119. 1. 2. Ezech. 20. 18. 19. Matth. 5. Gal. 5. 2. Qvia cultus legitimi regula est voluntas non honorantis, sed honorandi; non servi, sed Domini: adeo ut opera etiam ab ipso Deo præcepta, si non eo, qvo præcipit modo fiant, prorsus ei displiceant. Esa. 1. 11. Ier. 7. 22. Ezech. 20. 19. 3. Qvia unum qvodqve bonum est in qvantum attingit ad propriam mensuram. Obj. Scholast. Voluntas hominis non potest conformari voluntati divinæ Esai. 55. 9. Ergò forma bonorum operum non est convenientia ad voluntatem Dei revelatam. Resp. Conseq. negatur, qvia voluntas hominis non potest conformari voluntati divinæ per æqviparantiam, sed potest per imitationem, Thom. 1. 2. q. 19. art. 9. Resp. Ergò forma bonorum operum Non est proprium naturalis rationis judicium. Num. 15. 39. 2. Neqve voluntas unius cujusqve propria: qvia propriâ voluntate excogitatos cultus Deus damnat. Coloss. 2. 23. 3. Neqve traditiones Majorum aut Patrum: nam. Esai. 29. 30 causa judiciorum Dei in hominis indicatur esse superbia hominum, non acqviescens præceptis Dei, sed humana anteponens. Matth. 15. 9. Ezech. 20. 18. Huc facit, qvod Christus. Matth. 5. veterum traditionibus aliqvoties opponit veritatem suam divinam. 4. Neqve exempla aliorum, maximè non bona, sed mala: ac proinde consvetudo qvantumvis antiqva: nam in Ecclesia Dei non exemplis, sed legibus vivitur. Unde. Psal. 1. beatus dicitur, qvi non insistit viæ peccato-

rum

rum. Tum si solus Christus audiendus est, nō debemus attendere, qvid aliqvis ante nos faciendum putaverit, sed qvid qvi ante omnes est Christus prior fecerit: Neqve enim consvetudinem hominis seqvi oportet, sed Dei veritatem. 5. Neqve hominum aliorum qvantumvis propinqvorum, intimorum & charissimorū consilia & svasiones ad faciēdū aliqvid cū Dei voluntate pugnans: qvò pertinet illud Christi. Matth. 5. 29. 30 Deut. 13. 6——9. 6. Neqve externa operum species seu apparentia. 1. qvia bonorum operum vera & essentialis forma est interna. 2. qvia externa operum species est in operibus Pharisaicis & hypocriticis splendida & præclara judicio humano: nec tamen propterea opera illa sunt vere bona ac Deo placentia. Admonitio. Ergò qvodliber bonum opus istis modis, circumstantiis, ceremoniis vestiamus, qvas Deus præscribit. V. g. si Sacra D. Cœna uti, vel eam administrare, volueris, istis ceremoniis utaris & administres, qvas Paulus. 1. Cor. 11. 23——29. præscripsit. 2. qvia aliàs Sacra D. Cœnæ usurpatio vel administratio non erit bonum opus, sed peccatum. v. 30. 2. qvia Deus iratus est filiis Aronis, Samaritanis, Corinthiis, illis, qvod non bono modo sacrificaverint, istis qvod non bono modo Deum colverint, his qvod non bono modo Cœna D. usi fuerint.

VIII. 1. Ad opus bonum constituendum requiritur porrò, ut illud post voluntatem Dei, etiam rectæ conscientiæ conveniat, seu ut illud præter voluntatem Dei in Decalogo revelatam, etiam recta conscientia dictet & judices faci-

703147

faciendum esse. An ita sit patet. Act. 23. 1. 2. Cor. 1. 12. 2. Tim. 1, 3. Cur ita sit patet: 1. Qvia conscientia hominis est actionum moralium subordinata regula, qvia voluntas DEI eatenus est regula actionum hominis, qvatenus ab ejus ratione seu conscientia apprehenditur, seu cognoscitur: qvia lex Dei frustra dictat hoc faciendum vel omittendum, si conscientia nesciat illud præceptum vel prohibitum, adeoqve faciendum vel omittendum esse. Additur, subordinata: qvia conscientia hominis tantum eatenus valet, qvatenus dirigitur à verbo Dei: qvia conscientia hominis post lapsum est inqvinata. Tit. 1, 15. atqve adeò per se non potest esse regula perfecta & pura. Imo si eam sine verbo Dei seqvamur ut ducem, in maxima flagitia sæpè deducemur. Ioh. 16. 2. Act. 26. 9. Philip. 3. 6. Amef. l. 3. cas. c. 17. q. 8. 2. Qvia opus qvod conscientiæ repugnat etsi voluntati Dei conveniat, non est tamen bonum opus, sed peccatum. Rom. 14. 23. 3. Qvia proxima voluntatis regula est judicium conscientiæ, seu rationis: Ergò & actionum voluntariarum. Bec. Schol. de actib. human. c. 4. q. 6. Dehortatio. Ergò nihil agamus conscientia nostra aliud dictante. Exhortatio. Ergò demus operam, ut illud, qvod facimus vel omittimus, primo lex Dei judicet faciendum vel omittendum, postea nostra bona conscientia: qvod ita conscientia poterit facere, si legem Dei totam de faciendis & omittendis scieverit: qvia conscientia seqvitur scientiam voluntatis Dei revelatæ in lege. Et bonum intellectum est objectum voluntatis, qvæ est causa bo-

sa bonorum operum : voluntas enim non potest velle bonum incognitum.

2. Si dubitet conscientia, utrum actio sit licita, ab illa actione abstinere debemus, usque dum rem habemus exploratam. An ita sit patet. Rom. 14. 23. Cur ita sit patet. 1. Quia sic agentes non possumus facere ex fide. Rom. 14. 23. 2. Quia sic agentes non satis abhorremus à peccato : scientes enim & volentes exponimus nos periculo peccandi. 3. Quia sic facientes non satis sumus dediti Dei voluntati faciendæ. Sicut enim contra amicitiæ legem agit, qui id ultro facit de quo dubitat, an sit amico gratum : ita contra legem charitatis erga Deum facit is, qui id agit, de quo dubitat an sit Deo gratum, nec ne. Amesi. l. 3. cas. c. 17. q. 9. & l. 1. cas. c. 5. q. 2. Dehortatio. Ergò 1. Dubitante conscientia nihil facias. Si ergo dubites eleemosynam à Deo mandatam & Deo gratam esse, ne des eleemosynam. 2. Demus operam, ut conscientia nostra à dubitatione ex verbo Dei certò liberetur.

3. Levior tamen conscientiæ scrupulus aut hæsitatio actionem bonam non debet retardare. Patet. 1. an ,ita sit. Psal. 73. 22, 23. Ier. 22. 1. Deut. 13. 1—3. 1. Reg. 13. 21. Quæres. 1. Quando dicitur conscientia scrupulum habere circa bonum agendum ? Quando unam partem quæstionis de bono aliquo agendo approbat propter certa argumenta, sed aliquantulum afficitur contrariis objectionibus, quas satis diluere non potest. V. g. quæstio est: An sanctè sit vivendum ? Conscientia dicit : Sic, Argumentum : quia sine sanctimonia

nemo

703147

nemo videbit Dominum. Objectio: Profane viventibus bene est: sancte vero viventibus male est. Psal. 73. 12—14. Ergò non est vivendum sancte: Qvæ objectio si non posset solvi, scrupulum & hæsitationem parit de eo, an sancte sit vivendum. 2. Qvid faciendum cum conscientia circa bonum agendum scrupulis turbatur? Gratiâ Dei imploratâ diligentia est adhibenda, ut scrupuli illi justo examine removeantur. 2. Iuvat multum evitare cogitationem de rebus illis, unde scrupuli oriuntur. 3. Scrupulos, qvos non possumus tollere contrariâ ratione, violentiâ qvadam debemus deponere, de iis nihil discurrentes. 4. Si omnino non possint amoveri, qvin adhuc sint molesti, agere debemus contra istiusmodi scrupulos. Amef. l. 3. cas. c. 17. q. 11. & l. 1. cas. c. 6. q. 1. 2. cur ita sit: 1. Qvia scrupulus nõ tollit assensum nostrum de bono agendo, sed tantùm minuit. 2. Qvia pietatis exercitia in hac vita nunqvam carent scrupulis & hæsitationibus & fluctuationibus. 3. Qvia scrupuli illi sunt sine ullo vero fundamento. Exhortatio. Ergò. 1. scrupulos, qvi opus bonum retardant pro virili tollamus. Qvomodo? 1. Objectiones scrupulos gignentes solvamus. 2. cogitationem de illis rebus, unde scrupuli oriuntur vitemus. 3. scrupulos cum non possumus contrariâ ratione tollere, deponere debemus qvasi violentiâ qvâdam, nihil de illis consultantes. Attentio enim ad scrupulum ratione tollendum, scrupulum ipsè vel parit, vel auget. V. g. norunt omnes Dei nomen qvotidiè invocandum esse, 2. potest qvis tamen impiis

cogitationibus ita vexari, ut inde scrupulus exoriatur ipsi, an debeat orare? Non tutum hîc semper est examinare istas cogitationes, neqve diù de ista qvæstione disputare, sed qvasi violenter abjicere debet istam formidinem, & ad preces, ut potest se accingere. 2. Si scrupulos non possumus amovere, agamus contra istiusmodi scrupulos. e. g. si tibi tuæ indignitatis consideratio sit adeò molesta, ut vix audeas ad mensam Domini accedere, qvâvis sentias in te synceram fidem & resipiscentiam, potes ac debes, hoc scrupulo non obstante, accedere ad cœnam Dominicam. Neqve hoc est agere contra conscientiam, sed secundum conscientiam. Scrupulus enim est formido temeraria & sine fundamento. Imo ex consvetudine agendi contra hujusmodi scrupulos, conscientia ipsa redditur firmior.

IX. *Quid requirit forma boni operis, ut bona sit?*

Forma boni operis, ut bona sit, reqvirit bonæ operis circumstantias omnes bonas, id est, reqvirit, ut bonum opus fiat juxta illas circumstantias, qvas DEUS præscripsit, & non alias. Ratio, qvia actio singularis deliberata semper vestita est circumstantiis suis, ex qvibus ejus bonitas & malitia pendet non minima ex parte. V. g. administratio Sacræ Cœnæ, ut sit bonum opus, juxta illas circumstantias, seu ceremonias & modos debet fieri, qvas Christus præscribit: qvia administratio Sacræ Cœnæ vestita est suis circumstantiis, seu ceremoniis & modis, ut videre est, 1. Cor. 11, qvæ si observentur

703147

ventur administratio Sacræ Cœnæ erit bonum opus, si vero non observentur erit malum opus. Quæ sunt circumstantiæ bonæ, qvæ formam boni operis reddunt bonam? Sunt illæ, qvas Deus præscribit, ubi bona opera præcipit, ut, Matth. 6. 1—7. & 16. 17. 1. Cor. 11. 23—28. Num. 20. 11. 12. Qvæ hoc versu continentur: Qvis, qvid, ubi, qvibus auxiliis, cur, qvomodo, qvando. Cõsiderandũ enim est in actib' qvis fecit, qvibus instrumẽtis fecerit, qvid fecerit, ubi fecerit, cur fecerit, qvomodo fecerit, qvando fecerit. Bona erit ergo forma boni operis, vel, bene exercetur bonum opus, v. g. eleemosyna, si habeat bonam efficientem, bonum objectum, bonum locum, bonum finem, bonum modum, bonum tempus. Obj. Schol. Circumstantiæ non sunt de substantia actus: sed ad substantiam pertinere videntur causæ ipsius actus: Ergò nulla circumstantia debet sumi ex substantia actus. Sic ergo neqve qvis, neqve propter qvid, neqve circa qvid sunt circumstantiæ, nam qvis pertinet ad causam efficientem, propter qvid ad finalem, circa qvid ad materialem. Resp. Illa conditio causæ, ex qva substantia actus dependet, non dicitur circumstantia, sed aliaqva conditio adjuncta, sicut in objecto non dicitur circumstantia furti, qvod sit alienum: hoc, n. pertinet ad substantiam furti, sed qvod sit magnum vel parvum. Et similiter est de aliis circumstantiis, qvæ accipiuntur ex parte aliarum causarum: non enim finis, qvi dat speciem actus, est circumstantia, sed aliqvis finis adjunctus: sicut qvod fortis fortiter agat propter bonum fortitudinis, non est circum-

stantia : sed & fortiter agat propter liberationem civitatis, vel populi christiani, vel alicujus hujusmodi. Intelligitur etiam ex parte ejus quod est quid : nam quod aliquis perfundens aliquem aquâ, abluat ipsum, non est circumstantia ablutionis, sed quod abluendo infrigidet, vel calefaciat, & sanet vel noceat, hoc est circumstantia. Thom. 1. 2. q. 8. art. 3.

X. *Circumstantiæ enumeratæ thesi præcedenti, quam relationem habeni ad voluntatem?*

Circumstantiæ istæ respectu voluntatis sunt objecta. 1. Quia voluntas vult & bonum objectum, & boni operis circumstantias omnes notas, ut locum, tempus, finem, &c. Sic volentia eleemosynam finis est objectum, quia qui vult eleemosynam, vult & finem ejus, utilitatem proximi, & gloriam Dei. Additur, notas, quia circumstantias boni operis ignotas voluntas non potest velle, quia voluntas non potest ferri in ignotum. Vult autem voluntas bonum operis circumstantias notas vel expressè, ut cum vult quis eleemosynam dare in templo; vel implicitè, ut cum quis vult eleemosynam dare, vel in templo, vel domi. 2. Quia mutatâ circumstantiâ notâ mutatur sæpè voluntas, ut ex eo, quod quis non potest eleemosynam dare in templo, sequi potest eum nolle eleemosynam dare & alibi. Additur, sæpè, quia mutatâ circumstantiâ notâ boni operis non semper mutatur voluntas, ut ex eo, quod quis non pos-

703147

est dare eleemosynam in templo, non seqvitur statim eum nolle & alibi eleemosynam dare.

XI. Ergò circumstantiæ istæ qvam relationem habent ad alias facultates, ut intellectum, appetitum sensitivum, potentiam executivam?

Circumstantiæ istæ respectu harum facultatum sunt adjunctæ. Sic, finis largitionis eleemosynæ, qvæ est actus potentiæ locomotivæ, seu executivæ, est adjunctum, qvia præter essentiam largitioni eleemosynæ adjungitur.

XII. Finis estne circumstantia boni operis vel causa?

Finis est causa boni operis respectu voluntatis, qvia voluntas vult finem, ut causam, & conditionem boni operis, ut dictum supra, th. 3. 4. Sed respectu potentiæ executivæ finis est circumstantia: eleemosynæ enim largitio, qvæ est actus potentiæ executivæ, sic fit bono modo, si vestiatur circumstantiâ finis, id est, si fiat bonum ob finem. Sic etiam intellectus cognoscit & judicat, appetitus sensitivus videt finem, ut circumstantiam, non ut causam, boni operis.

XIII. Quid efficiunt istæ enumeratæ circumstantiæ?

Actus indifferentes, seu nec bonos nec malos, faciunt differentes, seu vel bonos, vel malos. Vel; circumstantiæ istæ hoc faciunt, ut qvamvis multi actus antecqvam circumstantiis

istis vestiantur, in suo genere, id est, natura sua communi & nuda, sint indifferentes, id est, nec boni, nec mali; nullus tamen actus singularis voluntarius circumstantiis istis vestitus existit, qvin sit bonus, vel malus. Sic V. g. edere sine circumstantiis istis nec bonum, nec malum est; sed cum circumstantiis istis est bonum vel malum: edere enim sine fine nec bonum nec malum est; sed edere bono fine, ut ad gloriam Dei. 1. Cor. 10. 31. bonum est, edere vero malo fine, ut ad offendiculum proximi 1. Cor. 8. 13. malum est. Circumstantiæ enim bonæ, ut bonus finis, locus, &c. actionem nostram mediam faciunt bonam, malæ verò circumstantiæ, ut malus finis, locus, &c. actionem nostram mediam faciunt malam. An circumstantiæ istæ actionem mediam faciant bonam vel malam patet, Rom. 14. 20. 21. 1. Cor. 8. 13. Earum sit patet: 1. Qvia actionem non mediam, id est, à Deo præceptam etiam circumstantiæ istæ reddunt maximam partem bonam vel malam ut dictum. th. 9. Ergò actionem etiam mediam, id est, à Deo non præceptam, vel prohibitam possunt bonam vel malam reddere. 2. Qvia actionis bonitas, vel malitia propriè à fine derivatur, ut dictum. th. 4. At finis etiam est è numero circumstantiarum actionis, ut dictum. th. 12. Informatio. Ergò. 1. Non tantùm ille facit bonum, qvi actionem præceptam facit; sed & ille qvi actionem non præceptam facit bono fine, bono loco, bono tempore, &c. ut qvi uxorem ducit ideò, ut genus humanum multiplicetur: Et, non tantùm ille facit malum, qvi actionem prohibitam facit;

sed

703147

sed & ille qvi actionem non prohibitam facit malo fine, ut qvi uxorem ducit ideò, ut libidinem foveat, & exerceat. 2. Res adiaphoras licet, & non licet facere pro circumstantiarum ratione. Rom. 14. 20. 21. Exhortatio. Ergò res adiaphoras, seu medias & indifferentes, id est, à DEO nec præceptas, nec prohibitas, prudenter servemus vel omittamus: Nam si eas bono fine, consentientibus etiam aliis circumstantiis, servaverimus vel omiserimus, bonum opus facimus; sed si eas malo fine servaverimus vel omiserimus peccamus. V. g. si carnem comedas ideò, ut alium, qvi carnem comedere licitum credit, in illa sententia confirmes; vel si carnem non comedas ideò, ut illum, qvi carnem comedere illicitum putat, ne offendas, bonum opus facis: sed contra, si carnem comedas ideò, ut illum, qvi carnem comedere illicitum putat, irrites & offendas; vel si carnem non comedas ideò, ut illum, qvi carnem comedere licitum putat, turbes in sua sententia, peccas. De similibus actionibus mediis, similiter judicandum est.

XIV. Quid est actus in suo genere indifferens?

Actio indifferens, seu media, & adiaphora est, qvæ à Deo nec præcipitur nobis, nec prohibetur à nobis. Talis actio est, edere, bibere, ambulare, caput aperire, connivere, vestitum esse, uxorem ducere, nubere, cælibem, divitem, pauperem esse, &c. Obj. præcc: Datur actio in suo genere indifferens: Ergò datur etiam actio singularis indifferens: At

hoc falsum: Ergò & illud. Resp. Consequ. negatur. Hujusmodi tamen actus, &c. hoc est: actio singularis est vel hominis, seu à sola imaginatione procedens, ut fricare manus, vel barbam, scalpere caput, levare festucam, &c. dum aliud aliqvid cogitamus; vel humana seu à voluntate & consilio procedens, ut cum volentes connivemus, &c. Iam, actio singularis hominis est indifferens, id est, nec bona, nec mala, qvia non est in genere moris constituta dum omni consilio destituitur; sed actio singularis humana non est indifferens: qvia talis actio vel ordinatur ad debitum finem, vel non ordinatur. Si ordinetur ad debitum finem est bona: si verò non ordinetur ad debitum finem est mala, qvia deficit à sua regula, qvæ est voluntas DEI in Decalogo revelata. Sic, si volens orare, nolens barbam fricet, nec bonum nec malum est barbam fricare, qvia hoc fit sine ullo consilio: sed, si volens orare, volens etiam barbam fricet, barbam fricare malum erit, qvia vis illud, qvod tempore precum non licebat velle. Thom. 1. 2. q. 18. art. 9.

XV. Præter actus bonos, malos, indifferentes seu nec bonos, nec malos, dantur ne alii aliqui actus?

Non. Obj. Qvidam observant actus aliqvos esse, qvi in malum sonant, id est, qvi absolutè, seu sine circumstantiis considerati inordinationem, seu malitiam aliqvam important; sed circumstantiis qvibusdam accedentibus efficiun-

703147

ficiuntur aliqvando boni, ut hominem occidere, & similia, ut carnifices, lictoris, accusatoris munere fungi? Ergò præter actus bonos, malos, indifferentes dantur alii aliqvi actus, Resp. Conseq. negatur: qvia & actus isti in malum sonantes, sunt actus indifferentes, id est, in se nec boni, nec mali: qvia videntur tantùm aliqvid mali in se habere: sicut etiam liberare hominem à mortis periculo, videtur aliqvid boni in se habere, qvâ specie falluntur etiam multi non mali, putantes qvemlibet hominem liberare à mortis periculo semper bonum esse: vera autem bonitas vel malitia harum actionum pendet ab objecto & aliis circumstantiis: hominem enim occidere, qvod sonat in malum, vel hominem à morte liberare, qvod sonat in bonum, nec bonum, nec malum est sine circumstantia aliqva: sed hominem occidere, vel cum à morte liberare cum aliqva circumstantia bonum vel malum est: ut innocentem hominem occidere, vel nocentem hominem à morte liberare propter circumstantiam innocentiæ, & nocentiæ, malum est: nocentem verò hominem sine occidere, aut innocentem hominem licitò modo liberare à morte ob circumstantiam nocentiæ, & innocentiæ, bonum est. Eadem de similibus sentiendum. Amesius 3. cas. c. 18. q. 3.

XVI. Quatuor ista requisita, seu causæ & conditiones, n. efficiens, materia, finis, forma, qvomodo constituunt hominem vel malum opus?

Bonum opus constituunt collectivè seu cõjunctim simul bona efficiens, bona materia, bonus finis, bona forma. Sic eleemosynæ largitionem absolutè seu omni ex parte bonam efficit simul bona efficiens, si scil. fiat à regenito, bona materia, si scil. præcipiatur à Deo, bonus finis, si scil. fiat ad gloriam Dei, bona forma, si scil. fiat juxta illas circumstantias, qvas DEUS præscripsit. Sic intentio bona, seu bonus finis solus non constituit eleemosynam bonam, qvia bonitas est perfectio, & oritur ex perfectione & integritate, id est, bonitate omnium causarum. Opus verò malum constituunt separatim & sejunctim vel sola mala efficiens, vel sola mala materia, vel solus malus finis, vel sola mala forma. Sic eleemosynæ largitionem malam efficit etiam sola efficiens, si scil. fiat ab iregenito, & sola mala materia, si scil. à DEO non sit præcepta, & solus malus finis, si scil. fiat ob malum finem, ut inanem gloriam, & sola mala forma, si scil. fiat malo modo, ut ex alieno, qvando multi vident, &c. Sic sola intentio mala seu solus finis malus constituit actionem, ut eleemosynæ largitionem eatenus malam, qvia malitia actionis nostræ, ex cujuslibet causæ malitia exurgit. Matth. 6. 1. Additur, eatenus: qvia actio mala secundum finem, bona potest esse secundum efficientem, materiam, formam. Amesius. l. 3. cas. c. 17. q. 5.

XVII. *Qualia sunt in hac vita bona nostra opera?*

Bona sanctorum opera in hac vita sunt imperfecta & impura in se se? An ita sit patet.

Esay

703147

Esa. 64. 6. Rom. 7. 23. Rom. 7. 23. Psal. 143. 2. Cur ita sit patet. 1. Qvia (ut dictũ) opus bonum constituunt conjunctim simul bona efficiens, bona materia, bonus finis, bona forma: At hæ causæ nunqvam in bono nostro opere simul in hac vita concurrunt. 2. Qvia arbor putris non potest ferre bonos fructus, intellige absolutè bonos, in qvibus nullum sit vitium. Matth. 7. 18. At omnes etiam renati sunt arbores putres, hoc est, vitiosæ, qvia imperfecta est in hac vita regeneratio: Ergò non possunt ferre fructus absolutè bonos. 3. Qvia sancti non possunt perficere, qvod volunt. Rom. 7. 18. 4. Qvia in sanctis perpetua est pugna spiritus & carnis, perqvam non faciunt, qvæ volunt. Gal. 5. 17. Rom. 7. 18. Ergò in iis & ab iis non sunt opera perfecte bona. Refutatio. Ergò. 1. Bona opera non in se placent Deo, ut Pontif. volunt; sed in Christo: qvia non in se sunt pura sed in Christo. 2. Errant Pontif. bona Sanctorum opera docentes pura & perfecta esse in se se. Obj. Pontif. Scriptura sanctorũ opera in hac vita vocat bona. Matth. 5. 16. Ergò. Resp. Conseq. negatur: qvia scriptura opera sanctorũ vocat bona ideò, qvia illa sunt bona imperfectè. Vend. l. 2. Theol. c. 4. th. 24. expl. 1. 2. Admonitio. Ergò: 1. Agnoscamus & deploremus nævos & imbecillitatem nostram. 2. Ne superbiamus bonis nostris operibus. 3. Ad perfectionem tanto magis contendamus.

XVIII. *Opera bona sanctorum in se se placentne Deo?*

Opera

Opera bona sanctorum non in se se placent Deo, sed in Iesu Christo per fidem, id est, propter meritum & satisfactionem Christi, fide nobis imputatum, & propter intercessionem ejus apud Patrem pro nobis. An ita sit patet; Rom. 14. 23. Qvicqvid non fit ex fide peccatum est. 1. Petr. 2. 5. Offerentes spirituales hostias acceptas Deo per Iesum Christum. Philip. 3. 9. ut comperiar in eo, scil. Christo, &c. Cur ita sit patet. 1. Qvia bona nostra opera in se se (ut dictum) sunt multis modis contaminata & imperfecta. 2. Qvia sicut nos placemus Deo non in nobis, sed in Filio; sic & opera nostra in se imperfecta & inqvinata Deo placent propter justitiam Filii: qvia qvicqvid in iis imperfectum est & impurum, tegitur perfectione & puritate Christi, ne in conspectum Dei veniat. Hinc dicitur Deus respexisse ad Abelem, & ad sacrificium ejus, nempe in filio, in qvem Abel credidit: obtulit enim per fidem. Gen. 4. 4. Hebr. 11. 4. Hinc etiam dicitur Christus Pontifex, per qvem opera nostra offeruntur Deo. Dicitur & altare, cui preces & opera nostra imposita, placent DEO, qvæ alias fœterent in conspectu Dei. Hinc etiam dicit Paulus: Ut comperiar in eo, non habens meam justitiam qvæ est ex lege, sed eam, qvæ est ex fide Christi. Refutatio. Ergò errant Pontificii credentes: 1. Bona opera placere Deo in se se. 2. Bona opera in se se meritoria esse vitæ æternæ. Admonitio. Ergò: 1. Gloriemur non in nostris bonis operibus, sed in Iesu Christo, in qvo & opera nostra, & nosmetipsi placemus Deo. 1. Cor. 1. 31. 2. Non o-

pera

703147

pera bona constituamus causam meritoriam salutis æternæ, sed Iesum Christum. 3. Qvod bona nostra opera placeant Deo, hoc non eorum bonitati, sed merito Iesu Christi tribuamus.

XIX. *Opera bona renatorum merentur ne aliquid à Deo?*

Bona opera sanctorum nihil merentur à Deo. An ita sit patet. Luc. 17. 10. Rom. 4. 2. Esa. 64. 6. Cur ita sit patet. 1. Qvia opera sanctorum sunt imperfecta in hac vita, ut dictum. th. 17. 2. Qvia opera bona nostra sunt debita Deo. Luc. 17. 10. 3. Qvia si qvæ bona opera facimus, ea non sunt nostra, sed Dei per Sp. S. ea in nobis operantis, & qvidem gratis. Philip. 2. 13. Eph. 2. 10. 4. Qvia nulla est proportio inter opera nostra, tàm imperfecta, & inter summa beneficia, qvæ nobis Pater in Filio suo gratis donat. Qvæ est proportio inter eleemosynam oboli & regnum cœlorum? Refutatio. Ergò errant Pontificii credentes bona sua opera mereri aliqvid de Deo. Admonitio. Ergò. 1. Ne putemus Deum nobis bona temporalia & æterna daturum propter merita bonorum operum. 2. Agnoscamus Deum nobis dare bona soli & poli ex gratia, non ex debito. 3. Pro bonis spiritualibus & corporalibus litemus non nostris bonis operibus, sed soli misericordiæ DEI, gratis imperfectis nostris operibus præmia promittenti, & præstanti.

XX. Obj. Pontif. præcc: Bonis operibus nostris merces assignatur. Matth. 5. 12. Ergò bona nostra opera merentur à Deo, qvia

merces præsupponit meritum. Resp. Consequentiam negatur. 1. Quia assignatur merces nostris bonis operibus non debita, sed gratuita. Rom. 4. 4. 2. Quia merces assignatur bonis operibus aliquando tantùm, non semper: quia. Luc. 10. 17. non assignatur merces bonis operibus, sed negatur. 3. Quia merces assignatur bonis operibus non quod bona opera sint causa merentes vitam æternam, quia vita æterna est merum donum DEI. Rom. 6. 23. sed quod bona opera sint signa certificantia nos de vitâ æterna. Philip. 4. 17. Requiro fructum illum exuberantem, id est, requiro bona opera, qui in vestras rationes referatur, id est, quæ vos tanquam fructus gratiæ Dei in vobis exuberantes, certos reddant de gloria æterna vobis donanda: quippe gratia Dei signum est gloriæ DEI. Ursin. Catech. q. 91. explic. 6.

XXI. *Quotuplex est actio virtutis?*

Actio virtutis, seu bonum opus, debet esse interna & simul externa. Vel, bonum opus debemus primum animâ velle, deinde corpore facere, & perficere, si possimus. Ita ita fit patet. 2. Cor. 8. 11. Sicut adfuit promptum illud velle, ita etiam adsit ipsum perficere. Sic. 1. Cor. 6. 20. Isa. 2. 22. Ubi quæres. 1. Quid est actio virtutis interna, seu internum bonum opus? Cum anima volumus bonum, ut eleemosynam. 2. Cor. 8. 11. Sicut adfuit promptum illud velle. 2. Quid est actio virtutis externa, seu bonum opus externum? Cum bonum opus volitum animâ, corpore fa-

cimus

703147

eimus & perficimus. 2. Cor. 8. 11. Ita etiam adsit ipsum perficere. Cur ita sit patet. 1. Qvia velle bonum DEO non placet, si illud, cum possis, non facias & perficias. 2. Qvia facere bonum, cum illud nolis, Deo non placet. 3. Qvia actio virtutis interna sine externa est imcompletum bonum opus: actio vero externa virtutis sine interna est peccatum: est enim hypocrisis, ut dicetur infra. th. 31. 4. Qvia Apostolus sic vult, ut primo velimus bonum, postea perficiamus. 2. Cor. 8. 11. Admonitio. Ergò: 1. Demus operam, ut internam virtutis actionem, seu volitionem boni, seqvatur externa actio virtutis, seu effectio boni. Nam bonum opus ita consummatur, si id, qvod volumus, facimus. 2. Actionem externam virtutis, ne sejungamus ab actione virtutis interna. Nam illa sine hâc non placet Deo.

XXII. *Cujus facultatis est actio virtutis interna?*

Propriè voluntatis. Voluntatis actus est duplex: internus seu elicitus, externus seu imperatus. Internus est, qvi propriè & immediatè ab ipsa voluntate productus est: ut velle, nolle, &c. de qvibus supra. Additur, propriè: qvia vulgo actus appetitus sensitivi vocatur internus.

XXIII. Actus voluntatis externus seu imperatus est, qvi ab ipsa qvidem voluntate imperatur, sed aliis animi potentiis, n. intellectivâ, sensitivâ, locomotivâ, seu executivâ executioni mandatur. Intellectus actus sunt cognoscere, judicare. Appetitus sensitivi actus sunt

audire, videre, gustare, tangere, olfacere, qvi vulgo vocantur interni. Additur, vulgo: qvia propriè actus voluntatis sunt interni. Executivæ potentiæ actus sunt loqvi, ambulare, dare, scribere, &c. qvi usitate vocantur externi. Additur, usitate: 1. qvia & actus intellectus, & actus appetitus sensitivi sunt externi minùs usitate. 2. qvia actus potentiæ executivæ magis sunt externi, qvam actus appetitus sensitivi. Harum potentiarum actus vocantur actus voluntatis imperati. Nam voluntas imperat menti ut attendat, ut cogitet, ut attente consideret: imperat appetitui sensitivo, ut audiat, ut videat, &c. imperat membris corporis, ut exeqvantur perficiantqve hoc aut illud, veluti lingvæ imperat, ut hoc loqvatur; manibus, ut percutiant, &c. Vegetativa potentia excipitur, cui voluntas imperare non potest: qvi enim imperet huic facultati, ut generet, ut cibos concoqvat, vitam nutriat, ut dormire faciat? Nam hæ actiones potentiæ vegetativæ sunt meræ naturales.

XXIV. *Quæ sunt proprietates actus interni & externi?*

1. Interna actio, &c. hoc est, actus voluntatis internus non potest idem manere in genere naturæ, & alius fieri in genere moris, id est, non potest bonus manere in genere naturæ, qvando in genere moris malus fit, ut velle eleemosynam non manet in genere naturæ bonum in aliqvo, cum in eodem in genere moris propter malum finem, fit malum: Sed actus externus potest idem manere in genere naturæ, & alius fieri in genere moris, id est, potest bonus

703147

bonus manere in genere naturæ, qvando in genere moris malus fit, ut largiti eleemosynam manet in genere naturæ in aliqvo bonum, cum in eodem genere moris, propter finem malum, fit malum. An ita fit patet, Prov. 4. 23. Matth. 7. 18. & 15. 19. ubi actus internus suâ naturâ dicitur esse moraliter bonus, vel malus: actus vero externus non suâ naturâ, sed propter actum internum dicitur esse bonus vel malus moraliter. Qua rita fit patet. Ratio igitur prioris membri est. 1. Qvia actio voluntatis interna interna bonitatem vel malitiam moralem habet, eam enim accipit à se se, qvia à se se ordinatur ad finem bonum vel malum, qvi enim vult aliqvid, vult & finem ejus. 2. Qvia actio voluntatis interna tota qvanta propriè est in genere moris. 1. qvia actiones externas, qvæ sunt in genere naturæ, illa facit esse in genere moris. l. 3. cas. c. 18. q. 6. r. 1. 2. qvia omne voluntarium & deliberatum est in genere moris. Thom. 1. 2. q. 20. art. 2. ad 3. At actio voluntatis interna est voluntaria, est enim actus volendi: Ergò. Ratio posterioris membri est: qvia actio externa voluntatis non habet internam bonitatem vel malitiam moralem, sed externam, accipit enim eam à voluntate, qvia à voluntate ordinatur ad finem bonum vel malum. Qværes, qvid est actum voluntatis esse in genere naturæ, vel in genere moris? Actus voluntatis tunc spectatur in genere naturæ, qvando præcisè spectatur qvoad suam naturam & entitatem: Actus vero voluntatis tunc spectatur in genere moris, qvando spectatur qvoad libertatem. Hoc facilè osten-

ditur in actione externa, ut v. g. in ambulatione. Hæc enim dupliciter spectari potest, 1. in genere naturæ, qvatenus habet suam entitatem naturalem, & sic est ejusdem speciei in Petro & Iuda. 2. in genere moris, qvatenus libere fit, & libere dirigitur in bonum vel malum finem, & sic potest esse diversæ speciei, in Petro & Iuda. Nam Petrus potest ambulare in hortum, ut oret, Iudas ut Christum prodat. In qvo casu ambulatio Petri est bona, laude digna: ambulatio Iudæ mala, vituperio digna. Qvæ diversitas potest reperiri & in eodem homine. Nam aliqvando fit, ut aliqvis incipiat ambulare ob malum finem, & in progressu mutet intentionem. Tunc erit eadem numero ambulatio in genere naturæ, sed tamen diversæ speciei in genere moris. Nam initio erit vitiosa, in progressu honesta. Sbol. Becan. de Actib. hum. c. 3. q. 4. Informatio. Ergò 1. Actio interna mala pejor est actione mala externa, qvia illa totaliter mala est, sed hæc non ita, qvia si in genere moris mala est, bona manebit in genere naturæ. 2. Actio externa bona plus bonitatis habet, qvam actio interna bona, qvia illa duplicem bonitatem habet, n. naturalem & moralem; sed hæc simplicem, n. moralem. Refutatio. Ergò errat Becanus considerans actum voluntatis internum in genere naturæ, & moris, putansqve eundem manere posse in genere naturæ, & alium fieri in genere moris.

XXV. 2. Actus internus & externus voluntatis habent unam eandemqve bonitatem vel malitiam. An ita sit patet. 2. Cor. 5. 11. Sic-

703147

Sic. Prov. 4. 23. Cur ita sit patet. 1. Qvia actus internus & externus, in genere moris, sunt unus & idem actus. Nam velle Deum amare, cognoscere, audire, ad sacra ire, & actu Deum amare, cognoscere, audire, ad sacra ire, non sunt duo actus obedientiæ nostræ erga Deum; sed duo gradus unius & ejusdem obedientiæ nostræ erga Deum: qvorum ille inchoat obedientiam nostram erga Deum: hic vero perficit eam: qvod an ita sit patet. 2. Cor. 8. 11. cur ita sit patet infra. th. 27. Additur, in genere moris: qvia actus interior & exterior sunt diversi secundum genus naturæ, ut dicit. Thom. 1. 2. q. 20. art. 3. ad 1. cum q. 17. art. 4. 2. Qvia ubi est unum propter alterum, ibi est unum tantùm: At actus imperatus non est nisi propter imperium, id est, actus internus est propter actum internum. Ergò, &c. Idem ibidem. 3. Qvia actus externus bonitate actûs interni est bonus: qvia actus externus primò, & præcipuè, à voluntate, seu actu interno accipit suam bonitatem. Informatio. Ergò: 1. Actus internus, & externus voluntatis non sunt duo bona vel mala opera; sed unum bonum vel malum opus. V. g. velle dare eleemosynam, & actu dare propter gloriam Dei est unum bonum opus: Et, velle dare, & actu dare eleemosynam ob inanem gloriam, est unum peccatum. 2. Si actus internus est bonus vel malus, etiam externus ab eo imperatus est bonus vel malus. V. g. si velle eleemosynam ob gloriam Dei vel inanem gloriam est bonum vel malum, etiam datio eleemosynæ ob illos fines est bona vel mala. 3. Et internus actus, &

externus, laudē, vel vituperiū merētur. Refut. Ergò errant Schol. qvidam negantes eandem esse bonitatem actūs interni & externi. Obj. Idem numero accidens non potest esse in diversis subjectis: Ergò non potest esse eadem numero bonitas actūs interni, & externi. Ratio conseq. qvia actus internus & externus sunt diversa subjecta. Resp. Actus internus, & externus sunt diversi actus in genere naturæ, sed in genere moris sunt unus idemqve actus, ut dictum ex. Thoma. 1. 2. q. 20. art. 3. ad 1. & Becan. Schol. de Actib. hum. c. 8. §. 6.

XXVI. 3. Actus externus sine interno nō est propriè bonus vel malus; sed internus est bonus vel malus sine externo. Sic, largitio eleemosynæ non est propriè, seu per se, bona vel mala sine voluntate largiendi eleemosynā; sed voluntas largiendi eleemosynam est bona vel mala sine largitione eleemosynæ. An ita sit patet, Matth. 7. 18. ubi per arborem intelligitur internus actus, seu voluntas, qvæ per se bona est, si velit bonum bono fine, vel mala, si velit bonum malo fine, vel malum bono fine: per fructum autem intelligitur externus actus, seu opus, qvod bonum est propter bonam voluntatem, malum propter malam voluntatem. Sic. 2. Cor. 8. 12. Matth. 15. 19. Cur ita sit patet: qvia bonitas & malitia actus externi pendet primo & præcipue ex actu interno, seu bona vel mala voluntate, qvarum illa Deo sapè est grata, hæc vero semper ingrata, qvamvis opus ipsum externum, seu actus externus desit. Patet. 1. bonitatem, & malitiam actus externi pendere præcipuè à voluntate: 1. qvia dicitur

703147

dicitur. Matth. 7.17.18. Non potest arbor bona malos fructus facere, nec arbor mala facere fructus bonos: per arborem autem intelligitur voluntas, & per fructum opus: ergo non potest esse, qvod voluntas interior sit bona, & actus exterior sit malus, aut econverso. 2. qvia (inqvit August) nō nisi volūtate peccatur, si ergo nō sit peccatū in voluntate, nō erit peccatū in exteriori actu: Ergò bonitas vel malitia exterioris actus præcipuè ex voluntate dependet. 3. qvia bonum & malum, de qvo nunc loqvimur, sunt differentiæ moralis actus, actus autem est moralis ex eo, qvod est voluntarius: Ergò bonitas & malitia actus externi præcipuè ex voluntate dependet. Thom. 1. 2. q. 20. art. 2. Additur, primò & præcipuè: qvia secundariò bonitas & malitia actus externi depēdet etiam ab objecto & circumstantiis, ut dicetur infra. th. 29. 2. Bonam voluntatem sæpè acceptam esse Deo sine actu seu opere externo etiam. 2. Cor. 8.12. Additur, sæpè: qvia bona voluntas non semper est grata DEO, sed tantùm tunc, quando id, qvod vult, tam efficaciter vult, ut si vires haberet, executioni manciparet, ut dicetur infra. th. 32. 3 Malam voluntatem semper ingratam esse Deo etiam sine opere externo. Matth. 5. 28. Informatio. Ergò: 1. Actus externus noster nullam habet intrinsecam & propriam bonitatem vel malitiam, ut actus internus. 2. Actus externus bonitate vel malitiâ extrinsecâ, n. bonitate vel malitiâ actûs interni est bonus vel malus. Adcóqve: 1. Bonitas vel malitia actus

interni

interni est causa bonitatis vel malitiæ actus externi. 2. Actus externus suam bonitatem vel malitiam interno voluntatis actui acceptum referat. Admonitio. Ergò: 1. Si non habes voluntatem dandi eleemosynam, des tamen, ne judiceris ab hominibus, oleum & operam perdidisti: qvia illa eleemosyna bona non est. 2. Si noluisti proximum lædere, & tamen læsisti, ne vexes teipsum magnopere: qvia illud propriè & perse malum non est. Discе ex illo Documento hoc etiam: Ut aliqvis actus externus sit bonus vel malus, necessario requiritur, ut sit voluntarius. An ita sit patet. Prov. 4. 23. Custodi cor, seu voluntatem, nam ex eo seu ex voluntate prodeunt actiones vitæ. Sic. Esa. 29. 13. Apoc. 2. 6. Cur ita sit patet. l. 3. cas. c. 19. q. 1. resp. 1. 2. 3. Refutatio. Ergò: 1. Actio involuntaria nec bona est, nec mala: qvalis est actio, qvæ ex violentia absolutæ coactionis aut ex mero casu agitur: Ut si qvis cogatur thura offerre, aut genua flectere coram idolo: Aut fortuito alium occidat. Deut. 19. 5. 6. 10. l. 3. cas. c. 19. q. 2. 2. Concupiscentia non minuit vel tollit malitiam actionis externæ, sed potius auget, qvia qvi facit aliqvid ex concupiscentia, ille valdè illud vult, qvatenus vel delectabile, vel utile ipsi apparet. Si igitur illa concupiscentia sit fixa, peccatum auget: ut in Iuda, qvi Christum prodidit ex cupiditate lucri. Ibidem q. 5. Admonitio. Ergò. 1. Si nolens audias verbum, ores, canas, utaris Cœna Dominica, des eleemosynam, timeas Deum, honores Regem, &c. peccas. 2. Id, qvod ex coactione, casu, fortuna agis, ne

putes

703147

putes esse peccatum. V. g. si coactus genua flexisti idolis, casu proximum occidisti: putes te pecasse, adeóque teipsum ne macetes.

XXVII. 4. Ut virtus suâ naturâ tendit in actum internum scil. & externum, sic etiam actus, ejus internus tendit ad externum, eúmque producit, atque in eo ad finem suum perducitur. An ita sit patet. Isa. 2. 22. Vides fidem administram, &c. Sic. Prov. 4. 23 Nam ex corde prodeunt actiones vitæ. Matth. 7. 18. Cur virtus tendat in actum suum internum & externum patet. 1. Quia virtus est dispositio & inclinatio ad benè agendum. 2. Quia virtus non est otiosa. Cur internus actus virtutis tendat ad externum patet. 1. Quia actus internus est causa actus externi. 2. Quia actus internus in actu externo perficitur. Informatio. Ergò: 1. Actus internus, non tendens in externum, non est actus virtutis. 2. Ut virtus est causa actus interni; sic actus internus est causa actus externi. 3. Actus internus est incompletus sine externo. Admonitio. Ergò. 1. Actum bonum internum producamus in actum externum: quia inutilis est arbor, quæ non fert fructum. 2. Ne putemus nos officio satisfecisse, si bonum tantùm volumus, sed non perficimus, cum possemus.

XXVIII. 5. Obj. præcc: Actus internus in actu externo perducitur ad finem, ut dictum thesi præcedenti: Ergò actus externus auget bonitatem, vel malitiam actus interni: At hoc falsum: Ergò & illud. Resp. Actus tamen,

tamen, &c. hoc est bonitas vel malitia actus externi non auget bonitatem vel malitiam actus interni propriè, perse, intensivè; sed ita impropriè, peraccidens, extensivè: ut largitio eleemosynæ bona vel mala propriè non facit voluntatem largiendi eleemosynam meliorem, vel pejorem; sed impropriè facit. Ames. l. 3. c. 22. q. 1. r. 1. 2. An ita sit patet. 2. Cor. 8. 11. ubi internus actus, ut voluntas largiendi eleemosynam, non minus est gratus DEO, qvam si externum actum, ut largitionem ipsam eleemosynæ, conjunctum haberet: qvod dici non posset, si externi actus bonitas augeret bonitatem actus interni. Cur bonitas actus externi non augeat bonitatē actus interni patet. 1. qvia una & eadem est bonitas actus interni & externi, ut dictum thesi 25. At augmentum fit per additionem unius ad alterum: Ergò bonitas vel malitia actus externi propriè non auget bonitatem vel malitiam actus interni. 2. qvia bonitas & malitia actus externi pendet à bonitate & malitia actus interni, ut dictum th. 26. Ergò actus externi bonitas vel malitia nō reddit propriè meliorem vel pejorem actum internum. Cur bonitas vel malitia actus externi augeat bonitatem vel malitiam actus interni impropriè patet: qvia actus externus continuat & finit actum voluntatis internum. 1. Obj. Actus externus auget bonitatem, & malitiam actus interni & intensivè & extensivè, ut dicit Becanus Scholast. de actib. hum. c. 8. Ergò. Resp. Dicit idem circa finem capitis citati impropriè se ita loqvi, ut & Author noster habet. 2. Obj. Omne agens intendit consequi bonum

703147

bonum, & vitare malum, si ergo bonitas vel malitia actus externi non auget bonitatem vel malitiam actus interni, frustra qui habet bonam voluntatem vel malam, facit opus bonum, aut desistit à malo opere : At hoc inconveniens est : Ergò & illud, ut dicit Thomas. 1. 2. q. 20. art. 4. Resp, Conseq, negatur : qvia actus externus auget bonitatem & malitiam actus interni eo modo, qvo dictum. 3. Obj. Eventus seqvens auget bonitatem vel malitiam actus externi, ut docet. Thom. 1. 2. q. 20. art. 5. Ergò & actus externus auget bonitatem vel malitiam actus interni. Resp. Conseq. negatur.

XXIX. 6. Bonitas vel malitia actus externi pendet alia ab objecto, & circumstantiis ejus, alia à fine, ut videre est in Thoma. 1. 2. q. 20. art. 2. cum q. 18. art. 2. 3. 4. Sic: 1. Dare eleemosynam est bonum ex objecto, qvia id Deus præcepit. 2. Dare eleemosynā non egenti malū est ex circumstantiis. 3. Dare eleemosynam propter Deum, bonum est ex fine. Iam bonitas actus externi, qvæ pendet ab objecto, & circumstantiis ejus, ratione naturæ suæ prius est in actu externo, qvam in actu interno : qvia ideò bonum est, velle suum cuiqve tribuere, qvi est actus internus, qvia ipsum tribuere, qvi est actus externus, est bonum : Et ideò malum est velle furari, qvia furari est malum : adeóqve bonitas & malitia hæc orta ex objecto naturâ suâ prius est in actu externo, qvàm in interno : Sed bonitas vel malitia actus externi, qvæ pendet ex objecto, & circumstantiis ejus ordine existentiæ suæ prius est in actu interno, qvam in actu externo : sic bonitas tribuendi prius

existit in voluntate tribuendi, qvam in actu tribuendi: ficqve malitia furandi prius existit in voluntate furandi, qvàm in actu furandi. Ratio, qvia actus externus est causa interni actus in intentione: ut malitia actus furandi efficit voluntatem furandi malam: Et, actus internus est causa actus externi in executione: ut malitia voluntatis furandi efficit actum furandi malum. Obj. Voluntas est, qvâ peccatur & rectè vivitur, inqvit Augustinus, ut Thomas refert, 1. 2. q. 20. art. 1. Ergò bonum & malum morale per prius consistit in voluntate. Resp. In executione bonitas vel malitia actus externi est in voluntate prius, qvia in executione bonitas vel malitia voluntatis est causa bonitatis vel malitiæ actus externi, ut dictum.

XXX. 7. Bonitas vero & malitia actus externi, qvæ pendet à fine prius est in actu interno, postea in actu externo, qvia intentio ipsa finis est internus actus voluntatis: Sic mundum deserere propter justitiam, qvi est actus externus, est bonum, qvia velle seu intendere justitiam, qvi est actus internus, est bonum. Et, dare eleemosynam ob inanem gloriam, qvi est actus externus, est malum, qvia velle inanem gloriam, qvi est actus internus, est malum. Itaqve bonitas & malitia hæc externi actus orta ex fine, prius est in actu interno, qvam in externo. Thom. 1. 2. q. 20. art. 1. in responsione.

XXXI. 8. Obedientia nostra erga Deum externa sine interna est hypocrisis. An ita sit patet. Esa. 1. 11—15. & 29. 13. & 66. 3. Matth. 15. 7—9. Cur ita sit patet. 1. Qvia actus externus sine interno non est bonus proprie, ut dictum.

703147

dictum th. 26. 2. Qvia actus externus sine interno est sine fide: qvia actus fidei, sunt actus interni voluntatis, ut dictum l. 1. Med. c. 3. th. 2. 3. 3. Qvia actus externus sine interno non est à virtute, sed ab alia aliqva causa: nam virtus est causa actus interni: actus vero internus est causa actus externi. 4. Qvia Deus vult, ut ipsi primo anima, postea corpore, obediamus. Matth. 22. 37. Rom. 12. 1. Refutatio. Ergò obedientia erga Deum externa, ire ad sacra, verbum audire, orare, cantare, Cœnâ Sacrâ uti, eleemosynam dare, &c. sine interna, h. voluntate, amore, desiderio, zelo, &c. non est revera obedientia, sed qvædam ejus umbra. Correctio. Ergò male secum agunt, qvi externos suos actus conformant voluntati Dei, sed internos ab eo avertunt. Tales sunt, qvi ore canunt, orant, bona loqvuntur, &c. sed corde aliud agunt. Admonitio. Ergo obediamus Deo animo & corpore: qvia obedientia externa sine interna nihil prodest. Esa. 29. 1. 2.

XXXII. 9. Obj. præcc: Obedientia externa sine interna non est vera: Ergo nec obedientia interna est vera sine externa. Resp. Conseq. negatur. Inst. Obedientia interna sine externa est incompleta: Ergo obedientia interna sine externa non est vera. Resp. Cõseq. negatur. Sit igitur nona proprietas: obedientia interna, seu voluntas obediendi, sine externa, seu actu obediendi, est vera, & DEO non minùs grata, qvam si actum obedientiæ externum conjunctum haberet, si sit efficax, id est, si ita velit Deo obedire, ut actu etiam obedi-

ot si occasionem & vires habeat. An ita sit patet. 2. Cor. 8. 12. Hebr. 11. 17. Cur ita sit patet, 1. Quia actus internus obedientiæ etiam sine externo est bonus & verus, ut dictum. 2. Quia obedientia interna est causa obedientiæ externæ. Prov. 4. 23. 3. Quia Deus internam obedientiam maximè requirit. Prov. 4. 23. 4. Quia Deus est Spiritus, & spiritus vult magis coli, quàm corpore. Ioh. 4. 24. Informatio. Ergò: 1. Si vis efficaciter proximum juvare, in templum ire, Sacramentis uti, &c. sed ob defectum occasionis & virium non potes, perinde est coram DEO, acsi actuares. 2. Contra, si efficaciter vis proximo nocere, sed per occasionem & vires non potes, pro eo habet Deus, acsi actu noceres. Admonitio. Ergò: 1. Ex actu externo ne feramus judicium de virtute vel peccato alicujus, sic loquendo: Hic homo misertus est proximi sui: Ergò est misericors: Hic homo contra non est misertus proximi sui: Ergò est immisericors. Item: hic homo occidit proximum suum: Ergò homicida est: Vel hic homo non occidit proximum suum: Ergò non est homicida; quia potest quis interne bonus esse, cum externe malus esse videtur: Et, contra potest quis interne malus esse, cum externe bonus videtur esse, ut omnes hypocritæ, ut thesi sequenti clariùs dicetur. 2. Si non possimus actu externo, & corpore Deo obedire, actu interno, seu Spiritu & voluntate Deo obediamus: quod fit plerumque, sed præcipuè tempore persecutionis.

XXXIII. 10. De actionibus bonis vel malis, seu

703147

liis, seu de virtute, vel vitio, non est judicium ferendum ex eventu, seu seqvente actu externo, hoc modo: Petrus communicat bona sua gratis cum Paulo: Ergò est liberalis: vel Petrus non facit hoc: Ergò est illiberalis. An ita sit patet. Matth. 5. 28. Sic. 2. Cor. 8. 12 1. Sam. 16. 7. Cur ita sit patet: 1. Qvia obedientia interna sine externa est vera, ut dictum thesi præcedente: qvia actus internus sine externo est bonus, ut etiam dictum, thesi. 26. 2. Qvamvis enim æqvum, &c. hoc est, qvia Magistratus non debet affectum, seu voluntatem peccandi pro effectu, seu actuali peccato habere, adeóqve homines pro affectu sine effectu punire: qvod. 1. an ita sit patet. Exod. 21. 22. & seqq 2. cur ita sit patet, qvia Magistratus non novit hominis voluntatem qvalis sit; sed Deus affectum seu voluntatem peccandi, cæteris paribus, pro effectu, seu actuali peccato habet, adeóqve homines pro affectu etiam sine effectu punit: qvod. 1. an ita sit patet. Matth. 5. 28. 2. cur ita sit patet: qvia Deus novit voluntatem hominis qvalis sit. Additur, cæteris paribus, id est, secundum qvid, si scilicet voluntas peccandi sit efficax. Nam voluntas peccandi est efficax vel inefficax. Illa est, qvâ qvis ita vult peccatum, ut oportunitate & facultate datâ faciat: hæc vero est, qvâ qvis ita vult peccatum, ut etiam data oportunitate & facultate non faciat. Illam voluntatem Deus habet pro effectu: hanc vero non habet pro effectu. Admonitio. Ergò de bonitate, vel malitia voluntatis, ne judicemus ex præsentia, vel absentia bonitatis, & malitiæ actus externi. Ne

ergo dicas : Petrus communicat bona sua gratis cum Paulo : Ergò est liberalis : Vel, Petrus non communicat bona sua gratis cum Paulo : Ergò est illiberalis : qvia potest qvis interne liberalis, vel illiberalis esse, sine externa liberalitate, vel illiberalitate.

XXXI V. 11. Obj. præcc: Si obedientia interna sine externa est vera, tùm obedientia interna sine externa est sufficiens : At hoc falsum, qvia obedientia interna est incompleta sine externa, ut dictum. th. 32. Ergò & illud. R. sp. Conseq. negatur. Sit igitur undecima proprietas : Obedientia interna per se, id est, sine externa non est sufficiens. An ita sit patet. 2. Cor. 8. 11. Rom. 12. 1. Matth. 22. 37. Cur ita sit patet : 1. Qvia totus homo debet subjicere sese Deo. 1. Thess. 5. 23. Ergò & interne animâ, & externe corpore obedire Deo debet. 2. Qvia corpora nostra sunt Deo offerenda, id est, corporeis membris, ut pedibus, manibus, &c. obedire debemus Deo. Rom. 12. 1. At hoc fit externe : Ergò. 3. Qvia in corporib' nostris est glorificandus Deus. 1. Cor. 6. 20. At hoc fit externe : Ergò. 4. Qvia non est illa obedientia interna vera, qvæ non inclinat in externum, id est, non colit Deum vere interne, qvi externe etiam non colit, si possit. Admonitio. Ergò : 1. Non tantùm animam consecremus Deo, sed & corpus : qvia Deus non tantùm animam creavit ad suam gloriam, sed & corpus. 2. Ne tantùm velimus, amemus, desideremus bonum, sed & pro virili faciamus : qvia velle bonum, & non facere, & possimus, Deo displicet. Deo enim

703147

enim non omnis voluntas est grata, sed tantùm illis, quam effectus ob defectum vitium nostrarum, sequi nullo modo potest.

XXXV. Quî distinguunt Pontificii bona opera?

In opera legis, seu imperata, necessaria: vel consilii, seu Evangelii, commendata, supererogationis, seu superflua. Qvî definiunt opera hæc bona Pontificii? Opera legis dicunt esse opera in Decalogo præcepta, qvorum præstatione credunt se mereri vitam æternam: Opera vero consilii dicunt esse opera in Evangelio laudata, qvorum præstatione credunt se aureolam, seu majorem vitæ æternæ gradum mereri: cujusmodi in Papatu dicitur esse cœlibatus spontaneus, ultronea paupertas, & totà ordinum Ecclesiasticorum ethelothreskeia. Qvid judicas de Pontificiis sic distinguentibus, & definientibus bona opera? Delirant, & nec legem, nec Evangelium intelligunt. Nullum nos agnoscimus Spiritus Sancti consilium sive universale, sive singulare, qvod non habeat vim præcepti, respectu eorum, qvibus vel in genere, vel in specie datum est. Et qvis, qvæso, piùs sapientissimum Spiritus Sancti consilium vel ausit, vel possit sine flagitio repudiare? Probè observanda est distinctio in operibus bonis respectu materiæ. Opera enim alia immediatè & expresse omnib⁹ præcipiuntur: cujusmodi sunt omnia legis moralis officia: alia non omnibus, sed aliqvibus tantùm præcipiuntur, idq; non immediatè & expresse in Scripturis, sed consequenter, ex consideratione certa-

cum circumstantiarum, per quas naturam moralium operum fortiuntur, respectu hujus vel illius personæ, hoc vel illo tempore, loco, &c. ubi voluntas DEI per syllogismum colligitur: cujus propositio universalis expressa est in scripturis: assumptio pendet ex dono singulari, vocatione & circumstantiis aliis specialibus: hinc conclusio deducta, respectu hujus vel illius hominis tali tempore, taliqve loco eandem cum generali mandato vim obligandi habet. Illustre nobis exemplum suppeditat Paulus, cujus universalis est propositio: Verbi minister omnes debet amputare occasiones calumniæ, & scandali, eamqve tenere vitam, qvæ ad Evangelium promovendum & Ecclesiam ædificandam maximè facit. 1. Cor. 10. 31. 32. 33. Hinc assumtio: Ego Paulus, si Evangelium prædicavero sine stipendio, occasiones calumniæ amputabo. 2. Cor. 11. 12. Evangelium promovebo. 1. Cor. 9. 23. & Ecclesiam ædificabo. 1. Cor. 9. 19. Unde conclusio: Ergò debeo Evangelium prædicare sine stipendio. 1. Cor. 9. 15. Eadem ratione se ad cœlibatum obligatum judicat: qvod donum habeat continentiæ, & per instantem necessitatem, ad Evangelium promovendum magis accommodatus sit cœlibatus, qvam conjugium. 1. Cor. 7. 27. 26. Hoc modo evanescunt omnia supererogationis opera indebita. Amesius. l. 3. cas. c. 27. q. 4. resp. 3. Vend. l. 2. c. 4. th. 24. expl. 4. Observa ergò. Qvæcunqve bona opera sancti faciunt & facere possunt illa omnia debent Deo & legi ejus. An ita sit patet. Luc. 17. 10. Sic. Philip. 4. 8. Cur ita sit patet, 1. Qvia

703147

1. Qvia sancti sunt creaturæ Dei: Ergò debent Deo omne bonum opus: creatura enim debet creatori suo omne bonum opus. 2. Qvia, ut omne opus malum non faciendum prohibitum est à Deo; sic omne bonum opus faciendum præceptum est à Deo. 3. Qvia sancti qvicqvid boni habent, & faciunt à Deo habent & accipiunt. Philip. 2. 13. 1. Cor. 4. 7. Refutatio. Ergò errant Pontificii opera supererogationis, seu indebita docentes. Nos nulla hujusmodi opera esse, vel à sanctis proficisci posse statuimus, ob seqventia argumenta: 1: Nullum est bonum opus, qvod non in genere vel in specie sit præceptum, nempe vel omnibus vel aliqvibus. 2. qvia Pontificii contrarium demonstrare neqveunt. 2. qvia opera à Deo non præcepta non sunt pars divini cultus. Matth. 15. 9. Ergò nullum datur supererogationis opus indebitum Deoqve placens, & singularem vitæ gradum promerens: qvia indebitum non est, qvod præceptum est, seu ex vi præcepti debetur. 2. Opera divina lege præcepta non possunt sancti perfectè præstare, ut supra dictum. Ergò multo minùs aliqvid iis majus. 3. Perfectionis studium est præceptum, & à Christo tanqvam necessarium mandatur. Matth. 5. 48 Ergò & opera ad perfectionem veram tendentia & decentia omnia sunt præcepta & necessaria: adeoqve nullum datur opus supererogationis verè bonum, non tamen necessarium & indebitum. 4. Lex omnes hominis facultates obligat, Deúmqve ex toto corde, ex tota anima, omnibusqve viribus diligendum præscipit: Ergò nullus est

Deum

Deum diligendi gradus indebitus: adeóque opus supererogationis est nullum. 5. Paulus jubet cogitare, ipsóque opere exprimere, quæ vera, quæ veneranda, quæ justa, quæ pura, quæ amabilia, quæ boni nominis sunt, quæ cum virtute & laude conjuncta, Philip. 4. 8. Ergò opera quæ supererogationis vocant, aut non sunt vera, veneranda, &c. aut non sunt indebita. Obj. 1. Luc. 10. 13. Si quid supererogaveris, &c. Ergò sunt aliqua opera supererogationis. Resp. Consequentiam negatur: 1. quia dicit Samaritanus, si quid supererogaveris, non Deo, sed huic ægroto. 2. quia in parabolis non debent ex omnibus circumstantiis dogmata extrui, quia simile non est idem. Obj. 2. 2. Cor. 7. 26. Consilium do vobis: Ergò sunt quædam consilia de operibus indebitis. Resp. Consequentiam negatur: quia Paulus dat consilium de utilitate ad hanc vitam pertinente, non de meritis vitæ æternæ. Obj. 3. Matth. 19. 21. Si vis perfectus esse, vende, quæ habes: Ergò sunt aliqua consilia de perfectione. Resp. Consequentiam negatur: 1. quia vendere quæ habes est mandatum, & quidem speciale, quo superbus adolescens ad humilitatem, dilectionem proximi, apostolatum in Judæa vocatur. 2. quia Christus non requirit ab adolescente supererogationem, sed perfectionem, & quidem ideò requirit, ut quantum ab ea abest intelligat. Admonitio. Ergò. 1. Ne præsumamus plus nos boni posse præstare, quam debemus. 2. Vitam æternam, & bona ejus antecedentia ne putemus esse meritum boni operis, sed donum Dei. Rom. 6. 23.

703147

3. Humiliem nos metipsos, & licet omnia præcepta faciamus, tamen ne dicamus utiles nos Deo servos esse, sed inutiles: quia supra debitum Deo nihil possumus dare.

XXXVI. Qualia sunt bona opera fidelium?

Optimus fidelium, &c. id est, bona opera sanctorum in hac vita sunt peccatis inquinata, sed tamen ipsa opera non sunt peccata. Exod 28. 38. 1. Bona opera sanctorum sunt inquinata peccatis 1. Universæ justitiæ nostræ, id est, omnia nostra bona opera sunt quasi pannus impurus, Isa. 64. 6. Ergo nullum opus nostrum est perfectè bonum. 2. Arbor putris non potest ferre bonos fructus, intelligè absolutè bonos, in quibus nullum sit vitium: Atqui etiam sancti sunt arbores putres, id est, vitiosi, quia in hac vita imperfecta est eorum regeneratio & sanctitas: Ergò non possunt ferre fructus perfectè bonos. 3. In sanctis perpetua est luctatio carnis & spiritus, per quam non faciunt, quæ volunt. Gal. 5. 17. Rom. 7. 18. Ergo in iis, & ab iis non sunt opera perfectè bona. 2. Bona opera sanctorum non sunt peccata. 1. Quia fidelium opera dicuntur primo bona. Matth. 5. 16. Postea lux. ibid. deinde virtus. Philip. 3. 8. 2. Petr. 1. 5. 6. 2. Quia denominatio debet fieri à meliore parte. 3. Quia ex illis dicuntur justi justitiâ inchoata & inhærente. 4. Quia ista dicuntur esse opus Spiritus Sancti. Philip. 1. 6. 2. 13. 5. Quia ista coronat Deus vitâ æternâ. Matth. 5. 12. Refutatio. Ergo si erant Pontificii bona opera sanctorum in hac

hac vita perfectè bona esse docentes. Obj. Sancti sunt arbores bonæ: Ergò ferunt fructus perfectè bonos. Ratio conseq. qvia arbor bona non potest ferre fructus malos. Resp. Conseq. negatur: qvia sancti sunt partim justes, partim bonæ arbores. Vend. l. 2, c. 4. th. 24. expl. 2. 2. Calumniantur Pontificios & Sociniani, dicentes nos docere bona fidelium opera esse ipsa peccata. Admonitio. Ergò. 1. Agnoscamus bona nostra opera non esse in se se pura. 2. Ne cogites bona sanctorum opera peccata esse. 3. Petamus à Deo remissionem imperfectionis illius, qvæ bonis nostris operib' adhærent dicentes, remitte Deus defectus meæ oratioui, eleemosynæ, auditioni verbi, Sacramentorum participationi, &c. adhærentes.

CAPUT. IV.

De Religione, seu pietate.

ANALYSIS.

REligio seu pietas explicatur. I. A distributione observantiæ in Religionem vel Justitiam. th. 1. qvæ distributio: 1. demonstratur. 2. à distributione Decalogi. 2. à distributione inobedientiæ. th. 2. 3. à distributione obedientiæ in pietatem, vel justitiam. 4. ab æqvipollentibus distributionibus vitæ christianæ in sanctitatem vel justitiam; & charitatis erga Deum, vel proximum. th. 3. 2. ab objectione

703147

na liberatur. th. 4. II. A definitione. th. 5. ex qva notatio religionis infertur. th. 6. III. Ab adjuncta prioritate. th. 7. ex qva duo consectaria colliguntur : primum de justitiæ appellatione. th. 8. secundum verò de officiorum Religionis prioritate, tùm ordinis. th. 10. qvæ probatur. th. 11. tùm dignitatis. th. 12. ex qva duo consectaria colliguntur : primùm de majori cura, officia religionis præstandi, qvàm officia justitiæ. th. 13. qvod ab objectione liberatur. th. 14. Secundum de præferendis officiis religionis ipsis justitiæ officiis, si simul præstari nequeant, adhibitâ æqvâ comparatione : th. 15. ubi. 1. æqva comparatio officiorum religionis cum officiis justitiæ describitur. th. 16. 2. exemplo illustratur. th. 17. qvod ab objectione liberatur. th. 18. IV. Ab objecto materiali, immediato, nempe Deo. th. 19 V. Ab objecto formali, seu ratione, sub qva religio Deum respicit. th. 20. ex qva usus, seu consectatium elicitur. th. 21. ex qvo effectum qvodam Theologorum explicatur, & ex eo explicato Pontificiorum qvædam distinctio refutatur. th 22. VI. A forma, seu actu proprio, qvi est honorem religiosum Deo deferre : cujus honoris religiosi indicatur. 1. synonymia. 2. ratio. th. 23. ex qva ratione materia religionis infertur. th. 24. 3. modus honoris. th. 25. cujus ratio redditur. th. 26. 4. debitio, & modus, qvo honor religiosus Deo debetur. th. 27. cujus notatur. 1. usus refutatorius. th. 28. 2. indicantur oppositæ, n profanitas & idololatria. VII. A rebus, qvæ religiosæ vocari solent. th. 30—35. VIII.

Ab adjuncta unitate religionis. th. 36. Deinde ab adjuncta necessitate, antiqvitate, sanctitate, salute, spontaneitate, invincibilitate, præstantia.

EXPLICATIO.

I Qvotuplex est observantia, seu obedientia nostra erga Deum?

Duplex, religio vel justitia, id est, species obedientiæ nostræ erga Deum sunt duæ, n. religio, vel justitia. Vel; obedientia nostra erga Deum versatur in religione, vel justitia. Anita sit patet:

II. 1. Qvia. Matth. 22. 37. 39. Decalogus distribuitur in dilectionem Dei, vel in dilectionem proximi: Ergò obedientia nostra erga Deum est religio vel justitia. Ratio consequentiæ. 1. qvia Decalogus est regula obedientiæ nostræ erga Deum. 2. qvia dilectio Dei est religio, dilectio vero proximi est justitia. 2. Qvia. Rom. 1. 18. omnis inobedientia erga Deum est impietas; vel injustitia: Ergò omnis obedientia erga Deum est pietas seu religio; vel justitia. Ratio consequentiæ, qvia contrariorum contraria est distributio. 3. Qvia Tit. 2. 12. pietas & justitia sunt partes obedientiæ nostræ erga Deum, temperantia vero est modus obedientiam erga Deum præstandi: modi enim omnem obedientiam præstandi sunt qvatuor: n. justitia generalis, prudentia, fortitudo, temperantia, ut dictum supra. c. 2. th. 25—31.

III. 4. Qvia vita Christiana est sanctitas, vel justitia. Luc. 1. 75. & Eph. 4. 24. Ergò obedi-

703147

obedientia erga Deum est religio, vel justitia. Ratio consequentiæ. 1. quia vita christiana est obedientia erga Deum. 2. quia sanctitas notat religionem, ut dictum supra. c. 1. th. 9. 5. Quia charitas est erga Deum, vel erga proximũ: Ergò obedientia nostra est religio vel justitia. Ratio consequentiæ, quia charitas erga Deum notat religionem, charitas verò erga proximum notat justitiam, ut dictum ad thesin. 2.

IV. Obj. præcc: Scriptura, ut è dictis patet, obedientiam dicit esse dilectionem Dei, vel proximi; pietatem vel justitiam; sanctitatem vel justitiam; charitatem erga Deum, vel proximum: Ergò Author non rectè dicit obedientiam esse religionem vel justitiam. Resp. Conseq. negatur, id est, licet scriptura obedientiam dicat esse dilectionem Dei, vel proximi, &c. tamen Author dicit obedientiam nostram erga Deum religionem vel justitiam. Dilectionem Dei, pietatem, &c. vocat Author religionem: 1. quia religio est vox magis generalis, id est, continens omnia officia, quæ Deo debentur: At vox dilectionis Dei, pietatis, sanctitatis, charitatis erga Deum non est vox continens officia omnia Deo debita, quia vox dilectionis & charitatis Dei est pars religionis, ut dicetur infra. c. 7. pietas continet etiam officia quædam justitiæ, ut dicetur infra. c. 17. th. 63. sanctitas continet religionis & justitiæ officia simul, ut dictum supra. c. 1. th. 9. ubi tota observantia appellatur sanctitas: Ergò & religio & justitia. 2. quia religio est vox magis emphatica, id est, notans talem modum

Deo obediendi, qvo soli Deo obedire tenemur. Act. 26. 5. Iac. 1. 26. 27. At dilectio, charitas Dei, pietas, sanctitas non exprimunt talem modum obediendi, qvo soli Deo obedire tenemur: qvia soli Deo obediendum est religiosè; sed dilectivè, seu charitativè, piè, sanctè etiam proximis nostris obediendum est. Inst. Si ita, Author oculatior est Scripturâ in distribuenda observantia: At hoc blasphemum: Ergò & illud. Resp. Conseq. negatur. Informatio. Ergò omnis obediens erga Deum est religiosus vel justus. Correctio. Ergò irreligiosi & & injusti nullam erga Deum obedientiam habent. Admonitio. Ergò si velimus Deo obedire in religione, & justitia perpetuò versemur.

V. Quid est religio?

Religio est observantia, &c. ubi. 1, definitum, n. religio, qvæ alias vocatur cultus religiosus. Iacob. 1. 27. pietas. 1. Tim. 4. 8. honor Dei. Ioh. 8. 23. Religio est vox generalis: Ergò. 1. pone religionem, cultum Dei, & intellige fidem, spem, charitatem, auditionē verbi, orationem, jurāmentum, sortem. c. 6—11. item media, qvibus fides, spes charitas exercentur. c. 13. 2. qvicqvid prædicas de religione seu cultu Dei, id prædices etiam de fide, spe, &c. 2. definitio, observantia, &c. id est, religio seu pietas consistit in præstatione illorum officiorum, qvæ directè Deo debemus, seu qvibus directè Deus honoratur. Patet. 1. an ita sit. Rom. 1. 21. Cum Deum nōrint, &c. hoc est, gentes non à DEO petiere-

703147

petiverunt aliqvid, nec pro aliqvo accepto Deo egerunt gratias, sed idolis. Sic. Matth. 22, 37. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, hoc est, præsta Deo illa officia, qvæ directè eum honorant. Sic. vers. 21. Qværes, 1. Qvæ sunt officia, qvæ directè, seu immediatè Deum honorant? Sunt illa omnia, qvæ in prima tabula Decalogi præscribuntur, & ab Authore nostro à c. 5. ad c. 16. explicantur: qvalia sunt fides, spes, charitas, &c. 2. Cur additur, directè, seu immediatè? Qvia officia justitiæ, qvæ secundâ tabulâ Decalogi præscribuntur, & ab Authore à c. 16. ad c. 22. explicantur, indirectè, seu mediantè proximo concernunt Dei honorem. 2. cur ita sit: 1. Qvia justitia consistit in præstatione officiorum illorum, qvæ directè proximum concernunt: Ergò religio contra. 2. Qvia profanus est, qvi officia directè Deo debita DEO non defert, ut Gentes, Rom. 1. 21. Ergò religiosus contra. 3. Qvia idololatra est, qvi officia directè Deo debita alii defert. Act. 10. 26. Ergò religiosus contra. Informatio. Ergò religio rectè derivatur à religando, qvia officia religionis, nempe fides, spes, charitas, &c. nos per impietatem à Deo abalienatos, religant Deo, ut seq. thesi dicetur. Admonitio. Ergò sedulò præstemus illa officia, qvæ directè Deum concernunt, id est, sedulò credamus in Deum, speremus Deum, diligamus Deum, &c. Motiva. 1. qvia ita erimus religiosi, seu pii. 2. qvia qvi hoc non faciunt profani sunt, vel idololatræ. 3. qvia ad hoc hortatur liber & natura, & scriptura.

VI. Vnde derivatur religio?

Religionem qvidam derivant à religando: qvia religio, id est, fides, spes, charitas, auditio verbi, oratio, &c. nos à DEO ablienatos per impietatem, qvasi religat Deo. Additur: 1. Qvidam: qvia aliqvi derivant religionem à relegendo: qvia crebra lectione & relectione librorum sacrorum discitur religio. Deut. 17. 18. 2. Qvasi: qvia religio non propriè religat nos Deo, ut funis aliqvid alicui alligat; sed impropriè, ut fides unit nos Deo.

VII. Religio estne prior justitia?

Sic. An ita sit patet. Matth. 22. 37. & 6. 33. Cur ita sit patet. 1. Qvia obedientia erga Deum hoc postulat, ut primò Deo obediamus, postea hominibus. 2. Cor. 8. 5. Ergò religio prior est justitiâ. Ratio consequentiæ, qvia religione, id est, fide, spe, charitate, &c. obedimus Deo: justitiâ hominibus. 2. Qvia justitia erga homines debet fieri ad gloriam, seu honorem DEI: qvod patet tùm an ita sit, 1. Cor. 10. 31. omnia ad gloriam Dei facite, id est, edatis, bibatis (qvæ sunt actus justitiæ) ideò, ut Deum glorificetis. Sic. Colos. 3. 17. Omnia in nomine Domini facite, id est, id qvod dicimus, vel facimus (qvæ sunt etiam actus justitiæ) fiant invocato auxilio Dei, & ad gloriam Dei. Sic. versu. 23. Et tanqvam Domino, non hominibus, id est, servi obedire debent heris suis carnalibus (qvod est actus justitiæ) propter gloriam Dei, qvi præcepit, ut sic faciant. Eph. 6. 5. tùm cur ita sit, qvia justitia erga homines non fit obedientia erga Deum, si non fiat ad gloriam

703147

gloriam Dei: At justitia, seu dilectio proximi illa sit ad gloriam Dei, qvam religio, seu dilectio Dei efficit, juxta. 1. Ioh. 3. 21. qvia religio refert justiam ad Deum, seu ad gloriam ejus, ut dictum supra. c. 2. th. 49. Ergò religio prior est justitia. 3. Qvia religio imperium, &c. hoc est, 1. qvia religio efficit svadendo justitiam. Iac: 1. 26. Si qvis, &c, hoc est, qvi religiosus est erga Deum, ille justus est erga homines, ut etiam Iohannes dicit. 1. Epist. c. 3. 21. contra, qvi non est religiosus erga Deum, is non est etiam justus erga homines, ut idem dicit versu. 20. 2. religio dirigit justitiam ad gloriam Dei, ut dictum supra. c. 2. th. 49. Ergò religio prior est justitia, ut efficiens effectò, dirigens directo. 4. Qvia religio est aliqvo modo finis justitiæ, qvatenus scil. justitia, tanqvam minus qvid, disponit nos ad religionem, tanqvam majus qvid, & majus finis est minoris. Ideò enim discimus justitiâ exercere erga homines, ut magis dispositi & apti reddamur ad religionem erga Deum exercendam. Admonitio. Ergò. 1. Curemus primò religionem, id est, fidem, spem, charitatem, auditionem verbi, orationem, media Deum colendi, modum Deum colendi, sanctificationem Sabbathi: postea justitiam, id est, honorem proximi, humanitatem erga proximum, castitatem, justitiam commutativam, veracitatem, contentationem. Matth. 6. 33. 2. Curemus magis dicta officia religionis, officia verò dicta justitiæ minùs. Matth. 10. 37. ut dicetur infra.

VIII. Quomodo vocat scriptura iustitiam?

Scriptura aliquando iustitiam vocat religionem. An ita sit patet, Iacob. 1. 27. ubi invisere orphanos, quod est actus iustitiæ, dicitur cultus religiosus, seu ipsa religio. Sic. 1. Tim. 5. 4. ubi officiũ liberorum erga parentes dicitur pietas, seu religio. Curita sit patet. 1. quia iustitia est signum inseparabile religionis. 1 Ioh. 3. 21. 2. quia iustitia à religione refertur ad gloriam Dei. &c 3. quia iustitia à religione oritur, ut effectus à causa, ut dictum thesi præcedenti, & ut vidimus supra. c. 2. th. 49. Ravanellus de religione numero. 2.

IX. Qualia sunt officia religionis?

Officia religionis, ut fides, spes, charitas, &c. sunt priora officiis iustitiæ, ut honore proximi, humanitate, castitate, &c. An ita sit patet. Matth. 6. 33. Quærite primò, &c. hoc est, priora sunt officia Deo debita, officiis proximo debitis, Sic. Matth. 22. 38. Primum, &c. hoc est, dilectio Dei, id est, officia erga Deum sunt priora dilectione proximi, seu officiis erga proximum. cur ita sit patet: quia religio prior est iustitia, ut dictum. th. 7.

X. Quomodo sunt officia religionis priora officiis iustitiæ?

Officia religionis priora sunt officiis iustitiæ f. ordine. An ita sit patet. 1. ex. Matth. 6. 33. Quærite primò regnum Dei, id est, primò religionem exerceatis, secundò iustitiam.

XI. 2. ex Psalmis monentibus, ut Deum

quæra-

703147

qværamus primò mane, id est, ut primò religionem, secundò justitiam exerceamus. Institutio. Ergò : 1. officia religionis primò, officia justitiæ secundò præstanda sunt, id est, primò orandum, postea laborandum est, &c.

XII. Officia religionis priora sunt officiis justitiæ. 2. dignitate. An ita sit patet. Matth. 10. 37. Qvi amat, &c. ubi dignior dicitur esse dilectio Dei dilectione parentum. Institutio. Ergò : 1. officia religionis magis debent curari, qvàm officia justitiæ : ut Deus magis est diligendus, qvàm proximus. Ibid. 2. officia religionis magis intentis viribus, id est, majori curâ, & diligentia debent curari, qvam officia justitiæ. th. 13. 3. officia religionis præferenda sunt officiis justitiæ, qvando simul præstari non possunt. Act. 5. 29. Obedire oportet Deo potiùs, qvam hominibus. th. 5.

XIII. *Officia religionis magis intensis viribus, seu majori curâ præstanda sunt ne officiis justitiæ?*

Sic. An ita sit patet : qvia ad officia religionis, non ad officia justitiæ præstanda pertinet propriè, seu præcipuè illa regula, toto corde, tota animâ, totâ cogitatione, id est, omnibus viribus diligere. Matth. 22. 37. Additur, præcipuè : qvia secundariò ex omnibus viribus diligere pertinet etiam ad officia justitiæ præstanda, ut dicetur. th. seq. Cur ita sit patet : qvia officia religionis digniora sunt officiis justitiæ. Admonitio. Ergò proximum intensè diligamus ; sed intensiùs Deum.

XIV. Obj. præcc : Officia religionis præstan-

præstanda sunt ex omnibus viribus, ut dictum thesi præcedenti: Ergò officia justitiæ non sunt præstanda ex omnibus viribus: At hoc falsum, qvia sic officia justitiæ possent esse vel tantùm interna, vel tantùm externa, contra. c. 3 th. 31. §4. Resp. Conseq, negatur: qvia qvamvis præcipuè officia religionis præstari debeant ex omnibus viribus; secundariò tamen etiam officia justitiæ præstanda sunt ex omnibus viribus. Qvia non ideò dicitur officia religionis præstanda esse ex omnibus viribus, qvod officia justitiæ non sint præstanda ex omnibus viribus; sed ideò: 1. Qvia officia religionis debent principaliter, & præcipuè ex omnibus viribus præstari. 2. Qvia officia justitiæ debēt ex omnibus viribus præstari non propter proximum; sed propter Deum, qvatenus Deum, qvi dilectionem proximi imperat, ex omnibus viribus diligere tenemur. 3. Qvia possumus proximum nimis diligere aliqvomodo, id est, materialiter, etsi non formaliter, ut dictum supra. c. 2. th. 35. sed Deum nullo modo, id est, nec materialiter, nec formaliter, possumus nimis amare, ut dictum c. 2. th. 38. licet nimis eum diligere teneamur.

XV. *Officia religionis præferenda sunt officiis justitiæ?*

Qvædam officia religionis & justitiæ simul possumus facere: ut verbum Dei audire publice, & inter audiendum eleemosynam dare, ut fit in Anglia: uti Sacrâ Cœnâ, & cœcum, vel infirmum ducere ad Cœnam Sacram participandam; Sabbathum sanctificare, morbidum sanare,

703147

sanare, incendium extingvere, cibum, potumqve cusare, &c. qvædam verò officia religionis & justitiæ simul præstari non possunt : ut non potest qvis ire ad sacra, & simul visitare morbidos, vel sepelire proximum, &c. Iam, si officia religionis & justitiæ simul non possumus præstare, officia religionis, æqvâ & prudenti comparatione adhibitâ, officia justitiæ omittamus, & officia religionis faciamus : v. g. cum non possumus servire DEO, & simul servire hominibus, omittamus servire hominibus, & serviamus Deo. An ita sit patet. Matth. 12. 46—48 & Luc. 2. 49. ubi Christus cum non potuit obedire Deo, & parentibus, obedire parentibus omisit, & obedivit Deo. Cur ita sit patet : qvia officia religionis digniora sunt officiis justitiæ, ut dictum. th. 12.

XVI. *Quid est æqua & prudens illa comparatio ?*

Qvâ majus officium religionis præfertur minori officio justitiæ ; & majus officium justitiæ præfertur minori officio religionis. Externũ opus religionis majus est officio justitiæ non necessario, ut ire ad sacra majus est, qvam colloqvi cum amico ; sed officium justitiæ necessarium majus est officio religionis externo : ut sepelire proximum, extrahere è puteo bovem proximi, domum proximi ardentem extingvere, &c. majus est, qvàm ire ad sacra. Iam, cum simul officia religionis, & justitiæ non possumus præstare, officium religionis externum facimus, & officium justitiæ non necessarium omittimus : & officium justitiæ necessarium faci-

facimus, & officium externum religionis omittimus.

XVII. Externum religionis officium potéstne aliquando omitti, ut opus justitiæ necessarium possit impleri?

Sic. An ita sit patet. Matth. 12. l. 3. 4. 7. 10. 12. Misericordiam volo, & non sacrificium, id est, volo, ut postulante necessitate, veniatis ad adjuvandum proximum (qvod est opus justitiæ) non ad meum cultum externum, qvod est opus religionis externum. Vult ergo Deus, ut si tempore pulsûs incendium oriatur, curras ad illud extingvendum, non in templum, ad verbum audiendum, &c. Cur ita sit patet: qvia Deus magis colitur interno affectu, qvàm opere externo: homines verò magis indigent opere externo, qvam interno affectu. Admonitio. Ergò necessaria opera justitiæ præferamus externo Dei cultui.

XVIII. Obj. præcc: Si externum religionis officium potest aliqvando omitti, ut officium justitiæ necessarium impleri possit, tùm religio violatur, pluris enim sic facimus officia justitiæ, qvam officia religionis. Resp. Conseq. negatur: Qvia ipsa religio jubet suum externum opus omittere. Matth. 12. 7. ut necessarium justitiæ opus præstetur. Additur. 1. externum: qvia internum & justitiæ & religionis opus nunqvam est omittendum, qvia internum opus religionis, & internum opus justitiæ possumus simul præstare: ut possumus velle

& o-

703147

& omnia officia religionis, & omnia officia justitiæ. Et, possumus etiam interne officium religionis, & externe officia justitiæ facere: ut mente orare, & manu laborare. 2. Necessarium: qvia opus religionis externum propter opus justitiæ non necessarium non est omittendum: ut templum non est negligendum propter colloqvium cum amico.

XIX. *Quod est objectum religionis materiale?*

Religionis immediatum, & adæqvatum objectum est Deus, seu honor religiosus Deum solum respicit, ut objectum honorandum. An ita sit patet. Esa. 42. 8. Exod. 20. 5. Matth. 4. 10. Cur ita sit patet, Qvia. 1. Maximus honor soli Deo debetur: honor autem religionis est maximus. 2. Soli DEO tribui potest honor ille, qvi debetur Authori & Domino vitæ, ac beatitudinis æternæ: sed talis est honor religionis. 3. Soli Deo directè subjicitur anima & cõsciëtia hominis: sed hoc sit honore religioso. 4. Solus Deus est absolutè noster Dominus, vel jus habet absolutum obedientiam à nobis exigendi: sed illud supponitur in religioso honore. 5. Ubiq; in scripturis damnantur, qvi cultum religiosum alii deferunt, præterqvam Deo vero. Refutatio. Ergò errant Pontificii. 1. Qvi mediantibus imaginibus Angelis, & sanctis colunt Deum religiosè: 1. qvia religionis objectum immediatum est DEUS. 2. Qvi etiam Angelos, & sanctos religiosè colunt, dùm in iis fidem, spem collocant, & eos invocant: qvia religionis objectum adæqvatum

est Deus. Admonitio. Ergò: 1. Deo immediatè deferamus religiosum cultum. Quæres: qui dignosci possit religiosus cultus? Resp. l. 4. cas. c. 1. q. 2. 2. Angelis & sanctis ne deferamus honorem religiosum. Motiva. 1. Quia hoc prohibent Sancti, & Angeli. Act. 10. 26. Apoc. 19. 10. & 22, 8. 9. 2. Quia nec religio, nec aliquod religionis officium, ut sunt credere, sperare, invocare, ad aliquam creaturam potest referri, sine gravissima Dei injuria, ut ostendit titulus Dei, zelotes. Exod. 20. 5. zelat enim Deus ità contra illos, qui officium aliquod religionis creaturæ deferunt. Quæres: Qualis ergo honor debetur sanctis, & Angelis? Resp. l. 4. cas. c. 1. q. 3.

XX. *Quod est objectum formale religionis?*

Objectum formale, seu ratio, sub qua religio Deum respicit, est divina illa excellentia, qua in sufficientia & efficientia ejus elucet. Vel, ratio cur Deus religiosè colendus sit, est perfectio Dei ex omnibus ejus attributis coalescens. Ama ita sit patet. Exod. 34. 6. 8. Cur ita sit patet, quia ratio cur in Deum credimus primaria est, sufficientia Dei, secundaria verò efficientia ejus. Rom. 4. 20. l. 1. Med. c. 4. th. 11. Ergò etiam ratio cur DEUM religiosè colamus est sufficientia & efficientia Dei. Ratio, quia fides est pars religionis, infra c. 5 th. 1. cum. th. 10. 11. Informatio. Ergò 1. singula attributa DEI habent vim impellendi nos, ut Deum religiosè colamus: impellit enim ad Deum religiosè colendum nunc misericordia DEI. Psal. 130. 4.

nunc

703147

nunc justitia Dei. Deut. 4. 24. nunc potentia, nunc omniscientia, nunc omnipræsentia DEI, 2. religio, &c. th. 21. 22. Refutatio. Ergò ratio cur Deum solum religiosè colamus non est unum aliqvod Dei attributum: vel potentia, vel justitia Dei. Admonitio. Ergó. 1. Deum solum religiosè colamus: qvia ille est sufficiens ad omnia, & ille est efficiens omnium. 2. Ne ideò colamus religiosè Deum, qvia vel sufficiens est, vel efficens: sed qvia simul est sufficiens, & efficiens; adeòqve non ideò colamus Deum, qvia vel misericors, vel justus est; sed qvia simul misericors, justus, potens, omniscius, omnipræsens est.

XXI. *Vnde oritur religio?*

Ex fide: Qvia ratio cur Deum religiosè colimus est divina sufficientia & efficientia, ut dictum. th. 20. At propter sufficientiam & efficientiam Deum religiosè non colimus, si cum sufficientem, & efficientem causam vitæ æternæ non credamus.

XXII. *Quî intelligis hanc phrasin, religio respicit Deum, ut primum principium, ac supremum Dominum vitæ?*

Sic: Religio respicit Deum, &c. id est, ideò colimus Deum religiosè, qvia credimus eum esse sufficientem & efficientem causam vitæ æternæ. Qvî distingvun? Pontificii actus religionis? In actus respicientes Deũ, ut supremũ Dominũ vitæ æternæ; vel in actus respicientes Angelos & homines, ut secundarios Dominos vitæ æternæ:

eorum illos dicunt soli Deo præstandos esse, eósque vocant in genere latriam: hos verò dicunt etiam Angelis & hominibus præstandos esse, cósq; vocant dulià & hyperduliã, ut vides in Thoma. 2.2. q. 103. art. 3. Qvid sentis de illa actuum religionis distributione? Mala & impia est: 1. Qvia omnis actus religionis respicit Deum, ut supremum Dominum beatitudinis æternæ: qvia ut dictum, religio, adeóqve omnis actus religionis oritur ex fide illâ, qva credimus Deum sufficientem & efficientem causam, seu supremum Dominum vitæ æternæ esse. 2. Qvia Deus est adæqvatum objectum religionis, ut dictum, th. 19. 3. Qvia adoratio creaturarum prohibetur. Matth. 4. 10. 4. Qvia latrias, dulias, & hyperdulias distinctio, qvasi latria soli Deo deberetur, dulia, hoc est, servitus etiam Angelis & sanctis hominibus, hyperdulia autẽ Mariæ Virgini, nullo modo admittenda. 1. Qvia dulia, seu servitus religiosa etiam soli Deo debetur, juxta mandatum Dei, qvod extat. Deut. 6. 13. Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies: Qvod repetitur. Matth. 4. v. 10. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies, ut habet Bibliorum versio vulgata latina Sixti V. Papæ jussu recognita, atq; edita. 2. Qvia ex servitute religiosa probatur Deitas Christi & Spiritus Sancti à Catholicis Patribus, qvod argumentum eorum nullum esset, si servitus religiosa exhiberi creaturæ posset. Ambros. lib. 1. de fide ad Gratianum Augustum. c. 7. Et lib. 2. de. Spiritu Sancto c. 6. 3. Qvia latria definitur dulia; sexto tomo Augustini, libro 20. contra Faustum Manichæum. cap. 21. 4. Qvia Martyres eo-

703147

res colimus qvidem, sed eo cultu dilectionis & societatis, qvo & in hac vita coluntur Sancti homines Dei, qvorum cor ad talem pro Evangelica veritate passionem paratum esse sentimus. Sed illos tantò devotius, qvanto securiùs post incerta omnia superata, qvanto etiam fidentiore laude prædicamus, jam in vita feliciore victores, qvam in ista adhuc usqve pugnantes. August. 6. tomo lib. 20. contra Faustum Manichæum c. 21.

XXIII. *Quis est religionis proprius actus?*

Religionis proprius actus est Deum religiosè honorare, id est, Dei perfectiones, ut misericordiam, justitiam, &c. agnoscere, testificari ad gloriam ejus. An ita sit patet. Exod. 12. 25. 26. ubi cultus notat honorem Dei religiosum. Sic. Matth. 4 10. Apoc. 19. 10. ubi adoratio notat honorem Dei, Deum adora vel Deum honora religiosè. Cur ita sit patet: qvia oportet, ut religio Deo bonum aliqvod contineat, aliter religio non esset obedientia erga Deum, boni autem intrinseci nihil adjici potest in Deo, extrinsecum autem bonum est honor, id est, agnitio & testificatio perfectionum Dei ad gloriam, seu æstimationem ejus. Refutatio. Ergò Pontificiorum religio vera non est, qvia non Deum honorat religiosè tantùm, sed sanctos, Angelos, idola, &c. Admonitio. Ergò honoremus Deum religiosè. Motiva. 1. Qvia sic habebimus religionem veram. 2. Qvia secùs religio nostra exosa erit Deo. 3. Qvia religionem nostram sic remunerabitur Deus.

XXIV. Quæ est materia religionis, seu ex quibus actibus constat religio?

Materia religionis est. 1. digna æstimatio de Deo. 2. actus illi, qvibus æstimatio de Deo manifestatur, ut sunt fides, spes, charitas, auditio verbi, adoratio (& qvibus adoratio externa notatur, ut sunt genuflexio, prostratio, submissa corporis inclinatio, manuum complicatarum & oculorum in cœlum elevatio) sors, juramentum, observatio mediorum & modorum cultûs religiosi, sanctificatio Sabbathi. 3. actus humanus honestus productus propter honorem, seu gloriam Dei, ut sunt edere, bibere, loqvi, ambulare, &c. 1. Cor. 10. 31. Additur. 1. humanus, qvia actus hominis non est materia religionis, qvia actus humanus procedit ex consilio, adeóqve ordinari potest ad gloriam DEI; sed actus hominis non procedit ex consilio, adeóqve non potest ordinari ad gloriam Dei, ut dictum supra ex l. 3. cas. c. 18. q. 6. r. 1. 2. honestus, seu bonus, qvia actus humanus turpis, seu malus non est materia religionis. 4. omnes actus justitiæ, qvatenus eos exercemus erga proximum ideò, ut eum, qvi justitiam erga proximum præcipit, honoremus, glorificemus, Matth. 5. 16. Actus enim omnis & religionis & justitiæ, qvatenus fit à nobis ideò, qvia subjecti sumus præcepto Dei, dicitur obedientia, ut dictum supra. c. 1. th. 5. sed qvatenus fit ideò, ut Deus honoretur, dicitur religio, & cultus Dei. Iacob. 1. 27. ut dictum ad. th. 3. An materia religionis sit æstimatio de Deo, &c. patet. Matth.

703147

Matth. 22. 37. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. id est, cole Deum religiose dignâ æstimatione, fide, spe, charitate, auditione verbi, adoratione, &c. actibus honestis, & actibus justitiæ propter gloriam DEI exercitis. Sic Matth. 5. 16. 1. Cor. 10, 31. Cur ita sit patet. 1. Qvia honor Dei est testificatio virtutis Dei ad gloriam, seu æstimationem ejus promovendam, ut dictum, th. 23. 2. Qvia religio vera ex aliis actibus non potest constare, qvia Scriptura Sacra illos actus dicit esse veræ religionis materiam. 3. Qvia religio Pontificiorum, & aliorum ex aliis actibus constans est falsa. Refutatio. Ergò errant Pontificii ex aliis ceremoniis Scripturæ ignotis constantes suam religionem. Admonitio. Illis ergo actibus Deum colamus, id est, Deum digne æstimemus, in eum credamus, eum speremus, diligamus.

XXV. XXVI. *Quis est honoris religiosi proprius modus?*

Honoris vel cultûs religiosi proprius modus est, animam ipsam, seu intellectum, & conscientiam, voluntatem & affectus Deo subjicere. An ita sit patet. Matth. 22. 37. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. id est, subjice animam tuam totam Deo. Sic. Rom. 10. 10. corde creditur. 1. Reg. 8. 48. Revertentur ex toto corde. Prov. 23. 26. Dacor tuum mihi, id est, animam tuam totam mihi subjice. Cur ita sit patet. 1. Qvia qvod animâ & interiores ejus actus directè, & perse non subjicitur homo ulli creaturæ. th. 26. Obj. præcc: ibidē.

ctus interior voluntatis. 1. colligatur exteriori juxta. c. 3. th. 26. ut voluntas obediendi superiori conjungitur cū actu obediēdi superiori. 2. imperat, i. e. efficit juxta. c. 3. th. 27. subjectionē illā, qvæ debetur creaturæ, ut superiori, ut volūtas obediēdi superioti fvadet, ut actu obediam superiori nostro: Ergò homo qvoad animam, & interiores voluntatis actus subjicitur posse creaturæ. Resp. Licet actus interior colligetur actui exteriori, qvæ subjicitur aliqvando creaturæ, & imperet subjectionem illam, qvæ debetur creaturæ; tamen homo perse qvoad animam, & voluntatis interiores actus non subjicitur ulli creaturæ. Additur, perse: qvia per Deum anima, & voluntatis actus interior subjicitur superioribus: Tenemur enim velle obedire superioribus, ut Maritis, Parentibus, Magistratibus, Dominis, Præceptoribus, & actu obedire iisdem, propter Deum, qvi hoc jubet, ut & velimus obedire, & actu obediamus superioribus nostris. Rom. 13. 1. & seq. Colos. 3. 23. Sic docet hoc Author. l. 1. cas. c. 2. th. 12. & seqq. 2. Qvia diliges ex toto corde propriè ad religionem pertinet, ut dictum supra. th. 13. 3. Qvia Deus spiritu vult coli, qvia est spiritus. Ioh. 4. 24. 4. Qvia corpus & actus voluntatis exteriores perse subjiciuntur & creaturis. 5. Qvia anima est pretiosior corpore. Matth. 6. 25. 6. Qvia anima est immediatè à Deo; sed corpus mediate: & anima est tantùm in manu DEI; sed corpus & in manu hominum. Hebr. 12. 9. Prov. 21. 1. Matth. 10. 28. 7. Qvia actus & effectus voluntatis internus bonus est etiam sine actu ejus externo, & placet Deo, ut dictum

supra.

703147

supra. c. 3. th. 26. 8. Quia Deus magis colitur interno affectu voluntatis, qvam externo ejus opere, ut dictum supra. th. 17. Correctio. Ergò peccant, qvi corpore & externis animæ, seu corporis actibus Deum colere videntur, sed anima & ejus actibus internis Diabolum, mundum, carnem colunt. Exhortatio. Ergò colamus Deum corpore, qvia jubemur. 1. Cor. 6. 21. sed præcipuè animâ. Psal. 51. 19.

XXVII. Debemusne Deo honorem religiosum?

Sic. Qvi? Debemus Deo honorem religiosum: 1. secundum convenientiam rei, convenit enim, ut nos Deum religiosè colamus: qvia hoc Deus præcipit. Matth. 22. 37. Sic debemus bona nostra gratis cum aliis communicare, qvia hoc Deus mandat. 2. secundum jus, seu meritum Dei: Deus enim meretur à nobis religiosum honorem: est enim Dominus noster absolutus, creator, redemptor. 1. Cor. 6. 20. Justitia habet rationem debiti, & æqvalitatis, ut dicetur infra. c. 16. th. 60. Iam, jus Dei superat omnem justitiam ratione debiti, qvia magis obligat nos jus Dei ad Deum diligendum, qvàm jus proximi ad proximum diligendum; sed jus Dei superatur à justitia ratione æqvalitatis, qvia minus diligimus Deum propter jus suum, qvod in nos habet, qvam proximum propter jus suum, qvod in nos habet. DEO enim tantùm honorem non possumus deferre, qvantum jus ejus postulat; sed proximo possumus tantùm reddere, qvantum jus ejus postulat. Obser-

serva ergo. Honor religiosus debetur Deo. Ita sit patet. Luc. 7.10. ubi omnia nostra officia dicuntur debita esse Deo. Sic, 1. Cor. 6. 19.20. ubi dicimur non esse proprii juris, & corpus & spiritus noster dicuntur esse Dei. Cur ita sit patet: 1. Quia Deus creavit nos. Apoc. 4. 11. 2. Quia beneficia Dei magna & innumera sunt, quibus nos tùm communiter, tùm singulariter in tota vita nostra affecit, quotidiè afficit, deinceps afficiet. 1. Sam. 12. 26. Rom. 2. 4. & 12. 1. Esai. 1. 2. 3. 1. Ioh. 3. v. 2. 3. Quia ille redemit nos. 1. Cor. 6.10. 1. Petr. 1.18. 19. Tit. 2.14. Rom. 6.11. 1. Petr. 1. 21. Eph. 5. 8. 4. Quia Deus habet in nos plenum Dominium. Iacob. 4.12. Informatio. Habetur. th. 28.29. Exhortatio. Ergò honorem religiosum Deo reddamus.

XXVIII. *Quid judicas de illo cultu, qui honorem vero Deo debitum alii defert?*

Cultus ille Deum novum & falsum sibi fingit, cultum verò Deo debitum defert alii sive ex naturâ suâ, ut cultus Dei eorum imaginibus, ut dicetur infra. c. 13. th. 42. sive ex lege, & consuetudine communi, ut cultus idolorum gentilium. Rom. 1. 23. sive ex mente, & institutione colentis, ut Iudæorum cultus rerum cœlestium. Ier. 44. 16. 17. Ratio, quia cultus religiosus Deo debetur, ut dictum. th. 27.

XXIX. *Quæ adversantur religioni?*

1. Profanitas, seu irreligiositas, & impietas. Religiosus est, qui Deum religiose colit, id est, in De-

703147

in Deum credit, sperat, &c. profanus vero est qvi Deum religiosè non colit, id est, in Deum non credit, sperat, eum non diligit, vera media Deum colendi contemnit, verum modum Deum colendi negligit, Sabbathum non sanctificat. Observa ergo. Profanitas, seu irreligiositas, & impietas est diligenter fugienda. Patet. 1. an ita sit. Non habebis deos alienos, id est, ne sis profanus, id est, talis, qvi verum Deum religiosè non colit. 2. cur ita sit. 1. qvia prohibetur à Deo. Prov. 1. 22. 2. qvia Deo displicet. Psal. 5. 6. 7. 3. qvia est causa infelicitatis omnis, magnarumqve calamitatum. Prov. 1. 24. & seqq. Ostendunt hoc exempla in omnium ordinum hominibus, n. in Regibus, Principibus, aliisqvè magnatibus. Exhortatio. Ergò fugiamus profanitatem, impietatem: 1. qvia (ut rationes dictas omittam) profani irreligiosi, impii dicuntur fatui, stulti, stolidi, insani. Prov. 1. 22. Psal. 14. 1. 2. qvia profani damnātur, ut Sedecias. Ezech. 21. 30. Esau, Heb: 12. 6. Homines. 1. qvi extremis diebus futuri sunt. 2. Tim. 3. 2. qvibus posita est lex. 1. Tim. 1. 9.

2. Idololatria. Religiosus est, qvi Deū religiosè colit: idololatra verò est, qvi creaturam religiosè colit. Idololatria est: 1. contra primum præceptum, diciturqve formalis, seu apertior & crassior, cum religiosè colitur pro Deo id, qvod Deus non est: qvalis est idololatria. 1. Gentilium, dæmonia, homines & alias res creatas colentium. 2. Pontificiorum religiosè colentium Angelos, homines, imagines, qvibus Angelos, & homines sanctos, aut etiam scelera-

tos

ratos (ut Georgium Cappadox, Franciscum, Bernardonis, Dominicum, &c. qvi neqvaqvam sancti fuerunt) effingunt, crucem, reliqvias, & eos, qvi nunqvam fuerunt in rerum natura, ut fictitios Christophoros, & Catharinas fictitias. 3. Arianorum, Christum creaturâ esse contendentiũ, non Deo Patri coessentialem, religiose & divino tamen cultu perseqventium, ut est in Act. 6. Synodi Nicenæ secundæ. 2. contra secundum præceptum, diciturqve modalis, seu tectior & subtilior, cum verus Deus colitur, sed alio modo, qvam se in verbo suo coli præcepit. V. g. qvi colunt Deum, per imagines sunt idololatræ, etsi centies millies negent se alium colere præter verum Deum: qvia fingunt Deum corporeum, & qvi velit coli mediantibus imaginibus; adeóqve mutant Deum, mutando ejus essentiam & voluntatem. Sic cultus Iehovæ per vitulum aureũ fusum ab Arone erat idololatria: Similiter cultus Iehovæ per vitulos aureos Ieroboami collocatos Dane & Bethele fuit idololatria; qvamvis & Aron & Ieroboam prætenderent se eo modo colere Iehovam, qvi Israelem ex Aegypto eduxerat. Exod. 32. 4. 5. 1. Reg. 12. 28. De hac idololatria seq. C. 18. Hic tamen in genere observa. Idololatria est omnibus modis fugienda. Patet. 1. an ita sit. Non habebis Deos alienos, id est, ne sis idololatra, seu colens religiose creaturas. 2. cur ita sit: 1. qvia severe prohibita est à Deo in Decalogo. Exod. 20. 2. qvia est peccatum horrendum: qvia non est simplex peccatum; sed duo mala gravissima complectitur, 1. aversionem à Deo, & conversionem ad alia pro DEO. Ier.

703147

ler. 2, 12. 13. 3. qvia inter omnia peccata omnium freqventissimè & gravissimè in Scriptura Sacra accusatur, ut libri historici & Prophetici V. T. in primis ostendunt. 4. qvia Deum maximè ad iram provocat, & pœnas exitiumq; attrahit totis familiis, imò etiam totis regnis, ut libri V. T. docent exemplis: 1. populorum, qvi in Canaan ante Israelitas habitarunt. 2. Israelitarum in deserto. Deut. 4. 3. & postea in terra promissa tempore judicum & regum. Propter idololatriam Achabi & Israelitarum siccitas in Israele fuit per annos tres & menses sex. 1. Reg. 17. 5. qvia ab uno scelere ad alia impellit multo graviora, ut videre est in exemplo Achabi. 1. Reg. 16. 30. & seqq. 6. qvia est defectio à Deo, qvæ in Magistratibus punitur defectione subditorum ab eis: ut Moabitæ defecerunt à regno Israelis ob idololatriam. 2. Reg. 1. 1. 7. qvia idololatria efficit cultores suos crudeles, ut Iezebel reginam. 1. Reg. 18. 4. Correctio. Ergò damnādæ sunt Gentes, Pōtificii, Ariani. Dehortatio. Fugiamus ergo idololatriam, seu ne colamus religiosè creaturas ob dictas rationes.

XXX. *Quid significat religio?*

Significat religio primariò curam eorum, qvibus Deus directè honoratur, ut dictum thesi 5. Sed secundariò religio significat: 1. metaphoricè apud Latinos anxiam & solicitam curam rerum & sacrarum, & non sacrarum, ut præceptores conducendi, & eligendi religio, id est, anxia & solicita cura, Parentibus relinqvenda est, ut dicit Plinius, referente Calepino. Cur

Latini voce religionis anxiam curam significent, patet: qvia in divino cultu, seu religione maxima cura debet adhiberi, ut dictum. th. 12. 13. Ethnici sciverunt ne religionis curam cæteris omnibus rebus anteponendam esse, id est, officia religionis primò, justitiæ verò officia secundò curanda esse? Sic: qvia anxiam & sollicitam curam voce religionis significarunt. Unde sciverunt hoc Ethnici? Ex lumine naturæ. Rom. 1. 19. Correctio. Ergò reprehensione digni sunt Christiani, qvi lumine naturæ, & scripturæ illustrati, officia justitiæ, officiis religionis, corporalia spiritualibus, terrestria cœlestibus, anteferunt.

XXXI. 2. Religio notat scrupulum, seu metum conscientiæ, ut Cotta decem viris religionem injecit, id est, scrupulum, seu metum conscientiæ incussit, ut dicit Cicero, Calepino referente. Cur religio notet metum conscientiæ patet: qvia conscientiæ metus seu timor ad cultum religiosum pertinet, ut dictum. th. 25. ubi diximus animam cum suis interioribus actibus, n. cognitione, conscientiâ, volitione, affectibus, Deo perse subsiciendam esse. Conscientiam primò & maximè propriè ad religionem spectare dictatne natura? Sic: qvia conscientiæ timorem pertinere ad cultum religiosum natura dictat, ut vidimus in Ciceronis Sacrâ S. Carentis effato. Additur, primò: qvia etiam officia justitiæ, secundariò propter religionem, qvæ officia justitiæ suadet, conscientiosè debemus facere, ut dictum. th. 13.

XXXII. 3. Religio Christiana notat professionem recti modi Deum colendi: ut religionem

703147

nem Christianam habet, id est, profitetur rectũ modum (qvem scil. Deus præscripsit) Deum colendi. Cur? Qvia professio recti modi Deum colendi ex virtute, & operibus religionis exurgit: sicut professio veræ fidei exurgit ex virtute, seu habitu infuso veræ fidei, & ejus operibus.

XXXIII. 4. Religiosa res notat res sacras: qvales sunt templum, campana, liber Biblicus, aqva baptismi, panis & vinum Cœnæ Dominicæ, &c. Cur? 1. Qvia sunt instrumenta, qvibus religio exercetur. 2. Qvia relationem fixam habent ad religionem exercendam. Additur, fixam: qvia res Sacræ non debent in usum profanum converti.

XXXIV. 5. Apud Pontificios: 1. religio notat peculiarem illum vivendi modum, qvem Monachi sibimet elegerunt ad fictam qvandam perfectionem exercendam. 2. religiosi notãs Monachos. Sed male: qvia vocatur ille modus vivẽdi religiosè, & Monachi religiosi: 1. sine ulla ratione, qvia nec à Deo institutus est ille religiosus vivendi modus; nec Monachi præstant illa, qvæ directè ad DEI honorem spectant, 2. cum reliqvorum Christianorum injuria, qvia negantur esse religiosi. Sed male: qvia (ut est in seqventi thesi)

XXXV. Qvi non est religiosus, id est, non vult, & facit officia directè Deo debita, non est Christianus, verè scil: At præter Monachos multi alii sunt Christiani: Ergò præter Monachos multi alii sunt religiosi.

XXXVI. *Quanta & qualis est religio vera?*

1. Religio vera, id est, Prophetica & Apostolica, est unica. An ita sit patet. 1, Tim. 2. 5. Sic. Act. 4. 12. Cur ita sit patet. 1. Qvia unicus est Deus, cui religione obstricti sumus, & qvi salutis æternæ Author est: unica via ad Deum per unicum mediatorem Christum Iesum: unicum est corpus doctrinæ, veram religionem perspicuè, & perfectissimè docens, n. Scriptura Sacra: unica fides, qvæ ab unica, & æterna DEI veritate profecta agnoscit unum corpus mysticum totius Ecclesiæ catholicæ: unus Spiritus nos illuminans, & vivificans: unum baptisma in qvo Christum induimus: una vocationis nostræ spes, & meta. Eph. 4. 5. 6. 2. Qvia unica est tantùm ratio Deum rectè colendi. 3. Qvia verum & unum interse convertitur, ut uno plus verum esse non possit. Ideò in scripturis sanctis vera religio per excellentiam vocatur veritas. Tit. 1. 1. Ioh. 17. 17. Proindè vera religio sola propriè est, aliæ non sunt, sed dicuntur esse: sicut etiam si sint qvi dicuntur dii, & in cœlo & in terra (sicut sunt dii multi, & Domini multi) nobis tamen unus est Deus, &c. 1. Cor. 8. 6. Refutatio. Ergò religio vera non est multiplex: n. vel Pontificia, vel Sociniana, vel Calviniſtica, vel Lutherana, &c. Obi. præcc: Deus aliter colebatur ab Adamo ad Abrahamum, aliter ab Abrahamo ad Mosen, aliter à Mose ad Christum, aliter à Christo ad finem mundi, aliter à fine mundi in æternum, ut dictum. l. 3. Med. c. 38. 39. Ergò

703147

religio vera non est unica; sed multiplex. Resp. Conseq. negatur: qvia unitas essentiæ cum varietate consistit accidentali, id est, qvia qvamvis modi, qvibus religio vera ab initio exercita fuit, multi fuerint; ipsa tamen religio vera qvoad essentiam unica semper fuit: sicut fœdus DEI gratuitum qvoad modos administrandi multiplex est, sed qvoad essentiam simplex, & unicum est. Exhortatio. Ergò illam agnoscamus, agnitam ne deseramus. Moveat te præter alia. 1. pœna desertorum veram religionem. Hebr. 10. 25—27. 2. præmium perseverantium in vera religione. Apoc. 2. 25. & seqq. 3. qvia vera religio est divina: 1. efficiente: qvia non est à callidis hominibus excogitata, ut hâc arte simplicem populum in officio continerêt, ipsi nullum esse Deum credentes; non est à terrena potestate instituta; non est propagata per generationem naturalem à Parentibus in liberos; non est ex institutione, ipsa nata: sed est à Deo data, & de cœlo est, & ab ipso Deo in uniuscujusqve corde creata, dona enim spiritualia in anima hominis à Deo creantur. Iac. 1. 17. 1. Petr. 1. 1. 2. 3. 2. materiâ: qvia constat veri Dei cognitione & cultu. 3. formâ: qvia ad solius Dei voluntatem nobis in scriptura revelatam congruit, & ad eam semper conformari debet. 4. fine tùm principali, qvia ad solius Dei gloriam pertinet: tùm subordinato, qvia ad veram beatitudinem, id est, communionem cum Deo homines perducit. 1. Ioh. 1. 3. Et v. 7. Unde à Veteribus religio via ad Deum dicta est. 5. effectis: 1. qvia hominem Deo, à qvo se per peccatum separa-

verat, reconciliatione religat & obstringit, unde religio dicta. 2. qvia divinam & solidam consolationem in Christo exhibet. 3. qvia virtutum omnium, qvibus similes Deo simus, Mater est, ficut dicitur. Iacob. 1. 27. & 3. 17.

Additur, vera: qvia religio est vera, vel falsa, qvæ inter se differunt: qvod patet. 1. an ita sit. Exod 20. Nô habebis deos alienos. ubi distingvitur verus Deus à falso Deo: Ergò & vera religio à falsa religione distingvitur: ubi enim distingvuntur objecta religionum, ibi & ipsæ religiones distingvuntur. 2. cur ita sit. 1. qvia vera religio credit Deum sufficientem esse ad omnia, & omnium efficientem esse: religio vero falsa contra. 1. Med. c. 4. th. 9. 2. qvia vera religio est à Deo. 2. Petr. 1. 3. falsa vero religio est à Diabolo. Iac. 3. 15. 3. qvia vera religio colit verum Deum, & qvidem ita, ut Deus verus vult: falsa vero religio falsum Deum colit, vel verum Deum non colit ita, ut ipse mandat. 4. qvia vera religio habet testimonia, qvæ pacatas reddunt conscientias: falsa vero non habet. Sola enim vera religio docet Christum, qvi distidium inter nos & Deum tollit, & tranqvillitatem animi nobis restituit, ut dicitur. Rom. 5. 1. 2. 5. qvia vera religio est pacifica, misericors: falsa vero est turbulenta, crudelis, ut hodierna persecutio testatur, Informatio. Ergò nostra religio differt à Pontificiorum, Socinianorum, Iudæorum, Turcarum, &c. religione: qvia nostra est vera, illorum vero falsa, ut rationes ostendunt: adeóqve unicam nostram religionem ames, aliorum autem omnium odio habeas.

703147

2. Vera religio, seu pietas est summe necessaria, & utilis unicuique. Patet. 1. an ita sit, Prov. 3, 8. ubi vera religio seu pietas dicitur salutaris umbilico tuo, & irrigatio ossibus tuis: Ergò est necessaria & utilis. 2. cur ita sit: 1. quia est à Deo præcepta. 1. Tim. 4. 7. 2. quia habet promissiones hujus & futuræ vitæ. 1. Tim. 4. 8. Exod. 23. 25. 26. Deut. 4. 4. Psal. 1. 1—3. Matth. 6. 33. Prov. 3. 1. 3. quia contemtus veræ religionis est valdè noxius, Rom. 1. 21—23. Exhortatio, Ergò. Exerce veram religionem, seu pietatem. 1. Tim. 4. 7. Qui? Modum religionem veram, seu pietatem exercendi, fusè ob oculos ponit tibi Praxis pietatis, quam post Sacro Sancta Biblia, si non legeris, forte nunquam religiosus & pius eris: illa enim exercendæ pietatis fundamenta tradit; impedimenta removet; aureas regulas præscribit.

3. Vera religio seu pietas summe necessaria & utilis est toti humanæ societati, id est, simul Magistratui & subditis. Patet. 1. an ita sit. 1. Tim. 4. 8. 2. cur ita sit: quia est vinculum humanæ societatis, ac firmamentum Reipublicæ, & velut basis ejus. 1. quia sine vera religione societas non erit: quia sine religione seu pietate non fides, non justitia, non humanitas, verbo ordo hominum & rerum; sed fraus, licentia, injustitia, crudelitas, verbo confusio hominum & rerum: ut Paulus testatur, Rom. 1. 24. seqq. ubi docet religionis veræ contemtum originem esse omnium vitiorum, calamitatum. Id docent exempla, n. mundi impii ante diluvium. Gen. 6. Regni Aegypti, Exod. 1. & seq.

Reipublicæ Israeliticæ post mortem Simsonis, Iud. 17. Regni Iudæ, & Israelis sub regib⁹ impiis, ut videre est in libris Regum, Chronicorū, Romani imperii Ethnici Rom. 1. 21. & seqq. 2. qvia religio vera subditos bonos, & tranqvillos facit: 1. qvia nulla res magis animos & mores componit, qvàm religio. 2. qvia religionem ingeneratam agmen virtutum seqvitur, in primis mansvetudo animi & tranqvillitas, qvæ subditos faciles bona mandantibus, obnoxiosqve edictis reddit. 3. qvia religio frænum est peccatutis, Prov. 2. 1. & seqq. & 8. 13 4. qvia religio metum satis validum ingenerat, qvi cohibeat à maleficiis. Psal. 119. 120. Nam extremum illum metum, qvi à pœnis & morte est, multi contemnunt, & desperatio, impetus aut iracundia eò ducunt, ut exemplum ostendit Benjaminitarum religionem divinam non curantium. Iud. 20. 3. qvia sine religione nec Magistratus, nec subditi officium facient, ut docet exemplum Ieroboami Regis Israelitarū. 2. Reg. 2. 16. & seqq. Achazi Regis Iudæ, & subditorum ejus. 2. Reg. 16. Manassis Regis Iudæ, & subditorum ejus. 2. Reg. 21. & subditorum Ammonis Regis Iudaici. 2. Reg. 21. 23. Sedeciæ & subditorum ejus. 2. Reg. 25. 2. Chron. 36. 11. & seqq. Ier. 36. & seqq. cap. Correctio. Damnandi sunt Magistratus, qvi veræ religionis curam nihil ad se pertinere putant, & positis solis politicis legibus fieri posse spērant, ut justitia pax, & tranqvillitas inter cives suos conservetur: qvasi prius exhauriri possint rivi, qvàm fons ipse obstruatur.

4. Vera Religio præcipuè Magistratui est neces-

703147

necessaria. Patet, 1. an ita sit ex exemplis piorum Regum, 1. Reg. 15. 11—13. 2. Cur ita sit. 1° qvia Magistratui illam Deus præcipuè mandat. Gen. 17, 1. Deut. 17. 18—20. Ios. 1. 7. 8. Psal. 2, 10—12. 2. qvia Magistratus à Deo habet potestatem qvamcunqve habet, adeóqve gratus in Deum esse debet. Psal. 75. 5. 6. Dan. 4. 17. 34. 35. Prov. 8. 14. 15. 16. 3. qvia Deus Magistratum deponere potest. Esa. 40. 23. 24. Iob. 12, 21. 24. 25. Psal. 76. 13. 4. qvia Magistratum religio reddit felicem. 1. Reg. 2. 1—4. & 3. 14. & 6. 12. 13. 5. qvia Magistratus religione seu pietate suâ etiam populo prodest, ut David, Ezechias: impietate autem plurimum nocet, & publicas calamitates ei accersit, ut Achaz. 2. Chron. 28. 19. 20. & Manasses. 2. Reg. 21. 11. 12. & 23. 26. 6. qvia Magistratus pietate suâ etiam liberis & posteris suis prodest, ut exemplum Davidis ostendit. 7. qvia Magistratus debet aliorum piorum Magistratuum exempla in vera religione, & pietate amanda, colenda, conservanda, propaganda imitari, ut Mosis, Iosuæ, Davidis, Asæ, Ezechiæ, Iosiæ. Exhortatio. Vos igitur Magistratus præ aliis religioni veræ seu pietati studeatis ob dictas rationes, & hanc: qvia, Regis ad exemplum totus componitur orbis, id est, qvalis est Rex, talis est & grex.

5. Vera religio est antiqvissima. Patet. 1. an ita sit. Act. 15. 11. ubi Patres Adam, Abraham, Isac, Iacob, &c. servati sunt: Ergò veram religionem habuerunt: qvia extra eam nemo servatur: adeóqve vera religio est antiqvissima: qvia servatio Patrum est antiqvissima.

2. Cur ita

2. cur ita sit patet: qvia vera religio fuit ab Adamo ad Abrahamum; ab Abrahamo ad Mosen; à Mose ad Christum, ut l. 1. c. 38. fuit fuit demonstratum, & constat. 2. Petr. 1. 19. & 3. 2. 1. Ioh. 2. 24. Refutatio. Ergò Pontificiorum religio non est antiqvissima, ut dicunt: qvia non fuit ab Adamo ad Christum; sed à Christo post multos annos cæpit, ut ostenditur ab illis, qvi de Novitate Papismi scripserunt.

6. Vera religio est sola sancta. Patet. 1. an ita sit. 2. Petr. 3. 2. ubi Prophetæ, adeóqve omnes fideles V. T. fuerunt sancti: Ergò eorum religio sancta fuit. 2. cur ita sit. 1. qvia sola authorem habet Deum, qvi sanctus est. 2. qvia solius illius doctrina est sancta, qvæ huc spectat, ut per cognitionem Iesu Christi fugiamus inqvinamenta mundi, 2. Petr. 2. 20. 21. 3. qvia genti sanctæ divinitùs patefacta est. 1. Petr. 2. 9. 4. qvia per sanctos homines revelata est, 2. Petr. 1. 21. Refutatio. Ergo religio Pontificiorum, Socinianorum, &c. non est sancta; sed impura, immunda, erroribus, & peccatis inqvinata: qvia non est à DEO, qvi sanctus est, &c.

7. Vera religio est sola salutifera, seu in sola vera religione salvantur homines. Patet. 1. an ita sit. Ioh. 3. 16. Qvisqvis credit in eum, habet vitam æternam: At in sola vera religione credit qvis in Filium Dei: Ergò. 2. cur ita sit. 1. qvia extra Christum non est salus. Act. 4 12. At sola vera religio agnoscit Christum solum esse salutem Dei, qvam paravit in oculis omnium populorum. Luc. 2. 30. 31: Ergò. 2. qvia ille salvatur, qvi per Christum venit ad Patrem: At in sola vera religione venit qvis per Christum.

703147

stum ad Patrem. Ioh. 14. 6. Ergò. Refutatio. Ergò unusquisque in sua fide seu religione salvari non potest, ut Sociniani volunt, referente Maccovio. Polem. c. 17. q. 4.

8. Vera religio est spontanea, seu non est cogenda. Paret. 1. an ita sit. Iosu. 24. 2. Vos elegisse vobis Iehovam ad colendum. Sic. Psal. 47. 10. Act. 2, 41. 2. cur ita sit. 1. quia religio est actus voluntatis, ut est in loco citato: voluntas autem cogi non potest. 2. quia Christus non est persecutus Samaritanos. Luc. 9. 54. 3. quia Christus non cogit, sed vocat adse. Matth. 11. 28. 4. quia Christus discipulos mittit ad docendam religionem, non cogendam. Matth. 28 19. 5. quia Christus discipulorum arbitrio committit, ut eum sequantur. Matth. 16. 24 Ioh. 6. 66. 51 67. 6. quia Iudæi Sadducæos resurrectionem negantes non sunt persecuti. 7 quia religio, pietas, seu fides, spes, charitas, &c. est donum Dei. Correctio. Ergò religio armis corporalibus non est introducenda, & propaganda. Armis tamen defendi potest adversus vim hostium veræ religionis cultores opprimere valentium contra legem DEI, naturæ, & omnis legitimæ politiæ: 1. quia vim vi repellere, etiam jure naturæ, licet. 2. quia veram religionem armis defenderunt eum laude æterna olim pii Reges, & Duces populi Dei adversus hostes populum Dei, & religionem divinam exstirpare volentes, Obj. Pontif. Luc. 14. 23. Compellite omnes intrare: Ergò religio est cogenda. Resp. Conseq. negatur, compellite non armis; sed diligenti vocatione; efficaci & convincente sermone. Sic.

Luc.

Luc. 24 29. compellebant discipuli Christum manere. Petrus non armis cogebat gentes judaizare ; sed suo exemplo. Gal. 2. 14. Nec Christus punivit qvenqvamse non seqventem morte corporali.

9. Vera religio est invincibilis, in expugnabilis, hoc est, licet multa velint fideles à sua religione, pietate, n. fide, spe, charitate, &c. separare ; tamen eos ab ea nihil separare potest. Patet. 1. an ita sit. Rom. 8. 35. & seqq. Sic. Matth. 24. 24. Exemplum est in Iobo, cujus religionem ac in Deum pietatem nulla calamitas potuit expugnare. Iob. 1. 8. Daniele, & Sociis ejus : Israelitis. Psal. 44. Discipulis Christi : Martyribus, n. I. Husso, H. Pragensi, &c. qvos nulla damna rei familiaris, nulli carceres, nulli cruciatus, nullæ mortes potuerunt superare, & à vera religione dimovere ; sed ipsi cum victi per supplicia putarentur, victores constanter omnia perferendo evaserunt. 2. cur ita fit. 1. qvia fideles sunt instar arboris ad rivos aqvarum plantatæ, cujus folium non decidit, Psal. 1. 3. 2. qvia pro fidelibus Christus precatus est, ne eorum fides, seu religio & pietas deficeret. Ioh. 17. 15. 17. 20. 3. qvia fideles virtutis DEI præsidio custodiuntur ad salutem adeóqve in vera sua religione, in qva sola debitur salus. 1. Petr. 1. 5. 4. qvia bene norunt illud pii, qvod dicitur. Matth. 10. 28. & v. 39. & Rom. 8. 31. 5. qvia caput illorum Christus est invincibilis. Ioh. 10. 28. 6. qvia fideles in Christo sunt qvasi omnipotentes. Philip. 4. 13. 7. qvia Deus dat fidelibus victoriam per Iesum Christum. 1. Cor. 15. 57. Refutatio. Ergò :

1. electi

703147

n. electi veram religionem, pietatem, n. fidem, spem, charitatem erga Deum finaliter non amittunt, ut Bellarminus vult: cujus objectiones vide refutatas à Polano. l. 6. c. 43. Consolatio. Ergò Pontificii frustra oppugnant hodiè veram nostram religionem, qvia hodiernâ experientiâ testis, non possunt expugnare, & verè religiosos à vera religione separare.

10. Vera religio, seu pietas erga Deum pretiosior, & melior est omnibus hujus mundi opibus, favoribus, amicitiis, honoribus, patria, parentibus, uxore, liberis, vita propria. Patet. 1. an ita sit. Matth. 10. 37. & v. 39. 2. cur ita sit. 1. qvia Deus est summum nostrum bonum. 2. qvia DEUS supra omnia diligendus est. 3. qvia pietas promissionem habet vitæ utriusqve. 1. Tim. 4. 8. 4 qvia hæc nos beatos reddere non possunt. Exhortatio. Ergò veram religionem & pietatem omnibus illis longè anteponamus. Moveat nos exemplum Noachi, qvi veram religionem & pietatem erga Deum totius mundi amicitiæ prætulit. Gen. 6. 9. Abrahami, qvi veram religionem patriæ, cognationi suæ, familiæ Patris sui prætulit. Gen. 11. 31. & 12. 1. Act. 7. 2—4. Asæ, qvi religionem veram prætulit aviæ suæ, qvam dignitate privavit, propter idololatriam ab ipsa auctam 1. Reg. 15. 12. 13. Sociorū Danielis & ipsius Danielis, qvi religionem veram prætulerunt gratiæ maximorum Regum, & vitæ suæ. Dan. 3. & 6 Sic Moses. Hebr. 11. 24. 25. Sic Christus. Luc. 2. 49. Discipuli, qvi sua omnia deserverunt veræ religionis & pietatis causâ.

CAPUT. V.

De Fide.

ANALYSIS.

FIDES explicatur. I. A suo toto: nempe cultu naturali: nam cultus naturalis est vel fides, vel spes, vel charitas, ut dicetur. th. 9. 10. cultus autem naturalis est pars religionis: nam dux sunt partes religionis, n. cultus naturalis, & cultus institutus. th. 1. quod an ita sit patet. th. 2. & de cultu instituto agetur c. 13. de cultu naturali vero agitur hoc capite: ubi cultus naturalis indicatur, 1. definitio. th. 3. qvæ 1. confirmatur. th. 4. 2. usus, seu consectaria suppeditat. th. 5—6 2. sedes. th. 7. qvæ confirmatur. th. 8. 3. distinctio, & subdistinctio. th. 9—10. II. A definitione. th. 11. III. A requisitis, qvæ. 1 recensentur th. 12. 2. Authoris judicium de illis indicatur. th. 13—16. 3. requisitum quintum confirmatur, tùm an ita sit. th. 17. tùm curita sit th. 18. IV. A differentia. th. 19. V. A subjecto, qvod est voluntas, non intellectus. th. 20. VI. Ab objecto materiali: nempe re credenda. th. 21. qvod. 1. consectarium Pontificios refutantes submistrat. th. 22. 2. describitur. th. 23. & descriptio ejus confirmatur. th. 24. VII. Ab objecto formali: nempe veracitate. th. 25. cujus indicatur 1. consectarium qvoddam. th. 26. 2. repræsentatio, seu descriptio una cum objecto materiali in scriptura. th. 27. qvæ. 1. confirma-

703147

firmatur. th. 28. 2. usus subministrat. th. 29—30. VIII. A distinctione in implicitam vel explicitam, th. 31. ubi. 1 de fide implicita: cujus indicatur. 1. descriptio. th. 32. qvæ descriptio explicatur. th. 33—34. 2. qvalitas. th. 35. 2. de fide implicita: cujus indicatur. 1. descriptio. th. 36. 2. objectum. th. 37. 3. major necessitas in Novo, qvam in V. Testamento; in præfectis Ecclesiæ, qvam in plebe; &c. th. 38. IX. Ab actu suo externo qvi est confessio: cujus indicatur. 1. necessitas. th. 39. 2. Persistentia: cujus indicatur. 1. effectum. 2. nomen: nempe martyrium: cujus necessitas indicatur, th. 40—41. X. Ab oppositis: qvæ. 1. recensentur: eorum enim. 1. est infidelitas: qvæ describitur. th. 42. 2. dubitatio, qvæ. 1. distinguitur. th. 43. 2. differentia ejus indicatur. th. 44. 3. Error: qvi describitur. th. 45. 4. hæresis, qvæ describitur. th. 46. 5. apostasis: qvæ describitur. th. 47. 2. eorum modi oppositionis indicantur. th. 48.

EXPLICATIO.

I. II. *Quod sunt partes religionis?*

Religionis, &c. id est, religio constat ex culth naturali, seu immediato, & ex cultu institutto, seu voluntatio, & mediato. An ita sit patet. Exod. 20. 6. ubi per dilectionem intelligitur cultus naturalis, per observationem præceptorum Dei cultus institutus. Cur ita sit patet. 1. Qvia cognitio Dei est alia naturalis ex libro naturæ, seu creaturarum; alia revelata ex libro scripturarum: Ergò etiam cultus Dei est alius

naturalis, alius institutus. 2. Qvia fide, spe, charitate, naturaliter colitur Deus: publica verbi prædicatione, Sacramentorum administratione, &c. per institutionem Dei. 3. Qvia primum præceptum de cultu naturali agit, secundum verò de cultu instituto. 4. Qvia Deus cognoscendus est qvoad naturam, & qvoad voluntatem suam: Ergò. Admonitio. Colamus ergo Deum & cultu naturali, id est, fide, spe, charitate, & cultu instituto, id est, publica verbi prædicatione, Sacramentorum administratione, precatione, fidelium combinatione incertos cœtus, ministrorum à Deo institutorum electione, Ecclesiasticæ disciplinæ curâ: 1. qvia aliàs nō habebimus integram religionem. 2. qvia sic vult Deus citato loco.

III. IV. Qvia est cultus naturalis?

Cultus naturalis est, &c. id est, cultus naturalis, n. fides, spes, charitas, invocatio, & auditio Dei est, prima pars religionis, qvæ ex naturali cognitione naturæ Dei vel ex illo honore, qvem vi creationis Deo debemus, dependet & oritur. An ita sit patet. Rom. 1. 21. ubi damnantur gentes, qvod Deū naturaliter cognoverint, sed eum cultu naturali non coluerint, id est, in eum non crediderint, speraverint, eum non amaverint, invocaverint, audiverint. Cur ita sit patet ex thesi. 4. Qvia nemo est, qvi Dei naturam ex contemplatione, creaturarum recte intelligit, qvin simul etiam necessario agnoscat in Deum esse credendum, & sperandum, Deum esse amandum, invocandum, & in omnib audiendum, id est, qvi naturaliter novit

Deum

703147

Deum existere, eumqve esse omniscium, omnipotentem, bonum, Authorem, & largitorem omnis boni, ille eum colit cultu naturali, id est, ille in Deum credit, sperat, Deum amat, adorat, audit. Informatio. Ergò. 1. cultus naturalis differt à cultu instituto, qvia ille pendet à cognitione naturali naturæ Dei: hic vero à cognitione supernaturali voluntatis Dei revelatæ. 2. cultus naturalis, &c. th. 5. 6.

V. Qualis est cultus naturalis?

Cultus naturalis, n. fides, spes, charitas, &c. est simpliciter necessarius ad salutem. An ita sit patet. Psal. 79. 6. Effunde, &c. ubi David imprecatur gentibus, qvod Deum naturaliter non cognoverint, eumqve sic cognitum naturali cultu non coluerint, id est, in eum non crediderint, speraverint, &c. qvod facere David non potuisset, si cognitio Dei naturalis, & illinc orta fides, spes, charitas, necessaria simpliciter ad salutem non fuisset. Sic. Ier. 10. 25. 2. Thess. 1. 8. Cur ita sit patet. 1. qvia cultus Dei naturalis à naturali Dei cognitione, vel ex illo honore, qvem vi creationis Deo debemus, depēdet, ut dictum thesi tertiâ. 2. qvia qvemvis, &c. id est, qvia cultus naturalis, ut fides illa, qvæ oritur ex naturali naturæ Dei cognitione, qvâqve sine Christo credimus in Deum, conjungitur suâ naturâ, & exercitio cum fide illa, qvæ oritur ex cognitione supernaturali voluntatis Dei revelatæ, qvâqve credimus in Deum per Christum, sine qvo non est salus. Act. 4. 12. Si ergo objicias: Cultus naturalis, id est, ex cognitione Dei naturali orta fides, spes, chari-

tas, adoratio, auditio Dei, est simpliciter necessaria ad salutem: Ergò cultu naturali, ut fide, spe, charitate, &c. orta ex cognitione Dei naturali meremur salutem, vel fide illâ qvâ credimus in Deum sine Christo (fides enim orta ex naturali cognitione non fertur in Christum, qvia Christi naturali cognitione cognosci neqvit, ut dictum l. 1. Med. c. 8. th. 79.) possumus salvari, sine fide orta ex cognitione supernaturali voluntatis Dei revelatæ, qvâ credimus in Deum per Christum sine qvo non est salus: At hoc est falsum: Ergò & illud. Resp. Conseq. negatur: qvia cultum naturalem, id est, fidem, spem ortam ex cognitione Dei naturali, non ideò dicimus necessarium esse ad salutem, qvod eo mereamur salutem, qvia salus est donum Dei Rom. 6. vel qvod fide orta ex cognitione Dei naturali, qvâ credimus in Deum sine Christo, salvemur; sed ideò, qvod fides illa, qvæ est cultus naturalis, qvæ oritur ex cognitione DEI naturali, qvâ in Deum sine Christo credimus, conjungitur in electis essentiâ suâ & exercitio cum fide illa, qvæ oritur ex cognitione Dei supernaturali, qvâ credimus in Deum per Christum, per qvem salvamur. Additur, in electis: qvia fides orta ex cognitione Dei naturali non conjungitur in reprobis cum fide salvifica orta ex cognitione Dei supernaturali. Informatio. Ergò cultus naturalis differt ab instituto cultu: 1. qvia ille simpliciter est necessarius ad salutem: simpliciter enim necessarium est, ut in Deum cognitum credamus, speremus, &c. ut dictum th. 4. sed hic ex hypothesi tantùm voluntatis Dei. 2. qvia sine illo absolutè non possumus salvari

703147

salvari, qvia est necessarius ad salutem absolutè; sed sine hoc secundum qvid tantùm non possumus salvari, qvatenus scil. Deus jam non vult, ut ordinarie secùs salvemur. 3. qvia ille est immutabilis, qvia ab initio omnes salvandi debuerunt eadem fide, spe, credere, sperare in Deum, &c. sed hic est mutabilis, qvia ab initio non omnes salvandi obligati sunt iisdem mediis externiis Deum colere, ut dictum ad cap. præcth. ultimam & dicetur infra. c. 13. th. 4.

VI. *Quantus vel qualis porro est cultus naturalis?*

Cultus naturalis, n. fides, spes, charitas, &c. fuit, est, & erit unus, & idem, vel immutabilis. Anita sit patet: 1. Ioh. 2. 7. Vetus, &c. id est, præceptum de observandis mandatis DEI fuit, est, erit unum, & idem. Cur ita sit patet: 1. Qvia cultus Dei naturalis dependet ex naturali Dei cognitione, vel ex honore, qvem vi creationis Deo debemus, ut dictum th. 3. & dicetur c. 13. th. 3. 2. Qvia cultus naturalis est simpliciter necessarius ad salutem, ut dictum th. 5. Informat. Ergò cultus naturalis differt à cultu instituto: qvia ille est, fuit, & erit, immutabilis; sed hic mutabilis est, fuit, & erit, ut dicetur c. 13. th. 4. Refutatio. Ergò 1. Cultus naturalis, n. fides, spes, charitas, &c. non est nova res; sed antiqvissima. 2. Una semper fuit ratio essentialis Deum religiosè colendi. Admontio. Ergò ne mutemus cultum Dei naturalem, seu essentialem, n. fidem, spem, &c. sed fixum retineamus; adeóqve eâ viâ conemur Deum colere, & in cœlum venire, qvo alii electi à mundi principio.

VII. Cultus naturalis quoto præcepto proponitur, & qvomodo?

Cultus naturalis primò præcepto præcipitur & qvidem & qvà internus, & qvà externus est. An ita sit patet. Matth. 27. 37. 1. Thess. 5. 23. 2. Cor. 6. 20. Cultus naturalis internus est velle credere, sperare in Deum, &c. Externus cultus naturalis est actu credere, sperare in Deum amare, invocare, audire Deum, ut dictum supra de actione virtutis interna, & externa. Cur ita sit patet.

VIII. 1. Qvia obedientia erga Deum interna & externa est una, & eadem, & sic cultus etiam Dei internus & externus est unus & idem, ut dictum th. 21. 25. Ergò unus & idem cultus DEI in uno & eodem præcepto mandatur. 2. Qvia præcepta secundæ tabulæ obedientiam internam & externam simul præcipiunt, ut patet, Matth. 5. 28. ubi præceptum 7. in 2. tabula Decalogi adulterium & cordis, seu internum, & operis, seu externum, prohibere dicitur. Ergò & primæ tabulæ præcepta, adeóqve & primum simul præcipit internum & externum Dei cultum. 3. Qvia si primum præceptum solum internum cultum mandaret, & secundum solum externum, tùm primum præceptum tantùm animam, & secundum tantùm corpus obligaret ad obedientiam erga Deum: At hoc alienum est ab omni ratione: Ergò & illud. Refutatio. Ergò errant, qvi dicunt primum præceptum tantùm internum cultum imperare, secundum verò externum, cum & primum & secundum præceptum imperet & internum & externum cultum

703147

tum. Admonitio. Naturali cultu colamus Deum, & internè & externè. 1. Cor. 6. 20. In primis tamè cultum Dei internum exerceamus. 1. Qvia illum Deus maximè reqvirit. Prov. 4. 23. 2. Qvia sine illo externus cultus est mera hypocrisis, est peccatum, & Deo displicet. Esa. 1. 11. 15. & c. 29. 13. & 61. 8. & 66. 3. Matth. 15. 7. 8. 9. 3. Qvia sine interno cultu Dei externus nihil prodest, & planè irritus est, ita ut infortunia ab hypocritis non arceat, etiamsi per multos annos continuaretur: ut Deus docet. Esa. 29. 1. 2.

IX. Quotuplex est cultus naturalis?

Duplex: n. vel tendens in Deum, ut bonum nostrum; vel tendens in Deum, ut bonum in se.

X. Quotuplex est cultus naturalis tendens in Deum, ut bonum nostrum?

Duplex: n. vel respiciens Deum, prout in præsentia noster est, ut fides; vel respiciens Deum, prout postmodo noster futurus est, ut spes. Ab hac thesi ad caput 13. primum præceptum explicatur: Non habebis DEOS alienos in conspectu meo, id est, in verum Deum crede, spera, eum ama, audi, invoca, &c. ubi primò, ut vides, occurrit fides: de qva in seqventibus.

XI. Quid igitur est fides?

Est virtus, &c. hoc est, fides est officium nostrum erga Deum, qvo propter veracitatem Dei promissionem ejus pro vera habemus, & in eo acqviescimus, qvod certò præstabit id, qvod promisit; ut, Deus promisit remissionem

nem peccatorum, & vitam æternam, qvod pro verò habeo, qvia promittens est verax, & acqvieſco in eo, qvod Deus certò remittet mea peccata, & me ſalvabit, & hoc ideò, qvia promittens non est mendax: qvod ita esse patet, Ioh. 3. 33. Qvi recipit ejus teſtimonium, id est, qvi pro vera habet Dei promiſsionem, is obſignavit Deum veracem esse, id est, is acqvievit in eo, qvod Deus promittens verax est, non mendax, ut homo. Rom. 3. 4. adeóqve dabit qvod promiſit.

XII. *Quæ ſunt requiſita fidei?*

Reqviſita fidei ſunt, 1. notitia rei à DEO teſtatæ. 2. affectio pia erga Deum. 3. aſſenſus adhibitus veritati teſtatæ. 4. acqvieſcentia in Deum ad bonum promiſſum conſeqvendum. 5. electio, vel apprehenſio boni promiſſi. An ita ſit patet, Ioh. 3. 33. Qvi recipit ejus teſtimonium, id est, qvi aſſentitur Dei teſtimonio (ubi aſſenſus præſupponit, notitiam rei teſtatæ, & piam erga Deū affectionem) is obſignavit Deum veracem esse, id est, is acqvievit in eo qvod Deus certò dabit, qvod promiſit, ubi acqvieſcentia ponit electionem, ſeu acceptionem boni à Deo promiſsi & dati. Cur ita ſit patet. 1. Qvia non poſſumus credere, qvod nullo modo cognoſcimus. 2. Qvia qvi Deum non amat, ei non credit. 3. Qvia fides divina est aſſenſus adhibitus veritati propter teſtimonium Dei. Ames. diſput. de fide divinæ veritate. th. 1. 4. Qvia qvi non acqvieſcit in eo, qvod Deus dabit id, qvod promiſit, is non acqvieſcit in eo, qvod Deus verax ſit; adeóqve

mendax

703147

mendacem putat eum esse. 5. Qvia fides est manus, pes moralis. Ioh. 1. 12. Qvotqvot eum exceperunt, id est, crediderunt in eum: excipere enim, vel accipere est manûs. Fides est etiam pes. Ioh. 6. 37. Qvi venit, id est credit: venire enim est pedum. Refutatio: Ergò Pontificii errant, qvi dicunt: 1. fidem posse esse sine notitia. Vend. l. 1. c. 24. th. 13. expl. 2. 2. fidem esse solum assensum: sic enim definiunt fidem: Credere est cum assensu cogitare, ut videre est in Scholast. Becani. Admonitio. Ergò si vis in Deum credere: 1. notitiam compares Dei & rerum ab ipso revelatarum. 1. qvia agnitio Dei præcipitur. Prov. 3. 6. 2. qvia est utilis. ibid. 3. qvia de cognitione Dei nobis gloriandum est. Ierem. 9. 24. 4. qvia magis Deo placet, qvam sacrificia. Hos. 6. 6. 2. Pie affectus sis erga Deum, seu Deum ames. 3. pro vero habeas omne revelatum Dei. 4. acqviesce in eo, qvod certò præstabit, qvod promisit. 5. Recipe, accipe, qvod offert. Acqviescentia in Deum est fiducia in Deum, ut Catechesis habet. Fiducia ergo in Deum est, qva acqviescimus, & confidimus nos certò cõsecuturos qvæcunqve nobis simpliciter pro sua gratia promisit, considerantes Dei immutabilem voluntatem, infinitam potentiam, veracitatem. De fiducia igitur observa. 1. In solo Deo simpliciter & per se fiducia est collocanda de omnibus rebus, & maximè de remissione peccatorum & vita æterna consequenda. Patet. 1. an ita sit ex exemplo eorum, qvi fiduciam suam in Deo posuerunt: ut exemplo. 1. Davidis. Psal. 11. 1. & 13. 6. & 16. 1. & 25. 20. & 26. 1. &

57. 2.

57. 2. Iudæorum. 2. Chron. 13. 18. 3. Iosaphati. 2. Chron. 20. 2. cur ita sit. 1. qvia nobis præcipitur. Prov. 3. 5. Psal. 4. 6. & 73. 3. 5. & 62. 6. 9. Esa. 26. 4. 2. qvia Deus nos providentia servat & tuetur. Psal. 4. 9. Esa. 26. 4. 3. qvia Deus succurrit omnibus in qvacunqve afflictione constitutis. Psal. 62. 2. & 37. 4. 5. 6. & 115. 8. Esa. 26. 5. 4. qvia fiduciam in Deo collocantes beati sunt. Psal. 2. 12. & 40. 5. Prov. 16. 20. Ierem. 17. 7. 5. qvia fiducia in Deum est utilissima. Prov. 22. 18. 19. & 28. 25. 2. Chron. 13. 18 & 16. 8. Psal. 3. 6. 7. & 21. 8. & 125. 1. Ier. 39. 18. 6. qvia parit in credentibus sanctam securitatem. Psal. 3. 6. Exhoitatio. Ergò ob dictas rationes acqviescamus in Iehova & fiduciam nostram firmiter collocemus in ipso.

XIII. *Quid judicas de illis fidei requisitis?*

1. Notitia. 1. est in intellectu: qvia cognitio est actus intellectus. 2. non constituit fidem: qvia si notitia fidem constitueret, infideles, hæretici, apostatæ, de qvibus infra, & Diaboli fidem haberent: qvia & illi habent notitiam rei à Deo testatæ.

XIV. 2. Pia affectio erga Deum testantem, acqviescentia in Deum ad bonum consequendum, electio seu apprehensio rei in testimonio à Deo exhibitæ. 1. sunt in voluntate: qvia Deum amare, acqviescere in Deo, eligere, accipere propositum bonum sunt actus voluntatis, ut dictum. l. 1. de fide. 2. constituunt fidem: qvia sunt virtutes & actus religionis, ut apparet ex seqq. 7. 8. cap.

XV. 3.

703147

XV. 3. Assensus. 1. est in intellectu: qvia assentiri est actus intellectus, ut dicit Author in Disput. de divina veritate. th. 1. 2. dependet à voluntate: qvia voluntas imperat intellectui, ut assentiatur veritati testatæ, ut dictum. l. 1. c 3. th. 5. 3. non est propria fidei virtus seu natura: qvia est fidei affectus: qvia pendet à pia erga Deum effectione (ut dictum. l. 1. c 3. th. 5.) qvæ est fidei virtus, seu natura, ut dictum thesi præcedenti. Additur, proprie: qvia vulgo assensus dicitur fides, ut videre est apud Authorem. l. 1. c. 3. th. 5. item Disput. de fid. div. ver. th. 1.

XVI. 4. Notitia, pia affectio, assensus, acqviescentia inchoant fidem, electio autem, seu apprehensio, qvâ bonum oblatum à Deo accipimus, perficit fidem. Igitur observa. Fidei natura consistit in electione, seu apprehensione Dei, & rei ipsius, qvæ in testimonio Dei nobis proponitur.

XVII. An fides consistat in apprehensione Dei patet. Deut. 30. 20. ubi adhærere DEO notat apprehendere, eligere Deum. Fidem cõsistere in apprehensione rei, qvæ in testimonio Dei proponitur patet. Psal. 119. 30. 31. ubi viam veritatis eligere notat apprehendere & eligere bonum in testimonio Dei propositum.

XVIII. Cur fides consistat in apprehensione Dei, & rei à Deo propositæ patet: qvia per fidem primò adhæremus Deo, & tùm postea cõsequenter inhæremus iis, qvæ à Deo nobis proponuntur, ita ut Deus ipse sit primum objectum fidei, & illud qvod proponitur à Deo secundarium. Refutatio. Ergò fidei natura non

consistit in notitia, & assensu, ut Pontificii volunt, contra. th. 13. 15. & l. 1. c. 3. th. 4. 16.

XIX. 1. Differtne fides hîc definita, a fide l. 1. c. 3. th. 1. & c. 26. th. 27. & c. 27 th. 17. definita?

Sic. 1. Qvia hîc fides est qvâ nitimur Deo ad bonum omne consequendum: ibi vero fides est qvâ nitimur Deo ad salutem tantum cõsequendam, ut vides. 2. Qvia, 1. fides l. 1. c. 3. th. 1. est principium, vel actus primus vitæ spiritualis, ut dictum l. 1. c. 2. th. 2. 2 fides l. 1. c. 26 th. 27. est relatio ad Christum, ut dictum. l. 1. c. 29. th. 8. 3. fides l. 1. c. 27. th. 17. est instrumentum justificationis: Hîc vero fides est, 1. actus secundus vitæ spiritualis, ex principio, seu actu primò vitæ spiritualis emanans, ut dicit Author hîc, & l. 1. c 2. th. 2. 2. virtus, seu qvalitas in nobis existens. 2. Fides integrum suum actum circa qvid exercere potest? Fides integrum suum actum, &c. id est, fides circa comminationes (ut si non feceris morte morieris. Gen. 2. 17. Maledictus eris in civitate. Deut. 28. 16 & seqq.) præcepta (ut honora parentes: sanctifica Sabbathum, &c) prædictiones (ut non relinqvetur hîc lapis super lapidem. Matth. 24. 2. & seqq. Sic. Ioh. 13.) notitiam, piam affectionem, assensum potest exercere, qvia hæc Dei testimonia possumus cognoscere, possumus pie affecti esse erga Deum testantem, possumus his testimoniis assentiri; sed acqviescentiam, & electionem circa illa exercere non potest, qvia in illis Dei testimoniis non proponitur bonum consequendum, qvod acqvi-

703147

acqviescentia & electio respicit: fides vero circa promissiones, ut credes, & salvaberis, &c. & notitiam, & piam affectionem, & assensum, & acqviescentiam, & electionem exercere potest: qvia debemus: 1. cognoscere Dei promissionem. 2. amare promittentem. 3. assentiri promissioni Dei. 4. acqviescere in Deum ad bonum consequendum. 5. eligere, seu acciperе bonum promissum. 3. Theologi nostri qvare fidei objectum dicunt esse promissiones præcipuè? Qvia fides omnes suos actus circa promissiones exercere potest, ut dictum.

XX. *Quod est primarium fidei subjectum?*

Primarium fidei subjectum est voluntas. An ita sit patet. Prov. 4. 23. Ex corde, id est, voluntate, prodeunt actiones vitæ, qvales sunt fides, ut est virtus, spes, charitas, &c. Sic. Ioh. 1, 12. ubi excipere est credere: excipere autem est voluntatis, Sic. Ioh. 6. 35. ubi venire est credere: venire autem est voluntatis. Cur ita sit patet. 1. qvia fides à voluntate dependet, qvia nemo intellectu assentitur alicui rei testatæ, nisi velit, dicimus enim in fide humana, credo si volo: Ergò primarium subjectum fidei est voluntas. 2. qvia observantiæ primarium subjectum est voluntas. c. 1. th. 35. 3. qvia Theologiæ subjectum est voluntas: Ergò & fidei, qvæ est pars Theologiæ. 4. qvia virtutis subjectum est voluntas: Ergò & fidei, qvæ est virtus. 5. qvia fides consistit in electione, seu apprehensione propositi, qvæ est actus voluntatis, ut dictum. th. 16. Refutatio. Ergò errant: 1. Pōtificii,

tificii, qvi fidei subjectum dicunt esse intellectum. 2. illi, qvi fidem collocant partim in intellectu, partim in voluntate. Obj. Notitia & assensus fidei est in intellectu: Ergò primarium subjectum fidei est intellectus. Resp. Propter notitiam, & assensum, intellectus fidei est subjectum secundarium: qvia notitia, & assensus fidei dependet à voluntate, ut dicit Author hic, & dixit supra. l. 1. c. 3. th. 4. 5. cum. th. 15. hujus capitis. Reliqvas objectiones vide in Thoma 2. 2. q. 4. art. 1.

XXI. *Qvod est objectum fidei materiale?*

Objectum fidei divinæ qvod, vel materiale, est omne id, qvod Deus revelat, proponit credendum. Vel, id, qvod fide divina credendum est, est omne id, qvod Deus nobis qvoqvo modo dicit, revelat, proponit credendum. An ita sit patet. Act. 24. 14. Ioh. 3. 33. Qvares, qvi solet Deus nobis revelare, proponere rem credendam? Aliqvando spiritu, qvo aliqvid suggerit, ut olim. 2. Petr. 1. 21. aliqvando verbo, qvo aliqvid dicit credendum, vel faciendum, ut olim. Matth. 3. 17. aliqvando publice, in Ecclesia, seu cœtu fidelium, ut olim. Act. 2. 37. aliqvando privatim, cum domi Biblia legimus, vel aliqvis docet, ut olim. Act. 8. 30. Cur ita sit patet. 1. Qvia fidei humanæ objectum materiale est qvicqvid ab hominibus proponitur credendum. 2. Qvia fides divina est assensus adhibitus veritati à DEO testatæ. Refutatio. Ergò non id est fide divina credendum primario, qvod Ecclesia credendum dicit, ut pontifi-

cii.

703147

cii docent, ut planius dicemus thesi sequente.

XXII. Estne absolute necessarium, ut id, quod Deus proponit credendum, etiam Ecclesia, id est, concilium sacerdotum, à Papa convocatum, proponat credendum?

1. Non est absolutè necessarium, ut id, quod Deus proponit credendum, etiam Ecclesia id credendum esse dicat nec quoad se, seu rem credendam, quia ea talis natura est, ut per se fidem mereatur; nec quoad nos, seu credentes, quia alias Abrahamus, & alii Prophetæ, revelatis à DEO non credidissent, sine Ecclesiæ, seu concilii Sacerdotum, propositione, seu svasione: at illos non credidisse revelatis Dei, sine Ecclesiæ propositione, svasione, repugnat: 2. scripturæ, quæ testatur eos credidisse. Rom. 4. Hebr. 11. 2. rationi sanæ: 1. quia tunc nulla fuit Ecclesia Papalis, id est, concilium Sacerdotum. 2. quia sicut id, quod Rex proponit, non requirit aliorum propositionem, seu svasionem: Sic id, quod Deus ipse proponit non requirit Ecclesiæ Papalis præcipuè propositionem, seu svasionem: si enim sine Ecclesiæ propositione non crederes Dei propositioni, pluris faceres Ecclesiam, quàm Deum. Obj. Pont. Imò nec Abrahamus, nec alii Prophetæ crediderunt revelatis Dei, sine aliqva Ecclesiæ propositione, svasione: Ergò propositio Ecclesiæ est absolutè necessaria ad faciendam rem credendam saltem quoad nos. Resp. Antecedens falsum probabimus esse. Cur ergo hoc tàm

impudenter asserunt Pontificii? Ut Ecclesiæ larvatæ, id est, concilii Sacerdotum, mentitam authoritatem, ab istiusmodi argumentis (n. Abrahamus, & alii Prophetæ crediderunt propositis sibi à Deo sine ulla Ecclesiæ svasione) : Ergò Ecclesiæ propositio non est absolutè necessaria ad rem credendam faciendam) vindicare possint. 2. Secundum qvid necessarium est hodiè, ut id, qvod Deus dicit credendum etiam Ecclesia dicat credendum esse, qvatenus Ecclesia est curata, ut Deus rectè colatur, & verbum ejus ab omnibus recipiatur : Concilium Sacerdotum vocamus larvatâ Ecclesiam : qvia certè tantùm larva est Ecclesiæ : qvia ei definitio Ecclesiæ nec mysticæ, nec institutæ convenit. Dicimus etiam concilii Sacerdotum authoritatem mentitam : qvia magnificam illam authoritatem, qvam usurpat, à Christo datam esse mentitur.

XXIII. *Objectum materiale fidei divinæ estne complexum, vel incomplexum?*

Hoc objectum, &c. hoc est, objectum materiale fidei divinæ ex parte ipsius rei creditæ est aliqvid incomplexum scilicet res ipsa, de qva fides habetur; sed ex parte credentis est aliqvid complexum enunciabile. Patet. 1, an ita sit. Rom. 4. 21 ubi dicimur credere promissioni, qvæ est res complexa, res autem illa, de qva est promissio, est res incomplexa. Sic. Hebr. 11. 13.

XXIV. 2. cur ita sit. 1. Qvia actus credendi non terminantur ad axioma; sed ad rem

703147

rem, qvia non formamus axiomata, nisi ut per ea de rebus cognitionem habeamus, sicut in scientia, sic & in fide. 2. Qvia intellectus humanus ea, qvæ ex se simplicia, seu in complexa sunt, secundum qvandam complexionem cognoscit. 3. Qvia fides est media inter scientiam, & opinionem: Media autem & extrema sunt ejusdem generis. Cum ergò scientia & opinio sint circa enunciabilia, videtur qvod similiter fides sit circa enunciabilia: & ita objectum fidei cum sit circa enunciabilia est aliqvid complexum. Refutatio. Ergò objectum fidei materiale non est tantùm in complexum aliqvod, ut qvidam Scholastici volunt. Obj. Expositio fidei in Symbolo continetur: sed in Symbolo non ponuntur enunciabilia, sed res, non enim dicitur ibi, qvod Deus sit omnipotens, sed credo in Deum omnipotentem: Ergò objectum fidei non est enunciabile, sed res. Resp. In Symbolo tanguntur ea de qvibus est fides, in qvantum ad ea terminatur actus, ut ex ipso modo loqvendi apparet: actus autem credentis non terminatur ad enunciabile, sed ad rem: non enim formamus enunciabilia, nisi ut per ea de rebus cognitionem habeamus, sicut in scientia ita & in fide. Thom. 2. 2. q. 1. art. 2. Admonitio. Ergò in scriptura non tantùm complexa, sed & incomplexa credamus.

XXV. *Qvod est objectum formale fidei divinæ?*

Objectum fidei qvo, vel formale, est Deus ve-

racitas, seu fidelitas. Vel, id, propter qvod res à Deo revelatas, & propositas credimus, est Dei veracitas, seu fidelitas in testando. An ita sit patet: Hebr. 13. 11. Qvod fidelem, &c. id est, Sara credidit DEI promissioni de semine suo multiplicando, propter fidelitatem DEI promittentis. Sic. Tit. 1. 2. Cur ita sit patet: 1. Qvia ratio formalis fidei est veritas in dicendo, id est, DEI veracitas, seu fidelitas revelantis aliqvid certò, qvia de natura fidei est in communi, ut innitatur authoritati testantis (Fides enim hac in re differt ab opinione, scientia, experientia, seu visione & sensu: fides enim sua naturâ nititur authoritate testantis, opinio nititur suâ naturâ ratione probabili, scientia nititur suâ naturâ ratione immutabili, experientia nititur suâ naturâ rei evidentiâ. Ames. disp. de fidei veritate, th. 1.) authoritas autem testantis est ipsius veracitas, seu fidelitas. Patet rationem formalem fidei, propter qvam promissioni Dei credimus, esse veritatem Dei in dicendo. Tit. 1. 2. Promiserat, hoc est, ideò credimus, & conseqventer speramus vitam æternam: qvia eam promisit Deus verax, seu fidelis. 2. Qvia fides est circa simplicem, & semper existentem veritatem: hæc autem est veritas prima, id est, veracitas DEI testantis. Informatio. Ergò: 1. Illa propositio est verissima, qvicqvid tenemur credere fide divina est verum. Cur ita sit patet: 1. qvia objectum fidei formale est veracitas Dei in testando. 2. qvia fide divina nihil debet credi, nisi qvod Deus testatur: Deus autem testatur, qvatenus est verax: veracitas autem in testo-

omni

703147

omniscientè nô potest separari à testimonii veritate: Qvod patet tùm an ita sit. 1. Cor. 15. 14. 15. Christus, &c. id est, si testimonium non sit verum, testis est falsus: tùm cur ita sit, qvia nisi hoc admittatur, qvicqvid Deus testatur verum est, consequentia ista omnium firmissima nihil omninò valeret, Deus hoc testatur aut illud: Ergò verum est. Refutatio. 1. Ergò fides divina non potest esse, &c. id est, fidei divinæ non potest subesse falsũ, seu fide divina nõ possumus falsum credere, ut dicit Thomas 2. 2. q. 1. art. 3. Objectiones refutat. Amesius. Disput. de fide divinæ veritate, th. 4. qvem etiam vide l. 4. cas. c. 2. q. 6. 2. Ergò errant, qvi formale objectum fidei non tantùm veritatem primam esse docent, ut videre est in Thoma. 2. 2. q. 1. art. 1. Obj. Res multas à Deo revelatas credimus propter dictamen rectæ rationis: Ergò nõ tantùm veritas Dei testantis est formale objectum fidei. Resp. Conseq. negatur: qvia credimus res multas revelatas propter dictamen rectæ rationis, non ut rationem formalem, sub qva; sed ut causam impulsivam. Admonitio. Ergò res à Deo revelatas certò credamus: qvia eas revelat Deus mentiri nescius, id est verax.

XXVI. *Qualis est fides nostra?*

Fides nostra qvoad objectum, seu respectu credendæ promissionis est firmissima. An ita sit patet. Rom. 4. 20. Ad hanc, &c. ac plenè persvasum, &c. ubi Abrahami fides respectu objecti sui, seu credendæ promissionis, fuit firmissima, seu nihil dubitans de promissione DEI

ipsi

ipsi facta, de semine multiplicando. Cur itaq; sit patet: qvia formale objectum fidei est veracitas Dei, seu qvia Deus qvi promittit, & testatur nobis aliqvid est verax, fidelis, non mendax, & fallax. Additur, qvoad objectum: qvia fides qvoad subjectum, seu respectu credentis non est semper firmissima. An ita sit patet, Rom. 4. 20. sed corroboratus, &c. ubi fides respectu Abrahami credentis corroborata dicitur esse. Sic fides etiam in Davide nunc firma est, seu nihil dubitans, ut, Psal. 23. 4. nunc vero est infirma, seu multum dubitans, ut. Psal. 31. 23. Cur ita sit patet: 1. qvia credens multis tentationibus est obnoxius. 2. qvia credens multas imperfectiones habet. Nam mens nunqvā sic illuminata est, qvin maneant multæ ignorantiæ reliqviæ: nunqvā sic est animæ stabilitus qvin multum hæreat dubitationis. Hoc igitur est verum fidei exercitium, repugnare naturali dubitationi, diffidentiæ, ignorantiæ, & illi opponere promissionem, & petere, & expectare, ut confirmemur à DEO, sicut ille ait, credo Domine, adjuva incredulitatem meam. Marc. 9. 24. Confirmatur autem fides in credente, ut det gloriam Deo, id est, affirmet Deum esse veracem, omnipotentem, ut dicitur. Ioh. 3. 33. Obj. præocc: Fides in nobis aliqvando vacillat, dubitat, ut in Petro. Matth. 14. 28. Ergò fides nō est firma qvoad objectū. Resp. Conseq. negatur: qvia fides vacillat, dubitat non ratione sui & objecti, de qvo propter veracitatem Dei nihil dubitat, sed ratione subjecti, seu credentis, qvi naturali ignorantia, diffidentia, & dubitatione laborat.

XXVII.

703147

XXVII. Utriusque objecti sufficiens, & certa repræsentatio proponiturne nobis in scriptura?

Utriusqve objecti, id est, fidei objectum & materiale, & formale, seu & rem credendam, & causam eam credendi scriptura sufficienter, & certò nobis proponit, & describit. An ita sit patet. Rom. 16. 26. ubi Evangelium revelatum, notat objectum fidei materiale, seu rem credendam: imperium verò, seu authoritas Dei, notat objectum fidei formale, seu causam eam credendi. Sic. 2. Tim. 3. 15. sacræ literæ te possunt sapientem reddere ad salutem, qvod dici non posset, si scriptura nobis & rem omnem credendam, & causam sub qva ea credi debet, sufficienter, & certò nobis ob oculos non posuisset.

XXVIII. Cur ita sit patet. 1. Qvamvis enim, &c. &c. id est, qvia in Scriptura Sacra & objectum fidei materiale, seu res credenda, n. revelatum, aut testimonium Dei, & objectum fidei formale, seu ratio credendi, n. veracitas Dei testantis, & revelantis, reperitur, ut vidimus in locis. th. 21. 25. 27. subjectis. Si ergo objicias: scriptura sufficienter continet in se & rem credendam, & rationem credendi: Ergò sufficit scriptura ad efficiendam in nobis fidē. Resp. Conseq. negatur, qvia licet Scriptura S. sufficienter contineat in se & rem credendam, & rationem credendi; tamen in cordibus nostris non sufficit fidem efficere; sed requiritur lumen, & testimonium Spiritus Sancti fidem in cordibus nostris per scripturam efficientis. 1. Cor.

1. Cor. 12. 9 & augentis. Marc. 9. 24. 2. Qvia secus Scriptura Sacra non esset perfecta. 3. Qvia secùs non esset verum illud. 2. Tim. 3. 15. 4. Qvia secùs opus esset testimonio humano. 5. Qvia secùs incredulitas hominum excusabilis aliqvo modo esset.

XXIX. Refutatio. Ergò. 1. Fides divina non potest, &c. hoc est, non ideò debes hoc vel illud credere, qvia Ecclesia dicit, vel aliud aliqvid in Ecclesia te movet, sed ideò. 1. Qvia id revelavit Deus. 2. Qvia Deus id revelans est verax. 3. Qvia Spiritus S. persvadet hoc credendum esse, ut supra. l. 1. c. 3. th. 12. dictum.

XXX. 2. Illud principium à qvo fides, &c. hoc est, fides nostra non à testificatione Ecclesiæ oritur, nec ab ea in credendo dependet; sed oritur à revelatione divina, & ab illa in credendo dependet: qvod patet, 2. Petr. 1. 20, 21. cujus loci sensum dedimus, l. 1. c. 3. th. 12.

XXXI. Quotuplex est divina fides?

Duplex: partim implicita, partim explicita. Observa ergo. Fides divina est partim implicita, id est talis, qva fidei veritates, id est, omnia Dei revelata credimus, id est, cognoscimus, pro veris habemus, acceptamus in genere. An ita sit patet. Act. 24. 14. Psal. 119. 86. Cur ita sit patet. 1. Qvia in hac vita non possumus omnes articulos fidei distinctè in particulari cognoscere, & credere. 2. Qvia si revelata Dei, in genere pro veris non habeamus, Deum veracem esse in omnibus non credimus. Ioh. 3. v 33. Obj. Fidem implicitam impugnat Vendelinus. l. 1. c. 24. th. 13. expl. 3. Ergò fi-

703147

ò fides divina non est partim implicita. R. Cõseq. negatur, qvia Vendelinus impugnat fidem implicitam Pontificiorum: qvæ differt à nostra. 1. qvia illorum est sine omni notitia: nostra verò cum cognitione aliqva. 2. Illorum est, qvâ qvis in genere credere debet, qvicqvid Ecclesia credit, etsi nescit, qvid Ecclesia credat: nostra verò est qva creduntur revelata Dei, qvæ scriptura continet, etsi distinctè illa in semetipsis non cognoscantur. Admonitio. Ergò. 1. revelata Dei non tantùm in particulari credamus, seu pro veris habeamus. 2. credamus, id est, proveris habeamus, qvæcunqve in scriptura continentur, etsi omnia nesciamus.

XXXII. *Quid est fides implicita, confusa, obscura?*

Fides implicita, &c. hoc est, fides implicita est, qvâ omnia revelata DEI in Scriptura Sacra confusè, & obscurè credimus, seu cognoscimus, pro veris habemus, acceptamus Duo ergo facit homo hâc fide divina: 1. subjicit intellectum, &c. id est omnia, qvæ Deus in scriptura revelavit confusè cognoscit, pro veris habet. 2. conseqventer acceptat, &c. id est, omnia Dei revelata in scriptura confusè acceptat, probat.

XXXIII. *Quod est commune illud principium, quo continentur omnia implicite, seu confusè credenda?*

Commune principium illud, in qvo sunt omnia implicitè, confusè credenda, est Scriptura Sacra. An ita sit patet. Act. 24. 14. Cur ita sit patet. 1. Qvia in Scriptura Sacra sunt, omnes

regulæ, qvæ credendæ & faciendæ sunt. 2. Qvia omnes revelationes divinæ, qvæ credendæ sunt in scriptura continentur. 3. Qvia fide divina id solū credere tenemur, qvod in scriptura reperitur. 1. Cor. 2. 5. Refutatio. Ergò commune principium, in qvo implicite credenda continentur, non est Ecclesia, ut pontificii docent, ut dictum supra.

XXXIV. *Quis credit implicite, seu obscurè omnia, quæ in scripturis continentur?*

Ille implicitè, obscurè credit omnia, qvæ in scripturis continentur, vera esse, qvi credit scripturam esse undiqváqve veram. An ita sit patet. Psal. 119. 86. cum versu 18. 32. ubi David, qvia totam scripturam veram esse credebat, credebat etiam illa omnia vera, qvæ in scriptura continebātur: credebat enim illa esse mirabilia, & sanctè custodienda, qvæ nondùm satis intelligebat, id est, qvæ tantùm confusè, id est, in communi eorum principio cognoscebat. Cur ita sit patet: qvia qvi totum credit, ille & partes ejus credit; qvi enim totum cognoscit, ille & partes totius, ut enim res se habet in scientia, sic se habet in fide. Admonitio. Ergò credamus totam scripturam veram esse. 1. qvia sic omnia qvæ in ea continentur vera esse credimus, 2. qvia sic aspirabimus ad cognitionem & observationem eorum, qvæ in ea continentur. 3. qvia tota scriptura divinitus est revelata, & utilis ad informationem, reformationem, &c.

XXXV. *Qualis est fides implicita?*

Fides

703147

Fides implicita est bona, & necessaria, sed nō est per se sufficiens ad salutem, neqve est vera fides, sine fide explicita. An utrumqve ita sit patet. Act. 24. 14. ubi Paulus. 1. confessionē edit de fide implicita, qvam non edidisset, si bona & necessaria non fuisset. 2. edit etiam confessionem de fide explicita resurrectionis mortuorum v. 15. qvod non fecisset si implicita sufficiens ad salutem & per se vera fides fuisset. Psal. 119. 368. 33. ubi David 1. cupit scire, qvæ in scriptura continentur: qvod non fecisset, si fide implicita ea non credidisset. 2. cupit distinctè scire, qvæ ante confusè cognoscebat: qvod non fecisset, si notitiam fidei implicitæ sufficientem ad salutem, & per se veram credidisset. Cur prius membrum ita sit patet? qvia bonum, & necessarium est in scriptura omnia in genere, seu confusè cognoscere, pro veris habere, & acceptare. Cur posterius membrum ita sit patet: 1. Qvia fides implicita per se, id est, sine explicita fide, non est sufficiens ad salutem, qvia non apprehendit Christum eum enim distincte non cognoscit. 2. Qvia fides implicita per se, id est, sine fide explicita, non est vera fides, qvia non amplectitur Christum Salvatorem, qvia eum distinctè non cognoscit: qvod patet, Rom. 10. 14. Qvomodo credent ei, de qvo non audiverunt, id est, nulli amplectuntur eum, qvem distinctè non cognoverunt. Refutatio. Ergò si nostra fides implicita non est sufficiens ad salutem, nec per se vera fides sit, multominus Pontificiorum implicita fides sufficiens est ad salutem & per se vera fides est. Admonitio. Ergò ne simus contenti

fide implicita, sed aspiremus ad explicitam.

XXXVI. Quid est fides explicita, seu distincta, clara?

Qvâ, &c. id est, fides divina est partim explicita, id est, talis, qva DEI revelata credimus, id est, cognoscimus, pro veris habemus, acceptamus distinctè in semetipsis, & in particulari. An ita sit patet. Rom. 10. 14. Sic. Act. 24. 15. ubi Paulus fide explicitâ distinctè credit resurrectionem mortuorum. Sic Apostoli fide explicita distinctè in semetipsis credidérunt articulos 12. fidei in Symbolo Apostolico. Cur sit ita patet. 1. Qvia fides implicita nō est sufficiens ad salutem. 2. Qvia necessaria medijs salutis necessario explicite, id est, in se se, & in particulari, distinctè & clarè cognoscere credere debem⁹. Adm. Ergò revelata Dei non tantùm in communi, confusè credere velimus; sed etiam in particulari distinctè, qvia non illo, sed hoc modo habebimus salutem, & veram fidem.

XXXVII. Quæ sunt objecta fidei explicitæ?

Fides explicita, &c. id est, necessario explicitè, id est, in se se distinctè, & clarè credenda sunt, qvorum cognitio necessitatem medij habet ad salutem. An ita sit patet. Hebr. 6. 1. ubi salvandi necessario explicitè credebant doctrinam resipiscentiæ, fidei. Sic. 2. Cor. 4. 3. ubi salvandi necessariò intelligunt, & credunt explicitè Evangelium, seu doctrinam de Christo, non salvandi contra. Qværes, qvæ credenda sunt explicitè? Duplicia sunt illa: ad salutem absolutè necessaria, ut 12. articulari Symboli Apostol-

703147

postolici; vel secundum qvid: ut alia omnia in scriptura: sicut qvod Abraham habuit duos filios: qvod David fuit filius Isai, &c. Illa fide explicita necessariò credenda sunt: hæc verò non item. Cur ita sit patet: qvia sine cognitione, & fide illorum explicita salvari nemo potest. Ames. de cas. l. 4. c. 2. q. 2. Vend. l. 1. c. 24. th. 18, expl. 4. Obj. Nullus debet credere, qvod non est in ejus potestate: At credere aliqvid explicitè non est in hominis potestate. Rom. 10. Qvomodo credent, &c. Ergò credere aliqvid explicitè homo non debet. Resp. Homo qvæ non potest sine auxilio Dei, potest cum auxilio Dei. Thom. 2. 2. q. 2, art. 5. Refutatio. Ergò errant Scholastici qvidam, qvi nihil fide explicita credendum esse putant. Admonitio. Ergò omnia ad credendum à Deo proposita; sed præcipuè, & necessariò illa, qvæ ad salutem absolutè necessaria sunt, ut articulos fidei, fide explicita, id est, in se se credere studeamus.

XXXVIII. *Quanta est necessitas fidei explicitæ?*

Fides magis, &c. id est: 1. Novi Testamenti fideles clarius, & distinctius debent scire, & credere, qvam fideles V. T. An ita sit patet. 2. Cor. 3, 18. ubi in lege, seu ante adventum Christi, facies Christi dicitur tecta, typis & umbraculis scilicet, sed in Evangelio, seu post adventū Christi, facies Christi est retecta. Sic. v. 12, 13. Sic. Ioh. 1. 17. Cur ita sit patet; qvia in N. T. credenda clarius proponuntur, sed in V. T. obscurius: Qvia N. T. est lux V. T. Institutio.

tutio. Ergò plura debemus nos scire, & credere, qvam fideles V. T. Admonitio. Ergò admonitamur omnia credenda distinctè in se se cognoscere, credere: qvia nobis minùs sufficit in communi credere, qvam V. T. fidelibus.

2. Doctores Ecclesiarum omnia distinctius, planius & clarius debent scire & credere, qvam auditores. Hebr. 5. 12. Sic, Matth. 25. 14. 15. Cur ita sit patet: 1. Qvia Doctores, Pastores plebem debent docere, 2. Qvia cæcus non potest cæcum ducere. Obj. Schol. Simplices examinantur de subtilitatibus fidei: Ergò omnes tenentur explicitè omnia credere. Resp. Antecedens non est verum, nisi qvando habetur suspicio qvod ab hæreticis sint depravati, qviin his, qvæ ad subtilitatem fidei pertinent, solent fidem simplicium depravare. Thom. 2. 2. q. 2. art. 6. Correctio. Ergò indigni sunt cathedra, qvi nec plus sciunt, credunt, nec distinctius qvàm alii. Hos. 4. 6. Adm. Ergò Doctores, Pastores, Præceptores, plus laborate, scite, credite, & plenius, qvam auditores vestri, qvia alios erudire alios, & ad fidem multarum rerum adducere nequitis.

3. Homines majus donum cognitionis habentes, item Parentes, Domini, Magistratus, Præfecti, omnia distinctius, clarius, planius, debent scire, credere, qvam eorum subditi. Ani ita sit patet, Luc. 12. 48: Exemplo Abrahami, Gen. 8. 19. Davidis, &c. Cur ita sit patet. 1. Qvia illi perfectioris institutionis occasionem acceperunt à Deo, qvàm hi. 2. Qvia illis horum cura commissa est & qvoad corpus, & qvoad animam. Ames. de cas. l. 5. c. 20. & segq.

Thomas

703147

Thom. 2. 2. q. 2. art. 6. Correctio. Ergò mali Parentes, Mariti, Domini, &c. sunt, qvi inferioribus nec plus sciunt, & credunt, nec clariùs: Admonitio. Ergò mariti, Parentes, &c. allaborate plus scire, credere, & qvidem planiùs, qvam vestri inferiores, qvia vos tenemini eos docere, & ad fidem adducere.

XXXIX. 1. *Qvis est externus fidei actus?*

Est confessio, qvæ est internæ fidei, qvæ est in corde, externa professio, manifestatio, qvæ fit ore, & opere. Rom. 10. 10. Corde creditur ad justitiam, & ore fit confessio ad salutem. 2. Externa fidei confessio est ne necessaria ad salutem.

1. Externa fidei confessio necessaria est ad salutem. An ita sit patet. Rom. 10. 9. 10. Sic. 1. Petr. 3. 15. Cur ita sit patet. 1. Qvia Deus præcipit. 1. Petr. 3. 15. 2. Qvia promissionem habet salutis. Matth. 10. 32. Rom. 10. 10. 3. Qvia confessionis externæ neglectus adjunctam habet maximam comminationem. Matt. 8. 38. Luc. 9. 26. & 18. 8. 2. Tim. 2. 12. 4. Qvia externa confessio est ad aliorum ædificationem, ejusqve neglectus est scandalosus. Phil. 1. 12. & 2. 12. 16. 5. Qvia facit ad gloriam Dei. Phil. 1. 20. cujus negatio magnâ Dei contumelia afficit. Luc. 9. 26. Amesius l. 4. cas. c. 3. q. 1. & inde Vend. l. 1. c. 24. th. 18. expl. 8. Polan. l. 9. c. 27. Refutatio. Ergò errant: 1. Scholastici qvidam negantes necessariam esse fidei confessionem, ut vides in Thoma 2. 2. q. 3. art. 2. 2. Illi qvi docent ali-

qvem salva conscientia damnato cultui adesse posse, si alienam ab eo mentem conservet: Admonitio. Ergò. 1. fidem nostram nunqvam abnegemus: aut contrariũ fidei veræ ullo modo ore vel opere confiteamur; adeoqve ne damnato cultui Pontificiorum, Socinianorum, Turcarum, &c. adesse velimus: Sic enim opere nostram fidem abnegamus, eorum autem confiteri videmur.

2. Externa fidei confessio qvoad animi præparationem & dispositionem semper necessaria est ad salutem. An ita sit patet. 1. Petr. 3. 15. Estote autem semper parati, &c. exemplo Stephani. Act. 7. 2. Pauli. Act. 22. 1. & 26. 2. 3. Cur ita sit patet. 1. Qvia præparatio animi requiritur ad cultum Dei omnem. Infra. c. 14. th. 11. 2. Qvia sine præparatione animi hæsitabit lingva in edenda confessione, & defendenda religione vera. 3. Qvia actio virtutis fluit ex dispositione virtutis. Matth. 12. 35. supra. c. 3. th. 1. Admonitio. Estote ergò semper parati ad respondendum cuilibet petenti à vobis rationem eius spei, qvæ in vobis est.

3. Externa fidei confessio qvoad actum ipsum non semper est necessaria ad salutem; sed tantùm suo loco & tempore, id est, tunc, cum eam Dei gloria, & proximi ædificatio postulaverit. An ita sit patet. Matth. 7. 6. Sic. Rom. 10. 10. exemplo Christi non semper respondentis interrogantibus. Cur ita sit patet: 1. Qvia medii necessitas censetur ex relatione, qvam habet ad finem. 2. Qvia confessio est legis Dei affirmativæ: At lex Dei affirmativa etsi semper obliget; tamen non obligat ad sem-

703147

semper; obligat enim tantùm suo loco, & tempore. Informatio. Ergò 1. Ubiqve sine discrimine, confiteri qvod credimus, neqve necessarium est, neqve conveniens: Ut si qvis furiosus insurgeret evaginato gladio, & diceret, qvi fatetur se Christianum esse, interficitur, apud eum tùm temporis fidem confiteri non esset consultum, qvia tunc non pertinet ad gloriam DEI, & salutem proximi. 2. Cum de fide publicè rogaris ab aliena religionis magistratu, qvem revereri tenetis, confessio est necessaria: qvia tùm pertinet ad Dei gloriam, salutem tuam, & aliorum. Matth. 10. 18. Admonirio. Ergò postulante Dei gloria, & salute proximi, edamus confessionem fidei, vel verbo, vel scripto, etiam cum periculo vitæ temporalis. Luc. 9. 26. idqve cum lenitate, seu sine ira, & reverentia, seu sine contemptu superiorum interrogantium de confessione fidei. Exemplo Stephani. Act. 7. v. 2. & Pauli. Act. 22. v. 1.

XL. 1. *Quid conjuncta esse debet externæ fidei confessioni?*

Perfistentia, seu constantia, qva contemtis omnibus periculis, & morte ipsa, perseveratur in confessione usqve ad finem. Patet. 1. ani ita fit ex exemplo. 1. Martyrum. Hebr. 12. & 13. 7. 2. Magorum. Matth. 2. 2. Cur ita fit. 1. qvia mandatur à Christo. Ioh. 12. 26. Si qvis mihi ministret seqvatur me, id est, mortem subeat potiùs, qvam à veritate desciscat, & alios non luceretur. Apoc. 2. 10. 2. Thess 2. 15. 2. qvia præmium habet salutem æternam. Matth. 24. 13. Ioh. 12. 26. Hebr. 10. 35. & seqq.

Apoc.

Apoc. 2. 7. 11. 17. & 3. 5. 12. 21. Exhortatio. Ergò perfistamus ad finem usque in confessione veritatis cœlestis exemplo sanctorum ; & ne à veritate exemplo apostatarum recedamus.

2. *Quid efficit perfistens, seu perseverans externa fidei confessio, cum vitæ temporalis detrimento ?*

Perfistens seu perseverans externa fidei confessio, cum vitæ temporalis periculo, maximè honorificum testimonium tribuit veritati, & Deo. Anita sit patet. Phil. 1. 20. Ioh. 21. 19. exemplo Eliæ, Pauli, Stephani. Cur ita sit patet : 1. Qvia abnegatio confessionis fidei, ob vitæ temporalis periculum, maximâ contumeliâ afficit Deum. Luc. 9. 26. Ergò confessio fidei cum vitæ temporalis periculo maximâ gloriâ afficit Deum. 2. Qvia confessio fidei cum vitæ temporalis periculo est indubitatum testimonium de Deo, ejusqve veritate. 3. Qvia confessio fidei sine periculo vitæ temporalis honorificum testimoninm tribuit Deo, & veritati ejus : Ergò confessio fidei cum vitæ temporalis periculo maximè honorificum testimonium tribuit Deo. Admonitio. Ergò confessionem edere de veritate etiam cum sanguinis & vitæ profusione, ne recusemus. Exemplo Prophetarum. Hebr. 11. Stephani. Actorū. 7. Petri. 2. Petr. 1. 4. cum Ioh. 21. 19. Pauli, Philip. 1. 20. Christi ipsius.

3 *Quî vocatur perseverans externa fidei confessio, cum vitæ temporalis periculo ?*

Perse-

703147

Perseverans externa fidei confessio cum vitæ tẽporalis periculo vocatur per excellentiã Martyrium. Observa ergo, Martyrium est perfistentia in confessione fidei cum vitæ temporalis detrimento, seu est perpessio mortis temporalis, & aliarum injuriarum propter testimenium, & confessionem veræ fidei. Patet. 1. an ita fit. Apoc. 2. 13. ubi Antipas dicitur Martyr, qvia mortuus est propter confessionem veræ fidei. Sic. Abel. Gen. 4 Zacharias. 2. Chro. 24. 21. Prophetæ occisi à Iezabela. 1. Reg. 18. 13. ab Achabo. 2. Reg. 5. 32. Iohannes Baptista. Matth. 14. 10. Petrus. Ioh. 21. 18. 19. Stephanus. Act. 7. 59. & 22. 20. Iacobus. 12. 2. Paulus. Philip. 2. 17. 18. Additur per excellentiam: qvia duplex est martyrium: cruentum, vel incruentum: illud est perpessio mortis propter veritatis confessionem: hoc est, perpessio calumniarum, ignominiæ, carceris, exilii, &c. propter confessionem veritatis. 2. Cor. 4. 8. & 6. 4. 8. & 12. 10. 1. Petr. 4. 14. Illud primariò dicitur martyrium: hoc secundariò. Cur ità fit patet. 1. Qvia martyrium est confessio fidei cum vitæ temporalis periculo. 2. Qvia ad perfectam rationem martyrii spectat, ut aliqvis mortem propter Christum, vel Deum sustineat. Thom. 2. 2. q. 124. art. 4. 3. Qvia Martyr vincit pro fide moriendo, qvi vinceretur sine fide vivendo. Apoc. 12. 11. Refutatio. Ergò. 1. per excellentiam non ille est Martyr, qvi pro veritatis confessione aliqvid in vita patitur, sed qvi pro ea moritur. 2. Causa martyrii est semper confessio fidei, ideoqve Christiani occisi ab Ethnicis, vel hæreticis ob

eis ob aliqvam causam, non sunt Martyres. Admonitio. Ergò si velimus propriè martyres esse, suo loco, & tempore contemnamus ipsi vitam corporalem. Exemplo Martyrum.

4. *Martyrium estne necessarium?*

Martyrium, id est, perpessio mortis & aliarum injuriarū ob confessionem veræ fidei suo tempore, id est, qvando Dei gloria & proximi ædificatio postulat, est necessarium. An ita sit patet. Matth. 10. 33. & 16. 25. ubi detractatio martyrii est abnegatio Christi. Cur ita sit patet: qvia confessio fidei cum vitæ temporalis periculo per excellentiā dicitur Martyrium: At confessio fidei est necessaria suo loco & tempore etiam cum vitæ temporalis detrimento: Ergò & Martyrium. Reliqvæ rationes possunt esse fines Martyrii: Fines martyrii sunt: 1. ut capiti nostro Christo conformes fiamus in passione & morte. Rom. 8. 17. 29: Phil. 3. 10. 2. ut alii fideles inde consolationem & exemplum patientiæ & perseverantiæ capiant & in fide confirmentur. 2. Cor. 1. 6. & 4. 12. 15. Colos. 1. 24. 2 Tim. 2. 9. 10. 3. ut piis liberatis Deus celebretur per multos gratiarum actione pro nobis. 2. Cor. 1. 11. Admonitio. Ergò. 1. subeamus martyrium non ambitione, seu gloriæ cupiditate impulsi, sed gloria Dei, & proximi ædificatione, seu charitate, qvia sic ex eo nullam utilitatem consequimur. 1. Cor. 13. 3. 2. Martyrium suo loco ne detractemus: Motiva. 1. qvia Deus solet martyrum cædem gravissime ulcisci, Deut. 32. 41. Psal. 79. 10. Ier. 26. 15. Apoc. 6. 9. 11. & 18. 20. Exem-

plum

703147

plum in Caino. Gen. 4. 11. Iezabele & domo Achabi. 2. Reg. 9. 7. gente Iudæorum. Matth. 23. 35. Agricolis. Matth. 21. 41. 2. Martyribus datur vita æterna. Apoc. 6. 11. & 7. 15. 3. qvia fideles. 1. gaudent propter felicem Martyrum exitum. Philip. 2. 18. 2. lugent martyrum mortem. Act. 8. 2. 3. honeste sepeliunt martyres ibid. 4. memoriam martyrum retinent & eos imitantur. Hebr. 13. 7.

XLI. *Quæ repugnant fidei?*

Infidelitas, dubitatio, error, hæresis, apostasia.

XLII. *Quid est infidelitas?*

Est dissensio, &c. id est, infidelitas est peccatum hominis nunqvam credentis in Deum, qvo non credit, id est, revelatâ Dei veritatem non agnoscit, eandem negat, & non acceptat. Nam ut fidei tres sunt partes, notitia veritatis divinæ, assensus, fiducia: sic infidelitatis tres sunt partes, ignoratio veritatis divinæ, negatio ejusdem, diffidētia. Qvotuplex est infidelitas? Duplex: negativa, vel positiva. Negativa est peccatum cum qvis Evangelium de Christo non audivit, ac propterea non credit: qvales sunt Ethnici. Infidelitas verò positiva est peccatum, cum qvis Evangelium de Christo audivit, & tamen non credit: qvales sunt Iudæi, & inter Christianos incredduli. Infidelitas utráqve est religiose cavēda. Patet, 1. an ita sit. Ioh. 20. 27. 2. cur ita sit. 1. qvia adversatur fidei. 2. qvia Christum abigit, sic ut postea frustra qværatur. Ioh. 7. 33. 34. 3. qvia excludit cœlo. Ioh. 7. 34. Apoc. 21. 27. Ioh. 3. 36. 4. qvia est causa con-

mnationis. Ioh. 3. 18. 5. qvia in infernum, & mortem æternam præcipitat. Apoc. 21. 8. 6. qvia est peccatum. Obj. Stapletonus. Si non veniſſem, & loqvutus eis fuiſſem, peccatum nō haberent, Ioh. 15. 22. Ergò infidelitas negativa nō est peccatū. Reſp. Nō haberēt peccatū, ſcil. tantùm, qvantum jam habent. Non haberent peccatum, id est, haberent aliqvid, qvo ſe excuſarent. Dehortatio. Ergò religiosè fugiamus infidelitatem utrámqve: adeoqve nō Chriſtiani ſolum, ſed etiam gentes eam fugiant, ob dictas rationes.

XLIII. *Quid eſt dubitatio?*

In eo, qvi, &c, id est, dubitatio est peccatum hominis jam credentis in Deum, qvo hæſitat, ambigit, anceps, & incertus est, adeóqve neqve firmiter aſſentitur, neqve omninò diſſentit, ſed fluctuat, & modo in unam, modo in alteram partem langvidè inclinat: V. g. modo langvidè credit mundum creatum in tempore eſſe, modo verò langvidè non credit mundum in tempore creatum eſſe: Et, modo leviter inclinat in hoc, qvod Deus remittit ſibi peccata: modò verò leviter in hoc inclinat, qvod DEUS ſibi peccata non remittat. Ut acqviescentia vocatur fiducia: ſic dubitatio vocatur diffidentia. Diffidentia igitur est, qvâ dubitamus an ſimus conſecuturi id, qvod Deus promiſit, conſiderantes defectum ordinariorum mediorum, & apparentem impoſsibilitatem conſeqvendi id, qvod Deus promiſit. Dubitatio, & diffidentia est ſeriò cavenda. An ita ſit patet. Matth. 14. 31. Rom. 14. 23. Iac. 1. 6. Cur ita ſit. 1.

Qvia

703147

Qvia est peccatum: 1. qvia est contra primum præceptum: Non habebis, &c. id est, ne diffidas Deo. 2. qvia fiducia est virtus, qvia primũ præceptum præcipit: Non habebis, &c. id est, fi das Deo vero. 2. Qvia causa diffidentiæ est infidelitas nativa: At infidelitas nativa est cavenda: Ergò & ejus effectus, n. diffidentia, seu dubitatio. 3. Qvia dubitatio & diffidentia adfert malũ. Esai. 31.1. Rom. 14.23. Iac. 1.6. 7.8. 4. Qvia à Deo reprehẽditur in qvovis: ut in Achazo. Esa. 7.13. in reliqviis Iudæorũ. Zach. 8. 6. in discipulis. Matth. 14.31. 5. Qvia dubitans an revelata Dei ita sint, vel non, an promissa ejus impleantur, vel non, dubitat de veracitate DEI. Refutatio. Ergò errat Cartesius, dubitationem in sua Philosophia adorans. Admonitio. Ergò ne dubitemus de revelatis Dei, an vera sint, vel non: item de promissionum impletione, an Deus det, vel non, qvod promisit.

XLIV. *Quotuplex est dubitatio?*

Duplex: minuens assensum, vel tollens assensum: Illa est, qvâ langvidè pro veris habemus revelata DEI, & promissa ejus impletum iri nobis langvidè persvademus, langvidè vero non: Hæc vero est, qvâ toto pectore pro veris non habemus revelata Dei, & promissa ejus impletum iri nobis non persvademus. Qvid judicas de dubitatione utraqve? Illa potest consistere cum fide infirma: ut in infirmis illis scandalizatis, qvi exemplo petitiorum ad idolothyta dubitante conscientia comedenda inducebantur. 1. Cor. 8. 10. 11. Hæc verò non potest consistere cum fide

ulla ut in illis, qvos Iacobus orare docet. Iac. 1. 6. 7. 8.

XLV. *Quid est error?*

Est opinio fidei contraria, seu est sententia à vera scripturæ sententia aberrans: ut error Pontificiorum, Lutheranorum, Socinianorum, Anabaptistarum, qvem in controversiis eorum videbis. Opinio, vel sententia illorum aberrat à scriptura vel in doctrina; vel in ritibus. Opinio aberrans à scriptura in doctrina dicitur error: Opinio verò aberrans à scriptura in ritibus vocatur communiter schisma, de qvo infra, c. 16. th. 80. Error in doctrina est vel in fundamento, ut hæresis, & apostasia; vel circa fundamentum, qvomodo errant, qvi ex nonnullis scripturæ locis male intellectis, falsas colligunt & tuentur sententias, de præcipuis fidei capitibus recte sentientes & docentes; præter fundamentum, qvi consistit in curiosis & inutilibus qvæstionibus, qvæ cum falsæ vel incertæ sint, & ad doctrinam fundamentalem non pertineant, tamen vanæ ostentationis gratia à Doctoribus ei admiscentur. Hæ sunt ligna, fœnum, stipulæ fundamento superstructæ. 1. Cor. 3. 12. qvas dies manifestat, & ignis sive veritatis, sive calamitatis probat. v. 13. absqve dispendio tamen salutis æternæ v. 15. Talis est error chiliastarum, paresistarum, locum dispensationis credentium. Error iste est sedulò cavendus. An ita sit patet, Matth. 22. 29. 1. Tim. 6 10. 21. 2. Tim. 2. 18. Cur ita sit patet. 1. Qvia opponitur fidei. 2. Qvia est peccatum, qvia numeratur inter opera carnis, seu peccata, Gal. 5. 19. 20. ubi per disso-

703147

dissidia intelligitur error in fide. 3. Quia reprehenduntur errantes à veritate, ut patet in omnibus jam citatis locis. 4. Quia hæresis & apostasia est cavenda : Ergò & error. Ratio conseq. quia quidam error est hæresis & apostasia, ut statim dicem⁹. 5. Quia error exuretur & errans damnũ faciet. 1. Cor. 3, 15. 6. Quia Apostolus damnat errores. 2. Tim. 2. 23. Tit. 3, 10. 11. Adm. Fugiamus ergo errorem in fide.

XLVI. Quid est hæresis?

Hæresis est error pertinax, seu est opinio, vel sententia, qvæ fundamentalem doctrinam legis & Evangelii ex parte evertit, qvam qvis pertinaciter defendit. Tit. 3. 10. Hæreticum vero hominem, id est, eum qvi errorem fundamentalem doctrinam legis & Evangelii evertentem pertinaciter defendit, repelle. Talis fuit olim in Ecclesia N. T. hæresis Samosateni, Eunomii, &c. Hæresis cavenda, hæretici fugiendi, An ita sit patet. Tit. 3. 10. Deut. 13. 1. Matth. 7. 15. Rom. 16, 17. 2. Thess. 3. 14. 2. Tim. 2. 17. & 3. 5. 2. Ioh. v. 10. Cur ita sit patet. 1. Qvia hæresis opponitur fidei. 2. Qvia est opus carnis, seu peccatum. Gal. 5. 20. 3. Qvia hæretici excludũtur Regno Dei. v. 21. 4. Qvia hæreses dicuntur exitiales, item exitia. 2. Pet. 2. 1. 2. 5. Qvia hæretici blasphemant viam veritatis. 2. Petr. 2. 2. abnegant Christum, qvi illos mercatus est. v. 1. studeant evertere Evangelium Christi,. Gal. 1. 7. fascinant homines, ne obseqvantur veritati. Gal. 3. 1. turbant fideles verbis suis, labefactantes animas eorum. 4. Qvia est à Satana. 1. Tim. 4. 1. Matth. 13. 25. 39.

25. 39. Admonitio. Fugiamus ergo hæresin & hæreticos.

XLVII. *Quid est Apostasia?*

Est universalitas errorum fidei contrariorum, seu est opinio & sententia fundamentalem doctrinam legis & Evangelii in totum evertens. Talis fuit hæresis, Hymenæi & Alexandri. 1. Tim. 1. 20. & Phygelli & Hermogenis. 2. Tim. 1. 25. Talis est hodiè apostasia, seu defectio. 1. Samosatenianorum Anab. Pontificiorum. 2. Iuliani Imperatoris. 3. illorum qvi ad Turcicismum & Papismum à nobis defecerunt. Observa ergò. Apostasia est fugienda. Patet. 1. an ita sit. 2. Cor. 3. 11. ubi per aliud fundamentum intelligitur apostasia: Aliud autem fundamentum nemo potest de jure ponere. Sic. Gal. 1. 6. ubi per aliud Evangelium intelligitur apostasia: aliud autem Evangelium non licet Evangelizare. 2. Cur ita sit. 1. qvia adversatur fidei. 2. qvia prohibetur. Hebr. 3. 12. & damnatur. c. 10. 25. 3. qvia est à Satana. Apoc. 12. 9. à falsis Doctoribus. 1. Tim. 4. 1. 2. Petr. 2. 2. cum v. 1. ab Anti-Christo. 2. Thess. 2. 3. At hi sunt fugiendi: Ergò. 4. qvia est res abominanda. Deut. 13. 14. adeoqve gravissimum scelus, ut colligitur ex. Deut. 29. 16. & 1. Tim. 5. 8. 5. qvia Apostatæ manent pœnæ gravissimæ. 2. Petr. 2. 20. 21. nempe condemnatio æterna. 1. Tim. 5. 12. Hebr. 10. 26—29. cum c. 6. 6. 1. Ioh. 1. 16. 6. qvia est peccatum in Spiritum Sanctum: qvod nunqvam remittitur. 1. Ioh. 5. 16. Dehortatio. Ergò. 1. nec aliis svadeamus apostasiam: qvia

703147

quia svadentes apostasiam Deus morte afficiendos præcipit. Deut. 13. 5. erant enim lapidandi. v. 10. neqve erat illis parcendum, neqve fratri, liberis, uxori, amico, v. 6. & seqq. qvos etiam solet Deus horrenda morte, aut aliis gravissimis pœnis afficere, ut videre est in Hanania. Ier. 28. 16. 17. Semaia. 29. 32. 2. Qvamvis videamus multos à vero Dei cultu deficere, non tamen debemus à vero Dei cultu deficere. Exemplum Apostoli. Ioh. 6. 68. 69. cum 67. imo, tunc debemus adhærere DEO firmius, & alios in veritate confirmare. Exemplum fidelis temporibus Antiochi. Dan. 11. 33. cum 30. 32. atqve apostatis defectionem suam à Deo exprobare, ut Abia Israelitis. 2. Chro. 13. 9. Paulus Galatis. Gal. 1. 6.

XLVIII. *Infidelitas, dubitatio, error, hæresis, apostasia quot modis opponuntur fidei?*

Duobus modis: 1. tollunt assensum intellectûs, qvi est necessarius ad fidem. 2. privant electione, & apprehensione fidei, qvæ est in voluntate: qvia infidelis, dubitans, errans, hæreticus, apostata, non assentitur revelatis Dei, & ea non recipit; sed ab eis dissentit, & ea rejicit.

CAPUT. VI.

De Spe divina.

ANALYSIS.

SPES explicatur: I. A definitione, th. 1. II. Ab objectis, qvæ. 1. recensentur: objectum enim spei est primò personale, idqve 1. qvod aut materiale id est, id qvod speramus, qvod est Deus. th. 2. 2. qvo, aut formale, id est, causa sperandi, qvod etiam est Deus, ut est Author & largitor omnis boni, qvod expectamus: speramus enim in Deum subhac formali ratione, qvâ est Author & largitor boni omnis sperati, th. 2. unde modus sperandi aliqvid à Deo & à creatura, colligitur. th. 3. unde consectarium qvendam loqvendi modum explicans & refutans. th. 4. 3. causale impellens vel merens, ut Deus reddat, qvod promisit, & speramus, qvod est gratia Dei & Christus. th. 5. Secundò reale, ut beatitudo æterna, & alia omnia Dei promissa. th. 6. 2. objecti spei conditiones, seu qvalitates indicantur. th. 7. III. Ab actu spei, n. exspectatione, ex secunda conditione objecti spei illato, ut ex seq. th. 10. apparet. IV. A certitudine spei. th. 9. qvæ. 1. probatur. th. eadem, & 10. 2. consectarijs duobus refutatoriis illustratur. th. 11. 12. quorum ultimum ab objectione liberatur. th. 13. V. A synonymo, n. fiducia Christiana, ex secunda conditione objecti spei illato. th. 14. VI. A fructu suo genuino ex qvarta conditione objecti spei illato. th. 15. VII. A causis spei actûs, n. expectationis. th. 16. VIII. A comite, n. patientia ex th. præcedenti illato th 17. cujus notatur. 1. definitio ibidem. 2. comes, n. silentium. th. 18. IX. A corroboratione, cujus corroborationis, 1. indicantur in genere argumenta. th. 19. 2. argumenta illata in

703147

inter se comparantur. th. 20. 3. argumenta illa enumerantur; & modus, qvo spes iis nititur, prolepticè ex thesi 19. infertur. th. 21. X. Ab effectu, n. animæ confirmatione. th. 22 cujus effectum indicatur. th. 23. XI. Ab oppositis, qvæ. 1. in defectu sunt. 1. metûs mali pœnæ: qvi oppositum esse probatur. th. 24. 2. modus oppositionis ejus prolepticè notatur. th. 25. 2. desperatio, qvæ. 1. definitur. th. 26. 2. semper peccatum esse dicitur. th. 27. & ab objectionibus defenditur. th. 28—30. 2. in excessu est præsumptio, qvæ. 1. definitur. th. 31. 2. distingvitur. th. 32. 3. causæ peccami nositatis ej' indicantur. th. 33. 3. in eventu est pudor facie vel confusio. th. 34.

EXPLICATIO.

I. Quid est spes?

Spes est virtus, &c, id est, spes est. 1. virtus. An ita sit patet. Non habebis Deos alienos, id est, crede, spera in Deum, &c. Sic alibi etiam ubi spes in Deum præcipitur. Cur ita sit patet. 1. qvia definitio virtutis spei convenit: qvia spes inclinat ad rectè agendum. 2 qvia bonum facit habentem, & opus ejus bonum reddit. 3. qvia regulam suam, n. Deum attingit: qvia bonum sperat per auxilium Dei obtinendum. Refutatio. Ergò errant Scholastici, negantes spem virtutem esse. Obj. 1. Spe abuti qvis potest: qvia est passio: Ergò non est virtus: qvia virtute nemo potest abuti. Resp. Ant. negatur: ratio est falsa: qvia spes non passio est, sed habitus mentis. Thom. 2. 2. q. 17. art. 2.

17. art. 1. Obj. 2. Spes est cultus naturalis tendens in Deum, ut futurus est noster, ut dictum supra c. 5. th. 10. Ergò spes non est virtus. Resp. Conseq. negatur: quia cultus ille est virtus. Genus spei ratione methodi est cultus naturalis tendens ad Deum, ut noster futurus est, sed genus ejus ratione naturæ suæ est virtus. 2. Expectatio: quod patet. Rom. 8. 25. Speramus, id est, expectamus. 3. Expectatio promissorum à Deo: quod patet: quia ad Rom. 8. 25. Spes dicitur eorum, quæ non cernimus: non cernimus autem, quæ futura sunt: futura sunt autem promissa. Promisit autem nobis Deus seipsum, & secum omnia bona corporalia & spiritualia tum hic, tum in cœlo accipienda, ut videre poteris in Ravan. dictione Spes. Num. 4. dist. 3.

II. Quid respicit spes divina?

1. Deum. Qui consideratum? Consideratum. 1. ut objectum, quod expectat. Primò ergo sperandum nobis est in Deum, tanquam in objectum, quod expectamus. An ita sit patet. Rom. 15. 13. Ier. 14. 8. ubi Deus dicitur Deus spei, & spes Israelis primariò objectivè, quia ille est objectum in quod sperandum est, secundariò effectivè, quia ille est efficiens causa spei nostræ. Sic. Act. 24. 25. & 1. Petr. 1. 21. Cur ita sit patet. 1. Quia objectum spei divinæ principale est: 1. Deus ipse. 1. Petr. 1. 21. Ut spes vestra esset in Deo. 2. Actus illi, quibus Deus se nobis unit: ut partes unionis, seu vocationis, n. oblatio, & receptio: de quibus supra. l. 1. c. 26. Minus principalia verò obje-

703147

objecta spei sunt illa omnia, qvibus tanqvam gradibus, & mediis ad Deum pervenimus: ut justificatio, adoptio, sanctificatio, glorificatio inchoata, bona corporalia, promoventia nos ad beatitudinem vitæ æternæ. 1. Petr. 1. 13. sperate in eam, qvæ vobis defertur gratiam, id est, exspectate vitam æternam, & qvæ eam antecedunt, n. justificationem, adoptionem, &c. Dicitur vita æterna gratia, qvia est à gratia Dei. 2. Qvia promissum Dei est objectum spei: At Deus se ipsum promisit nobis. Gen. 17. 7. Ero Deus tuus, & seminis tui: Ergò. 3. Qvia objectum fidei est Deus: Ergò & spei. Ratio conseq. qvia spes est effectus fidei. Obj. Beatitudo est objectum principale spei nostræ. l. 4. c. 6. q. 4. Thom. sec. S. q. 17. art. 2. Ergò non Deus. Resp. Conseq. negatur. 1. Qvia beatitudo objectiva est ipse Deus: formalis verò visio Dei, ut dicit. Becan. Schol. pag. mihi 615. 2. Qvia beatitudo æterna respectu aliorum bonorum promissorum est principale objectum, non respectu Dei promittentis, qvi est principale objectum spei nostræ divinæ. Informatio. Ergò spes humana differt à divina. Illius objecta sunt creaturæ: hujus verò Deus. Ravanel. dictione spes, n. 4. Refutatio. Ergò objecta spei divinæ non sunt creaturæ, ut Pontificii volunt Mariam & lignum crucis spem suam unicã vocantes. Admonitio. Ergò in solo Deo spẽ nostram divinam collocemus. Motiva. Qvia maledictus qvi spem suam collocaverit in creatura. Ier. 17. 5. 2. Qvia alia omnia frustra exspectamus: qvia non possunt nos sine DEO juvare. Psal. 146. 3. 2. Ut Authorem & largitorem

gitorem omnis boni, qvod exſpectat. Secundò ergo, ſperandum nobis eſt in Deum, tanqvam in Authorem, & largitorem omnis boni, qvod exſpectamus. An ita ſit patet. Pſal. 37. 5. Sic. Pſal. 55. 23, Matth. 6. 25. Luc. 12. 22. 1. Pet. 5. 7. Cur ita ſit patet. Sic enim in Deum, &c. id eſt. 1. Qvia in Deum ſperamus, ut bonum promiſſum non per aliûs, ſed per auxilium eius obtineamus. Ier. 17. 7. Benedictus, &c. hoc eſt bonũ omne promiſſum obtinuit ille, qvi ſperat in Deum. Si obtinuit: Ergò ideò ſperavit, ut obtineat per auxilium DEI proprium. 2. Qvia Deus ut eſt Author & largitor boni qvod expectamus, eſt objectum formale ſpei noſtræ. Refutatio. Ergò non licet in creaturas ſperare, ut in Deum: qvia non ſunt Authores & largitores omnis boni, qvod expectamus, ut dicetur theſi ſeqventi. Admonitio. Ergò omne bonum promiſſum expectemus à ſolo Deo: qvia ille eſt Author & largitor omnis boni.

III. *Licetne ergo aliquid ſperare à creatura?*

Propria autem, &c. id eſt, non licet aliqvid ſperare ab ulla creatura, tanqvam à cauſa principali. An ita ſit patet. Ierem. 7. 5. Pſal. 146. 3. Cur ita ita ſit patet: qvia formale objectum ſpei non reperitur in creatura ulla, id eſt, nulla creatura poteſt propriis viribus conferre alicui boni aliqvid: qvod patet tùm an ita ſit: Pſal. 146. 3. tùm cur ita ſit: qvamvis enim, &c. id eſt, qvia creatura accipit qvidem à Deo potentiam aliam creaturã juvandi, ſed tamen eam actu non juvat niſi à Deo ad juvandum actu excite

703147

citetur. Med. l. 1. c. 9. th. 25. Hoc ita esse patet: Psal. 107. 20. & Psal. 127. 1. Informatio. Ergò licet bona & spiritualia & corporalia sperare ab homine tanqvam à causa secundaria & instrumentali, per qvam Deus operatur, ut dicit. Thom. 2. 2. q. 17. art. 4. & Becan. Sch. pag. 617. adeóqve hoc sensu valet illa phrasis, spero hoc vel illud à tali homine. Obj. Licet ab homine aliqvid petere: Ergò & sperare, qvia hoc est interpretatio illius. Resp. conceditur dicto sensu. Refutatio. Ergò illa phrasis spero hoc vel illud à tali homine, tanqvam à causa principali. 1. non est Christiana, sed Ethnica. 2. non divinam, sed humanam spem notat, ut dicetur. th. 4. Admonitio. Ergò ne fiduciam habete in ingeniis tanqvam in causis principalibus: qvia maledictus vir qvi sic speraverit in homine.

IV. Qualis est ergo illa phrasis: spero hoc vel illud à tali homine: ut spero promotionem ab isto mercatore?

1. Si illam phrasin sic intelligas: spero hoc vel illud à tali homine, id est, spero hoc vel illud à Deo, per talem hominem, phrasis illa notat spem divinam, & est bona phrasis: qvia primario bona à Deo speranda sunt; sed secundario etiam ab homine, ut dictum, th. 3. 2. Si humanâ spe speres hoc vel illud à tali homine, phrasis illa notat spem humanam, & est bona phrasis illa: qvia ut fides humana, sic etiam spes humana bona est. 3. Si hoc vel illud spe

divinâ speres à tali homine principaliter, Phrasis illa non est Christiana, sed Ethnica: quia nihil licet principaliter spe divinâ ab homine sperare, ut dictum. th. 3.

5. 2. Spes divina respicit in Deo gratiam Dei, & Christum tantùm, tanqvam causas boni communicandi. Tertio ergo sperare debemus tantùm gratiam Dei, & Christum, tanqvam causas impellentes Deum ad hoc, ut præstet nobis, qvod promisit. An ita sit patet 1. Petr. 1. 13. Colos. 1. 27. cur ita sit patet. Qvia fides respicit tantũ gratiã Dei & Christũ, tanqvã causas boni communicandi, id est, credimus Deũ nobis promissa daturum gratis propter meritum Christi. 2. Qvia gratia Dei est tantum causa impellens Deum ad bona sperata nobis danda. 3. Qvia tantùm Christus est causa meritoria illorum, qvæ à Deo speramus. Refutatio. Ergò Pontificii errant, implorantes & sperantes auxilium sanctorum tanqvam causam bonicommunicandi. Admonitio. Ergò petamus & speremus omnia à Deo gratis propter Christum.

6. 3. Spes divina respicit in Deo primario vitam æternam, sed secundario etiam alia, qvæ Deus promisit. Qvarto ergo sperare debemus à Deo primariò vitam æternam, secundariò vero etiam alia omnia, qvæ Deus promisit. Primum membrum an ita sit patet. Gal. 5. 5. ubi spes ponitur pro vita æterna, ideò qvia spei proprium objectum est vita æterna. Spem justitiæ exspectamus, id est, vitam æternam exspectamus. Ponitur dicto loco adjunctum, pro spes & intelligitur ejus subjectum seu objectum, n. vita æterna. Sic. Rom. 8. 24. Tit. 2. 13. Eph.

703147

Eph. 6.17. ubi salus seu vita æterna ponitur pro spe salutis, ideò qvia spei proprium objectum est vita æterna. Dicto enim loco galea salutis, id est, ipsa salus ponitur pro galea seu spe salutis. 1. Thess. 5. 8. Ponitur. Eph. 6.17. objectum metonymicè, n. galea salutis, seu ipsa salus, & intelligitur adjunctum ejus, n. galea, id est, spes salutis. 1. Thess. 5. 8. 1. Thess. 5. 8. ubi spei salus ideò apponitur, qvia spei objectum proprium est salus. Spe salutis, ubi salutis est genitivus objecti, sic spei vita æterna. Tit. 3. 7. & gloria. Rom. 5. 2. ideò adjicitur, qvia spei objectum proprium est vita æterna & gloria. Sic. Hebr. 6. 19. ubi spes ingreditur usqve in ea, qvæ sunt infra velum, id est, spes ingredi nos facit ad beatitudinem æternã. Secundum membrum an ita sit patet. Hebr. 11. 1. 2. Cor. 1. 10. Cur utrumqve ita sit patet. 1. Qvia Deus nobis promisit primariò salutem. Joh. 3. 16. 2. Qvia credimus in Deum primariò ad salutem. l. 1. c. 3. th. 1. & c. 2. th. 17. Ergò speranda à Deo primariò salus, qvia illa speramus primariò, qvæ sic credimus, 3. Qvia primariò salutem expectimus à Deo. Matth. 8. 33. Ergò primariò salutem speramus, qvia illa petimus primariò, qvæ sic speramus. 4. Qvia Christus primariò salutem acqvisivit. 1. Tim. 1. 15. Refutatio. Ergò errant Scholasticorum alii qvi, negantes beatitudinem esse proprium objectum spei. Obj. Beatitudo æterna excedit omnem animi nostri motum. Dicit enim Apost. 1. Cor. 2. qvod in cor hominis non ascendit: Ergò beatitudo non est proprium objectum spei. Resp. Conseq. negatur: qvia

perfectè viator non cognoscit beatitudinem æternam ; sed ita imperfectè. Hebr. 6. 19. Thom. 2. 2. q. 17. art. 2. Admonitio. Ergò, 1. vitam æternam principaliter exspectemus, petamus, quæramus juxta illud : Quærite primum regnum Dei. 2. alia promissa secundariò, & propter vitam æternam expectemus, petamus.

VII. Quale est objectum spei?

Conditiones, &c. id est, objectum spei, seu omne id, quod speramus, est bonum, futurum, difficile, probabile seu : possibile vel potius certò futurum An ita sit patet ex omnibus Dei promissionibus ut : ex. Gen. 3. 15. ubi promissa redemptio fuit bona, futura, difficilis, probabilis. Sic. Gen. 17. 8. ubi promissio Chanaan erat bona, futura, difficilis, probabilis. Sic. Esa. 1. 18. ubi remissio peccatorum promissa est bona, &c. Sic. Joh. 3. 16. ubi promissa salus est bona, futura, difficilis, probabilis. Cur ita sit patet. Objectum ergo spei est. 1. bonum: quia objectum metus, qui opponitur spei, est malum. 2. futurum. 1. Quia fides est præsentium, spes futurorum. Hebr. 11. v. 1. Ames. l. 1. Med. c. 3 th. 21. & l 2 c. 5. th 10. 2. Quia spei objectum non cernitur. Rom. 8. 24. 3. quia spei objectum est promissum & exspectandum. Rom. 6. 25. 3. arduum seu difficile : quia sine Dei auxilio non possumus habere remissionem peccatorum, vitam æternam, &c. 4. probabiliter seu possibiliter futurum : quia nemo speraat id quod omninò adipisci non potest : vel potiùs certò non probabiliter futurum: quia DEUS promi-

703147

promisit, qvi certò certiùs præstat, id qvod promittit, qvia est mentiri nescius. Num. 23. 23. Thom. 1. 2. q. 40. art. 1. Informatio. 1. Exspectamus bonum: Ergò spes differt à metu: qvia metus est exspectatio mali. 2. Exspectamus futurum: Ergò spes differt à fide: qvia fide apprehendimus præsens. Hebr. 11. 1. Admonitio. 1. speramus arduum, seu difficile: Ergò imploremus auxilium Dei, qvo illud obtinere qveamus. 2. speramus possibiliter, vel potiùs certò futurum bonum: Ergò expectatio boni nunqvam nos fatiget.

VIII. *Quis est spei actus?*

Exspectatio certa. Spes ergo consistit in certa èxspectatione boni promissi. An ita sit patet. 2. Tim. 1. 12. Mihi persvasum, &c. Rom. 8. 25. Sic. Phil. 1. 20. Sic ubiqve in V. T. ubi vox Hebræa michveh, qvæ verti solet spes, significat propriè expectationem. Cur ita sit patet. 1. Qvia objectum spei est promissum & futurum, promissum autem & futurum exspectandum est. 2. Qvia spes non est incerta aut probabilis tantùm conjectura ut Bellarminus vult. Informatio. Spes differt tùm à fide, qvia fides consistit in apprehensione & electione: tùm à charitate, qvia charitas consistit in dilectione. Admonitio. Ergò si dixeris te spē habere certò exspecta promissiones.

IX. *Vnde oritur certitudo spei seu exspectationis boni promissi?*

Certitudo spei oritur ex certitudine fidei, An ita sit patet, Gal. 5. 5. Nos enim, &c. hoc

est, non observatio legis efficit spem seu exspectationem certam vitæ æternæ, sed sola certa fides in Christum qvam Spiritus S. efficit in nobis. Sic. Rom. 15. 13. Hebr. 11. v. 1. Cur ita sit patet: Qvia fides est fundamentum spei: qvia id solum speramus, qvod credimus, qvod patet tùm an ita sit, Gal. 5. 4. & cur ita sit.

X. Qvia fides & spes non differunt inter se objecto, habent enim unum idemqve objectum, qvia fides apprehendit qvod promittitur, & spes exspectat qvod promittitur; sed differunt inter se ratione præsentis & futuri, qvatenus scil. fidei objectum est præsens, Hebr. 11. 1. spei vero futurum. Rom. 8. 25. confer. l. 2. c. 5. th. 10. & c. 6. th. 7. 16. 2. Qvia si scis te credere remissionem peccatorum, resurrectionem, vitã æternam, scis etiam eam te sperare. 3. Qvia fides est causa spei: Ergo etiam certitudo fidei est causa certitudinis spei. Refutatio. Ergò de salute nostra certi possumus esse non tantùm certitudine spei (ut Pontif. volunt) sed etiam certitudine fidei; adeoqve falso dicunt: non possumus sic argumentari: Certo credo in Christum: Ergo certo salvabor; sed possumus sic argumentari: certò spero salutem: Ergò certo salvabor: qvia sic utroqve modo possumus & debemus argumentari juxta assertationẽ nostram, &. Ioh. 3. 16. Admonitio. Ergò comparemus certitudinem fidei, qvia sic habebimus certitudinem spei.

XI. Vera estne distinctio Pontificiorum illa: fideles certi possunt esse de sua salute certitudine spei, sed ii nun-

qua no-

703147

quam possint de ea certi esse, certitudine fidei?

Falsa est: quia una plane & eadem est certitudo fidei & spei: 1. quia (ut dictum) certitudo spei oritur ex certitudine fidei. 2. quia spes in scriptura tùm N. T. (ut. Hebr. 6. 11. 1. Pet. 3. 5. 15. 1. Tim. 4. 10. & 5. 5. & 6. 17.) tùm præsertim V. T. (ut. Psal. 27. 14. & 31. 25. & 39. 8. & 42. 6. 12. & 43. 5. & 78. 7.) ideò sæpè ponitur pro fide, qvia certitudo fidei & spei una planè & eadem. Additur. 1. præsertim, qvia in V. T. freqventiùs ponitur spes pro fide, qvàin N. T. 2. sæpè, qvia scriptura sæpè spem distingvit à fide, ut vides hoc in 6. capite. Obj. Bellar. 1. Qvod potest esse certum certitudine fidei, id continetur verbo Dei: At me, te, illum salvatum iri non continetur in S. Sacra: Ergò certitudine fidei nemo potest certus esse de sua salute. Resp. 1. Assump: falsa: mihi, tibi, illi, fideli remissa esse peccata, adeóqve dandam esse salutem partim expresse in scriptura habetur, partim per legitimam consequentiam inde evinci potest. Expresse habetur in his & similibus locis, qvibus Sp. S. alloqvitur in specie singulos fideles, adeóqve etiam me, te, illum. Psal. 103. 3. Qvi tibi remittit omnes iniqvitates tuas. Esa. 43. 25. Ego, ego deleo defectiones tuas. Singulos fideles hæc concernunt. Per legitimam consequentiam hoc modo evincitur: Remissio peccatorum & salus omnibus credentibus promittitur. Act. 10. 43. Ioh. 3. 16. Ergò ea etiam singulis promittitur, adeóqve de ea certitudine fidei singu-

li possunt esse certi: ego, tu, ille. 2. Supponitur falsa hypothesis, qvâ id qvod certum est certitudine spei, non debeat contineri in Scriptura Sacra cum id solum possimus sperare, qvod Deus in Scriptura Sacra nobis promisit. Obj. 2. Fides potest amitti: Ergò certitudine fidei nemo potest certus esse ordinarie de sua salute. Resp. Anteced. falsum qvoad fidem salvificam, utl. 1. dictum. Si fides salvifica amitti potest, etiam spes: qvia fides est causa spei non tantùm efficiens, sed etiam conservans, augens, corroborans. Amesius Enerv. Bellar. tom. 4. c. 2. de certitudine justitiæ. th. 1—9. Vend. l. 1. c. 25. th. 11. expl. 5. & c. 24. th. 11. expl. 2. rat. 4. & c. 3. th. 19. expl. 1. 2.

XII. *Spes seu exspectatio Angelorum, beatorum, in qvo differt à nostra spe, seu exspectatione?*

Spes Angelorum, & beatorum, non in eo differt à spe nostra, qvod spes Angelorum & beatorum sit certa, nostra vero spes sit incerta, ut Pontificii dicunt, qvia ut dictum. th. 8. spes sive sit Angelorum, & beatorum, sive nostra, est exspectatio certa; sed in his: 1. Qvod nostra spes, nititur fide (ut dictum. th. 10.) qvâ Deum promittentem nobis salutem obscure cognoscimus: fides enim est cognitio ænigmatica, qvâ Deum non in se, sed in promissione obscure videmus, & cognoscimus. 1. Cor. 13. 12. Spes vero Angelorum, & beatorum nititur apertâ visione, qvâ Deum promittentem sibi continuationem beatitudinis in se clare vident, & cognoscunt. Ibidem, &, 1. Joh. 3. 2. 2. Qvod

nostra

703147

nostra spes sit cum difficultate, difficulter exspectamus enim præstationem promissæ beatitudinis, juxta illud: Difficile est exspectare, idqve partim qvod nesciamus acqviescere in voluntate promittentis, partim qvod in hac vita valdè miseri simus: Angelorum vero & beatorum spes est sine omni difficultate, partim qvod bene sciant in voluntate Dei promittentis acqviescere, partim qvod illi sint valdè fœlices. 3. Qvod spes nostra sit exspectatio imperfecta, qvia ut fides (causa spei nostræ) sic spes nostra cum dubitatione conjungitur, nunc enim certo speramus salutem, nunc vero dubitamus de ea obtinenda propter defectum fidei, resipiscentiæ, &c. Dubitatio spei nostræ colligitur ex. Rom. 4. 18. collato cum vers. 20. Exemplum est, in duobus discipulis, Luc. 24. 21. coll. cum vers. seqq, item in Ierusalem, qvæ graviter afflicta qverebatur, spem suam periisse à Deo, hoc est, non sperabat à Deo se consecuturam esse liberationem: Lam. 3. 18. Sed spes Angelorum & beatorum est exspectatio perfecta, qvia ut fides, sic spes eorum est sine ulla dubitatione, sine omni dubitatione exspectant enim beatitudinis acceptæ continuationem. Obj. Spes (ut dixisti) est exspectatio certa: ergo spes nostra est exspectatio perfecta, seu dubitatione carens. Resp. Conseq. negatur: qvia spes nostra objectivè seu in se est exspectatio certa; sed subjective, seu in nobis est exspectatio nunc certa, nunc dubia.

XIII. 1. Obj. Pontif. præcc. Fides & spes abolentur in cœlo. 1. Cor. 13. 10. 13. Ergò Angeli & beati non habent in cœlis fidem & spem.

spem; adeoqve fruſtra fides & spes noſtra diſtingvitur ab illorum fide & spe. Reſp. Conſeq: negatur: qvia in cœlo aboletur fides & spes qvoad imperfectiones ſuas tantùm. 1. Cor. 13. 10. qvæ in fide ſunt imperfectiones piæ affectionis erga Deum, notitiæ voluntatis Dei revelatæ, aſſenſûs adhibendi verbo Dei, acqvieſcentiæ in Deum, electionis, ſeu receptionis boni à Deo oblati: in ſpe vero ſunt, qvod ſpes nitatur imperfecta cognitione Dei promittentis, qvod difficulter exſpectet promiſſionem Dei, qvod dubitet de aſſecutione promiſſionis Dei: Sed non aboletur fides & ſpes qvoad eſſentiam, qvæ in fide conſiſtit in pia erga Deum affectione, cognitione Dei, aſſenſu adhibendo verbo Dei, acqvieſcentia in Deum, receptione Dei, & boni à Deo oblati; in ſpe vero conſiſtit in eo, qvod clarè cognoſcat Deum, à qvo ſperat, ſine difficultate ſperet bona à Deo, & certò, ſine dubitatione ſperet bona illa à Deo: verum fidei, & ſpei eſſentia in cœlo perficitur. Harum enim virtutum eſſentia in hac vita inchoatur, provehitur: in futura vero vita perficitur: Nàm in cœlo etiam piè afficimur erga Deum, cognoſcimus Deum, aſſentimur verbo Dei, acqvieſcimus in Deum, recipimus Deum, & bonum ejus, qvæ ſiunt per fidem; & ſperamus continuationem beatitudinis acceptæ, qvod ſit per ſpem. 2. Obj. Rom. 4. 24. Qvod enim qvis cernit, cur ſperet? At beati in cœlo fruuntur Dei viſione: Ergò in eis ſpes locum non habet. Reſp. Beati in cœlo non vident beatitudinis continuationem, qvam ſperant. Thom. 1, 2. q. 67. art. 5. & 2. 2. q. 18. art. 2.

X. I Vo-

703147

XIV. Virum fiducia Christianorum pertineat ad spem eorundem?

Fiducia Christiana est vel fidei, seu respiciens & apprehendens bonum præsens; vel spei, seu respiciens & exspectans bonum futurum. Med. l. 1. c. 3. th. 13. 21. Iam fiducia Christiana fidei pertinet ad fidem, est enim ipsa fides salvifica: fiducia vero Christiana spei pertinet ad spem, est enim ipsa spes confirmata: 1. Qvia ut spes confirmata certò exspectat bonũ futurum; Sic fiducia christiana. 2. Qvia fiducia Christiana spei, seu respiciens, & exspectans bonum futurum est virtus Theologica: Ergò necessario pertinere debet ad unam aliqvam virtutum Theologicarum ab Apostolo enumeratarum. 1. Cor. 13. 13. id est, vel ad fidem, vel ad charitatem, vel ad spem, qvia virtus Theologica ad virtutem Theologicam pertinere necessario debet: At fiducia Christiana spei neqve ad fidem pertinere potest, qvia fides respicit bonum præsens. Hebr. 11. 1. fiducia vero spei respicit bonum futurum; neqve ad charitatem, qvia charitas respicit bonum alterius. 1. Cor. 13. 5. fiducia vero spei respicit bonum nostrum: Ergò ad spem, qvia ut spes, sic fiducia spei respicit bonum futurum. Additur, Theologicarum, qvia virtus secundum Scholasticos est vel intellectualis, ut intelligentia, scientia, sapientia, prudentia, ars; vel Theologica, ut fides, spes, charitas; vel moralis, ut alia omnis, ut vides in Thoma & Becano. Obj. Fiducia christiana pertinet ad magnanimitatem, Thom. 2. 2. q. 129. art. 6. Ergò non ad spē. Repl. Negatur antece.

XV. Quis est genuinus spei fructus?

Spei fructus genuinus est gaudium cordis in Deo, expellens tristitiam & dolorem ob injurias & res adversas, seu sperantes in Deum gaudent & delectantur in DEO. An ita sit patet. Hebr. 3.6. 1. Petr. 1.3. 6. Cur ita sit patet: 1. Qvia scilicet, &c. hoc est, qvia sperant à Deo maxima bona non possibilitèr tantùm, sed certò futura; qvod ita esse patet. Rom. 8. 24. Spe servati sumus, id est, servabimur, ponitur præteritum pro futuro, qvia certò certiùs spes servabit. Obj. Gaudium & delectatio oritur ex præsenti maximo bono. At bonum maximum speratum est futurum. Ergò sperantes non possunt gaudere in Deo. Resp. Assumpt. negatur. Qvia bonum maximum speratum certò futurum, pro præsenti habetur. Rom. 6. 24. 2. Qvia præcipitur. 1. Thess. 5. 16. Phil. 4. 4. Iac. 1. 2. Informatio. Ergò spei divinæ signa infallibile est gaudium in DEO. Admonitio. Ergò sperantes promissa Dei gaudeamus. Exemplum in Apostolis. Act. 5. 4.

XVI. Quare dicitur spes exspectatio?

Ideo: qvia objectum spei non est præsens, sed futurum, seu promissum, ut dictum th. 1. & 7. quod probat Apostolus Rom. 8. 24. Spes si, &c. id est, non id speramus seu exspectamus qvod est præsens, hoc enim facere esset stultum; sed id speramus & exspectamus, qvod est futurum, seu promissum.

XVII. Quis est spei fructus?

Spei fructus est patientia erga Deum. Qvid patien-

703147

patientia erga Deum? Qvâ constanter, &c. id est, patientia erga Deum est qvâ sperans beatitudinem æternam, qvamvis à Deo ordinatas miserias sustineat, & in illis à Deo non soletur, juxta suum desiderium; tamen Deum non deserit, sed ei adhæret, beatitudinem promissam constanter petit, & expectat à Deo. Igitur, sperantes in Deum debent esse erga Deum patientes, id est, ob multas miserias à Deo ordinatas, & consolationis in illis absentiam, Deum non deserentes, bona promissa non desperantes; sed Deo adhærentes, & beatitudinem æternam constanter à Deo etiam in morte ipsa petentes & expectantes. An ita sit patet. 1. Exemplis Iobi, Danielis, sociorum ejus, &c. 2. Locis scripturæ subjectis. Esa. 8. 17. ubi præstolari Iehovam abscondentem faciem suam est patienter sperare in Deum. Sic. 2. Thess. 3. 5. 1. Thess. 1. 3. Rom. 8. 25. Cur ita sit patet. 1. Qvia id, qvod speramus futurum est: Ergò patienter exspectandum est. 2. Qvia sic vult Deus ut ante accepta bona promissa multa mala accipiamus, juxta illud Apostoli: Per multas afflictiones oportet nos intrare in regnum Dei. Act. 14. 22. Et Christi illud. Matth. 7. 14. Angusta est via ducēs ad vitā. Et illud: Perasperā ad prosperā. 3. Qvia cum impatientia & murmuratione exspectantes promissionem Dei, non accipient eam. Psal. 95. 11. Informatio. Ergò signum infallibile spei veræ est patientia erga Deum. Admonitio. Ergò patienter exspectemus vitam æternam & alias Dei promissiones. Qvib' argumentis corroborari potest animus noster ad patientiam spei? Resp. 1. 4.

cas. c. 7. q. 2. Vel, patientia erga Deum est virtus, cum ex agnitione divinæ sapientiæ, providentiæ, volũtatis, justitiæ, bonitatis & majestatis Deo nos subjicimus ad placide ferendum & persequutionem veritatis & justitiæ causâ, & qvamvis aliam afflictionem & crucem ab ipso nobis impositam. Observa ergo. Patientia erga Deũ est præstanda. Patet. 1. an ita sit, ex exemplo. Iobi. 1. 20. & 2. 10. Christi. 1. Pet. 2. 21. 22. 23. Heb. 12. 2. 4. Pauli. 2. Cor. 12. 7. Iac. 5. 10. 11. & aliorũ. Hebr. 12. 1. 2. cur ita sit. 1. qvia à Deo est præcepta. Iac. 1. 2. & 5. 7. 8. 2. Tim. 1. 8. 2. qvia ad eam vocati sumus, ut 1. Petr. 2. 19. 20. 3. qvia illa nobis est opus, ut voluntati Dei obseqvuti promissionem præmii reportemus. Hebr. 10. 36. Sine patientia nullũ præceptum Dei facere qvis potest. 4. qvia cedit gratiæ apud Deum. 1. Petr. 2. 19. 20. 5. qvia illum certa redemptio seqvetur, qvam exserto capite exspectare debemus. Hebr. 10. 37. Iac. 5. 7. Correctio. Ergò damnatur. 1. hypocritica patientia, qvæ est perpessio cruciatuum sponte accersitorum: ut in Baaliticis 1. Reg. 18. 28. in Eremitis, in Monnachis, in flagellatoribus, qvi ad pœnitentiam hypocriticũ testãdam se flagellis cædunt. 2. impatientia, qvâ qvis non vult Deo obedire in perferendis ærumuis, qvas Deus ipsi imposuit, sed irascitur, & adversus Deum murmurat, ejusqve gubernationem culpat & indignatur adversus homines, à qvibus se læsum putat: ac ne ea qvidem pati vult, qvæ vulgò alii homines facile patiuntur & ferunt: ut Israelitæ. Exod. 5. 21. & 14. 11. & 16. 3. & 17. 2. 3. & est fugienda. 1. qvia prohibe-

703147

hibetur. Eccl. 5. 6. & 7. 9. 2. quia condemnationem accersit. Iac. 5. 9. 3. quia provenit ab stultitiæ. Prov. 19. 3. adeóque. 1. mollities animi, quæ quis ingratum fert quidem, sed mollius, quam viros graves & patientes decet, itáque ejulat, conqueritur, imprecatur iis, qui eum affligunt, & fœminarum more, plorat. Etsi in afflictione vitæ pio fletu dicat, ut Davidi & aliis. Eccl. 2. 4. & 1. Sam. 20. 41. Act. 8. 2. tamen muliebris ploratus, qui animi mollitiem miserrimam ostendit, est prorsus indecorus & mollitiebus, nedum viris. 1. Thess. 4. 13. 2. accusatio sortis nostræ, quæ est quæritatio de judiciis Dei & malis, quæ patimur, quasi illa præter meritum patiamur, quasi alienorum peccatorum pœnas luamus, & non nostrorum. Exemplum est in Israelitis.

XVIII. *Quis est patientiæ sperantium fructus?*

Sacrum silentium. Quid illud? Quo in Deo, id est, silentium est, quo patiens erga Deum ob hanc vel illam cogitationem non festinat accipere bona promissa, nec aperit os contra Deum præstationem promissionis differentem, sed totus in promissis accipiendis pendet à voluntate promittentis. Vel, silentium sacrum est, quo fideles utuntur, tacita judiciis Dei acquiescentes, apud Deum approbantes ejus judicia, & apud homines, nec refellentes calumnias adversariorum, nec conquerentes hinc inde, ut faciunt impatientes & vindictæ cupidi. Igitur observa. Patiens erga Deum, debet esse coram Deo sicus, id est, ob cogitationem fœlicitatis

impietum, confusionis suæ, exaltationis eorū, &c. non urgens Deum, ut cito præstet promissum, nec querens, flens, murmurans, maledicens, si Deus tardet præstare promissa; sed totus promissorum præstationem voluntati promittentis committens. An ita sit patet. Amos. 5. 13. Sic. Psal. 37. 7. Sic. Exod. 14. 14. Psal. 62. 2. Cur ita sit patet: 1. Quia Deus sperantibus silentium præcipit. Sile Iehovæ. 2. Quia sperans patiens debet esse, ut dictum: ergo silere debet: quia patiens silet: impatiens verè loquitur. 3. Quia sperantes pendent à voluntate Dei promittentis & præstantis promissa: Ergò silere debent: illi qui non silent, id est, festinant accipere Dei promissa, vel murmurant, si Deus eorum præstationem differat, non pendent à Dei voluntate. Admonitio. Ergò promissa Dei temporalia vel æterna silendo exspectemus, id est, sedato animo illa exspectemus: illa ne citiùs velimus accipere, quam promittens vult: ne murmuremus, si tardare videatur Deus in præstatione promissorum. Exemplo est Aharon, cum filios suos duos ignis è conspectu Dei egressus exanimasset, Lev. 10. 3. Christus. 1. Petr. 2. 23. David. Psal. 38. 13. 14. 15. & 39. 2. Fideles, quibus ob religionem Christianam facultates sunt ademptæ. Hebr. 10. 34. Amos. lect. in. Psal. 38. doc. 8.

XIX. *Quibus rebus confirmatur, & augetur spes nostra?*

Spes confirmatur & augetur signis boni sperati. An ita sit patet. Rom. 5. 4. Experientia efficit spem, id est, ex præteritis. Vide Ravanel. Dicto-

703147

Dictione beneficia Dei. Num. 4. dist. 1. Qvæ sunt signa boni sperati ? Illa sunt interna vel externa. Interna sunt fides, resipiscentia, charitas, bona conscientia, experientia præteriti favoris & auxilii Dei: Externa vero sunt auscultatio verbi, perceptio Sacramentorum, largitio eleemosynæ, preces, &c. Cur ita sit patet. 1. Qvia illa signa reddunt nos certos bonum sperandum ad nos pertinere, qvia bonum sperandum promissum est sub istis signis & conditionibus, n. fide, Ioh. 3. 16. resipiscentia. Act. 2. 38. 2. Qvia ex istis signis antecedentibus existit spes viva & vera. Hebr. 10. 22. 23 1. Petr. 3. 15. 3. Qvia causa efficiens spei est fides, ideò enim speramus bonum, qvia credimus bonum illud à Deo promissum esse: ergo & causa corroborans & augens spei est fides. Admonitio. Ergò comparemus signa boni sperati, qvia illa corroborant & augent nostram spem.

XX. *Quanta sunt signa boni sperati, quibus spes nostra confirmatur & augetur ?*

Signa boni sperati interna priora sunt signis boni sperati externis. An ita sit patet. 1. Ioh. 3. 14. 19. ubi dilectio fraterna dicitur signum regenerationis nostræ & consequentis vitæ æternæ. Sic. 1. Ioh. 3. 16. ubi fides signum dicitur vitæ æternæ. Cur ita sit patet 1. Qvia interna illa signa propria sunt electorum; sed externa communia sunt electis & reprobis. 2. Qvia illa magis certificant nos de eo qvod salus ad nos pertineat. 3. Qvia illa confirmant magis spem.

spem nostram. Admonitio. Ergò primariò interna signa boni sperati comparemus.

XXI. Obj. Pont. præcc: Si spes nostra confirmatur & augetur signis boni sperati, n. fide, resipiscentia, bonis operibus, &c. tùm spes nostra nititur fide, resipiscentia, &c. tanquam causis merentibus salutem. Thom. 2. 2. q. 17. art. 1. ad 2. Resp. Conseq. negatur. Spes nostra nititur fide, resipiscentia, &c. non ut causis merentibus salutem, sed ut signis, quibus erigitur & confirmatur, ut certò ex spectet salutem: quod patet tùm an ita sit. Hebr. 10. 22. 23. tùm cur ita sit. 1. quia salus promissa est à Dei, resipiscentiæ, &c. non ut causis, sed ut signis. 2. quia ut fides, resipiscentia, &c. non causæ sunt salutis, sed tantùm signa: Sic spes exspectat salutem post fidem & resipiscentiam, &c. non ut causas merentes salutem; sed ut signa certissima salutis. Amesi. l. 4 cas. c. 6. q. 2.

XXII. *Quod est spei effectum?*

Spes animam nostram confirmat, id est, firmam ac tutam præstat adversus omnes tentationum procellas. An ita sit patet. Hebr. 6. 19. ubi spes comparatur anchoræ navim in procellis confirmanti, nam quemadmodū anchora in profundum maris projecta, navim firmat, & à submersione tutam reddit, nautásque conservat, ut tandem cessante tempestate salvi in portum perveniant: Sic spes in ipsum cœlum penetrans, atque illic in Christo fixa, firmat corda credentium, & ab exitio æterno tutos eos reddit, denique in tempestate persecutionum eos conser-

703147

conservat, ut tandem salvi in portum patriæ cœlestis perveniant. Sic. Luc. 21. 19. ubi per tolerantiã, id est, spem jubemur possidere, id est, corroborare animas nostras. Sic. Rom. 8. 28, 30. ubi nihil dicitur nos posse separare à dilectione Dei: Ergò etiam ab spe dilectionis Dei nihil potest nos separare: Si ita, valdè confirmat nos spes adversus illa, quæ vellent separare à dilectione Dei. Admonitio. Ergò comparemus spem, comparatam retineamus: quia spes cõfirmat animas nostras contra tẽtationes varias, ne ab illis vincamur, sed eas potius vincamus. Exempl. est in Iobo c. 13. 15. & 19. 25, 26. 27. in Abrahamo Rom. 4. 18.

XXIII. *Quod est effectum confirmationis animæ?*

Ex spe & animæ confirmatione sequitur semper studium sanctitatis, seu puræ vitæ. An ita sit patet. 1. Ioh. 3. 3. Quis quis, &c. id est, qui habet spem & spe jam confirmatus est, sanctè vivere conatur. Cur ita sit patet; 1. Quia id quod speramus sanctum est: Ergò & sperantes sancti debent esse: impuri non intrabit in sanctam civitatem. Apoc. 21. 27. 2. Quia fidem sequitur semper sanctitatis studium: quia fide dicimur stare, id est, vitam sanctam vivere, & peccata cavere. 2. Cor 1. 24. Ergò etiam spem sequitur semper sanctimonia vitæ: quia fides est causa spei. 3. Quia charitatem erga Deum sequitur semper sanctimonia vitæ. 1. Ioh. 4. 17. Ergò & spem, quia spes est causa charitatis. 4. Quia Deus, in quem speramus sanctus est: Ergò & nos sperantes tales debe-

mus esse. Admonitio. Ergò semper studeamus sanctimoniæ vitæ: qvia spem habemus vitæ æternæ, & spe confirmata est anima nostra contra hostes sollicitantes nos ad impuritatem vitæ.

XXIV. Quæ repugnat spei in defectu?

Repugnat spei in defectu, 1. Metus seu timor mali pœnæ. An ita sit patet. Psal. 27. 1. Non timeret seu metueret animus meus. Cur ita sit patet: qvia ut spes est exspectatio boni; sic metus mali pœnæ est exspectatio mali: oppositæ enim oppositè definiuntur. Additur, mali pœnæ: qvia metus seu timor Dei non repugnat spei in Deum. Supra c. 1. th. 26.

XXV. 1. Obj. Pont. præcep: Oppositum spei est peccatum: At metus mali pœnæ non est peccatum: Ergò non est oppositum spei. Resp. Metus mali pœnæ est fidelium; vel infidelium. Iam, metus mali pœnæ fidelium opponitur spei; sed tamen non est peccatum: qvod patet tùm an ita sit. 2. Chron. 34. 27. ubi laudatur Iosias qvod metuerit cum comminationem Dei audivisset: qvod scriptura non faceret, si metus mali pœnæ in Iosia peccatum fuisset: tùm cur ita sit: qvia metus mali pœnæ fidelium opponitur spei materialiter, id est, secundum objectum suum materiale, qvatenus objectum spei qvod exspectat est bonum, metus verò objectum qvod exspectat est malum: non formaliter, id est, secundum objectum formale, v. auxilii & gratiam Dei. Si metus mali pœnæ fidelium opponeretur spei formaliter, id est,

703147

id est, secundum idem, & ad idem, esset peccatum, quia sic metus iste exspectaret malum pœnæ ob gratiæ Dei defectum, quod peccatum est: At metus mali pœnæ fidelium non opponitur spei formaliter, id est, secundum idem, & ad idem, quia spes respicit gratiam Dei, seu spes exspectat salutem per gratiam Dei obtinendam, metus vero mali pœnæ fidelium respicit merita peccatorum, seu metus iste, exspectat malum pœnæ propter merita peccatorum nostrorum, quod non est peccatum. 2. Obj. Metus seu timor filialis est donum Spiritus Sancti, Esa. 11. Ergò non opponitur spei: Resp. Cõseq. negatur. Thom. 2. 2. q. 19. art. 9.

XXVI. 2. Spei in defectu magis directè quam metus scil. repugnat desperatio. Repugnare dicitur metus & desperatio spei in defectu, quia metuens & desperans deficit in expectando. Loquitur Author cum Ethicis, qui virtutem omnem dicunt esse medium inter duo extrema vitiosa, n. defectum, & excessum, ut vides in Alstedii Ethica. Quid desperatio? Est mera privatio spei, id est, desperare, est, generaliter, spem abjicere. Vide. Exod. 14. 11. 1. Sam. 27. 1. 2. Reg. 7. 4. unde desperatus dolor vocatur ille, ex quo nulla est spes liberationis: Specialiter verò est. 1. æstimare te nulla ratione posse consequi liberationem à malis gravissimis, quæ jam sustines, vel in quæ metuis incidere, ideoq; mortẽ tibi conscisscere. Exemplum Saul & armiger ejus. 1. Sam. 31. 4. 5. 1. Chron. 10. 4. 5. Achitophel, 2. Sam. 17. 23. Judas. Matth. 27. 5. 2. æstimare Deum peccatori confitenti veniam denegare, vel æstimare

peccata tua majora esse, quam meritum filii Dei, & misericordiam Dei in Filio mediatore oblatã repudiare: ideóque non exspectare beneficia credentibus promissa; sed horribili sensu iræ Dei, & metu futuræ abjectionis in pœnas æternas, cruciari, & Deum, tanquam crudelem ac tyrannum, exhorrescere, atque odisse: vide 2. Cor. 2, 7. cujus desperationis. 1. exempla extant in Caino, Gen. 4. 13. 14. illis, de quibus, Esa. 33. 14. illis, de quibus. Apoc. 6. 16. adde & in Saule, Achitophele, Iuda, de quib. paulò ante.

XXVII. An desperatio ista, id est, opposita spei divinæ, sit gravissimum semper peccatum?

Sic. An ita sit patet exemplo Cain, Iudæ, Saulis, qui ob hanc desperationem valdè culpantur. Cur ita sit patet: 1. Desperatio enim, &c id est, quia desperatio hæc non privat exspectatione boni à creaturis accipiendi: quod bonum est, quia efficit exspectationẽ boni à Deo accipiendi; sed privat exspectatione boni, ut remissionis peccatorum, salutis, &c. à Deo credentibus & respiscentibus dandi: quod peccatum est, quia non licet æstimare Deum peccatori pœnitenti veniam denegare. 2. Quia desperatio hæc est transgressio legis primæ, Nõ habebis Deos alienos, id est, spem in Deum verum, ne eum desperes, &c. 3. Quia desperatio hæc habet pœnam peccati, unin Caino, Iuda, &c. 4. Quia desperatio hæc semper oritur ex infidelitate, sicut spes à fide, id est, sicut ideò exspectamus bonum promissum,

703147

sum, qvia credimus: sic ideò non exspectamus bonum promissum, qvia promissionem Dei non credimus. Contra. Thom. 2. 2. q. 20. art. 2. 5. Qvia desperatio haec est causa omnium peccatorum aliorum. Eph. 4. 19. 6. Qvia spes est maxima virtus: Ergò desperatio est gravissimum peccatum. Refutatio. Ergò erant Scholastici desperationem negantes esse peccatum. Thom. 2. 2. q. 20. art. 1. Dehortatio. Ne ergo unqvam desperemus. Moveant nos rationes.

XXVIII. Obj. 1. Scholast. præcc. Desperatio non est peccatum in Diabolis & damnatis: Ergò nec in viatoribus est peccatum. Thom. 2. 2. q. 20. art. 1. Resp. Conseq. negatur. Desperatio enim est privativa vel negativa. Illa est cum non speret qvis illud, qvod sperare debet, & qvando debet, ut Cain, Judas, &c. haec vero est cum qvis non speret illud, qvod non debet, & qvando non debet, ut Diaboli & damnati. Iam, desperatio privativa semper est peccatum, qvia repugnat legi Dei, lex enim Dei, Non habebis Deos alienos, postulabat, ut illi sperarent remissionem peccatorum, salutem, liberationem, qvando viverent: sed desperatio negativa non est peccatum, sed poena, qvia non repugnat legi Dei, lex enim Dei, Non habebis Deos alienos, non postulat ab iis, ut sperent remissionem peccatorum, salutem, liberationem, qvando sunt in gehenna.

XXIX. 2. Obj. præcc: Ideò desperantes qvod Deus non velit sibi remittere peccata, salutem, liberationem dare, non peccant: Ergò non omnis desperatio est peccatum. Resp. Con-

Conseq. negatur: Qvia desperat qvis vel qvia putat Deum non posse sibi remittere peccata, salutem, liberationem dare, ut Cain; vel qvia putat Deum nolle sibi peccata remittere, salutem dare, ut Iudas. Iam, qvi ideò desperat, qvod putet Deum non posse sibi remittere peccata, salutem dare, semper peccat, qvia Deo omnia sunt possibilia; sed qvi ideò desperat, qvod putet Deum nolle sibi remittere peccata, salutem dare, non peccat, si certò sciat Deum nolle sibi remittere peccata, salutem dare:

XXX. At nemo in hac vita ordinariè certò scire potest, nolle Deum sibi peccata remittere, salutem dare: qvia Deus ordinarie promittit remissionem peccatorum, & salutem omni credenti, & resipiscenti: Ergò omnis homo in hac vita desperans peccat; adeóqve hominum in hac vita desperatio omnis est grave peccatū. Additur, in hac vita: qvia hominum damnatorum post hanc vitam desperatio nō est peccatum, sed pars damnationis, ut paulò ante dictū, qvia illi certò sciunt Deum nolle sibi peccata remittere, salutem dare.

XXXI. 1. *Quid opponitur spei qvoad excessum?*

Spei per excessum, &c. hoc est, 1. Præsumptio spei repugnat, qvia spes exspectat bona à Deo mediante fide, resipiscentia, &c. præsumptio vero sine fide, resipiscentia, & aliis mediis ad bona obtinenda ordinatis. 2. Spei repugnat præsumptio in excessu, qvia præsumptio excedit in exspectando qvoad objectum & modum exspectandi: 1. qvia aliqvando exspectat etiam

703147

etiam id qvod DEUS non promisit ; vel ejus naturæ non convenit, ut impossibilia. 2. qvia bona promissa exspectat sine mediis, ut jam jam dicemus. 2. Qvid est præsumptio ? Qvâ, &c. id est, præsumere est sine fide & resipiscentia exspectare remissionem peccatorum, & vitam æternam ; & alia bona, ut liberationem, eruditionē sine mediis. Præsumere, seu exspectare à Deo veniam & vitam æternam sine fide, resipiscentia est peccatum. An ita sit patet. Deut. 29. 19. Sic. Ier. 7. 4. 8. 9. 10. Cur ita sit patet. 1 Qvia hoc est contra legem DEI, Non habebis Deos alienos, id est, ne exspectes à Deo vero qvicqvam sine fide, resipiscentia, &c. 2. Qvia hoc facere est Deum tentare ut dicetur infra. c. 13. th. 10. 3. Qvia hoc facere est fœdus Dei gratuitum violare : Fœdus enim hoc est promissio veniæ & vitæ æternæ sub cōditione fidei & resipiscentiæ. 4. Qvia spes est virtus : Ergò præsumptio est vitium : qvia contrariorum contraria consequentia. Refutatio. Errant ergo, qvi docent præsumptionem, non esse peccatum. Thom. 2. 2. q. 21. art. 2. Dehortatio. Fugiamus ergo præsumptionem, seu sine fide, resipiscentia, & aliis mediis aliqvid exspectare à Deo. 1. Qvia qvi sic faciunt præsumendo sperant, & sperando pereunt. 2. Qvia hoc est peccatum, ut dictum. 3. Qvia hoc Deus prohibet facere, & hoc facientes culpat, ut dictum.

XXXII. *Quotuplex est præsumptio ?*

Duplex, nitens creaturis, vel nitens Deo perverse. Præsumptio nitens creaturis est exspe-

ctare bona à creaturis sine DEO: ut cum Pontificii exspectant remissionem peccatorum à confessariis, salutem ab Angelis, sanctis defunctis; & alii liberationem, fœlicitatem, &c. à divitiis, amicis, equis, &c. Præsumptio nitens creaturis, seu exspectans bonum à creaturis sine Deo est fugienda. An ita sit patet. Ier. 17. 5. 1. Tim. 6. 17. Cur ita sit patet. 1. Quia à creaturis aliquid exspectare sine Deo est idololatria. Dan. 6. 8. 2. Quia Deus hoc prohibet. 1. Tim. 6. 17. 3. Quia creaturæ quoad esse & operari pendent à DEO. Act. 17. 28. adeoque sine DEO nihil possunt. Psal. 127. 1. 2. 4. Quia Deus est author & largitor omnis boni. Iac. 1. 17. Dehortatio. Fugiamus ergo exspectare bona à creaturis sine Deo. Præsumptio nitens Deo perverse est exspectare bona à Deo sine fide & resipiscentia, ut veniam & salutem, &c. vel exspectare tale quid, quod Deus non promisit, ut liberationem ab hostibus, morbis, sine fuga, redemptione, remediis, &c. vel exspectare tale quid quod naturæ Dei repugnat, ut impossibilia. Præsumptio nitens DEO perverse est fugienda. An ita sit patet. Deut. 29. 19. Ier. 7. 4. 8. 9. 10. Cur ita sit patet: quia exspectare à Deo bona perverse seu temere, id est, sine fide, resipiscentia, & aliis mediis, est peccatum, ut dictum. th. 31.

XXXIII. *Quare peccat quis præsumptione?*

Non ideo, quia eâ nimis, seu in excessu quis (ut dicunt Ethici) sperat in Deum spe vera, quia nimis sperare vere in Deum, nemo unquã pote-

703147

potest, ut dictum supra. c. 2. th. 35. rat 3. Sed ideò qvis præsumptione peccat: 1. qvia nimis leviter, temere, sine ullo fundamẽto, id est, sine fide & resipiscentia sperat in Deum, seu exspectat à Deo veniam & salutem. 2. qvia illa sperat à Deo, qvæ Deus non promisit, ut cum qvis hodiè sperat miraculum, ut liberationem ab hostibus sine fuga, pretio redemptionis; sustentationem sine cibo, potúqve; eruditionem sine Schola, præceptore, libris, &c.

XXXIV. *Quid opponitur spei quoad eventum?*

Spei qvoad eventum repugnat pudor faciei seu confusio. Qvid pudor faciei? Pudesieri' confundi, erubescere est bonum speratum à Deo non posse obtinere, accipere, Obj. Spes confisa Deo, nunqvam confusa recedit. Rom. 5. 5. Ergò spei non opponitur pudor faciei: qvia pudor faciei non datur. Resp. Conseq. negatur: probatio est falsa. Spes vera, hoc est, exspectans qvod Deus promisit, & promissum non temere, sed mediante fide, resipiscentia, & aliis mediis, exspectans, non pudefacit: sed spes falsa, hoc est, exspectans etiam id, qvod Deus non promisit, & exspectans promissa Dei, temere, id est, sine fide, resipiscentia, & aliis mediis, pudefacit. Pudor faciei, confusio, erubescentia sperantibus fugienda. An ita sit patet. Psal. 25. 2. 3. & 74. 21. ubi David confusionem, erubescentiam, seu frustrationem sperati boni deprecatur. Cur ita sit patet. 1. Qvia qvi pudefit, spe decidit, seu speratum bonum non asseqvitur, oleum & operam perdit,

2. Qvia cum spe frustramur, hostes nostri exultant, & nobis insultant. 2. Sam. 1, 20. 3. Qvia pudefacti, seu bonum speratum non accipientes, contrarium malum manet. Admonitio. Des operam ergo ne pudefias, dum speras. Qvi? 1. Speres id tantùm qvod Deus promittit. 2. Speres promissum Dei mediante fide, resipiscentia, & mediis adhibitis, qvibus bonū promissum obtineri potest. Contra. 1. Ne speres, qvod non est promissum. 2. Ne speres promissum temere, id est, sine fide, resipiscentia, &c. qvia pudefies, &c.

CAPUT. VII.

De Charitate nostra erga Deum.

ANALYSIS.

CHaritas explicatur. I. A definitione. th. 1. II. A causis: nempe fide, spe. th. 2. ex qvibus. 1. consectariū Pontificios refutans colligitur. th. 3. 2. ab objectionibus liberatur. th. 4. 5. III. A partibus. th. 6. qvarum prima est amor unionis, qvi. 1. definitur. th. 7. 2. ab amore unionis Dei distingvitur. th. 8. ex qva consectarium infertur. th. 9. qvod ab objectione liberatur. th. 10. secunda amor complacentiæ qvi. 1. definitur. th. 11. 2. ab amore complacentiæ Dei distingvitur th. 12. tertia amor benevolentiæ, qvi. 1. definitur. th. 13. 2. ab amore benevolentiæ Dei distingvitur. th. 14. IV. A synonymo. th. 15. qvod ab objectione

703147

ctione vindicatur, th. 16. V. Ab eo, quod in se continet, th. 17. VI. A modo, respectu, ratione formali, seu causa Deum diligendi, th. 18. qui ab objectione liberatur, th. 19. VII. A gradibus, th. 20. VIII. A respectu, quo axioma illud Theologorum, Deus solus est diligendus, est verum, th. 21. IX. Ab oppositis, quorum primum est metus, qui describitur, th. 22. ex qua consectarium infertur, th. 23. secundum est abalienatio à DEO, th. 24. cujus 1. ratio proleptica redditur, th. 25. 2. gradus recensentur th. 26. tertium amor hujus mundi. th. 27. cujus ratio redditur th. 28. X. A refutatione sententiæ, quâ dicitur esse forma propria primò virtutum, th. 29. secundò fidei, th. 30. quæ. 1. confirmatur, th. eadem & 31. 2. ab objectionibus liberatur, th. 31—36. XI. A cõparatione cum fide & spe in evidentia, th. 37.

EXPLICATIO.

I. *Quid est charitas nostra erga Deum?*

Charitas est virtus, &c. hoc est, charitas est officium nostrum, quo Deum, ut bonum, diligimus, id est, 1. ei uniri cupimus, si eo non fruamur. 2. eo contenti sumus, si eo fruamur. 3. ei benè volumus, id est, bonitatem ejus agnoscimus, prædicamus, bonis nostris factis declaramus. Observa ergo: 1. charitas nostra erga Deum est virtus. An ita sit patet. 1. Cor. 13. 13. ubi charitas numeratur inter virtutes, n. fidem, spem: Ergò est virtus. Sic. Philip. 4. 8. ubi vera, veneranda, justa, pura, amabilia, boni nominis

minis, laudanda, dicuntur virtus: At charitas est vera, veneranda, justa, pura, amabilis, boni nominis, laudanda. 1. Cor. 13. 1. & seqq. Cur ita sit patet. 1. Qvia charitati convenit definitio virtutis. 2. Qvia præcipitur primo mandato, Non habebis Deos alienos, id est, verum Deū dilige: Ergò est virtus. Ratio conseq. qvia Decalogus præcipit virtutes, prohibet vitia. Præcipit Deus charitatem etiam. Matth. 22. 37. & 1. Cor. 14. 1. 3. Qvia laudatur charitas (ut dictum) Ergò est virtus. Ratio conseq. qvia soli virtuti convenit laus, ut dictum supra, c. 2. th. 7. rat. 7. sicut soli vitio convenit vituperiū. Refutatio. Ergò errant, qvi charitatem negant virtutem esse. Thom. 2, 2. q. 23. art. 3. Ergò affectate charitatem. 1. Cor. 14. 1. Diligite Deum. Matth. 22. 37. II. Deus à nobis est diligendus. An ita sit patet. Matth. 22. 37. Sic primo mandato, Non habebis Deos alienos, id est, verum Deum dilige. Deut. 10. 12. Cur ita sit patet: 1. qvia ipse nobis hoc mandat. Deut. 6. 5. & 11. 1. & 30. 16. Iosu. 22. 5. & 23. 11. Iud. v. 21. 1. Tim. 1. 5. 2. qvia bonus est. Psal. 106. 1. 3. qvia multis bonis nos affecit, afficit, afficiet. Psal. 108. 2. & 31. 24. & 37. 4. & 119. 1. Exod. 20. 6. Deut. 5. 10. Dan. 9. 4. Psal. 144. 20. 4. qvia dilectio Dei est signum veræ Dei cognitionis. 1. Cor. 8. 3. 5. qvia est certum signum unionis nostræ cum DEO. 1. Ioh. 4. 16. 6. qvia est signum infallibile, qvod Deus nos diligat. 1. Ioh. 4. 19. 7. qvia dilectionis Dei præmium est Deus ipse. Anima vere Deum amans aliud præter Deum sui amoris præmium non requirit: aut si aliud requirit,

703147

qvitit, illud diligit, non Deum. Ideo David præter Deum nihil reqvirit. Psal. 73. 25. Qvi vero Deum habet, ab ipso omnia habet. Deut. 30. 6. & v. 19. 20. Rom. 8. 28. 1. Cor. 2. 9. Hebr. 11. 26. Iac. 1. 12. & 2. 5. 8. qvia grati debemus esse erga Deum. Exhortatio. Ergò Deum diligamus. Moveant nos exempla. 1. Christi. Ioh. 14. 31. 2. Angelorũ. Angeli enim diligunt Deum: ideo enim sic orare jubemur: Fiat voluntas tua sicut in cœlo. 3. Mathusalemi, Noachi, Abrahami, &c. III Objectum charitatis est bonitas Dei, seu Deus à nobis diligendus est, ut est bonus. An ita sit patet. Psal. 106. 1. & 118. 1. celebrate, id est, diligite Iehovam, qvia bonus est. Ponitur hic effectum, n. celebratio Dei, & intelligitur causa ejus, n. dilectio Dei. Celebramus, laudamus Deum, ut est bonus: Ergò etiam diligimus Deum, ut est bonus: qvia hîc effecti & causa, n. celebrationis & dilectionis, unum est objectum, n. bonitas Dei, seu Deus, ut est bonus. Cur ita sit patet. 1. Qvia charitas est affectus voluntatis, cujus objectum est bonum. 2. Qvia diligit nos Deus, qvia bonitate suâ boni sumus, & dilectione sui boni fiamus: Ergò nos diligere debemus Deum, qvia sua bonitate bonus est. 3. Qvia odimus qvem, qvia malus est: Ergò amamus qvem, qvia bonus est. Dehor. Deus, qvem diligimus bonus est: Ergò: 1. nõ est metuendus. 2. odio habendus: qvia maiũ est metuendum, & odio habendum, ut dicetur infra. th. 22. & seqq.

11. *Charitas est ne posterior fide & spe?*

Seqvitur, &c. id est charitas posterior est fide & spe naturâ suâ. An ita sit patet. 1. Ioh. 4. 16. 19. Nos, &c. id est, credita charitas Dei erga nos, efficit charitatem nostram erga Deum: qvia ideo diligimus nos Deum, qvia credimus eum nos prius dilexisse. Sic. 1. Cor 13. 13. ubi charitas post fidem & spem recensetur ab Apostolo. Hebr. 11. 1. Est autem fides, &c. id est, fides parit ex se certam spem rerum à Deo promissarum: Ergò & charitatem, qvæ est effectus etiam spei. Sic. Gal. 5. 5. ubi spes dicitur seqvi ex fide: Ergò & charitas seqvitur ex fide: qvia charitas est etiam spei effectum. Addatur suâ naturâ: qvia etsi charitas suâ naturâ posterior sit fide & spe; tamen tempore simul est charitas cum fide, & spe. Sicut radii solares naturâ suâ posteriores sunt sole, sed tempore simul cum eo: Sic charitas naturâ suâ posterior est fide & spe, sed tempore simul est cum iis. Cur charitas posterior sit fide & spe patet: 1. Qvia charitas est effectum fidei & spei, ut loca citata ostendunt. 2. Qvia per fidem, & spem, &c. id est, qvia Deum diligimus propter suam bonitatem seu charitatem creditam & speratam. 1. Ioh. 4. 16. 19. Ergò charitas posterior est fide & spe. Refutatio. Errant ergo Schol. qvi dicunt charitatem priorem esse fide, spe, &c. Thom. 1. 2. q. 62. art. 4.

III Fides ne, vel charitas est fundamentum spiritualis ædificii seu fides ne vel charitas est prima inter virtutes?

Spiritua-

703147

Spiritualis ædificii, id est, obedientiæ nostræ erga Deum, fundamentum est fides, vel, fides est prima inter virtutes: An ita sit patet. Hebr. 11. 1. Fides est substantia rerum sperandarum: At substantia habet rationem primi: Ergò fides est prima inter virtutes. Cur ita sit patet: qvia proprietates fundamenti conveniunt fidei, 1. qvia charitas sequitur fidem & spem, ut dictum thes. 2: 2. qvia ædificatio spiritualis, id est, obedientia nostra erga Deum à fide incepit. 3. qvia partes omnes obedientiæ, n. virtutem & actionem ejus, religionem & justitiam, fides continet, & sustinet. 4. qvia fides est radix & arbor omnium aliarum virtutum & bonorum operum. Refutatio. Ergò errant Schol. qvi charitatem dicunt esse fundamentum spiritualis ædificii, seu primam inter virtutes. Obj. Fides formata per charitatem est fundamentum spiritualis ædificii seu bonorum operum, & virtutum: Ergò charitas est magis fundamentum, qvam fides. Thom. 2. 2. q. 4. art. 7. Resp. Ant. falsum sensu Pontificio, qvia charitas non est forma fidei, ut dicetur infra th 30.

IV. Obj. 1. Schol. præcc. Inclinatio versus Deum, seu dilectio Dei antecedit fidem: qvod patet. Act. 17. 27. ubi gentes fidem nõ habentes tenebantur & poterant Deum qvarere, id est, cognoscere, cognotum diligere: Ergo charitas est prior fide; adeóqve charitas est fundamentum spiritualis ædificii, seu prima inter virtutes. Resp. Conseq. negatur: qvia hominis regeniti inclinatio versus Deum, seu dilectio vera DEI sequitur fidem: hominis vero irregeniti inclinatio versus Deum, seu dilectio

lectio Dei qualiscunqve, qvæ communis est omnibus creaturis, ut dictum supra. c. 1. th. 5. & l. 1. c. 14. 28. antecedit qvidem fidem in Christum; sed inclinatio, & dilectio hæc hominis irregeniti, non est vera charitas erga Deum, sed est tantum ineffieax velleitas Deum diligendi, seu simulachrum & umbra dilectionis Dei. 2. Tim. 3. 5 Habentes formam, id est, simulachrum & umbram pietatis, seu charitatis erga Deum. Notes. 1. Voluntas Deum diligendi est completa, qvâ qvis vult diligere Deum, & etiam vere diligit; vel incompleta, qvæ velleitas dicitur, qvâ qvis aliqvomodo vult diligere Deum, sed vere non diligit. 2. Dilectio antecedens fidem non est vera charitas. Ergò nec virtus est; adeóqve nec antecedit fidem, qvæ virtus est; adeoqve nec est prima inter virtutes. Thom. 1. 2. q. 13. art. 5. & 3. p. q. 21. art. 4. Burgersd. Ethic. c. 6. th. 10.

V. 2. Dilectio Dei alia est naturalis, qvâ ex naturæ viribus, sine fide in Christum, Deum, ut est author naturæ diligit qvis supra omnia; alia est supernaturalis, qvâ ex fide in Christum, diligit qvis Deum supra omnia: At dilectio Dei naturalis antecedit fidem in Christum: Ergò aliqva charitas prior est fide; adeoqve est fundamentum spiritualis ædificii. Resp. Post lapsum, Scholastici frustra distinguunt dilectionem Dei in naturalem, vel supernaturalem: qvia post lapsum, homo nec dilectione naturali potest Deum sine fide in Christum supra omnia diligere. Supra c. 5. th. 5. Thom. 1. 2. q. 109. art. 3. Becan. Shol. de virtutib. Theolog. c. 22. q. 5. th. 7.

VI. Qvot

703147

VI. Quot & quæ sunt partes charitatis nostræ erga Deum?

Qvasi partes charitatis nostræ erga Deũ sunt tres: 1. amor unionis, amor complacentiæ, 3. amor benevolentiæ. An ita sit patet. Matth 22. 37. Diliges Dominum Deum tuum, id est, velis cum Deo tuo uniri, placeat tibi Deus tuus, benevelis Deo tuo. Cur ita sit patet: qvia charitas vera non potest esse sine desiderio unionis cum amato, placentia amari, benevolentia erga amatum. Exhortatio. Si velimus Deum vere amare; cupiamus cum illo conjungi, placeat nobis Deus, benevelimus Deo nostro: qvod qvi fiat in seqq. dicetur.

VII. Quid est amor unionis?

Amor unionis est affectus ille, qvo cum Deo conjungi volumus. Observa ergo. Deum diligentium primum officium est velle cum DEO conjungi. An ita sit patet. 2. Cor. 5. 8. Philip. 1. 23. Psal. 4. 7. Attolle super nos lucem faciei tuæ, id est, fac ut unionem & communionem tecum habeamus, ut Author explicat Sciagr. Dom. 1. Exempl. in Davide. Psal. 42. 2. & 84. 3. Iohannes. Apoc. 22. 21. Sponsa Christi Cant. Cant. 1. 4. Simeone, Luc 2. 25—29. Abrahamo. Ioh. 8. 56. Petro. Luc. 17. 4. Stephano. Act. 7. 59. Cur ita sit patet: 1. Qvia amor primo in unione amantium consistit. 2. Qvia amoris nulla est utilitas sine amãtium conjunctione. 3. Qvia nos indigemus Deo. 4. Qvia Deus est summum bonum. 5. Qvia Deus amans nos vult nobis conjungi. 6. Qvia se mutuo odiohabentes disjunctionem amant:

amant: Ergò amantes se mutuo contra. Exhortatio. Si igitur amemus Deum, velimus, desideremus conjunctionem cum DEO tum in hac vita per fidem & observantiam; tum in altera vita cum Paulo, &c. Consolatio. Si velis cum Deo conjungi, ne metue: qvia Deus tibi unitus vincet tuos hostes. Iud. 6. 13. unde sciam me amare Deum amore unionis, seu me velle Deo conjungi? Resp. Author. l. 4. consc. cas. c. 10. q. 2. resp. 1.

VIII. *Habetne Deus amorem unionis erga nos, seu vultne nobis Deus conjungi?*

Sic: qvod patet. Eph. 2. 4. 13. Multa, &c. id est, DEUS diligens nos, vos separatos per peccata vestra à se, sibi conjunxit. Amor unionis Dei erga nos differtne à nostro amore unionis erga Deum, seu voluntas Dei, qva ipse vult nobis uniri differtne à nostra voluntate, qva nos volumus Deo uniri? Sic: qvod patet: sed ejus amor est, &c. id est, qvia Deus vult nobis conjungi nō ex indigentia: qvia Deo nobis non indiget: qvia nullum à nobis commodum exspectat: qvia nos servi sumus inutiles Deo: qvod patet. Luc. 17. 10. Iob. 22. 2. 3. sed nos volumus Deo uniri ex indigentia: qvia nos indigemus Deo: qvia multum commodū, n. vitam æternam, ab ipso exspectamus: qvod patet. 2. Cor. 5. 4. Suspiramus, &c. id est, nos qvi in hac vita peccato & cruce oneramur, desideramus è mundo in cœlum ad Deum emigrare, ut ille nos ex mortalibus immortales faciat.

IX. No-

703147

IX. Noster ergo amor unionis cum Deo estne amor amicitiæ, vel concupiscentiæ?

Noster amor unionis erga Deum est duplex: n. amicitiæ vel concupiscentiæ. Ille est, qvo Deum diligimus propter seipsum, seu ut bonũ in se: hic vero est, qvo diligimus Deum propter nos, seu ut bonum nobis. Iam, noster amor unionis erga Deum, partim est amor amicitiæ, qvia volumus Deo uniri primario propter seipsum seu ut bono in se: partim vero est concupiscentiæ, qvia volumus secundario uniri DEO propter nos, seu ut bono nobis: qvia proprie Deum concupiscimus nobis, qvia exspectamus ab eo commodum, seu beatitudinem nostram æternam, ut dictum ad theseos præc. finem. Tilenus. Disp. p. 1. disp. 40. th. 31. Thom 12. q. 26. art 4. Becan. Schol. 2. p. tract. de act. hum, c. 3. q. 1.

X. Obj. præcc. Amore unionis amamus Deum propter commodum nostrum, ut dictum thesi præcedenti: Ergò finis ultimus amoris unionis erga Deum non est Deus ipse, contra c. 5. th. 9. &c. hujus th. 1. Resp. Conseq. negatur: Qvia etsi amore unionis concupiscentiæ amemus Deum propter commodum nostrum; tamen amore unionis amicitiæ amamus Deum propter se: adeóqve etsi finis secundarius amoris unionis respectu concupiscentiæ simus nos ipsi; tamen amoris unionis respectu amicitiæ finis ultimus & primarius est Deus ipse, ut clariùs dicetur, th. 18.

XI. *Quid est noster amor complacentiæ erga Deum?*

Est affectus, qvo. 1. omne id, qvod est in Deo (ut sanctitatem, sapientiam, justitiam, &c.) probamus, non improbamus. 2. in summa ejus bonitate acqviescimus, seu eâ contenti sumus, nec alienâ frui desideramus. Observa ergo. Secundum officium Deum diligentium est, ut ipsis Deus placeat, id est, ut probent omne id, qvod est in Deo, & bonitate Dei contenti sint. Patet. 1. an ita sit, Apoc. 7. 12. ubi beatis complacet, qvod in Deo sit benedictio, gloria, &c. ut Amen vox complacendi, probandi, acqviescendi, ostendit. Sic. c. 5. 14. &. 19. 4. 2 cur ita sit, 1. qvia amor secundo in placentia amati consistit. 2. qvia nos Deo amanti placemus. Matth. 25. 21. Apparet hoc etiam ex illis titulis, qvibus scriptura fideles afficit. 3. qvia bonum suâ naturâ est placens. 4. qvia odium secundo consistit in displicentia odiohabendi. Admonitio. Ergò Deus nobis placeat. Consolatio. Ne metue si Deus tibi placet: qvia & tu placebis illi. Unde sciam an placeat mihi Deus? Resp. Author. l. 4. cas. c. 10. q. 2. r. 2.

XII. *Habetne Deus amorem complacentiæ erga nos, seu placemusne nos Deo amanti?*

Sic: qvod patet. Hebr. 13. 16. Talibus victimis delectatur Deus, id est, nostra beneficentia placet Deo. Noster amor complacentiæ erga Deum differt ne ab amore complacentiæ Dei erga

703147

erga nos? Sic: qvod patet: qvia Deo placet in nobis illa bona, qvæ ipse dedit nobis: bona enim à DEO non accepta nulla habemus. 1. Cor. 4. 7. Sed nobis placent bona in Deo, qvæ à se habet, non à nobis: nos enim DEO nihil boni possumus dare: qvod patet. Rom. 11. 35. Psal. 50.

XIII. *Quid est noster amor benevolentiæ erga Deum?*

Est affectus, qvo. 1. nos totos Deo tradimus, seu in omnibus DEO obedimus. 2. omnia ad gloriam Dei fieri volumus. Observa ergo. Deum diligentium tertium officium est benevelle DEO, id est, in omnibus obedire Deo, & omnia ad gloriam ejus facere. Patet. 1. an ita sit. Apoc. 4. 10. 11. ubi beati benevolunt Deo, qvia ipsi obediunt adorando ipsum. Sic 1. Cor. 10. 31. ubi amantes Deum, DEO jubentur benevelle, qvia jubentur omnia ad gloriam ejus facere. 2. sut ita sit: 1. qvia Deus amans nos benevult nobis: dando nobis filium suum: regenerando, salvando nos. 2. qvia ut odium in malevolentia consistit: Sic amor tertio in benevolentia erga amatum consistit. Admonitio. Si ergo velimus Deum amare, ei benevelimus, id est, in omnibus ei obediamus, omnia ad gloriam ejus faciamus. Consolatio. Ne metue si benevelis Deo: qvia & ipse benevolet tibi. Unde sciam me benevelle Deo? Resp. Author. l. 4. cas. c. 10. q. 2. r. 3.

XIV. *Habetne Deus amorem benevo-*

lentiæ erga nos, seu benevoline Dei nobis?

Sic: qvod patet. Psal. 30. 6. & 51. 20. Matth. 5. 45. Rom. 8. 28. Nehem. 2. 8. A. mor benevolentiæ Dei erga nos differtne à nostro amore benevolentiæ erga Deum, seu differtne benevolentia Dei à benevolentia nostra? Sic: qvod patet: qvia Deus nobis benevolès bonos nos facit, qvia bonum nobis confert; Sed nos bene Deo volentes Deum bonum nò facimus, qvia illi propriè nihil boni conferimus, nihil enim habemus, sed bonitatem, qvam à se habet, tantùm corde agnoscimus, ore prædicamus, factis aliqvo modo declaramus. Benefacientes declarant Deum bonum, malefacientes contra, ut misericordes misericordem, immisericordes contra. Psal. 50. 21. Additur: 1. propriè: qvia impropriè aliqvid DEO dare jubemur. Luc. 26. 25. 2. Aliqvo modo: qvia bonis nostris factis non possumus perfectè ostendere, qvam bonus sit Deus.

XV. *Quî vocatur alias charitas?*

Charitas seu amatio illa mutua, qvâ Deus fideles amat, & fideles Deum amant, est qvædam inter Deum & fideles amicitia. An ita sit patet. Ioh. 15. 15. ubi discipulos vocat Christus amicos: At hoc non diceretur eis nisi ratione charitatis: Ergò mutua illa charitas est qvædam amicitia inter Deum & fideles. Sic. Iac. 2. 23. Abrahamum vocavit Deus amicum unum ratione charitatis. Cur ita sit patet. 1. Qvia Deus & fideles mutuò se amant. 2. Qvia benevolunt mutuò sibi invicem. Non qvilibet amor

703147

amor habet rationem amicitiæ, sed amor, qvi est cum benevolentia, qvando scil. sic amamus aliqvem, ut ei bonum velimus. Si autem rebus amatis non bonum velimus, sed ipsum eorum bonum nobis velimus, sicut dicimur amare vinum, eqvum, &c. non est amor amicitiæ, sed cujusdam concupiscentiæ. Ridiculum enim est dicere, qvod aliqvis habeat amicitiã ad vinum, &c. 3. Qvia & Deus voluntatem suam in verbo fidelibus communicat, & fideles voluntatem suam in oratione DEO communicant, ut dicetur infra c. 8 th. 1. 2. 4. Qvia Deus cum fidelibus qvasi familiariter versatur. Apoc. 3. 26. Ioh. 14 23. & fideles cum Deo, ut Enochus, Abrahamus. Refutatio. Ergò errant Schol. qvi charitatem negant esse amicitiam. Obj. Amicitia non est sine redamatione: sed charitas habetur etiam ad inimicos, secundum illud. Matth. 5. Diligite inimicos vestros: Ergò charitas non est amicitia. Resp. Charitas habetur ad inimicos non immediate, sed mediante Deo, qvi nobis est amicus, qviqve nos redamat pro inimicis. Thom. 22. q. 23. art. 1. Exhortatio. Diligamus ergo Deum, qvia sic erimus amici Deo.

XVI. Obj. præcc. In amicitia est paritas: Sed in amicitia Dei cum fidelibus non est paritas: Ergò charitas mutua inter Deum & fideles non est amicitia. Resp. 1. In amicitia Dei & fidelium non est paritas talis, qvalis potest esse in amicitia hominis cum homine; sed est paritas talis, qvalis potest esse in amicitia Dei cum fidelibus. qvod patet, qvia communionem interiorem habet Deus cum fideli-

bus: quod patet, quia Deus dicitur: 1. arcana sua revelare fidelibus. Psal. 25. 4. Ioh. 15. 15. 2. cum fidelibus quasi familiariter versari. Apoc. 3. 20. Ioh. 14. 23. 2. In amicitia Dei cum fidelibus non requiritur paritas: quia charitas mutua inter Deum & fideles vocatur amicitia quædam, & amicitia Dei & fidelium vocatur non amicitia simpliciter; sed quasi amicitia. Exeg. l. 1. c. 30. th. 9.

XVII. Quid continet in se charitas erga Deum?

Charitas continet, &c. id est, diligentes Deum student omnia DEI mandata implere, & observare. An ita sit patet. Rom. 13. 10. 1. Ioh. 2. 5. & 3. 18. 1. Ioh. 14. 15. cur ita sit patet: 1. Quia ille amat Deum vere, qui studet per omnia Deo placere, eique similis esse. 1. Ioh. 4. 17. At per studium impletionis omnium mandatorum Dei, placet quis Deo per omnia, eique Deo similis: quia impletione omnium Dei mandatorum fit quis misericors, sanctus, justus, sicut Deus, juxta illi postulatum. Luc. 6. 36. Lev. 11. 44.

Quia dilectio Dei & proximi est summa omnium Dei mandatorum. Matth. 22. 37. 3. Quia si quis dixerit, Deum diligo, & fratrem suum oderit, mendax est, id est, ille nec mandata de Deo, nec mandata de proximo observat: contra qui diligit Deum, & proximum, omnia DEI mandata implet. 1. Ioh. 4. 20. Exhortatio. Si ergo diligis Deum, observare studeo omnia Dei mandata: secùs enim frustra dicis te Deum diligere.

XVIII.

703147

XVIII. *Quæ est ratio formalis Deum diligendi?*

Est Deus qvà bonus est in se, seu Deum diligere debemus primario ut est in se bonus. Antea sit patet. Psal. 106. 1. Celebrate, id est, diligite Iehovam, qvia bonus est, scil. in se. Sic Psal. 118. 1. & 136. 1. Curita sit patet: 1. Qvia diligere Deum, ut nobis bonum, seu propter sua beneficia est amor mercenarius, qvi Deo non placet. Ioh. 6. 26. 2. Qvia amor perfectissimus, qvi amor amicitiæ vocatur, ille est, qvo Deum diligimus propter seipsum, seu ut bonum in se. 3. Qvia si diligamus Deum propter suam bonitatem erga nos, tùm diligimus eum propter nos; atqve adeo nosmetipsos magis diligimus, qvam Deum. 4. Qvia Pater, Filius, Spiritus Sanctus diligunt se mutuo, qvia in se se boni sunt, non qvia sibi mutuo boni sunt. Prov. 8. 30. 5. Qvia talis est dilectio Dei erga nos, qvatenus nihil boni à nobis ipsâ propriè accrescit. Amesius l. 4. cas. c. 10. §. 1. Refutatio. Ergò errant qvi docent Deum diligendum esse primario qvia nobis benefacit. Sic enim propter nos amaremus Deum. Sic charitas contractus esset, non affectus. Sic mercenarii essemus. Sic non Deus esset finis ultimus omnium, sed nos. Obj. Deus per aliud cognoscitur. Rom. 1. 20. Ergò etiam propter aliud amatur, non propter se. Resp. Conseq. negatur: qvia cognitio Dei acqvisitur qvidem per alia; sed postqvam jam cognoscitur, non per alia cognoscitur, sed per seipsum: Secundum illud. Ioh. 4. 42. Iam non

non propter sermonem tuum credimus. Ipsi enim audivimus, scimus, qvia hic est vere salvator mundi. Thom. 22. q. 27. art. 3. Author. l. 4. cas. c. 10. q. 1. r. 2. Admonitio. Ergò Deum ne diligamus primariò propter nos, seu qvia nobis benefacit, ut turba à Christo reprehensa. Ioh. 6. 26. Sed propter se. Diligamus ergo Deum gratis, qvia totum præmium nostrum ipse erit, ut in cœlo bonitate ejus perfruamur. Non sine præmio diligimus Deum, etsi primario fine intuitu præmii eum diligere debeamus.

XIX. Obj. præcc: Deum diligere possumus ut mercedem nostram. Gen. 15. 1. & intuitu aliorum bonorum tanqvam mercedis. Gen. 17. 2. Ergò Deum primario diligere debemus qva bonus est nobis, seu qvâ nobis benefacit. Resp. Conseq. negatur: qvia sic secundariò possumus diligere Deum, ut dictum supra c. 1. th. 29. Possumus enim Deum amare, qvi, & qvia merces nostra est, & multa bona alia, ut mercedem nobis confert; sed non qvâ merces nostra est, & bona multa alia, ut mercedem, nobis confert: qvia ratio formalis Deum diligendi est bonitas Dei in se considerata, sicut ratio formalis in Deum credendi est sufficientia Dei; sed ratio motiva & inductiva ad Deum amandum est bonitas Dei erga nos, seu beneficia, qvæ nobis confert, sicut ratio motiva in Deum credendi est efficientia DEI, ut dictum l. 1. c. 4. th. 11. l. 4. cas. c. 10. q. 1. r. 3. Thom. 22. q. 27. art. 3. c.

XX.

703147

XX. 1. *Quantus debet esse gradus charitatis erga Deum?*

Summus. Vel, qvantùm debemus Deum diligere? Summè, maximè, id est, Deus diligendus est super omnia, seu, homo magis tenetur Deum diligere, qvam qvemvis alium. An ita sit patet. Matth 22.37. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. Hoc maximum & primum mandatum. Si hoc est maximum & primum mandatum, tùm maximè & præ cæteris obligat; adeoqve maximè & præ cæteris tenemur Deum diligere. Sic. Matth. 10.37. Sic etiam. Luc.14.26. Si qvis venit ad me, &c. id est, oportet Deum omnibus aliis præponere, ita ut nullius creaturæ amore vel timore velis illum offendere, aut ab illius amicitia recedere. Qvem sensum expressit Apostolus. Rom.8.39. Nulla creatura potetit nos separare à charitate Dei. Cur ita sit patet. 1. Qvia Deum diligimus propter seipsum, reliqvos vero propter Deum: vel qvod idem est, Deum diligimus propter infinitam bonitatem, qvæ in ipso essentialiter est, reliqvos propter eandem bonitatem, qvæ tantùm participativè in ipsis est. Simile est de dilectione finis & mediorũ. Nãfinẽ diligim' propter se, media propter finẽ. Sicut ergo recta ratio dictat, ut magis amem' finẽ qvã media; sic etiã ut magis amemus Deum, qvam creaturam. Et rursum, sicut media potiùs deserimus, qvam finem, qvando obsunt consecutioni finis; sic creaturam potiùs deserimus, qvam Deum, qvãdo abducit nos ab amicitia DEI 2. Qvia proxi-

proximi sunt odio habendi propter Deum, si scil. à Deo abducunt. Luc. 14. 26. Ergò Deus magis diligendus est, qvam proximus. Refutatio. Ergò errant Schol. qvi dicunt proximum magis diligendum esse, qvam Deum, vel Deum non magis diligendum esse, qvam proximum. Obj. Illud est magis diligibile, qvod est magis visibile. 1. Ioh. 4. 20. Sed Deus est minùs visibilis, qvam proximus: Ergò etiã est minùs diligibilis. Resp. Citato loco visibilitas est causa diligẽdi nõ: ut est ratio diligẽdi, ratio enim diligẽdi est bonitas, sed ut est via qvædã ad acqvirendum dilectionem: dilectio enim visibilis hominis deducit nos ad dilectionem invisibilis DEI. Nam (ut Gregorius ait) ex his qvæ novit animus, discit incognita amare. Thom. 22. q. 26. art. 2. Becan. Scol. de virt. theol. c. 19. q. 1. Exhortatio. Ergò magis amemus Deum qvam nosipsos, uxorem, Parentes, amicos, bona, vitam, &c. qvia secus non erimus digni Deo. Matth. 10. 37. & discipuli Christi. Luc. 14. 26. II. Qvâ ratione amandus est Deus supra omnia? 1. objective, id est, majus bonum Deo volendo, qvàm nobis, & ulli alii: qvod sit: 1. cum DEO infinitum bonum volumus, creaturæ finitum: qvia nemo tenetur ex charitate favere unicuique id bonum, qvod habet: At Deus habet infinitum bonum, creatura finitum: Ergò Deo favere debet bonum infinitum, creaturæ vero bonum finitum. 2. cum majorem gloriam desideramus DEO, qvàm ulli creaturæ, iuxta illud. Psalmi. 115. 1. Nõ nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da glo-

703147

da gloriam. 2. Appretiative, id est, Deum omnibus aliis præponendo, & affectu seu voluntate, & effectu seu opere. Deut 6.5. Affectu autem omnibus præponitur DEUS. 1. qvando nullus affectus erga creaturâ aliqvam potest nos eo allicere, ut Deum offendire velimus. Matth.10.37. 2. qvando pluris æstimamus amorem Dei, qvam alterius alicujus, ita ut ex affectu qvem habemus erga Deum, parati simus in ejus gratiam deserere omnia illa, qvæ sunt nobis charissima inter res creatas. Luc.14.26. Effectu omnibus præponunt Deus, qvando ille affectus efficaciter se ostendit in vita & conversatione nostra externa. 1.Ioh.5.3 2.Cor.5.14 Ioh.21.15. 3. Intensivè, id est, Deum ita diligendo, ut vehementior, fortior, firmior, & magis in corde radicatus sit iste amor, qvam alius qvalisqunqve affectus, qvem habemus erga creaturas. Deut.6.5. Hoc autem tùm fit, cum magis procedit ab intimo spiritu: & immobilis est, ita ut non possit deponi. Psal.103. 1.2.Cor.7.3. Tam tenere debemus Deum amare, ut minima læsio vel ipsius Dei vel amoris nostri erga eum, magis nos afficiat, qvamsi in aliis rebus magnam jacturam pateremur. Psal.119.136. Tam vehemens & fervens debet esse amor noster erga Deum, ut comparatione facta alia amemus, qvasi non amaremus. 1.Cor.7.29. l.4.cas.c.10.q.3. Obj. Docet Becanus citato loco Deum intensivè non magis esse diligendum, qvam alios: Ergò Author hoc non benè docet Resp. Conseq. negatur. Author docet fundamento,

10. Deut. 6. 5. Becanus vero docet hoc sine fundamento scripturæ.

XXI. *Axioma hoc quorundam Theologorum, solus Deus est diligendus, estne verum ?*

Sine explicatione nostrâ dictâ th. 6. 18. 20. non est verum, qvia etiam proximus est diligendus. 1. Ioh. 7. 4. 20. Matth. 22. 39. Sed cum ista nostra explicatione est verum : Nos enim sic axioma illud explicamus : solus Deus est diligendus scil. simpliciter, per se, secundum omnes partes charitatis, & summũ gradum. Deus diligitur : 1. simpliciter, seu per & propter se, qvia diligitur propter bonitatem & beatitudinem, qvam habet à se : Matth. 19. 17. proximus vero diligitur secundum qvid, per, & propter aliud : qvia diligitur propter bonitatem & beatitudinem, qvam participat à Deo. 2. secundum omnes charitatis partes, n. amorem unionis, complacentiæ, benevolẽtiæ in summo gradu, seu supra omnia, idqve tùm objectivè, tùm appretiativè, tùm intensivè, ut dictum : proximus vero etiam secundum omnes charitatis partes (ut dicetur infra c. 16. th. 7.) Sed in inferiore gradu, infra Deum, idqve tùm objectivè, tùm appretiativè, tùm intẽsivè. Solus Deus per se & summè amandus est : Ergò solus Deus vere amandus est. An ita sit patet. Matth. 22. 37. Sic. Deut. 6. 5. Cur ita sit patet : 1. Qvia ipse solus vere est, causàqve omnis entis. 2. Qvia ipse solus est vere, & per se & simpliciter bonus. Matth. 19. 17. 3. Qvia ipse est vere & simpliciter summũ nostrum

703147

nostrum bonum. 4. Qvia est diligendus ex toto corde. 5. Qvia solus propter se amatur, omnia alia propter ipsum. 6. Qvia ipse solus nos vere diligit amore æterno, ardentissimo & constanti. 1. Ioh. 4.19. 7. Qvia ipse non potest vinci, & nos reddit invictos. Exhortatio. Ergò solùm Deum verè diligamus. Qvî? Ut nemo in Deum vere credit, nisi qvi in Iesum Christum credit: ita nemo Deum vere amat, nisi qvi Iesum Christum amat. IESUS Christus est diligendus. An ita sit patet. Ioh. 15.9. Cur ita sit patet: 1. Qvia mandatur, in genere. Matth. 22.37. 2. Qvia multa bona promissa sunt diligentibus Christum. Ioh. 14. 21. 3. Qvia pœna inevitabilis denunciatur non diligentibus Christum. 1. Cor. 16. 22. 4. Qvia Christus diligit nos. Ioh. 13.1. & 15.9. Gal. 2.20. 5. Qvia amor erga Christum melior est vino, imò omnibus rebus in hac vita charissimis. Cant. 1.2. 6. Qvia amor erga Christum est signum verorum DEI filiorum. Ioh. 8.42. & ejus qvod Pater diligat nos. Ioh. 16.27. 7. Qvia sancti dilexerunt Christum, ut Petrus. 21.15—17. Pauli & aliorum. Exhortatio. Ergò Christum diligamus, si Deum vere diligere velimus.

XXII. *Quid opponitur charitati?*

1. Metus ille, qvi cruciatum habet ex præsentia Dei, & formidine pœnæ à Deo infligendæ. Additur, qvi cruciatum habet: qvia nè omnis metus, seu timor opponitur charitati, ut vides l. 4. cas. c. 10. q. 5. Patet. 1. an ita sit, 1. Ioh. 4. 18. ubi charitas metum, qvi cruciatum

tum habet ejicere dicitur. Opposita enim sunt qvæ se mutuò ejiciunt expellunt ex uno subjecto, ut calor & frigus: pax & bellum. 2. cur ita sit sit: 1. qvia charitas gaudium, pacem, tranqvillitatem animi affert: metus verò illetristitiam & animi perturbationem, ut dicitur citato loco r. 6. 2. qvia charitas fertur in Deum ut absolute bonum: metus verò oritur ex malo pœnæ à Deo infligendo. 3. qvia diligens DEUM desiderat conjungi cum DEO, ut dictum th. 7. Sed sic Deum metuens fugit Deum, ut dicitur dicto loco cas. resp. 4. Refutatio. Ergò qvi habent metum formidine pœnæ à Deo infligendæ cruciantem, ut Cain, & alii hypocritæ, non diligunt Deum. Admonitio. Si diligamus Deum expellamus metum formidine pœnæ à Deo infligendæ nos excarnificantem: qvia cum charitate non magis potest in nobis esse metus ille, qvam in igne focali calor & frigus.

XXIII. *Charitas consummata, id est, integra, perfecta, sincera foras ejicitne metum, qui ex formidine pœnæ à Deo infligendæ oritur?*

Sic. Patet. 1. an ita sit. 1. Ioh. 4. 18. 2. cur ita sit. 1. qvia metus ille opponitur charitati, ut dictum: jam vero oppositorum unum expellit aliud. 2. qvia in cœlo charitas consummata perfectè implet legem: in hac vita autè legem perfectè studet implere. Iam autem ubi est perfecta legis impletio, ibi non est metus crucians formidine pœnæ à Deo infligendæ: qvia

703147

qvia Deus legem suam implentibus favorem suum promittit. Exod. 20. 6. Admonitio. Ergò. 1. comparemus charitatem integram seu sinceram, id est legem Dei perfectè implerem, vel implere studentem. 2. Ne trepides ob præsentiam DEI, & ob formidinem pœnæ ab ipso infligendæ, ut olim Adam, Cain, &c. qvia non punit Deus sincere eum diligentes. Exod. 20. 6. Observa: 1. Diligentes Deum non deberent sic metuere pœnam Dei; sed tamen interdum de facto valdè metuunt: qvod patet tùm an ita sit exemplo Christi. Matth. 26. 37. Iacobi. Gen. 32. 7. Loti. Gen. 19. 19. Abrahami. Gen. 20. 11. tùm cur ita fit. 1. qvoad priùs membrum: qvia integra charitas foras ejicit metum, & metus ille adversatur charitati, adeóqve est peccatum. 2. qvoad posterius membrum. 1. qvia nec illi diligunt semper sincere Deum, qvia sæpè peccant. 2. qvia illi sæpe inopia consilii laborant, adeóqve non talem cogitant esse Deum ergà se, qvalem se declaravit. 3. qvia & illi abhorrent à malo naturam destruente, ut Christus tempore mortis. Admonitio. Ergò oremus Deum. 1. ne nobis infirmitatem illam ex incredulitate erga Deum ortam imputare velit. 2. ne sic Deum unqvàm metuamus. 3. ne malo infligendo nos tentet, vel si tentaverit, nos ab illo clementer liberet. 2. charitas erga Deum integra seu perfecta & sincera esse debet. Patet. 1. an ita fit. Deut. 6. 5. Sic. Matth. 22. 37. Diliges ex toto corde, id est, diliges perfectè, sincerè. Ex toto corde, seu perfectè Deum diligere, est eum solum agnoscere & habere pro summo bono, ita

ut in eo solo cor nostrum totum acqviscat, ne partem ejus ipsi, partem alteri tribuamus, nihilqve sit, qvod ei zqvare, nedum anteponere, vel in amoris partem admittere velimus. 2. cur ita sit, qvia summum & unicum bonum est summe & unice amandum. Qvod si remisse amet qvis non amat summe, multo minùs unice: At Deus est summum & unicum bonú nostrum: Ergò Deus summè & unicè amandus est. Exhortatio. Ergò Deum perfectè diligamus. 3. Charitas est in nobis dum hic vivim', imperfecta, id est, cui restat semper aliqvid, qvod addi possit. Patet. 1. an ita sit. 1. Ioh. 1. 8. 2. cur ita sit. 1. qvia illa in hac vita, semper procul adhuc abest à modo & gradu, qvem lex reqvirit. Matth. 22. 37. 2. qvia illa hic crescit & augetur. Phil. 1. 9. 3. qvia fides est imperfecta: Ergò & charitas ejus effectus. 4. qvia cognitio Dei hic est imperfecta: Ergò & charitas: tantum enim diligimus, qvantum cognoscimus. 5. qvia regeneratio nostra est imperfecta. Refutatio. Ergò charitas non est hic perfecta ut, Pontif. docent. Obj. 1. Ioh. 4. 18. ubi charitas integra dicitur: Ergò. Resp. Conseq. negatur: qvia ibi integra est sincera. Polan. l. 9 c. 10. Admonitio. Ne gloriemur hic perfecta charitate erga Deum, adeoqve perfecta legis impletione. Oremus Deum augeat nostram erga se charitatem.

XXIV. 2. Charitati nostræ erga Deum adversatur odium Dei, qvo qvis non diligit Deum, ut summum bonum, id est, qvo qvis non vult conjungi Deo, non acqvisitiva bonitate Dei male vult Deo. Odium Dei duplex: odiú abomi-

703147

abominationis seu abalienationis, quo quis disjungit, abalienat se à Deo; vel odium inimiciciæ, quo quis malevult Deo. Iam: 1. odium in Deum adversatur charitati nostræ erga Deum. Patet. 1. an ita sit. Exod. 20. 5. Psal. 83. 3. Num. 10. 35. 2. Cur ita sit. 1. Quia charitas est virtus, quâ diligimus Deum, ut summũ bonum: odium vero est vitium, quo quis odit Deum, ut sibi malum, & adversum. 2. Quia diligens Deum cupit uniri Deo, placentem habet Deum, bene vult Deo: Sed odiens Deum abalienat, disjungit se à Deo, displicentem habet Deum, male vult Deo. Dehortatio. Fugiamus ergo odium in Deum. 1. quia est peccatum maximum. 2. quia est à Diabolo. 3. quia id Deus punit. Exod. 20. 5. Deut. 7. 10. Prov. 8. 36. Psal. 21. 9—11. 1. Cor. 16. 22. 2. odium abominationis adversatur charitati nostræ erga Deum. Patet. 1. an ita sit. Ioh. 3. 20. odit lucem, id est, non diligit Deum, sed abominatur. Sic. Psal. 14. 3. Unusquisque recessit, id est, non diligit Deum, sed abominatur. 2. cur ita sit: Quia sicut charitas cõsistit in affectu unionis cum DEO, ut dictum, th. 7. Sic odium abominationis consistit in disjunctione à Deo. Dehortatio. Fugiamus ergo odium abominationis in Deum. 1. quia adversatur dilectioni Dei. 2. quia Deus prohibet & punit. 3. quia gentes fuerunt osores, seu abominatores Dei. Rom. 1. 30. 4. quia continet in se violationem omnium mandatorum DEI: quia dilectio Dei continet in se observationẽ omniũ mandatoriũ Dei: ex cõtrariis contraria sequuntur. 5. quia est monstrum,

qvia ſummum bonum odit, contra naturam boni. 6. qvia eſt ſumma impietas, ut dicitur. th. 26. Aliter ſic tractatur hoc axioma. Abalienatio à Deo adverſatur charitati noſtræ erga Deum. Patet. 1. an ita ſit. Pſal. 14. 3. Unuſqviſqve receſsit, id eſt, abalienavit ſe à Deo, abominatur Deum, non diligit. Sic. Pſal 58. 4. Abalienarunt ſe, id eſt, abominantur Deũ, non diliguat. Eſa. 1. 4. Dereliqvitunt Iehovã, abalienantes ſe ſe, id eſt, abomninantur Iehovam, non diligunt. Coloſ. 1. 21. Eph. 4. 18. Abalienati à vita Dei, id eſt, abominantes ſanctimoniam vitæ, qvæ in impletione legis conſiſtit, qvam charitas erga Deum in ſe continet. 2. Cur ita ſit. 1. Qvia ſicut charitas conſiſtit in deſiderio unionis cum Deo: ſic abalionatio à Deo conſiſtit in deſiderio disjunctionis à DEO. 2. Qvia diligimus Deum obſervando mandata ejus omnia; ſed abalienam' nos à Deo violãdo omnia Dei mandata. 3. Qvia odium abominationis adverſatur charitati erga Deum: Ergò etiam abalienatio: qvia abalienatio à Deo dicitur à qvibuſdam odium abominationis, ut loqvitur Author. Dehortatio. Fugiamus ergo abalienationem, elongationem à Deo, & ejus derelictionem. 1. qvia adverſatur charitati erga Deum. 2. qvia Deus abalienantes ſe à Deo, ſeu relinqventes Deum graviter punit. Ier. 16. 11. 3. qvia Deus contra abalienantes ſe à Deo, & relinqventes Deum amarulentiſsime qveritur. Ier 2. 12. 13. Qvi fugienda abalienatio. Fugã peccatorum: qvia ea abalienant, ſeu disjungunt, ſeparant nos à Deo, ut dicit. Eſa. c. 59. 2. 3. Maxim. è odiũ inimicitiæ adverſa-

703147

versatur charitati nostræ erga Deum. Patet, 1. an ita sit. Ioh. 15. 23—25. Oderunt, tùm me, tùm Patrem meum, id est, nec me, nec Patrem dilexerunt, nec mihi, nec Patri fuerùt amici, & benevoluerunt; sed & mihi & Patri inimici fuerunt, malevoluerunt. Sic. Exod. 20. 5. Rom. 1. 30. 2. Cur ita sit: qvia sicut charitatis erga Deum amicitia est benevolentia, sic odii erga Deum inimicitia est malevolentia, qvâ impii DEO malevolunt, & vellent, si fieri posset, ut non esset, vel saltem non esset talis, qvalis est, id est, prohibitor peccatorum, & pœnarum infictor, ut stultus Psal. 14. 1. qvi dicit: non est Deus, id est, qvi vellet non esse Deum, vel saltem non esse vindicem peccatorum. Dehortatio. Ergò fugiamus odium inimicitiæ erga Deum. 1. qvia adversatur charitatis amicitiæ erga Deum. 2. qvia Deus amore amicitiæ amat nos: Ergò eum odio inimicitiæ ne oderimus: ne reddamus ei malum pro bono. 3. qvia malevolendo Deo nos eũ malum non faciemus; sed Deus nobis malevolendo nos malos facit & perdet. 4. qvia horribile est odio inimicitiæ odisse parentes, seu parentibus nos inimicos esse, & iis malevelle: Ergò horribilius est Deum odio inimicitiæ odisse, seu Deo inimicos nos esse, eiqve malevelle.

XXV. *Potestne quis Deum odio habere?*

Sic: qvod patet. Exod. 20. 5. Num. 10. 35. Ioh. 15. 18. 24. 25. Obj. præce: Deus est summum bonum: Ergò eum non potest qvis odio-

odiohabere. Ratio conseq. qvia bonum non odii ; sed amoris objectum esse potest. Resp. Impii considerantes Deum, ut summum bonum, eum odio habere non possunt ; sed considerantes Deum, ut sibi malum & adversum, n. peccatorum prohibitorem, & pœnarum inflictorem, eum odio habere possunt, & contra nefas sæpè odiohabent. Patet priùs : 1. qvia de ratione boni est, ut ametur. 2. qvia Deus, ut est summum bonum non adversatur impiis. Patet posterius. 1. an ita sit. Ioh. 3. 20. Qvisqvis, id est, peccata faciens odit Deum, peccatis illis adversum, id est, ea prohibentem, & punientem : 2. cur ita sit. 1. qvia ut in piis amor Dei efficit, ut odio habeant peccata Deo adversantia : sic in impiis amor peccatorum efficit, ut Deum peccatis adversantem oderint. 2. qvia Deus, ut est peccatorum prohibitor & punitor adversatur maximè impiis. Additur, sæpè : qvia impii peccatores non semper odio habent Deum, sed tunc. 1. cum eos peccatorum conscientia vexat. 2. cum Deus eos ob peccata severe tractat : qvod non fit semper. Qværes, qvi potest Deus odio haberi ? Resp. Author. l. 4. cas. c. 10. q. 6.

XXVI. *Quibus gradibus ascendit impius peccator ad summam istam impietatem, seu odium Dei ?*

His gradibus : 1. impius peccator : 1. inordinate amat se, id est, magis indulget concupiscentiæ suæ, qvàm voluntati Dei. 2. Tim. 3. 2. 4. hinc, 2. vult illud, qvod lex Dei vetat, ut adul-

703147

adulterium: hinc. 3. odit legem Dei, qvia vetat id, qvod ille vult: hinc, 4. odit Deum, qvia legem hoc verantem tulit.

XXVII. 3. Charitati noſtræ erga Deum adverſatur amor hujus mundi. Qværes: 1. Qvid mundi nomine intelligis? Univerſitatem iregenitorum, reproborum, impiorum. Qvid eſt amor mundi igitur? Eſt peccatum, cum qvis res & cupiditates eas, qvas mundus, id eſt, cœtus impiorum amat, magnifacit, & conſectatur, ſpreta Dei voluntate; qvod faciunt illi, qvi ſuas cupiditates, aut voluptates, aut vitam, aut gloriam mundanam, aut alias res anteferunt Deo, & ipſius voluntati, & gloriæ, ac malunt ipſum negligere, & offendere, qvàm res illas, qvæ nobis charæ ſunt, amittere, Matth. 10. 37. An amor mundi adverſetur charitati noſtræ erga Deum patet. 1. Ioh. 2. 15. ubi prohibetur dilectio mundi: qvod non fieret ſi non adverſaretur charitati noſtræ erga Deum. Sic præcepto primo: Non habebis, &c. id eſt, ne diligas mundum, ſed Deum. Cur ita ſit patet: 1. Qvia mundus cum Deo, ejuſqve voluntate non conſentit. 1. Ioh. 2. 16.

XXVIII. 2. Qvia ſicut perfectio charitatis eſt in eo, qvod animus acqviescit in Deo; ita charitati repugnat, ut acqviescat animus in eo, qvod eſt alienum à Deo. 3. Qvia à Deo prohibitus eſt amor mundi. 1. Ioh. 2. 15. 4. Qvia qvicqvid mundi eſt proprium, non eſt à DEO 1. Ioh. 2. 16. 5. Qvia mundus præterit, & cupiditas ipſius. 1. Ioh. 2. 17. Dehortatio. Fugiamus ergo amorem mundi: Non enim poſſumus ſimul Deum amare, & mundum, &c.

XXIX.

XXIX. Charitas nostra erga Deum est ne forma virtutum aliarum omnium ?

1. Forma est propria, interna, informans, qvæ interne dirigit rem ad suum finem, talis forma est anima rationalis in homine: vel impropria, externa, assistens, qvæ externe dirigit rem ad suum finem, talis forma est princeps regni, Præceptor discipuli, Navarcha navigii. Iam, charitas non est forma propria, interna, informans virtutum aliarum. An ita sit patet. 1. Tim. 1. 5. ubi charitas dicitur esse effectum fidei, dicitur enim ex fide esse: Ergò charitas non est forma fidei: qvia forma est causa: adeoqve nec aliarum virtutum: qvia fides est causa omnium verarum virtutum. Sic. Act. 15. 16. 33. 34. Philem. 6. ubi etiam charitas & ejus opera Lydiæ, & commentariensis, Philemonis, &c. fidei effectum dicitur esse. Cur ita sit patet. 1. Qvia forma propria, interna virtutum in earum definitionibus exprimitur. 2. Qvia charitas non est forma fidei nec interna, nec externa, ut dicetur. th. 30. Ergò nec aliarum virtutum ortarum ex fide. 3. Qvia charitas aliarum virtutum est forma impropria, ut mox dicetur. Refutatio. Ergò errant Pontificii docentes formam virtutum propriam esse charitatem. Obj. Thom. 22. q. 23. art. 8. Charitas imperat virtutibus aliis, id est, ordinat actus virtutum in ultimum finem, n. gloriam Dei: Ergò est forma propria virtutum. Resp. Conseq. negatur: qvia & religio, & prudentia imperat virtutibus, id est, ordinat eas, & earum actus

703147

actus ad Dei gloriam, ut dictum supra c. 2. th. 49. 50. Sed tamen non dicitis propriam formam virtutum: non est enim revera.

2. Charitas potest dici forma metaphorica, id est, impropria, externa, virtutum & actuum earum: Quia sicut forma, ut anima rationalis, formatum, ut hominem, & ejus actus omnes, ordinat ad finem suum, & perficit: sic charitas virtutes, & earum actus, qvæ suâ naturâ non Deum, sed proximum respiciunt, ut virtutes omnes secundæ tabulæ Decalogi, ut eleemosynam, & ejus actus, n. bonorum in pauperes erogationem, ad Deum refert & perficit: qvia virtutes secundæ tabulæ & earum actus propter charitatem erga Deum fiunt, id est, charitas erga Deum efficit, & perficit charitatem, & earũ actus erga proximum.

XXX. *Charitas ergo est ne fidei forma?*

1. Charitas fidei propria & interna forma nõ est: 1. qvia aliarum virtutum charitas forma propria non est: Ergò nec fidei. 2. qvia forma propria, ut causa antecedit formatum, ut effectum: At charitas, ut effectum, seqvitur suâ natura fidem, ut causam, ut dictum supra, th. 2. Ergò non est propria forma fidei.

XXXI. 2. Charitas non est fidei forma impropria & externa, assistens, ut aliarum virtutum secundæ tabulæ: qvia fides non à charitate dirigitur externe ad Deum, ut eleemosyna, &c. qvia fides, ut & aliæ virtutes primæ tabulæ, suâ propriâ & internâ naturâ respiciunt Deum, ut objectum suum; sed eleemosyna & virtu-

virtutes aliæ secūdæ tabulæ suâ propriâ & internâ naturâ proximū, ut objectū suum, respiciunt.

XXXII. 1. Obj. Pontif. præcc: Fides justificat per charitatem: Ergò charitas est forma fidei. Ratio conseq. qvia ptincipium agendi qvô fidei, & aliarum rerum est forma, ut dicit Author Log th. 73. Resp. Ant. negatur: Fides non justificat per charitatem, sed per apprehensionem justitiæ Christi. l. 1 c. 27. th. 17. Iustificat Pater efficiendo, Christus merendo, Spiritus Sanctus testando, fides justitiam Christi apprehendendo, accipiendo, charitas, seu opera bona declarando, ut vidimus supra de justificatione,

XXXIII. 2. Obj. Pont. præcc: Fides per charitatem est efficax, seu operatur. Gal. 5. 6. Ergò charitas est forma fidei, qvia ut dictum, forma est principium operandi qvô. Resp. Cōseq negatur: qvia fides dicitur per charitatem efficax esse, seu operari non qvia charitas est causa formalis, seu principium operandi qvô fidei; sed qvia charitas est effectum fidei. Citato enim loco dicitur fides per charitatem efficax esse, id est, producere charitatis opera in Deum & proximum, charitas enim est effectum fidei, ut dictum supra.

XXXIV. Inst. præcc: Gal. 5. 6. particula per, est nota causæ formalis, ut ex definitione formæ patet: Ergò charitas est forma fidei, non effectum. Resp. Anteced. negatur: ibi enim vacula per, non notat causam formalem; sed qvasi instrumentalem, ut in illa phrasi: Deus regenerat nos per verbum. Sicut enim verbū Dei est instrumentum morale, id est, svadens virtu-

703147

virtutes, & dissvadens vitia : sic charitas erga Deum & proximum est qvasi instrumentum retificans fidem in Deum in corde nostro esse. Additur, qvasi : qvia propriè charitas est effectum fidei.

XXXV. 3. Obj. Pontif. præcc. Fides sine charitatis operibus est mortua. Iac. 2. 29. Ergò viva est per opera charitatis ; adeoqve charitas est forma fidei : qvia res omnis viva existit per formam suam. Resp. Conseq. negatur : 1. qvia fides dicitur sine operibus charitatis mortua esse, non qvia vita fidei ex charitate, tanqvam forma fluit ; sed qvia opera charitatis ex fidei vita fluunt : fides enim conjungens nos Deo est vita nostra, actus primus, & principium vitæ ; opera vero charitatis erga Deum, & proximum sunt actus ex fidei vita fluentes, ut vidimus supra c. 5. th. 18. & l. 1. c. 2. th. 2. 5. 2. qvia phraseos illius hic est sensus : Fides sine operibus est mortua, id est, sicut præsentia operum charitatis certò ostendit nos re habere fidem, non verbo : sic absentia operum charitatis certò ostendit nos verbò tantum habere fidem, non reipsâ.

XXXVI. 4. Obj. Pontif. præcc : Fides ex operibus charitatis perficitur. Iac. 2. 22. Ergò forma fidei est charitas. Ratio cõsenqvētiæ, qvia forma perficit rem. Resp. Conseq. negatur. 1. qvia fides operibus charitatis perfici dicitur non essentiali perfectione, sicut effectũ perficitur à causa ; sed perfectione complemẽtali, sicut causa perficitur, seu completa redditur actu, in productione effecti. 2. qvia phraseos illius, hic est sensus : Fides ex operibus

perficitur, id est, opera charitatis testantur nos fidem habere non verbo, ut hypocritæ; sed reipsâ, ut vides in Ravan. dictione fides. num. 8. dist. 8.

XXXVII. Evidentior & constantior estne charitas erga Deum in nobis, quam fides & spes?

Actus charitatis, n. propensio animi in Deum evidentiùs & constantiùs apparet in fidelibus infirmis, qvàm fidei & spei speciales actus, n. apprehensio Christi, ut medii sufficientis & idonei ad salutem, & exspectatio salutis propter meritum Christi dandæ. Additur. 1. in fidelibus infirmis: qvia in fidelibus firmis actus fidei & spei sunt æquè manifesti atqve charitatis. 2. speciales actus: qvia communes actus fidei, spei, n. resipiscentia, justificatio, &c. sunt æqvè manifesti in fidelibus firmis & infirmis, atqve actus charitatis. Patet. 1. An responsio ita sit. Iac. 2. 18. ubi fides ostendi docetur ex charitatis operibus: ostendens autem evidentius est ostensa: Ergò charitatis actus evidentius apparet qvam actus fidei; adeoqve & spei: qvia evidentia spei pendet ab evidentia fidei: spes est effectus fidei, ut dictum. Sic. Matth. 7. ubi arbor, n. fides, ex fructibus, id est, charitatis operibus cognosci dicitur. 2. Cur ita sit. 1. Qvia charitas respicit Deum, ut in se bonum, fides & spes respiciunt Deum, ut à nobis apprehendendum: Deus autem in se manifestiùs apparet (qvia tota scriptura, & omnis creatura clare nobis in hac vita, Deum in se bonum proponit) qvàm Deus à nobis

703147

MEDUL. AMESIAN. 304

bis apprehendendus: qvia modus Deum apprehendendi est obscurus: qvia modum Deum apprehendendi scriptura nobis in hac vita obscure proponit, qvia apprehendimus Deum per fidem & spem: at fides & spes obscure apprehendunt Deum: qvia obscure vident Deum: vident enim non clare & in se, ut charitas; sed qvasi ænigmatice, seu obscure in promissionibus. 1. Cor. 13. 12. ut dictum supra, c. 6. th. 12. Talis enim est modus cognoscendi. Sic salus in se evidentior est nobis qvam modus eam consequendi. Sic etiam magnetis operatio in se nobis clarior est, qvam modus operationis eius. 2. Qvia charitas est fructus fidei & spei: At fructus evidentior est arbore. Matth. 7. Ergò. 3. Qvia fideles queruntur sæpè de inevidentia & inconstantia fidei, & spei, ut David Psal. 42. &c. sed de charitatis inevidentia, & constantia non item: fideles enim evidenter & constanter diligunt Deum, & propensi sunt in Deum etiam tunc, cum credere & sperare in Deum, sibi nõ videntur; hæc enim est ipsis causa flendi, qvod non sentiant fidem & spem suam in illum, qvẽ summopere diligunt. Informatio. Ergò charitas qvodam modo præstantior est fide & spe. 1. qvia charitas & tunc etiam evidenter & constanter est in nobis, qvando fidem & spem nos habere non sentimus. 2. qvia charitas prodest non tantùm diligenti Deum, sed & aliis; sed fideles & spes per se tantùm credenti & sperati prodest. Justus suâ fide vivit, unusqvisqve, ut dicit. Habacuc. 3. qvia charitas non dici-

tur abolenda, ut fides & spes. Additur, qvodammodo: qvia etsi charitas nobis evidentior & constantior appareat; fides tamen & spes naturâ suâ, ut causa suo effecto evidentior & constantior est. Dehortatio. Ergò si charitatem erga Deum te habere videas, etiam si fidem & spem in Deum, te habere non sentias, ne dicas te fide & spe in Deum prorsus carere; adeóqve ne teipsum metu reprobationis & damnationis vexes: qvia charitas tua testis est infallibilis existentiæ fidei & spei tuæ: qvia sicut arbor ab igni, sic charitas à fide & spe non potest separari.

CAPUT VIII.

De Auditione verbi.

ANALYSIS.

AUditio verbi explicatur à distributione actûs religionis, ex fide, spe, charitate orti in auditionem & orationem. th. 1. cujus distributionis ratio redditur. th. 2. ex qva differentia auditionis verbi & orationis infertur. th. 3. II. A definitione. th. 4. cujus definitum explicatur. th. 5—6. III. A partibus. th. 7. qvarum prima est attentio mentis, qvæ explicatur. 1. à definitione. th. 8. 2. à synonymo. th. eadem. 3. ab adjuncto. th. 9. Secunda est intentio voluntatis, qvæ explicatur. 1. à definitione. th. 10. 2. ab adjuncto. th. 11. 3. à consectario. th. 12. IV. Ab adjuncto, qvod debeat esse religiosa. th. 13. adeóqve. V. A

703147

causis eam vere religiosam efficientibus: qvarum prima est fides, th. 14. qvæ describitur. th. eadem: unde consectarium infertur. th. 15. secunda spes, qvæ describitur, th. 16. unde consectarium colligitur. th 17. tertia charitas, qvæ describitur. th. 18. unde consectarium deducitur. th. 19. VI. A genere, vel encomio, nempe cultu Dei. th. 20. ex qvo consectarium infertur. th. 21. VII. Ab oppositis: qvorum primum est superbia, qvæ explicatur, 1. à definitione. th. 22. 2. à proprio actu th. 23. 3. à tribus consectariis th. 24—26. secundū consultatio cum mundo, carne, carnis prudentia, ex priori oppositō illatum. th. 26. qvod confirmatur. th. 27. tertium consultatio Diaboli, qvæ explicatur. 1. à probatione. 1. an ita sit. th. 28. 2. cur ita sit. th. eadem: qvæ confirmatur à praxi, qvâ Diabolus consultus à consulentibus fidem postulat. th. 29. cujus fidei effectum notatur. th. 30. 2. à subjectis seu personis, à qvibus Diabolus consulitur, vel explicite, vel implicite. th. 31. unde consectaria colliguntur, th. 32—34. 3. ab objectione vindicatur. th. 35. ex qva consectarium infertur. th. 36. qvod confirmatur. th. eadem, & 37. ex qva consectarium infertur. th. 38. qvod ab objectione liberatur. th. 39. 4. iterū à subjectis seu personis, qvæ participes fiunt communionis & consultationis cum Diabolo, th. 40. qvod ab objectionibus liberatur. th. 41. 42. 5. à subjectis seu personis qvæ ex consultatione Diaboli nullum fructum percipiunt. th. 43.

Bb3 EX-

EXPLICATIO.

I. *Qui actus religionis fluunt ex virtutibus his religionis, n. fide, spe, charitate?*

Auditio & oratio. Patet. 1, an ita sit, infra. th. 14. 16. 18. & c. 9 th. 4. 6. 7. 2. cur ita sit. 1 qvia inter religiosè colentes & colèndum debet esse mutua spiritualis communicatio: At hæc fit per auditionem verbi, qvâ Deus nobis se communicat; & oratione, qvâ nosmetipsos Deo communicamus.

II. 2. qvia religiosi cultus, n. fidei, spei, charitatis actus (ut dictum supra c. 4. th. 23.) est honorem Deo debitum deferre: At honorem Deo debitum deferimus. 1. recipiendo, qvod Deus nobis proponit, qvod fit per auditionem verbi, qvâ voluntatem Dei recipimus. 2. proponendo, qvod Deus à nobis recipiat, qvod fit per orationem, qva voluntatem nostrã Deo proponimus. 3. qvia cultus religiosus essentialis, n. fides, spes, charitas immediatè & directè exercetur per auditionẽ & orationem c. 13, th. 17. cum. th. 18. 7. Ref. Auditio verbi, & oratio non sunt virtutes: qvia sunt actus virtutum religiosarum, n. fidei, spei, charitatis. Correctio. Auditio & oratio sunt actus religiosi: Ergò non tantùm auribus & ore audiendum est verbũ Dei, orandus est Deus; sed præcipuè animâ: qvia modus religionis proprius est animam Deo subjicere, juxta illud: Diliges Dominum Deum tuum ex tota anima: ergo secùs audiendum est verbum Dei, qvam hominum. 1. Thess. 2. 13. secus orandus Deus est, qvam

703147

qvam homines. Institutio. Auditio verbi fiuit ex fide, spe, charitate: Ergò fidelium officium est, verbum Dei audire, recipere, id est, intelligere, & observare. Patet. 1. an ita sit. Iac. 1. 21. Excipite, id est, intelligite & observate, sermonem. Sic. v. 22. 23. 1. Thess. 1. 5. Ioh. 3. 33. Deut. 32. 46. 47. 2. cur ita sit. 2. qvia oves Christi vocem ejus audiunt. Ioh. 10. 27. 2. qvia partes verbi Dei, vitæ spiritualis, sunt Deum cognoscere, & eum colere, ut Vendelinus habet, seu credere in Deum, & præcepta ejus observare, ut Amesius docet. Ex hac duo sunt officia Christiani hominis præcipua, in hac vita, ut habet Catecheseos Sidetii. 3. qvia Iehova præcipit. Psal. 95. 7. 8. Deut. 5. 4. 4. qvia Deus est talis legislator, qvia potest servare & perdere. Iac. 4. 12. 5. qvia verbum Dei potest servare animas, ut est in textu, &. Rom. 1. 16. 6. qvia magna est pœna non ascultantis voci Iehovæ. Deut. 28. 15. & seqq. 7. qvia gloria fidelium inde pendet. Psal. 76. 1. Correctio. Damnandi ergo sunt isti, qvi non auscultant verbo Dei, ut Iudæi. Ier. 44. 16. 17. Exhortatio. Ergò auscultemus voci DEI, ut Iudæi volebant. Ier. 42. 5. 6.

III. *Quî differt ergo auditio verbi ab oratione?*

Officium audientis verbum est recipere voluntatem DEI, qvam ipse proposuit: orantis vero officium est proponere voluntatem suam, qvam Deus recipiat, ut dictum, th. præcedenti.

IV. Quid est auditio verbi?

Est religiosa, &c. id est, audire verbum Dei est cum maxima animi submissione qværere, rescire, cognoscere voluntatem Dei observandam, & eam observare.

V. Quid ergo notat auditio?

Auditio notat hic voluntatis revelatæ; seu sermonis DEI receptionem qvamlibet, id est: 1. & externam, qvæ fit per prædicationem verbi audibilem, & auditionem aurium: qvia Deus ordinariè salutem nostram operatur per prædicationem, id est, verbum voce audibili pronunciatum, & auditionem, qvâ verbum audibiliter propositum auribus percipimus. 2. & internam, qvâ verbum Dei sive audibiliter prædicatum, sive non audibiliter lectum, & ab Spiritu Sancto propositum, intellectu intelligimus, & voluntate observamus.

VI. Qui ergo accipi debet auditio?

Non tam strictè, ut vel præcipuè, vel necessariò semper externum auditum aurium includat, qvia sæpè auribus verbum Dei non audimus, ut cum illud inaudibiliter legitur, vel ab Spiritu Sancto animæ annunciatur; sed ut notet qvamlibet receptionem, id est, & externam, qvæ fit per aures; & internam, qvæ fit per intellectum, & voluntatem, ut explicuimus th. 4.

VII. Quot sunt partes auditionis, seu receptionis verbi Dei, seu in quibus consistit auditio seu receptio voluntatis Dei?

Imme-

703147

In religiosa attentione mentis, & intentione voluntatis, seu in submississima voluntatis Dei, cognitione, & observatione.

VIII. 1. *Quid est attentio mentis?*

Est applicatio, &c. id est, audientium seu recipientium verbum Dei primum officium est voluntatem Dei revelatam cognoscere. Patet. 1. an ita sit. Act. 16. 14. Dominus, &c. id est, Deus illuminavit Lydiæ intellectum, ut intelligeret concionem Pauli: Ergò illud est illorum primum officium. Ratio consequentiæ, quia Deus hoc non fecisset secùs. Sic David petit illuminationem mentis suæ, ut intelligat verbum Dei. Psal. 119. Sic Discipuli jubentur docere ideò, ut homines intelligant voluntatem Dei. Matth. 28. 19. 2. cur ita sit. 1. Quia voluntatem Dei cupere debemus: At non cupimus, si non cognoscamus: ignoti nulla cupido. 2. Quia voluntatem DEI observare debemus. Matth. 28. 20. At hoc non possumus, si non intelligamus. 3. Quia audientium verbum hominis primum officium est illud intelligere. 4. Quia intellectione voluntatis Dei distingvimur à bestiis. Psal. 32. 9. Exhortatio. Ergò. 1. solliciti simus de cognoscenda voluntate Dei revelata. Ioh. 5. 39. 2. præparemus nos ad cognoscendam volnntatem Dei. Exod. 19. 10. 11. Eccl. 5. 1. 3. aperiamus oculos mentis nostræ pro vitili. Moveant rationes dictæ, & exempla Lydiæ, Eunuchi, Davidis, &c. 2. Qvi vocatur attentio mentis? Inqvisitio voluntatis Dei, vel Dei ipsius: qvod patet. 1. an ita sit. Esa. 58. 2. Ut me qvotidie requirant, id est,

est, attendant mentem suam ad voluntatem meam cognoscendam. Sic. Prov. 28. 5. 2. cur ita sit, ut explicetur, &c. id est, quia tam diligenter debemus voluntatem Dei revelatam cognoscere, quam diligenter quærimus rem, quæ plane non possumus carere

IX. Quid adjungitur attentioni huic, quæ re opus habet attentio hæc, quæ inquisitio requiritur in hac attentione?

In hac, &c. hoc est, cognoscentes revelatæ Dei voluntatem debent quærere, quæ sit voluntas Dei facienda; sed non debent quærere, an voluntas illa inventa, & percepta sit bona, sit observanda, nec ne. Patet prius membrum. 1. an ita sit. Rom. 12. 2. 1. Joh. 4. 1. 2. cur ita sit. 1. quia quærentes Jehovam intelligunt omnia. Prov. 28. 5. 2. quia pulsantibus aperitur, petentibus datur. Jac. 1. 5. 3. quia quærentes inveniunt id, quod quærunt. Patet posterius membrum. 1. an ita sit. Gal. 1. 15. 16. 2. cur ita sit. 1. quia ipsa DEI voluntas est ultimus terminus inquisitionis omnis religiosæ: quod patet. Gal. 1. 15. 16. 2. quia talis inquisitio, seu consultatio non caret impietate. 3. quia de hominum quorumcunque verbis judicium ferri debet, quo discernatur an sint bona & observanda nec ne. 1. Thess. 5. 21. Sed Dei verbum nullum aliud judicium admittit, nisi quo discernatur esse verbum Dei. Ex Dei enim verbo de aliis omnibus judicamus: de illo autem ipso non judicamus, sed nosmet-

ipsos

703147

ipsos ei submittimus judicandos. In hominibus audiendis qvatuor modis versari homines dicuntur: vel enim sunt spongiæ, sugendo attrahentes omnia, tàm mala, qvam bona: vel clepsydræ, qvi qvod aure una accipiunt altera fundunt effluere: vel sacci fœcum, qvi solas retinent fœces, bonum autem vinum patiuntur effluere: vel cribrum, qvi qvæ nihil sunt prætermittunt bonam q; retinent farinam. Erin istis qvatuor generibus auditorũ ultimũ tantũ qvod est cribrantium approbatur: Sed in puro Dei verbo audiendo primum tantùm approbatur, eorum, scilicet qvi attrahunt sibi totum, instar spongiæ, aut terræ imbrem venientem imbibentis. Heb. 6. 7. Exhortatio Ergò intellectam Dei voluntatem statim observemus, ne porrò qværamus, an bona, an observanda sit nec ne. Moveant. 1. qvia hoc est impietas. 2. qvia hoc Deus jubet. Psal. 95. 7. 8. 3. qvia hoc svadent exempla Abrahami evocati ex Chaldea, Pauli in Christum credere jussi. Gal. 1. 15. 16.

X. *Quid est intentio voluntatis?*

Est applicatio, &c. id est, audientium & recipientium verbum Dei secundum officium, est Dei voluntatem observare. Patet. 1, an ita sit. Psal. 119. 106. Sic, Matth. 28. 20. Iac. 1. 22. 2. cur ita sit. 1. qvia intellectam Dei voluntatem non faciens pluribus plagis cæditur. Luc. 12. 47. 48. 2. qvia observatio voluntatis Dei distingvit nos à Diabolis & hypocritis, non cognitio ejus. 3. qvia cognitio voluntatis Dei via est ad observationem voluntatis Dei. 4. qvia fallunt seipsos, qvi cognitam Dei volunta-

luntatem non faciunt. Iac. 1. 22. 5. qvia non ille salvatur qvi voluntatem Dei cognoscit; sed ille, qvi voluntatem Dei observat. Matth. 7. 21. 6. qvia non audientes, seu cognoscentes legem Dei justificantur; sed qvi eam observat. Rom. 2. 13. Exhortatio. Ergò velimus observare intellectam Dei voluntatem, & si possimus actu etiam observemus, ob dictas rationes.

XI. *Qualis debet esse voluntas observandi voluntatem Dei cognitam?*

Inter alia absoluta, seu sine exceptione volēs facere omnia, qvæ Deus vult ut faciamus, Patet. 1. an ita sit. Ier. 42. 3. 5. 6. Sic. Deut. 5. 32. 33. Additur, inter alia: qvia voluntas observandi voluntatem DEI cognitam debet esse. 1. tendens ad praxim. Iac. 1. 22. 2. tam firma, ut vim habeat juramenti. Psal. 119. 106. 3. nitens nō nostris viribus, sed Dei gratia & potentia. 1. Thess. 2. 5. 4. toties renovanda, qvoties verbum DEI audimus. Psal. 27. 8. 5. continuanda per assiduam & diligentē verbi audiri meditationem. Psal. 1. 2. & 119. 15. 105. l. 4. eas. c. 11. q. 3. 2. cur ita sit. 1. qvia maledictus qvi non fecerit verba legis omnia, Deut. 27. 26. cum. Gal. 3. 10. 2. qvia non servans unam voluntatem Dei, nullam servare censetur. Iac. 2. 10. 3. qvia audientes verbum DEI debent esse spongiæ attrahentes omnia, non clepsydræ, sacci rzcum, cribrum, ut dictum supra. 4. qvia omnis voluntas Dei est bona, Rom 12. 2. rationi congrua. Rom. 2. 15. utilis. Deut. 32. 47. Corollio. Culpādi sunt

703147

sunt ergo qvi voluntatem Dei de non furando amant observare, de non luxuriando autem & non comessando, non compotando, non item. Exhortatio. Faciamus ergo omnem voluntatem Dei sive placeat carni, sive non, ob rationes dictas.

XII. *Quo respectu dicitur lex Dei esse in corde hominis fidelis?*

Ratione hujus, &c. id est, qvatenus homo fidelis fortiter vult observare legem Dei, Psal. 40. 9. Lex tua est in visceribus meis. Psal. 119. 11. In animo recondo sermonem tuum, id est, fortiter volo observare legem tuam. Ier. 31. 33. Indam legem meam menti eorum, id est, fortem intentionem, inclinationem, voluntatem dabo illis legem meam observandi.

XIII. *Qualis debet esse auditio verbi?*

Auditio verbi debet esse religiosa, id est, ex subjectione, seu submissione humilitate animæ, id est, intellectûs, conscientiæ, voluntatis, affectuum fluens. Supra c. 4. th. 25. & infra c. 9. th. 17. Patet. 1. an ita sit. Rom. 6. 17. Ex corde, id est, submissione animæ, seu intellectûs & voluntatis. Sic. Matth. 22. 37. Diliges ex tota anima, id est, submissione animæ, seu intellectus & voluntatis. 2. cur ita sit. 1. qvia secùs auditio verbi non erit recta: qvia modus observantiæ est in subjectione vel humilitate, ut dictum supra c. 1. th. 34. 2. qvia auditio verbi est actus religionis, ut dictum th. 1. At religio consistit in subjectione animæ ad Deum,

num., ut dictum supra. c. 4. th. 25. 3. quia auditio verbi fluit ex virtutibus religionis nimirum fide, spe, charitate, ibidem. 4. quia tota observantia debet esse religiosa seu humilis: Ergò & hæc ejus pars, n. auditio verbi, 5. quia nos qui audimus sumus creaturæ, servi, nihil: ille vero quem audimus est creator, Dominus, Ens entium. Exhortatio. Ergò verbum Dei audiamus religiosè, id est, submissè. Moveant rationes dictæ.

XIV. *Auditio verbi unde oriri debet?*

1. Auditio verbi oriri debet ex fide, id est, audiens verbum Dei, illud pro vero habere, & erga illud piè affici, debet. Patet. 1. an ita sit membrum tum priùs Hebr. 4. 2. ubi damnantur illi, qui fide verbum Dei non audiverunt, id est, qui verbum Dei auribus perceptum pro vero non habuerunt, tùm posterius. Luc. 24. 32. Nonne cor nostrum ardebat in nobis, dum loqueretur nobis, id est, nonne piè affiebamur erga sermonem ejus. 2. cur ita sit. 1. quia auditio verbi debet esse religiosa: At vere religiosa fit per fidem, quia fides est pars religionis, ut dictum c. 5. th. 1. 9. 10. 2. quia quicquid non fit ex fide Deo non placet, imò peccatum est. 3. quia observantia oritur ex fide, ut dictum c. 1. th. 15. Ergò & auditio, quæ est pars observantiæ. 4. quia auditio verbi sine fide est inutilis. Hebr. 4. 2. Exhortatio. Ergò fide audias prædicationem verbi, observationes dictas.

703147

XV. Quorespectu dicimur inhærere verbo Dei ad salutem, dicturquè verbum Dei nobis inhærere seu inseri ad salutem?

Per istam fidem, &c. id est. 1. verbo Dei inhærere dicimur ad salutem, qvatenus illud verum esse credimus, & observamus, ut nos Deus salvet. Psal. 119. 31. Inhæreo, &c. id est, Deus verbum tuum verum esse credo, & observo: idcirco salva me. 2. verbum Dei inseri nobis dicitur ad salutem, qvatenus à nobis pro vero habitus & observatus, potens efficitur nos salvare. Iac. 1. 21. Excipite sermonem, id est, verbum Dei, qvi si inseratur vobis, id est, verus esse credatur, & observetur, salvat animas vestras.

XVI. 2. Auditio verbi oriri debet ex spe, id est, audiens verbum Dei, ex illo vitam æternam exspectare debet. Patet. 1. an ita fit. Deut. 32. 47. Est vita vestra, id est, si observaveritis legem Dei, ex illa vitam exspectare potestis. Sic. Ioh. 5. 39. Vos videmini, &c. id est, exspectatis vitam æternam ex scriptura idcirco eam scrutamini. 2. cur ita sit. 1. qvia auditio verbi oriri debet ex fide: Ergò & ex spe: qvia spes oritur ex fide. 2. qvia auditio verbi debet esse religiosa: At religiosa fit per spem: qvia spes est pars religionis. 3. qvia verbum Dei audiendum est cum gaudio: Ergò ex spe oriri debet: qvia gaudium est fructus spei, ut dictum. 4. qvia fideles verbi auditi fructum ferunt per patientiam. Luc. 8. 15. At patientia est comes spei, ut dictum. c. 6. th.

17. Exhortatio. Ergò audientes verbum Dei, exspectemus ex illo vitam æternam præcipuè, aliàs enim frustra audimus verbum Dei, & malè.

XVII. Quo respectu dicuntur fideles fructũ proferre verbi auditi per tolerantiam, seu patientiam?

Quatenus patientia, seu tolerantia malorum est comes spei. Fideles verbi auditi fructum (n. fidem in Christum, cognitionem Dei, dilectionem Dei & proximi, disseminatioñem verbi ad alios, ut à tyrannide Satanæ liberati, cives fiant regni Christi, &c.) ferunt cum patientia malorum: qvia qvi piè volunt vivere in Christo Iesu, necesse est persecutionem pati. 2. Tim. 3. 12. Sic suos fructus attulit nobis Christus, n. cum summa patientia: multa mala enim passus est, cum voluntatem Dei fecit, id est, benefecit, & prædicavit.

XVIII. 3. Auditio verbi oriri debet ex charitate erga Deum, id est, audientes verbum Dei diligere debent verbum̃, & Deum se in verbo revelantem, ut bonum in se. Patet. Io. an ita fit. Psal. 119. 27. Qvam diligo legem̃ tuam. Sic. 2. Thess. 2. 10. ubi affectæ Anti-Christi ideò damnati dicuntur, qvod verbum Dei non amaverint. Exod. 20. 5. 2. cur ita fit. 1. qvia auditio verbi oritur ex fide̅, & spe: Ergò & ex charitate: qvia charitas oritur ex fide & spe̅, ut dictum. c. 7. th. 2. 2o. qvia auditio verbi debet esse religiosa: At religiosa fit per charitatem erga Deum: qvia charitas est pars essentialis religionis, ut dictum̃

Gi 5. tho-

703147

c. 5. th. 1. 9. 10. 3. qvia charitas est causa omnium erga Deum agendorum. Exod. 20. 6. Qvi diligunt me & observant præcepta mea. 4. qvia audientes verbum sine charitate, ut hypocritæ, non placent Deo. Matth. 15. 8. Exhortatio. Ergò ex charitate audiamus verbum Dei. Moveant nos rationes dictæ, exemplum Davidis, & hoc qvod graviter puniat Deus illos, qvi ipsum & verbum ejus oderunt. Exod. 20. 5.

XIX. *Quo respectu dicitur verbum Dei copiose habitare in fidelibus. Colos. 3. 16. & dicuntur fideles transformari in formam verbi Dei?*

Ratione hujus charitatis, &c. hoc est, qvatenus verbum Dei, & Deum in verbo se revelantem amamus: adeóqve. 1. amans amato unitur, adeoqve amatum est & habitat in amãte. 2. amans conformat se ad nutum amati.

XX. *Qnodnam est encomium auditionis verbi Dei?*

Hujusmodi auditio, &c. id est, auditio verbi religiosa, seu fluens ex fide, spe, charitate, est verus ac proprius Dei cultus. Patet. 1. an ita sit. Psal 81. 9. Si auscultaveris mihi, id est, si religiosè colueris me, ut ex verso seq. patet. Sic v. 12. Deut. 28. 1. 15. 2. cur ita sit. 1. qvia auditio verbi religiosa immediatè & directè defert Deo honorem religiosum: At cultus religiosi natura est, religiosum honorem DEO

directè deferre, ut dictum supra. c. 4. th. 29. collata cum. th. 5. Ergò auditio verbi religiosa est verus Dei cultus. Obj. præcc. Auditione verbi recipimus voluntatem Dei, ut dictum. th. 23. Ergò eâ non deferimus DEO honorem; adeóqve non est verus Dei cultus. Resp. Conseq. negatur: qvia etsi auditionis actu propriè recipiamus voluntatem Dei; modo tamen recipiendi voluntatem Dei exhibemus ipsi honorem religiosum: qvia recipimus voluntatem Dei religiosè, id est, 1. subjiciendo & dando totam animam (id est, intellectum, conscientiam, voluntatem, affectus) Deo regendam, ut dictum. th. 13. 2. ex fide, spe, charitate (ut dictum. th. 14. 16. 18.) qvibus directè honorem veracitatis, potestatis, bonitatis DEO deferimus: qvia fide, spe, charitate agnoscimus, testificamur Deum, veracem, potentem, bonum esse, ut dictum supra. c. 4. th. 23. & dicetur infra c. 13. th. 5. 2. qvia cultus DEI naturalis, seu essentialis, n. fides, spes, charitas, directè exercetur per auditionem verbi: Ergò auditio verbi est verus Dei cultus. Ratio consequentiæ, qvia media Deum colendi, infra. c. 13. th. 5. ideò dicuntur cultus DEI religiosus, qvia cultum DEI naturalem exercent, & promovent. 3. qvia fides, spes, charitas sunt partes religionis, adeóqve cultus Dei religiosus, c. 5. th. 1. 9. 10. Ergò etiam auditio: qvia auditio verbi est effectus fidei, spei, charitatis, ut dictum. th. 14. & seqq. Correctio habetur. th. 21. Dehortatio. Ergò auditionem verbi ne negligamus, neqve nihili faciamus. 1. qvia est religiosus cultus Dei. 2. qvia auditio verbi

Regius

703147

Regis contemta morte multatur: Ergò multo magis auditio verbi Dei, 3. qvia fides, sine qva non est salus, ex auditione verbi est. Rō. 10. 17. 4. qvia auditum verbum Dei est verbum vitæ. Ioh. 6. 68. Rom. 1. 16. 1. Tim. 4. 16. 5. qvia præclari sunt usus fructus auditi verbi Dei. 2. Tim. 3. 16.

XXI. *Concionatores debentne verbum humanum verbo divino miscere, & eodém modo cum illo proponere?*

Non: qvia auditio verbi est cultus Dei religiosus, sicqve auditores homines illos, qvorum verbum in concione audiunt, Dei loco religiose colunt. Additur, & eodem modo proponere: qvia concionatores in concionibus suis necessitate postulante, rarò, obiter, possunt verbum humanum proponere tanqvam verbum humanum, indicando scil. hoc non divinum, sed humanum verbum esse, ut fecit Paulus. 1. Cor. 7. 12. Reliqvis autem ego dico, non Dominus. l. 1. Med. c. 35. th. 55. & seqq.

XXII. *Quid adversatur auditioni verbi?*

Auditioni verbi Dei formaliter seu propriè & specialiter adversatur superbia adversus Deum. Qværes: 1. Qvid illa? Qvâ qvis, &c. id est, superbia adversus Deum est peccatum, qvo qvis tàm excellentem cogitat se esse, ut audire verbum Dei putet contra suam dignitatem esse. 2. An possit creatura aliqva adversus creatorem suum superbire? Resp. l. 4. cas. c. 12. q.

n. 3. Qvomodo superbia illa in omnibus illis locum habeat, qvi verbum Dei nolunt audire, cum aliæ multæ cupiditates sint causæ hujus inobedientiæ? Resp. l. 4. cas. c. 12. q. 2. Observatio. 1. Superbia adversus Deum adversatur proprie auditioni verbi Dei. Patet. 1. an ita sit, Ier. 13. 15. ubi est præceptum: audite; & prohibitio opposita: ne exaltetis vos, seu ne superbiatis, id est, ne cogitetis vos tàm excellentes esse, ut facere voluntatem Dei putetis contra vestram excellentiam fieri. Sic Ier. 5. 5. Fregerunt, &c. id est, non audiverunt verbum meum; sed ex superbia sua violarunt. Sic. Psal. 2. 3. 2. cur ita sit. 1. qvia audiens verbum Dei subjicit se voluntati Dei, seu recipit voluntatem Dei; sed superbus non subjicit se voluntati Dei, seu non recipit voluntatem Dei. 2. qvia audiens verbum Dei pro lege & regula agnoscit voluntatem Dei; sed superbus pro lege & regula agnoscit suam voluntatem, ut homines, qvos Ieremias exhortatur, & dehortatur citatis locis. 3. qvia audiens verbum Dei magnifacit observationem voluntatis Dei; sed superbus nihili facit, ut David aliqvando. 2 Sam. 12. 9. Obj. 1. Superbia opponitur humilitati observantiæ, de qva supra c. 1. n. 34. Ergò non auditioni verbi, & per consequens non est peccatum speciale, sed generale. Resp. Conseq. negatur: qvia materialiter generaliter, communiter superbia opponitur, humilitati observantiæ; sed formaliter, specialiter, propriè auditioni verbi. Opponitur, observantiæ: ergò & auditioni, qvia auditio est pars observantiæ. Thom. 2. 2. q. 162. art. 5. ad

703147

art. 1. Obj. 2. Superbia opponitur religionis humilitati seu subjectioni, de qva supra. c. 4. th. 25. Ergò non auditioni verbi. Resp. Conseq. negatur: qvia auditio verbi est actus religionis, n. fidei, spei, charitatis. Obj. 3. Superbia opponitur humilitati erga proximum, de qva c. 17. th. 68. Ergò non auditioni verbi. Resp. Conseq. negatur: qvia superbire potest qvis & contra Deum & contra proximũ. Informatio habetur. th. 24.—27. Correctio. Audientes verbum Dei nõ debent esse superbi, id est, non subjicientes se voluntati Dei. Vel, superbia in Deum est fugienda. Patet. 1. an ita sit. Non habebis Deos alienos, id est, Deum verum audi, ne contra illum superbias, seu verbum ejus contemnas. Sic. Prov. 8. 13. 2. cur ita sit. 1. qvia adversatur auditioni verbi. 2. qvia à Deo prohibetur. Prov. 3. 7. Psal. 75. 5. 6. 3. qvia oritur ex vana fiducia rerum, qvæ non habentur, vel non diu retinẽtur. Nam qvidam superbiunt ex opinione pietatis, dignitatis, opulentiæ, cum nihil horũ possideant. 1. Ioh. 1. 8. qvidam ex possessione divitiarum, Prov. 18. 11. dignitarum, regnorum, qvibus facilime vel per mortem, vel per alios casus privantur, ut ostendunt exempla tot Regum, Principum, Imperatorum, qvi morte vel aliis modis exuti sunt regnis, imperiis, principatibus. 4. qvia comitem habet ignominiam. Prov. 11. 2. 5. qvia Deum habet adversarium. Prov. 3. 34. Iac. 4. 6. 1. Petr. 5. 5. 6. qvia accersit magnas calamitates. Prov. 5. 25. & 16. 18. & 18. 12. 7. qvia pii illã in primis amoveri à se precantur. Psal. 19. 14. De-

hortan-

hortatio. Fugiamus ergo superbiam & occultã, qvæ est in sensu animi, & manifestam, qvæ est: 1. in sermone, qvalis etat Nebucadnezaris. Dan. 3. 15. & 4. 30. & juvenis illius Matth. 19. 20. 2. in cultu corporis, qvalis erat Herodis. Act. 12. 21. 3. in gestu corporis, aut in factis superbis, ut Nebucadnezaris. Dan. 5. 20. Belschazaris. Dan. 5. 23. Moveant rationes dictæ. Qværes, qvænam sunt illa remedia, qvibus illa superbia possit retundi? Resp. l. 4. cas. c. 12. q. 3.

XXIII. *Quis est superbiæ actus?*

Superbiæ hujus qvasi proprius actus est contemptus. Qvid? Est magnum peccatum, qvo qvis. 1. Deum. 2. Dei voluntatem, n. legem, & Evangelium. 3. voluntatis Dei observationem nihili facit, spernit. Patet superbos voluntatem Dei contemnere: 1. Sam. 12. 9. Additur. 1. huius: qvia superbia alia est contra Deum, de qva hic: alia est contra homines, de qva infra. c. 17. th. 67. 2. qvasi: qvia ut nullum peccatum, sic etiam superbia non est actus, qvia actus est bonus; sed defectus & vitium actûs. Observatio. Contemtus Dei & verbi ejus est maximè fugiendus. Patet. 1. an ita sit. 1. Sam. 12. 9. Sic primo præcepto. 2. cur ita sit: 1. qvia superbia est fugienda: Ergò & contemtus. Ratio consequentiæ, qvia contemtus Dei est superbiæ actus. 2. qvia cõtemptores Dei ponuntur pro magnis peccatoribus. Ier. 23. 17. qvorum exempla extant in Pharahone. Exod. 5. 2. Core & Sociis. Num. 16. 30. Manasse & populo. 2. Chron. 33. 10.

3. qvia

703147

3. qvia ſicut Deus honorat honorantes ſe, ita contemtores eius leves fiunt. 1. Sam. 2. 30. Exemplum Nadab, Abiu, Lev. 10. 2. Ophni & Phinees. 1. Sam. 2. 29. 30. Iſraelitæ. 8. v. 7. 8. Nebocadnezar. Dan. 4. v 30. & ſeqq. Sacerdotes, de qvibus. Malach. 1. 6. & 2. 9. 4. qvia contemtores verbi Dei damnantur. Prov. 13. 13. qvales fuerunt. 1. homines prifci mundi. 1 Petr. 3. 19. 20. 2. avertentes aures ab audienda lege. Prov. 28. 9. 3. illi, qvi vocantur canes, & porci. Dehortatio. Ne ergo contemnamus verbum DEI, n. legem & Evangelium; adeóqve comminationem Dei, ut Iſraelitæ. Amoſ. 6. 3. & 9. 10. admonitiones & exhortationes Dei: ut. 1. cives Sodomæ. Gen. 19. 7. 2. Iſraelitæ, Numer. 14. 10. 3. reges, qvi ſalutares admonitiones rejeciunt. Eccl. 4. 13. & plerumqve oderunt illos, qvi veritatem ipſis libere dicunt, nec poſſunt ferre ſervos Dei, qvi ex mandato Dei admonent ipſos, ut Pharao Moſem. Exod. 5. 2. 4. Achab Michæam. 1. Reg. 22. 27. Iehojakim Uriam. Ier. 26. 20. 23. Sedecias, Ieremiam. Ier. 32. 3.

XXIV. *Superbia eſtne cauſa omnium aliorum peccatorum, & qvotuplicem ob cauſam?*

1. Superbia eſt cauſa aliorum omnium peccatorum: qvod patet. Eccl. 10. 14. 2. Superbia duplicem ob cauſam dicitur cauſa omnium peccatorum: 1. qvia omnia alia peccata patrat peccator propter excellentiam, qvæ in ſuperbia ſpectatur, ut dictum. th. 22. 2. qvia ſuperbia contemnit legem Dei, qvâ ſolâ cavere poteſt

est homo peccatum, ut dictum. th. 24. Thō, 2. 2. q. 162. art. 1. c. 3. Qvia in Adamo superbia fuit causa omnium aliorum ejus peccatorum, ut dictum. l. 1. Refutatio. Ergò errant Schol. negantes superbiā esse peccatorū omnium aliorum causam. Thom. 1. 2. q. 84. art. 2.

XXV. *Superbia reperiturne in omni peccato?*

Sic, sive consultò, id est, scienter, volenter pecces, ut David adulterium & homicidium committendo, qvis ille, qvi sic peccat, non vult subjici legi Dei, qvod fit per superbiam, ut dictum. th. 22. sive inconsulto, id est, nescienter & nolēter pecces, ut Paulus, 1. Tim. 1. 13. qvia superbia est causa omnium aliorum peccatorū, ut dictum. th. 24. l. 5. cas. c. 18. q. 1.

XXVI. 2. Adversatur auditioni verbi Dei consultatio in iis, qvæ pertinent ad religionem, cum mundo, carne, id est, hominibus, & corruptā nostrā naturā, an scilicet voluntas DEI cognita sit observanda, necne. Additur, in iis, qvæ pertinent ad religionem: qvia consultatio cum aliis an voluntas hæc, vel illa hominis sit facienda, necne, non adversatur auditioni verbi Dei. Observa ergo. Consultatio cum mundo & carne an voluntas Dei revelata sit facienda, necne, repugnat auditioni verbi Dei. Patet. 1. an ita sit. Rom. 8. 7. ubi caro, id est, corrupta nostra natura, ut mens, prudentia cōsilium, voluntas, affectus, appetitus, non audire dicitur verbum Dei. Sic Gal. 1. 16. Non contuli, &c. id est, Egò Paulus non consului Apostо-

703147

Apostolos, & Iudæos an Iesum Christum prædicem, nec ne. 2. cur ita sit:

XXVII. 1. Qvia sicut per superbiam avertimur à voluntate Dei facienda: Sic per consultationem cum carne & mundo convertimur ad voluntatem nostram vel Diaboli & hominũ faciendam. 2. Qvia mundus, & caro adversantur DEO. 3. Qvia inqvisitio an voluntas DEI sit facienda, necne, est illicita, ut dictum. Dehortatio, Fugiamus ergo in observanda voluntate Dei revelata consultare cum mundo, seu hominibus qvibuscunq;, & carne, seu corrupta nostra natura. 1. qvia (ut dictum) ut per superbiam avertimur à vero Deo; sic per consultationem cum mundo & carne convertimur ad falsos Deos, 2 qvia homines ne regeniti qvidem consulunt semper id, qvod Deus consulit. Certè si Christus Patentes, & Discipulos consuluisset, an ipsi moriendum sit nec ne, respondissent qvod non. Si Paulus Iudæos irregenitos consuluisset an Christum prædicet nec ne, consuluissent procul dubio qvod non. 3. qvia corrupta nostra natura inimica est Deo. Rom 8. 7. Non enim cogitat, intelligit, vult, desiderat id, qvod Deus: animalis homo non intelligit illa, qvæ sunt Spiritus Dei: & cogitationes Dei nõ sunt ut cogitationes nostræ. Inimicos Regis consulere de volũtate ejus facienda est inimicũ esse Regi: Sic inimicos Dei consulere de voluntate ipsius facienda est inimicum esse Deo. 4. qvia sic pluris faceremus homines & corruptam nostrã naturam, qvam Deum. 5. qvia hoc svadet exemplum. 1. Pauli, qvi Christum prædicare

Dd jus-

jussus non consuluit carnem & sangvinem, id est, alios Apostolos, & Iudæos, & semetipsum. 2. Abrahami, qvi ex Chaldæa exire, & filiolum unigenitum sacrificare jussus, non consulit Parentes & populares suos, Uxorem suam, an faciat illam Dei voluntatem nec ne.

XXVIII. 3. Auditioni verbi Dei execrabiliter adversatur consultatio cum Diabolo, vel auditio Diaboli; adeóqve communio cum Diabolo: qvi Deum audit communionem habet cum DEO. th. 1. sic qvi Diabolum audit communionem habet cum Diabolo. th. 36. Qvid est consultatio Diaboli? Qvâ qvis non voluntatem DEI, sed Diaboli rescipit, id est, cognoscit, & facit; adeóqve non in Deum credit & sperat, id est, non Deum cogitat esse liberatorem ab omni malo, & largitorem omnis boni, sed Diabolum; & non à Deo sperat, seu exspectat liberationem ab omni malo, & largitionem omnis boni; sed à Diabolo. Observa ergo. Auditio seu consultatio Diaboli adversatur auditioni seu consultationi Dei, & qvidem execrabiliter. Patet. 1. an ita sit, Esa. 8. 19. ubi consulere seu audire Deum svadetur; sed consulere & audire Diabolum dissvadetur. Sic. Deut. 18, 11—15. 2. cur ita sit: qvia audiens seu consulens Diabolū fidē & spē religiosam in solo Deo collocandā, in Dei hoste, 3. Diabolo collocat, vel explicitè cum eum apertè, vel implicitè cum eum tacitè consulit.

XXIX. Patet consulentem Diabolum fidē & spem religiosam Deo soli debitam in Diabolo collocare: qvia Diabolus consultus à se consulentibus ante omnia postulat fidem, qvâ cre-

703147

credant eum hoc vel illud per hoc vel illud & posse facere, & actu facere:

XXX. Qvæ fides inter Diabolum consultum, & consulentes efficit fœdus, tùm apertè cum explicitè, tùm tacitè cum implicitè consuitur, qvo consulentes promittunt Diabolo obsequium, id est, jussorum ejus receptionem, & executionem, cum qvadam religione, seu animi submissione: Diabolus verò promittit hoc vel illud in iis, vel per eos factutum. Correctio. Ergò consultatio, auditio Diaboli, seu magia Diabolica, venefica est illicita, & damnanda. qvia advertsatur auditioni verbi Dei, & qvidem execrabilitèr. 2. qvia Deus omnes magicæ vanitatis species prohibet, & damnat, Deut. 18. 11. Lev. 19. 31. & 20. 27. Psal. 31. 7. Odio habui fanes vanitatis observantes, id est, deditos magicis artibus. 3. qvia magia Gentis abominatio est, à qva Christianum longè discedere oportet, ac propter istas abominationes Deus Gentes sedibus suis ejecit. Deut. 18. 12. 4. qvia Magicis artibus dediti Fiducia Dei carent. 5. qvia nulla te Deus æqvè contemnitur atqve dum non agnoscitur esse Deus, qvod fit, cum non creditur gubernante eo omnia rectè casura, & cura ac scientia futurorum aliis, qvàm ipsi soli tribuitur. Additur, diabolica & venefica: qvia magia naturalis, qvalis est Iohannis Baptistæ, & aliorum non dicitur illicita esse, & damnanda.

XXXI. *Qui consulunt & audiunt Diabolum?*

1. Explicitè illi, qvi directè opem ipsiusmet

Diaboli implorant, sive ad res occultas cognoscendas, sive ad res futuras prædicendas, sive ad res arduas efficiendas, ut sunt magi venefici, qvi habent goetiam, seu fallaciam & impostluram, qvæ immundorum spirituum familiaritate & auxilio constat: qvales sunt maleſici, qvi carmine solo hominibus nocent, eósqve occidunt; Incantatores, qvi verbis solis aliqvid supra naturam moliuntur, ut aspides carminibus cogunt, ut virus ponant; Præstigiatores, seu illusores, qvi mira, qvæ tantùm apparentet fiunt, exercent; Epodi, qvi excantant pueros, & in eloqvium oraculi eliciunt; Arioli, qvi circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, sicqve Dæmonum accipiunt responsa; divini, ut Haruspices, qvi ex horarum inspectione; Astrologi judiciarii, seu Calendariſtæ, qvi ex astris; Pythones, qvi per spiritum, qvem se habere dicunt; Sortilegi, qvi jactu, & inspectione ossium, alearum, librorũ & qvarumvis scripturarum, & extorum; Genesiani, qvi nativitates hominum per 12. signa cœli describunt, ac per hoc actus, mores & eventus prædicere conantur, ut vides in Cisione nostra Hungarica; Horoscopi, qvi ex horis nativitatis; Necromantici, qvi ex mortuorum suscitatorum responsis, ut olim Pythonissa ex Samuelis responso; Hydromantici, qvi ex inspectione imaginis Dæmonis in aqvis; Geomantici, qvi ex inspectione terræ; Pyramantici, qvi ex inspectione ignis; Aeromantici, qvi ex aëris inspectione; Chiromantici, qvi ex manûs inspectione; Ornimanicti, qvi ex avium observatione; Chronomantici, qvi ex observatione

703147

tione temporis, ut induendæ novæ vestis amãdandi, nuncii, &c. divinant, seu futura prædicũt. Deqvibus vide suis locis in Ravanello. 2. Implicite. 1. illi qvi illos homines consulunt, qvi Diaboli opem implorant, ut maleficos, incantatores, &c. 2. illi qvi illa media usurpant, sive ad rei occultæ cognitionem, sive ad rei futuræ prædictionem, sive ad rei arduæ effectionem, qvæ talem usum ex Dei institutione, vel ex natura sua non habent: qvales sunt illi: 1. qvi arcana mediis ex Diaboli instinctu introductis cognoscunt: qvales sunt illi qvi furem cribro, maleficii suspectos aqvâ ferventi, ferro candenti, immersione in aqvam indagant. th. 32. 2. qvi ex rebus à Diabolo inventis divinant, seu futura prædicunt: qvales sunt divinatores omnes, ut Haruspices, Astrologi, &c. th. 33. 3. qvi in simplici ignara & credula plebe. 1. ex verbis & rebus talem usum non habentibus futura colligunt: qvales sunt illi, qvi tristia vel læta ex fortuitis dictis, & factis antecedentibus conjectant: ut si lepus aut felis transcurrat: si salinum in mensa evertatur, aut vinum effundatur: si cum primo mane exierint domo, sternutaverint, aut pedem in limine offenderint. 2. verbis & rebus talem usum non habentibus effectionem rerum tribuunt: qvales sunt illi, qvi colo fuso & penso instructa mustelas abigunt: fractionem pedis canis sui illigato fidilis fulcro sanant: cruce Diabolos fugant: reliqviis sanctorum se se contra tentationes, pericula, morbos muniunt: preculis vel (ut vocant) lectionculis nefariis, & sale incantato bestias furientes curant: orationem Dominicam

in colligendis herbis ad curationem, & in curatione ægroti recitant, &c. th. 34. Observa ergo: 1. Diabolum consulunt tùm qvi eum directè invocant, tùm qvi invocant illos, qvi Diabolum invocant, tùm qvi illa media usurpant ad hoc vel illud, qvæ talem usum nec à natura, nec à Dei institutione habent. Patet, 1. an ita fit. Exod. 20. Non habebis Deos alienos, id est, ne consulas Diabolum nec directè, nec indirectè. Sic, Esa. 8. 19. 2. cur ita sit. 1. qvia sicut in consultatione Dei non tantùm tunc consulimus Deum, cum ipsum immediatè audimus, sed & tunc cum mediis utimur voluntatis ejus cognoscendæ & perficiendæ, qvæ sunt ab ipso instituta: sic etiam Diabolus consulitur non tantùm tunc cum eum immediatè in auxilium vocamus, sed etiam tunc cum iis mediis utimur aliqvid vel cognoscendi vel efficiendi, qvæ sunt à Diabolo introducta. 2. qvia talia media non habent vim illam, qvam præ se ferunt, à Deo, neqve in ordine naturæ, neqve in ordine gratiæ, neqve extraordinem per omnipotentiam suam operante: neqve possunt talem vim ab hominibus accipere, qvia homines non possunt illam virtutem, qvam ipsi non habent aliis communicare: neqve à sanctis Angelis talem vim accipiunt, qvia illi nihil agunt, nisi tanqvam ministri Dei. 1. Ergò Diabolus est author & operationum & significationum illarum, qvæ à talibus mediis pendent & Diabolus consulitur ab iis, qvi ab illis tale qvidqvam exspectant. Corrector. Ergò: 1. damnanda est: 1. ars Diabolica arcana cognoscendi. 2. divinatio

Diabo-

703147

Diabolica, 3. applicatio verborum & rerum ad prædictiones & effectiones Diabolica ut th. 32—34. fusius dicetur. 2. damnandus est Magistratus, qvi Diabolum consulentes tolerat, ut apud nos nupèr jumentorū ob nimiam siccitatem & æstum furientium celebertimum incantatorem, & hodiè veneficas non paucas. Dehortatio. Ne ergo consulamus Diabolum nec directè, nec indirectè, id est, nec Diaboli opem imploremus, nec hominis Diabolo addicti, nec mediis à Diabolo inventis utamur. 1. qvia consultatio Diabolo adversatur auditioni verbi Dei. 2. qvia consultatio Diaboli prohibita est à Deo. 3. qvia populus Dei, Deum suum consulit. Esa. 8. 19.

2. Ars Diabolica divinandi seu futura prædicendi Christiano est illicita. Patet, 1. an ita sit. Non habebis Deos alienos in conspectu meo, id est, ne audias divinos. Sic. Esai. 8. 19. 20. 2. cur ita sit, 1. qvia est consultatio cum Diabolo, ut dictum, th. 31. 2. qvia lex divina damnat. Lev. 20. 27. Deut. 18. 11. 3. qvia Christus divinationem damnat cum dicit, Act. 1. 7. 4. qvia adversatur auditioni verbi Dei, est enim, (ut dictū) consultatio Diaboli. 5. qvia divini, miserè deludunt eos, qvi ipsos consulunt: unde dicuntur videre falsum, Zach. 10. 2. & divinationes eorum denotantur per mendacium. Ezech. 21. 24. ipsiqve intelliguntur per mendaces. Esai. 44. 20. Ier. 50. 36. 6. qvia Deus divinorum signa irrita facit. Esa. 44. 25. Refutatio. Ergò divinatio non est licita, ut qvidam volunt. Obj. Christus approbat divinationem ex creaturis,

nimirum venis, nubibus. Luc. 12. 54. 55. Ergò licita est divinatio. Resp. Ex signis naturalibus licet divinare, ut divinant medici, Nautæ, Agricolæ. Divinatio alia est licita, quæ fit ex signis naturalibus observatis, qualis est Physicorum, medicorum, nautarum, Agricolarum, qualem Christus probat: alia est illicita, quæ fit ex signis diabolicis, seu talem usum non habentibus, qualis est hæc, quam illicitam docemus. Perkins. tom. 1. p. 1123. Dehortat. 1. Ne ergo toleremus in Christianis Ecclesiis divinos, Haruspices, Astrologos, &c. Moveant præter dictas rationes. 1. quia amoverunt Ariolos è terra Saul Rex alioqui impius. 1. Sam. 28. 3. 9. & Iosias. 2. Reg. 23. 24. 2. quia Manasses damnatur, quod ariolos instituerit. 2 Reg. 21. 6. 2. Chron. 33. 6. 2. Ne metuamus nobis à divinis & eorum divinationibus: quia divini divinationibus, seu incantationibus suis non possunt nocere fidelibus. Num. 23. 23. divinatio non est contra Iacobum.

3. Astrologia judiciaria, quâ Calendaristæ, ex astrorum aspectu de futuris contingentibus, in de actionibus hominum voluntariis, ut de conspirationibus, bellis, captivationibus, proditionibus, &c. & de casuatibus his vel illis, ut de fame, peste, terræ motu, naufragio, &c. aliquid certi concludunt, præsignificant, & prædicunt est Christiano illicita. Additur, cõingentibus: quia denaturalibus & necessariis ut de Eclipsibus, tempestatibus serenis, pluviosis, ventosis licet nobis coniecturas facere. Patet. 2. an ita sit. Non habebis Deos alienos, id est, mandias Astrologos. Sic, Deut. 18. 10. Ne inveniã-

703147

inventor in te Planetarius, id est, Astrologus judicans ex aspectu stellarum, de futuris contingentibus in particulari. 2. Cur ita sit. 1. Quia consulit Diabolum, ut dictum. th. 31. 2. Quia astra qvamvis generalem qvandam dispositionem aut inclinationem inferre possint inferioribus naturis, tanqvam causæ communes, nō possunt tamen certæ esse causæ, aut signa naturalia hujus vel illius effecti in particulari, non magis qvam gallina incubans varii generis ovis causa est aut certū signū, qvod alius pullus ex uno ovo, & alius ex alio nascatur. Amef. l. 4. cas. c. 23. q. 4. Perkins. tom. 1. p. 1125. 3. Q. astris tribuitur qvod solius Dei est. 4. Qvia à divinæ providentiæ consideratione hominum mentes avocant dùm ex syderum motu omnia provenire credunt. Qvæ deinde causa est, ut in secundis rebus minùs fervidi sint in precibus & religionis studio: in adversis verò non Dei manū, peccata punientis cognoscunt, sed illa sibi ex astris necessario contingere arbitrentur. 5. Qvia Ieremias c. 10. 2. Astrologiam viam gentium vocat, & eos gentium similes esse dicit, qvi astra observant, aut metuunt, qvasi illa nobis aliqvid mali vel boni ex se ipsis portendere possint. 6. Qvia per Astrologiam Deus ipse qvodammodo astris subjicitur; & abolitæ dudum gentium superstitiones reducuntur. Qvid enim illæ olim plus tribuerunt Iovi, Mercurio, Phœbo, Veneri, Marti, Saturno, & Diannæ, qvam hodiè illorum astris vanissimi homines tribuunt, qvando inspectâ nativitatis hora, de toto vitæ cursu, imò & de animæ vitiis & virtutibus audacissimè vaticinantur. 7. Qvia

Quia Amos. c. 5. 26. Astrologiam cum gentilium idolis conjungit, & eandem rationem astrorum & idolorum esse docet. Correctio. Ergò impii sunt Astrologi judiciarii, Calendaristæ, Cisioniſtæ, qui ex aspectu syderum. 1. rerum copiam, famem, pestem, bella, terræ motũ, naufragia, varios morbos, obitum Principum, incendia, &c. prænunciant. 2. dies certos, corpus potionibus, pilulis purgandi, venam aperiendi, balneis utendi, sacrificandi, iter suscipiendi, matrimonium contrahendi, venandi, piscãdi, plantandi, pecus castrandi, &c. eligunt & prædicunt. Refutatio. Ergò Astrologia judiciaria, non est licita, ut quidam volunt. 1. Obj. Sol, Luna, Stellæ in signa sunt conditæ: Ergò licet ex illis divinare. Resp. Conseq. negatur: quia stellæ, in signa sunt conditæ veris, æstatis, autumni, hyemis, dierum, septimanarum, mensium, mutationum cœli in genere, non rerum futurarum contingentium in particulari, ut famis, pestis, belli, &c. 2. Obj. Moses & Daniel propter suam artem in Astrologia judiciaria seu divinatoria laudantur. Act. 7. 22. Dan. 1. 17. 20. Ergò licita est Astrologia judicaria. Resp. Anteced. negatur, hoc enim ex istis locis ostendi nequit. 2. Cõseq. negatur, quia & si illi, artem illam pueri didicerint, illam tamen adulti non exercuerunt & coluerunt. Perkins. tom. 1. p. 122. & sequentibus. Dehortatio. Ergò. 1. ne ematis librum Prognosticum Astrologorum, ut Calendarium & Cisionem. 2. ne credatis Calendarii mendaciis, eique ne metuatis. 3. ne Calẽdaristæ fias. 4. ne Kalendaristas toleretis.

Move-

703147

Moveant vos præter rationes. 1. quia Judæi reprehenduntur, quod Astrologos suos consuluerint. Esai. 47. 12—15. 2. quia Deus minatur Calendariistis, Esai 44. 25. 3. quia Astrologia ista est ex abominationibus Gentium. Deut. 18. 9. 4. quia Christus prohibet solicitudinem de rebus futuris Matth. 6. 31. 34.

4. Is, quem Pythonissa evocaverat non fuit verus Samuel. Patet. 1. sn ita sit. Apoc. 14. 13. 2. cur ita sit. 1. Quia ante hoc tempus Deus recesserat à Saule, & consultus ab eo nō respondit ei, nec voluit eum amplius exaudire. 1. Reg 28. 6. 15. Ergò non passus est Deus Samuelē evocari, ut per eum Sauli respondeat. 2. Quia solius Dei omnipotentis est, hominem è morte suscitare, ut dictum. l. 1. Med. c. 9. th. 12. 3. Quia id potest Diabolus tantùm agere quod Deus permittit: At Deus non permittit Diabolo, ut fidelium corpora, & animas disturbet, secùs non esset verum, quod dicitur Apoc. 14. 13. 4. Quia Samuelis anima fuit in manu Dei, unde Diabolus eam eripere non potuit. Ioh. 10. 29. corpus verò putrefactum, quod restaurare Diabolus nequivit. 5. Quia vetus Samuel arguisset Saulem, quod Pythonissam consuleret: At Samuel quem Pythonissa evocavit, hoc non fecit: Ergò: Refutatio. Ergò Samuel quem Pythonissa evocavit non fuit vetus Samuel; Sed ipsissimus Diabolus, qui arte sua imaginem Samuelis efformavit & effinxit. Obj. Pontifi: Defuncti sæpè apparent, & post sepulturam oberrant: Ergò vetus Samuel potuit evocari à Pythonissa. Resp. Sic. Pontificii & imperiti sentiunt; Sed erroneè

valdè

valdè: qvod patet. Luc. 16. 22. 23. Apoc. 1
23. Perkinſ. tom. 1. pag. 1135. & ſeqventibu

XXXII. Quid ſentis de artibus arca-na cognoſcendi?

Artes arcana cognoſcendi ſunt vel divinæ, qvales ſunt ſex artes, n. Grammatica, Rhetorica, &c. adeóqve in Politia inqviſitio, in Schola analyſis; vel Diabolicæ, qvales ſunt cribrum, aqva fervens, ferrum candens, inſpectio ungvis, cetæ, fuſio plumbi, &c. Iam, artes divinæ arcana cognoſcendi commendandæ ſunt: artes vero diabolicæ arcana cognoſcendi condemnandæ ſunt: qvia (ut dictum) qvi per illa media vult arcana cognoſcere, qvæ ad arcana cognoſcenda nec à natura, nec à Deo ordinata ſunt, ille diabolum conſulit.

XXXIII. Quid ſenti. de divinatione ſeu futurorum prædictione?

Divinatio eſt licita, qvæ nititur revelatione Dei, ut Prophetarum, & naturæ cuiſu, ut Phyſicorum., qvi ex aſpectu ſtellarum divinant. 1. appropinqvationem & receſsionem veris, æſtatis, autumni, hyemis. 2. ordinariam coeli aeriſqve temperiem & diſpoſitionem in regionibus. 3. acceſſum & receſſum maris. 4. tempore & oportunitates arandi, ſeminandi, inſerendi, plantandi, incidendi, cædendi, metendi: vel illicita, qvæ nititur mediis à Diabolo inventis, ut Haruſpicum, Aſtrologorum, &c. qvia illi, qvi per illa media divinant, qvæ ad divinationem nec à natura, nec à Deo ordinata ſunt, illi

703147

Diabolum consulant, seu Diaboli opem implorant, ut dictum.

XXXIV. *Quid sentis de applicatione verborum & rerum ad prædictiones & operationes?*

Applicatio verborum & rerum ad prædictiones & operationes est vel licita, qvâ illa verba & res applicantur ad prædictiones & operationes, qvæ natura vel DEUS ordinavit: ut cum ex luminaribus cœli approximationem vel recessum veris, æstatis, autumni, hyemis prædicimus; ex lunæ pallore pluvias, rubore ventum, albore serenitatem prænunciamus; pluviis fœcundationem terræ; vani, vino sustentationem tribuimus; ex verbo Dei futuram Dei iram prædicimus; verbo Dei & sacramentis vim regenerandi, salvandi inesse credimus: vel illicita, qvâ illa verba & res applicantur ad prædictiones & operationes, qvæ Diabolus ordinavit: ut cum ex verbis fortuitò dictis futura læta vel tristia colliguntur; ex structura corporis humani, insomniis, portentis, fortunæ libris, somnialibus, &c. futura prænunciantur; orationi Dominicæ, scripturæ sacræ alicui sententiæ descriptæ, & circa collum suspensæ, mensurationi, nefariis precibus vis sanandi, ligaturis, &c. vis nocendi tribuitur. Iam, applicatio verborum & rerum ad prædictiones & operationes licita commendanda est, qvia qvi per illa media prædicit & operatur, qvæ Deus, natura ordinavit, ille Deum audit; sed applicatio verborum & rerum ad prædictiones & operationes illicita est damnanda, qvia qvi per

media à Diabolo inventa prædicit & operatur, ille Diabolum audit & consulit, ut dictum. th. 31. Unde accepit Diabolus & homo ei addictus occasionem rebus ineptis arcana cognoscendi, divinandi, operandi? Occasionem accepit. 1, occulta cognoscendi ex Urim & Thummim, & ex aqva amaritudinis. 2. divinandi ex divinationibus DEI per Prophetas. 3. operandi à Deo verbo creante omnia, ex verbo institutionis consecrante elementa, à Christo suo excitatem, alios morbos verbo solo curante: ut enim simia hominem; sic Diabolus Deum imitatur in actionibus suis, ut Petrocerus & Perkinsus scribunt.

XXXV. Obj. præcc. Consultatio Diaboli adversatur orationi: Ergò non auditioni verbi DEI. Resp. Conseq. negatur. In consultatione enim verbi Dei continetur. 1, imploratio auxilii Diaboli. 2. exspectatio revelationis voluntatis Diaboli. 3. submissio animi ad voluntatem Diaboli revelatam recipiendam, & exeqvendam. Iam, consultatio Diaboli respectu implorationis seu petionis auxilii Diaboli adversatur orationi, qvia auxilium petendum est à Deo: sed respectu exspectationis revelationis voluntatis Diaboli, & submissæ voluntatis Diaboli receptionis & executionis, adversatur auditioni verbi Dei, qvia revelata est voluntas DEI in verbo suo, & ea est religiosè, seu cum animi submissione recipienda, & exeqvenda.

XXXVI. *Quare est illicita communio cum Diabolo?*

Com-

703147

Communio, consultatio, invocatio, auditio Diaboli est illicita : 1. qvia seducit, id est. à virtute abducit, & in peccatum inducit, persvadendo falsum & malum verum & bonum esse, ut seduxit Evam, & per eam Adamum. 2. qvia suâ natura pugnat cum vera religione, seu subjectione animi erga Deum, adeóqve fide, spe, charitate erga Deum, qvia pugnat cum adoratione & auditione Dei, qvæ sunt actus religionis, n. fidei, spei, charitatis, ut dictum th. 1.

XXXVII. 3. qvia licita communio est vel civilis, qvâ mutuò nos invocamus, audimus, juvamus in vita civili ; vel religiosa, qvâ mutuò nos invocamus, audimus, juvamus in vita spirituali, seu in cultu Dei ; vel talis, qvalis fuit olim inter Angelos bonos & sanctos, n. Abrahamum, Isacum, Iacobum, &c. At cum Diabolo communionem nec civilem habemus, qvia non habitamus cum illis in una civitate, nec religiosam habere possumus, qvia unâ cum illis non colimus Deum religiose ; nec talem possumus habere, qvalem habuerunt olim sancti cum bonis Angelis : qvia boni Angeli mittuntur à Deo, ut ministrent nobis, & juvent nos ; sed Diaboli non mittuntur à Deo ut ministrent nobis & nos juvent : Ergò communio cum Diabolo, id est. invocatio ejus ad auxilium, & auditio, seu intellectio voluntatis ejus, & obsequium est illicita.

XXXVIII. *Quid ergo licet & non licet agere cum Diabolo ?*

Licet. 1. illud agere cum Diabolo, qvo illi resistimus, cum fugamus : ut universam arma-

luam Dei contra illum sumere, eáqve contra illum stringere, cúmqve iis ferire: 1. quia est hostis status animarum nostrarum. 2. quia hoc postulat vera religio, id est, fides, spes, charitas erga Deum, auditio & adoratio Dei: sed. 2. Non licet illud agere cum Diabolo, qvo illi non resistimus, cum non fugamus, sed potius ad nos allicimus: ut illum vocare in auxilium, ejus voluntatem velle cognoscere, recipere, facere: 1. qvia cum Diabolo (ut dictum. th. 37.) nullam communionem licet habere: nulla enim est communio luci cum tenebris. 2. Cor. 6. 14. 2. qvia illud spectat ad religionis veræ violationem. & est religio qvædam perversa, id est, illud non subjicit animam Deo, sed Diabolo; adeóqve illud non est credere, sperare in Deum, audivere & invocare eum; sed credere, sperare in Diabolú, eũ audire & invocare.

XXXIX. Obj. præcc. In communione, seu cum Diabolus invocatur & auditur, Diabolus subjicit se homini virtute incantationum, non homo subjicit se Diabolo, facit enim Diabolus voluntatem & mandatum hominis eum invocantis & audientis: Ergò communio illa seu invocatio & auditio Diaboli non violat veram religionem, seu subjectionem erga Deum, & non est perversa religio, seu subjectio animi ad Diaboli jussa capessenda & exeqvenda. Resp, Conseq. negatur; qvia Diabolus virtute incantationum non reipsâ subjicit se homini; sed simulatè, hoc fine, ut hominem magis possit sibi subjicere, eáqve imperitare. Incantatio est oratio (seu carmen) verbis peregrinis & barbaris constans, seu Symbolum, aut veluti tessera

703147

tessera qvædam Diabolo data, qva ad prodigia operanda impellatur, adhibitum, ut vides in Perkinso.

XL. *Qui fiunt participes communionis cum Diabolo?*

Omnes illi participes fiunt communionis cum Diabolo, qvi morbos incantationibus, id est, preculis, verbis, & imaginibus, characteribus, mensurationibus, fusione plumbi, pictationum scriptarum suspensione, &c. curant, ut Sagæ nostræ; vel se & suos curari volunt & permittunt, ut multi in Ecclesia nostra: qvod patet: qvia Diabolum consulunt, qvia illa media usurpant ad hoc vel illud, qvæ talem usum à DEI creatione vel ordinatione non habent. Observa ergo: 1. Curatio morborum qvæ fit per incantatorum preculas est illicita. Patet, 1. an ita sit, Deut. 18. 11. Ne invenitor in te utens incantatione, id est, curans morbos preculis, verbis, &c. 2. cur ita sit. 1. qvia est communio cum Diabolo (ut dictum) qvæ licita non est, ut dictum th. 36. 2. qvia illa media sunt illicita, qvia à DEO prohibita sunt in textu, & primo præcepto. 3. qvia licitis mediis à Deo per optimos Medicos præscriptis curandi sunt morbi. 4. qvia sanitas à DEO petenda est: DEUS enim immittit morbos. Amos. 3. 6. Deus liberat à morbis. Psal. 103. 3. Dehortatio. Ergò ne curemus morbos preculis, verbis, &c. 2. Ne permittamus nos & nostros preculis curari. Obj. 1. Precaminiali pro aliis, ut sanemini. Isa. 5. 16. Ergò licet morbos verbis & preculis curare. Resp. Cō-

seq. negatur : qvia preces nostræ & Ecclesiæ non virtute inhærente sanant morbos, ut incantatores putant ; sed impetratione à Deo. 2. Magnam vim habent verba & preculæ : Ergò iis licet morbos curare. Resp. Anteced. falsum, ut vides in Perkinso. 2. Curatio morborum & qvæ fit verbo DEI vel descripto & circa collum suspenso, vel ægrotanti insusurrato, est illicita. Patet. 1. an ita fit. Deut. 18. 11. sic primo præcepto. 2. cur ita fit. 1° qvia est communio cum Diabolo : qvia verbum Dei non est ordinatum ab ipso ad curationem morbi corporalis. 2. qvia nomen Dei frustra assumitur, cum non ad bonum finem verbum Dei usurpatur. 3. qvia Chrisostomus inqvit super. Matth. 23. Dic (inqvit) Sacerdos insipiens, nonne qvotidiè Evangelium in Ecclesia legitur & auditur ab omnibus ? Cui ergo posita in auribus Evangelia nihil prosunt, qvomodo possint circa collum suspensa salvare ? Deinde, ubi est virtus verbi, in figuris literarum, an in intellectu sensuum ? Si in figuris, bene circa collum suspendis : si in intellectu ergo melius in corde posita sunt, qvam circa collum suspensa. Refutatio. Ergò errant Pontificii secùs sentientes. Obj. Verbum Dei bonum est : Ergò curatio, qvæ fit verbo bona est. Resp. Ut non valet Missarii argumentatio : Non nisi bona verba in Missa dicuntur & leguntur : ergo missa bona est ; ita nō valet : verbum Dei bonum est : Ergò curatio per verbū bona est. Hic enim verbum aliò transfertur, non manet in suo genere. Talis est ebriosi argumentatio : Vinum est bonum : Ergò ebrio-

etiam

703147

etas est bona. Nam ebriosus eo magis peccat, qvo magis bona Dei creatura abutitur.

XLI. Obj. præcc. 1. Verba, figuræ, &c. habent sympathiam, & antipathiam, specificas virtutes morbos curandi: Ergò habent idoneam virtutem ad morbos curandos; adeòqve verbis & similibus rebus morbos curantes non habent communionem cum Diabolo. Resp. Conseq. negatur. Differunt enim res sympathiam, antipathiam, specificas virtutes morbos curandi habentes à talibus incantationibus, id est, verbis, figuris, &c. 1. qvia res qvasdam sympathiam, antipathiam, specificas vires morbos sanandi habere observamus; sed incantationes, n. verba, figuras sympathiam, antipathiam, specificas virtutes morbos curandi habere non observamus. 2. qvia res qvæ sympathiam, antipathiam, proprias vires morbos curandi habent, non postulant fidem, ut scil. credamus eas nos posse sanare; sed incantationes, seu verba, figuræ, postulant fidē, ut scil. credamus eas nos posse sanare. Sympathia est amicitia rei cum re: ut magnetis cum ferro. Antipathia est inimicitia rei cum re: ut rutæ cum bufone, & serpente. Specifica virtus morbos sanandi est in herbis medicinalibus, Timpler. Physic. pag. mihi. 160. & seqq.

XLII. 2. Verba, figuræ, &c. ideò curant morbos, qvia iis curantes morbos fortiter imaginantur, cogitant, opinantur sanitatem morbidi: Ergò curantes morbos verbis, figuris non habent communionem cum Diabolo. Resp. 1. Antecēd. negatur: qvia non curati mor-

bos verbis & figuris curantes imaginantur fortiter ægroti sanitatem. 2. Conseq. negatur: qvia imaginatio illa sæpè oritur ex fide religiosa in Diabolum, & Diaboli media, qvâ tales credunt Diabolum per illa inepta media posse & velle sanare patientem suum. Additur, sæpè: qvia imaginatio illa in imperitis ex consvetudine verbis morbos curantibus non oritur directè ex fide in Diabolum; sed ex consvetudine tantùm. Instant, Imaginatione fortis parentes liberis, & homines pecudibus possunt prodesse, vel obesse: Ergò imaginatio fortis non oritur ex fide in Diabolum, & ejus media. Resp. 1. Imaginatione fortis parentes liberis in se existentibus possunt prodesse, vel obesse, matres enim fortis suâ imaginatione possunt fœtus suos formosos, vel deformes, & mõstrosos reddere, qvia fortis imaginatio matrum in subjecto magnas per se vires habet, experientiâ teste 2. Parentes liberis existentibus extra se, & homines pecudibus forti suâ imaginatione prosunt vel obsunt non per se, sed per Diaboli operationem concomitantem: qvia fortis imaginatio matrum & hominum extra subjectum per se nullas vires habet. Perkins. tom. 1. pag. 143.

XLIII. *Qui percipiunt fructum ex cõsultatione Diaboli, seu, rebus à diabolo introductis, qui possunt occulta cognoscere, futura prædicere, ardua efficere?*

Non illi, qvi verbum Dei audiunt, qvia illis medijs

703147

mediis à Diabolo inventis non utuntur, & sunt inimici Diabolo; sed illi, qvi Diabolum audiunt, qvia illi utuntur mediis à Diabolo excogitatis, & illi sunt amici Diaboli: Diabolus enim non inimicos, sed amicos suos juvat. De consultatione Diaboli Perkinsus agit sub nomine Basanologiæ tom. 1. pag. 1099. & antiprognostici. tom. 2. pag. 456. Steph. Szeged. in loc. comm. sub nomine Magiæ. Caspar. Peucerus in comment. de præcipuis divinationum generibus. Thomas. sub titulo superstitionis 2. 2. q. 95.

CAPUT IX.

De Oratione.

ANALYSIS.

ORatio explicatur. I. A definitione. th. 1. II. A genere: nempe actu religioso. th. 2. ex qvo consectarium infertur. th. 3. III. A causis efficientibus secundis, qvarum prima est fides, th. 4. ex qva consectarium colligitur. th. 5 secunda spes. th. 6. tertia charitas. th. 7. ex qva consectarium infertur th. 8. IV. A differentia, qvâ differt ab auditione verbi. th. 9. V. A forma: nempe voluntate repræsentata coram D. & O. th. 10. cujus. 1. ratio redditur, ibidem. 2. indicatur instrumentum tùm primarium. th. 11. unde duo consectaria colliguntur. th. 12—15. tùm secundarium. th. 13. unde duo consectaria colliguntur. th. 14. & 16. 3. indicatur qvalitas. th. 17.

VI. A

VI. A fine. th. 19. cujus ratio proleptica datur. th. 19. qvæ. 1. confirmatur. th. 20. 2. usus subministrat. th. 21—22. VII. Ab adjunctis: nempe confessione & promissione, qvæ in omni oratione adhiberi debent. th. 23. qvod ostenditur. th. 24. ubi. 1. de confessione, qvæ explicatur. 1. à descriptione. th. 25. 2. à finibus. th. 26. 3. à modo. th. 27. 2. de promissione, qvæ definitur. th. 28. ubi occurrens propositum describitur. th. 29. cujus propositi prosequendi medium indicatur tùm ordinarium & necessarium. th. 30. tùm extraordinarium & arbitrarium. th. 31. unde consectarium infertur. th. 32. VIII. A distinctione qvoad modum. 1. in brevem ejaculationem desiderii, vel in continuatam seriem orandi. th. 33. qvarum indicatur. 1. tempus. th. 34. 2. distinctio in mentalem & vocalem. th. 35. ubi 1. de mentali, qvæ describitur. th. 36. 2. de vocali, qvæ explicatur. 1. à descriptione. th. 37. ubi occurrens vox describitur. th. 38. unde tria consectaria colliguntur. th. 39—41. 2. à gestu. th. 42. 3. à distinctione, qvæ est in eâ, qvæ est in prosâ, vel lineâ, qvæ est in metro. th. 43. ubi de oratione vocali, qvæ est in metro, cujus indicatur adjunctū, n. cantus. th. 44. cuj' designatur 1. finis. th. 45. qvæ cō firmatur. th. 46. 2. natura proleptica proposita, est enim oratio. th. 47. 3. non materia ex. th. 47. illata. th. 48. 4. non gestus ex. th. 45—46. illatus. th. 49. IX. A distinctione qvoad modum. 2. in solitariam vel cum aliis, seu sociam. th. 50. ubi oratio cum aliis seu socia explicatur. 1. à distinctione in orationem,

qvæ

703147

qvæ sit. 1. prosâ, cujus indicatur modus, qvo habēda est. th. 51. unde usus refutationis colligitur. th. 52. 2. cantu, cujus indicatur modus, qvo instituenda est. th. 53. 2. à sermone, qvo fieri debet. th. 54. unde consectatiū colligitur. th. 55. X. A speciebus: nempe petitione & gratiarum actione. th. 56. ubi, 1. de petitione, qvæ explicatur. 1. à definitione. th. 57. ubi occurrit petionis. 1. genus, oratio. 2. objectum, n. id qvod deest: qvod. 1. explicatur à modis, qvibus deest id qvod petimus. th. 58. 2. usu qvodam illustratur. th. 59. 3. finis vel effectus, qvi non est mereri aut satisfacere; sed impetrare tantùm. th. 60. cujus notatur. 1. descriptio. th. 61. 2. vindicatio. th. 62. 3. causa th. 63. unde consectatium colligitur. th. 64. 4. à modo petendi. th. 65. ex qvo duo consectaria colliguntur. th. 66—67. 5. ab objectis maximè petendis. th. 68. unde subjecta pro qvibus petimus colliguntur. th. 69. qvod. 1. probatur an ita sit tùm ex loco subjecto, tùm ex benedictionibus Patriarcharum, Prophetarum. th. 70. tùm ex salutationibus & Valedictionibus sanctorum. 2. usu refutatorio-informatorio illustratur. th. 71. 6. à distinctione in apprecationem. th. 72. qvæ definitur. th. 73. vel in deprecationē, qvæ explicatur. 1. à definitione. th. 74. 2. à modo peculiari: nempe interpellatione thesi eadem. 3. ab aliis duobus adjunctis internis, ordinariis: nempe qverela & lamentatione. th. 75. qvarum illa. 1. definitur. th. 76. 2. adjunctum ejus notatur. th. 77. hæc verò definitur. th. 78. 4. ab adjuncto extraordinario.

externo

externo nempe jejunio, th. 79. quod definitur, th. 80. ex qua definitione tres usus colliguntur. th. 81—83. 2. de gratiarum actione, quæ explicatur. 1. à definitione. th. 84. 2. à genere. th. 85. 3. ab objecto. th. 86. quod. 1. à duabus objectionibus liberatur. th. 87-88. 2. à consectario de requisitis bonæ gratiarum actionis illustratur. th. 89. 4. à fine proprio, th. 90. unde consectarium colligitur. th. 91. unde iterum tria alia consectaria colliguntur, th. 92—94. 5. à phrasibus, quibus gratiarum actio exprimitur in scripturis. th. 95. 6. ab adjuncta hilaritate th. 96. 7. à non objecto: nempe malo. th 97. quod ab objectione vindicatur, thesi eadem.

EXPLICATIO.

I. *Quid est oratio?*

Est voluntatis, &c. id est, oratio est actus religionis ab homine pio per Spiritum Sanctum institutus, quo desideria sua coram Deo repræsentat, id est, in Christo humiliter bona promissa à DEO petit, & pro bonis acceptis gratias agit, ut eo DEUM impellat, ut det sibi quod petit, & accipiat à se quod ipsi dat. Ubi est. 1. definitum, oratio, quæ notat non Rhetorum more, arte elaboratam sermonis seriem, quam Græci logon dicunt; sed Theologicè sacrum cum Deo, non tàm oris, quam cordis sermonem, seu colloquium. 2. definitio, ubi est. 1. genus, actus religionis. 2. subiectum, seu is qui Deum orat, n. homo fidelis. 2. efficiens orationis, n. Spiritus Sanctus.

703147

Sanctus. 3. objectum, seu is, qvem adoramus, qvi specialiter est Pater, Eph 3. 14. cõmunitèr autem Trinitas, i. e. Pater, Filius, S. Sanctus. 2. Cor. 13. 13. 4. objectum, seu is per qvem Deus adoratur, n. Christus. 5. objecta seu res, qvas Deum oramus, n. promissa bona. 6. Finis, ut illâ Deus qvasi afficiatur, id est, ad largitionem eorum, qvæ nobis decrevit, & voluit dare, & ad acceptionem eorum, qvæ nos ipsi gratias agentes dare volumus, impellatur. Observa ergo: Causa efficiens prima orationis est Spiritus Sanctus, seu, is qvi efficit, ut Deum adoremus, invocemus est Spiritus S. Patet. 1. an ita sit. Rom. 8. 26. Spiritus interpellat pro nobis suspiriis inenarrabilibus, id est, instigat nos ad preces & gemit⁹, & nobis veluti verba, & suspiria intus dictat. Sic. Gal. 4. 6. Spiritus S. clamat, id est, facit ut clamemus. Zach. 12. 10. Spiritus vocatur Spiritus precum, qvia nos facit precari. Iudæ. 20. & 1. Cor. 14. 15. Spiritu orandum esse jubet, id est, Spiritus Sancti instinctu. 2. cur ita sit. 1. Qvia sine Spiritu Sancto, qvid oremus ut opertet non novimus, Rom. 8. 26. exemplum illustre videsin Rege Hiskia, qvi inter alia dicit: Gemebam sicut Columba. Esa. 38. 2. Qvia per Spiritũ Sanctum novimus illa, qvæ Deus nobis gratificatus est. 1. Cor. 2. 12. 3. qvia sine Spiritu Dei idonei non sumus ad cogitandum qvicqvãm, 2. Cor. 3. 5. 4. Qvia orationem efficit fides, ut dicetur. th. 3. Ergò efficit Spiritus Sanctus. Ratio. Conseq. Qvia fidem efficit Spiritus S. 1. Cor. 12. 3. 1. Petr. 1. 22. collato cum versu. 21. Hinc fidei spiritus, pro fide & Spiritus San-

cti afflatu. 2. Cor. 4. 13. Informatio. Ergò summè necessarius est nobis Spiritus Sanctus. Refutatio. Ergo non habens Spiritum Sanctum non potest benè orare. Addo, benè: qvia S. S. non habentes, & irregeniti possunt orare, sed malè, qvia eorum orationem aversatur Deus, Prov. 28. 9. Contra Pontificios & Socinianos. Exhortatio. Ergò oremus Deum, det nobis Spiritum Sanctum, cumqve ne recipiat à nobis. Psal. 51.

II. *Oratio estne actus religionis?*

Oratio est actus religionis, seu officium Deo debitum. Patet. 1. an ita fit. Matth. 4. 10. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. Sic. Psal. 50. 15. 2. cur ita fit. 1. qvia est actus fidei. Iac. 5. 15. spei, charitatis, ut dictum c. 8. th. 1. Ergò est officium religionis: qvia fides, spes, charitas est officium religionis. 2. qvia directè defert honorem Deo: qvia agnoscit & testificatur Deum esse omnificum, omnipotentem, largitorem omnis boni: Ergò est officium religionis: qvia religionis proprius actus est honorem deferre Deo, ut dictum c. 4. th. 28. 3. qvia religio respicit Deum, qvâ est sufficiens ad omnia, & efficiens omnium, ut dictum c. 4. th. 20. At oratio respicit Deum qva est sufficiens, & efficiens: Ergò. Informatio. Ergò oratio soli DEO convenit, qvia officium religionis soli DEO convenit, ut dictum c. 4. th. 19. Refutatio. Ergò adoratio hæc nulli creaturæ convenit: qvia officium religionis nulli creaturæ convenire potest, ut dicetur thesi seqventi.

III.

703147

III, 1. *An solus Deus religiosè à nobis invocari & adorari debeat?*

Sic. Patet. 1. an ita sit. Matth. 4. 10. Sic. Deut. 6. 13. & 10. 20. 2. cur ita sit. 1. qvia oratio est actus religionis, ut dictum th. 2. At actus religionis soli Deo debetur. 2. qvia solius veri Dei religiosa adoratio mandatur. Psal. 50. 15. Ioh. 16. 24. 3. qvia solius veri Dei religiosa adoratio firmatur promissione. Psal. 50. 15. Exaudiam te. Ioh. 16. 24. accipietis, & v. 23. dabit vobis. 4. qvia præter verum Deum à sanctis Angelis & hominibus neminem unqvam religiosè invocatum in scriptura legimus. 5. qvia Christus nos orare docens, Patrem, qvi in cœlis est, invocandum esse docet. Matt. 6. 9. 6. qvia solus DEUS est omniscius, omnipotens, largitor omnium bonorum. Refutatio. Ergò errant Pontificii religiosè adorantes Angelos sanctos, & homines sanctos defunctos, imagines, hostiam consecratam, imaginem crucifixi, ipsam crucem, reliqvias, ut veronicam, seu sudarium, in qvo facies Christi à veronica expressa fingitur, mappam Christi, &c. ut vides in Polano. l. 9. c. 21. Admonitio. Ergò religiosè adoremus Deum solū, n. 1. Patrem. Dan. 9. 2. Filium. Filius Dei est religiosè adorandus. Patet. 1. an ita sit. Psal. 4. 15. 7. & 102. 25, 26. Colos. 7. 17. 2. cur ita sit. 1. qvia in eum credimus. Rom. 10. 14. 2. qvia Pater jubet. Hebr. 1. 6. 3. qvia sancti eum adorarunt religiosè. Matth. 2. 2. & 8. 2. 5. & 9. 27. Ioh. 9. 38. Act. 7. 59. Apoc. 22. 20. Refutatio. Errant Sociniani negantes Filium

DEI æternum Deum esse. Obj. Sancti illi nō benè fecerunt, qvod Filium Dei religiosè adorarunt. Resp. Negatur: qvia Filius Dei probavit. 3. Spiritum Sanctum. Spiritus Sanctus est religiosè adorandus. Patet. 1. an ita sit. 2. Cor. 13. 13. 2. cur ita sit. 1. qvia in eum credimus, Symbolo Apost. 2. qvia mandatur in in baptismi institutione. 3. qvia distribuit dona. 1. Cor. 12. 4. qvia sancti eum religiosè adorarunt, ut baptizantes, Paulus. 2. Cor. 13. 13. Iohannes. Apoc. 1. 4. Refutatio. Errant Socinianj negantes Spiritum Sanctum verum Deum esse, adeóqve religiosè invocandum esse. 4. Patrem & Filium. Gen. 48. 15. 16. 1. Thes. 3. 11. 5. Tres personas simul Deitatis. Esa. 6. 3. Sanctus, Sanctus, Sanctus est Iehova. Dictus est hic hymnus Patri, Filio, Ioh. 12. 41. Sp. Sancto. Act. 28. 25. 26. Sic. 2. Cor. 13. 13. Apoc. 1. 4. 5. Moveat nos præter rationes dictas. 1. metus pœnarum, qvas infligit Deus iis, qvi ipsum non invocant, Psal. 79. 6. Ezech. 22. 30. 31. Soph. 3. 1. 2. 2. exempla piorum Deum solum religiosè invocantium. 3. multa mala, qvæ nos circumstant. Matth. 26. 41. 4. utilitas orationis. Iac. 5. 16. Vide plura in Polano Theol. l. 9. c. 15. 2. Angeli sancti, & homines sancti defuncti suntne religiosè invocandi? Non. Patet. 1. an ita sit. Non habebis Deos alienos, id est, Angelos, & homines non adorabis. 2. cur ita sit. 1. qvia Christus prohibuit. Matth. 4. 10. 2. qvia maledictus est, qvi fiduciam habet in homine: At invocans sanctos fiduciam habet in homine. 3. qvia invocatio sanctorum est peccatum: qvia

non est

703147

non est ex fide: qvia non nititur verbo DEI; qvia in scriptura nullum mandatum vel exemplum extat, de alio religiosè invocando præter Deum. 4. qvia sancti non norunt in particulari hujus vel illius scil. hominis hic viventis necessitates. 2. Reg. 22. 20. Eccl. 9. 5. 6. Esa. 63. 16. 5. qvia nec Angeli creati, nec sancti vivi in hisce terris se adorari passi sunt. Angeli non. Apoc. 19. 10. & 22. 9. eorum enim cultus religiosus vetatur. Colos. 2. 18. Non homines sancti. Act. 14. 14. 15. & 10. 26. 6. qvia Deus non vult suam gloriam, id est, religiosam adorationem alteri dare. Esa. 42. 8. Refutatio. Errant Pontificii invocantes Angelos & sanctos defunctos. Obj. Viventes licet invocare: Ergò & defunctos. Resp. 1. Antecedens falsum, si de religiosa invocatione intelligatur. 2. Conseq. negatur: qvia possunt viventes nos audire, intelligere, sed non mortui. Vend. l. 2. c. 5. th. 6. expl. 4. Scarp. p. mihi. 42.

IV. *Vnde oritur oratio?*

1. Oratio oritur ex fide, id est, Deum religiosè invocans credere debet eum esse, omniscium, omnipotentem, authorem & largitorem omnis boni, amantem orationem nostram propter Christum. Patet. 1. an ita sit. Rom. 10. 14. Sic. Psal. 116. 10. 2. cur ita sit. 1. qvia est actus & fructus fidei, ut dictum. c. 8. th. 2. qvia ideò oro hoc vel illud Deum, ut remissionem peccatorum, qvia eam credo mihi promissam esse. 3. qvia illi debitur id qvod petit, qvi credit in eum, à qvo petit. Matth. 22. 21. 4. qvia cum fide postulare jubet

jubemur. Iac. 1. 6. 5. qvia per fidem habemus aditum ad Deum, ut compellemus eum cum libertate filiali, & cum fiducia impetrandi ea, qvæ petimus. Eph. 3. 12. Hebr. 4. 16. & 10. 22. 6. qvia qvod non fit ex fide peccatum est. Rom. 14. 23. 7. qvia efficiens totius obedientiæ erga Deum est fides: Ergò & orationis qvia orans in Deum non credens, nihil accipiet à DEO. Iac. 1. 7. Institutio habetur th. 5. Exhortatio. Ergò Deum orantes. 1. in Deum credamus, id est, eum credamus esse omniscium, &c. 2. fidem comparemus. Quæst. Resp. l. 2. cas. c. 6. q. 1.

V. Per quem Deus nobis invocandus est?

Per Christum Deus à nobis invocandus est, ut scilicet propter ejus meritum det nobis qvod petimus, vel accipiat à nobis qvod ei offerimus. Patet. 1. an ita fit. Ioh. 14. 14. Si qvid petieritis in nomine meo, id est, per me & propter meum meritum. Sic. c. 16. 23. 2. cur ita sit: 1. qvia oratio oritur ex fide, qvâ credimus Deum probare & gratam habere orationem nostram propter Christum, ut dictum th. 4. 2. qvia Christus est Mediator, intercessor, advocatus, per qvem solum aditus nobis patet ad Deum, & ad gratiam ipsius. Ioh. 14. 6. Eph. 3. 12. 1. Tim. 2. 5. 3. qvia nemo est dignus, qvi se Deo, repræsentet, ac in ejus conspectum prodeat, seu nemo habet meritum, qvo Deum, ad dandum sibi aliqvid impellere possit, qvia in se nullum proprium bonum habet. 4. qvia. Hebr. 7. 15. Christus pro no-

703147

pro nobis interpellat, tùm merito mortis suæ, qvod semper recens est coram DEO, in qvod respiciens Pater, suos exaudit: tùm Deo preces nostras offerendo. Zachar. 1, 12. Apoc. 8, 3. Refutatio. Ergò erant. 1. Pontificii per sanctos Deum invocantes. Obj. 1. Ut per comites & consiliarios itur ad Regem, sic per sanctos itur ad Deum. Resp. Misera est illa excusatio, inqvit Ambrosius: Nam ideò ad Regem per Tribunos & consules itur, qvia Rex homo est, & nescit qvibus debeat Rempublicam credere: ad Deum autem (qvem nihil latet) promerendum, suffragatore opus non est, sed mente devota. Et Christus in terris nec Apostolos pro Cananæa intercedentes: Nec matrem pro novis conjugibus audivit, sed duriter à se repulit. Nam cum ipse satis de nostra salute sit sollicitus, internunciis non eget. Matt. 15. 24. Ioh. 2. 4. 2. Homines qvi in terris degunt, alii pro aliis orare jubentur. Iac. 5. 16. Ergò & sancti defuncti intercedunt. Resp. Conseq. negatur: qvia qvi hic degunt, hoc faciunt alendæ charitatis gratia, ex præcepto Dei, neqve promissione destituti, qvæ rationes à mortuis absunt, qvos à nostro contuberino subduxit Dominus. Eccl. 9. 7. Mortui nesciunt nos: nam qvod de Trinitatis speculo dicûnt aliqvi, in qvo res hominum ex alto despiciant, humanum est commentum. 2. Sociniani negantes pios V. T. Deum per Christum invocasse, contra Dan. 9, 17. Obj. Ioh. 16. 24. Usqve adhuc non petiistis qvidqvam in nomine meo: Ergò. Resp. Conseq. negatur: qvia loqvitur sic Christus, qvia in N. T. clarius invo-

catur Deus per Christum, qvam in V. T. Dehortatio. Ergò non freti nostris meritis prodeamus in conspectum DEI, ut Phatiszus. Luc. 18. 11. Sed solius Christi merito.

VI. 2. Oratio oritur ax spe, id est, orans Deum, illa qvæ Deum orat, sperate, seu certò exspectare debet. Patet. 1. an ita sit. Rom. 8. 23. Adoptionem exspectantes, id est, qvia liberationem à miseriis hujus vitæ speramus seu certò exspectamus, suspiramus, id est, eam oramus, petimus, desideramus. Sic præcepto primo. Non habebis Deos alienos; id est, à verò Deo speres omnia: adeóqvè illa ab ipso petas. Psal. 5. 4. 2. cur ita sit. 1. qvia oratio est actus seu fructus spei, ut dictum c. 8. th. 1. 2. qvia oratio oritur ex fide: Ergò oritur etiã ex spe: qvia spes oritur ex fide: ideò enim Dei promissa, qvæ peto, exspecto, qvia ea promissa esse credo. Gal. 5. 5. 3. qvia ideò oramus Deum hoc vel illud promissum; qvia illud speramus seu exspectamus: qvis petat ab eo qvicqvam, à qvo non sperat qvicqvam se accepturum? 4. qvia si id, qvod Deum oramus, non speremus, exspectemus, Deum ludificabimur, sicut mendicus aliqvid petens, & non exspectans ut detur: Mirum qvam irritetur Deus, si poscas à se, qvã non exspectas veniã! Exspectabat David, qvod petebat. Psal. 85. 9. Sic. Habacuc. c. 2. 1. 5. qvia Deus mandat, ut ea, qvæ petimus, indefinenter exspectemus. Psal. 37. 7. 6. qvia talis nescit gratias agere Deo pro acceptis, cõtra. Psal. 116. 1. 7. qvia talis non credit esse necessarium qvod orat. 8. qvia non exspectans id qvod Deum orat, non

703147

credit orationem esse utile medium impetrandi aliqvid, ut impii. Iob. 21. 15. 9. non credit talis Deum posse dare, qvæ petit: ut ille qvem Ieremias arguit c. 59. 1. Exhortatio. Ergò. 1. illa qvæ à Deo petimus, certò certiùs exspectemus: & si ea accepimus, gratias Deo pro iis agamus: si verò non accepimus petere eadem ne desistamus, ut mendici. Pulsate & aperietur. 2. Petamus spem à Deo.

VII. 3. Oratio oritur ex charitate erga Deum, id est, orans Deum debet Deum diligere seu bonitatem ejus cupere participare & celebrare. Patet. 1. an ita fit. Psal. 34. 4. 9. Magnificate, &c. id est, orandus est Deus, qvia est bonus, adeoqve qvia eum diligimus, id est, bonitatem ejus desideramus gustare seu participare & celebrare. Dilectio enim Dei consistit in eo, ut desideremus Dei bonitatem, acqviescamus in Dei bonitate, laudemus Dei bonitatem, ut dictum c. 7. th. 6. & seqq. Sic. Psal. 106. 1. Celebrate Iehovam, qvia bonus est, id est, adoretis Deum idcircò, qvia bonus est, adeoqve eum diligitis. Ideò orasse dicitur David Deum, qvia dilexit ipsum. Psal. 116. 1. 2. cur ita fit. 1. qvia oratio est actus & fructus charitatis, ut dictum c. 8. th. 1. 2. qvia oratio oritur ex fide & spe: Ergò etiam oritur ex charitate erga Deum: qvia charitas erga Deum otitur ex fide & spe erga Deum; ut dictum c. 7. th. 2. 3. qvia nihil petimus ab illo, qvem odimus, id est, cujus bonitatem non cupimus participare. 4 qvia ut ex Dei erga nos dilectione derivantur ad nos omnia bona: sic ex nostra erga Deum dilectione oriuntur omnia officia

officia erga Deum præstanda. Informatio habetur th. seq. Exhortatio. Ergò. 1. Deum adoraturi ipsum diligamus, id est, desideremus ejus bonitatem participare & laudare. 2. Petamus à Deo, efficiat, possimus ipsum diligere, & tunc cum nos non axaudit secundum votum nostrum.

VIII. *Quid ergo necessario requiritur ad orationem Deo gratam?*

Charitas erga proximos. Patet. 1. an ita sit ex illis orationis Dominicæ: Pater noster: Panem nostrum: Remitte nobis: Ne nos inducas. 2. cur ita sit. 1. qvia oratio oriri debet ex charitate erga Deum, cum qva conjungitur semper charitas erga proximos. 1. Ioh. 4. 21. 2. qvia pertinet ad nostram consolationem, ut invocemus Deum tanqvam membra Ecclesiæ, cui omnia bona præparavit & promisit. 3. qvia pertinet ad commanionem sanctorum ut inter se perpetuam habeant communicationem precum. 4. qvia charitas erga alios est dispositio, qvæ singulariter à nobis reqviritur, ut preces nostræ sint Deo gratæ secundum illud Domini: Si remittatis aliis, remittetur vobis. Correctio. Ergò peccant, qvi odio & vindictæ cupiditate flagrantes ruunt in preces, contra. Matth. 5, 23. 24.

IX. *Differtne oratio ab auditione verbi?*

Sic: qvia auditio verbi versatur circa voluntatē Dei, oratio vero circa voluntatem nostram: qvia in auditione verbi nos voluntatem DEI recipi-

703147

recipimus, in oratione vero nostram voluntatem offerimus DEO, ut ab ipso recipiatur, ut dictum supra c. 8. th. 2. 3.

X. *In quo consistit oratio nostra?*

Non in simplici & nudo desiderio alicujus boni; sed in desiderio nostro coram Deo repræsentato: quod patet tùm an ita sit, Psal. 1. 41. 1. 2. & 142. 3. tùm cur ita sit: quia non sufficit ad orationem, ut bonum desideremus habere, quia sic homines profani maximè orarent, quia maximè desiderant bonum; sed requiritur etiam desiderii nostri coram Deo repræsentatio, quâ significamus nos 1. desiderium habere aliquid, ut sanitatem à Deo obtinendi 2. desiderium habere sanitatem illam apud Deum quærendi, petendi, resipiscentiâ, usu bonorum mediorum, voto. Refutatio. Ergò oratio non est desiderare bonum; sed est significare Deo desiderium aliquid ab ipsa obtinendi, & idem apud ipsum quærendi.

XI. *Per quid repræsentamus coram Deo desiderium nostrum?*

Primo & essentialiter per voluntatem? Quî. Quatenus voluntas ad Deum conversa per actum quasi protensum ipsi repræsentat desiderium suum. Additur, primò & essentialiter: quia oratio nostra essentialiter & formaliter est desiderii nostri coram Deo repræsentatio à voluntate facta. Observa ergo. 1. oratio nostra debet fieri ex corde seu voluntate. Patet. 1. an ita sit. 1. Cor. 14. 15. orabo spiritu, id est, corde seu voluntate. Sic. Ioh. 4. 24. spiritu, id est,

id est, corde adorent. Sic in locis. th. 12. citatis. 2. cur ita fit. 1. qvia orare est desiderare, & desiderium coram Deo repræsentare. At cordis & voluntatis proprium est bona desiderare, & desideria coram Deo repræsentare. Lament. 2. 19. Effunde cor tuum, id est, desideria cordis tui repræsentes, patefacias, significes Deo, & eorum impletionem seriò & ardenter ab ipso petas. Sic. 1. Sam. 1. 15. Effundo desiderium animi seu cordis & voluntatis coram Iehova. 2. qvia Deus est Spiritus: Ergò spiritu, seu corde & voluntate adorandus est. Ioh. 4. 24. 3. qvia præcipitur, ut oremus ex corde. Matth. 6. 6. 4. qvia. Matth. 6. 5. prohibetur, ne oremus ore tantùm, sine corde, ut hypocritæ, qvi damnãtur propterea. Esa. 29. 13. Matth. 15. 8. & puniuntur seu nõ exaudiũtur ad salutẽ, ibidem & v. 2. 5. qvia Deus cor postulat à nobis. Prov. 6. qvia in corde est efficiens precum. Gal. 4. 6. Informatio habetur. th. 12. 15. 16. Exhortatio. Ergò corde, voluntate adoremus Deum, non tantùm ore, lingvâ, labiis, gutture, ob rationes dictas & exemplum fidelium. 2. Tim. 2. 22.

XII. Preces piorum cur vocantur desideria, Psal. 10. 17. *suspiria* Rom. 8. 26.

Qvia in oratione voluntas suum desiderium & suspirium repræsentat coram Deo, ut dictũ. th. 11.

XIII. Per quid porrò repræsentamus desiderium nostrum coram Deo?

Sec un

703147

Secundo & per modum signi per intellectū. Qvi? Qvatenus intellectus verbum internum concipit, & iis voluntatis desideria exprimit. Adiitur, secundo & per modum signi: qvia intellectus desideriorum nostrorum per voluntatem factam repræsentationem, tantùm significat & exprimit verbis coram Deo. Observa ergo: Oratio nostra debet fieri ex intellectu. Patet. 1. an ita sit. 1. Cor. 14. 15. orabo intelligentia, qvæ est operatio intellectus. Sic. Psal. 101. 1. 2. & 142. 2. ubi oratio dicitur meditatio seu cogitatio, qvæ est actus intellectus. Sic in loco. th. 14. subjecto. 2. cur ita sit. 1. qvia intellectus proprium est verbum internum concipere, & coram Deo orationem, seu desiderium & affectus cordis exprimere. 2. qvia oratio, colloqvium debet esse inter nos & Deum: Ergò oratio nostra debet fieri ab intellectu, qvia colloqvi primò est intellectus, secundò oris. 3. qvia intelligere debemus qvid, à qvo, pro qvo, qvomodo orandum est: Ergò oratio debet fieri ab intellectu: qvia intelligere illa est actus intellectūs. 4. qvia in oratione attendere debemus & ad Deum, qvem oramus, & ad rem qvam oramus, & ad orationem: Ergò oratio debet fieri ab intellectu: qvia attendere est actus intellectus. 5. qvia oratio sine intellectu rerum & verborum non minùs qvam sine affectu est hypocritica & sine fructu. 1. Cor. 14. 15. 16. Informatio habetur, th. 14—16. Correctio. Malè faciunt Pontificii qvi in lingva latina, græca orant coram populo, & populo formulas orandi latinas præscribunt. Nec pueri & homines intelligentiâ carentes orant

benè. Exhortatio. Oremus ergò ex magna intelligentia : secùs oratio nostra Deo grata, aliis & nobis utilis non erit.

XIV. *Preces fidelium cur vocantur verba & sermones, quibus Deum alloquuntur interne mente, & externe ore.*

Hos. 14. 2?

Qvia in oratione intellectus format verba & sermones, qvibus desideria voluntatis suæ coràm Deo exprimunt, ut dictum. th. 13.

XV. *Cujus facultatis actus est oratio?*

Oratio formaliter seu essentialiter est actus voluntatis, qvia voluntas repræsentat coram Deo essentialiter desiderium suum, qvod est oratio, ut dictum. th. 11. Reqviriturne tamen ad orationem nostram actus intellectus? Licet oratio sit formaliter seu essentialiter actus voluntatis, tamen reqviritur ad eam mentis seu intellectus nostri actus. 1. antecedens, qvo intelligimus, qvid, à qvo, pro qvo, qvomodo orandum est. 2. consequens, qvo orationem seu desiderium voluntatis nostræ concipimus & verbo qvodam intellectus nostri exprimimus, ut dictum. th. 13.

XVI. *Quæ ergo simul requiruntur ad orationem?*

1. Voluntatis intentio : qvia desiderium suũ seu orationem voluntas repræsentat essentialiter coram Deo, ut dictum. th. 11. & oratio est formaliter

703147

maliter actus voluntatis, ut dictum. th. 15. Ergò oratio sine intentione voluntatis esse neqvit. 2. intellectus attentio: qvia orationem seu desiderium voluntatis permodum signi intellectus repræsentat coram Deo, ut dictum. th. 13. & ad orationem reqviritur etiam actus intellectus, ut dictum. th. 15. Ergò oratio attentione intellectus carere non potest. Reqviritur ergò. 1. intentio: 1. honorandi Deũ singulariter. 2. desiderandi & petendi, qvod bonum, honestum, divinæ voluntati consentaneum. 3. excitandi tales in nobis affectus, qvales Dei præsentiæ, & rei, qvam ipsi proponimus, naturæ conveniunt. 2. attentio. 1. ad Deum, qvem invocamus. 2. ad rem, qvam petimus vel deprecamur. 2. ad nos ipsos & dispositionem affectuum nostrorum, qvos reqvirit oratio: Unde qvi rectè orare cupit, in seipso collectus, non distractus vel sensibus dissipatus esse debet.

XVII. *Oratio seu desiderii nostri coram Deo repræsentatio qualis debet esse?*

Submissa, humilis, agnitionem nostræ indignitatis, vilitatis, miseriæ redolens. Patet. 1. an ita sit, 2. Chron. 7. 14. Eccl. 5. 1. Esa. 64. 10. 12. Dan. 9. 18. 2. cur ita sit. 1. qvia si oratio non erit humilis, non erit religiosa precatio, qvia non erit profecta à creatura & servo creatori & Domino subjecta; sed erit vel imperium superioris erga inferiorem, ut cum dicit Dominus servo, ut faciat hoc vel illud; vel familiare colloqvium inter pares, ut cum dicit amicus amico, ut det hoc vel illud. 2. qvia Deus

humiliter orantes se axanditurum promisit. 2. Chron. 7. 14. 3. qvia Deo gratæ eorum preces non sunt, qvi apud ipsum, justitiam, meritã, dignitatem & excellentiam suam jactant, ut patet ex Phatisæo. Luc. 18. 11. 12. 13. 4. qvia omnes orantes etiam ipsi Reges sunt mendici. 5. qvia præcipitur: præcipitur enim ut signis abjectissimis humilitatem testantibus utamur. Psal. 95. 6. etsi simus Reges. Exem. David. 2. Sam. 6. 16. 21. 22. Salamon. 1. Reg. 8. 21. 54. 2. Chron. 6. 13. Iosaphat. 20. 5. Rex Ninivitarum. Ioh 3. 6. Exhortatio. Oratio ergò nostra sit humilima supplicatio, ut Sanctorum: n. Abrahami. Gen. 18. 27. & seqq. Iacobi. 32. 10. Prodigi. Luc. 15. 21. Publicani, 18. 13. Qvod ita fieri potest, si consideremus nostram vilitatem & Dei majestatem, n. Deum in cœlo esse, nos in terra. Eccl. 5. 2. nos creaturas esse, Deum creatorem: nos servos esse, inutiles, pulveres, cineres, canes mortuos, &c. Deum Dominum Dominorum: nos nihil habentes esse, Deum cœlum, terram, mare & eorum plenitudinem possidentem.

XVIII. Quis est generalis finis orationis, seu quem ob finem oramus Deum?

Finis generalis orationis est Deum qvasi afficere & comovere, id est, ad dationẽ bonorũ, qvæ nobis dare vult, & ad acceptionẽ eorũ, qvæ nos ipsi dare volumus, qvasi impellere. Additur, 1. generalis. 1. qvia communis est petitioni & gratiarum actioni. 2. qvia specialis finis est, 1. utilitas nostra & proximi. Hebr. 4. 6. ade-

703147

6. adeoq; impetratio bonorū, qvæ petimus sive pro nobis sive pro aliis. 2. gloria Dei ipsius. Patet ex. Psal 50. 15. & 66. 20. Ioh. 14. 13. Matth. 6. 13. & ex eo qvod oratio sit pars cultus Dei. 2. qvasi: qvia Deus propriè non afficitur: qvia est immutabilis. Patet. 1. an finis generalis orationis sit qvasi afficere Deum, Gen. 32. 20. Hos. 12. 4. 5. Rom. 15. 30. ubi fideles ideò dicuntur precibus qvasi potentiâ valere, & qvasi certare apud Deum, qvia Deum afficiunt seu impellunt ad dandum id, qvod petunt. 2. cur ita sit:

XIX. Qvia oratio nostra est medium, sine qvo non vult Deus nobis multa (qvædam enim sine oratione vult Deus nobis dare, ut Spiritū Sanctū, regenerationem, fidem, &c.) dare: qvod patet. 1. an ita sit. 2. Cor. 1. 11. ubi liberationis Pauli à Deo datæ precatio Corinthiorum ideò dicitur adjuvans causa esse, qvia oratio est mediū, qvo intercedēte, & nō alias, Deus vult nobis multa communicare. 2. cur ita sit:

XX. Qvia per orationem nostram impetramus id à Deo, qvod credimus eum nobis velle dare: qvod patet: 1. Ioh. 5. 14. Hæc est, &c. id est, credimus Deum nobis dare id, qvod vult dare, subhac conditione, si scil. id eum oremus. 2. qvia auditionis verbi finis est, ut nos afficiamur, id est, impellamur ad voluntatem Dei recipiendam, id est, faciendam: Ergò orationis finis est, ut Deus afficiatur, id est, impellatur ad voluntatem nostram recipiendam, id est, faciendam, ut dictū. c. 8. th. 1. 2. 3. qvia alias frustranea esset oratio nostra. Thesibus. 19. 20. objectiones etiam præoccupantur.

Si ergò objiciatur. 1. ex thesi. 19. Qvi homines orant, illos qvos orant afficiunt, & aliqvo modo disponunt ad id qvod volunt; sed qvi Deum orant, non tàm Deum, qvam se ipsos afficiunt & disponunt ad illa, qvæ volunt, ut loqvuntur aliqvi Theologi: Ergò generalis finis orationis non est Deum qvasi afficere aut commovere. Resp. Conseq. negatur, qvia sic Deo visũ est orationis vim & efficaciã nobis cõmẽdare, ut eâdẽ se qvasi affici & cõmoveri dicat. 2. ex th. 20. De' scit qvib' egeam'. Matth. 6. 25. & De° à sua sentẽtia se dimoveri nõ patitur: Ergò De' nõ est invocand'; adeoq; frustranea est oratio, & finis ej° nõ est, ut Deũ qvasi afficiamus & commoveamus. Resp. Conseq. negatur, qvia non ideò Deum oramus. 1. ut eum desideria nostra nescientem, scientem ea reddamus, qvia Deus intelligit semper desideria nostra è longinqvo. (Psal. 139. 2.) id est, antequam ea in animo formentur. 2. ut eum nolentem desideria nostra, volentem ea faciamus, qvia apud eum nõ est transmutatio aut cõversionis obumbratio (Iac. 1. 17.) id est, Deus non est modò hac, modò illâ contrariâ qvalitate prædius (ut explicat h. l. Vendel. de immutabilitate Dei) sed. 3. ut, qvod credimus eum velle, oratione nostrâ impetremus. Vend. l. 2. c. 5. th. 4 expl. 4. Informatio. Oramus Deum, ut eum afficiamus: Ergò 1. Oratio, seu invocatio DEI est valdè necessaria. Patet. 1. an ita fit: 1. Chron. 17 25—27. Indicavit, id est necessarium censuit servus tuus orandum esse. Sic. Hebr. 5. 3. necesse habebant Sacerdotes pro peccatis suis victimas offerre: Ergò

703147

necessaria est oratio : qvia est victima nostra. Psal. 141. 2. 2. cur ita sit. 1. qvia præcipitur à Deo. Psal. 27. 8. & 50. 15. Esa. 55. 6. Matt. 7. 7. Iac 5. 13. 1. Tim. 1. 2. 2. qvia Deus orantibus dabit Spiritum Sanctum. Luc. 11. 13. & alia bona. Psal. 150. 15. Matth. 7. 7. 3. qvia necessarius est cultus Dei : Ergò & oratio : qvia est pars cultus Dei. 4 qvia omnis homo est pauper. Psal. 25. 16. 17. Ergò necesse habet aliqvid Deum orare. Refutatio. Ergò errant Adamitæ & Prodiciani negantes Deum invocandum esse, hoc argumẽto, qvod nos amet & sciat jam ante, qvibus indigeamus. Exhortatio. Ergò oremus. Sic Deus dabit omnia bona. Sic fecerunt omnes sancti.

2. Oratio, seu invocatio Dei est valdè efficax, seu utilis. Patet. 1. an ita sit. Iacob. 5. 16. 2. cur ita sit ; qvia invocatione Dei subsistit Sol, & stat Luna. Ios. 10. 12. 13. 2. retrocedit Sol. 2. Reg. 20. 1. 3. cœlum clauditur ne pluat, & aperitur ut pluat. Iac. 5. 17. 18. 4. turbatur aër 1. Sam. 12. 17. 18. 5. terra concutitur. Act. 4. 31. 6. Dæmonia ejiciuntur. Matth. 17. 21. 7. Angelus reponit gladium suum in vaginam. 1. Chron. 21. 26. 27. 8. Deus redditur nobis beneficus. Deut. 4. 7. Psal. 145. 18. & qvasi obstrictus tenetur ne puniat eos, pro qvibus orant pii. Exod. 32. 10. 9. Fideles resistunt Diabolo. Eph. 6. 17. præparantur ad diem judicii, ne eos imparatos opprimat. Marc. 13. 33. præservantur à tentatione. Matth. 26. 41. tuti præstantur adversus omnia pericula. Prov. 18. 10. & liberantur à periculis, ut Ionas. c. 2 Petrus. Act. 12. 5. 10.

Morbi sanantur. Iac. 5. 14. 15. 11. Mortui suscitantur. 1. Reg. 17. 20-21. 12. Mulieres naturâ steriles facultatem concipiendi obtinent. Gen. 29. 21. 13. Cibus, potus, sanctificantur. 1. Tim. 4. 4. 5. 14. Obtinetur. 1. Spiritus Sanctus, id est, major Sp. S. communicatio, tùm ordinaria. Luc. 11 13. tùm extraordinaria. Act. 2. 4. 2. illuminatio mentium. Luc. 9, 29. 5. sapientia Spiritualis. Colos. 1. 9. pax. Philip. 4. 6. 7. 4. dissolutio tristitiæ. Iac. 5. 13 ut in Anna. 1. Sam. 1 & 10. 18. 5. remissio peccatorum. Iac. 5. 14. 15. 6. salus æterna. Ioel. 2. 32. Luc. 21. 36. 1. Ioh. 5. 16. Exhortatio. Ergò ne negligamus invocationem Dei, si tàm utilis & efficax sit.

XXI. Immutabilitas ergo providentiæ seu voluntatis Dei, quâ scimus & credimus omnia inevitabiliter ita evenire, sicut Deus vult preces fidelium tollitne?

Non tollit, sed stabilit, & magis excitat ad orandum. Patet. 1. an ita sit. 1. Chron. 17. 25—27. ubi David id orat Deum, quod certò Deum facere novit. Sic. Dan. 9. Apoc. 22. ubi illa petuntur, quæ certò futura cognoscuntur 2. cur ita sit: quia oratio est medium, quo intercedente & non alias vult Deus nobis multa communicare. th. 19. & ideò Deum oramus, ut quod credimus eum velle impetremus. th. 20. Si ergò obiiciatur. Si in evitabili necessitate divinæ providentiæ seu voluntatis omnia eveniant, sequitur frustraneas esse preces piorum:

quia

703147

qvia iis providentia seu voluntas DEI in hoc vel illo efficiendo non potest mutari, vel impediri. Resp. Consèq. negatur: qvia (ut dictum) non ideò Deum oramus, ut voluntatem & decretum ejus mutemus, & solitum providentiæ ejus cursum inhibeamus; sed ut utamur medio ab ipso præscripto, & eo id, qvod scimus Deum velle, ab ipso impetremus. Vēd. l. 1. c. 6. th. 13. expl. 1. Admonitio. Ergò ne argumentare sic. 1. Causa omnium rerum, n. Decretum, Providentia, voluntas Dei immutabilis est, id est, Dei voluntatem non possum mutare, non possum Deum à sua volantate abducere, & ad meam voluntatem adducere, flectere: Ergò non orabo, frustra orabo. 1. qvia frustra non fit, qvod ad præscriptum DEI fit. 2. qvia frustraneū nō est, qvod amplissimas promissiones habet. 3. qvia velle oratione mutare voluntatem Dei est contra illud: Fiat voluntas tua. 2. Scio Deum hoc mihi daturum: Ergò non petam hoc ab ipso: qvia ideò debes hoc vel illud petere, qvia scis hoc vel illud Deum tibi velle dare: id enim jubemur petere. 1. Ioh. 5. 14. id petiverunt sancti, ut dictum supra. Et non licet id petere, qvod nescis an Deus velit dare, nec ne.

XXII. *Quî ergo orandum est?*

1. Orandum est instantèr, seu constantèr, diligentèr, qvasi compellenter, tantispèr, donec exaudiamur. Patet. 1. an ita sit, Habac. 2. 3 si moram, &c. id est, si Deus statim non exaudiat, ne cesses orare, sed instes donec exaudiat. Sic. Esa. 62. 8. 9. Luc. 11. 5. 8. 9. & 18. 1. & seqq.

seqq. & 21. 36. 2. cur ita sit, 1, qvia oratio est medium necessarium ad Dei gloriam & bonum nostrum. Additur. 1. necessarium: qvia sine oratione ordinariè nobis nihil dat Deus. 2. ad gloriam Dei: qvia sine oratione Deus non potest glorificari. 3. ad bonum nostrum, qvia oratione intercedente & non alias dabit Deus, nobis ordinariè bona, & oratione impetramus à Deo, qvæ credimus eum nobis velle dare, ut dictum. th. 19. 20. 2. qvia Deus jubet ut instantèr oremus. Matth. 7. 7. 1. Thess. 5. 17. 3. qvia segnes in orando esse vetamur. Luc. 18. 1. 4. qvia importunitas in orando laudatur. Luc. 8. 5. 7. 5. sicut rem magnam non accipies ab homine, si eam negligentèr, cessantèr, semel, vel iterum petas: sic nec à DEO. 6. qvia violenti, id est, instantèr, orantes rapiunt regnum cœlorum, adeóqve alia bona. Matth. 11. 12. Exhortatio. Ergò vitam, sanitatem, sapientiam, liberationem, salutem, &c. Deum ne oremus obiter, pigritèr, cessantèr; sed instantèr, diligenter, constanter & qvasi cogenter tantisper donec id qvod petimus, impetraverimus, ut Barthimæus cæcus. Moveant præter rationes dictas exempla Discipulorum, qvi instantiâ orationis adegerunt Christum, ut maneret secum; Iacobi, qvi instantè oratione angariavit Angelum, ut sibi benediceret, Chananæa. Matth. 15. 23. & seq. Cæci. Luc. 18. 39. Mosis. Deut. 9. 25. Nehemiæ. Neh. 1. 6. Davidis. Psal. 77. 3. Ecclesiæ Ierosolymitanæ. Act. 12. 5.

2. Bono sensu, continuo seu omni tempore & sine intermissione orandum est. Patet. 1. an ita

703147

an ita sit. Eph. 6. 18. 1. Thess. 5. 17. Psal 119. 62. Rom 12. 12. Colos. 4. 2. 1. Tim. 5. 5. 1. Petr. 3 7. Exempl. in Samuele. 1. Sam 12. 23. Anna Prophetissa. Luc. 2. 37. Cornelio. Act. 10. 3. Epaphra. Colos. 4. 12. 2. Cur, & quatenus possimus & debeamus continuò orare? 1. quia dispositio seu inclinatio, & præparatio animi ad orandum continua esse debet: quia à cordibus & desideriis nostris ad Deum dirigendis, absque peccato nunquam desistere possumus. 2. quia continuò omnis occasio actu orandi est captanda. Philip. 4. 6. ut. 1. cum cibum capimus, Esa. 62. 9. Act. 2. 21. cum 46. Rom. 14. 6. 1. Cor. 10. 31. 1. Tim. 4. 3. 4. 2. cum bellum suscipimus. 2. Chro. 20. 36. 37. adeóque cum prælium instat. Exempl. Moses. Exod. 17. 11. Samuel. 1. Sam 7. 9. Rubenitæ & Gaditæ. 1. Chron. 5. 20. Asa. 2. Chron 14. 11. Iosaphat. 18 31. & 20. 3. 21. Iudæi. Neh. 4. 9. 3. cum sortitiò usurparur. Act. 1. 24. & seqq. 4. cum auspicamur opera, qvæ ad cultum Dei & nostram salutem pertinent. Exempl. Christus & Paulus suscipientes baptismum. Luc 3. 21. Act. 22. 16. Christus in institutione Cœnæ. Matth. 26. 27. 30. Christus in eligendis Apostolis. Luc. 6. 12. 5. cum discessuri valedicimus nostris, ut Paulus. Act. 20 36. & 21. 5. 6. cum cubitum imus & cubitu surgimus, &c. 3. qvia actu qvotidiè, tùm publicè statis, tùm privatim liberis & statis horis, orandũ est. 1. qvia eũctis vitæ nostræ diebus servire Deo debemus. Luc. 1. 75. 2. qvia in oratione Dominica jubemur qvotidiè petere panem nostrum qvotidianum

num. 3. qvia in V. T. juge sacrificium qvotidiè celebrari publice debuit. Num. 28. & hora etiam precationis constituta legitur. Act. 3. 1 4. qvia pii homines solebant qvotidiè orare. Psal. 55. 17. Dan. 6 10. 5. qvia omnium communis hic est institutus, inter ipsos etiam Mahumetanos. 6. qvia causas qvotidiè precandi varias habemus propter qvotidiana Dei beneficia, & nostros defectus atqve necessitates. Refutatio. Ergò instanter & continuò orare, non est per omnium temporum momenta orare, neqve ab orando cessare unqvam, ut volunt Eucheta & post eos Monachi, qvi precum praetextu pigritia litant, & cætera officia omittunt; Sed diligentèr orare, inclinationem orandi semper habere, omnes occasiones orandi actu captare, actu qvotidiè tùm privatim horis & libens ut David, qvi orat nunc bono mane. Psal. 5. 4. nunc noctu. 6. 7. nunc media nocte. 119. 62. & statis, ut idem David, qvi vespere, mane, meridiè orabat. 55. 18. tùm publicè statis & fixis horis. Act. 3. 1. Obj. Si horis statis orandum: Ergò horæ canonicæ Pontificiorum orandi sunt approbandæ. Resp. Conseq. negatur, qvia horæ canonicæ seu statæ Pontificiorũ sunt multa superstitione & idololatria refertæ. Arnold. Lux in tenebris videatur de horis canonicis.

XXIII. Qvæ sunt adjuncta orationis?

Confessio & promissio Deo facta: qvæ in omni oratione DEO grata adhibentur vel expressè vel implicitè, Expressè confitemur peccata

703147

cata cum sic oramus: Tibi, tibi, soli peccaveram. Psal. 51. 6. & 32. 5. Dan. 9. 7. qvomodo confitemur præcipuè cum conscientiæ nostræ peccatorum reatu nimis onerantur, ut docet Author, l. 4. cas. c. 16. q. 2 implicitè vel etiam cõfitemur cũ sic oramus: Remitte nobis debita nostra. Matth. 6. 12. Miserere nostri. Hos. 14. 2. Luc. 18. 13. Psal. 19. 13. Expressè promittimus, vovemus Deo, cum sic oramus: si remiseris peccata mea Deus, liberaveris ab hoc malo, docebo defectores vias tuas: Observabo legem tuam: dimidium bonorum dabo pauperibus: domum tibi ædificabo, &c. Psal. 51. 14. 15. & 119. 106. Luc. 19. 8. Gen. 28. 20—22. qvomodo promittimus Deo præcipuè, cum versamur in magnis angustiis, ex qvibus liberationem petimus, vel in magna lætitia, ob singularem Dei benedictionem, ut docet Author l. 4. cas. c. 16. q. 1. 2. 4. implicitè vero promittimus Deo cum sic oramus, Deus da copiam rerum, & promissionem subintelligimus, ac si sic loqveremur: Deus da nobis rerum copiam, & nos tibi gratias agemus: gloriam tuam promovebimus: pauperes sustentabimus, &c. Observa ergo. 1. In omni oratione Deo grata misericordiam nostram vel expressè, vel tacitè confiteri tenemur. Patet. 1. an ita sit ex exemplo Davidis. Psal. 51. 6. Danielis. c. 9. 7. 2. cur ita sit:

XXIV. Qvia enim, &c. id est. 1. qvia petimus aliqvid à Dei misericordia: Ergò cõfiteri tenemur nos esse miseros. 2. qvia sine confessione peccati, reatûs, miseriæ à Deo aliqvid petere, est Deo illudere. Plures ratio-

nes vide. l. 4. cas. c. 15. q. 1. Exhortatio. Ergò orantes Deum confiteamur peccata nostra vel expressè, dicentes, peccavimus Domine, digni sumus morte; vel si non expressè saltem tacitè. Moveant præter tationes dictas, 1. exempla orantium peccata sua vel expressè vel tacitè confitentium. 2. promissio Dei de præstanda gratia sincerè confitentibus peccata sua. Lev. 26. 40. 1. Sam. 7. 6, & 12. 19. & seqq. 2. Sam. 12. 13. & 24. 17. 1. Reg. 8. 46. Iob. 13. 15. 3. necessitas eius ad remissionem peccatorum obtinendam. Prov. 28. 13. 1. Ioh. 1. 8—10. 2. Ille, cui peccata confiteri tenemur est Deus. Patet, 1. an ita sit. Psal. 51. 12. Sic, Esdr. 9. 6. Dan. 9. 7. & Luc. 15. 21. & 18 13. 2. cur ita sit. 1. qvia soli Deo peccamus. Psal. 51. 6. peccatum enim est transgressio legis scil. Dei. 1. Ioh. 3. 4. 2. qvia solius Dei est peccata condonare. 1. Ioh. 1. 9. Matt. 6. 12. Eph. 4. 32. Matth. 9. 2. 3. Luc. 5. 21. & 7. 49. 3. qvia scriptura monet, ut Deo cõfiteamur peccata nostra. 4. qvia fideles DEO confessi sunt sua peccata. 5. qvia Deo debetur invocatio, qvæ in confessione peccatorum semper locum obtinet. Refutatio. Ergò damnanda est auricularis confessio, qvâ Pontificii peccata Sacerdoti confitenda esse docent. 1. Qvia illa non præcipitur in verbo DEI. 2. Qvia tyrannicè exigitur, ac si citra eam remissio peccatorum impetrari non possit. 3. Qvia est carnificina animarum, cum in ea reqviratur omniũ peccatorũ & circũstantiarũ eorũ exacta enumeratio, qvæ est impossibilis. Psal. 19. 13. & 38. 5. & 40. 13. 1. Obj. Sacerdotes possunt remit-

703147

remittere peccata. Ioh. 20. 23. Ergò omnia istis sunt cognoscenda. Ratio consequentiæ, quia remitti non potest, quod Sacerdoti peccōfessionem non innotescit. Resp. Conseq. negatur. Possunt enim Pastores annunciare pœnitentibus remissionem omnium peccatorum, etsi in specie non nōrunt omnia. Vene. l. 2. c. 2. th. 21, expl. 2. 2. Obj. Vos etiam ... docetis hominibus confitenda esse peccata: Ergò licita est auricularis confessio. Resp. Conseq. negatur, quia longè alio sensu nos hoc docemus ut vides in Ravanello de confessione, n. 3. Amesius l. 4. cas. c. 16. q. 5. 3. In omni oratione Deo grata, Deo vel expressè, vel implicitè promittere, seu vovere aliquid tenemur. Patet. 1. an ita sit exemplo Davidis. Psal. 51. 15. & 119. 106. Hannæ. 1. Sam. 1. 11. 12. Iacobi. Gen. 28. 20—22. 2. cur ita sit, quia petere aliquid à Deo sine promissione, id est, sine proposito illud ipsum omni legitimo conatu nostro assequendi; aut sine proposito nomen ej' glorificandi de petitione concessa; aut Deum verbis laudare de ejus beneficiis nobis communicatis, sine proposito factis etiam honorem ipsi tribuendi; aut denique voluntatem ullam nostram Deo repræsentare, ut illius ratio habeatur coram ipso, sine proposito voluntatē ejus observandi, & convenienter tali actioni vivendi, hoc nihil aliud esset, quam Deum aliquo modo irridere, ut dictum. th. 24. & l. 4. cas. c. 16. q. 2.

XXV. *Quid est confessio?*

Est humilis, &c. id est, in oratione. 1. con-

stens debet agnoscere. 1. culpam, seu peccatum suum, ut David. Psal. 51. 6. peccaveram. 2. reatum, quod ob illam culpam dignus sit omnibus malis. 3. miseriam, seu pœnam, quæ ob culpam meritò inflicta est, & porrò infligitur. 2. confitens debet agnoscere culpam, reatum, miseriam suam. 1. nudè, sine occultatione. Prov. 28. 13. quamvis in perpetratione peccatum celare melius est, quam enunciare. Esa. 3. 10. in confessione omnia sunt enunciandæ coram Deo, & nihil celandum. 2. humiliter, cum submissione animarum nostrarum ad judicium Dei, quod peccatis debetur. Atque adeo cum dolore & detestatione peccati, quasi in pulvere & cinere. Iob. 42. 6. & cum pudore faciei. Ezech. 9. 6. 15. Dan. 9. 7—9. Si hæc conditio absit enunciatio peccati non est confessio, sed potius professio. l. 4. cas. c. ts. q. 3. Ames. lect. in. Psal. 51. doc. 7. Exhor. Ergò orantes Deum, ptomittamus aliqvid Deo vel expressè vel implicitè dicentes cum Iacabo. Gen 28. 20. 22. Hanna. 1. Sam. 1. 11. 12. Davide. Psal. 119. 106. Causam impellentem ad nuncupandum Deo votum, vide in Ravanello de voto.

XXVI. *Quis est finis confessionis peccatorum?*

Finis, &c. id est, confitemur in oratione peccata nostra. 1. ut Deus justificetur, qvando judicat, id est, ut prædicemus Deum nos justè, non injustè punire. Confessio enim peccatorum si fiat syncera, talis est, ut Dei qvalicunqve judicia immunia faciat ab omni specie iniqvi-

703147

iniqvitatis. Patet. 1. an ita sit. Psal. 51. 6. Ut justificeris, &c. 2. cur ita sit. 1. qvia causam justam in peccatis admissis agnoscit, non tantùm judiciorum eorum, qvæ à Deo adversus illa exercentur; sed & graviorum. Psal. 119. 75. 137. Nehemia. 9. 33. Dan. 9. 7. Lam. 3. 22. 2. qvia continet in se humilem submissionem robustæ Dei manui. 1. Petr. 5. 6. 1. Sam. 3. 18. Esa. 39. 8. 2. Sam. 15. 26. 3. qvia hac ratione gloriam omnem tribuit Deo tàm justitiæ si velit punire, qvam misericordiæ si velit condonare. Ios. 7. 19. Exhortatio. Ergò peccata nostra tàm sincerè confiteamur, ut omnia Dei judicia immunia faciamus ab omni specie iniqvitatis. 2. Ut disponamur ad gratiam Dei obtinendam, id est, ut nos præparemus ad remissionem peccatorum accipiendam. Nam dolus deponitur & remissio simul ex misericordia, obtinetur, tàm per confessionem ingenuam. Patet. 1. an ita sit. Psal. 32. 5. Sic Prov. 28. 13. 1. Ioh. 1. 9. 10. Ier. 3. 13. 1. Cor. 11. 31. Ion. 4. 10. 2. cur ita sit. 1. qvia sincere confessio in se complectitur humiliationem, pœnitentiam, & spem. Psal. 32. 5. 2. qvia gloriam justitiæ tribuit Deo. Psal. 51. 6. 3. qvia gloriam etiam gratiæ DEI illustrat, & ad genuinam ejus receptionem disponit: misericordia enim non habet locum, vel qvoad rem ipsam, vel qvoad perceptionem nisi miseria præeunte. Exhortatio. Ergò animos nostros præparemus ad seriam peccatorum nostrorum confessionem. Psal. 38. 18. 19. 3. Ut gratia concessa magis illustretur, id est, ut misericordia Dei, & illinc tota peccatorum remissio magis appareat in nobis.

XXVII. *Quomodo debemus confiteri peccata?*

1. Peccata ignota & levia qvæ non cognoscimus generalitèr confiteri debemus, ut David. Psal. 19. 13. Ab occultis absolvè, id est, peccata qvæ non cognosco, remitte. Nam pluribus peccatis implicamur, qvam ut illa omnia scire possimus, nedum enumerare. Patet. 1. an ita sit. Psal. 19. 13. Sic. Psal. 38. 5. & 40. 13. Eccl. 1. 15. 2. cur ita sit. 1. qvia transgressores sumus singularum partium legis: lex autem perfectior est, qvam ut à nobis intelligatur. 2 qvia in omnibus, qvæ agimus, dicimus, cogitamus, adest semper peccati iniqvinatio: hæc autem nos non possumus numerare. 3. qvia stupore magno laboramus, qvo fit ut sæpè non attendamus ad illa, qvæ sunt manifesta. Refutatio. Ergò errant Pontificii dicentes se posse omnia sua peccata in confessione auriculari enumerare. 2. peccata nota, & graviora, qvæ cognoscimus confiteri debemus, tùm generalitèr, dicentes peccavimus; tùm specialitèr, singulariter, seu nominatim dicentes: Peccavimus Regem petendo. 1. Sam. 12. 19. 21. affinitatem jungendo cum populis abominandis. Esdr. 9. 14. homicidium, adulterium committendo, ut David. Psal. 51. 1. 4. cas. c. 15. q. 4.

XXVIII. *Quid est promissio?*

Est testificatio, &c. id est, promittere Deo, est significare Deo nostrum serium propositum, conatum, voluntatem de eo, qvod ab eo petimus, assequendi, mediis & necessariis, & libe-

703147

media necessaria & libera id obtinendi qvod ab ipso petimus: ut cum sic oro Deus da mihi sapientiam; & media sic promitto: & ego discam, legam, sapientes audiam, & te propter eam laudabo, insipientes vias tuas docebo, à vino abstinebo, &c.

XXIX. *Quid est illud propositum qvod orantes Deo significamus?*

Est determinatio, &c. id est propositum qvod orantes Deo significamus est (ut dictum) noster magnus & serius conatus, prosequendi, habendi, assequendi obtinendi per legitima media id, qvod à Deo petimus: ut cum dico: Deus da mihi sapientiam, & ego serio conabor eam per media legitima assequi. Talem serium conatum habuit David assequendi liberationem ab afflictione premente per legitimum medium, n. votum: Sic enim orat: Iehova vivum conserva me: qvia juravi seu vovi & promisi tibi qvod præstabo, me observaturum jura justitiæ tuæ Psal 119. 107, 106.

XXX. *Quibus mediis conamur id, qvod a Deo petimus assequi?*

1. Necessariis, qvæ naturaliter ordinata sunt ad id assequendum, qvod à Deo petimus: qvalia media sapientiæ habendæ sunt studium, diligentia, lectio bonorum librorum, auditio sapientum: sine qvibus aliqvid à Deo petere, & velle habere, est Deum tentare. 2 Liberis, qvæ pro circumstantia contingente, seu pro re nata à consilio nostro ordinata sunt ad id obtinendum, qvod à Deo petimus; qvalia media

castitatis obtinendæ sunt, frequentèr jejunare, à vino semper abstinere, diligentèr laborare; sapientiæ consequendæ sunt, conat' eã cũ aliis gratis & diligentèr cõmunicãdi, eà veritatẽ cœlestem non oppugnandi; liberationis à malis assequendæ sunt, conatus decimas dandi, templa, Scholas ædificandi, pauperes alendi, legẽ Dei observandi: sine quibus aliquid à DEO petere & velle habere, est erga Deum ingratum velle fieri etiamsi det id, quod ab ipso petimus.

XXXI. *Promissio mediorum liberorum obtinendi id, quod à Deo petimus, quomodo vocatur?*

Posterioris generis promissio, id est, promissio est duplex: prioris generis, quâ promittimus Deo media necessaria aliquid ab ipso obtinendi; vel posterioris generis, quâ promittimus Deo media libera aliquid ab ipso habendi. Iam, promissio liberorum mediorum obtinendi id, quod petimus, distinctè & ex deliberato consilio Deo facta, per appropriationem quandam vocatur votum. Additur: 1. distinctè & ex deliberato consilio, quia promittere & vovere Deo debemus. 1. nõ temerè. Eccl. 5. 2. ut Iephte Iud. 11. 30. Saul. 2. Sã. 14. 24. 28. 2. Spõte. Deut. 22. 23. 2. per appropriationem quandam: quia promissio necessariorum mediorum propriè non potest dici votum.

XXXII. *Quid est votum?*

Est (ut dictum.) promissio mediorum liberorum (n. decimarum, eleemosynæ, &c.) consultè & sponte Deo facta. Vel, est pollicitatio

703147

tatio, qva consultò, & sponte nos Deo obligamus ad aliqvid faciendum, vel omittendum, qvod gloriæ Dei illustrandæ, nostræ saluti promovendæ, aut gratitudini testandæ in servitutum arbitramur, ut Deum ad dandum illud qvod ab ipso petimus, impellamus. 2. Qvæ requirit votū? Requirit, ut non voveam. 1. tō. 1. impossibilem, qvam præstare non est in nostra potestate: qvalem rem vovent, qvi occisionem alicujus vovent, ut Iudæi: Act. 23. 12. qvia vitam alicui tollere non est in hominis potestate: & qvi vovent continentiam, & immunitatem ab omni peccato, qvia hæc vota sine gratia speciali, per ordinariam gratiam præstari nequeunt. l. 4. cas. c. 16. q. 3. r. 3. & 2. simplicit. et necessariam, qvæ absolutè necessariò fit, vel non fit: stultum enim esset, si qvis voveret se esse moriturum, vel se non esse volaturum. Thom. 2. 2. q. 88. art. 2. Sed 1. possibilem, qvam per ordinariam DEI gratiam præstare possumus: qvalem rem vovebat Iacobus. Gen. 28. 20—22. Hanna. 1. Sam. 1. 11. David. Psal. 119. 106 & 2. liberam, qvæ liberè à nobis fit vel non fit: qvalem rem vovent, qvi vovent bonorum suorum decimas, eleemosynas, promotionem studiosi, jejunium. 2. rem: 1. malam, seu illicitam, qvam Deus prohibuit: qvalem rem vovebat Mater Micæ vovens sculptile. Iud. 17. 3. Iudæi, voventes occisionem Pauli. Act. 23. 12. item voventes pretium canis, & mercedem meretricis. Deut. 23. 18. Pontificii, qvi contra. Gen. 3. 9 Matth. 19. 5. 1. Cor. 7. 2. vovent mendicitatem, obedientiam, sine exceptione superioribus præstandam, cœlibatum, &

tum, & 2. vanam, seu inutilem, qvæ proximo non prodest, sed potiùs nocet: talem rem vovent, qvi rem adiaphoram, ut adiaphoram vovent: ut qvi vovent se longas comas alituros: vinum non bibituros: carnem non comesturos: peregrinaturos: l. 4. cas. c. 16. q. 5. r. 1. sed qvoad omnes circumstantias bonam vel potiùs licitam, qvam Deus 1. præcepit: qvalem rem vovebat Iacob. Gen. 28. 20—11. David, Psal. 119. 106. Tenetur qvisqve abstinere ab ebrietate, fornicatione, aleâ, si qvis tamen postqvam in hæc, vel per illa incalamitatem incideri, voto speciali se insuper obstrinxerit, ad ea viranda benè fecerit, & 2. non præcepit seu adiaphoram, qvatenus ordinatur ad finem bonum V. g. ut expedit qvandoqve à licitis abstinere, ut facilius illicita vitentur. sic ad aliqvâ rei alias licitæ abstinentiam potest qvis se voto obstringere, ne incidat in illicitum; Ulsi voveat abstinentiam à vino, ne scandalo sit fratri, aut edomandæ libidinis gratiâ, aut ad ebrietatē, qvæ ipsi aliàs causa alicujus mali extiterit, vitandam: ita eum hanc vel illam summam pauperibus erogare sit indifferens, potest tamen qvis voto solemni eleemosynis destinare hanc vel illam pecuniam, hos vel illos redditus, vel absolutè, vel sub conditione talis, aut talis eventus. Hæc & similia vota, qvibus vel juvaremur ad præcavenda vitia ad qvæ essemus propensiores, vel excitaremur ad præstanda officia ad qvæ essemus segniores, debent populo Christiano cōmendari, adhibita semper hac cautela, ut nemo sibi temere laqveum injiciat non nisi ægre & reluctante animo postea voto suo defuncturus.

Deus

703147

Deus enim amat hilarem datorem. 2. Cor. 9. 7. & præstaret non vovere, qvam votum suum vel irritum facere, vel non alacriter persolvere, ut fecit Ananias. Act. 5. 3. 4. Additur: qvoad omnes circumstantias: qvia potest qvis vovere rem fine bonam, sed medio malam: ut si qvis voveat eleemosynam dare, propter Deum, ex iis qvæ rapuit. Obj. Lex Dei satis obligat nos ad faciendum rem bonam, & fugiendum rem malam: Ergò voto non debemus nos porrò obligare. Resp. Vevemus, non ut ad faciendum rem bonam, & fugiendum rem malam nos magis obligemus, sed ut obligationem legis ad faciendum rem bonam, & fugiendum rem malam magis agnoscamus. l. 4. cas. c. 16. q. 4. 3. Sanctis & Angelis, sed soli Deo. 4. ut qvicqvam mereamur apud Deum, ut Deum qvasi ex pacto obligemus ad dandum nobis aliqvid, qvo fine Pontificii vovent, Deus enim se nobis debitorem [illegible]. Sed. 1. ut à nobis colatur Deus, sive res voto nuncupata sit præcepta, adeóqve cultus Dei per se, sive medium qvoddam ad Dei cultum: ut si qvis è præsenti periculo liberatus voveat in singulos mensis jejunium unius diei, ut tanto ardentius Deum laudare possit. 2. ut animus noster voto seu promissione obligatus ad obediendū Deo magis extimuletur. 3. ut pro acceptis beneficiis nostrā erga Deum gratitudinem testificemur, ut Iacob. Gen. 28. 20—22. Hanna. 1. Sam. 1. 11. Nautæ. Ion. 1. 14. Ionas. c. 2. 10. 4. ut misericorditer impetremus à Deo bonum, qvo egemus. 5. ut nobis & proximis prodesse possimus: cum enim Deo decimas proventuum

tuam vovemus, proximos ædificamus, qvibus Deus confert illa, qvæ ipsi conferuntur. Observa ergo: 1. Res, qvas Deo vovem' debent esse possibiles, seu tales qvæ à nobis præstari possunt. Patet. 1. an ita sit. Gen. 28 20—22. Psal. 119. 106. 2. cur ita sit. 1. qvia alias non possemus præstare votum, contra. Deut. 23. 21—23. Eccl. 5. 4. 5. 2. qvia damnanturilli, qvi votum fecerant de Paulo occidendo, non modo, qvia ré per se malam voverant, sed etiam qvia tollere Paulo vitam non erat in eorum potestate. Act. 23. 12. 21. Admonitio. Ergò ne voveamus rem, qvam Deo reddere non possumus, ut perfectã legis impletionem; sed rem, qvam præstare possumus, ut præstationem legis imperfectam. Psal. 119. 106. collationem hujus vel illius in gloriam Dei, &c. 2. Res qvas DEO vovemus debent esse bonæ & licitæ. Patet. 1. an ita sit. Gen. 28. 20—22. Psal 119. 106. 2. cur ita sit. 1. qvia res illicitæ & malæ Deo nõ placent: eas enim prohibuit. 2. qvia damnat Scriptura Sacra voventes res vel illicitas. Exempl. mater Micæ. Iud. 17. 3. Iudæi. Ier. 44. 21. Illi, qvi conspiraverant in necem Pauli. Act. 23. 12. 21. vel Deo ingratas, ut pretiũ canis & mercedem meretricis. Deut. 23. 18. vel qvas ignorant an Deo gratæ sint, necne. Exempl. Iephte. Iud. 11. 30. Admonitio. Ergò ne voveamus Deo res illicitas, id est, legi Dei ullo modo contrarias. Ne ergo voveamus. 1. vindictam privatam. 2. res bonas sine eorum consensu, sub qvorum potestate sumus. Num. 30. qvia est contra illud: Honora Patrem & matrem tuam. 3. Votum rerum licita-

703147

licitarum soli Deo vovendum est. Patet. 1. an ita sit. Num. 30. 3. Psal. 119. 106. 2. cur ita sit. 1. quia in scriptura nusquam docetur, vota ulli alii præterquam DEO esse nuncupanda & reddenda, sive respicias mandata, sive spectes exempla votorum, quæ sancti nuncupasse & reddidisse leguntur. 2. quia Deus solus est invocandus & per eum solum est jurandum: At votum est species invocationis & juramenti, aut saltem invocatio & juramentum cum eo solet conjungi. 3. quia Deus est dator omnium bonorum, solus etiam cui gratiæ agantur pro acceptis beneficiis, ac proinde solus etiam cui nuncupandum est votum, quod in hunc finem suscipitur, ut bonum aliquod impetremus & in hunc finem persolvitur, ut pro acceptis beneficiis gratitudinem testificemur. Refutatio. Ergò nefas est Angelis & sanctis defunctis vovere, ut solent Pontificii. Exhortatio. Ergò soli Deo vota voveamus.

4. Vota rerum licitarum DEO reddenda sunt. Patet. 1. an ita sit. Psal. 76. 12. Sic. Num. 30. 3. Deut. 12. 17. 18. 2. cur ita sit. 1. quia Deus præcipit. Deut. 23. 2. & Eccl. 5. 4. 2. quia non persolventes votum Deo sunt stolidi. ibidem: & eos Deus odit. ibidem. 3. quia non reddentes votum Deo pejerant. Matth. 5. 33. 4. quia sub lege, si res quæ voto erant, solvi non possent, redimendæ erant. Lev. 27. 2. & seqq. 5. quia non reddens votum Deo mentitur. Act. 5. 4. 6. quia non solvens votum graviter punitur. Act. 5. 5. 7. quia votum est religiosum, quia est adjunctum orationis, quæ est actus religionis. 8. quia vo-

tum si sit de re à Deo expressè præcepta est per se cultus Dei, qvia Deus colitur unicè præstatione ejus, qvod ipse præcepit, si verò sit de re expressè non præcepta à Deo, non est qvidem per se cultus Dei, ut Pontificii volunt, qvia Deus præstatione ejus, qvod ipse non præcepit, non colitur; sed est adminiculum cultus Dei, seu præstationis illius, qvod Deus præcepit: sic votum de non bibendo vino non est per se cultus Dei, seu obedientia ergà Deum; sed est adminiculum cultus Dei, seu obedientiæ erga Deum, ut abstinentiæ ab offendiculo proximi, & carnis libidine. Exhortatio. Ergò votis bonis Deo reddamus ob rationes dictas & qvidem verè, non dolosè, ut Judæi illi de qvibus. Maalach. 1. 14. seu hypocriticè, ut meretrix. Prov. 17. 14. & Absolon, 2. Sam. 15. 8. 9. hilaritèr. 2. Cor. 9. 7. non ægrè & reluctantè animo, ut Ananias. Act. 5. 3. 4. Dehortatio. Ergò votum malum Deo ne reddamus, vel studeamus reddere, ut Iephte. Jud. 11. 30. & seqq. Saul. 1. Sam. 14. 24 cum v. 39. 44 Judæi. Ier. 44. 25.

XXXIII. *Quotuplex est oratio quoad modum?*

Duplex: Brevis vel prolixa, seu solennior. Qvid est oratio brevis? Est brevis ejaculatio, seu repræsentatio desiderii nostri coram Deo, ut cum dicimus: Deus juves: Deus liberes: Deus miserere: Deus vobis benedicat. Oramus brevitèr horis incertis, cum aliud agentes, vel agere volentes non penitus, aut non diù vacamus orationi, ut transeuntes. Psal. 120. 5 & Nehemiæ

703147

Nehemia Regi respondere volens. Nehem. 2. 4. Quid verò est oratio prolixa? Est continuata series orandi, seu prolixa representatio desiderii nostri coram Deo, ut cum longam aliquā orationem omnibus suis partibus constantem concipimus vel conceptam ab alio recitamus: ut cum recitamus, Pater noster Psal. 51. Oramus prolixè horis certis, seu statis, ut manè, meridiè, vesperi, cum aliud non agentes, vel agere volentes penitus, aut diù orationi vacamus, ut David. Psal. 51. & Christus, qui solebat aliquando in oratione pernoctasse.

XXXIV. *Qualis debet esse oratio brevis & prolixa?*

Oratio prolixa rarior, brevis verò frequentior esse debet. Patet. 1. an ita sit, exemplo Nehemiæ c. 2. 4. & transeuntium. Psal. 129. 8. qui prolixè orarunt Deum certis suis horis, sed breviter toties, quoties necessitas postulavit. 2. cur ita sit. 1. quia negotia nostra ordinaria orationem prolixam impedire possunt; sed brevem non. 2. quia orationi prolixæ, seu solenni certum tempus destinatum est; sed brevi, seu vulgari ferè omne tempus, juxta illud: indesinenter orate. 3 quia brevis oratio zelosior est vel esse potest juxta illud: Brevis oratio penetrat in cœlū. 4. quia Christus brevè orādi ideam vel formulam nobis tradidit. 5. quia longa oratio sæpè est vana, ut Pharisæorum. Matth. 6. 7. 6. quia Deus non longiores preces, sed eas, quæ ardentiores sunt, licet brevissimis verbis conceptas, exaudit. Luc. 18. 12. 13. 14. Exhortatio. Ergò prolixè oremus De-

um ratiùs, id est, horis certis: breviter autem frequentiùs, id est, omnibus horis.

XXXV. Quotuplex est oratio & brevis & prolixa?

Oratio & brevis, & prolixa est mentalis, vel vocalis: aliquando enim corde sine voce oramus: aliquando verò corde & voce simul.

XXXVI. Quid est oratio mentalis?

Qvæ in voluntate, &c. id est, cum solo corde, sine ulla voce, & sine ullo signo ex voluntate adjuncto aliqvid à Deo petimus, vel pro aliqva re accepta Deo gratias agimus. Nehemia solo corde sine voce petit à Deo, ut flectat cor Regis, ut mittat ipsum in Iehudæam. Neh. c. 2. 4. Et Hanna solo corde sine voce petit à Iehova semen masculum. 1. Sam. 1. 13. Additur, sine ullo signo ex voluntate adjuncto: qvia sæpè solo corde orantes, sine voluntate adjungunt orationi, qvæ fit in corde, qvædam signa, ut labia movere, oculos attollere, pectus percutere, ex qvibus facilè colligitur, qvod orent. Sic Hanna solo corde orans, sine voluntate movebat labia, ex qvo Sacerdos eam non orantem, sed ebriam esse, malè concludebat. Observa ergò. Qvoad essentiam, seu naturam orationis sufficit solo corde sine voce orare. Patet. 1. anita sit. ex exemplo Nehemiæ c. 2. 4. Qvi solo corde orans Deum, exauditus est ab ipso: qvod factum non fuisset si solo corde orare ad essentiam orationis non sufficeret. 2. cur ita sit. 1. Qvia pietas seu religio erga Deum, qvæ in oratione exercetur, actu interno exeri

703147

exeri potest, qvamvis nullus externus actus accedat: ut in Hanna. 1. Sam. 1. 13. in Nehemia c. 2. 4. 2. Qvia Deus internum actum satis percipit, qvamvis nullo externo signo exprimatur: qvod patet. Psal. 119. 4. l. 4. cas. c. 17. q. 1. 3. Qvia oratio essentialiter, seu formaliter est actus non intellectus, vel oris; sed voluntatis, seu cordis: qvia oratio est repræsentatio desiderii nostri coram Deo: desiderium autem nostrum primariò & essentialiter voluntas, seu cor repræsentat Deo, ut dictum th. 11. cum 15. 4. Qvia vox non ad essentiā orationis faciendæ; sed ad orationis à corde factæ promulgationem pertinet. 5. Qvia vocis potissimus usus est in orationibus publicis ad mutuam ædificationem & Dei celebrationē. Colos. 3. 16. 6. Qvia (ut Cyprianus inqvit) Deus est non vocis, sed cordis auditor, juxta illud: Non vox, sed votum, non cordula musica, sed cor. Non clamans, sed clamans cantat in aure Dei. Informatio. Ergò sancti sine voce possunt aliqvando orare: n. 1. qvando orant inter homines aliud agentes, qvos voce sua turbare nolunt. 2. qvando talia orant Deum, qvæ homines celare volunt. 3. qvando sinistrum judicium aliorum metuunt, si enim orationem mentis voce semper exprimerent, hypocrisees & Phariſaismi à multis accusarentur. Exhortatio. Ergò qvando Deum voce orare non licet, oremus eum corde, affectu. Interna enim oratio valet etiam sine externa, licet externa non valeat sine interna. Et hoc in casu DEUS affectum pro effectu habet. Multi sic orarunt: ut Servus Abrahami. Gen.

24. 45. Moses. Exod. 14. 15. Hanna. 1. Sam. 1. 13. Nehemia, Nehem. c. 2. 4. Dehortatio. Ne putemus nos non satis & verè orare Deum, cum eum sine voce oramus, vel orare cogimur.

XXXVII. *Quid est oratio vocalis?*

Quæ, &c. id est, cum corde & voce simul à Deo aliqvid petimus, & ipsi pro acceptis gratias agimus. Sic Iudæi corde & voce orare jubentur Deum. Hos. 14. 2. Observa ergo. Ad officium orantis explendum non semper sufficit solo corde, sine voce orare. Patet. 1. an ita sit. Hos 14. 2. Sic. Psal. 5. 34. ubi David etiam voce orasse dicitur, & 3. 5. 2. cur ita sit, partim ex. thes. seq. 1. qvia vox in oratione est necessaria. 1. qvia est medium excitandi, continuandi, augendi pium illum affectum, ex qvo emanat. 2. qvia Deus & animis & corporibus est glorificandus, adeóqve voce. 1. Cor. 6. 20. 2. qvia sæpè cum aliis orandum, aliiqve vocis nostræ beneficio ædificandi. l. 4. cas. c. 17. q. 1. 2. Vend. l. 2. c. 5. th. 24. expl. 1. 3. qvia vox fortiter retinet mentem, ne inter precandum huc & illuc vagetur. Exhortatio. Ergò qvando licet oremus corde & voce simul. Deus enim non solum cor, sed & os ad sui celebrationem condidit. Sancti etiam voce orarunt, ut Salamon. 1. Reg. 8. 22 & seqq. & illiqvi DEUM voce canendo laudarunt, ut David in Psalmis, Christus Matth. 26. 30. & laudare jubentur. Eph. 5. 19. &c. Coloss. 3. 16.

XXXVIII.

703147

XXXVIII. *Quid est vox orantis?*

Est sonus, &c. id est vox orantis est sonus humanus, seu ab intellectu juxta. th. 13. formatus, & postea ore articulatè, seu distinctè prolatus, quo affectus ejus significatur, excitatur, continuatur, augetur. Vox articulata est, quæ scribi potest: inarticulata, quæ scribi non potest. Vox articulata, seu distincta, cogitata & volita exprimens, est hominum: vox verò inarticulata, seu confusa, non cogitata & volita, sed naturales aliquos affectus significans, est bestiarum. Observa ergo. Vox orantis est sonus humanus quo internum animi sui affectum coram D Ē Q exprimit, continuat, auget. Patet, 1. an ita sit. Psal. 5. 3. Attende voci meæ, id est, sono meo intelligibili, quo coram te desideria mea significo, affectus animæ meæ exprimo, excito, continuo, augeo. Sic. Psal. 142. 2. Esa. 58. 4. Act. 4. 24. 2. cur ita sit: quia quamvis affectus orantis antecedere debeat vocem ejus, & vox orantis affectui ejus conformari debeat, tamē ej' affectus religiosè expressus, & à precante auditus, per ipsum auditum revertitur ad animum, & ibi magis accenditur, & majores vires acquirit: juxta illud: Affectus cordis verbis excitatur orantis. Triplex correctio habetur. th. 39—41.

XXXIX. *Quo sermone habenda est oratio solitaria?*

Vernaculo, vel illo, quem orans intelligit. Patet. 1. an ita sit. 1. Cor. 14. 15. 2. cur ita

sit. 1. qvia vox orantis ordinata est ad internos animi affectus exprimendos, excitandos, continuandos, augendos, ut dictum, th. 38. Ergò orans non debet orare sermone incognito, qvia sermo incognitus, internos animi affectus, in qvorum repræsentatione primariò oratio consistit, ut dictum. th. 1. 9. 10. distinctè exprimere non potest. 2. qvia vox orantis est sonus hominis articulatus, ut dictum. th. 38. Ergò orans non debet orare sermone qvem nō intelligit: qvia sermo qvem orans nō intelligit, non est propriè humanus: qvia sermo humanus formatur ab intellectu; sed sermo qvem orans non intelligit, non formatur ab intellectu; sed foris inculcatur, ut sermo Psittaci. 3. qvia orandum est ex corde, ut dictum. th. 11. At sermone ignoto non possumus excorde orare. 4. qvia orandum est ex intelligentiâ, ut dictum th. 12. At lingvâ ignotâ non possumus intelligentiâ orare. Refutatio. Errant Pontificii, qvi populum lingvâ Latinâ, Græcâ orare docent: Sic enim jubent populum orare: Ave Maria: Kirieleison.

XL. *Quanto sermone habenda est oratio?*

1. Non debemus orare sermone prolixo, vel sermone eadem sæpiùs repetente, internis animi affectibus carente: qvod patet. 1. an ita sit. Matth. 6. 7. ubi Christus sermonem prolixum, longum, sermonem eadem repetentem, interno animi affectu carentem damnat. 2. cur ita sit: qvia vox est medium internos animi affectus exprimendi, excitandi, continuandi, augendi

703147

augeri, ut dictum. th. 38. At sermo orantis prolixus, & eadem sæpiùs repetens, sæpè internos animi affectus non exprimit, continuat, & auget, ut Ethnicorum orantium sermo prolixus & eadem sæpiùs repetens. 2. Orare debemus etiam sermone prolixo, & sæpiùs eadem repetente, internis animi affectibus abundante: qvod patet. 1. an ita sit, ex prolixa oratione Salamonis. 1. Reg. 8. Danielis. c. 9. Christi aliqvando in oratione pernoctantis, sæpiùs eadem repetentis. Matth. 26. 44. 2. cur ita sit: Qvia oratio ex cordis affectu profecta non tantùm brevis & diversas res repetens, sed etiam longa & easdem res repetens, est bona & grata Deo, ut longa oratio & eadem repetens Christi. l. 4. cas. c. 17. q. 3. Observa ergo. Polylogia, vel battologia, seu multiloqva vel eadem repetens oratio, qvæ sit sine omni affectu cordis, qvæ dicitur loqvacitas & garrulitas, est fugienda. Patet. 1. an ita sit. Eccl. 5. 2. 3. ubi paucis verbis non multis orare jubemur Deum. Additur: qvæ sit sine affectu cordis: qvia oratio longa & eadem repetens, qvæ fit ex affectu cordis, non est fugienda, qvia sancti aliqvando ex ardore animi, præcipuè sub gravi afflictionum pondere gementes, prolixioribus verbis utuntur inter precandum, easdemqve preces iisdem verbis conceptas, sæpiùs iterant, ut dictum supra. Obj. Fugienda est oratio longa affectu cordis carens: Ergò non est fugienda oratio brevis affectu cordis carens: Resp. Conseq. negatur. Qvia Deus non illam orationem exaudit, qvæ longa vel brevis est, sed illam, qvæ est ardens & affectu cordis abun-

abundans, sive sit longa sive brevis. Luc. 18. 12. 18. 14. 2. cur ita sit. 1. qvia damnatur in Ethnicis pulatibus, ut multiloqvio suo, hoc est, inani multorum verborum strepitu & earundē vocum, sine causa usurpatarum, frequenti iteratione exaudiantur. Matth. 6. 7. in Pharisæis solitis uti longis precibus, & qvidem in malum finem. Matth. 23. 24. Marc. 12. 40. Luc. 20. 47. & in Baalitis, nihil aliud à mane usqve ad meridiem, qvàm, Baal, exaudi nos, ingeminantibus. 1. Reg. 18. 26. 2. qvia fiducia adhibetur, qvia non exauditur à DEO. Matth. 6. 7. Esa. 1. 15. 3. qvia propria est Ethnicorum, qvibus Christiani assimilari non debent. Matth. 6. 7. 8. 4. qvia novit Pater ille noster, qvibus sit nobis opus, antequam nos petamus ab eo. Matth. 6. 8. 4. Correctio. Ergò damnanda est Pontificiorum adnumeratio precum, qvæ sit phætulis precatoriis, & Monachorum beatus templicus. Dehortatio. Ergò fugiamus istam loqvacitatem & garrulitatem, ob dictas rationes.

XLI. Qualis cura habenda est verborum in oratione vocali, id est, qvalis attentio requiritur, in oratione vocali ad verba & vocem?

1. In oratione vocali præcipua attentio non debet esse ad verba & vocem. Patet. 1. an ita sit, ex exemplis voce orantium, n. Davidis, Salomonis, Danielis, Christi, qvi præcipuè non ad vocem, sed ad Deum, ad rem, & effectum suum

703147

suum attenderunt. 2. cur ita fit. 1. qvia præcipua cura vocis vel attentio ad vocem minuit attentionem ad Deum, ad rem, ad affectum animi internum: At vox est medium affectus animi internos augendi, ut dictum. th. 38. Ergò. 2. qvia illa sunt adjuncta tantùm orationis, & possunt eodem modo usurpari ab eo qvi non orat, ut amente, dormiente, infante, ludente. 3. qvia in tali attentione studetur magis nostræ inanigloriæ, qvam gloriæ DEI. 4. qvia hac ratione non promovetur, sed impeditur, minuitur, aut tollitur internus ille affectus, in qvo orationis essentia consistit. Correctio. Ergò peccant qvi inter orandum præcipuè curant verba, voces, non Deum, rem, & affectus suos: qvales sunt. 1. qvi verbis affectatis, phaleratis, humanâ arte excogitatis Deum orant. 2. qvi præscriptâ orationis formulâ utuntur. 2. In oratione vocali aliqva attentio ad verba reqviritur. Patet. 1. an ita fit. Eccl. 5. 2. 2. cur ita fit, qvia voce Deum orans curare debet, ut verba 1. sint decentia, ne aliqvid Deo & cultu ejus indignum eis immisceatur. 2. ut sermo qvantum fieri potest, talis sit, qvalem docet Spiritus Sanctus. 1. Cor. 2. 13. 3. ut humano modo proferatur, sed spirituali tamen habitu naturæ rei accommodato, qvasi vestiantur. 4. ut si cum aliis oretur, eorum inserviant ædificationi. Correctio. Ergò peccant, qvi in oratione vocali non considerant verba. 1. an sint convenientia, ut, illi qvi sic orant: Lelkem Istenem, ne hadgy-el: Halgass-meg minket az mi batyankért, &c. 2. an sint humana, vel divina. 1. Cor. 2. 13. 3. an intelli-

intelligantur, vel non, adeóqve an ædificent, nec ne. 4. an sint memoriæ, linguæ, vel cordis.

XLII. Quid adjungitur orationi?

Orationi vocali, si sit solennis, adjungitur gestus, qvia sicut voce, sic gestu affectus nostet & aliorum excitatur, conservatur, continuatur. l. 4. cas. c. 18. q. 1. r. 3. Additur, si sit solennis: qvia oratio est brevis ejaculatio desiderii, seu non solennis; vel continuata series orandi, seu solennis (ut dictum. th. 33.) Illa, non requirit gestum: hæc verò requirit. l. 4. cas. c. 18. q. 1. Qværes. 1. qvid est gestus orantis? Est situs corporis, qvo corpus orantis certò modo constituitur ad orandum. 2. Qvalis debet esse gestus orantis? Talis, qvalis decet: 1. Dei Majestatem, Deus enim est judex totius terræ, Dominus Dominorum. 2. nostram vilitatē: nos enim sumus pulvis & cinis. Gen. 18. 25. 27. 3. rei ipsius naturam, seu orationē, oratio enim est humilis supplicatio, qvâ mortis reus liberationem à morte petit. 3. Qvi sunt tales gestus orantis? Caput detegere, stare, genu flectere, manus attollere, oculos attollere, vel demittere, pectus percutere, lachrymari. Observa ergò. Orandum est pius: 1. caput detegendo: qvod patet. 1. an ita sit. 1. Cor. 11. 4. & seqq. 2. cur ita sit. 1. qvia humilitatem sonat. 2. qvia reverentiam Dei testatur. 3. qvia hoc decet. 1. Dei Majestatem. 2. nostram vilitatem. 3. rei naturam. Correctio. Ergò peccant viri tecto capite

703147

pite orantes, psallentes. 2. stando. Patet. 1. an ita sit ex exemplo Salomonis. 1. Reg. 8. 2. Christi. Ioh. 11. 41. Publicani. Luc. 18. 11. Io. saphaticum populo. 2. Chron. 20. 5. 13. 2. cur ita fit: qvia facit ad nostram humiliationem & Dei venerationem testandam. Correctio: Peccant illi, qvi sedendo, jacendo, orant, psallunt: qvia sedere & jacere per se non est gestus orandi: qvia nullam humilitatem nostri & Dei reverentiam exprimit, neqve in scripturis approbatur. Obj. 1. Sedens super lectum precatus est Isaacus. Gen. 27. 30. 31. & Iacobus Patriarcha. Gen. 48. 15. 16. 20. jacens in lecto precatus est David. Psal. 6. 7. Ezechias. 2. Reg. 20. 2. 3 paralyticus. Matth. 9 2. & jacentes precantur morbo in lectum conjecti: Ergò licet etiam sedendo & jacendo orare. Resp. Conseq. negatur. 1. qvia illi non orarunt solennitèr: brevis ejaculatio desiderii non requirit gestum. 2. necessitas frangit legem: illi fuerunt senes vel morbidi, qvi stare vel genua flectere non potuerunt. 3. genu flectendo. Patet. 1. an ita sit exemplo Salomonis. 1. Reg. 2. 54. Eliæ. 1. Reg 18. 42. Levitæ. 2. Chron. 29. 30. Esdræ. Esd. 9. 5. Danielis. Dan. 6. 10. 11. Michææ. Mich. 6 6. Christi. Luc. 22. 41. Stephani Act. 7. 60. Petri. 9. 40. Pauli cū suis. 20. 36. & 21. 5. ejusdē. Eph. 3. 14. 2. cur ita sit: qvia hoc gestu humilis subjectio & nostri corā Deo exinanitio significatur. Correctio. Peccant reformati, qvi genua sua nunqvam flectunt, & Pastores eorum, qvi genua cordis tantùm, non etiam corporis flectenda esse jubent. 4. manus attollendo.

Patet. 1. anita sit. Exod. 17. 11. Nehem. 8. 7. Psal. 44. 21. 2. cur ita sit. 1. qvia præcipitur Psal. 134. 2. Lament. 2. 19 & 3. 41. 1. Tim. 2. 8. 2. qvia summus Filii Dei: liberi enim parentibus manus porrigunt, cum aliqvid impetrare volunt, vel iis supplices fiunt. 3. qvia admonet cor & sensus in sublime tollendos esse, ne in suis fœcibus desideant, qvi e audiri cupiunt à Deo, ut David interpretatur. Psal. 25. 1. Correctio. Peccant qvi inter orandum manibus complicatis ventrem cingunt. Exhortatio. Orantes attollamus manus nostras versus cœlum. Exemplo Mosis. Exod. 9. 29. Salamonis. 1. Reg. 8. 22. 38. 54. Esdræ. Esd. 9. 5. Populi Neh. 8. 6. Davidis. Psal. 88. 10. Israelitarum. Es. 1. 15. 5. Oculos attollendo versus cœlum. Patet. 1. an ita sit exemplo Davidis. Psal. 25. 15. & 69. 4. Ezechiæ. Es. 38. 14. Nabucadnezaris. Dan. 4. 34. Christi. Ioh. 11. 41. & 12. 1. Obj. Publicanus demisit oculos inter orandum. Luc. 18. 13. Ergò orantes non debent elevare oculos. Resp. Conseq. negatur. Qvia sancti elevarunt oculos ex certa animi fiducia: Publicanus demisit ex serio peccatorum suorum sensu. Tu etiam in testimonium fiduciæ eleves in cœlum oculos, in signum verò humilitatis demittas ad terram oculos. 2. cur ita sit. 1. qvia est signum cordis elevantis se ad Deum fiduciâ exauditionis. 2. qvia omnis bona donatio est superne descendens à Patre luminum. Iac. 1. 17. 3. qvia naturâ omnia aliqvid omnia desideratura spectant in cœlum. Psal. 145. 15. Rom. 8. 19. 4. qvia Deus, qvem invocamus in cœlis dicitur esse,

703147

esse: Pater noster, qvi es in cœlis. Exhortatio. Ergò Deum oraturi elevemus oculos nostros in cœlum ob exempla sic orantium. 6. Pectus percutiendo, tundendo. Patet. 1. an ita fit. Luc. 18. 13. Sic. Luc. 23. 48. Christo in cruce mortuo, omnis turba cædens pectora sua revertebatur: nam pectora tundendo, piaculi seu flagitii reatū deprecati sunt, qvod sentirent piaculum seu flagitium injusta & nefanda cæde contractum esse. 2. cur ita fit: 1. qvia est signum. 1. serii sensūs peccati. 2. confessionis peccati. 3. metūs ex peccato orti. 4. vehementis doloris cordis ob peccatum. 2. qvia Dei Majestatem, nostram vilitatem decet. Exhortatio. Oraturi tundamus pectora nostra ob exempla. 7. lachrymando. Patet. 1. an ita fit exemplo Iacobi. Osæ 12. 5. Iobi. Iob. 16. 20. Annæ. 1. Sam. 1. 10. David. Psal. 6. 7. Ezechiæ. 2. Reg. 20. 1. 3. 5. Iosiæ. 2. Regum. 22. 19. Esdræ, Esd. 10. 1. Israelitarum. Ier. 3. 21. Patris habentis Spiritum mutum. Marc. 9. 24. Christi. Hebr. 5. 7. 2. cur ita fit. 1. qvia hoc præcipitur. Ioël. 2. 17. 2. qvia mortem deprecamur cum Davide. Psal. 6. 7. 3. 3. qvia orandus est Deus animo fracto & cōtrito, seu humiliato, qvia eo delectatur Deus, qvia continet in se abnegationem peccati, qvod solum Deus odit, & abnegationem nostrarum virium, ut toti pendeamus à Deo. Psal. 51. 19. At signum animi fracti seu humiliati sunt lachrymæ. 4. qvia lachrymæ nostræ accipiuntur pro oratione. Psal. 39. 13. Aurem adverte ad lachrymas meas, id est, orationem meam. Sic. 2. Reg. 20. 5. Vidi lachrymas

tuas, id est, preces tuas fusas cum multis lachrymis. Ratio: Quia pii solent inter precandum lachrymas largiter profundere, propter sensum peccatorum suorum, vel aliorum, & gravissimarum afflictionum suarum, vel aliorum, Psal. 119. 136. Ier. 9. 18. & 13. 17. & 14. 17. Lament. 3. 48. 5. quia quamvis Deus lachrymas impœnitentium & hypocritarum non curet. Deut. 1. 45. Mal. 2. 13. piorum tamen lachrymæ vehementèr afficiunt Deum ipsum, ut colligitur. 2. Reg 20. 5. (cum. Esa. 38. 5.) & 22. 19. Psal. 39. 13. & 56. 9. Exhortatio. Ergò Deum oraturi flemus ut sancti, flere discamus, & cupiamus cum Ieremia dicente, O si, &c. Ier. 9. 1.

XLIII. *Quotuplex est oratio vocalis?*

Oratio vocalis est vel in prosa vel in metro, id est, oratio vocalis fit, vel sermone soluto seu non rhythmico, ut: Pater noster; vel sermone ligato, seu rhythmico, ut omnis Psalmus Davidis ad melodias Gallicas concinnatus.

XLIV. *Quid conjungitur cum oratione metrica, seu rhytmica?*

Cantus, seu Melodia. Orationi rhytmicæ conjungitur cantus: Ergò. 1. in illa major debet esse cura sermonis & toni, quam in oratione non rhytmica. Ratio consequentiæ, quia cantus est suavis flexio vocis, quæ sine magna cura sermonis & toni esse non potest. Cantus ergò seu Psalmus est oratio metrica seu rhytmica, quâ aliquid à Deo petimus, vel ei pro acceptis

703147

ceptis gratias agimus. 2. oratio, qvæ sit prosa, non debet esse rhytmizans, ut qvorundam Pastorum otatio, habita ante vel post concionē. 3. cantus non debet conjungi orationi, qvæ est prosa, non rhytmus, ut multi nostri cantus solēt.

XLV. *Quo fine instituitur cantus?*

Cantus autem, &c. id est. 1. cantus est medium delectans animum nostrum in DEO: qvod. Patet. Psal. 104. 33. 34. Psallam Deo: lætabor, adeóqve delectabor in Iehova. 2. cātus est medium retinens animum nostrum in meditatione rei cantatæ: qvod patet. 1. an ita sit. Psal. 104. 33. 34. Psallam Deo: svavis erit meditatio mea de eo. 2. cur ita sit thesi seqventi:

XLVI. Qvis in oratione qvæ sit cantu, magis distincta & fixa meditatio intercedit inter verba & cordis ad Deum elevationem, qvam in oratione, qvæ sit prosâ. Informatio. Cantus delectat nos in Deo, retinet animum nostrum in meditatione rei cantatæ: Ergò. 1. proximus & immediatus fructus, usus, effectus cantûs est ædificatio nostra in fide & observantia. Additur proximus & immediatus: qvia fructus, usus, effectus cantus remoti & mediati sunt etiam alii, qvos jam jam dicemus. 2. cantus est oratio utilissima. Observa ergò. 1. Eo anniti debemus propositō firmo, & syncero conatu, ut maximè delectemur in DEO, ejusqve honore. Patet tum an ita sit. Psal. 104. 34. tum cur ita sit: qvia hæc est perfectio officii nostri, principium beatitudinis, can-

sa omnis alacritatis & constantiæ in Deo honorando v. 33. Correctio. Ergò peccant, qui non nisi cum tædio in cultu Dei versantur.

2. Cantus est oratio utilis. Patet, 1. an ita sit. Colos. 3. 16. Sic. Eph. 5. 19. ubi Apostolus ad cantum hortatur: Ergò est utilis. 2. cur ita sit: 1. qvia primus usus & finis cantus est gloria Dei: Levitæ cantu glorificarunt Deum arcâ fœderis assumta & deposita. Sic Angeli cantu glorificant à principio in æternum Deum. Esa. 6. 3. Sic qvoqve qvatuor animalia. Apoc. 5. 9. 2. qvia secundus usus cantus est exhilaratio nostra: tristes enim cantus exhilarat. Exemplum est in Saule. 1. Sam. 16. 16. 23. Elisæo. 2. Reg. 3. 15. 3. qvia tertius usus est grave opus mollire: fossor enim, frondator, nauta, pastor, arator, pensa trahens, laborem suum cantu solent fallere, & suam lassitudinem pellere, ut Ovid. l. 4. Tristium Eleg. 1. canit:

Hoc est cur cantet vinctus qvoq; compede fossor,
Indocili numero cum grave mollit opus.
Cantat & innitens limosæ pronus arenæ
Adverso tardam qvi trahit amne ratem,
Qvique refert pariter lentos ad pectora remos,
In numerum pulsa brachia pulsat aqva,
Fessus ut incubuit baculo, saxóqve resedit
Pastor; arundineo carmine mulcet oves,
Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis.
Fallitur ancillæ, decipiturqve labor,
Hinc alta sub rupe canit frondator ad auras.

4. qvia qvartus usus cantus est conferre Spi. Sanctũ & dona ejus, ut clarè colligi potest ex Eph. 5. 18. 19. Correctio. Ergò peccant, qvi

cantum

703147

cantum flocci pendunt, Tales sunt qvi inter canendum intrant in templum & eo exeunt. Exhortatio. Ergò discamus cantum: frequenter cantemus. 1. qvia Israelitæ cantu vicerunt Ammonitas. 2. Chron. 20. 22. 2. qvia cantus concutit terram, aperit fores carceris, laxat vincula captivorum. Act. 16. 26. 3. qvia dissolvit tristitiam. Prov. 25. 20.

3. Cantus est oratio utilior & efficacior oratione, qvæ sit sine cantu. Patet. 1. an ita sit, Coloss. 3. 16. ubi magis hortatur Apostolus ad Deum cantu colendum, qvam aliâ communi oratione. Sic. Eph. 5. 19. 2. cur ita sit. 1. qvia gloriam Dei majorem, magis illustrem & pomposam reddit oratio, qvæ fit cantu, qvam oratio qvæ fit prosâ. Hinc est qvod Deum maximè laudare, & glorificare volentes, cantu eum glorificarunt: ut sæpissimè Israelitæ, qvi singularia Dei beneficia, cantu celebraverunt. Levitæ, qvi assumta & deposita arca fœderis hoc cecinerunt: Surge Iehova, &c. 3. Angeli, qvi in cœlo Deum cantu laudant. Esa. 6. 3. 4. beati, qvi in cœlo Deo pro ingentibus beneficiis gratias agunt. Apoc. 5. 9. 2 qvia magis delectat qvam alia oratio. Psal. 104. 34. 3. qvia in corde fidelium majorem meditationem, elevationem, admirationem parit qvam alia oratio. ibid. 4. qvia pientiorem ostendit cantus hominem, qvam alia oratio. Coloss. 3. 16. 5. qvia nos mutuò magis ædificat, qvam alia oratio. Eph. 5. 19. Amef. l. 4 cas. c. 19. q. 1. Exhortatio. Ergò veneremur Deum oratione soluta frequenter; sed oratione metricâ frequentissimè.

XLVII. *Quæres.* 1. *quare,* Coloſ. 3. 16. *dicimur canere in corde noſtro Domino, id eſt, Deum cum gaudio cordis laudare?*

Qvia in cantu cor noſtrum elevatur ad Deum. 2. Cantus eſtne oratio? Sic: qvia in cantu eſt elevatio cordis ad Deum: at elevamus in cantu cor ad Deum, ut in eum credamus, & eum oremus: Ergò cantus eſt oratio. Si ergò objicias: Finis cantûs eſt delectare animum, & eum detinere in meditatione rei cantatæ, non Deum orare: Ergò cantus non eſt oratio. Reſp. Conſeq. negatur: qvia in cantu præter delectationem animi, & ejus detentionem in meditatione rei cantatæ, reqviritur etiam elevatio cordis ad Deũ: qvod patet tùm an ita ſit. Pſal. 25, 1. tùm cur ita ſit: & finis etiam, &c. id eſt, qvia cantus ideò detinet animum noſtrum in meditatione rei cantatæ, ut cor noſtrum elevemus ad Deum: Ergò cantus eſt oratio: qvia (ut dictum) elevare cor ad Deum eſt in eum credere, & eum invocare. Obſerva ergo. Cantus ſeu Pſalmus eſt oratio. Patet an ita ſit. Eph. 5. 19. 20. Canentes in corde veſtro Domino, id eſt, Deum cum gaudio laudantes & ei gratias agentes, adeóqve eum orantes: Nam laudare Deum & ei gratias agere eſt Deum orare. Sic. Coloſ. 3. 16. 2. cur ita ſit. 1. qvia eſt repræſentatio deſiderii noſtri coram DEO. 2. qvia eſt petitio & gratiarum actio. 3. qvia cantus eſt elevatio cordis ad Deum, ut dictum theſi precedente.

XLVIII. Refutatio. Decalogus Symbolum,

703147

lum, passio Christi, &c. non sunt oratio, qvia non constant petitione & gratiarum actione : Ergò minus consentaneum est, ut Decalogus, Symbolum Apostolicum, Passio Christi, &c. vertantur in metrum & loco Psalmorum cantẽtur. Additur. 1. minus : Ergò aliqvomodo consentaneum est decalogum, &c. vertere in metrum, & loco Psalmorum cantare. Resp: Conseq. negatur : qvia minùs consentaneum est, id est, non consentaneum est. 2. loco Psalmorũ, id est, loco orationũ rhythmicarũ : Ergò licet Decalogũ, Symbolũ, &c. in metrũ vertere, & nõ loco Psalmorũ decãtare. Resp. Sic est, Decalogus & alia similia possunt decantari extra cultum Dei præcipuè pro doctrina & historia, ut facilius memoria comprehendantur : qvia res insignes & magni momenti solebant antiqvi carminibus complecti, ut essent in ore omnium, & perpetuò earum memoria servaretur, ut constat de Cantico Mosis. Deut. 31. 19. 21. sic Cantica Salamonis. 1. Reg. 4. 32. id est, parabolæ, seu præclaræ sententiæ, qvas ille eloqvutus est, ut dicitur in principio versûs. Obj. Cantus seu melodia religiosa Decalogi, symboli, &c. habet rationem orationis : Ergò cantus Decalogi symboli est oratio. Resp. Conseq. negatur, qvia tria reqviruntur ad hoc ut cantus fiat oratio. 1. ut materia cantus sit oratio, id est, petitio vel gratiarum actio. 2. ut illa materia vertatur in metrum, seu rhythmum. 3. ut metro illi addatur religiosa melodia. 4. ut cantus sit compositus in laudem Dei non ab homine, ut cantica multa nostra in Graduali & alibi ; sed à Spiritu Sancto, ut

Cantica

Cantica Mosis. Exod. 15. 1. 2. 5. Mulierum Israelis. Exod. 15. 21. Israelitarum. Num. 21. 17. Deut. 26. 3. Deboræ & Barac. Iud. 5. 1. 2. Hannæ. 1. Sam. 2. Davidis. Salomonis Canticum canticorum. Esaiæ. Esa. 5. & 26. 9. Ezechiæ. 38. 10. Ionæ. Ion. 2. 3. Habacuc. c. 3. Matiæ Luc. 1. 46—48. Zachariæ. v. 68. &c. Simeonis 2. v. 28 & seqq. Christi & discipulorum. Matth. 26. 30. Angelorum. Esa. 6. 3. Luc. 2. 13. Apoc. 4. 8. Ecclesiæ triumphantis. Apoc. 5. 9. & 7. 9. & 15. 3. Exhortatio. Ergò 1. Cantus habeamus pro orationibus. 2. Illa, quæ naturâ non sunt oratio, ne vertamus in metrum, & ne loco Psalmorum, quæ naturâ sunt oratio, cantemus: quia Deum deridemus, & nos decipiemus, nihil enim impetrabimus.

XLVIX. Ille planè gestus corporis requiruntur ne in oratione metrica, seu cantu, qui in oratione soluta, quos th. 42. recensuimus?

Non. 1. quia cantus immediatè nos ædificat, ut dictum th. 46. Ergò sine istis gestibus etiam ædificat, & decantari potest. 2. quia (ut dictum th. 46.) cantus lætitiam quandam animi suâ naturâ præ se fert. Iac. 5. 13. Bono animo, seu lætus est quis? Psallat, seu cantet: Ergò sine lachrymis, percussione pectoris, &c. debet decantari Psal. 137. 1. & seq. Observa ergò. Canere seu psallere magis proprièest hominum lætorum. Patet. 1. an ita sit. Iac. 5.

703147

lac. 5. 13. ubi orare ægri, seu tristis, psallere boni animi seu læti esse dicitur. Sic Psal. 137. 1–4. Additur, propriè: qvia possumus cane & tristes, ut pœnitentiam agentes, ut David. Psal 51. & morte alicujus deflentes, ut David. 2. Sam. 1. 19. & 3. 35. 36. & tristibus. Prov. 25. 20. 2. Chron. 35. 25. l. 4. cas. c. 19. q. 2. 2. cur ira sit: qvia cantus suâ naturâ lætitiam qvandam præ se fert. 1. qvia canere significat lætari. Psal. 63. 8. ubi canere in umbra alarum Dei est lætari. Sic. Psal. 5. 12. & 33. 1. 2. qvia canticum notat gaudium & lætitiam. Prov. 25. 20 ubi canticum canere apud animum malè affectum, est eum lætificare. Sic. Esa. 23. 16. 3. qvia cantare Deo, Domino, est cum gaudio laudare Deum. Exod. 15. 1. Eph. 5. 19. Colos. 3. 16. Exhortatio. Er ò cum nos Deus lætitiâ afficit, canamus ipsi, id est, cum gaudio laudemus: ut Moses, Israelitæ & Maria, post submersionem Pharaonis & exercitus ejus. Exod. 15. 1. 2. 3. 21. Debora & Barac, post victum Siseram. Iud 5. Mulieres Israelis, victis Goliatho & Philistæis. 1. Sam. 18. 67. David. 2. Sam. 22. 1.

L. *Quotuplex est oratio iterum quoad modum?*

Duplex: 1. Solitaria, seu privata, qvam qvis sive separatim, & solus facit ubicunq; locorū, sive cum aliis & imprimis cum familia sua domi, aut in qvocumqve loco privato. Observa ergò. 1. Locus privatus orandi semper liber fuit tàm in V. qvā in N. T. qvod patet: qvia Isac orat in agro. Gen. 24. 63. Christus in monte.

Matth.

Matth. 14. 23. Cornelius in ædibus suis. Act. 10. 30. Petrus in solario. v. 9. 2. Pii secessum debent quærere ubi precentur: Pater. 1, an ita sit exemplis citatis Isaci, Christi, Cornelii, Petri. 2. cur ita sit. 1. quia sic vitatur ostentatio. Matth. 6. 5. 6. 2. quia mens sic sit libera ab avocamentis, & melius attenta ad Deum. Exemplo. Ezechiæ. 2. Reg. 20. 2. Christi. Matth. 26. v. 36. 39. Luc. 9. 18. Correctio. Ergò peccant Pharisæi, & hypocritæ, qui in angulis platearum, id est, coram hominum frequentia orare amant. 3. Quod si in precatione privata plures sint conjuncti, absente ministro Ecclesiæ, potest aliis voce præire etiam laicus, veluti Paterfamilias, aut alius. Nec solum togati, sed etiam milites precationis ad Deum officio olim defuncti sunt & defungi debent religiosè. Exemplo est Centurio. Matth. 8. 5. & alter Centurio. Act. 10. 1. 2 3. 2. Cum aliis, seu socia & publica, quam cœtus fidelium in Christi nomine congregatus publicè facit, vel Pastore Ecclesiæ, vel Presbyterio, vel Diacono, præeunte voce clarâ, seu exhortatione, & exemplo. Observa ergo. 1. Etiam in publico loco precandum est. Pater. 1. an ita sit. Matth. 18. 20. & 21. 2. cur ita sit. 1. quia in omni loco id faciendum. 1. Tim. 2. 8. 2. qvia Christus ipse in publico coram aliis precatus est. Ioh. 11. 41. & 17. 3. qvia publica multorum precatio efficatior est privata. Matth. 18. 19. Refutatio. Ergò errant dicentes Christum locum communibus precibus destinatum sustuliisse. Obj. 1. Matth. 6. 6. Resp. Conseq. negatur: qvia hic Christus non simpliciter, sed

703147

ter, sed comparate loqvitur; potius; in conclavi occluso privatim orandum, qvam appetendam hominum freqventiam, qvæ nos orantes videat. Obi. 2. Ioh. 4. 21. 23. Resp. Conseq. negatur: qvia sensus loci hic est: Hactenus publicus locus publicè precandi fuit, nunc hic, nunc illic; sed deinceps erit in omnibus Ecclesiis particularibus. Admonitio. Ergò publica loca publicè precandi ne contemnamus. 2. In V. T. locus publicus precandi fuit tabernaculum, in qvo arca erat, templum Salamonis; Sed in Novo Testamento locus publicus precandi est omnis ille locus, in qvo fideles ad publicè precandum conveniunt, vel convenire solent. Patet. 1. an ita sit, prius membrum. 1. Chron. 21 10. 2. Sam 6. 2. Exod. 25. 8. & 2 30. item 1. Reg. 6. 1. Dan. 6, 10. Luc. 18. 10. Act. 2. 27. 2 cur ita sit: qvia veri templi effigies & typus unici Mediatoris Christi fuerunt, per qvem solum vult Deus exaudiri. Patet secundum membrum. 1. an ita sit. Matth. 18. 20. ubi duo, &c. Ioh. 4. 21. 1. Tim. 2. 8. 2. cur ita sit. 1. qvia ita præcipit Deus. Psal. 103. 22. 2. qvia Christus istam sacri loci ceremoniam adventu suo sustulit, & publicum locum orandi liberum reddidit. Ioh. 4. 21. 3. qvia templa non sunt propria Dei habitacula, unde proprius aurem nobis admoveat, aut secretam nescio qvam illi affingamus sanctitatem, qvæ sactatiorem apud Deum orationem reddat. Hæc enim arguit. Esaias, 66. 1. Stephanus. Act. 7. 48. Sed Dei templum cum simus, ipsi in nobis oremus oportet, si in Sancto Templo suo Deum invocare volumus.

4. qvia non locus sanctificat orationem, ut Pontificii volunt; sed oratio locum, & alia omnia. Correctio. Ergò damnandæ sunt votivæ peregrinationes Romam ad sepulchrum Petri, Pauli &c. 5. Ex veteri Ecclesiæ disciplina etiam Diaconi possunt & presbyteri in precibus publicis cœtui voce præire. Nam ad diaconum qvoqve pertinet officium precum ut & ad presbyterum, ut docet Isodorus Hispalensis Episcopus in Epistola ad Ludifredum, Soli autem ii qvi Ecclesiastico ministerio funguntur, in publicis precibus possunt præire voce vel exhortatione ad precãdũ. Sic Deꝰ jubet: Sic in V. T. Sacerdotes & Prophetæ fecerũt, ut ostenderit exemplũ Mosis Exod. 15. Obj. Salamõ adstante summo Sacerdote, preces publicas pro populo fudit. 1. Reg 8. Ergò. Resp. Conseq. negatur: qvia Salamon semel tantum id fecit, idqve extraordinarie ut Propheta Dei extraordinarius. Idem de Iosophato statuendũ, 2. Chron. 20. 5. & seqq.

LL. 1. Quotuplex est oratio vocalis socia?

Duplex: qvæ fit prosâ, vel qvæ fit cantu, 2. Qvi habenda est oratio vocalis socia qvæ fit prosâ? In oratione vocali socia, qvæ fit prosâ, unus præire debet clarâ voce, reliqvi eum debent. 1. seqvi affectu & fide seu assensu. 2. in fine orationis affectum & assensum suum testari dicendo, Amen. Patet. 1. an ita fit, Neh 8. 7. ubi populus Israeliticus non seqvutus est Esdram orantem voce, sed fide & assensu, qvem testificatus est dicendo Amen. Sic

1. Cor,

703147

1. Cor. 14. 16. 2. cur ita sit. 1. qvia Moses sic instituit. Deut. 27. 15 & seqq. Israelitæ sic cõsuauarunt. 1 Chron. 16. 36. Nehem. 8. 7. Paulus approbat. 1. Cor. 14. 16. 2. qvia David id jubet. Psal. 106. 48. 3. qvia plures non possunt simul loqvi sine confusione, qvam Apostolus prohibet. 1. Cor. 14. 40. 4. qvia secus Minister voce præiens non parùm turbabitur. 5. qvia & simul loqventes se mutuò non parùm impedient, adeóqve eorum ædificatio non parùm impeditur contra illud Pauli. 1. Cor. 14. 26. Obj. Prophetæ duo aut tres loqvantur. 1. Cor. 14. 29. Ergò in oratione vocali socia, qvæ fit prosâ, non unus debet præire voce. Resp. Conseq. negatur, qvia duos aut tres loqvi permittit Paulus non simul, sed successivè unum post alterum; qvod patet v. 31.

LII. Quid est precum alternatio?

Qvâ in cœtu per modum antiphoni alter post alterum clarâ voce orat: ut cum in Papismo Sacerdos dicit: Dominus vobiscum : & alii respondent: Et cum spiritu tuo: ut in Breviario eorum vides. Antiphonon est vox reciproca duobus choris alternatim psallentibus, ut vides & in nostro Graduali, & in Breviario Romano, Graduale enim illa (qvod ego miror) reformatiùs continet, qvæ Breviarium Romanum. Qvid est precum distributio inter ministrum & populum? Qvâ in cœtu partem orationis alicujus clarâ voce minister recitat: partem verò populus circumstans, ut hoc etiam vides in Rubr. gener. Breviarii. c. 34. Qvid est orationis, repetitio? Qvâ in cœtu populus

orationem ministri clarâ voce repetit, ut audi; qvotidiè in nostris Ecclesiasticis cœtibus.

LIII. *Quî habenda est oratio vocalis socia quæ fit cantu?*

In oratione vocali socia qvæ fit cantu, simul omnes conjungere debent voces suas. Patet. 1. an ita fit ex exemplo Christi & Discipulorū simul canentium hymnum. Marc. 14. 26. Mulierum Israelis. Exod. 15. 21. Israelitarum 21. 17. Deboræ & Barac. Iud. 5, 1. 2 Angelorum. Esa. 6. 3. Ecclesiæ triumphantis, Apoc. 5. 9. & 7. 9. & 15. 3. 2. cur ita fit. 1. qvia cantus facit ad mutuam nostram ædificationem, attentionem, & affectus pios internos invicem excitandos. Colos. 3. 16. 2. qvia Deus sic instituit. 1. Chron. 16. 35. 3. qvia simul omnes possumus sine ulla confusione canere. Correctio. Ergò peccat Ecclesia, qvæ studiosos alit, ut pro se canant, ipsa autem taceat, ut paries & columna templi. Admonitio. Ergò nemo sit in templo, qvi dùm canitur, non canat.

LIV. *Quo sermone habenda est oratio vocalis socia, tùm quæ prosâ, tùm quæ cantu fit?*

In istis, &c. id est, ut omnia sacra, sic oratio vocalis socia, sive fiat prosâ, sive cantu, sermone vernaculo qvē alii intelligūt habēda est. Patet. 1. an ita sit. 1. Cor. 14. 9. & v. 16. & v. 19. & v. 23. 2. cur ita sit. 1. qvia Deus mandavit, ut preces & reliqva sacra vernaculâ lingvâ, & populo nota haberentur. 1. Cor. 14. 37. & v. 9. 14. 16. 19.

703147

16. 19. 2. qvia qvæ fiunt in Ecclesia debent fieri ad ædificationem illius. 1. Cor. 14. 26. At qvod ignota sit lingva neminem ædificat. Ibid. v. 6. 9. 3. qvia si minister lingva ignota precatur, ille populo, & populus illi barbarus erit. 1. Cor. 14. 11. At hoc fieri non debet. 4. qvia Prophetæ, Christus, Apostoli lingva vernacula, & populo cognita sacra administrarunt. Refutatio. Ergò errant. 1. Pontificii sacra omnia latinè administrantes. Obj. Figuræ & ceremoniæ V. T. erant populo utiles: At eas non intelligebat: Ergò preces etiam non intellectæ, nobis nihilominus utiles esse possunt. Resp. Assumptio falsa: Levitæ enim ceremonias illas explicabant. Scharp. pag. mihi 51. 2. Pontificii & Lutherani in templo canentes Musicâ, cujus sermonem alii non intelligunt, ut thesi sequenti dicetur.

LV. *Possumusne in templis Musicâ uti?*

Fracta Musica abesse debet à sacris exercitiis pietatis, saltem qvæ cum aliis in templis scil. habemus, qvia orandum est sermone, qvi ab aliis intelligitur, ut dictum thesi 54. At fracta Musica ab aliis non intelligitur: Ergò ea non utendum est in sacris pietatis exercitiis, qvæ cum aliis in templis habemus. Additur; fracta: qvia Musica instrumentalis est duplex: simplex, qvæ purè canit; vel fracta seu composita, ornata, ut vides in Encyclo. Alsted. l. 14. c. 3. reg. 4. Iam. Musicâ simplici possumus uti in sacris exercitiis pietatis, qvæ cum aliis in templis habemus, qvia intelligi potest ab aliis;

sed Musica fracta seu ornata non possumus, qvia non potest propter nimium ornatum & artificium intelligi ab aliis. 2. saltem, qvæ cum aliis habemus : qvia fracta Musica possumus fortè uti in exercitiis pietatis, qvæ sine aliis extra templum habemus. 3. sacris exercitiis pietatis : qvia in aliis rebus possumus uti & fracta seu ornata musica, qvia Musica præclara qvæqve effecta habet, ut vides in Ravan. de Musica num. 1. Obj. Luth. 1. Chron. 15. 16. Ergò Musica fracta seu artificialis, ornata, usum obtinere debet in templis. Resp. Conseq. negatur. 1. qvia Musica illa V. T. in cultu Dei propter ruditatem & infantiam Ecclesiæ adhibita fuit. 2. qvia Musica illa fuit pars cultûs Leviitici, adeóqve cum aliis cultum Leviticum concernentibus fuit abrogata. Arnold. Lux in tenebr. in. 1. Chron. c. 15. v. 16.

LVI. *Quot sunt species orationis?*

Orationis species duæ sunt : nimirum, petitio & gratiarum actio, id est, Deum rectè orâtium duo sunt officia, petere aliqvid à Deo, & ei pro acceptis postea gratias agere. Patet, 1. an ita sit. Philip. 4. 6. Sic. 1. Tim. 2. 1. 2. cur ita sit. 1. qvia Deus sic vult. Psal. 50. 15. 2. qvia petitionis secundarius finis est gratiarum actio, ideò enim petimus aliqvid à Deo primariò, ut accipiamus, secundariò ut ei pro eo gratias agamus, ut dicetur. 91. th. 3. qvia qvi semper petit, & nunqvam gratias agit, non exauditur : Deus enim gratias agentibus promisit exauditionem. Psal. 50. 15. Correctio. Ergò peccat qvi à Deo semper petit, & nunqvam gratias

703147

tias agit. Talis enim ingratus est erga Deum. Exhortatio. Ergò tàm diligenter faciamus officium gratias agendi, qvam officium petendi.

LVII. *Quid est petitio?*

Petitio est, &c. id est, petitio est talis oratio, qvâ oramus Deum, qvod non habemus, ut ab ipso accipiamus. Ubi est. 1. definitum, petio: cujus notatur. 1. genus: nimirum oratio. 2. objectum: nimirum id qvod deest. 3. finis proximus, nimirum impetratio, seu exauditio & acceptio. Observa ergò. 1. Petitio est oratio. Patet. 1. an ita fit. Phil. 4, 6. ubi Apostolus preces seu orationem vocat petitionem & gratiarum actionem. Sic. 1. Tim. 2. 1. Psal. 50. 15. ubi per invocationem DEI seu orationem petitio intelligitur, Invoca me, &c. id est, pete liberationem à tribulatione. 2. curita fit. 1. qvia petitio est repræsentatio religiosa desiderii nostri coram Deo, ut eâ qvasi afficiatur. 2. qvia est species orationis, ut dicit Author. 3. qvia gratiarum actio est oratio. Exhortatio. Ergò hâc petitione à creatura nihil petamus, ut volebant Duces Darii. Dan. 6. 8. qvia secus idololatræ erimus, qvia petitio est oratio, qvæ soli Deo convenit. Daniel hoc nõ fecit, nec Socii ejus. 2. Id debemus à DEO petere, qvod nobis deest. Patet. 1. an ita fit. Matth. 7. 7. Petite & dabitur. Dabitur olim: Ergò nunc deest. 2. cur ita fit. 1. qvia præcipitur. Iac. 1. 5. 2. qvia petens est pauper & egens. Psal. 86. 1. 3. qvia pro eo gratias agimus qvod adest: Ergò petere debemus id, qvod deest: qvia petitio & gratiarum actio sunt species contrariæ: contrariorum autem

contraria sunt objecta. Institutio. Ergò, 1. sentire debemus nostram indigentiam. 2. credere debemus Deum sufficientem esse ad indigentiam nostram elevandam: secùs enim non petimus rectè id, qvod deest, ut dicetur, th. 59. Admonitio. Ergò 1. ne petamus illa qvæ nobis adsunt; verùm pro iis gratias Deo agamus. 2. diligenter cognoscamus, an desit illud nobis qvod petimus. 3. Deum sufficientem credamus ad dandum nobis id, qvod petimus ab ipso.

LVIII. *Quî deest nobis id qvod petimus?*

Deest semper nobis qvod petimus: 1. ex toto, ut Israeli in Aegypto, & in Babylonia liberatio. 2. ex parte ut Patri pueri fides, Marc. 9.24. Discipulis. Luc. 17. 5. Regenitis Sanctificatio, glorificatio. 3. in sese, ut alicui Sapientia. Iac. 1. 5. 4. in sensu nostro, ut Christo consolatio. Matth. 27. 46. Med. l. 1. c. 22. th. 23. & justificatis remissio peccatorum. Med. l. 1. c. 27. th. 25. 5. qvoad actũ, ut Christo sapientia, Luc. 2. 52. Med. l. 1. c. 21. th. 6. & gaudiũ Med. l. 1. c. 22. th. 7. 6. qvoad continuatam ejus durationem, ut justificatis remissio peccatorũ. Med. l. 1. c. 27. th. 25. divitibus panis. Vend. l. 2. c. 5. th. 16. expl. 3.

LIX. *Quis petit rectè à Deo?*

Is. 1. qvi habet sensum indigentiæ suæ, qvo scit & sentit se indigere, eo qvod petit, seu sibi deesse id qvod petere vult: ut Publicanus, Cœcus natus. 2. qvi habet apprehensionem sufficientiæ Dei, qvâ credit Deum posse efficere, ut id, qvod nobis deest, adsit, seu ut inopia

703147

vertatur in copiam. Ratio qvia petimus à Deo id, qvod deest, ut dictum. th. 57.

LX. *Quis est finis vel effectus petitionis?*

Finis vel effectus petitionis non est mereri vel satisfacere, sed est impetrare tantùm. Pontificii docent 1. bena opera adeóqve & preces mereri id à Deo, qvod petimus, ut dictum supra c. 8. th. 19. 2. eleemolynas, preces, jejunium esse opera satisfactoria apud Deum pro culpa & pœna, ut dictum. Med. l. 1. c. 20 th. 22.

LXI. *Quid verò est impetrare?*

Impetrare propriè est medii vim habere ad boni aliqvid gratuitò ab alio abtinendum: Petunt ergò pii aliqvid à Deo, ut impetrent, id est, ut eos Deus gratis exaudiat, seu det eis id, qvod secundum suam voluntatem petunt. Observa ergò.

1. Piorũ petitio impetrat aliqvid à Deo, seu pios petentes exaudit DEUS, seu Deus piis petentibus dat ea qvæ petunt. Patet. 1. an ita sit. Ioh. 9. 31. 1. Ioh. 3. 22 & 5. 15. 1. Petr. 3. 12. Apoc. 8. 3. 4. 2. cur ita sit. 1. qvia illis promissa est exauditio. Psal. 50. 15. Ioh. 15. 7. 2. qvia bona petenda illis promissa sunt. Deut. 28. 1. & seqq. 3. qvia fideles Deus exaudit. Iac. 5. 6. At pii sunt fideles. 4. qvia est noster Rex: tuum est regnum: At Regis est subditos suos æqva petentes exaudire. 2. qvia potest nobis dare, qvæ ex Christi præscripto petimus: tua est potentia. 3. qvia exauditio

cedit

cedit in ipsius gloriam : tua est gloria. Dehortatio. Ergò ne simus impii, qvia orationē talium Deus abominatur. Prov. 15. 8. 29. sed simus pii ob dictas rationes.

2. Piorum petitio est impetratoria, seu non merens, sed gratis obtinens aliqvid à DEO. Patet, 1, an ita sit, Luc. 17. 10. Sic, Psal. 51. 2. cur ita sit, 1. petitio piorum non meretur exauditionem, seu dationem petitorum : 1. qvia nulla bona opera merentur aliqvid à Deo, ut dictum supra : Ergò nec petitio. 2. petitio piorum gratis obtinet à DEO petita : qvia gratuita sunt omnia bona petita : n. fides, Eph. 2. 8. justificatio seu remissio peccatorum. Rom. 3. 23. 24. vita æterna. Rom. 6. v. ult. Refut. Ergò errant Pontificii docentes preces mereri exauditionem seu dationem petitorum.

3. Piorum petitio non semper impetrat aliqvid à Deo, seu Deus non semper exaudit pios, seu DEUS piis non semper dat ea qvæ petunt. Patet. 1, an ita sit, Iac. 4. 3. Petitis, sed non accipietis. Qværes, qvando non exaudit Deus pios ? 1. cum orant pro impiis qvibus Deus non vult gratiam facere, Ier. 15. 1. 1. Sam. 15. 1. & 16. 1. Ier. 7. 16. & 11. 14. & 14. 11. & 26. 7. 16. 2. cum petunt 1. impossibilia. Exod. 33. 18. 20. 2. ea, ex qvorum concessione nullam utilitatem essent consecuturi. Gen. 32. 29. cum v. 26. 3. bona temporalia. Deut. 3. 25. 26. 2. Sam. 12. 16. 18. Sic fideles precantes pro liberatione Pauli, qvi Romæ captivus erat, non exaudivit Deus : Philem. v. 22. Nam ibi Paulus jussu Neronis interfectus est. Deus enim sæpè non exaudit

ad vo-

703147

ad voluntatem (inqvit Augustinus) ut exaudiat ad salutem. 2. cur ita fit. 1. qvia aliqvãdo petunt contra voluntatem Dei. 1. Ioh 5 14. 2. qvia aliqvando hoc non esset eis salutare. 3. qvia sæpè malè petunt. Iac. 4. 3 Dehortatio. Ergò promiscuè omnia à Deo ne petamus. 2. Deum non exaudientem ne accusemus, qvia in nobis non in Deo est causa non exauditionis. 4. Piorũ petitio nõ semper impetrat aliqvid à Deo, seu Deus non semper cõcedit statim piis, qvæ petunt, seu Deus differt dare, qvæ daturus est. Patet. 1. an ita fit ex exẽplo Israelitarũ. Exod. 2. 23. 24. Danielis. c. 10. 10. 12. Zachariæ. 1. 17. & ex qverelis piorum. Psal. 22. 3. Lam. 3. 8. 44. 2. cur ita fit. 1. ut pios probet. 2. ut piorum fidem magis accẽdat. 3. ut dona sua jucũdiora reddat. 4. ut ne vilescat cito datum. 5. ut in timore ejus donata custodiamus. 6. ut desiderio orandi magis ac magis flagremus. Exemplum in Cananæa. Matth. 15 23. Exhortatio. Ergò exauditionem patienter expectemus. Consolatio. Deus differt dare, qvæ daturus est: qvod differtur autem non aufertur: Ergò bona qvæ petimus tandem Deus certò certiùs nobis largitur, cum nulla amplius supereest spes impetrandi ea. Exemplum in Zacharia. Luc: 1. 13. cum. 18. & qvidem tunc ea nobis largitur majori mensura. Exemplum est in eodem, cui cum Deus dare sobolem pro qva oraverat, distulisset dio, tandem filium dedit, qvi præcursor Christi futurus esset & Spiritus Sancti donis illustribus cumulandus. Luc. 1. 13. ad v. 18. Solet enim Deus nõ solũ exaudire piorũ preces (cũ expe-

expedit) sed etiam multa alia, qvæ non petebant, ipsis ultro largiri. Exemplum in Iacobo. Gen. 28. 20. cum c. 32. 10. Davide. Psal. 21. 7, 5. Salamone. 1. Reg. 3. 9. 12. 13. Ezechia. 2. Reg. 20. 6. Centurione. Matth. 8. 7.

LXII. Obj. præoccup: Omne bonum opus, seu omnis observantia, ut eleemosynæ largitio, potest à Deo bona impetrare, ut dictum supra c. 1. th. 19. Ergò impetrare bona à Deo non est proprius finis & effectus petitionis. Resp. Conseq. negatur: Qvamvis igitur, &c. hoc est, qvia bona opera alia communiter, id est, nō suâ naturâ impetrant bona à Deo, sed virtute promissionis Dei, qvâ Deus omnibus bonis operibus communiter præmium promisit. Deut. 28. 2. Sed petitio piorum impetrat bona à Deo & communiter, id est, & virtute promissionis, ut alia omnia bona opera, est enim pars bonorum operum seu observantiæ, & obedientiæ erga Deum, cui Deus mercedem promisit; & naturâ suâ propria, qvia petitionis proprius finis & usus est impetrare, ut dictum th. 60. qvia petitio est formalis actus fidei & spei. (ut dictum supra c. 8. th. 1 & c. 9 th. 4. 6.) qvibus omnia bona impetramus seu recipimus à Deo. Obj præocc: Omne bonum opus impetrat communiter, seu virtute promissionis Dei bona à Deo, ut dictum: Ergò omne bonum opus, ut largitio eleemosynæ potest à qvibusdam voceri oratio realis, distincta ab oratione mentali & vocali. Resp. Sic, sed valdè impropriè: qvia omnis oratio propria est mentalis vel vocalis, non distincta à reali. 2, qvia oratio

703147

oratio propriè est repræsentatio desiderii nostri coram Deo, ut ea qvasi afficiatur; sed bonum opus, non est repræsentatio talis.

LXIII. *Quæ est causa impetrationis, seu quid impellit Deum ad hoc, ut pios exaudiat, seu det eis ea quæ petunt?*

Impellit Deum ad exaudiendam orationem nostram propriè non justitia ejus, qvia sic oratio nostra mereretur exauditionem & Deus deberet orationi nostræ exauditionem (justitia enim supponit meritum & debitum) qvod falsum, Luc. 17. 10. Sed misericordia ejus. Psal. 12. 3. Ratio: qvia oratio nostra gratis impetrat à Deo ea qvæ petit, ut dictum. Additur: propriè, qvia etsi ratione nostri exauditio sit à misericordia Dei, sed ratione promissionis Dei, & meriti Christi est ab ejus justitia. Observa ergò. Deus exaudit orationem nostram seu dat nobis ea qvæ petimus non propter suam justitiam & nostrum meritum; sed propter suam misericordiam. Patet. 1. an ita sit. Dan. 9. 18. Sic. Psal. 51. 3. 2. cur ita sit. 1. qvia exauditionē petimus à Deo propter Dominum, id est, Christum Iesum, qvi nobis donat' est ex misericordia DEI Dan. 9. 27. cum. Ioh 3. 16. 2 qvia nulla nostra bona opera merentur qvicqvam à Deo Luc. 17. 10. Refutatio habetur thesi seqventi.

LXIV. *Bonum quod petimus, unde recipimus?*

Non ex justitiæ manu, ut Pontificii volunt,

qvia Deum non justitia sua seu nostrum meritum impellit ad exaudiendum nos; sed misericordia ejus. seu Deus exaudit nos non propter suam justitiam seu meritum nostrum; sed propter misericordiam suam, ut dictum. Obj. Pontif. Domine secundum justitiam tuam avertat se ira tua. Dan. 9. 16. Ergò Deus exaudit nos propter suam justitiam. Resp. Consequentia negatur: qvia dicto loco justitia notat veritatē promissionis divinæ.

LXV. *Quî petendum est aliquid à Deo, seu quî sunt apprecanda bona & deprecanda mala?*

Eo modo, qvo ea Deus nobis promisit, adeóqve qvo modo ea credimus & speramus: qvia petitio maximè formaliter fluit ex fide & spe, ut dictum supra. th. 4. 6. At qvædam Deus nobis absolutè, qvædam conditionaliter promisit, adeóqve qvædam absolutè, qvædam conditionaliter credimus & speramus: Ergò qvædam absolutè, qvædam conditionaliter petenda, seu apprecanda & deprecanda sunt.

LXVI. *Quæ sunt ergò absolutè, quæ conditionaliter petenda, seu apprecanda & deprecanda?*

Absolutè petenda seu apprecanda & deprecanda sunt illa, qvæ concernunt Dei gloriam & nostram salutem (1. qvia illa Deus absolutè promisit. Ioel. 2. 32. Rom. 10. 13. adeóqve ea absolutè credimus & speramus. 2. qvia iis non possumus nisi benè uti) cætera verò, id est, illa

703147

illa qvæ ad hujus vitæ usum faciunt conditionalitèr (si scilicet Deus velit ea nobis largiri. 2. Sam. 15. 25. 26. Matth. 8. 2. & 26. 39. & si non imminuant gloriam Dei, impediant nostrã salutem) petenda seu apprecanda & deprecãda sunt. 1. qviá illa Deus conditionalitèr nobis promisit, adeóqve ea conditionalitèr credimus & speramus. 2. qvia bonis possumus benè & malè uti. 3. qvia mala possunt nobis adjumento esse ad bonum. Exhortatio. Ergò. 1. absolutè 1. bona sic apprecemur. 1. sanctificetur nomen tuum, non conditionalitèr, si scil. velis sanctificetur nomen tuum, qvia hoc concernit gloriam Dei. 2. adveniat regnum tuum, non conditionaliter, si scilicet velis adveniat regnum tuum, qvia hoc concernit nostram salutem. 3. fiat voluntas tua, non conditionalitèr, si scil. velis fiat voluntas tua, qvia hoc inservit gloriæ Dei & saluti nostræ. 2. mala sic deprecemur. 1. Remitte nobis debita nostra: Ne nos inducas intentationem, non conditionaliter si velis remitte, &c. qvia illa imminuunt gloriam Dei & impediunt salutem nostram. 2. Conditionaliter 1. bona sic apprecemur, Da nobis panem nostrum qvotidianum seu victum, vestitum, pacem, sanitatem, sobolem, &c. si scil. prosunt gloriæ tuæ, & saluti nostræ. 2. mala sic deprecemur, ne da nobis inediam, nuditatem, bellum, morbum, sterilitatem, &c. si scil. obsit gloriæ tuæ & saluti nostræ. Obj. Iacobus jubet petere sine hæsitatione. c. 1. 6. Ergò nihil debemus conditionaliter petere, si scil. faciat ad gloriam Dei, & si nobis salutare sit.

Resp. Conseq. negatur. Nam aliud est cum hæsitatione petere, qvod Iacobus vetat, qvia fidei repugnat, aliud cum conditione. Nam fidelis non dubitat, qvin Deus suas preces exaudiat, ubi certam Dei promissionem habet, qvoniam si id non dat, qvod petitur, certè id qvod melius est, largitur, ut Bernardus inqvit.

LXVII. *Modum ergò & tempus exaudiendi debemusne petere à Deo?*

Modum & tempus particulare, n. crastinum diem vel septimũ diem nos exaudiendi, seu dandi ea qvæ petimus à DEO petere non debemus, 1. qvia illa debemus à Deo petere, qvæ promisit, ut dictum: Sed modum & tempus nos exaudiendi non promisit nobis Deus: Ergò. 2. qvia Deus ipse novit optimè qvo qvid tempore, qva ratione facere, qvomodo suam gloriam illustrare debeat, & nobis opitulari: qvod innumeris piorum precantum exemplis confirmatur. Licetne tamen petere, ut Deus festinanter & citè exaudiat? Sic: qvia hoc facere promisit. Luc. 18. 8. Licetne ergò petere, ut Deus citò hac vel illa opportunitate exaudiat? Non: qvia hoc facere non promisit.

LXVIII. *Quæ sunt maximè petenda à Deo?*

Illa sunt maximè à Deo petenda, qvæ maximè faciunt ad gloriam & bonitatem ejus celebrandam. Patet. 1, an ita sit. Matth. 6. 33. Qværite primò, id est maximè regnum Dei. & 22. 38. 2. cur ita sit, qvia petitio oritur etiam ex cha-

703147

ex charitate erga Deum, qvâ bonitatem DEI cupimus celebrare seu Deo benevolumus, supra. th. 7. cum. c. 7. th. 13. Institutio vel informatio habetur thesi seq. Exhortatio. Ergò maximè petamus à Deo, ut nomen ejus sanctificetur, id est, ut ipse rectè agnoscatur juxta. 1. Theol. partem, & rectè colatur juxta. 2. Theol. partem, qvia ista faciunt maximè ad gloriam Dei maximè celebrandam: qvod patet; qvia est prima orationis Dominicæ petitio.

LXIX. *Pro quibus ergò petere, seu apprecari & deprecari debemus?*

Hinc etiam, &c. id est, petere debemus & nobis & aliis omnibus viventibus in particulari, qvi salvari & juvari possunt. Patet. 1. an ita sit. 1. ex subjecto loco. 1. Tim. 2. 1. 3. 2. ex illis: Panem nostrum da nobis: Remitte nobis, &c. 3. ex benedictionibus Patriarcharum, thesi seqventi. 2. cur ita sit. 1. qvia petitio oritur ex charitate erga Deum, ut dictum, adeoqve etiam ex charitate erga nos & alios, qvia charitas Dei conjungitur cum charitate erga proximum. 1. Joh. 4. 20. 2. qvia Deus omnes homines vult salvari & ad cognitionem veritatis venire. 1. Tim. 2. 4. 3. qvia hoc bonum & acceptum est in conspectu Servatoris nostri Dei. 1. Tim. 2. 3. 4. qvia omnis vivens salutis capax est diligendus. 5. qvia omnis vivens cui commodare possumus est proximus noster. l. 5. cas. c. 7. 8. Refutatio habetur thesi 71. Exhortatio. Ergò petamus à Deo seu apprecemur bona, & deprecemur mala pro

omnibus hominibus id est: 1. Pro Magistratibus & subditis. 1. Tim. 2. 1. 2. Pro ministris Ecclesiæ Matth. 9. 38. Colos. 4. 3. Rom. 5. 3. 2. Thess. 3. 1. 3. Pro amicis, fratribus, totâque Ecclesia. 1. Cor. 1. 2. alius pro alio. Ier. 42. 2. 10. 1 Thess. 5. 25. Iac. 5. 16. 4. Pro inimicis. Num. 16. 22. 5. Pro peccatoribus & incredulis. Matth. 5. 44. Sic oravit Abraham pro Sodomitis. Gen. 18. Loth pro Segor. 19. 20. 21. Moses pro populo, cum erecto vitulo peccaret. Exod. 32. 31. Samuel pro Saule. 1. Sam. 15. 35. 6. Pro afflictis & ægrotis. Iac. 5. 13. 14. 2. Sam 12. 16. Quî pro inimicis orandum est? Si sint inimici causæ justæ, id est, veræ doctrinæ orandus est Deus, ut causam suam tueatur & illos vel convertat si sunt emendabiles, vel evertat si sunt inemendabiles: vel à nobis læsi, & tum petenda venia, & injuria compensanda: vel non læsi sunt, & orandum, ut ex inimicis fiant amici, vel ut tuti simus ab eorum truculentia. Si causæ justæ simul & personæ nostræ inimici sunt, exemplo Christi orandum pro emendabilibus, & contra incurabiles, vindicta à Deo petenda.

LXX. *Vnde. 3. patebat pro aliis omnibus nos petere debere?*

1. Ex benedictionibus, Patriarcharum, Prophetarum, qvâ aliis à Deo bona optabant, eâ dicebant (det Deus tibi) & datum iri prædicabant (cum dicebant, dabit Deus tibi. Gen. 27. 30.) verbū enim Hebraicū jiththē utrúmq; significat. n. det, vel dabit Deus, Benedictio enim est oratio, qva bona aliis à Deo dari petimus.

optas

703147

optamus, sive amicis sive inimicis. Matth. 5. 44. Rom. 12. 14. Estqve qvoad causas. 1. divina, qva qvis à spiritu Dei inspiratus prophetico more res eventuras precatur: qvalis fuit Patriarcharum moriturorum, ut Isaci. Gen. 27. 6. & seqq. & Iacobi. Gen. 48. & Mosis. Deut. 33. 2. humana, qva qvis humano civiliqve studio res bonas aliis à DEO precatur. 2. qvoad subiecta. 1. Publica, qvæ fit in publico coetu à ministris Dei: cujus formula extat. Num. 6. 24. 25. 26. 2. Privata, qva fit à qvovis fideli aliis benè precante: ut cum parentes benedicunt liberis, præcipuè ex hac vita migraturi. Gen. 27. 6. & 48. 8. 15. 2. Ex salutationibus & valedictionibus sanctorum, qvâ aliis salutem bonamqve valetudinem, & bona omnia aliis precantur à Deo ex charitate erga illos profecta. Exempla passim occurrunt in V. & N. T. præsertim in Epistolarum Apostolicarū exordiis & conclusionibus. Observa ergò. Fideles salutatione uti debent. Patet. 1. an ita sit exemplo Christi. Luc. 24. 36. Ioh. 20. 19. 21. 26. Pauli & aliorum Apostolorum, in exordiis & finibus Epistolarum. Iohannis. Apoc. 1. 4. 5. 2. cur ita sit. 1. qvia est precatio, qva aliis bona salutaria optamus. 2. qvia præcepta est fidelibus. Matth. 10. 12. Rom. 16. 3. & seqq. 3. qvia comes & humana salutatio inter officia Christiana numeratur. 4. qvia ut est qvidam ad colloqvendum cum aliis ingressus: ita est simul declaratio charitatis erga alios. Refutatio. Ergò errant, qvi salutatione fidelibus utendum esse non credunt. Obj. Prohibetur. 2. Reg. 2. 29. Luc. 10. 4.

Ergò. Resp. Conseq. negatur: qvia non est propriè accipiendum, qvod figuratè dicturi Elisæus & Christus Dominus usi hyperbolica locutione, nihil aliud sibi voluerunt, qvam præcipere, ut mandata obirent celeriter nullâ interjectâ morâ, qvam adferre solet colloqvium cum qvovis obvio institutum.

LXXI. Refutatio. 1. Pro viventibus debemus petere: Ergò non pro mortuis: qvia oratio pro mortuis. 1. neqve præceptum, neqve exemplum in scripturis laudatum habet; adeóqve fit sine fide, adeóqve est peccatum. Additur laudatum, qvia oratio pro defunctis exemplū nō laudatū habet in libris Apocryphis, ut dicetur. 2. in utilis est: qvia qvi hinc migrāt vel in fide migrāt & sunt beati, adeóq; nō opus habent precibus: vel fide carent, & sunt damnati. Ioh. 3. 18, 36. adeóqve juvari non possunt. Obj. Pontif. Machab 12. 46. sancta est cogitatio pro defunctis orare, ut à peccatis solvantur: Ergò. Resp. Conseq. negatur: qvia hoc non est laudatum exemplum. Polan. pag. mihi 611. 2. Debemus petere pro omnibus in particulari seu distributivè: Ergò pro omnibus collectivè non debemus orare, ut salvi fiant, qvia collectivè non sunt omnes redempti, Ioh. 17. Additur, ut salvi fiant, qvia ut in mundo benè se se habeant possumus orare collectivè pro omnibus. 3. Debemus orare pro omnib' qvi salvari & juvari possūt: Ergò orare non debemus pro hostibus Dei induratis, aut iis qvos Dominus nobis veluti digito commonstravit peccare in Spiritum Sanctum. Ioh. 5. 16. 1. Sam. 16. 1. Sed contra eos po-

mus.

703147

tus. 1. Ne progressum sortiantur, sed impediantur & reprimantur. 2. Sam. 18. 31. Act. 4. 29. (hoc enim est charitatis) 2. ut exscindantur si diabolico furore, Deo, Ecclesiæ, ac veritati adversari pergant, sintqve immedicabiles: qvod non est privatæ vindictæ, sed singularis zeli Dei. Sic David. Psal. 5. 11. & 59. 6. 13. & 84. & 140. 9—11. Et Paulus. 2. Tim. 4. 14. Sic Moses. Num. 16. 15.

LXXII. *Quotuplex est petitio?*

Duplex: apprecatio vel deprecatio, seupetentiū aliqvid à Deo officiū est apprecari bona & deprecari mala. Patet. 1. an ita sit. Psal. 4. 6. & ex Petitionibus orationis Dominicæ, ubi in prioribus qvatuor apprecamur bona: in duabus autē posteriorib⁹ deprecamur mala. 2. cur ita sit: qvia res qvæ petitur est duplex, n. bona vel mala. Admonitio. Ergò aliqvid à Deo petituri bonum apprecemur, malum deprecemur. Sic enim docet Christus, & exemplum petentium à Deo.

LXXIII. *Quid est apprecatio?*

Est petitio, qvâ petimus, ut Deus bona det. Sunt autē bona apprecāda. 1. qvæ cōcernūt gloriam DEI, qvæ consistit in sanctificatione nominis divini, qvam petimus primâ petitione: Sanctificetur nomen tuum. 2. qvæ concernunt nostram salutem, qvæ consistit in adventu regni Dei ad nos, qvem petimus petitione secundâ: Adveniat regnum tuum. Observa ergò. 1. Ultimus dies est nobis expetendus. Patet. 1. an ita sit ex secunda petione orationis Dominicæ. Adveniat regnum tuum. 2. cur

cutita sit. 1. qvia est beatissimus dies illenuptiarum Agni & Sponsæ suæ Ecclesiæ. Apoc. 19. 7. est tempus refrigerii à conspectu Domini. Act. 3. 19. 2. qvia à fidelibus semper expetitus fuit. cant. cant. c. 8. 7. 2. Cor. 5. 2—4. Apoc. 6. 9. 10. & c. ult. v. 17. & v. 20. 3. qvia die illo perfectam redemptionem, regenerationem, &c. habebimus. Luc. 21. 28. Matth. 19. 28. Ioh. 5 28 29. Act. 3. 21 4. qvia illius exspectatio & amor est nota hominum vere piorum: unde piorum periphrasis sumitur à Paulo, qvi. 2. Tim. 4. 8. ait: reposita-qvi dilexerint illustrem illum ipsius adventum, id est, omnibus piis. Sicut olim piorum erat periphrasis, qvi exspectabant regnum, & redemtionem Israelis. Institutio. Ergò finis mundi est ab omnibus fidelibus cum gaudio exspectandus. Vide Exeg. l. 1. Med. c. ult. th. 8. 2. Futura corporum resurrectio universalis exspectenda est. Patet. 1. an ita sit ex secunda petione orationis Dominicæ. 2. cur ita sit. 1. qvia ultimus dies est petendus: Ergò & resurrectio illa, qvia in ultimo die actiones Dei erunt resurrectio & judicium, seu condemnatio impiorum, & salvatio piorum. 2. qvia credimus in Symbolo Apostolico: adeoq; 3. qvia promissa est à Deo. 4. qvia à fidelibus semper expetita fuit. Rom. 8. 20—23. Exhortatio. Ergò corporum nostrorum universalem resurrectionem petamus & expetamus. 3. qvæ ad Dei gloriam & nostram salutem promovendam faciunt, qvæ petitione tertiâ petimus: Fiat voluntas tua. 4. qvæ faciunt ad vitæ hujus usum, qvæ petimus petitione qvarta: Panem

nostrum

703147

nostrum qvotidianum da nobis hodiè. Observa ergò. Corporalia qvoqve bona à Deo petenda sunt. Patet. 1. an ita sit ex petitione. 4. orat. D. 2. cur ita sit. 1. qvia mãdavit Deus. Matth. 7. 7. 2. qvia promisit ea Deus. 3. qvia legitimus eorum usus cedit in Dei gloriam. 4. qvia eorum impetratio nos consolatur, & de benevolentia nos certos reddit. 5. qvia iis carere non possumus, neqve absqve iis Dei voluntatem in terris facere.

LXXIV. *Quid est deprecatio?*

Est petitio, qva petimus, ut Deus mala removeat. Sunt autem contra mala deprecanda. 1. qvæ impediunt gloriam Dei. 2. qvæ adversantur saluti nostræ, ut mala culpæ, qvæ deprecamur petitione qvinta: Remitte nobis debita nostra. 3. qvæ nobis in hac vita molesta sunt, ut mala culpæ & pœnæ, qvæ petitione sextâ deprecamur: Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Has sex Petitiones theoreticè explicat. Vendelinus l. 2. c. 5. th. 11. 20. Polanus l. 9. c. 17. Amesius verò practicè in Sciagraphia sua. Observa.

1. Deprecatio inductionis in tentationem est nobis necessaria. Patet. 1. an ita sit ex 6. petitione orat. D. 2. cur ita sit. 1. qvia inductio in tentationem est vindicta Dei gravissima. 2. qvia eam jussit Christus deprecari & Matth. 26. 41. Exhortatio. Deprecemur inductionem in tentationem, ut David. Psal. 12. 3. & 19. 14. 27. 9. 12. & 28. 3. & 31. 2. & v. 18. & 36. 12. 13. & 71. 9. 12. 18. & 119. 9.

2. Licet mala pœnæ deprecari. Patet. 1. an ita sit. Libera nos à malo. 2. cur ita sit: qvia

qvia malum pœnæ per se nos cruciat & destruit Exhortatio. Ergò deprecemur malum pœnæ: 1. qvia Christus pœnas illas, qvas nostro loco in se susceperat, deprecatus est. Matth. 26. 39. qvatenus nempe erat cruciatus & destructio. 2. qvia alii fideles idem fecerunt, ut David. Psal. 6. 38. Deprecemur ergò famem, pestem bellum, morbos, confusionem, &c. Sed qværes, licetne deprecari confusionem, seu pudefactionem? Distingvenda est confusio seu pudefactio. Est enim confusio faciei coram Deo ex peccatorum ingenua confessione. Talis confusio non est deprecanda, sedultrò subeunda, qvia confessio peccatorum coram Deo minimè subterfugienda. Talem confusionem non reformidavit David. Psal. 51 Daniel c. 9. Publicanus. Luc. 18. 13 Filius perditus sed resipicens. Luc. 15. v. 18. & seqq. Paulus 1 Tim. 1. 13. 14. Fideles Ephesii. Act. 19. 18. Est etiam pudefactio coram hominibus, qvam subeunt confessores veritatis cœlestis & martyres propter nomen Christi: illa qvoqve non deprecanda, sed exoptanda, & ubi obtigerit, cum gaudio suscipienda, ut fecerunt Apostoli. Act. 5. v. 41. Moses. Hebr. 11. v. 24. 25. 26. Fideles Hebræi. Hebr. 10 v. 32. & seqq. Qvi eam subeunt, prædicantur beati. Matth. 5. v. 11. 12. Alia verò est confusio qvæ conjuncta est cum ignominia in Deum, ut. si qvis fidelium peccaret, & propter peccatum illud accerseret sibi infamiam & occasionem præberet ad blasphemandum nomen Dei inter infideles & hostes veritatis divinæ. Talem cōfusionem deprecatur David, cum ait. Psal. 119.

v. 31.

703147

v. 31. Inhæreo testimoniis tuis Iehova, ne confundas me erubescere, id est, eo infirmitatis prolabi atqve peccare, ut mihi probrosa sit vita mea. Et v. 39. Averte opprobrium meum quod reformido, id est, ne sinas me labi in peccatum, qvod metuo, qvodqve deinceps probrosum mihi futurum esset. 2. si qvis fidelium opprobrio & contemtu afficeretur eo nomine qvod pietati studeat & observationi mandatorum Dei inhæreat. Talem confusionem deprecatur David. Psal. 119. v. 22. Devolve à me opprobrium & contemptum, qvia testimonia tua custodio. 3. Si qvis fidelium videatur frustra Deo servire, frustra ipsum invocare, sed in periculis succumbere, in calamitate probrosa permanere, delusus esse exspectatione suâ, nihil salutis à Deo posse obtinere aut sperare, ut. Psal. 3. v. 3. & 42. v. 11. Talem confusionem deprecatur David. 25. 2. Deus mi, in te confido, ne erubescam. Et Psal 31. 2.

LXXIV. *Quid adjungitur apprecationi & deprecationi* 1. Tim. 2. 1 ?

Interpellatio seu intercessio: Ut fiant deprecationes, preces seu apprecationes, interpellationes, seu intercessiones. Qvid est interpellatio ? Est peculiaris modus deprecationis, qvo injuriam ab hominibus illatam deprecamur. Obj. At Polanus, Bucanus, Ravanellus, interpellationem dicunt esse orationem pro aliis, ut ipsis Deus bonum aliqvod conferat, vel ab ipsis malum aliqvod auferat: Ergò Amesius male definit. Resp. Conseq. negatur:

quia citato loco & apprecationes & deprecationes dicuntur fieri pro aliis: Ergò non tantùm interpellatio est precatio pro aliis.

LXXV. Quid porrò adjungitur deprecationi?

Querela & lamentatio, id est, deprecamur mala quærendo, & lamentando coram Deo.

LXXVI. Quid est querela?

Est significatio doloris nostri de miseriis ab hominibus per injuriam immissis, ut eâ Deum impellamus, ut ab eis nos liberet. Vel querela sanctorum apud Deum de hostibus, est cum in precibus ad Deum narrant hostium vel multitudinem, vel malitiam, crudelitatem, injurias & insultationes, cum item quæruntur de gravitate & diuturnitate afflictionum, quibus premuntur, de infirmitate animi & corporis, & de desertione ab amicis, &c. ideò ut Deum commovere possint ad liberationem ab eis. Tales querelæ multæ sunt in Psalmis, Psal. 3. & 10. & 13. & 38 Habac. 1. 12. & seqq. Observa ergò. Querelæ piorum apud Deum sunt licitæ. Patet. 1. an ita sit Psal. 3. & 10. & 13. & 38. Habac. 1. 12. & seqq. 2. cur ita sit. 1. quia sunt modi deprecationis. 2. quia Deum valdè commovent. 3. quia sancti usurparunt. 4. quia solus Deus potest hostes nostros vel coercere vel convertere. Exhortatio. Ergò hac tempestate queramur apud Deum multa de calamitate & injuria nostra.

LXXVII.

703147

LXXVII. *Quid aliquando querelæ sanctorum adjungitur?*

Imprecatio. Ubi qværes. 1. Qvid est imprecatio sanctorum? 1. Quâ mali aliqvid optât iis, qvi sunt authores mali, seu cum sancti Deum orant, ut hostes suos & Ecclesiæ, qvi implacabili odio non desinunt Deum irritare, & pios hostiliter persequi, confundat & perdat, tanqvam justissimus Mundi judex, qvi injuriam faciat nemini. Tales imprecationes passim in scriptura occurrunt, ut. Gen. 9. 25. Num. 16. 15. Ios. 7. 25. Psal. 5. 11. & 125. 5. & 144. 5. 6. 1. Cor. 16. 22. Gal. 1. 9. & 5. 12. Act. 8. 20. 2. Imprecationes prophetica fuerunt etiam prædictiones, id est, denunciationes pœnarum adversus hostes non resipiscentes. Psal. 5. 10. Depelle, id est, depelles eos. Additur etiam: qvia Prophetæ imprecantes non tantùm denunciant pœnas hostibus irresipiscentibus, sed etiam optant. Psal. 5. 11. Depelle, id est, opto, ut depellas eos. 2. Quæ est species imprecationis? Maledictio, seu execratio, qvâ Prophetæ & Apostoli ex inspiratione divina efficaciter usi sunt: ut cum Elisæus maledixisset in nomine Iehovæ pueris Bethelensibus, qvi ei illudebant, 2. Reg. 2. 24. Sic David maledixit calumniatoribus suis apud Saulem. 1. Sam. 26. 10. Petrus Apostolus exsecratus est Simonem Magum volentem pecunia emere potestatem conferendi Spiritum Sanctum. Act. 8. 20. Sic Paulus exsecratur eos, qvi non diligunt Dominum Iesum. 1. Cor. 16. 22. 3. Suntne ergò imprecationes seu maledictiones & execrationes li-

citæ? Sic aliqvando: qvod patet. 1. an ita sit ex locis citatis. An absolutè? Non, sed sub his conditionibus. 1. si imprecatio illa habeat vim (ut Author loqvitur) deprecationis, id est, si ideò authoribus mali imprecemur, seu malum optem', ut per illorũ malũ, malũ aliqvod gravius deprecemur seu removeamus: ut si oremus Deum, ut persecutores moriantur, ut nos ab idololatria liberati qveamus. 2. si male imprecemur iis, qvibus Deus ea denunciat, nempe hostibus Dei. 3. in causa Dei sine privato odio & cupiditate vindictæ. 4. cum conditione, si sint insanabiles. 5. sic tamen ne eorum exitio lætemur, sed tantùm gloriæ Dei vindicationem, & Ecclesiæ liberationem expetamus. 2. cur ita sit. 1. qvia est modus deprecationis mali: At deprecatio mali est licita: Ergò, &c. 2. qvia sunt denunciationes pœnarum Dei adversus hostes veritatis insanabiles. 3. scriptura maledicit violatoribus legis Dei. Deut. 27. 27. Refutatio. Ergò viri pii aliis imprecantes non semper peccant. 4. licetne fideli contra se precari & sibi ipsi imprecari aliorum causa? Nemini licet sibi ipsi ad redimendam aliorum, qvamvis chatissimorum, salutem, imprecari æternum exitium, & expunctionem è nameo eorum, qvi grati sunt DEO. Patet. 1. an ita sit. Matth. 22. 39. 2. cur ita sit. 1. qvia est contra illud: Fiat voluntas tua. 2. qvia non licet optare fieri hostem Dei. 3. qvia qvod alii velle non licet, nec tibi. Dehortatio. Ergò aliorum causâ ne optemus nobis malum. Obj. Moses & Paulus hoc fecerunt. Rom. 9. 3. Exod. 32. 32. Iob. 6. 3.

703147

c. 3. 1. & seqq. Ergò. Resp. Conseq. negatur: 1. qvia Moses & Paulus fecerunt hoc non absolutè, sed cum conditione, si fieri possit, si Deo placebit & videbitur. Deinde loqvuntur sic Moses & Paulus hyperbolicè. 2. qvia Iobus hoc ex infirmitate fecit, in qva illo non estimandus.

LXXVIII. *Quid est lamentatio?*

Est doloris nostri significatio de miseriis à Deo immissis, ut Deum qvasi moveamus, ut nos ab iis liberet: Vel, est qverela lugubris, qva miseriam nostram, & dolorem nostrum, vel aliorum, multis cum lachrymis & magno cum ejulatu & clamore deploramus, ut Deus commoveatur, & nos liberet à miseria nostra. Observa ergò. Afflictis à Deo lamentandum, seu flendum, plorandum & ejulandum est. Patet. 1. an ita fit ex exemplo Israelitarū. 1. Sam. 7. 2. David. Psal. 6. 3. 4. & 22. 7. & seqq. Ecclesiæ. Psal. 79. 1. 2. 4. Ieremæ, ut constat ex libro lamentationum. 2. cur ita fit. 1. qvia lamentatio est modus optimus deprecationis mali à Deo immissi, ut dictum. 2. qvia Deus præcipit. Ioel. 2. 13. 3. qvia culpa, qvæ est causa pœnæ, cum gaudio fuit commissa: Ergò pœna, qvæ est effectus culpæ, cum fletu est removenda. 4. qvia vera lamentatio est signum cordis ob peccata dolore contriti, qvod Deus non spernit. Psal. 51. 19. 5. qvia lachrymæ piorum vehementer afficiunt Deum ipsum. 2 Reg. 20. 5 (cum. Esa. 38. 5.) & 22. 19. Psal. 39. 13. & 56. 9. Correctio. Ergò peccant. 1. qvi rident sub miseriis à Deo immissis.

missis. 2. illi, ex qvibus nulla miseria potest lachrymas elicere.

LXXIX. *Quid aliquando accedit deprecationi?*

Deprecationi mali aliqvando accedit jejunium, id est, malum deprecantes interdùm jejunant. Additur: aliqvando: Nam malum deprecandum est ordinarium, ut ordinaria peccata & eorum pœnæ qvotidianæ; vel extraordinarium, ut extraordinaria peccata, ut superba numeratio populi, & pœna ejus extraordinaria, n. pestis triduana. 2. Reg. 24. malum illud deprecamur sine jejunio, hoc autem cum jejunio. Observa ergò. 1. Malum extraordinarium, ut pestem, gladium, famem, deprecatibus jejunandum est. Patet. 1. an ita fit. Iud. 20. 26. 1. Sam. 7. 5. Ioel. 2. 12. 15. 1. Sam. 31. 13. 2. Sam. 1. 11. 12. 2. Chron. 20. 20. 23. Esd. 8. 23. Ester. 4. 3. 16. Ier. 36. 9. Ion. 3. 5. 7. 8. 2. cur ita sit. 1. qvia jejunium est adminiculum precationis, signum humilitatis, & resipiscentiæ. 2. qvia malum extraordinarium deprecantibus jejunium præcipitur. Ioel. 2. 14. 16. 3. qvia Deus valdè irascitur iis, qvi tempore grassantis mali extraordinarii, edunt & bibunt. Esa. 22. 12—14. Refutatio. Ergò jejunium statum & nominanter qvadragesimale qvod Pontificii annuatim ante pascha per 40. dies celebrant, non est observandum: 1. qvia isto jejunio nullum malum extraordinarium deprecantur. 2. qvia in Scriptura Sacra nusqvam fidelibus est mandatum. 3. qvia doctrinæ Christi & Apostolorum adversatur. Christus enim dicit

703147

dicit, Matth. 15. 1. Non quod ingreditur in os polluit hominem. Paulus verò. Rom. 14. 17. Non est regnum Dei esca & cibus. Sic. Colos. 2. 2. 16. 1. Tim. 4. 1—5. Tit. 1. 15. Obj. Pōtif. Moses, Elias, Christus 40. dies & noctes nihil comederunt: Ergò jejunium quadragesimæ est annuatim observandū. Resp. Conseq. negatur: 1. quia illi extraordinariè jejunarunt tot dies & noctes: Ergò ordinariè hoc nos nō tenemur facere. 2. Illi hoc semel fecerunt: Ergò nobis hoc annuatim faciendum non est. 3. Illi nihil tot dies & noctes comederunt; Pōtificii verò satis comedunt. Polanus pag. mihi 620. Cl. Arnold. Luc. in Tenebr. de jejunio stato, & quadragesimali. Schatp. de jejunio controvers. 2. Exhortatio. Ergò grassante aliquo malo extraordinario jejunemus, quia sic fecerunt olim pii, ut ex exemplis supra citatis patet.

LXXX. *Quid est jejunium?*

Est abstinentia, &c. ubi est. 1. genus: jejunium enim consistit in abstinentia à vitæ hujus adjumentis, ut cibo, potu. 2. Sam. 3. 35. & 12. 17. Somno. 2. Sam. 12. 16. Esther. 4. 16. Ioel. 1. 13. vestibus pretiosis. Dan. 9. 3. 2. Sam. 12. 20. cum v. 16. deliciis Esai. 22. 23. mutuo amplexu. Ioel. 2. 16. 1. Cor. 7. 5. l. 4. cas. c. 21. q. 1. r. 2. Refutatio. Ergò jejunium nō consistit in abstinentia à certis cibis, & præsertim à carnibus, ut patet ex. Colos. 2. 21. & 1. Tim. 4. 3. Obj. Pontif. 1. Dan. 1. 12. & 10. 3. Resp. Daniel & socii ejus pro carnibus non elegerunt cibos delicatos, ut Pontificii so-

lent, sed cibum vilissimum, & aqvæ communis potum. Daniel & socii ejus non indixerant sibi jejunium, sed constituerant se non polluere cibis illis, qvi Israelitis vetiti erant. Daniel abstinuit ab omni cibo desiderabilium rerum, non ut eô iram Dei placaret, ut Pontificii volunt, sed ut paratiore animo ad Deum accederet. Daniel non stato & anniversario tempore, ut Pontificii, jejunavit, sed qvando Ecclesiæ calamitas serias ad Deum preces postulabat. Obj. 2. Matth. 3. 4. Resp. Ioannes Baptista pro carnibus non elegit pisces optimè paratos & optimum vinum, ut Pontificii faciunt. Papistæ non imitantur Iohannem Baptistã locustas & mel sylvestre totâ vitâ comedendo. Iejunent Pontificii, ut Iohannes Baptista totâ vitâ, & nos illis non invidebimus. Scharp. de jejunio controv. 1. Cl. Arnold, Lux. in ten. de jejunio. 2. fines. n. 1. ut sit signum humilitatis, seu resipiscentiæ. Esd. 9. 21. 2. ut sit mediũ & adminiculum precũ efficaciorum seu ferventiorum 1. Sam, 7, 5. Esd, 10. 1. Observa. 1. Iejunium à cibo debet conjungi cum jejunio à peccato. Patet. 1. an ita sit. Ier. 36. 6. 7. Ioel. 2. 12. 13. Ion. 3. 8. 9. 2. cur ita sit. 1. qvia jejunii finis est humilitas seu resipiscentia, ut dictum. 2. qvia Deus jejunium hominum in peccatis perseverantium aversatur. Ier. 14. 12. 3. qvia jejunium à cibo sine jejunio à peccato inutile est. Esa. 58. 5. 6. 7. Zacho 7. 5. & seqq. Correctio. Ergò jejunium hypocriticum, cum abstinemus à cibo, sed non abstinemus à peccato, fugiendum est, qvia displicet Deo. Esa, 58, 3. 4. 5. 2. jejunium

verum

703147

verum etsi non sit causa meritoria liberationis à malo, est tamen utile medium malum tollendi. Patet. 1. an ita sit. Ioel. 2. 12. 13. 2. cur ita sit. 1. qvia jejunium per se est res adiaphora, id est, nec bona nec mala: Ergò nihil meretur. 2. qvia nullum bonum opus meretur aliqvid. Luc. 17. 10. 3. qvia est efficax medium & admiculum ferventioris orationis, & signum seriæ resipiscentiæ, qvibus Deus ex sua gratia promisit liberationem à malo. Psal. 50. 15. Esa. 58. 7. 8. 4. qviaex sua gratia beneficit jejunantibus, Esd. 8. 23. Esa. 58. 8. Ioel. 2. 12. 13. cum 14—18. Ion. 3. 9. 10. Matth. 6. 17. 18. 5. qvia Deus præcipit. Ioel. 2. 12. Refutatio. Ergò errant Pontificii docentes jejunium mereri beneficia temporaria & æterna. Scharp. de jejunio controv. 5. Cl. Arnold. Lux in tenebr. de jejunio. Correctio. Ergò jejunium non est contemnendum, sed indictum à Magistratu, cum Deus singulari suo judicio ad id vocaverit, ab omnibus celebrandum. Lev. 23. 29. 2 Chron. 20. 13 Ierem. 36. 6. 9. Ioel. 1. 14. Amesii. 4. cas. c. 21. q. 3.

LXXXI. *Iejunium estne opus bonum, pars obedientiæ nostræ erga Deum?*

Iejunium perse, id est, si non disponat nos ad preces efficaciores fundendas, non est opus bonum, & pars obedientiæ erga Deum; sed si disponat seu aptiores nos reddat ad preces ferventiores habendas, est opus bonum, & pars obedientiæ nostræ erga Deum: qvia, ut dictum th. 80. jejunii finis est ferventior oratio, a-

tio, adeóqve jejunium est orationis ferventio-
ris medium, & qvidem adiaphorum, adeóqve
perse non bonum, sed propter finem. Estne
ergò jejunium cultus Dei. Non, ut libr. 4. cas.
c. 21. q. 2. resp. 1. 2 clarius dicetur. Patet. 1.
an ita sit. 1. Sam. 7. 5. 2. cur ita sit. 1. qvia
jejunium est medium & adminiculum cultus
Dei, seu ferventiorum precum, & signum resi-
piscentiæ, ut dictum. 2. qvia à Deo non est
imperatum Zach. 7. 5. Esa. 58. 5. Objicitur
id qvod dicitur. Ioel. 2. 15. Indicite jejunium.
Resp. Indicendum jejunium, ut adminiculum
precũ ad Deũ, ut ex seqq. ibidẽ liqvet. Mox e-
nim additur v. 16, 17. Colligite populum, &c.
Alioqvi & fletus esset cultus Dei, qvia dicitur
fleant Sacerdotes. 3. qvia inter adjuncta cõ-
vertionis ad Deum & precationis aperte refer-
tur. Ioel. 2. 12. 4. qvia regnum Dei non cõ-
sistit in cibi & potus usu vel abstinentia, ut Pau-
lus ait. Rom. 14. 17. 18. 5. qvia jejunium
est per se res adiaphora, non necessaria per se,
nec utilis nisi propter fines ad qvos respicit, ut
satis docet exemplum Pharisæi superbi. Luc.
18. 12. Sic. Esa. 58. 5—7. Zach. 7. 5. 6. 6.
qvia illius neglectum Christus in discipulis ex-
cusavit. Matth. 9. 14. 15. qvod Christus non
fecisset, si jejunium cultus Dei fuisset. 7. qvia
jejunium est corporalis exercitatio, qvæ ad pau-
ca prodest. 1. Tim. 4. 8. 8. qvia jejunium
versatur tantùm circà ea, qvibus sarcitur caro.
Coloss. 2. 23. Refutatio. Ergò errant Ponti-
ficii, docentes jejunium cultum Dei esse, non
adminiculum Dei cultus, n. precationis, resi-
piscentiæ. Amesius. l. 4. cas. c. 21. q. 4 resp. 5.

703147

LXXXII. Idem jejunandi modus & tempus estne omnibus utile & necessarium?

Non: qvia jejunium est medium & adminiculum precum ferventiorum: jam autem senes & infirmi si eo modo & tanto tempore jejunarent, qvam juvenes & firmi, ineptiores redderentur ad preces efficaciores habendas. Amesl. 4 cas. c. 21. q. 1 resp. 4. Tempus jejunii non est ordinarium, sed extraordinarium. Matth. 9. 15. Marc. 12. 19. 20. Luc. 5. 34 35. qvod durat tam diù qvam diù malum extraordinariū deprecandū durat, & potest esse qvivis dies præter Dominicum. Modus jejunandi est. 1. externus, qvi consistit in abstinentia. 1. ab omni cibo & potu. 2. Sam. 3 35. 2. à somno Ioel. 1. 13. 3. à vestibus pretiosis. Esth. 5. 1. 4. ab hilarantibus deliciis. Esa. 22. 12. 13. adeóqve. 1. abstinendum est conjugibus, à mutuo amplexu. 1 Cor. 7. 5. 2. lugendum est. Neh. 1. 4. 3. flendum est. 1. Sam. 7. 6. 5. ab omni labore. Lev. 16. 29. 2. internus, qvi consistit. 1. in abstinentia à peccatis Esa. 58. 3 Zach. 7. 10. cum 5. 2. in exercitio bonorum operum. Esa. 58. 6. Zach. 7. 5 10. Nam jejunio conjungenda est. 1. oratio. Ios. 7. 6. 7. 2. decantatio laudum Dei, lectio & auditio verbi Dei. Neh. 9. 1—5. 3. conversio ad Deum. Ioel. 2. 12. Ion. 3. 8. 4. charitas erga proximum. Esa. 58. 3—8. Zach. 7. 5. 9. Matth. 6. 16. Act. 10. 30.

LXXXIII. Quis est maximè religiosus seu pius jejunandi modus?

In gene-

In genere ille, qvo animus totus ita attentus est ad Deum qværendum, ut eo ipso avocetur ab illarum rerum cogitatione, & cura, qvæ spectant ad vitam præsentem: Ratio, qvia jejunii finis est, ut aptiores reddamur ad efficaciores preces habendas: qvod tunc fit, cum mens nostra avocatur à cura rerum mundanarum, & tota addicta est Deo curando. In specie autem ille est modus maximè religiosè jejunandi, qvem diximus: qvia ille avocat mentem nostram à cogitatione rerum mundanarum, & addicit eam totam Deo qværendo.

LXXXIV. *Quid est gratiarum actio?*

Est oratio, &c. id est, gratiarum actio est talis oratio, qvâ pro bonis qvæ accepimus vel habemus, non alios, sed Deum honoramus, laudamus. Ubi est 1. definitum, gratiarum actio, aliis gratitudo erga Deū. 2. gratiarum actionis. 1. genⁿ: oratio: nam oratio est petitio vel gratiarum actio: adeóqve definitio orationis gratiarum actioni convenit. 2. objectum: bona qvæ accepimus. 3. finis: ut honorem eorum Deo tribuamus. Observa ergò 1. DEO gratias agere, seu erga Deum grati esse, debemus. Non habebis Deos alienos, id est, vero Deo gratias agas. Ostendunt hoc etiam exempla gratias agentium erga Deum, ut Noe. Gen. 8. 20. servi Abrahami. 24. 26. 27. 48. Lev. 29. 33. Iacobi 32. 9. 10. 47. 31. Iosuæ Ios. 8. 30. Deboræ. Iud. 5. 1. 2. David. 2. Sam. 7. 18. 2. cur ita fit. 1. qvia Deus mādat. Psal. 50. 15. 2. qvia multa bona nobis dedit. Psal. 30. 2. 3. 4. 3. qvia aliis bono exēplo debemus esse. Corrector. Ergò damnā-

da est,

703147

da est. 1. Blasphemia in Deum, cum qvis de Deo, à qvo tàm multa accepit beneficia, pugnantia cum ipsius natura & voluntate dicit sive ex ignorantia, sive ex odio veritatis & ipsius Dei. Blasphemia hæc in Deum est valde fugienda. Patet. 2. Ingratitudo erga Deum, qvæ est peccatum. 1. cum bona qvæ habemus, qvibus fruimur non referuntur Deo accepta, ut fecerunt Israelitæ. Hos. 2. 5. 8. 2. cũ qvis obliviscitur beneficiorum à Deo acceptorum. 3. cum qvis utitur Dei donis sine gratiarum actione. 4. cum qvis ex desidia dona Dei supprimit, & ad gloriam Dei aliorúmqve usum non impendit, ut servus ille, qvi talentum unum acceperat. Matth. 25. 25. 5. cum qvis negat, aut reprehendit opera & beneficia DEI. 6. cum qvis extenuat & parvi pendit opera & beneficia Dei, ut Israelitæ. Num. 11. 6. 7. cum qvis beneficia Dei pro maleficiis habet, ut Israelitæ. Num. 13. 32. Deut. 1. 27. 8. cum qvis res terrenas & viles præponit cœlestibus & eximiis, ut Israelitæ. Num. 11. 4. 5. 9. cũ qvis nõ est contentus eo, qvod Deus dat, & Deo qvid aut qvantum dare debeat præscribit. 10. cum qvis pro beneficiis acceptis, Deo maleficia reponit, ut Israelitæ.

Observa. Hæc erga Deum ingratitudo est studiosissime fugienda. Patet. 1. an ita sit. Deut. 4. 23. Ne obliviscamini, &c. id est, ne sitis ingrati erga Deum. Sic. 6. 12 & 8. 11. 2. cur ita sit. 1. qvia Deus eam damnat in Saule. 1. Sam. 15. 17. 18, 19. in Salamone. 1. Reg. 11. 9. in Israelitis, Esa. 1, 2, 3, in novem leprosis à Christo sanatis, Luc. 17, 17, 18, 2.

2. qvia causa est, & gloria DEI, ut Christus Dominus discedat ab ingratis, Ezeh. 11. 22. 23. Ioh. 11. 53. 54. 3. qvia pœnas accersit temporales & æternas: qvales sunt amissio commodorum corporalium. Hos. 2. 9—13. præsentissimus interitus. Num. 14. 35—37. abjectio in tenebras extremas. Matth. 25. 30. Dehortatio. Ne simus ergò ingrati erga Deum, id est, bona, qvæ habemus, ne aliis accepta feramus, &c. 3. Hypocritica gratiarum actio erga Deum, cum qvis gratias qvidem Deo agit pro bonis, qvæ habet, aut se habere jactat, sed aut nō fert accepta Deo, aut non soli; aut etiamsi fateatur se illa à Deo habere, tamen fiduciam in illis collocat coram Deo, & alios homines despicit. Talis fuit gratiarum actio Pharisæi. Luc. 18. 11. 12. 4. Falsa gratiarum actio ad Deum, qvæ pro gratiarum actione Deo exhibita habetur, cum non sit: ut Papistæ salutationem. Luc. 1. 28. fingunt esse gratiarum actionem, qvâ Deum laudent, qvod Mariam omnium cœlestium munere comularit, ipsiqve Mariæ gratulentur illam fœlicitatem. ut habet Catechesis Romana. Nota. 1. Salutatio illa Angelica non est gratiarum actio: qvia est salutatio, ut expresse dicitur. Luc. 1. 29. Salutatio autem est exoptatio salutis. 2. Maria jam in cœlo triumphans non est amplius salutatione illa Angelica compellanda. 1. qvia Angelus illam salutans & dicens, Ave Maria, &c. pro ea oravit, ut Deus eam gaudio & pace comularet. Tali oratione pro se Maria amplius non indiget. 2. qvia qvi Mariam adhuc salutant innuunt, eam nondùm æternæ beatitudinis

703147

nis gaudio & visione Dei frui. 3. qvia injuriam facit Martyri, qvi orat pro Martyre, ut dicit Innocentius tertius Romanus Pontifex in Decretalibus Gregorii. l. 3. tit. 41. de celebratione Missarum: Ergò Papistæ etiam injuriam faciunt Mariæ, qvod pro ea orent.

LXXXV. *Gratiarum actio estne oratio?*

Sic. Patet. 1. an ita sit. Philip. 4. 6. ubi gratiarum actio perinde ac petitio, precatio seu oratio dicitur. Sic. Psal. 50. 15. ubi orantium officium dicitur esse invocare, seu petere, & honore afficere, seu gratias agere. 2. cur ita sit: qvia definitio orationis gratiarum actioni convenit: gratiarum actio enim est voluntatis nostræ religiosa repræsentatio coram Deo, ut illa Deus qvasi afficiatur & commoveatur, ut scilicet accipiat à nobis oblatam gratiarum actionem. Sicut petitio erat repræsentatio voluntatis nostræ coram Deo, ut ea Deus qvasi commoveatur, ut scilicet det nobis aliqvid, adeóq; ab ipso accipiamus aliqvid. Correctio. Ergò damnandi sunt, qvi praxi suâ solum petitionē confitentur esse orationem, semper enim petunt, sed gratias nunqvam agunt.

LXXXVI. *Pro quibus rebus debemus Deo gratias agere?*

Maximè propriè pro iis qvæ accepimus. Patet. 1. an ita sit. Psal. 50. 15. ubi pro liberatione jubemur gratias agere. Sic Non habebis Deos alienos, id est, vero Deo gratias pro acceptis agas. 2. cur ita sit. 1. qvia sine

sensu beneficii accepti non possumus Deo gratias agere: qvia sens⁹ beneficii accepti impellit nos ad Deo gratias agendum, ut exempla gratias agentium testantur. 2. qvia petitio est oratio de eo qvod deest: Ergò gratiarum actio est oratio de iis qvæ habemus. 3. qvia Deus pro collatis beneficiis jubet, ut grati simus erga eum. Informatio habetur. th. 89. Deinde non tenemur gratias agere Deo pro nihilo. Exhortatio. Ergò gratias agamus DEO pro omnibus, qvia omnia accepimus à Deo, ut esse, bene esse.

LXXXVII. Objectio præocc. Gratiarum actio est etiam de iis, qvæ credimus & speramus, non est de iis, qvæ accepimus, qvia illa credimus & speramus, qvæ Deus promisit, qvæ accipienda sunt, non accepta. Ergò gratiarum actio est de iis qvæ accepimus. Resp. Assiptio negatur: probatio falsa: 1. qvia ipsa promissio rerum creditarum & speratarum est beneficium, qvod aliqvo modo jam dicitur cōferri. 2. qvia res ipsæ promissæ cum illa certitudine apprehenduntur, ut afficiant animum tanqvam res præsentes.

LXXVIII. Obj. præocc: Prædicare de Deo attributa, ut cū dicimus, Deus sanctus, omnipotens, justus, misericors, &c. est gratiarum actio. Apoc. 4. 8. 9. ubi qvatuor animalia, Deum sanctum, omnipotentem dicentes esse, dicuntur Deo gratias agere: At prædicatio de DEO attributorū nō est de iis, qvæ accepimus, qvia attributa DEI non accepimus: Ergò non omnis gratiarum actio est de iis, qvæ accepimus. Resp. Assump. negatur, qvia etsi attributa Dei

703147

Dei non accepiamus; tamen eorum effecta accipimus, n. liberationem à malo, & collationem boni.

LXXXIX. Quæ requiruntur ad gratiarum actionem rectè instituendam?

1. Cognitio benedictionum Dei, qvâ remissionem peccatorum, salutem, Dei beneficia esse agnosco. 2. Applicatio eatum ad nos per fidem & spem, qvâ remissionem peccatorum, salutem mihi à Deo datam esse credo, & porrò dandam esse spero. 3. justa illarum æstimatio una cum affectu congruente, qvâ scilicet remissionem peccatorum magni æstimo, & pro illa, bono affectu suum erga Deum. Vel, ut alii habent, partes gratiarum actionis sunt. 1. Recordatio operum DEI, cum nobis & aliis subinde in memoriam revocamus opera DEI, & beneficia qvæ ab æterno ad hoc tempus fecit, & deinceps faciet in æternum, ita ut gratam eorum memoriam observatione mandatorum Dei ostendamus. Observa ergo, 1. Primum gratias Deo agentium officium est operum & beneficiorum Dei recordari. Patet. 1. an ita sit. Iohan. 5. 14. Ecce sanus factus es, ne pecca amplius, id est, retine semper in memoria beneficium sanationis, qvod à Deo accepisti, & gratum animum declara fugiendo peccata in posterum. 2. cur ita sit: qvia præcipitur, Deut. 8. 18. Psal. 105. 5. Correctio. Ergò damnanda est. 1. oblivio Dei & operum ejus, qvâ peccant. 1. qvi prorsus memoriam Dei & operum ejus deposuerunt. 2. qvi non memi-

nerunt fructuosè, ut officio præstando se ipsa doceant se DEI & operum ejus meminisse: Qvalis oblivio prohibetur. Deut. 4. 23. & 6. 12. & 8. 11. Psal. 87. 7. 103. 2. & damnatur in Israelitis contumacibus. Deut. 23. 18. Psal. 78. & 11. & 106. 21. Israelitæ obliti dicuntur & operum ejus, non qvod nullam Dei & operum ejus memoriam retinerent, sed qvia non ita meminerant, ut oportuit, qvia legem DEI multis modis violaverunt. 2. Hypocritica recordatio Dei, qvalem exprobat Esaias Israelitis. c. 48. 1. 2. 2. Parentes liberis, seniores junioribus opera & beneficia Dei commemorare debent. Patet, 1. an ita sit, Gen. 18. 19. 2. cur ita sit. 1. qvia Deus id jubet. Exod. 13. 2. qvia id alii qvoqve fideles fecerunt, qvod commendatur. Psal. 44. 2. & 78. 1. & seqq. 3. qvia parentes sunt custodes Decalogi. Correctio. Damnandi sunt majores hoc officium negligentes. 2. Meditatio seu consideratio operum Dei, cum interdiu & noctu magnitudinem operum, beneficiorum, judiciorum Dei consideramus, admiramur, & Dei in illis sapientiam, voluntatem, bonitatem, misericordiam, justitiam, potentiam, &c. contemplamur, magis magisqve agnoscimus, ad accendendum augendumqve in nobis amorem in Deum tàm munificum benefactorem. Observa ergò. Secundum gratias Deo agentium officium est opera & beneficia Dei considerare. Patet. 1. an ita sit. Psal. 48. 10. Sic. Psal. 26. 7. 2. cur ita sit. 1. qvia præcipitur. Hos. 14 v. ult. 2. qvia damnatur, qvi considerationem hanc negligit. Psal. 107. 43. 3. qvia hoc svadent

703147

exempla sanctorum, ut Davidis. Psal. 8. toto. Curatorum surdi. Marc 7. 37. turbæ. Matth 9. 8. 33. Correctio. Ergò damnandus est operum Dei neglectus, qvi certas pœnas attrahit. Ier. 12. 11. 13. 3. Recta æstimatio operum Dei, cum omnia qvæ Deus facit, approbamus qvod bona sint, adeóqve nobis placere finimus, noſqve minores & indignos omnibus ejus beneficiis seriò agnoscimus & ingenuè profitemur. Observa ergò. Tertium Deo gratias agentium officium est rectè æstimare opera Dei. Patet an ita sit ex exemplis sanctorum, Iacobi. Gen. 32. 9. 10. Davidis. 2. Sam. 7. 18. & Psal. 8. toto. & 119. 71. Fautorum surdi. Marc. 7. 37. Exhortatio. Si ergo grati volnerimus esse erga Deum, rectè opera ejus æstimemus, id est, omnia qvæ Deus facit approbemus, qvod bona sint, ut illi. Marc. 7. 37. iisqve nos indignos confiteamur, ut Iacob. Gen. 32. 9. 10. adeóqve etiam judicia Dei, providentiam ipsius & gubernationem tempestatum, serenitatis, pluviarum, bellorum, valetudinis nostræ, &c. ut David. Psal. 119. 71. 4. Celebratio Dei, cum Deum in omnibus operibus ipsius laudamus, & beneficia ab ipso accepta commemoramus; & alios ad videnda, cognoscenda, consideranda opera Dei, & laudandum ipsum cohortamur. Fit autem celebratio Dei tùm animo: tùm verbis, qvum per nos ipsos Deum laudamus, & alios ad eum nobiscum laudandum exhortamur; sive id fiat cantu, sive simplici pronunciatione absqve cantu. Exod. 15. 1. Psal. 35. 3. id est, qvod non senescit, sed perpetuò durat in Ecclesia, qvasi renovatum in dies aliis hy-

in Ecclesia, qvasi renovatum in dies aliis hymnis & canticis, secundum occasiones qvas Deus nobis suppeditat veluti singulis momentis ad celebrandam bonitatem suam. Tùm factis, qvum tota vita nostra composita est ad glorificandum Deum. Inter alia facta qvibus gratitudinem erga Deum declaramus est & hoc, qvum ad conservandum & propagandum purum cultum Dei è bonis & facultatibus nobis divinitus concessis impendimus pro viribus: qvo pertinet hortatio. Prov. 3. v. 9. Honora Iehovam de substantia tua, & de præcipuo totius proventus tui. Hinc decimæ à Deo ordinatæ fuerunt ad alendos Sacerdotes & Levitas, itē oblationes variæ. Præter illas fuerunt oblationes extraordinariæ, sed voluntariæ, qvarum exempla sunt. Exod. 35. & 1. Chron. 29. Huic parti pietatis facta est singularis promissio. Prov. 3. v. 10. Observa ergo. 1. Qvantum Deo gratias agentium officium est Deum celebrare. Patet. 1. an ita fit. 1. Chron. 29. 10. & seqq. Sic. Psal. 9. 2. & 30. & 33. & 34. & 66. toto. 2. cur ita fit. 1. qvia præcipitur. Psal. 46. 9. 10. & 47. toto. 2. qvia est signum reverentium Dei. Psal 64. 10. 3. qvia hoc svadent tùm attributa Dei, tùm opera ejus, ut docent David. Psal. 33. & 111. 112. & 117. & 135. 136. 145. Maria. Luc. 1. 46. & seqq. Zacharias. Luc. 1. 68. & seqq. Paulus. Eph. 1. 3. & seqq. Colos. 1. 12. & seqq. Exhortatio. Si velimus rectè gratias agere Deo, Deum celebremus, id est, Deum in omnibus operibus suis laudemus; & alios ad ipsum laudandum inducamus, exemplo Davidis, idqve tùm ver-

bis

703147

peres, sed & ditissimi qvoqve celebrare seu glorificare, & laudare debent. Patet. 1. an ita sit, Psal. 64. 10. 2. cur ita sit. 1. qvia ad id hortatur eos David. Psal. 29. 1. 2. 2. qvia Dei opera id reqvirunt, Psal. 29. toto & 33. 3. qvia celebratio decet rectos. Psal. 33. 1. 4. qvia est bona celebratio Dei. Psal. 92. 1. 5. qvia verbum Dei est rectū. Psal. 33. 4. Correctio. Damnandi ergo sunt Principes, Reges, divites, qvos pudet se Deo subjicere, & eum saltem in cœtu pauperum celebrare.

XC. *Quis est proprius gratiarum actionis finis?*

Finis, &c, hoc est, ideò agimus Deo gratias, ut propter bona, qvæ accepimus, & habemus, Deum laudemus, honoremus. Patet. 1. an ita sit. Psal. 50. 15. 2. cur ita sit: Si enim &c. hoc est, qvia non agimus Deo gratias. 1. Si in bonis hæreat mens nostra, & de illis datis ad Deum dantem non ascendat. 2. Si illa qvæ habemus nostræ potentiæ, industriæ tribuamus, & ob illa nosmet ipsos adoremus. 3. si bona qvæ habemus tantùm causis secundis adscribamus, & ob illa illis litemus, sacrificemus. Additur, tantùm: qvia bona qvæ accepimus, & habemus post Deum etiam hominibus & aliis creaturis possumus tribuere: qvia Deus bona sua communicat nobis mediātibꝰ illis. Hinc absurdus est discipulus, alumnus dicens: Præceptori, Patrono, eruditionem & promotionem meam non adscribo, cum Deus illorum operâ uti dignatus, vult ut & illis adscribas. In formatio habetur. th. 91.

XCI.

XCI. *Quis est secundarius finis petitionis omnis religiosæ?*

Gratiarum actio est secundarius finis petitionis omnis religiosæ, id est, secundario ideo petimus aliqvid à Deo, ut pro illo accepto, DEO gratias agamus. Additur, secundarius: qvia primarius finis petitionis religiosæ omnis est impetratio eorum, qvæ petimus, ut dictum supra, th. 57. Patet responsio. 1. an ita sit. Psal. 7. 18. & 51. 16. 2. cur ita sit. 1. qvia finis proprius gratiarum actionis est honorem Deo tribuere eorum, qvæ accepimus, ut dictum, th. 90. 2. qvia qui rectè aliqvid petit à Deo, non idcircò tantùm petit. 1. ut accipiat. 2. ut in voluptates insumat, hunc enim finem petitionis damnat Iacobus c. 4. 3. Sed. 3. ut pro acceptis Deo gratias agamus: hunc vult esse finem petitionis Paulus. 2. Cor. 1. 11. Informationes habentur. th. 92, 94. 3. qvia Deus vult nobis darè id, qvod petimes sub conditione gratiarū actionis. Psal. 50. 15.

XCII. *In omni petitione promittimusne Deo gratiarum actionem?*

In omni petitione promittimus Deo gratiarum actionem de illo bono, qvod petimus vel expressè, ut David. Psal. 51. 16. & Christus in oratione Dominica, & tua est gloria; vel implicitè, ut Daniel c. 9. Ratio, qvia finis secundarius petitionis est gratiarum actio, ut dictum. th. 91. Mentitur ergò Deo, qvi pro bonis petitis acceptis gratias non agit.

XCIII.

703147

XCIII. *Gratiarum actio estne in se se nobilior & perfectior, quam petitio?*

Sic. 1. qvia finis secundarius petitionis est gratiarum actio: ut dictum. th. 91. finis autē nobilior est medio ad finem. 2. qvia in petitione sæpè bonum nostrum spectatur, petimus enim bonum à Deo, ut impetremus nobis; sed in gratiarum actione Dei honor tantùm, gratias enim agimus, ut eorum honor qvæ accepimus Deo tribuatur. Additur sæpè qvia aliqvando in petitione etiam spectatur bonum Dei, ut cum petimus illa, qvæ pertinent ad gloriam Dei, ut dictum supra. 3. qvia beatiùs, id est, nobiliùs, perfectius est dare, qvam accipere: At petitione accipimus à Deo, gratiarum actione damus Deo. Exhortatio. Ergò amemus petere, sed magis gratias agere.

XCIV. *Angelis & spiritibus beatis magis tribuitne scriptura gratiarum actionem, quàm petitionem?*

Sic. Patet, 1. an ita sit. Esa. 6. 3. Apoc. 7. 12. & 4. 19, 11. 2. cur ita sit. 1. qvia finis secundarius petitionis est gratiarum actio: ut dictum. th 91. jam autem finis magis convenit beatis, qvia illi jam impetrarunt, qvod petiverunt, medium verò magis convenit viatoribus. 3. qvia nō assequūtur perfectè qvod petūt. 2. qvia gratiarum actio perfectior & nobilior est in se qvàm petitio, ut dictum: Ergò magis conve-

convenit Angelis & spiritibus beatis. Ratio consequentiæ, quia illi sunt nobiliores & perfectiores Spiritus, quam spiritus viatorum. 3. quia Angeli & Sp. beati magis spectant bonum Dei, quàm bonum suum, habent enim bonum suum: Ergò gratiarum actio magis convenit Angelis, Spiritibus beatis, quàm petitio. Ratio consequentiæ, quia in petitione bonum nostrum etiam, sed in gratiarum actione tantùm bonum Dei spectatur. Additur magis: quia minùs & Angelis, & Spiritibus beatis, convenit petitio. Apoc. 6. 10. & alibi.

XCV. *Qui vocatur alias gratiarum actio?*

Per istum actum, &c. id est, gratias agere Deo alias est Deum laudare, celebrare, extollere, benedicere, magnificare, glorificare, &c. Obj. prioce: Si gratias agentes Deo, eum laudare, celebrare, &c. dicimur, tùm gratias agentes Deo, eum ex non laudato laudatum, ex non celebrato celebratum, ex humili elatum, ex non benedicto benedictum, ex parvo magnum, ex non glorioso glorioſum efficimus: At hoc falsum: Ergò & illud. Resp. Conseq. negatur: qvia gratias agentes DEO, dicimur eum laudare, celebrare, extollere, &c. non effectivè, ut voces istæ sonant, qvia nos nihil boni possumus Deo dare; sed declarativè, qvatenus eum in se laudatum, celebratum, elatum, benedictum, magnificatum, glorificatum corde agnoscimus, verbis prædicamus, factis ostendimus, ut dictum supra, c. 7. 14. & lib. 1. c. 29. 9.

XCVI.

703147

XCVI. Qualis debet esse gratiarum actio?

Gratiarum actio solennis, seu præcipua, & extraordinaria debet aliquando peragi cum hilari solennitate; seu pompâ, qvalis est convivium, cantus, tympanum, cithara, buccina, &c. Additur: 1. Solennis, qvia ordinaria & qvotidiana gratiarum actio, non reqvirit pompam solennem. 2. Aliqvando: qvia & gratiarum actio solennis sine hilari pompa potuit olim, & potest hodiè salutariter peragi. Patet. 1. an ita sit ex exemplo Iudæorum, Esth. c. 9. 19. Sic. Neh. 12. 24. 43. 2. Chron. 30. 21. & seqq. 2. cur ita sit. 1. Sicut enim, &c. id est, qvia sicut in deprecatione gravioris seu extraordinarii mali, ut pestis, famis, belli, jejunium, seu abstinentia à cibo, potu, convivio, musica, &c. animi nostri tristitiam majorem reddit: Sic in solenni gratiarum actione pro singulari bono communicato, ut liberatione à peste, fame, bello, moderata hilaritas externa, ut conviviū, cantus, musica, animi nostri lætitiam reddit majorem. 2. qvia præcipitur. Lev. 23. 40. Psal. 81. 3. 4. 3. Qvia tristitia tempore gratiarum actionis prohibetur. Nehem. 8. 11, qvia hilaris solennitas, seu ceremonia & pompa, ut convivium, musica, &c. tantùm tempore jejunii damnatur. Esa. 22. 12. 13. 5. Qvia gratiarum actio ponitur pro lætitia, qvia ob præcepta Dei beneficia solemus cum lætitia ei gratias agere. Vide Psal. 92. 6. collatis cum v. superioribus, & 147. Hinc gratiarum actio dicitur inveniri in civitate, cum describitur ingens lætitia

tia propter beneficia, qvæ Deus contulit. Esa. 51. 3. Exhortatio. Ergò cum pro singulari bono accepto solennes gratias agimus: ne tristemur, ut volebant Iudæi aliqvando; sed lætemur, edamus temperanter & bibamus, alios cibemus, potemus, ut sancti olim. Ne damnemus eos, qvi tunc lætantur, ut Mical. Davidem. 2. Sam. 6. 20.

XCVII. *Mala pœnæ, seu afflictiones debemusne à Deo petere, vel ei pro iis gratias agere?*

Mala pœnæ, qva mala sunt, nec petere, nec pro iis gratias agere debemus, qvia sic illa naturam nostram destruunt, salutem impediunt; sed pœnæ malæ, qva sunt bona & petere, & pro iis gratias agere debemus, qvia sic illa salutem nostram promovent. Rom. 8. 28. Nos enim Deo adhærere faciunt, seu mites & patientes reddunt. Additur mala pœnæ, qvia mala culpæ nec unqvam petenda; nec unqvam pro iis gratiæ agendæ, qvia hoc esset Deum tentare. Observa ergo. Qvamvis afflictiones per se, seu qvatenus nobis nocent, nec apprecandæ à Deo, nec pro iis ei gratiæ agendæ sint, tamen per accidens, seu qvatenùs nobis per directionem Dei prosunt, & apprecandæ & pro iis gratiæ agendæ sunt. Patet. 1. an ita sit. Iob. c. 1. 21. Psal. 119. 71. Ier. 10. 24. 2. Cur ita sit. 1. qvoad primum membrum. 1. Qvia mala sunt deprecanda. 2. Qvia pro deprecandis Deo gratias agens in Deum insultat, sicut filius, qvi percussus parenti percutienti dicit, benè, perge, & ridet ac lætatur, 2. qvoad secun-

703147

secundùm membrum. 1. qvia bona sunt apprecanda. 2. qvia pro solis apprecatis & apprecandis sunt gratiæ agendæ. Admonitio. Ergò. 1. Ne murmuremus sub afflictionibus. 2. Afflictiones non tantùm deprecemur; sed etiam apprecemur, ut Ieremias c. 10. 24. 3. pro afflictionibus Deo gratias agamus, ut Iobus c. 1. 21. David, Aharon.

CAPUT X.

De Iuramento.

ANALYSIS.

IUramentum explicatur. I. Ab exordio, ubi juramenti & sortis indicatur. 1 genus nempe modus petitionis ex occasione, seu extraordinariè adhibendus. 2. causa: nimirum infirmitas humana, qvâ homo homini non credit & credit, th. 1. 3. modus iis utendi. th. 2. II. A definitione. th. 3. III. A tempore, qvo juramentum necessarium factum est. Factum est enim juramentum necessariũ post lapsum; homo enim per lapsum tàm infirmus factus est, ut nec illi alius, nec ipse alii credat, th. 4. cujus infirmitatis indicatur qvantitas. th. 5. qvæ ab objectione liberatur. th. 6. IV. A ratione definitionis, curscil. in juramento testimonium Dei petatur ad veritatem nostri testimonii confirmandam. th. 7. qvæ duo consectaria suppeditat. th. 8. 9. qvorum primum ab objectione liberatur. th 10. V. A proprietate jurantis, seu testimonium Dei petentis, vel ab objecto cum testimonio Dei saltem implicitè

plicitè petendo. th. 11. ex qva qvatuor consectaria colliguntur, unum, thesi eadem, reliqva tria. th. 12. 13. 14. VI. A distinctione in assertorium vel promissorium. th. 15. ubi. 1. de juramento assertorio: qvod explicatur. 1. à descriptione. th. 16. 2. à fine vel proprietate. th. 17. 3. à causa assertorii juramenti veri reddente. th. 18. 2. de juramento promissorio; qvod explicatur. 1. à descriptione. th. 16. 2. à fine, vel proprietate, nempe obligatione ad faciendum, cujus obligationis indicatur modus. th. 20. 3. à casibus qvatuor, in quibus obligat & non obligat juramentum promissorum ad impletionem. th. 21. 24. VII. A commendatione. th. 25. qvæ ab objectionibus liberatur. th. 26. 27. VIII. A formula nõ jurandi. th. 28. IX. A modo juramenta intelligendi, interpretandi. th. 29. X. Ab opposito, n. perjurio & perjuro. th. 30. XI. A juramenti liciti etiam latronibus facti obligatione. th. 31. qvod ab objectione liberatur. th. 32. XII. A personis, à qvibus exigere juramentum non licet. th. 33. XIII. Ab idololatris, à qvibus petere juramentum per se non est peccatum. th. 34. XIV. A commendatione juramenti purgationis. th. 35. XV. A juramenti simplicis obligationis qvantitate, th. 36. XVI. A juramenti solennis rituum cõvenientia. th. 37. & secundi ritus, n. positionis manus sub fœmore juramentum exigentis significato. th. 38. XVII. Ab adjuratione; qvæ explicatur. 1. à definitione. th. 39. 2. à subjectis, qvibus proprie convenit. th. 40. 3. à non objectis, th. 41—43. 4. à finibus illicitis, th. 44. 45.

EX-

703147

EXPLICATIO.

I. *Quot sunt modi petendi ab infirmitate humana orti?*

Duo: juramentum & sors: Duplex enim est modus aliqvid à Deo petendi. 1. ordinarius, qvo qvotidiè aliqvid boni à Deo petimus: qui petendi modus fuit etiam ante lapsum, qvia & tunc bonum omne oratione, & labore debebamus à Deo obtinere. 2. extraordinarius, qvo aliqvando duo à Deo petimus: ut sit testis eorum qvæ dicimus vel promittimus; &, ut sortem nostram dirigat, & per eam qvid velit ostendat & testetur: qvi petendi modus efficitur post lapsum, ab infirmitate humana, qvâ homo homini in dicendo, promittendo, dividendo, eligendo, non potest credere, nisi præmisso juramento & sorte.

II. *Quomodo utendum est juramento?*

Non ordinariè, ut pane, vino; sed extraordinarie, ut medicinâ, cum scil. necessitas humana flagitat, & gravis ac justa causa urget, id est, cum secùs inter homines orta controversia decidi neqvit, & alter alteri non credit. Ratio, qvia juramentum & sortem infirmitas humana, qvâ alter alteri discredit; introduxit, ut dictum. Observa ergo: juramento utendum est non ordinariè, cum nulla necessitas postulat; sed extraordinariè, cum magna necessitas urget. Patet; 1. an ita sit. Exod. 22, 7. Sic.

Lev. 5. 4. 2. Cur ita sit. 1. qvia juramentum introduxit necessitas humanæ infirmitatis, qvâ alter alteri non credit, ut dictum. 2. qvia juramentum non est in bonis per se appetendis, sed in necessariis, qvia qværitur ad subveniendum defectui, qvo alter alteri non credit, sicut medicina, qvæ qværitur ad subveniendum infirmitati: Ergò illud usurpare non poteris, nisi necessitas cogat. 3. qvia nomen Dei assumere licet tantùm propter causam necessariam, gravem & justam. Exod. 20. 7. Refutatio. Ergò errant scholastici contra sentientes, ut vides in Thoma 2. 2. q. 89. art. 5. Dehortatio. Ergò ne juremus temere ob causam nullam, vel injustam. 1. Qvia juramentum temerarium damnatur citatis locis, &. Matth. 5. 34. 37. Iac. 5. 12. 2. Qvia impii solent jurare temerè, ut Saul. 1. Sam. 14. 25. 40. 45. & omnes assidui jutatores. 3. Qvia pii nonnisi ob necessarias, graves & justas causas jurant, diligenter sibi caventes, ne subinde ex levi causa in juramentum erumpant: unde denotantur per eos, qvi juramentum reverentur. Eccl. 9. 2. Sicut per jurantem intelligitur vir impius, ibidem.

III. Quid est juramentum?

Est petitio, &c. ubi est juramenti. 1. genus, n. petitio, & ejus objectum, n. testimonium Dei. 2. finis, n. confirmatio veritatis verborum nostrorum. Juramentum ergò est petitio, &c. hoc est, juramentum est oratio, qvâ petimus, ut Deus sit testis eorum, qvæ asserimus, seu dicimus, vel promittimus, ut illi qvibus asserimus,

vel

703147

vel promittimus, propter interiectum Dei nomen, de veritate nostrorum verborum ne dubitent, sicque controversia de aliqua re inter eos orta, finiatur. Hebr. 6. 13. Homines, per eum jurant, qui major est, hoc est, homines Deum petunt, ut sit testis eorum, quæ asserunt vel promittunt v. 16. Atque iisdem omnis controversiæ terminus est jus jurandum ad confirmationem adhibitum, hoc est, ideò petimus Deum, ut sit testis eorum, quæ dicimus vel promittimus, ut illi quibus dicimus aliquid, vel promittimus, propter Deum quem petimus, ut sit testis noster, credant assertioni & promissioni nostræ, sicque controversia inter eos dirimatur. Obj. Iurare est Deum in testem vocare : Ergò utens testimonio scripturæ jurat. Ratio consequentiæ, quia uti testimonio scripturæ, est Deum in testem vocare : At hoc falsum : Ergò & illud. Resp. Conseq. negatur : quia aliud est testimonio Dei uti jam dato, quod fit, cum quis testimonium scripturæ inducit : & aliud testimonium implorare, ut exhibendum, quod fit in juramento. Thom. 2. 2. q. 89. art. 1. Observa ergo. 1. Iuramentum est oratio. Patet. 1. an ita sit. Deut. 6. 13, ubi jurare per nomen Dei, est orare Deum, ut sit testis noster. Sic. Deut. 10. 20. 21. Heb. 6. 13. 2. Cur ita sit, quia est petitio testimonii Dei: At petitio est prima orationis species, ut dictum c. 9. th. 56. 2. quia est voluntatis nostræ coram DEO religiosa repræsentatio. Correctio. Ergò peccat, qui gloria Dei & proximi utilitate postulante juramentum, spontaneum, vel delatum; judiciale, vel extra judiciale, recusat.

2. Iuramentum est res valdè utilis & necessaria. Patet. 1. an ita sit. Hebr. 6. 16. ubi iuramentum finire dicitur controversiam inter litigantes, qvod est valdè utile nobis & necessarium. 2. Cur ita sit. 1. qvia iuramentum est medium. 1. confirmans rem ita esse prout dicimus. Exemplum est Ioseph. Gen. 42. 15. 16. David. 1. Samuel. 20. 3. Ioab. 2. Sam. 19. 7. Angelus. Dan. 12. 7. Apoc. 10. 5. 6. Hebr. 6. 17. 18. adeóqve est medium. 1. lites dirimens, ut dictum. 2. ratum faciens alicui tùm id, qvod ei vendimus, nam juramento rem venditam emptori ratam faciunt venditores. Gen. 25. 33. tùm id qvod ei promittimus. Exemplum servus Abrahæ. Gen. 24. 2. 3. 9. 37. Ioseph. 47. 29. 30. 31. Moses. Ios. 14. 9. Exploratores Ios. 2. 12. David. 1. Sam. 24. 22. 23. Saul. 1. Sam. 28. 10. Godolias. 2. Reg. 25. 24. Sedecias. 28. 16. Herodes. Matth. 14. 7. 9. 3. inferiorum fidelitatem erga superiores indubitatam reddens. 2. Chron. 36. 13. Ezech. 17. 13. 4. fœdus sanciens, & inviolabile declarans. Exemplum Abraham & Abimelech. Gen. 22. 22. 23. 31. Laban & Iacob. 31. 53. Ionathan & David. 1. Sam. 20. 8. 16. 17. 42. Deus & Ecclesia. Deut. 29. 12——14. 2. obstringens nos. 1. ad aliqvid præstandum, qvo referri possunt loca, qvæ habentur. 1. Reg. 1. 51. Nehem. 13. 25. & exempla Abrahami. Gen. 14. 22. 23. Iud. 11. 31. 35. 36. Salomonis. 1. Reg. 2. 33. Semei. v. 42. 2. ad rem, de qva interrogamur verè eloqvendam, qvo fine juramentum reis deferri solet super crimine, de qvo accusantur. Exod. 22. 8. 11.

Num-

703147

Num. 5. 19. 20. 21. 1. Reg. 8. 31. 2. qvia ob dictos fines & Deus jutavit. Gen. 22. 16. & 24. 7. Exod. 3. 8. Hebr. 6. 13. 17. & Paulus. Rom. 1. 9. 2. Cor. 1. 23. & 11. 31. Philip. 1. 8. 3. qvia juramentum est vinculum veritatis inter homines. Exod. 22. 11. Hebr. 6. 16. Correctio. Ergò peccant, qvi juramentum in societate humana non servant, vel servari curant, ut Pontificii, qvi hodiè juramento pro stratagemate bellico abuti consveverunt, & fidem hæreticis non servandam esse clamant.

l. V. *Iuramentum quando factum est necessarium?*

Iuramentum factum est necessarium post lapsum generis humani. Patet. 1. an ita sit. Hebr. 6. 16. ubi juramentum finis dicitur esse omnis controversiæ: At controversia inter homines orta est post lapsum: Ergò juramentum post lapsum factum est necessarium. 2. cur ita sit. 1. Qvia juramentum humana infirmitas, qva homo homini discredit, introduxit, ut dictum. th. 1. At ante lapsum talis humana infirmitas non fuit: Ergò juramentum necessarium factum est post lapsum. 2. Qvia homo per lapsum perdidit fidem tùm illam, qvam alii testimonio ejus simplici adhibere debebant, tùm illam qvam ille aliorum simplici testimonio, seu nudæ assertioni, & promissioni debebat adhibere: Ergò juramentum factum est necessarium post lapsum. Refutatio. Ergò ante lapsum juramentum necessarium non fuisset, nec ullus unqvam jurasset. Exhortatio. Ergò dùm juramus recordemur nostræ

stri lapsûs, & illinc ortæ infirmitatis nostræ, qvâ mutuò de veritate nostrorum verborum dubitamus: adeóqve meminerimus, qvales ante lapsum fuerimus, & qvales post lapsum simus: tunc alii credebant tibi & aliis; sed nunc nec alii credunt tibi, nec tu aliis, nisi juretur.

V. *Quanta est infirmitas humana, quâ alter alteri non credit?*

Maxima. Patet. 1. an ita sit. Luc. 24. 25. Sic. Gal. 3. 1. 3. 2. Cur ita sit. 1. Qvia nec Dei ipsius verbis credimus sine juramento ejus, qvia verba sua necesse habuit juramento confirmare. Hebr. 6. 13. Gen. 22. 16. Exod. 6. 8. Deut. 1. 8. Hebr. 3. 11. 18. Obj. præocc. Deus exabundanti confirmavit verba sua juramento. Hebr. 6. 17. Ergò non ex necessitate: adeóqve jurare non debuisset, qvia ut dictum, cum juramentum non sit in bonis per se appetendis, sed in necessariis, usurpare sine necessitate non potuisset. Resp. Conseq. negatur: qvia licet Deus verba sua confirmaverit respectu fidelitatis suæ ex abundanti, seu sine necessitate, ipse enim verax est, & mentiri nescius. Rom. 3. 4. sed tamen respectu infirmitatis nostræ, qvâ etiam de verborum Dei veritate dubitamus, ex necessitate verba sua juramento confirmavit. 2. Qvia nec verbis servorum DEI credere possumus. Exod. 4. 1. Esai. 53. 1. 3. Qvia etiam ipsis jurantibus sæpè vel omninò non credimus, vel saltem plenè non credimus. Exhortatio. Ergò. 1. agnoscamus hoc dum aliis credere non possumus, infirmitatem esse, & qvidem maximam, agnitámqve

703147

támqve deploremus. 2. Petamus à DEO fidem illam, qvâ aliis credere possimus, hoc enim est signum charitatis mutuæ. 1. Cor. 13. 7.

VI. Obj. præcc. Iuramus propriè per alium nobis majorem: At Deus per alium se majorem non juravit, non enim potuit, qvia majorem se nullum habuit, sed per seipsum: Ergò Deus propriè non juravit. Resp. Deus propriè ob istam rationem non juravit; sed impropriè, & in specie metaphoricè, qvia, ut juramentum nostrum per alium, nobis majorem, nim. per Deum, factum, perfectè confirmat nostra verba: sic juramentum DEI non per alium, se majorem; sed per se ipsum factum, perfectè confirmat verba ejus. Patet Deum juravisse per se ipsum. Gen. 22. 16. Exod. 32. 13. Esai. 45. 23. Ier. 22. 5. Amos. 6. 8. Hebr. 6. 13. Per seipsum juravit Deus etiam eum juravit per excellentiam Iacobi. Amos. 8. 7. dextram suam. Esa. 62. 8. sanctitatem suam. Psal. 89. 36. fidelitatem suam. Psal 80. 50. nomen suum maximum. Ier. 44. 26.

VII. Testimonium Dei meritò petitur ne ad veritatem confirmandam, seu meritò vocamus ne Deum in testem eorum, quæ asserimus vel promittimus idcò, ut illos, quibus asserimus vel promittimus, confirmemus, in veritate nostrorum verborum, nescil. dees quicquam dubitent?

Sic. Patet, 1. an ita sit ex exemplo Pauli, ob hunc

ob hunc finem Deum in testem suorum verborum vocantis. Rom. 1. 9. 2. Cor. 1. 23. & 11. 31. Gal. 1. 20. Philip. 1. 8. 2. Cur ita fit. 1. qvia Deus est summa veritas, seu tàm verus testis, ut nec ille alium, nec alius ipsum fallere qveat. Hebr. 6. 18. Rom. 3. 4. Num. 23. 23. 2. qvia finis juramenti humani est confirmatio Hebr. 6. 16. ut scil. confirmemus rem ita esse, prout dicimus. Ob hunc finem juravit, seu in testem vocavit Deum Ioseph. Gen. 2. 15. 16. David. 1. Sam. 20. 3. 3. qvia finis juramenti divini etiam est confirmatio veritatis eorum qvæ dicit. Gen. 22. 16. Deut. 1. 8. Iud. 2. 1. 15. 1. Sam. 3. 14. Neh. 9. 15. Hebr. 3. 11. 18. & 6. 17. Informatio. 1. Ideò vocamus Deum in testem, ut verba nostra confirmemus: Ergò juramentum est valdè utile & necessarium, qvia confirmatio verborum nostrorum in hac vita est valdè utilis & necessaria. Secunda & tertia informatio habetur, th. 8. & 9.

VIII. *Iuramentum estne cultus DEI religiosus, seu in Iuramento colitur-ne Deus religiosè?*

Sic. Patet. 1. an ita sit. Deut. 6. 13. Per nomen ejus jurato, id est, Deum colito. Sic, Esa. 45. 23. Iuraturum omnem lingvam, id est, mihi incurvatum iri omne genu, seu culturum me omnem hominem, nam genu flexio est gestus Deum orantis, adeóqve colentis. Esa. 48. 1. Qvi jurant per nomen Iehovæ, id est, qvi religiosè colunt Iehovam. 2. Cur ita sit 1. qvia in juramento Dei testimonium petitur ad veritatem verborum nostrorum confirmandam, ut di-

703147

ut dictum th. 7. Ergò juramentum est cultus. Ratio consequentiæ, quia petitio est cultus religiosus, quia est species orationis, quæ est cultus Dei. 2. quia in juramento, seu vocatione Dei in testem, ut verba nostra aliis persuadeamus, Deum agnoscimus & credimus esse veritatis Authorem, cogitationum nostrarũ conscium, veritatis & falsitatis remuneratorẽ: Ergò juramentũ est religiosus cult' Dei. Ratio consequentiæ, quia credere Deum talem, est religiosè Deum colere, fides enim est cultus Dei religiosus, ut dictum c. 5. th. 1. cum 9. 10. Admonitio. Ergò. 1. juramentum ex joco vel ira ne usurpemus. 2. necessitate postulante jurare ne difficultemus.

IX. Quæres: 1. Per quem jurandum est?

Iurandum est per solum verum Deum, Patet. 1. an ita sit ex formulis juramenti infra dicendis, & ex eo, quod juramentum dicatur juramentum Dei, id est, per solum verum Deum præstandum. 2. Sam. 21. 7. 2. Cur ita sit? 1. Quia in juramento testimonium solius veri Dei petitur, ad veritatem verborum nostrorum confirmandam, ut dictum th. 7. cum 3. 2. Quia solus verus Deus est religiosè colendus: Ergò per solum verum Deum est jurandum. Ratio consequentiæ, quia in juramento etiam cultus Dei religiosus continetur, ut dictum th. 8. 3. Quia solus verus Deus, est omniscius. Hebr. 4. 13. qui possit scire, quod jurans verũ dicat. 4. Quia solus verus Deus est omnipotens, qui possit asserere veritatem dicentes, &

ulciſci falſitatem loqventes. 5. Qvia ſic Deus Præcepit. Deut. 6. 13. Correctio. Ergò peccant, qvi jurant per idola & falſos Deos, ut Laban. Gen. 31. 53. Iezabela. 1. Reg. 19. 2. Iudæi. Ier. 5. 7. Iſraelitæ. Amos. 8. 14. Hoſ. 4. 15. Hoc enim ſerio prohibetur. Exod. 23. 13. Ioſ. 23. 7. Deinde, hoc, & dictæ rationes diſſvadent.

2. Licetne per ullam creaturam jurare? Nullo modo, id eſt, nec directè, nec indirectè. Iuratur per creaturam directè, cum nominatur creatura, & Creator non ſubintelligitur, qvomodo jurant Turcæ per ſalem, panem, barbam, &c. Iuratur verò indirectè per creaturam, cum creatura nominatur, & nomen Creatoris ſubintelligitur, qvomodo jurabant hypocritæ per templum, per altare, per cœlum, per terram, per caput, &c. Iam, nec directè, nec indirectè licet jurare per creaturam aliqvam, adeóqve per ſanctos. Patet. 1. an ita ſit. Matth. 5. 34. 35. & 23. 21. 22. Iac. 5. 12. ubi damnantur juramenta indirecta, in qvibus creaturæ, n. templum, aurum, altare, &c. nominantur, & intelligitur Deus, Creator earum. 2. Cur ita ſit. 1. Qvia ſancti non ſunt religiosè colendi: Ergò per eos nullo modo licet jurare. Ratio, qvia, ut dictū, th. 8. juramentum eſt religioſus Dei cultus. 2. Qvia juramentum eſt petitio teſtimonii DEI, non creaturæ, ut dictum. th. 7. cum 3. 3. Qvia jurandum eſt per ſolum verū Deū. Deut. 6. 13. & 10. 20. 21. Eſa. 45. 23. & 65. 16. At nullus ſanctorum eſt Deus, licet Iovius. Hiſt. lib. 24. Deos tutelares appellet eos: & Leo X. Deam vocet Mariam. lib. 8. epiſto-

703147

epistolarum illius nomine à Bembo scriptarum epist. 17. 4. Quia juramentum per creaturas severissimè punitur: Sicut Deus. Soph. 1. 4. & 5. minatur se excindere velle eos, qui jurât per Iehovam, & Melechum suum, id est, qui in juramentis cum Deo conjuxerunt creaturas: unâ enim creaturâ exempli causâ, nominatâ, veluti Melecho (per qvem Sol intelligitur, à gentibus pro Deo habitus & cultus) per synecdochen omnes creaturæ intelliguntur. 5. Quia sancti non sunt cordium scrutatores, & neqveunt videre, an mentiri vel fallere velimus. 6. Quia sancti defuncti non sunt invocandi, ut dictum. 7. Quia sancti non sunt religiosè colendi, ut dictum. 8. Quia sancti non sunt ubiqve, & jurantes non audiunt. 9. Quia sancti mortui non possunt eos perdere, qvi pejerant. Refutatio. Ergò errant 1. Pontificii jurantes per creaturas, & sanctos defunctos. Qvod Pontificii per creaturas jurent, patet ex Thoma 2. 2. q. 89. art. 6. item ex formulis, qvibus utuntur, qvas plerúmqve hæc clausula finit: Ita me Deus adjuvet, & mater Dei cum omnibus sanctis: Vel; ita me Deus adjuvet, & omnes sancti. Obj. Per salutem seu vitam Pharahonis Iosephus Patriarcha juravit. Gen. 42. 25. Ergò per homines & alias creaturas licet jurare. Resp. 1. Antecedens negatur: qvia formula illa, ita vivat Pharaho, non est juramenti, sed vehementis affirmationis formula, ut dicit Polanus, Theol. l. 9. c. 22. ita ut sensus istius formulæ hic sit, qvam verè vivit, aut salvus est Pharaho, aut ego eum salvum esse cupio, tàm verè hoc dico. Similis asseveratio-

tionis formula fuit illa Channæ. 1. Sam. 1. 26. Abner. 17. 55. Davidis c. 20. Abigail. c. 25. 26. 2. Conseq. negatur: qvia Ioseph peccavit jurando per vitam Pharahonis, ut dicit Ravanellus de juramento. Num. 4. Dehortatio. Ergò ne juremus sic: vivit anima tua: Dico per vitam, per animam, per fidem, per salutem, &c. Obj. Cum sic juramus intelligimus Deum, qvi est Author vitæ, animæ, salutis, sicut Ioseph etiam per vitam Pharahonis. Gen. 42. 15. 16. & Iacob per pavorem Isaci, intellexit Deum, qvi fuerat Author vitæ Pharahonis, & qvem pavebat Isachus: Ergò licet indirectè per creaturas jurare. Resp. Sic videtur Polano citato loco; sed nos contrarium probavimus cum Ravanello, & Amesio l. 4. cas. c. 22. q. 2. §. 4.

X. Obj. Schol. præcc. In juramento cultus religiosus tribuitur Deo, seu religiosè colitur Deus, ut dictum. th. 8. Ergò totum juramentum est cultus Dei religiosus: At hoc falsum: Ergò & illud. Resp. Conseq. negatur: qvia in juramento duo sunt, 1. finis, qvi est veritatem nostrorum verborum confirmare, & genus, qvod est Dei testimonium petere. Iam, juramentum ratione finis, seu confirmationis non est propriè cultus DEI religiosus, qvia cultûs religiosi finis est honorem directè Deo tribuere, ut dictum c. 4. th. 23. juramenti verò finis non est directè honorem Deo tribuere, verum veritatem verborum nostrorum confirmare, ut dictum. th. 3. Sed ratione generis, seu petitionis, est propriè cultus Dei religiosus: qvia petitio est species orationis, qvæ est

703147

est cultus Dei religiosus, ut dictum c. 8. th. 1. & c. 9. th. 2. Dico juramenti finem non esse directè Deo honorem deferre, qvia & juramentum indirectè honorem Deo defert, qvatenus omnia ad gloriam Dei facere tenemur. Si ergò qværas, cur juramentum scriptura vocet cultum verum. Deut 6. 13. Esa. 48. 1. & etiam homines, cum finis juramenti sit confirmare veritatem verborum nostrorum, non Deo directè honorem deferre, respondeo, juramentū vocari cultum Dei non ratione confirmationis, qvia ea directè non est cultus Dei; sed ratione petitionis, qvæ directè est cultus Dei. Thō. 2. 2. q. 89. art. 4.

XI. 1. *Quid petit jurans à Deo?*

Petit jurans à Deo. 1. testimonium DEI ut Deus sit testis animi jurantis, qvod non velit in illa re fallere, de qva jurat. 2. Cor. 1. 23. 2. vindictam Dei, ut Deus puniat jurantem si sciens fallat. 2. Reg. 3. 31. 32. Eamqve petit tùm implicitè, cum testimonium Dei tantùm petit, & vindictæ petitionem subintelligit, ut cum sic jurat, testis est, vel sit mihi Deus, vivit Deus, feci vel faciam, & subintelligit, Deus puniat, si non feci, vel faciam; tùm explicitè, cum petit. 1. simul testimonium Dei, & vindictam ejus, ut cum sic jurat, vivit Deus faciam, si non fecero Deus me puniat. 2. tantùm vindictam Dei, ut cum sic jurat, puniat Deus, si non faciam. An petens testimonium DEI implicitè petat etiam vindictam Dei, patet. Ier. 42. 5. ubi petentes testimonium DEI, n. sit nobis testis Deus, faciemus qvod nobis di-

xerit, implicitè petunt etiam vindictam Dei, si scil. scienter fallant, n. Deus puniat nos, si non fecerimus. Sic. Rom. 1. 9. Informationes duæ habentur. th. 11. & 12. Correctiones duæ, th. 13. 14. 2. Continetne ergò in omni juramento imprecatio vindictæ divinæ? Sic, vel implicitè, cum jurans Deum suæ assevera-tionis testem citat, & vindictæ divinæ imprecationem tacet, ut Paulus. 2. Cor. 1. 23. Rom. 1. 9. vel expressè, cum jurans se devovet, & ad pœnam perjurii se obligat, ut anathema sit coram Deo, & Deus eum puniat, si sciens fallat, ut Israelitæ. Nehem. 10. 30. Patet hoc, tùm an ita sit, ex exemplis jam citatis; tùm cur ita sit: qvia jurans, petens, ut Deus sit testis verborum suorum, petit saltem implicitè, ut Deus puniat ipsum, si sciens fallat, ut dictum. Refutatio. Ergò errat Polanus juramentum distingvens in simplex, qvod est absqve imprecatione vindictæ divinæ; vel in compositum, qvod est cum imprecatione vindictæ Dei conjunctum.

XII. *Unde nata est illa formula jurandi, sic faciat mihi Deus, sic pergat facere.* 1. Sam. 2. 23?

Hinc, qvod jurans petens testimonium Dei, petit implicitè saltem vindictam Dei, ut scil. puniat ipsum, si sciens falsum dicat. Quid vult sic jurans, sic faciat mihi Deus, & sic pergat facere? Petit in genere vindictam Dei, non in specie, ac si dicat, si non ita est qvod dico, Deus me puniat illa specie pœnæ, qvâ vult, sive peste, sive fame, sive persecutione, &c.

XIII.

703147

XIII. *Licetne in juramento æquivocatione verbali, vel mentali uti?*

Aeqvivocatio verbalis est cum verba ipsa qvæ usurpantur sunt ambigui sensus, & illo sensu accipiuntur à jurante, qvem audientes cupit celare, ut alio sensu ab ipsis accipiantur. Ut, si Gallus aliqvis de gente sua rogatus, juraret se non esse gallum, intelligens gallum gallinaceum. Aut si qvis rogatus, an Petrus esset domi, responderet non est, id est, non comedit. Aeqvivocatio verò mentalis est, cum verba ipsa qvæ adhibentur unum simplicem habent sensū, sed per tacitam restrictionem, aut interpretationem, qvam sibi in mente reservat, in alium cōmutantur: qvomodo Franciscum illum monachum feciſſe scribunt, qvi rogatus, qva perrexisset qvidam homicida, qvi juxta eum transierat, manus in manicas immittens, respondit, non transisse illac, intelligens, non transisse cum per illas manicas. Qvomodo etiam Iesuitæ plerique defendunt, Sacerdotem rogatū an sit Sacerdos, si vel à non juridico rogetur, vel rationabilem habeat causam veritatem dissimulandi, posse respondere, se non esse Sacerdotem, dummodo intelligat, se non esse Sacerdotem Baal, aut Isis, aut non esse Sacerdotem, ut alteri dicat. Iam, & verbalis, & mētalis æqvivocatio in juramento est illicita: qvia qvamvis æqvivocatione in lusu & joco utens non peccet, est enim lusus; tamen ea in juramento utens valdè peccat, qvia testimonium Dei & vindictam, qvam petit, si sciens fallat, pro lusu habet, & floccipendit: qvia æqvivo-

catione uti est ludere. Observa ergò. 1. verbalis æqvivocatio est illicita in juramento. Patet. 1. an ita sit, ex primò præcepto: non habebis Deos alienos, id est, per verum Deum jurabis verè. Sic & ex præcepto nono: non dices falsum testimonium: æqvivocatione utens autem in jurando nec verè jurat, nec verum testimonium dicit. 2. cur ita sit. 1. Qvia nihil certi testatur: & sine testimonio certò, juramentum saltem est vanum. 2. Qvia non tendit ad jutamenti finem, ut sit controversiæ terminus, veritatem confirmando. Hebr. 6. 16. sed in contrarium. 3. Qvia fallit ac decipit audientes, qvod juramenti naturæ adversatur: fi. scieus fallo. 4. Qvia affirmatio aut negatio qvæstionis propositæ, si ex conscientia respondentis, non verè conformetur sensui rogantis aut qværentis, est mendacium. Qvæstio enim ipsa, eo sensu, qvo proponitur, est sententia testanda: & affirmatio, vel negatio ejus, qvæ cũ illo sensu confistere non potest, est falsitas; qvæ si sit contra conscientiam testantis, non potest non esse mendacium completum. 5. Qvia juramentum ifiusmodi mendacium confirmãs perjurium est manifestum, ex natura rei: & ex ipsa intentione jurantis, est prophanatio nominis divini. Refutatio. Ergò errant Pontificii in juramento æqvivocationem verbalem licitã esse docentes. Obj. Si minus jure dicere rogemur, aut injuria nobis inferatur, fas nobis est nostro bono consulere, dummodo ambiguè loqvamur. Resp. Nulla injuria nobis ab hominibus illata, justam causam nobis præbere potest injuriam faciendi nomini divino. Gravis autem

703147

autem sit injuria Deo, in mendacii peccato, & multo major in perjurio : Becan. Sch. de juramento q. 8. 2. Mentalis æqvivocatio in juramento est illicita. Patet. 1. an ita sit, itidem ex præcepto primo & nono. 2. Cur ita sit. 1. Qvia in juramento, testimonium aliis perhibemus maximè solenne, cum autem nihil certi verbis explicam', sed fictū aliqvid & simulatum, tùm nihil aliis ex intentione testamur : juramenti igitur natura per istam simulationem violatur, & evertitur in primò ejus fundamento. 2. Qvia mentalis hujusmodi æqvivocatio, est mendacium directum & manifestum, qvia verbis testatur tàm contra mentem & conscientiam testis, qvàm contra rem ipsam. 3. Qvia fidem falsam suo testimonio audientibus ingenerare studet : qvod non est permittere tantùm eos decipi & falli, sed illos directè fallere ac decipere. 4. Qvia gravis est erga Deum injuria & provocatio, adferre ejus testimonium, qvanqvam fictè, ad rē falsam comprobandam, & propterea illud exterius juramentum fertur supra mendacium grave, cum magna divini invocati testimonii illusione. 5. Qvia hac ratione aperitur janua omnibus mendaciis fovendis. Nihil enim est (ut Azor : Iesi : observat) tàm falsum, qvod non qveat ab omni mendacio liberari, si aliqvid, arbitratu nostro, mente tacitum retineamus. Possemus enim qvicqvid à nobis petitur, qvamvis id apud nos habeamus, diffiteri nos habere, intelligentes, ut demus : qvicqvid fecerimus, viderimus, cogitaverimus, decreverimus, de eo rogati, possemus, dicere, non feci-

mus,

mus. non vidimus, non cogitavimus, non decrevimus, eo nimirum sensu, ut tibi dicamus. Refutatio. Ergò errant Pontificii æqvivocationem mentalem injuramento licitam esse docentes. Obj. Ex oratione vocali, & restrictione mentali, fit una oratio composita, & totalis, in qva nulla falsitas est: ut cum sacrificulus affirmat, verbis se non esse sacrificulum, intelligens, ut alteri dicat. Liberum autem est homini orationem suam componere ex terminis vocalibus & mentalibus. Resp. Qvamvis oratio hujusmodi mixta possit pro axiomate admitti, qvando qvis secum aliqvid commentatur, aut qvando cū Deo solo negotium habemus, qvia Deus & Spiritus noster totum illud qvod est in mente æqvè percipiunt, ac si verbis exprimeretur; nullum tamen locum habet in testimonio coram hominibus ferendo: qvia reservatio mentalis nihil testatur audientibus: qvalicunqve igitur illa fuerit, testimonium est mendacium, etsi juramento confirmetur, perjurium, cum illud qvod in testimonio oratione vocali significatur, conscientiæ testis repugnat.

XIV. Propriè dicta relaxatio, commutatio, vel dispensatio & absolutio juramenti, potestne ab homine provenire, seu potestne homo facere, ut juramentum licitum non obliget ad sui impletionem?

Ut licitum juramentum nō obliget ad sui impletionem homo non potest propriè facere, vel

703147

vel per dispensationem, vel per commutationem, vel per relaxationem aliam. l. 4. cas. c. 22. q. 11. Facere, ut juramentum non obliget per dispensationem, est ex toto jurantem ab obligatione juramenti liberare: ut cum dicit qvis, juraſti te bonorum tuorum decimas pauperibus daturum, sed ne des, & non peccabis, Deus te non puniet. Facere, ut juramentum non obliget per commutationem, est ex parte jurantem liberare ab obligatione juramenti: ut cum dicit qvis, juraſti te daturum decimas bonorum tuorum pauperibus; sed pro illis decem florenos semel pro semper, & non peccabis, & Deus te non puniet. Facere, ut juramentum non obliget per relaxationem aliâ, est ex parte jurantem liberare ab obligatione juramenti: ut cum qvis dicit, juraſti te daturum eleemosynam centum florenorum; sed dabis tantùm decem florenorum, & non peccabis, & Deus te non puniet. Patet. 1. an ita sit. Deut. 6. 13. ubi juramentum dicitur esse cultus Dei, qvi est indispensabilis. 2. Cur ita sit. 1. Qvia jurans petit vindictam divinâ, subjicit se maledictioni divinæ, id est, obligat se Deo ad pœnam, ut scil. si sciens fallat, Deus ipsũ puniat: At homo hominem ab obligatione ad pœnam DEO facta non potest (ut dictum th. 11.) liberare: Ergò homo propriè non potest facere, ut licitum juramentum jurantem non obliget. 2. Qvia aliqvando Deo promittimus aliqvid sub juramento: Ergò homo hominem ab omni juramento promissorio liberare non potest. Ratio consequentiæ, qvia ille potest à juramento promissorio absol-

vere

vere jurantem, cui facta est promissio sub juramento, ut dicetur. th. 24. & lib. 4. cas. c. 22. q. 11. resp. 4. 3. Qvia juramentum violatum solus Deus potest remittere : Ergò homo non potest facere, ut juramentum non obliget. 4. Qvia nemo potest efficere, ut juramentum assertorium falsum verum fiat : Ergò etiam nemo facere potest, ut licitum juramentum promissorium non impletum sit verum. Refutatio. Ergò errant Pontificii, qvia juramentum dispensabile esse docent. Thom. 2. 2. q. 89. art. 9. Becan. de juram. q. 10. c. 2. Obj. præcc. Parentes, Domini, Mariti, Principes, Pastores, filios, uxores, servos, subditos, oves sæpè liberant à juramentis & votis : Ergò homo potest facere, ut juramentum licitum jurantem non obliget. Resp. Conseq. negatur: qvia qvamvis juramenta illicita, qvalia sunt juramenta filiorum, uxorum, &c. sine consensu Parentum, Maritorum, &c. nec non aliorum de peccato committendo facta, homines possunt irrita, seu non obligantia, ex verbo Dei dicere, illicita enim juramenta non obligant jurantem ad impletionem, ut vides l. 4. cas. c. 22. q. 9. resp. 4. Sed tamen à juramento licite homo hominem nullo modo liberare potest, ob dictas rationes, & reverentiam Dei, cujus nomine promissio nostra confirmatur. l. 4. cas. c. 22. q. 11. resp. 2. cum 1.

XV. *Quotuplex est juramentum?*

Duplex : assertorium vel promissorium. Ratio, qvia juramus vel de re facta, ut cum sic loqvimur : Deus novit, ita feci : vel futura; ut cum

703147

ut cum sic loqvimur: Deus vivit, ita faciam.

XVI. 1. *Quid est juramentum assertorium?*

Iuramentum assertorium est juramentum, qvo juramus de re præterita: ut Paulus, qvi. 2. Cor. 1. 23. sic jurat: Deum testor, me non veniſſe Corinthum, ut vobis parcam; vel de re præsente: ut eum sic juras: Deum testor, verum dico. 2. Qvid est juramentum promiſſorium? Est juramentum, qvo juramus de re futura, seu qvo promittimus alicui aliqvid boni olim præstandi: ut Ionathan, qvi. 1. Sam. 20. 13. sic jurat Davidi: ita faciat Iehova Ionathani, & ita pergat, revelaturus sum tibi, si Pater meus te occidere velit. 3. Sub qvo juramento continetur juramentum comminatorium? Sub juramento promiſſorio. Iuramentum ergò comminatorium est juramentum promiſſorium de re futura, seu qvo promittimus alicui aliqvid mali olim præstandi: ut Salomō, qvi. 1. Reg. 2. 24. sic jurat: vivit Iehova, hodiè morte afficietur Adonia.

XVII. *Quæ est proprietas juramenti assertorii?*

Non est obligare ad aliqvid faciendum, vel omittendum, qvia juramentum assertorium non est de re futura, qvam facere vel omittere possumus; sed est confirmare tantum veritatē rei jam factæ; qvia juramentum assertorium est de re præterita, vel præsente, qvam non facere, vel omittere; sed confirmare tantum possumus. Obj. Thomas. 2. 2. q. 89. art. 7.

dicit etiam juramentum assertorium obligare ad aliqvid faciendum, vel omittendum: Ergò Author male contrarium docet. Resp. Conseq. negatur.

XVIII. *Unde pendet veritas juramenti assertorii?*

Non à vera rei factæ existentia, qvod scilicet res qvam asserimus, verè ita facta fuerit; sed à vero judicio jurantis, qvod scil. jurans ob infallibilia argumenta judicet rem verè ita factam esse, prout asserit, qvamvis in se non ita forte facta fuerit. Observa ergò. Juramentū assertorium jarantis judicio, argumentis infallibilibus nixo, consentaneum, qvamvis à re ipsa dissentiat, tamen pro vero habendum est: V. g. qvamvis bos non sit tuus; sed tamen si ex cornibus, stigmate, & aliis signis tuum judices, putes esse, & sub juramento tuum esse asseras, verè jurâsti. Patet. 1. an ita sit. Deut. 6. 13. Per nomen ejus jurato, id est, interjecto Dei nomine, id asseras, qvod ita esse scis, judicas, putas. Sic. Exod. 20. 16. Ne proferto testimonium falsum, id est, ne asseras, præsertim invocato Deo, qvicqvam aliter, qvam sentis in corde tuo. 2. Cur ita sit. 1. Qvia juramentum assertorium verum efficit nō vera rei existentia; sed verum jurantis judicium: qvod patet. 1. qvia in hoc juramento, his vocibus solemus uti: sicut puto: sicut arbitror. 2. qvia Romani verbo arbitror, utebantur etiā runc, cum illa dicebant jurati, qvæ comperta habebant. Informatio. Ergò sive ita sit res, sive secùs, qvam jurati dicunt, verè tamen

703147

tamen jurant, si eam ita putent esse: qvia veritas juramenti assertorii immediatè à judicio jurantis pendet, non à re ipsa, de qva juratur. Correctio. Ergò arguendi sunt: 1. qvi eos, qvorum juramentum à re dissentit, vel alii dissentire probant, perjurii accusant, & templo excludendos putant. 2. qvi ad falsificanda paucorum juramenta, plurium juramenta admittunt. 3. qvorum juramentum à judicio infallibilibus argumentis nixo, non dependet: Tales sunt conjuratores, seu testes pecuniâ adjurandum inducti.

XIX. *Quæ est proprietas juramenti promissorii?*

Est, 1. testari nos voluntatem firmam habere rem promissam præstandi. 2. obligare nos ad præstationem rei promissæ.

XX. *Juramentum promissorium absolutè obligatne ad sui impletionem, vel secundum quid?*

Secundum qvid, qvatenus scilicet promittit alicui rem: 1. licitam, qvam scil. Deus præcepit, non prohibuit. 2. possibilem, qvam scil. promittens præstare potest: juramentum enim promissorium est vel pium, ut cum qvis jurat se facturum, qvod licet, & potest; vel impium, cũ qvis jurat se facturum, qvod verbo Dei repugnat, & sibi planè impossibile est, ut si qvis iratus juret, se occisurum aliqvem, ut David. 1. Sam. 25. 21. 22. Observa ergo. Iuramentum promissorium pium, seu de re licita & possibili di-

sibili diligenter custodiendum & sancte observandum est. Patet. 1. an ita sit ex exemplo Iosephi, Gen. 50. 5. cum 47. 31. populi, 1. Sam. 14. 26. cum v. 25. 27. 28. Davidis, 1. Reg. 1. 30. Psal. 119. 106. & 132. 2. 3. Dei ipsius, v. 11. Luc. 1. 72. 73. 2. Cur ita sit, 1. Quia Deus præcipit Num. 30. 2. 2. Quia juramentum non servare est magnum peccatum, quod Deus graviter ulciscitur. Exemplum est in Saule. 1. Sam. 19. 6. cum cap. seqq. Semei. 1. Reg. 2. 42. 43. 46. Sedeciæ. 2. Chron. 36. 13. Quibusdam ex Iudæis. Neh. 10. 29. 30. 31. cum c. 13. 12. 23. reliquiis Iudæorum, Ier. 42. 20. 21. cum v. 5. 3. Quia juramentum est vinculum veritatis inter homines, & fundamentum omnium pactorum & contractuum, ut dicetur infra c. 21. th. 16. Correctio. Ergò 1. Sedulò cavendum, ne juramento nos temerè obstringamus, hoc est, non priùs debemus juramentum quod à nobis exigitur præstare, quam certi simus, nos posse illud implere. Exemplum servus Abrahæ. Gen. 24. 5. & seqq. & v. 37. ac seqq. exploratores. Ios. 2. 12. 14. 2. Ne proximus noster cogatur solvere juramentum quod præstitit, non debemus gravari, ei acquiescere, & aliter agere, quam constitueramus. Exemplum Elisæus, qui non constituerat domum Sunamitidis cum ipsa profecisci, profectus tamen est propter Sunamitidis juramentum, 2 Reg. 4. 30.

XXI. 1. Obligatne juramentum promissorium quoad modum illicitum, seu servandum esne juramentum promissorium temere,

703147

temerè, id est, inconsideratè, stultè, inconsultè factum?

Sic. Patet. 1. an ita sit ex exemplo Ducum Israelitarum. Ios. 9. 15. ad 20. cum v. 20. 21. & ipsorumet Israelitarum. Iud. 21. 18. cum seqq. 2. cur ita sit. 1. quia licet error circa substantiam rei, qvæ in juramento spectatur vel circa propriam causam, promissionis obligationem tollat, qvi casus est matrimonium cõtrahentis cum una persona particulari, qvam putat esse aliam: error tamen circa circumstãtiam aliqvam, vel causam extrinsecam & accidentariam non tollit obligationem: qvi casus fuit Israelitarum erga Gibionitas. Ios. 9. & ejus qvi matrimonium contrahit cum plebeja, aut paupere, putans eam nobilem, aut divitem esse. In primò errore testimonium nullum fuit: sed in secundò, testimonium licitum adhibetur. 2. Qvia Deus violanti tale juramentum irascitur, ut Sauli. Correctio. Ergò peccant, qvi juramentum qvoadmodum illicitum non servant, ut Saul. Additur, qvoad modũ illicitum, qvia juramentum promissorium qvoad rem illicitum, servandum non est, ut dicetur thesi seqventi, cum l. 4. cas. c. 22. q. 9. resp. 2. Iuramentum promissorium Ducum Israelitarum, qvoad rem, fuit licitum, qvia non est prohibitum promittere alicui conservationem vitæ; sed qvoad modum fuit illicitum, tùm ex parte Ducum, qvi hoc promiserunt temere, sine justo examine, tùm ex parte Gibionitarum, qvi promissionem fraude & dolo obtinuerunt. 3. Iuramentum promissorium in damnum non-

strum conceptum, ut juramentum latronibus de redemptionis precio solvendo, præstitum, servandum estne? Sic. Patet. 1. an ita sit? Psal. 15. 4. 2. Cur ita sit: qvia damnum nostrum reverentiæ Dei, per qvem juramus, non debet præjudicare. Exhortatio. Ergò juramentum promissorium nobis damnosum etiam servemus, ut Duces Israelitarum. Ios. 9. 18. 19.

XXII. *Juramentum promissorium contra Dei mandata factum obligatne, seu juramentum promissorium de peccato alique committendo, aut officio omittendo, factum, servandum estne?*

Non. Patet. 1. an ita sit ex exemplo Davidis, non servantis tale juramentum. 1. Sam. 25. 33. 34 35. cum v. 22. 2. Cur ita sit. 1. qvia juramentum non debet esse vinculum iniqvitatis, est enim vinculum veritatis inter homines. Exod. 22. 11. Ergò tale juramentum non est servandum: qvia fieret vinculum iniqvitatis inter homines. 2. qvia res mala nullam vim accipit à juramento, sed si servetur auget reatum: qvia tùm duo peccata committuntur: unum ejus speciei, cujus est factum per se consideratum, & alterum contra religionem, ex irreverentia & ab usu nominis Dei, qvatenus propositum malum auctoritate D. E. I firmatur. 3. qvia tale juramentum est impium, & ejus impletio impia. Correctio. Ergò peccant qvi tale impium juramentum servant, ut Iephte. Jud. 11. 31. 35. 39. 39. Gezi. 2. Reg. 5. 20.

Cum

703147

cum 21. & seqq. Herodes. Matth. 14. 7. 9. Marc. 6. 23. 26.

XXIII. Juramentum promissorium factum aliqvo modo contra promissa Dei servandum esine?

Sic assqvando: ut cum Iudæi, qvibus à Deo libertas fuit promissa jurabant in servitutem gentium, n. Aegyptiorum, Cananeorum, Babyloniorum, in qvarum potestatem venerant. Si ergo objicias: juramentum promissorium contra DEI mandata factum non est servandum: Ergò nec juramentum contra Dei promissa factum servandum est. Ratio consequ. qvia, cum Deus promittit aliqvid, ut libertatē, tunc mandat ne servi aliorum fiamus. Resp. Consequ. negatur: qvia Deus libertatem promittens prohibet ne servi aliorum fiamus, tempore promissæ libertatis præstandæ adveniente, non ante ejus adventum. Additur, aliqvomodo: 1. qvia Iudæi omnimodè non juraverunt in servitutem gentium contra promissionem libertatis à Deo factam, qvia Deus promisit iis libertatem definito tempore adveniente præstādam: Ergò ante ejus adventum voluit Deus, ut Iudæi gentibus servirent. 2. qvia juramētum factum omnimodè contra promissa Dei non est servandum, ut si Iudæi jurassent contra promissam libertatem, in perpetuam gentium servitutem, juramentum illud ipsos non obligasset, seu juramentum illud ab ipsis servandum non fuisset.

XXIV. Iuramentum promissorium, quo aliquid promittitur tantum homini in ejus gratiam, desinitne obligare, seu servandum esse, si ille cui factum est promissum vel remittat, vel tollat fundamentum, quo nitebatur?

Cum iuramentum factum spectet solummodo obseqvium, vel commodum hominis, cui aliqvid promittitur, tum cessat obligatio, ex remissione vel consensu illius hominis, cui promissio est facta. Ratio est, qvia fundamentū hujusmodi promissionis cessat: & ex natura rei, includitur semper illa conditio in tali promissione, nisi alter condonaverit, aut remiserit. Hic est casus creditoris erga debitorem & similium. Sed non potest hoc ad Sponsaliorum contractum extendi: qvia ibi non utilitas hominis tantum spectatur, sed institutum DEI. Additur solummodo obseqvium vel commodum hominis: qvia homo potest alteri promittere aliqvid sub juramento dupliciter. Uno modo, qvando promittit aliqvid pertinens ad utilitatē ipsius: puta, si sub juramento promittat se serviturum ei, vel pecuniam daturum: & à tali promissione, potest absolvere ille cui promissio facta est. Intelligitur enim jam ei solvisse promissum, qvando facit de eo secundum ejus utilitatem. Alio modo promittit aliqvis alteri qvod pertinet ad honorem DEI, vel utilitatem aliorum: puta, si aliqvis sub juramento promittat alicui aliqvod opus pietatis

703147

facturum. Et tunc ille cui promittitur, non potest absolvere promittentem, qvia promissio non est facta ei principaliter, sed Deo: nisi fortè sit interposita conditio, ratione cujus possit, scilic. si illi videbitur, cui promittitur, vel aliqvid aliud tale. Thom. 2.2. q. 89. art. 9. & 2. Sunt & alii casus in qvibus juramentum obligat vel non obligat: Nam. 1. Iuramentum posterius contra priùs non est servandum, qvia est illicitum. 2. Iuramentum, cujus impletio majus bonum impedit, non obligat, si bonum illud exceptum fuerit. 3. Si auferatur ratio formalis juramenti, non est servandum. V. g. si qvis juret se obediturum Domino vel Principi, & postea desinat esse Dominus vel Princeps, non tenetur illi obedire. 4. Iuramentum licitum conditionatum, violata conditione nō est servandum. l. 4 cas. q. 9. n. 5. Iuramētum præstitum ab iis, qvi nomine nostro agunt, servare tenemur: qvod patet ex. Ios. 6. 22. atqve adeò, præstitum à majoribus nostris, ut constat ex. Exod. 13. 19. cum Gen. 50. 25. & ex. 2. Sam. 21. 1. 2. Valde peccaverunt ergo nuper Ungarici milites, juramentum suorum superiorum, Germanis militibus, Kis-vardam dedentibus, non servantes.

XXV. *Iuramentum estne licitum christianis?*

Sic. Patet. 1. an ita sit ex exemplis christianorum jurantium. Rom. 1. 9. 2. Cor. 1. 23. & 11. 31. Philip. 1. 8. 2. Cur ita sit. 1. qvia juramentum non fuit legis ceremonialis, qvæ est abrogata; sed juris naturalis, seu moralis,

qvæ

qvæ nō est abrogata. l. 4. cas. c. 22. q. 1. resp. 2. 2. qvia juramentum pertinet ad honorem Dei, & charitatem erga proximum, juramus enim gloria Dei & utilitate proximi postulante; & in juramento est cultus Dei religiosus, ut dictum ad th. 3. 3. qvia exempla sunt laudata juramentorum adhibitorum etiam in N. T. 2. Cor. 1. 23. Apoc. 6. 10. Refutatio. Ergò juramentum in N. T. Christianis non est illicitum, peccatum, ut Anabaptistæ credunt Thom. 2. 2. q. 89. art. 2.

XXVI. Obj. Anabaptistarum præcc: Christus vetat nos jurare. Matth. 5. 34. 37. Ne jurate omnino: Ergò Christianis nullo modo licet jurare. Resp. Conseq. negatur: qvia Christus citato loco non damnat omne juramentum, non damnat enim juramentum: 1. necessarium, ob graves & justas causas factum; tale enim juramentum præcipitur. Deut. 6. 13. 2. directum, in qvo expresè assumitur Dei nomen, per qvod juratur, ut juravit Paul. Rom. 1. 9. sed damnat tantum juramentum: 1. temerarium, hoc est, nulla necessitate, aut nulla gravi de causa factum. Ne jurate omninò, scil. temerè. 2. obliquum, seu indirectum, in qvo pro Dei nomine appellatio rerū creatarum adhibetur; ne jurate omninò scil. per cœlum, per terram, per templum, &c.

XXVII. Instantia eorundem præcc. Iac. 5. 12. Ne jurate neqve aliud ullum jus jurandum: Ergò Christus omne juramentum damnat. Resp. Conseq. negatur: qvia Iacobus etiam damnat non juramentum necessarium, & directum; Sed, 1. temerarium, ne jurate

703147

jurate neqve ullum jus jurandum, scil. temerarium. 2. indirectum per creaturas, ne jurate, neqve per cœlum, neqve per terram, neqve aliud ullum jus jurandum, id est, neqve per aliam ullam creaturam, cum enim Iacobus verba Christi repetit, clarè ostendit illa verba Christi, ne juretis omninò, conjungenda esse cum seqventibus, neqve per cœlum, neqve per terram, &c. verba enim Christi sic intelligit, ne juretis omninò, scil. per cœlum, per terram, &c. verba enim sua sic intelligit, ne jurate, neqve per cœlum, neqve per terram, neqve aliud ullum jus jurandum, id est, neqve per aliam ullam creaturam. Ames. l. 4. cas. c. 22. q. 1. resp. 5. Polan. l. 9. c. 22. Vend. l. 2. c. 4. th. 22. expl. 4. Thom. 2. 2. q. 89. art. 2. Becan. Schol. de juram. q. 3.

XXVIII. *Amen amen dico estne formula jurandi?*

Non: qvod patet. 1. an ita sit. Ioh. 1. 52. Sic. c. 3. 3. ubi Christus non jurat, sed rem futuram esse affirmat. 2. Cur ita sit: qvia illa phrasis est formula tantum graviter affirmādi. Amen enim significat verè, certè, fiat: est igitur nota: 1. affirmandi, asseverandi rē aliqvā certò esse, aut futuram. 1. Cor. 16. 24. Apoc. 1. 18. Hac in significatione ponitur amen pro re vera, certa, rata, sic dicitur Deus amen, id est, veritas ipsa. Esai. 65. 16. Sic dicitur Christus amen. Apoc. 3. 14. sic dicuntur promissiones Dei in Christo amen, (id est certò futuræ) 2. Cor. 1. 20. 2. optandi. 1. Reg. 1. 36. Apoc. 22. 20. idèo solet amen addi in fine epistolarum,

rum, cum gratiam illis exoptamus, ad qvos scribimus. 2. Cor. 13. 13. Eph. 6. 24. Phil. 4. 23. 3. confirmandi & optandi simul. Rom. 1. 25. Gal. 1. 5. Eph. 3. 21. Hoc sensu amen adhibetur in fine precum tùm privatarum, tùm publicarum. Psal. 41. 14. Benedictus Iehova Israelis à seculo usqve in seculum, amen, hoc est, affirmo Deum certò benedictum esse, & futurum; & opto, ut fiat benedictus. Sic. Psal. 72. 19. & 89. 53. Matth. 6. 13. amen, hoc est, non dubito, sed certò affirmo me Deum exaudiviſſe & exauditurum, & opto, ut exaudiat. 4. testificandi assensum suum tàm in re aliqva confirmanda, qvàm optanda. Ier. 11. 5. Sic. 1. mulier, qvæ adulterii accusabatur, pronunciata à Sacerdote in precatione, respondebat, amen, amen. Num. 5. 22. simile exemplum vides. Neh. 5. 13. 2. doxologiâ finitâ, qvæ retribuebatur Deo & agno, dicebant amen, tùm qvatuor animalia. Apoc. 5. 14. cum v. 13. tùm Angeli. 7. 12. cum v. 10. tùm viginti seniores & qvatuor animalia. 19. 4. cum v. 1. 2. 3. populus in publicis precibus & gratiarum actionibus, præeunte Pastore, respondebat amen. Deut. 27. 15. & seqq. 1. Chron. 16. 36. Neh. 86. Psal. 106. 48. 1. Cor. 14. 16. Refutatio. Ergò errant qvi, amen, amen dico, docent esse formulam jurandi. Obj. præcc. 1. Deus dicens certè, seu amen, benedicens benedicam tibi, jurasse dicitur. Hebr. 6. 13. 14. Ergò amen amè dico est formula jurandi. Resp. Conseq. negatur: qvia verba illa, certè benedicens benedicam tibi, non continet formam, sed solam materiam juramenti illius, qvod habetur. Gen.

22. 16.

703147

22. 16. 17. per me ipsum juro dictum Iehovæ, qvia non subtraxisti filium tuum, me prolixè benedicturum tibi. 2. Aliqvi docent amen Græce & Hebraice comparere, ut formulam jurandi: Ergò amen amen dico est formula juranti. Resp. Conseq. negatur.: qvia illi temerè, seu sine ulla ratione hoc dicunt. 3. Ravanellus etiam cum vulgo dicit, amen dico, esse formulam jurandi: Ergò est formula juranti. Resp. Conseq. negatur. 2. Qvare geminatur aliqvando amen? Ad denotandum animi ardorem, & majorem confirmationē ferventiusq; desiderium rei, qvæ vel affirmatur, vel optatur. Num. 5. 22. Neh. 8. 6. Ioh. 1. 52. & 3. 3. & 5. 19. 3. Qvæ sunt ergò juranti formulæ? 1. vivit Deus. Sic juravit Gedeō. Iud. 8. 19. David. 2. Sam. 4. 9. Deus ipse. Num. 14. 21. 28. 2. Deus testis est. 1. Thess. 2. 5. 10. seu testis est mihi Deus. Rom. 1. 9. seu sit mihi testis Deus verus ac fidus. Ier. 42. 5. seu testem Deum invoco in animam meam. 2. Cor. 1. 23. seu ecce in cœlis est testis meus. Iob. 16. 19. 3. Deus novit. 2. Cor. 11. 11. item Deus novit me non mentiri v. 31. 4. ecce coram Deo loqvor, non mentior. Gal. 1. 20. 5. Veritatē dico per Christū, nō mentior. 1. Tim. 2. 7. item, veritatem dico per Christum, non mentior, attestante mihi simul conscientia mea per Spiritum Sanctum. Rom. 9. 1. vel est veritas Christi in me. 2. Cor. 11. 10. hoc est, ait Beza, vobis ego per Christum verè affirmo, vel, ne censeatur esse in me Christi veritas. 6. absit mihi à Iehova, qva formula jurandi utimur in re aliqva neganda. 1. Sam. 24. 7. 1. Reg. 21.

3. 7. ita faciat Deus mihi, vel tibi, & ita addat, & pergat, qva jurandi formula utimur in re aliqva affirmanda.

XXIX. Quî interpretanda sunt verba juramenti, seu quo sensu accipi debent verba juramenti?

Verba juramenti: 1. in foro interno, seu cõscientiæ ita intelligi debent, sicut intelligit juratus, si fallere noluerit, (verba ergo juramenti sanctorum, n. Davidis, Pauli, & modo vivẽtium ita intelligi debent, ut illi intelligunt, qvia illi nolunt eos fallere qvibus jurant (sed si fallere voluerit, ita verba juramenti intelligi debẽt sicut intelligit ille, qvẽ fallere voluit, aut cui juravit. Verba ergo juramẽti Romani nõ ita debebãt intelligi, ut ille intelligebat; sed ut intelligebat Anthiochus, qvia Romanus volebat fallere Anthiochum. 2. in foro externo verba juramenti ita intelligi debent, sicut vulgò & cõmuniter ab omnibus intelliguntur: Nam cum Romanus ille sanctè promisisset Anthiocho Regi, se daturum mediam partem navium (qvod Anthiochus intellexerat juxta morem & usum communem omnium gentium de totius classis parte media navium integratum) postea autem dimidiam singulatum navium dissectarum partem exhibuit, pejeravit. l. 4. cas. c. 22. q. 6. ubi etiam alias utiles qvæstiones videbis.

XXX. Quis est perjurus, & quid est perjurium?

Perjurium propriè loqvendo est, cum qvis contra

703147

contra suam conscientiam jurat, vel sciens, volens discedit ab eo, quod legitimè juravit, hoc est, perjurium propriè loquendo est peccatum, cum quis contra jus divinum naturale & scriptum, interposito juramento, aut asserit quod certò novit vel putat se aliter habere: aut promittit quod vel animo cogitat non præstare, vel & si quum juraret cogitaverat facere, postea tamen, quum possit & debeat, non præstat. Additur propriè loquendo: quia pejerare non est, quodvis falsum jurare; sed scienter falsum jurare; aut quod ex animi sententia juraris, sicut verbis concipitur more nostro, id non præstare, cum possis & debeas, pejerare est. Dixi: 1. pejerare non esse, quodvis falsum jurare: nam qui non animo fallendi & non scienter juret falsum, quod putat verum esse, non pejerat. 2. sicut verbis concipitur more nostro, hoc est, juxta sensum verborum communiter à nobis intellectum: nam (ut dictum) cum Romanus ille sanctè promisisset Anthiocho Regi, se daturum mediam partem navium, (quod Antiochus intellexerat juxta morem & usum communem omnium Gentium de totius classis parte media navium integratum,) postea autem dimidiam singularum navium dissectarum partem exhibuit, pejeravit. 3. præstare, quum possis & debeas: nam qui juravit se aliquid facturum quod per se malum non est, postea autem non potest præstare gravibus causis, vel divinitus impeditus, is non pejeravit; veluti quum Apostolus Paulus sanctè promisisset se venturum Corinthum, postea autem non venit impeditus divinitus, neqvaqvam censendus est

pejerasse. Perjurium est. 1. assertorium, qvum qvis interposito juramento asserit animo fallendi qvod certò novit vel putat se aliter habere. Species ejus duæ sunt: prima, est si qvis aut falsum pro vero juret sciens esse falsum, aut verum tanqvam falsum jurando neget, sciens esse verum. Secunda, est si qvis aut verum juret, putans esse falsum: aut falsum neget, putans esse verum. Hoc qvoqve perjurium peccatū est ex accidenti, qvia fit animo fallendi. 2. Perjurium promissorium est qvū qvis jurè jurando promittit qvod vel animo cogitat non præstare, vel etsi qvum juraret cogitaverat facere, postea tamen, qvum possit & debeat, non præstat. Istius qvoqve duæ sunt species: prima, est qvum qvis jurè jurando promittit, qvod animo cogitat non præstare facto ipso. Secunda, est qvum qvis qvod ex animi sententia promiserat, illud mutata voluntate postmodum non præstat, qvum possit & debeat præstare: velut qvum qvis vitæ redimendæ causâ latroni jurat certam summam pecuniæ se numeraturum, latrone nemini detecto; postea autem, ut pecuniam, qvam poterat numerare, retineat, rem aliis revelat. Istius speciei erat perjurium Sichemitarum, qvi Abimelecho juraverant fidelitatem & subjectionem, postea verò mutârunt voluntatem: item Israelitarum à Davide deficientium ad Absalonem. Utrumqve perjurii genus tùm assertorium, tùm promissorium duplex rursum est, nempe, vel privatum, vel publicum. Privatum, est qvod committitur contra juramentum privatim alicui præstitum. Publicum, est qvod committitur contra

703147

contra juramentum publicè solenniter juratum, puta in judicio vel in homagii solennis exhibitione, qvæ fit à subditis Magistratui. Tale perjurium publicum fuit Sedechiæ Regis Iudææ, irritum facientis fœdus cum Nebucadnetzare Magno initum, spreto jure jurando ipsi in nomine Iehovæ præstito. Observa ergò. Omne perjurium sive assertorium, sive promissorium, sive privatum, sive publicum sit, diligenter cavendum est. Patet. 1. an ita sit ex exemplo Pauli verè, non falso jurantis. Rom. 9. 1. 2. Cor. 11. 31. Gal. 1. 20. 2. Cur ita sit. 1. qvia perjurium seu juramentum falsum prohibetur. Exod. 20. 7. Zach. 8. 17. Matth. 5. 34. Iac. 5. 12. 2. qvia per perjurium profanatur nomē Dei, qvod sanctum esse debet. Levit. 19. 12. 3. qvia perjurium Deus gravissimè ulcisci solet. 1. Reg. 8. 31. 32. Malach. 3. 5. Exemplum est in Sedechia Rege Iudææ. Ezech. 17. 4. qvia perjurium est signum maximæ corruptionis inter homines regnantis, ut colligitur ex. Ier. 5. 2. & 7. 9. 5. qvia falsum juramentum damnatur in muliere adultera, qvæ sistebatur coram Sacerdote, & adjurabatur ab eo. Num. 5. 21. 27. Iudæis. Ier. 5. 2. Israelitis decem tribuum. Hos. 10. 4. Petro. Matth. 26. 72. 74. Correctio. Ergò peccat, qvi eum ad jurandum inducit, qvem novit, aut vehementer suspicatur, falsum juraturum. l. 4. cas. c. 22. q. 12. 13. Dehortatio. Fugiamus ergò perjurium ob dictas rationes.

XXXI. *Iuramentum promissorium hostibus, latronibus, piratis datum, tenemurne servare?*

Iuramentum promissorium licitum, iisdem circumstantiis manentibus, etiam hostibus, latronibus, piratis factum, servandum est. Addi-tur: 1. licitum: qvia juramentum illicitum factum latronibus, qvale est juramentum ab illis extortũ, de aliqvo peccato, ut incendio faciendo, homicidio, & simili, committendo, nõ est servandum, ut dictum supra. 2. iisdem circumstantiis manentibus: qvia si latrones juramenti conditiones violaverint, ut si dicto loco, & tempore non compatuerint, te salvum nõ dimiserint, ad locum prafixum non comitati fuerint, &c. juramentum promissorium, de redemptionis precio solvendo, ipsis factum, non teneris servare. 3. etiam: qvia juramentum promissorium licitum non tantum latronibus, sed etiam probis servandum est. Patet. 1. an ita sit. Psal. 15. 4. 2. Cur ita sit. 1. quia enim personarum, &c. hoc est, qvia licet adeoqve non est peccatum, latronibus jurare: Ergò peccatum est juramentum iis præstitum non servare, qvia Deus juramentum licitum servare jubet, Num. 30. 2. 2. qvia in juramento etiam latronibus præstito D E I nomen facimus nostrum vadimonium. 3. qvia latronibus & simplex promissio servanda est, secus enim mentitis, qvod non licet: Ergò multo magis servanda est promissio juramento confirmata. 4. qvia non servans juramentum latronibus præstitum non reveretur nomen Dei, qvia eo abutitur

703147

abutitur ad mendacium confirmandum. 5. Qvia in juramento latronibus facto obligamur nos Deo ad pœnã; si sciens, volens, fallam latrones. Correct. Ergò perjurio peccat. 1. captivus dominum suum, in cujus fidelitatem juravit, vel occidens, vel damno afficiens, vel clam relinqvens, ut multi Ungari. 2. Homo vitam suam à latronibus juramento de certa summa pecuniæ danda præstito, redimens, & promissam sub juramento pecuniam iis non solvens.

XXXII. Obj. præcoce: Juramentum promissorium, de redemptionis precio solvendo metu gravi exortum caret consensu, nihil enim est tam contrarium consensui, qvam vis & metus; & in injuria nullum jus fundatur: Ergò juramentum tale non obligat, seu non est servandum. Resp. 1. In tali juramento nõ deest consensus; qvi jure naturali ad substantiã actus est necessarius, qvi enim metu cõsentit, absolutè volũtarie cõsentit, secũdũ qvid involũtariè. Bec. sch. de jur. q. 5. 2. Duplex est in juramẽto promissorio obligatio, una homini, altera Deo. Iã, qvãvis injuria facta tollat obligationẽ respectu hominis injuriã inferẽtis, qvoniã in injuria nullũ jus fundatur; manet tamẽ obligatio Deo facta, qvæ sine irreverentia & injuria Dei, non potest & admitti, & insuper haberi. Amesius l. 4. cas. c. 22. q. 9. resp. 1.

XXXIII. *Licetne à pueris quatuordecim annis minoribus juramentum exigere?*

Non. Patet. 1. an ita sit. Ne assumas Dei nomen in vanum, hoc est, usurpes nomen Dei reverem-

reverenter, sanctè, qvod pueri ante annos pubertatis, seu qvatuordecim annos facere non possunt. 2. cur ita sit: qvia nondum habet perfectum usum rationis, qvo possunt juramenti naturam intelligere (qvod scil. in eo sit cultus Dei religiosus, & finis ejus sit lites inter homines ditimere) & eum reverentia debita juramentum præstare, ut non peccetur. Simile judicium ferendum est de amentibus, & furiosis. Refutatio. Ergò peccant Scholastici contra sentientes. Thom. 2. 2. q. 89. art. 10. Confectio. Ergò peccant Iudices, qvi à pueris ante annos pubertatis juramentum exigunt, fortè imitati Turcas dicere solitos: puerorum testimonia semper vera esse.

XXXIV. Gravi causâ postulante, petere juramentum ab eo, qvi juraturus est per falsos Deos, estne peccatum, seu licetne Christiano homini juramentum exigere ab eo, qvem scit per idola juraturum?

Sic. Patet. 1. an ita sit ex exemplo Iacobi, cui licuit, necessitate postulante, à Labane per idola jurâte, juramētū petere. Gen. 31. 53. 2. Cur ita sit. 1. Qvia perversitas juramēti ab eo cui juratur nō respicitur, sed cōfirmatio testimonii, & fidei datæ. 2. qvia uti malo, ad bonū, nō est per se malum. 3. qvia non tàm perversitate juramenti, qvam communi ejus natura utitur ille, qvi postulat simpliciter jusjurandum, non tale jusjurandum. l. 4. cas. c. 22. q. 14. Informatio. Ergò magna necessitate exigente, li-

cebit

703147

cet reformatis à Turcis, Tartaris, Iudæis, Pontificiis, Valachis, Attinganis, &c. iuramentum petere. Obj. Non licet per falsos Deos iurare, ut dictum ad th. 9. Ergò non licet uti iuramento illius, qvi per falsos Deos iurat. Resp. Conseq. negatur, propter dictas rationes.

XXXV. *Licetne iudici accusatum, seu reum admittere ad iuramentum purgationis, quo semetipsum à crimine, quo accusatur purget?*

Iuramentum est purgationis, vel accusationis. Iam, iuramentum, &c. hoc est, si aliqvis aliqvem furti, vel simili peccato accuset, & sufficienter probare neqveat, iudex accusatū, liberè se iuramento à peccato purgare volentem, ad iuramentum purgationis admittere, & postea pro innocente habere tenetur. Additur: 1. Sufficienter: qvia reus vel infamis ita debet ad iuramentum purgationis admitti, si eius infamia vel peccatum ex certis argumentis colligi, & plenè probari non possit. 2. Liberè: qvia infamis vel reus ita ad iuramentum purgationis admitti debet, si liberè iurare velit, eo enim nemo debet cogi. Patet responsio. 1. an ita sit. Exod. 22. 11. Sic. Hebr. 6. 16. 2. Cur ita sit: 1 qvia potest qvis alium à crimine obiecto suo iuramento purgare, seu liberare: Ergò & seipsum. 2. qvia purgationis iuramentum Deus ipse præscribit, citatis locis. 3. qvia si ante plenam probationem non licet cuiqvam suum peccatum fateri, licet suam innocentiam. 4. qvia nemo debet in Ecclesia teneri,

teneri, vel vivere, sub suspicione. Correctio. Ergò peccant: Iudices, qvi 1. reo satis convicto, adeoqve non vere juraturo, ob hunc vel illum respectum, juramentum purgationis offerunt 2. reum non satis convictum ad juramento se purgandum cogunt.

XXXVI. *Quantùm obligat juramentum simplex?*

Iuramentum est duplex: simplex, qvod fit verbis, sine ritu aliqvo, ut cum dicimus: Deum testor hoc feci, vel faciam: vel compositū, qvod fit verbis, cum ritu aliqvo, ut cum manū elevamus, & dicimus, Deum testor feci vel faam. Iam, juramentum simplex æqvè servandum est atq; cōpositū. Patet. 1. an ita sit ex exemplo Davidis. Psal. 15. 4. Sic Num. 30. 2. 2 Cur ita sit: 1. Qvia qvodlibet juramentum licitum servandum est, ut dictum ad th. 20. 2. Qvia juramentum obligat & servandum est non propter ritum; sed propter reverentiam Dei in testem vocati. Exhortatio. Ergò æqvè servemus juramentum simplex, seu ritu carens, atqve compositum, seu cum ritu conjunctum: David enim æqvè servavit juramentum simplex. Psal. 119. 106. atqve servus Abrahami solenne. Gen. 24. 2. Becan. schol. de jur. q. 2. c. 3.

XXXVII. 1. *Qui sunt ritus in juramento observati?*

1. Apprehensio vel elevatio manus (qvo gestu qvasi monstratur Deus, qvem in testem invocamus, & per qvem juramus) Exemplum est in Abra-

703147

in Abrahamo, Gen. 14. 22. in Deo ipso. Exod. 6. 8. Num. 14. 30. Deut. 32. 40. Nehem. 9. 15. Psal. 106. 26. Ezech. 20. v. 5. 6. 15. 23. 28. 42. & 36. 7. & 44. 12. & 47. 14. in Angelo creato. Dan. 12. 7. (quo loco jurat Angelus sublata utraqve manu, dextera & sinistra, ad majorem confirmationem rei, de qva agebatur, qvoniam res erat magni momēti, qvæ qvasi duplici jurejurando confirmabatur, alioqvi, ut plurimùm, in juramento sola manus dextera tollebatur) in Angelo increato, nempe Christo. Apoc. 10. 5. Hinc levare manū suā ad Deū vel ad cœlū metonymicè ponitur pro jurare. 2. positio manus sub femore ejus, cui aliqvid juramento promittitur, qvi ritus olim observabatur in juramentis, qvæ superiores exigebant à domesticis. Gen. 24. v. 2, 3. & 47. 29. 3. Tactus, & osculatio libri, qvæ in qvibusdam locis usurpantur. 2. Tactus & osculatio libri differtne ab elevatione, & apprehensione manûs? Non: significat enim utrúmqve nos velle jurare, & de facto jurare.

XXXVIII. *Quid ergo significavit positio manus jurantium sub femore juramentum exigentium.* Gen. 24. 2. & 42. 29?

Non significavit Christum verum Deum, & hominem, per qvem jurandum esset, ex femore ipsorum prodituram & nasciturum esse, ut qvidam asseruerunt; sed significavit subjectionem jurantium erga juramentum exigentes. Ravan de femore n. 1. & 2.

XXXIX.

XXXIX. Quid est adjuratio?

Iuramentum est: 1. delatum, qvod ab aliqvo alteri defertur ad aliqvid invocato Dei nomine asserendum, vel promittendum. Estqvè 2. judiciale, qvod à Magistratu, seu Iudice, seu parte adversâ judicialiter defertur; qvando ex aliis documentis veritas causæ alicujus liqvere non potest. Vocatur etiam juramentum publicum & solenne. De eo sermo est, Hebr. 6. 16. Exemplũ causatũ in qvibus juramentum judiciale defertur. Exod. 22. 8. 11. 2. extrajudiciale, qvod extra forensem, seu judicialem actionem à qvopiam juratur. 2. spontaneum qvod fit ad asserendam gloriam DEI & promovendam aliorum salutem, non delatum ab alio, sed sponte, qvum necessitas & vocatio nostra exigit, ut Deum testem allegemus, nos vera dicere, ut Paulus fecit. Rom. 9. 1. Iam, adjuratio est juramentum delatum, qvo per Deum. 1. exigimus ab aliqvo juramentũ, qvo se ad aliqvid faciendum obstringat. 2. aliqvem citra juramenti exactionem ad aliqvid vel mandando vel rogando obstringimus. V. g. Gen. 24. Abrahamus servum suum adjuravit, id est, exegit ab eo juramentum, ut non acciperet uxorem filio suo de filiabus Cananæorum, sed ex cognatione. Sic. 1. Reg. 2. Rex Salamon adjuravit Semejum per Iehovam, ne egrederetur huc vel illuc. Ergò ut noster dicit propriè: 1. adjurare est alium adducere ad jurandum, id est, mandare alicui, vel rogare aliqvem, ut propter reverentiam Dei, qvem nominamus, juret, id est, Deum in testem

703147

testem vocet, & sic asserat, vel promittat quod ab ipso petimus; & simul contrafacienti explicitè, vel implicitè imprecari. Sic adjuramus cum dicimus: per Deum te adjuro, jures, & & sic asseras, vel promittas, quod à te peto; si non feceris Deus, per quem adjuro, te puniat, quod ipsi gloriam non tribuas. Sic adjuravit Abrahamus servum suum. Gen. 24.38. 41. Iacob Iosephum. Gen. 47.31. cum 29. & 50.5. Iosephus fratres. v. 25. Exod. 13. 19. Saul populum. 1. Sam. 14. 25. Salomon Semei. 1. Reg. 2. 42. Nebucadnezar Sedeciam. 2. Chron. 36. 13. Esdras Iudæos. Esd. 10. 5. Nehemias primores Iudæorum. Neh. 5. 12. 13. 2. adjurare est alium adducere ad religionem illam, quæ est in juramento, id est, mandare alicui, vel rogare aliquē, ut propter reverētiā Dei, quē in juramēto nominamus, sine juramento asserat, vel promittat, quod ab ipso petimus, perinde ac si juraret; & simul contrafacienti explicitè, vel implicitè malum peccati. Sic adjuravit Sacerdos mulierem. Num. 5. 21. Cajaphas Christum. Matth. 26. 63. Paulus Thessalonices. 1. Thess. 5. 27. Iosue Achanem. Ios. 7. 19. Achab Michæam. 1. Reg. 22. 16. Sponsa filias Ierusalem. Cant. 2. 7 Dæmon Christum. Marc. 5. 7. Pharisæi cœcum natum. Ioh. 9. 24. ubi quæres, licetne hominem adjurare? Sic, ut ex exemplis adjurantium patet. Obj. Non licet jurare: Ergò nec adjurare. Resp. Antecedens falsum, ut dictum, ad th. 25. Thom. 2. 2. q. 90. art. 1.

Tt

XL.

XL. Quorum est adjurare?

Maximè propriè est eorum, qvi jus habent exigendi ab aliis juramentum, id est, superiorum. Patet. 1. an ita fit ex exemplo Abrahami, Iacobi, Salomonis, Pauli. 2. Cur ita fit: qvia adjurare propriè loqvendo æst mandare, imperare alcui per nomen Dei, ut juret; vel fine juramento asserat vel promittat: imperare autem maximè proprie est superiorum. Institutio. Superiorum est adjurare: Ergò parentes filios, Domini Servos, Præceptores Discipulos, &c. adjurare debent. Informatio. Superiorum est ajurare maximè propriè: Ergò, minùs propriè adjurant & inferiores suos superiores, ut filii parentes, servi dominos, subditi Magistratus, discipuli præceptorem; & pares se invicem, ut parens parentem, Filius filium, Dominus Dominum, servus servum, &c. Differt enim adjuratio superiorum, ab adjuratione inferiorum & parium: qvia superiores adjurat suos inferiores mandando; imperando: inferiores verò adjurant suos superiores, pares inter se invicem, obtestando, id est, supplicando, rogando.

XLI. Liceine Dæmones adjurare?

Dæmones adjurare nemini ordinariè licet. Additur, ordinariè: qvia extraordinariè aliqvibus adjurare Dæmones licuit, ut discipulis Christi, qvi specialem Dæmones adjurandi potestatem à DEO acceperant. Matth. 12. 27. Patet 1. an ita fit, Esai. 3. 20. 2. Cur ita fit: 1. qvia Dæmones adjurare, est eis imperare, ut propter nomen Dei aliqvid agant: At nemo or-

703147

mo ordinariè poteſt Dæmonibus imperare, iis enim ſolus Deus & Angeli boni poſſunt imperare: Ergò eos ordinariè nemini adjurare licet. 2. qvia nemini licet necromanticis incantationibus Dæmones invocare per nomen Dei: Ergò Dæmones adjurare nemini ordinariè licet. Ratio conſeqventiæ, qvia per nomen Dei necromanticis incantationibus Dæmones invocare, eſt eos adjurare. 3. qvia qvi adjurat aliqvem, ex hoc ipſo aliqvam Societatem cum ipſo facit: At non licet cum Dæmonib' ſocietatē facere, 1. Cor. 10. 20. Ergò ordinariè nemini licet Dæmones adjurare. Refutatio. Ergò errant Pontificii & Lutherani Dæmones adjurantes. Obj. Pontif. Per nomen meum Dæmonia ejicient. Marc. 16. 17. Ergò licet Dæmones adjurare: qvia per nomen Dei Dæmones ejicere, eſt eos adjurare. Reſp. Conſeq. negatur: qvia hoc dicitur de diſcipulis Chriſti extraordinariis. Thom. 2. 2. q. 90. art. 2.

XLII. *Licetne baptizandos exorcizare, ſeu adjurare, ut ex iis Diabolus expellatur?*

Non licet. Obj. Pontif. Luth. Patres olim exorcizabant baptizandos, ſeu adjurabant: Ergò licet Dæmones & hodiè adjurare. Reſp. Conſeq. negatur: qvia Patres hoc fecerunt ſuperſtitioſè. Obſerva ergo. Exorciſmus, qvi eſt adjuratio Diaboli in baptiſmo; qva, facto crucis ſigno, jubetur Spiritus malus exire ex infantibus, & locum cedere Spiritui Sancto, his verbis: Exi impure ſpiritus, & locum ce-

de Spiritu Sancto, non est legitima baptismi ceremonia. Patet. 1. an ita sit ex exemplo discipulorum Christi, baptismo exorcismum nunqvam præmittentium. 2. Cur ita sit? 1. Qvia non est institutus à Christo: Atqvi Sacramentis non affigendæ, & affingēdæ ceremoniæ pro arbitrio hominum. 2. Qvia verus exorcismus in adjurante reqvirit fidē miraculorū, seu donum faciendi miracula: qvod vendicare sibi adversarii non possunt. 3. Qvia est ceremonia vana, qvæ effectu caret. 4. Qvia est ceremonia ludicra, qvâ Exorcistæ colloqvuntur cum Satana, de cujus præsentia ipsis nō cōstat. 5. Qvia est ceremonia mendax, qva arrogant sibi Exorcistæ imperium in dæmonem, qvod tamen non habent, & falso traducunt infantes Christianorum, qvasi à Diabolo sint obsessi: cum tamen sæpè Diabolus plus habeat juris in exercistam, qvam in infantem baptizandum. 6. Qvia est ceremonia impia, conjuncta cum nominis divini abusu. Refutatio. Ergò erant Pontif. & Luth. contrasentientes. Obj. Exorcismus viguit temporibus Apostolorum, & ab iis est usurpatus. Ergò & jam in baptismo usurpari debet. Resp. 1. Ad antecedens: viguit temporibus Apostolorum exorcismus, sed non tanqvam ceremonia aliqva baptismi, neqve adhibitus fuit infantibus, sed adultis, qvi corporaliter erant obsessi; nec corporaliter obsessi admittebātur ad baptismū, nisi postqvā essent liberati. 2. Conseq. negat: qvia tēporibus Apostolorū & in Ecclesia primitiva viguit donum edendi miracula: qvo pertinebat qvoqve potestas ejiciendi ex obsessis Dæmones malos:

703147

malos: Hoc verò donum jam in Ecclesia amplius nonviget. Vend. l. 1. c. 22. th. 16. ex. pl. 3.

XLIII. Res inanimatæ, ut aqua lustralis, templa, campanæ, &c. suntne adjurandæ, seu exorcizandæ?

Res illas inanimatas adjurare, seu exorcizare, ut exinde virtus inimici, seu Diaboli pellatur, & virtutem spiritualem, per qvam aptæ reddantur divino cultui, adipiscantur, est eas superstitiosè incantare, qvod supra c. 8. ad th. 28. & seqq. satis damnavimus. Thom. 3. p. q. 83. art. 3. ad 3. Observa ergo. Nec res inanimatas, nec irrationales adjurare licet. Patet. 1. an ita fit exemplis sanctorum, qvi res tales nunqvam adjurasse leguntur. 2. Cur ita fit. 1. Qvia adjuratio talium rerum est superstitiosa incantatio. 2. Qvia non intelligunt adjurationem. 3. Qvia illas nec deprecando adjurare possumus, qvia non sunt dominæ suorum actuum; nec compellendo, qvia non est nostrum creaturis irrationalibus imperare, sed solum illius, de qvo dicitur. Matth. 8. qvia mare & venti obediunt ei. Ergò nullo modo eas adjurare licet. Refutatio. Ergò errant pontificii, res inanimatas & irrationales adjurantes. Thom. 2. 2. q. 90. art. 3.

XLIV. Licetne Iudici reum adjurare, ad semetipsum accusandum de crimine objecto?

Non licet Iudici accusatum adjurare, seu illi juramentum accusationis deferre, quo semetipsum de crimine objecto accusare cogatur. Patet. 1. an ita fit. Deut. 19. 15. 2. Cor. 13. 1. 2. Cur ita fit. 1. quia nullum fundamentum habet in scripturis. 2. quia legi naturæ adversatur, quia est contra naturam, ut quis sibi pœnam accersat. 3. quia sic plerique adducerentur ad pejerandum. Correctio. Ergò male facit. 1. Iudex, qui à reo exigit juramentum de crimine ipsi objecto. 2. Reus, qui semetipsum accusat. Obj. 1. Adjurare licuit uxorem suspectam. Num. 5. 19. Respondet hoc singulare institutum, extraordinariæ dispositionis, propter duritiem cordis Iudæorum concessum, sicut repudium non adulteræ. l. 4. cas. c 22. q 15. resp. 5. Admonitio. Ergò. 1. deficientibus testibus & probationibus ne vexet judex reum. 2. occulta peccata ne perscrutemur. Iudex enim judicare tenetur de solis liquidis: judicabit Deus de occultis. 3. ne unquam testibus deficientibus fatearis peccata tua Iudici.

XLV. Adjuratio indefinita de respondendo ad omnia interrogata esse ne simpliciter admittenda: V. g. si Magistratus hostis veræ religionis deferat alicui orthodoxæ religioni addicto juramentum, quo eum obstringat, ut veritatem dicat de omnibus rebus de quibus interrogatus fuerit, an juramentum tale præstare &

703147

ad omnia interrogatus quæ novit, respondere teneatur?

Juramentum præstare potest, sed addita expressè exceptione; nempe, se de omnibus dicturum veritatem, & de omnibus responsurum, exceptis iis, ad quæ respondendo peccaret adversus gloriam Dei & charitatem in Deum & proximum: V. g. si per juramentum interrogaretur, quinam præter ipsum sint ejusdem cū ipso religionis? quibus in ædibus, & quando conventus instituti sint aut instituantur concionum causâ? ad talia rogata respondere non tenetur, neque enim bonâ conscientiâ potest: quia respondendo peccaret contra gloriam Dei, præjudicium enim adferret divinæ religioni, cujus exercitium etiam clandestinum impediretur: peccaret contra charitatem in Deum & proximum; prodiret enim & in difficultates magnas conjiceret fratres, quorum incolumitati etiam cum facultatum & vitæ suæ dispēdio consulere debet.

CAPUT XI.

De Sorte.

ANALYSIS.

SOrs explicatur. I. A definitione, th. 1, 11. A ratione, cur sors dicatur petitio. th. 2. III. A ratione, cur sors dicatur, 1. contingentia. th. 3—5. 2. contingentia mera. th. 6. IV. A moderatore sortis ex th. 3. & 6. illato. th. 7. qui. 1. confirmatur tùm cur ita fit.

th. 8——13. tùm an ita sit th. 14. quod proleptice confirmatur. th. 15. quod ab objectione liberatur. th. 16. 2. usu duplici correctorio illustratur, quorum primus. th. 17. deponitur: qui. 1. usu correctorio illustratur. th. 18. 2. confirmatur. th. 19. 3. ab objectionibus liberatur. th. 20——26. 3. ab objectionibus vindicatur. th. 27——28. Secundus verò th. 29. habetur, qui sonat de modo, quo ludus aleæ religioni adversatur: cujus ludi aleæ notatur: 1. convenientia cum aliquibus ludis. th. 30. 2. differentia à quibusdam ludis. th. 31. cujus differentiæ rationes reddantur. th. 32——34.

EXPLICATIO.

I. Quid est sors?

Sors est petitio. &c. hoc est, sors est petitio divini testimonii manifestandi per determinationē eventus, seu casus sortis (ut jactus aleæ, globuli, tesseræ, chartæ, vel alius alicujus materiæ notatæ) ad controversiam aliquam dirimēdam; vel, sortem mittere, est Deum petere, ut sortem missam, tanquam meram contingentiam, id est, in se, & respectu nostri, merè contingentèr, huc vel illuc cadentem, in hanc vel illam rem, vel personam dirigendo testetur, cui velit hoc, vel illud assignare, ut sic controversia inter nos de divisione rerum, & munerum orta, definiatur, & dirimatur, sors enim est res in humana dubitatione voluntatem Dei indicans, ut Augustinus definit. V. g. Act. 1. 23. controversia fuit, an Barsabas, vel Matthias debeat in Apostolatu Judæ proditori succedere, qui

703147

qvia aliter Apostoli definire non possunt, sortem mittunt, in se, & respectu ipsorum, æqvè cadere valentem super Barsabam, ac super Matthiam; sed eam Deus cadere fecit super Matthiam, adeóqve Matthias succesit in Apostolatu Judæ proditori, & sic controversia illa finita fuit, nec amplius qvæsitum ab Apostolis fuit, an Barsabas vel Matthias succedere debeat Judæ proditori in apostolatu? Ubi est sortis genus: n. petitio: cujus notatur objectum, qvod petitur, n. manifestatio divini testimonii: cujus manifestationis notatur modus, n. determinatio eventus in mera contingentia, id est, directio sortis missæ, 2. finis, n. controversiæ alicujus diremptio.

1. Sors est petitio Dei voluntatis manifestandæ: Prov. 16.33. A Iehova est directio sortis: Ergò abipso petitur. 2. Sors est mera contingentia: ibidē: in gremium conjicitur sors. th. 14. 3. Sortem missam Deus dirigit huc vel illuc: qvod patet tùm an ita sit. Prov. 16.33. In gremium (seu sinum ex ora vestis factum; vel urnam, galeam, pileum, &c.) conjicitur sors, id est, mittitur sors, à Iehova autem est totum judicium ejus, id est, Deus dirigit huc vel illuc: tùm cur ita sit. th. 7. & seqq. 4. Finis sortis mittendæ est determinatio, finitio, diremptio controversiæ, qvæ aliter determinari non potest. Patet. 1. an ita sit. Prov. 18.18. Contentiones cessare facit sors, & inter robustos dirimit, id est, sors est medium, qvo divinitus dijudicantur, & componuntur controversiæ, qvæ aliter ab hominibus dijudicari, & cōponi non possunt. 2. Cur ita sit. 1. Qvia

Deus

Deus instituit sortem in hunc finem. Prov. 18. 18. Contentiones cessare facit sors, id est, Deus sic ordinavit, ut sors controversias dirimat; ideò voluit etiam Cananæam sorte divisam, ut inter Israelitas controversiæ ne orirentur; vel ortæ decideretur. 2. Qvia verbum Dei decidit controversias: At sors est verbum Dei visibile, ut etiam sacramenta, ut Augustinus inqvit, est enim sors institutio Dei: Ergò sors est medium controversias dicidendi, & decisio controversiarum est finis sortis. 3. qvia testimonium Dei decidit controversias: At determinatio eventus sortis missæ manifestat Dei testimonium: Ergò sors est medium controversias decidendi. Refutat. Ergò sors nō est medium lucrandi, ludendi, qvæstum faciendi, &c. ut aleatores, & sortilegi volunt. Correctio. Ergò peccant qvi sortem mittunt ad divisionē controversiæ, qvam multis aliis modis definire possent.

II. Sors quare vocatur petitio?

Petitionem dicimus, &c. hoc est, sors ideo dicitur petitio. th. 1. qvia directionē suam, adeoq; cōtroversiæ decisionē à Deo exspectat, adeoq; ab ipso petit, quia id expectamus à Deo quod ab ipso petimus. Observa. 1. Sors est oratio. Patet. 1. an ita sit. Non habebis Deos alienos, id est, sortis directionem à me ores. 2. Cur ita sit: quia est petio, sors enim suâ natura petit, ut se ab hominibus projectâ, Deus certò dirigat in hanc vel illam rem, vel personam, & sic manifestet hominibus quid velit, ne de hac vel illa re

huic

703147

huic, vel illi adsignanda amplius dubitent: At petitio est pars orationis. Informatio. Ergò sors est cultus DEI religiosus, Institutio. Ergò sors. 1. reverenter mittenda est. Ios. 18. 6. 8. 10. 2. & in rebus arduis, & seriis usurpanda est.

2. Licet sors præreqvirat etiam orationem mentalem, & vocalem sortem mittentium; sed tamen ipsa non est oratio mentalis, vel vocalis; sed realis, ut qvodlibet bonũ op', ut dictũ supra c. 9. ad th. 62. Patet an ita sit: 1. Qvoad primũ membrũ. 1. Sam. 14. 41. Act. 1. 24. 2. Qvoad secundum membrum. Psal. 50. 23. & ex illis omnibus locis, qvibus Deus bonis operibus benedictionem promittit, & bona opera benedictiones impetrare asserit: horum enim utrúmqve orationi, seu petitioni convenit. 3. Sors non debet usitate freqventari; sed tantùm tunc, qvando humana infirmitas postulaverit, & gravis, ac justa causa subest. Patet. 1. an ita sit. Prov. 18. 18. Contentiones cessare facit sors: At contentiones non semper sunt inter homines: Ergò sortem etiam non debent semper usurpare: cessante enim fine, cessare debet & medium. 2. Cur ita sit. 1 qvia sortẽ humana infirmitas introduxit, ut dictũ supra c. 10. th. 1 cũ th. 2. 2. qvia sors non est in bonis per se appetendis. 3. qvia magna necessitate postulante debemus à Deo aliqvid petere: At sors est petitio, qvâ petimus, ut per determinationẽ sortis missæ evẽtũ, seu casum manifestet testimoniũ suum, ut nos illud videntes, eo, qvod nobis in distributione assignatum est, contenti simus, nec ampliùs de

eo contendamus. Correctio. Ergò peccãt 1. qvi sine ulla necessitate sortem mittunt. 2. qvi necessitate postulante sortem mittere nolunt.

III. *Sors quare dicitur contingentia?*

I. Qvia ita cadit hue, ut etiam possit hue non cadere. 2. ut eos refutemus, qvi sortem dicunt esse eventum, vel effectum aliqvem fortuitum. Sors ergo non est effectus fortuitus. Patet. 1. an ita sit. Prov. 16. 33. In gremium conjicitur (ex intentione scilicet) sors. 2. Cur ita sit:

IV. 1. Qvia est aliqvis effectus fortuitus, qvi tamen non est sors, ut inventio auri fodientis est effectus fortuitus, sed tamen non est sors: & vice versâ, est aliqva sors, qvæ tamen non est effectus fortuitus, ut avium volatus potest esse sors (possumus enim castra metantes excubitores sic sortiri, seqventi nocte excubet ille, qvem avis aliqva prætervoleverit) qvi tamen nõ est effectus fortuitus, qvia non est à causa aliena facultate agente, qvomodo agit fortuna; sed est à causa sua facultate agente, avis enim sua vi producit volatum.

V. 2. Qvia effectus fortuitus est præter intentionem efficientis: At sors, ut jactus aleæ, non est præter intentionem efficientis, seu sortientis: Ergò sors non est effectus fortuitus. Refutatio. Errant ergò illi qvi sortem definiunt esse fortuitum alicujus rei eventum, seu effectum.

VI. *Sors*

703147

VI. Sors quare dicitur contingentia mera?

Contingentia est triplex, n. contingens, 1. sæpè, seu plerùmque: sic contingit fœtum in caput nasci. 2. rarò, seu infrequenter: sic cõtingit fœtum in pedes, aut bicipitem nasci, diciturque fortuita, casualis. 3. mere, seu æqualiter se habens in utramque partem, seu quæ æquè potest evenire, atque non evenire, diciturque incerta, dubia: Sic contingit fortè huc cadere, vel non cadere: Philosophum apud Principes, gratum futurum, vel non: Petrum doctum, ministrum, futurum, vel non, &c. Iam, sors est mera contingentia, quia in contingentia sæpè & rarò cõtingente locus aliquis relinquitur conjecturæ ex arte; sed contingentiæ meræ nullus. Possumus enim ex natura, & arte conjicere, cur fœtus nascatur in caput, vel pedes; sed non possumus ex natura, & arte scire, cur sors projecta, cadat super lonam, non super nautam. Gocclenii lex. phil. sub dictione contingens.

VII. Quis dominatur in sortibus, seu quis dirigit sortem huc vel illuc?

Non fortuna, seu causa fortuita; sed Deus ipse, seu extraordinaria ejus providentia, modo nobis ignoto agens, vel fortuna illa cœca, quæ à profanis hominibus facta est Dea, cœloque locata: 1. Quia sors non est fortuitus effectus, adeoq; sortis causa non est fortuita aliqua causa, ut dictum th. 3. 2. Quia sors est mera contingentia (ut dictum th. 6.) quam solus

Deus potest dirigere, ut dicetur, th. seq.

VIII. Patet Deum dirigere sortis casum. 1. qvia in omni sorte qværitur controversiæ alicujus determinatio per meram contingentiã, ut jactum aleæ, vel alterius alicujus signi, in se, & respectu nostri planè indeterminatam: Ergò determinatio meræ contingentiæ ex natura ipsius rei semper exspectatur à Deo. Ratio consequentiæ, qvia solus Deus potest meram contingentiam determinare, & ad suum finem dirigere: atqve adeò re ipsa sortis usus est appellatio semper vel ad Deũ verũ; vel ad fictũ aliqvod numen, qvod multi fortunam vocant: adeoqve Deus dirigit sortis casum. Additur ex natura ipsius rei: qvia sorte utentes non semper exspectant determinationem sortis à Deo, ut G. Vostius. P. Martyr de sorte dicunt.

IX. Obj. præcc. Sorte utentes non semper exspectant determinationem sortis à Deo: Ergò Theologi nostri errant, qvod sortibus omnibus extraordinariam qvandam providentiã Dei præsse doceant. Resp. Conseq. neg: qvia dicunt hoc illi. 1. non respectu sorte utentium, qvia illi directè talem providentiam Dei ad directionem sortis non semper exspectant. 2. non respectu Dei, qvia Deus non semper extraordinariã suâ providentiã dirigit sortes; Sed. 3. respectu sortis, qvæ suâ naturâ directionem exspectat à singulari, & extraordinaria Dei providentia: qvia sors est res merè contingens, qvam sola extraordinaria Dei providentia potest determinare, & ad suum finem dirigere, ut dictum th. 8. Additur, directè:

703147

rectè: qvia etiam sorte utentes semper indirectè exspectant directionem sortis ab extraordinaria Dei providentia, qvia utuntur ad controversiæ determinationem tali re, qvam sola extraordinaria Dei providentia regere potest. l. 4. cas. c. 23. q. 3.

X. 2. Qvia, in sorte ex omnium consensu judicium aliqvod, n. directio casûs sortis, & controversiæ decisio exspectatur, sic enim loqvimur, Iosue sorte Achanem punivit, Matthias sorte Apostolus factus est: At judicium illud non potest exspectari: 1. à sorte, sors enim, ut jactus alex, casum suum dirigere, & sic controversiam decidere nequit, qvia mera cõtingentia, qvalis est sors, seu jactus alex, per se inepta est ad controversiam aliqvam determinandam. 2. à fortuna, qvia fortuna judicanda à certa Dei providentia distincta nulla datur in rerum natura: Ergò necesse est, ut judicium illud in sorte à Dei providentia singulariter exspectemus: adeóqve Deus dirigit sortis casum.

XI. 3. Qvia. 1. ipsa mera contingentia, n. sortis casus, non potest esse principalis causa decisionis controversiæ. 2. homo sortem mittens, sortis casum non potest ad controversiæ decisionem dirigere, est enim sortis casus ipsi mere contingens: Ergò necesse est, ut Deus dirigat sortis casum huc vel illuc ad controversiæ decisionem.

XII. 4. Qvia, sicut homines controversiam aliqvam decidere non valentes confugiũt ad superiorem aliqvem, & ab illo petunt & exspectant controversiæ decisionem: sic, sors

per se controversiam aliqvam decidere non valens, (eventus enim, seu casus sortis est merò contingens,) suâ naturâ confugit ad Deum, & ab ipso petit & exspectat sui casûs directionem, & consequenter controversiæ decisionem.

XIII. 5. Qvia, agens consilio, id est sciens, volens, seu propter certum finem, per certa media assequendum, actionem suam non potest subjicere, seu committere fortunæ, vel meræ contingentiæ, qva talis est. 1. qvia sic, agens consilio, seu sciens, ageret nesciens, nesciret enim, an per fortunâ, aut mediû merè contingens finê suum assequi posset, vel non. 2. qvia sic, agens consilio determinaret aliqvid per medium indeterminatum, qvod fieri non potest: At sortem mittens est agens consilio: Ergò non potest actionem suam subjicere fortunæ, (qvam multi sortibus præesse docent) vel meræ contingentiæ (qvalis est sortis jactus & casus) qvâ talis est; sed singulari Dei providentiæ: eòóqve sortis casum singularis DEI providentia dirigit. Additur, qva talis est, qvia sortis casus in se est mera contingentia, & res indeterminata; sed respectu Dei est necessarium. & determinatum controversiam aliqvâ determinandi medium.

XIV. Deus, seu extraordinaria, & singularis Dei providentia dirigit sortis casum huc vel illuc, ut dictum ad th. 7. Patet. 1. an ita sit Prov. 16. 33. ibi enim: 1. conjectio sortis in gremium, est mera contingentia, (qvia æqvè potest huc cadere atqve non cadere) qvam solus Deus potest huc, vel illuc certò dirigere, ut dictum ad th. 5. 2. sortis, seu signi in ali-

qvem

703147

qvem locum conjectijudicium accuratâ discretione, seu differentiâ, à Iehova dicitur esse, vel pendere.

XV. Sortis judicium accurata discretione dicitur. th. 14. à Deo pendere, qvia sors aliter dependet à providentia Dei, qvàm alia, qvæ talem respectum non habent ad Dei providentiam: alia enim pendent à providentia DEI communi: sors vero à providentia Dei singulari, seu extraordinaria. Si ergo objicias, scriptura dicit omnia pendere à Dei providentia: Ergò sors non aliter dependat à providentia Dei, qvam alia omnia. Resp. Conseq. neg: qvia omnia pendent à Dei providentia communiter. Neh. 9. 6. Heb. 1. 3. Sed sors singulariter, & illa qvæ singularem respectum habeat ad providentiam Dei: ut hominis. 1. formatio. Iob. 10. 38. 2. terminus vitæ. Iob. 14. 6. 3. cogitationes. Prov. 21. 1. 4. Sermo linguæ. Prov. 16. 1. 5. gressus. Psal. 37. 23. 6. lachrymæ. Psal. 56. 9.

XVI. Obj. præoce. Prov. 16. 33. Vox hæbraica mispat non semper significat judicium; sed aliqvando etiam ritum, modum, legem, &c. Ergò locus ille non probat, qvod sortis casus à singulari Dei providentia pendeat. Ratio consequentiæ, qvia non omnia pendent illa à singulari Dei providentia, qvorum ritus, modus, lex, à Deo pendet. Resp. Conseq. neg: 1. qvia vox Hebraica mispat, semper ratione materiæ subjectæ debet accipi: At citato loco vox illa respectu materiæ subjectæ notat, non ritum, modum, legem, sed judicium: qvod hinc etiam patet, qvod sortibus judicium qvod-

dam tribuitur ab omnibus, qui earum naturam describunt; sors enim judicium facit inter litigantes, & Deus per sortem in judicio sedet.

XVII. *Quâ utendum est sorte?*

Sapienter, id est, cum necessitas humana flagitat, & justa, ac gravis causa subest, ut dictum c. 10 th. 2. non temerè, id est, sine necessaria, ac justa causa, ut illi, qui sortem adhibent in rebus. 1. ludicris, ut in lusu chartarum, alearum, taxillorum. 2. leviculis, ut in divisione pomorum, prunorum, &c. 2. In controversiis illis: 1. quæ vanæ sunt, ut cum quæritur an Mercator, vel Sartor creandus sit Judex. 2. quæ per alia media ordinaria commodè dirimi possunt, ut cum quæritur, an ungarico bello protestantium, Lutheranus, vel Protestans præficiendus sit. Ratio, quia directio sortis est à Deo, ut dictum th. 7. & seqq. Sicut Deus per lectionem consuluit, ut causæ leviores ab aliis Judicibus judicentur, difficiliores verò Mosis cognitioni reserventur: sic Deus instituit, ut illa quæ à nobis nullo modo dignosci possunt, ad ipsum per sortis missionem deferantur.

XVIII. *Licita esine sors divinatoria, consultatoria, divisoria?*

Sors divinatoria, divisoria, ordinariè est illicita, consultatoria nullo modo est licita: quia sors non est adhibenda in controversiis illis, quæ per alia media ordinaria commodè dirimi possunt, ut dictū ad th. 17. At controversiæ de

 sors divinatoria, divisoria mitti solet, sæ-

703147

pè sine sorte dirimi possunt: controversiæ verò de qvibus sors consultatoria mitti solet, sine sorte semper dirimi possunt. Observa ergo. 1. Sors consultatoria qvâ qværitur qvid sit dejurè, seu qvid sit licitum, & faciendum, nullo modo est licita. Patet. 1. an ita sit. Esa. 8. 20. Legem, & contestationem consulunto. Mich. 6. v. 8. Indicavit tibi ô homo qvid sit bonum. 2. cur ita sit: 1. Qvia verbum Dei est regula omnium faciendorum, & fugiendorũ. 2. Qvia verbum Dei perfectè indicat nobis qvid sit licitum, vel illicitum, adcóqve qvid facere vel non facere oporteat. 3. Qvia Deus voluntatem suam de faciendo, vel non faciendo nunqvam sorte revelavit. Admonitio: Ergò. 1. Ne unqvam mittamus sortem ad inqvisitionem qvid sit dejure, qvid sit licitum, qvid sit faciendum. 2. Non sortem, sed scripturam Sacram consulamus de eo qvid sit licitum, seu qvid sit faciendum.

2. Sors divinatoria, qvâ qværitur, qvid sit factum, vel qvid sit futurum, non potest esse licita, nisi fiat ex revelatione divina. Patet. 1. an ita sit. 1. Sam. 15. 23. 2. Reg. 17. 17. & 21. 6. Deut. 18. 10. 2. cur ita sit: 1. qvia sors divinatoria est medium extraordinarium, adcóqve non potest ordinariè exerceri, neqve potest adhiberi absqve extraordinaria directione, sine temeraria tentatione DEI. 2. qvia sors divinatoria ordinatur ad occulta cognoscenda, qvæ soli Deo sunt relinqvenda. 3. qvia talis sors non est authoritate divina sancita. Admonitio. Ergò. 1. Ne sine inspiratione Dei sorte investigemus alicujus peccati ga-

ti patrati Authorem. De occultis enim non tenetur Ecclesia judicare. Deinde, qvia nõ sumus confirmati de eventu talis sortis, dubitante conscientia punitemus sorte convictum. 2. Ne sine inspiratione divina sorte investigemus eventum futurum, alicujus actionis, ut belli, peregrinationis, venationis, &c. 1. Qvia hoc est magnum peccatum. 1. Sam. 15. 23. 2. Qvia sors est medium illegitimum divinandi. 3. Qvia divinatio propria fuit Prophetis extraordinariis. Refutatio. Ergò errant qvi hanc sortem ordinariè licitam esse putant. Obj. Iolua per hanc sortem investigat Authorem sacrilegii. Ios. 7. Saul Ionathanem reum violati interdicti regii. 1. Sam. 14. 41. Nautæ Ionam. Ion. 1. 7. Ergò hæc sors est licita. Resp. Conseq. negatur: 1. Qvia sortes illæ divinatoriæ fuerunt extraordinariæ, & speciales: non sunt ergò suscipiendæ, nisi abiis, qvi singulari Dei instinctu de eventu salutari confirmantur, sicut in edendis miraculis. 2. Qvia Nautæ, & Saul peccarunt nimia curiositate, & superstitione. 3. Qvia Iosua ex instinctu divino misit sortem divinatoriam de sacrilegio. Inst. Eventum sortium, Nautarum, & Saulis etiam Deus gubernavit: Ergò non peccarunt. Resp. Conseq. negatur, qvia Deus solet peccatis qvoqve hominum uti ad suam gloriam, & electorum salutem. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8.

3. Sors divisoria, qvâ qværitur, qvid, cui sit exhibendum, sive illud sit res possessa, sive honor, seu dignitas, seu pœna, seu actio, potestas licita, vel illicita, secundum circumstan-

703147

tias, qvibus vestitur. Patet. 1. an ita sit. Act. 1. 26. 2. Cur ita sit. 1. qvia licita est talis sors. Si fiat. 1. Extecta intentione, directionē Dei exspectando. 2. Excausa necessaria, qvia non invenitur melior modus difficultatem, ac dubitationem tollendi. 3. In materia congrua, ubi nullum est periculum injustitiæ: qvia talium qvæstionum decisionem habemus in verbo Dei. 4. Cum debita reverentia, ut admittatur id, qvod sors tulerit, tanqvam ex divina voluntate profectum. 2. Qvia illicita est talis sors: 1. si fiat prava intentione, decisionem qvæstionis, vel à fortuna, vel ab alia aliqva causa, præterqvam à providentia divina exspectando. Qvia tùm vel est vanitas mera, vel superstitionem habet admixtam. 2. si fiat sine justa necessitate, aut prætermissis aliis ordinariis mediis providentiæ divinæ. Tùm enim temeritatem habet admixtam, & pertinet ad tentationem Dei. 3. si fiat indebito modo, sive cum fraude, sive absqve reverentia providentiæ divinæ. Exhortatio. Ergò sortem divisoriam bonis circumstantiis vestiamus. Ergò, 1. directionem sortis, seu cōtroversiæ decisionem à solo Deo exspectemus, &c. Dehortatio. Ergò malas circumstantias à sorte divisoria removeamus. Ergò. 1. decisionem controversiæ ne à fortuna exspectemus, 2. ne eam sine necessitate mittamus. 3. ne sine reverentia eam ducamus. Exemplo: 1. Israelitarum, qui in terra Canaæa illâ parte, qvæ fuit sorte ipsis assignata, cōtenti fuerunt. 2. Matthiæ, qui apostolatum sorte ipsi datum, non recusavit. Act. 1. 26.

3. Ec-

3. Eorum qvi cum precibus sortem usurparunt. 1. Sam. 14. 41. Act. 1. 24.

XIX. Quare non adhibenda est sors in rebus ludieris, seu quare illicitæ sunt sortes lusoriæ, ut ludi chartarum, taxillorum, alearum?

Qvia sors (consensu omnium hominum) suâ naturâ habet sacrum usum, & suâ naturâ consulit extraordinariam Dei providentiam, seu suâ naturâ petit, & exspectat directionem casûs sui, adeóqve controversiæ decisionem, ab extraordinaria DEI providentia: Ergò in lusu profano non debet adhiberi. l. 4. cas. c. 23. q. 3. cum l. 5. cas. c. 45. q. 6. resp. 4.

XX. Obj. præcc. Sors in civilibus illis controversiis, qvæ minoris sunt momenti, ut in controversiis de animalium decimis. Lev. 27. 32. Sacerdotalium, ac Leviticarum, administrationum ordinibus. 1. Chron. 26. 13. 14. Luc. 1. 9. legitimè usurpata fuit: Ergò sortis usus in rebus levibus, & ludicris est licitus. Resp. Conseq. negatur: qvia qvamvis controversiæ illæ civiles, in qvibus locum habet sors, ex se se non sint graves, ex cõseqventib⁹ tamẽ conjunctis, vel adhærentibus incommodis admodum graves redduntur: At controversiæ de rebus ludicris, & leviculis, nec ex se se, nec ex conseqventibus incommodis reddi possunt graves: Ergò usus sortis in rebus levibus, & ludicris non est licitus. Sic.

XXI. Controversiæ etiam de animalium decimis, Leviticarum administrationũ ordinibus, qvamvis ex se se graves non fuerint, conseqven-

703147

seqventer tamen valdè graves reddi potuissent, qvia gravia incommoda potuissent secum adferre, nisi divinâ sententiâ, seu sorte fuissent determinatæ.

XXII. Obj. præcc. Qvod naturâ suâ rebus levissimis maximè convenit, id rebus ludicris, & levibus licitè potest adhiberi: Atqvi è natura sortium apparet, qvod rebus levissimis maximè conveniant; qvia non licet ad sortes devenire, nisi tentatis omnibus ordinariis mediis ad definitionem rei; & sic diligentiâ nostrâ gravitas illa tollitur, ut minima difficultas supersit; & ut leve sit, qvod sorti committitur: Ergò sors rebus ludicris, & levibus licitè adhiberi potest. Resp. Assumptio negatur: probatio non valet: nam non semper conatu nostro peradhibita media difficultas qvæstionis removetur, & superatur. Aliqvando eam superari, sed tùm ubi gravitas, ita remota est, & qvæstio facile potest definiri, ad sortem deveniendum non esse. Beatus Schotanus à me de hac thesi consultus, sic formaliter respondit, & rescripsit.

XXIII. Obj. præcc: Sors sancta est non suâ naturâ, sed institutione, ut panis & vinum in Sacramento: Ergò ante sanctificationem possumus eâ uti in rebus ludicris, & leviculis, ut aqvâ, pane, vino ante sanctificationem Sacramentalem. Resp. Antecedens negatur: Sors suâ naturâ est sancta, ut juramentum, qvia est oratio; non institutione, ut aqva, panis, vinum in Sacramentis. Inst. Mera contingentia, n. projectio, & procidentia, ex qva sors constat, suâ naturâ non est sancta:

Ergò

Ergò sors ipsa suâ naturâ non est sancta. Respo. Conseq. negatur: qvia licet contingentia illa, qvæ est qvasi materia sortis, non sit suâ naturâ sancta, sicut nec panis, nec vinum; in applicatione tamen ad suum usum, id est, cum in nomine Dei ad controversiam decidendam projicitur, sancta illicò redditur, sicut verba in juramento, aqva in baptismo, panis, & vinum in Eucharistia. Additur, qvasi: qvia sortis materia propriè est aliqvod corpusculũ signatũ, ut charata signata, &c. mera contingentia autem, n. conjectio in gremium, & procidentia, seu casus est tantùm ejus requisitum necessarium. Observa ergo. Natura ipsa sortis est sancta. Patet. 1. an ita sit. Prov. 16. 33. ubi director sortis est Iehova sanctus: Ergò & sors sancta est: qvia Iehova rem non sanctã seu imputam non potest aspicere. Habac. 1. 13. Sic. Prov. 18. 18. ubi finis sortis, n. decisio cõtrovertiæ est sanctus: Ergò & sors ipsa est sancta. 2. cur ita sit. 1. Qvia sors est actus religionis, qvia est modus orationis, (est enim modus petendi) qvæ est actus religionis, ut dictum c. 9. & 10. th. 2. & 1. Ergò natura sortis est sancta: qvia actus religionis est sanctus. 2. Qvia sors est oratio, partim qvod oratione prævia mittatur, partim qvod à Deo petat, & exspectet suæ procidentiæ directionem: Ergò natura sortis est sancta: qvia orationis natura est sancta. 3. Qvia sors est medium, qvo divinitùs componuntur controversiæ, qvæ aliter ab hominibus componi non possunt: Prov. 18. 18. 4. Qvia sortis divisoriæ Author est Deus: Num. 33. 54. & 26. 55. Informatio.

Ergò

703147

Ergò non opus est ut sors specialem sanctificationem accipiat ab institutione aliqva singulari, ut panis, & vinum in cœna Dominica, & aqva in baptismo. Admonitio. Ergò, 1. Sortem ne putemus esse rem profanam. 2. Sortem ne adhibeamus in devidendis bonis injustè partis, ut milites jecerunt sortem super tunicam insutilem Christi. Matth. 27. 35. 3. Sortem missuri sanctificemus, & purificemus animas, & manus nostras; qvia Deus peccatores non exaudit.

XXIV. Obj. præocc. Christianis liberum est uti Creaturis: Ergò Christianis liberum est uti sorte etiam in rebus ludieris, & leviculis. Resp. Conseq. neg: qvia Christianis liberum est qvidem creaturis uti ad illos fines, qvibus aptæ natæ, vel factæ sunt, ut Christianis liberum est uti vino ad corroborationem ventriculi; qvia vinum aptum natum est ad ventriculi corroborationem: At sors est creatura ad controversiam aliqvam determinandã apta per Deum, non per se; est enim mera cõtingentia (constat enim ex mere contingenti projectione, & procidentia) qvæ per se nullam habet aptitudinem ad qvæstionem aliqvam determinandam, res enim indeterminata, rem aliam indeterminatam non potest determinare: Ergò Christianis non est licitum sorte uti in rebus levibus, & ludieris, qvia illis (ut audis) ad finem, cui inservit, apta est non à se, sed à Deo. Addo per se: qvia sors, seu mera cõtingentia à singulari Dei providentia determinata apta fit ad controversiam aliqvam determinandam. Instantia. Sors, seu mera con-

tingentia, ex se qvidem non habet aptitudinē ad controversiam aliqvam dirimendam; sed habet ex consensu eorum, qvi sortem ad aliqvā controversiam determinandam mittunt: Ergò sors habet in se aptitudinem ad controversiam aliqvam determinandam. Resp. Antecedens negatur: qvia sortem extraordinariam, qvæ à Deo pendere agnoscitur, de qva. 1. Sam. 10. Iosue. 14. & 15. non consensus sortem mittentium reddit aptam ad controversiam aliqvam dirimendam; sed specialis DEI providentia: Ergò nec sortem ordinariam, de qva. Prov. 18. 18. qvæ ab hominibus pendere agnoscitur, reddit consensus sortem mittentium aptam ad cōtroversiam aliqvam determinandam, sed providentia Dei singularis. Ratio consequentiæ, qvia tantus, & talis est cōsensus sortem extraordinariam mittentium, qvantus, & qvalis est cōsensus sortem ordinariam mittentium.

XXV. Obi. præcc. Sors est adiaphora, nec præcepta à Deo, nec prohibita, adeóqve in se nec bona, nec mala: Ergò licet nobis eâ uti etiam in rebus leviculis, & ludicris. Resp. Antecedens negatur: qvia in sorte est singularis ad divinam providentiam appellatio: qvod patet: qvia & sorte utentes invocant Deum, ut sortis missæ casum dirigat, & sors suâ naturâ usum illum cui instituit, id est, determinationem controversiæ petit, & exspectat à Deo, ut dictum thesi. 2. cum th. 3. Observa ergo. Sortiri est bonum, non adiaphorem. Patet. 1. an ita sit. Num. 26. 55. ubi sortitio præcipitur. Sic. c. 33. 54. 2. Cur ita sit. 1. qvia Deus præcipit dictis locis. 2. qvia est

Deum

703147

Deum invocare, ut dictum. th. 1. 3. qvia habet finem, controversiæ finitionem nempe. Prov. 18. 18. Ergò non est adiaphorum, qvia actio adiaphora caret fine, ut dictum capite secundo. Refutatio. Ergò errant qvi sortem dicunt esse rem adiaphoram, seu mediam, cõmunem & indifferentem, seu rem qvæ in se nec bona est, nec mala. Admonitio. Ergò. 1. sortem ne putemus esse rem adiaphoram. 2. sortem agnoscamus esse rem bonam. Est enim in dubitatione humana indicium divinæ voluntatis: Est petitio divini testimonii: cõmunio cum Deo: appellatio ad Deum.

XXVI. Obj. præocc. Non est limitatum, qvâ actione adiaphorâ liceat ludere: Ergò licet sorte ludere: qvia sortem mittere est actio adiaphora. Resp. Conseq. negatur: qvia licet nõ sit limitatũ, qvâ actione adiaphorâ liceat ludere; tamẽ limitatũ est, illâ actione nõ licere ludere, qvæ singulariter ad cõmunionẽ cũ Deo spectat: At sors ad cõmunionẽ cũ Deo singulariter spectat: qvia est modus orationis, qvæ ad communionẽ cũ Deo spectat, ut dictũ. c. 8. th. 1. cum c. 9. th. 1. Deinde, ut dictum, sortis missio non est actio adiaphora.

XXVII. Obj. præocc. Si in sorte singularis ad providentiam divinam appellatio esset, seu si sors directionem sui casus, & controversiæ definitionem à singulari Dei providentia peteret & exspectaret, adcóqve sortis casum extraordinaria Dei providentia dirigeret, ut dictum. th. 25. cum th. 2. 7. 8. 9. 14. 19. sors sæpius iterata varium eventum habitura non esset, seu sors aliqvoties missa semper in unum

locum caderet: At hoc falsum: Ergò & illud Resp. 1. Conseq. negatur: qvia non omnis appellatio ad divinam providentiam infert necessariò secum singularem ejus operationem, hoc est, licet in sorte sit singularis ad divinam providentiam appellatio, divina tamen providentia non semper dirigit sortem, Deus enim non semper exaudit orationem sortem mittentium. 2. Assumptio negatur: sors enim si ritè posit iterari, varium eventū habitura non est. Si verò sors contra nefas iterata varium eventum sit habitura, mirum non est, qvia Deus variè aliqvando extra ordinem respondere solet iis, à qvibus tentatur, ut Bilhamo, Num. 22. 12. 20. ne ito cum illis: surge abi cum eis; Observa ergo. Sortem semel missam non licet iterare. Patet. 1. an ita sit. Prov. 18. 18. & 16. 33. & ex exemplo sorte utentium, qvi sortem nunqvam iteratse leguntur. 2. cur ita sit: 1. Qvia non licet improbare, qvod Deus probat: At illi qvi sortem iterant, improbant id qvod Deus per sortem probavit. 2. Qvia non licet dubitare, an sors à Deo sit directa, vel à fortuna, & casu: At qvi sortem iterant, dubitant, an sors directa sit, à Deo, vel à fortuna, & casu: Ergò. 3. Qvia non licet Deum tentare: At qvi sortem iterant Deum tentant, an constanter idem probaret per sortē, qvod priùs probaverat: Deh. Ergò. 1. sorte semel missā ne nunqvā iterare audeamus. 2. id qvod sors tulerit reverenter admittamus. 3. suffragia in certam personam directa nunqvam recolligamus. Exemplo sortientium, tùm. V. T. tùm N. T. qvi sortem nunqvam iterarunt.

XXVIII.

703147

XXVIII. Obj præocc. Deus non potest à nobis pro arbitrio nostro ad providentiam extraordinariam in sorte exercendam adduci, seu sortem mittentes non possumus Deum impellere, ut sortis nostræ casum extraordinaria sua providentia dirigat huc vel illuc: Ergò in sorte ad extraordinariam divinam providentiã appellare non possumus, seu directionem casus sortis, & controversiæ decisionem à providentia Dei singulari exspectare non possumus. Resp. Conseq. negatur: qvamvis Deus à nobis pro nostro arbitrio non possit ad extraordinariam providentiam exercendam adduci, tamen nos possumus ad extraordinariam ejus providentiam, cum nobis libet appellare, hoc est, qvamvis sortem mittentes non possumus Deum permovere, ut sortis nostræ casum extraordinaria sua providentia dirigat huc vel illuc, tamen nos possumus Deum orare, ut hoc faciat. V. g. qvamvis Deus me ab hoc, vel illo morbo corporali, in præsenti vita, non liberet; tamen qvotidiè orare possum Deum, ut liberet.

XXIX. *Ludus aleæ quî pugnat cum religione?*

Ludus aleæ pugnat cum religione non ex circumstantiis tantùm, seu peraccidens, qvatenus cum animi perturbationibus, dejerationibus, execrationibus, blasphemiis conjungitur; sed ex natura sua interna, seu per se: qvod sic patet: ludus aleæ est sors lusoria (qvia constat mera contingentia; ut sors) Ergò suâ natura pugnat cum religione. Ratio consequentiæ,

qvia sors lusoria, sorte, qvæ est res religiosa, sensu sacra (dirigitur enim à singulari Dei providentia, ut dictum. th. 7. adeóqve suâ naturâ petit, & exspectat directionem sui casus, & controversiæ determinationem ab extraordinaria Dei providentia, ut dictum. th. 8.) ludit, contra vetus illud verbum: Non est bonum ludere cum sanctis.

XXX. Qui ludi sunt similes ludo aleæ?

Omnes illi ludi, qvi merâ contingentiâ nituntur, ut ludi chartarum, taxillorum, &c. adeóqve non tantùm ludus aleæ est sors lusoria, sed & ludus chartarum, taxillorum, & non tantùm ludus aleæ pugnat naturâ suâ cum religione; sed etiam ludus chartarum, taxillorum. Obj. præocc. Ludus chartarum, taxillorum, ingenio, & arte regitur: Ergò nomine aleæ ludus chartarum, taxillorum non comprehenditur. Ratio consequentiæ, qvia ludus aleæ ingenio, & arte regi non potest, qvia nititur merâ contingentiâ, qvæ sola singulari Dei providentia regi potest. Resp. Consequentiam negat: qvia licet ludus chartarum, & taxillorum in progressu, arte aliqva regatur, tamen in principio merâ contingentiâ nititur: qvamvis enim chartæ pictæ divisæ arte à ludentibus producantur; tamen in divisione tales & tales chartæ merè contingenter tibi eveniunt.

XXXI. Qui ludi sunt dissimiles ludo aleæ?

Omnes illi ludi, qvi arte nituntur, ut ludus pilarum,

703147

pilarum, globorum, lapidum, haſtarum, ſagittarum. 2. Sam. 1. 18. Obj. præoccupatur. Ludus pilarum, globorum, nititur caſu: Ergò ludus pilarum, globorum, &c. non differt ab aleæ ludo. Reſp. Conſeq. negatur: qvia licet ludus pilarum, globorum, in progreſſu ex parte caſu nitatur; tamen in principio arte nititur: qvamvis enim pila è manu verſus ſcopum ejecta ex parte caſu verſus ſcopũ tendat, tamen è manu verſus ſcopum arte emittitur: Addo, ex parte: qvia ludus pilæ in progreſſu etiam ex parte arte nititur: pilæ enim verſus ſcopum progreſſus pendet ab artificioſa ejus è manu projectione.

XXXII. *Quare differunt ludi pilarum, globorum, &c. ab aleæ ludo?*

1. Qvia ludus aleæ, chartarum, magis conjungitur cum furoribus, dejerationibus, execrationibus, blaſphemiis, qvàm illi ludi; & illæ dejerationes, execrationes, blaſphemiæ in illis ludis non à natura ludorum illorum pendent, dependet enim tantùm ab eorũ circumſtantiis, n. læſione, vel damno ludentiũ; ſed in ludo aleæ, chartarum, taxillorum dependent partim à natura ipſius ludi: qvia ſorte ſæpiùs iterata, & ſæpiùs exſpectationem fallente, poteſtatem illam, qvâ ſortem moderari autumant, ſibi putãt adverſari. Additur partim: qvia in ludo aleæ, chartarum, taxillorum peccata oriuntur etiam. 1. A Deo peccatũ, n. abuſum ſortis peccatis illis puniente, ut Magiſtratus ſortis abuſum non punientes, peccata ex illo abuſu orta punire cogantur. 2. A conſideratione bo-

norum per istum ludum amissorum. 3. A Diabolo, de peccato, in peccatum inducere solente.

XXXIII. 2. Qvia ludis pilarum, globorū, &c. iis ludentes finem imponere facilè possunt; sed ludis aleatum, chartarum, taxillorum, iis ludentes ægrè finem imponere possunt; qvia illi, qvi in lusu sunt inferiores, nullam rationem habent de sorte svâ desperandi, atq; adeò persistunt in optati successus pertinaci exspectatione.

XXXIV. 3. Qvia in ludo aleæ, chartarū, taxillorum, incommoda, & damna, n. percussiones, læsiones, vulnera, occisiones, temporis, pecuniæ, & aliarum rerum jacturæ, (qvibus ludi alii, n. ludi pilarum, jaculationum, reddi solent extrinsecè vitiosi) pendent ex parte à natura ipsius ludi; sed in ludo pilarum, globorū, &c. incommoda, & damna illa, nullo modo pendent à natura ipsius ludi; sed à ludentium perversitate. Ratio: qvia ex natura illius ludi pendet perturbatio animi, insatiabilitas ludendi, & ineffabilis lucrandi cupiditas (ut dictum. th. 32. 33.) qvæ sunt causæ enumeratorum incommodorum, & damnorum. Additur: 1. qvibus ludi alii reddi solent extrinsecè vitiosi: qvia ludi, qvi recreationis causa instituti sunt, & sorte non constant, internè, & in se liciti sunt, sed eos incommoda, & damna conjuncta externè illicitos efficiunt: V. g. in se licitum est arcu ludere. 2. Sam. 1. 18. Sed si ludi causâ fiat, vel proximus lædatur, externè est illicitum. l. 5. cas. c. 45. q. 6. 2. ex parte: qvia incommoda, & damna in ludo aleæ pendent

703147

dent etiam à Deo abusum rei sacræ, & nominis sui irreverentiam, taliter vindicare volente: & etiam à Diabolo, qvi incommodis & damnis afficit aleatores, seu sorte ludentes, ut eos ad blasphemandū Deū, qvi sortes regit, impellere possit. Observa ergo. Sors lusoria, seu ludus, qvi merâ fortunâ, & contingentiâ nititur, ut ludus alearum, chartarum pictarum, tabularum cum taxillis, est suâ naturâ illicitus. Patet. 1. an ita sit. Prov. 16.33. Iudicium sortis est à Iehova: Ergò ludus ille suâ naturâ est illicitus: quia ludit cum sorte, qvæ propter appellationem ad divinam providentiam à qva gubernatur, est res sacra, cum qva non licet ludere. 2. cur ita sit. 1. qvia sors ex natura sua specialem continet appellationem ad providentiam illam, à qva gubernatur, adeóqve est res sacra: verum autem vetus verbum, nō est bonum ludere cum sanctis. 2. qvia istius modi ludus ex natura sua singularem occasionem præbet lusoribus variorum peccatorum: ut. 1. gravissimarum perturbationum, execrationum, blasphemiarum, propter adversam (ut appellant) fortunam. 2. immodicæ pertinaciæ incontinuatione ludi propter spem fortunæ melioris, cujus abjiciendæ causam nullam possunt videre. 3. jacturæ temporis, atqve etiam pecuniæ, nullo solido fructu inde cuíqvam redūdante. 3. qvia sors in se est medium voluntatem Dei explorandi, sors enim (ut dictum) est res in dubitatione humana divinam indicans voluntatem. Prov. 16.33. At irreverentia est Per ludum illum, & jocum, ac tantùm fallendi temporis causâ Dei sui voluntatem explorare:

Ergò

Ergò sors lusoria aleæ, chartarum, est illicita. 4. qvia sortem ducens saltem implicitè rem suam Dei judicio committit: At hoc facere in ludo timori, & reverentiæ DEI repugnat. Esa. 66. 2. & 8. 13. Ergò sors lusoria, qvalis est ludus aleæ, chartarum, est suâ naturâ illicita. 5. qvia exempla sortium omnia in scriptura apud pios usitata, nihil aliud, qvàm rei gravitatem, modi, & usus reverentiam, & finis non vanitatem, sed necessitatem, atqve utilitatem indicant, Correctio. Damnanda igitur est sors lusoria, seu ludus alearum, chartarum, taxillorum, sedulò prohibendus, & cavendus est, ob dictas rationes. Giffert. Voet. disp. select. part. 3. pag. mihi. 1056. ubi varios insignes Authores de sorte agentes videre velis.

CAPUT XII.

De Tentatione Dei.

ANALYSIS.

TENTATIO Dei explicatur. I. Ab oppositis, nempe auditione verbi, & oratione. th. 1. II. A definitione. th. 2. III. Ab objectis: nempe Dei. 1. potentia. th. 3. 2. scientia. th. 4. 3. præsentia. th. 5. 4. providentia. th. 6. 5. justitia. th. 7. IV. A modis Deum tentandi. th. 8. 9. 10. V. A causis, qvæ. 1. enumerantur: sunt enim. 1. infidelitas. th. 11. 2. desperatio. th. 12. 3. contemptus Dei th. 13. 4. superbia. th. 14. 5. præsumptio. th. 15. 2. ab objectione liberantur. VI. A rebus, qvibus Deus tentatur: nempe.

703147

nempe. 1. illicitâ signi petitione. th. 17. adeóqve. 2. signi oblati rejectione, proleptice propositâ. th. 18. 3. illicitis maleficii probationibus. th. 19. 4. duellis. th. 20. 5. petitione auxilii à Deo ad peccatum patrandum, qvæ tentatio inductionis dicitur. th. 21. cujus convenientia & differentia proleptice proponitur. th. 22 Vel. VII. A tentatione inductionis. th. 21. qvæ ab objectione liberatur. th. 22. VIII. A tentatione licita. th. 23. cujus notatur. 1. descriptio. th. 24. 2. effectus. th. 25. IX. Ab effectis. th. 26.

EXPLICATIO.

1. *Quid adversatur auditioni verbi, & orationi?*

Singulari ratione tentatio Dei. Additur: 1. singulari ratione: nam ut superbia communiter adversatur toti observantiæ, specialiter verò auditioni verbi, ut dictum c. 1. th. 34. & c. 3. th. 22. sic tentatio Dei communiter adversatur toti religioni, Thom. 2. 2. q. 97. art. 3. specialiter verò auditioni verbi, & invocationi Dei. 2. Dei 1. qvia vox Dei hic est genitivus objecti, non efficientis: nam duplex est tentatio Dei: una est, qvâ Deus tentat homines, de qva tentatione. l. 2. cas. c. 7. 16. 17. 18. Polan. pag. mihi 342. & 618. Ravan. de tentatione. Num. 2. dist. 1. altera est, qvâ homines tentant Deum, de qva hîc Author noster. 2. qvia non agitur hic de tentatione Diaboli, & hominis, qvâ Satan, & impii homines nos ad peccata instigant, de qva Vend. pag.

pag. mihi 919. Ravan. de tent. num. 2. dist. 2. Observa ergò. 1. Tentatio, qvâ homines Deum tentant auditioni, & invocationi Dei repugnat. Patet. 1. ân ita sit. Psal. 95. 7—9. Hodiè, &c. hoc est, verbum Dei audite nam secùs Deum tentabitis, ut Israelitæ qvi cum verbum DEI non audivissent, Deum tentarunt. Sic. Luc. 4. 8. Dominum Deum tuum adorabis: & v. 12. Non tentabis Dominum Deum tuum. 2. Cur ita sit. 1. qvia audire verbum Dei, & ipsum invocare est communionẽ cum Deo habere (ut dictum. c. 8. th. 1.) secundum voluntatem illius: tentare verò Deum propriè est communionem cum DEO qværere, contra vel præter illius voluntatem. 2. qvia tentatio Dei repugnat religioni, qvia tentans Deum non honorat Deum, qvia non credit promissioni Dei, non sperat bonum à Deo promissum, non diligit Deum, & promissa ejus: Ergò repugnat & auditioni, & invocationi Dei: qvia auditio, & invocatio Dei, sunt actus religionis, n. fidei, spei, charitatis, ut dictum c. 8. th. 1. 3. qvia, qvi verbum Dei audit talem credit esse Deum, qvalem verbum Dei dicit; sed qvi Deum tentat non talem credit esse Deũ, qvalẽ verbũ Dei dicit, sed qvalem semetipsũ ostendit in signo, qvod tentator ab ipso petit. 4. qvia, qvi Deum adorat, id petit qvod ipse promisit, idqve accipere vult mediis bonis adhibitis; sed qvi Deum tentat, petit à Deo aliqvando qvod ipse non promisit, aliqvando verò qvod ipse promisit, sed accipere vult sine bonis mediis adhibitis, Informatio. Ergò qvi verbum Dei audit, & Deum orat, Deum nõ tentat:

703147

tentat: & contra. Dehortatio. Ne ergò Deũ tentemus: 1. qvia hoc prohibetur. Deut. 6. 16. 2. qvia tentatio Dei tollit auditionem verbi, & Dei invocationẽ. 2. Hæc Dei tẽtatio est gravissimũ peccatũ. Patet an ita sit. Psal. 95. 7. 9. ubi damnantur Israelitæ propter Dei tentationem: Ergò peccarunt Deum tentando: secùs enim non damnarentur: nam peccatum est damnabile: virtus commendabilis. 2. Cur ita sit: 1. qvia auditioni, & invocationi Dei opponitur, ut dictum. 2. qvia prohibetur. Deut. 6. 16. Matth. 4. 7. Luc. 4. 12. Act. 15. 10. 1. Cor. 10. 3. qvia ejus causæ, ut infidelitas, desperatio contemptus Dei, arrogantia, præsumptio, sunt peccata, ut vides, th. 11—15. 4. qvia dubitare de potentia, scientia, &c. Dei est peccatum. 5. qvia hominem, tentare malo animo & curioso magnum peccatum est: Ergò Deum tentare ex malignitate & curiositate est gravissimum peccatum. Nã verbo illius fidem debemus in omnibus, de illo speranda sunt nobis omnia bona, ut non liceat nobis illi vel potentiam, vel scientiã, &c. sine grandi sacrilegio tentare. Refutatio. Ergò errant negantes tentationem Dei peccatum esse. Obj. Deus præcipit ut ipsum tentemus. Malach. 3. 10. Ergò tentare Deum non est peccatum. Resp. Conseq. negatur: qvia præcipit Deus tentationem sui bonam, qvæ est virtus, non tentationem sui malam, qvæ est peccatum. Thom. 2. 2. q. 97. art. 2. Dehortatio. Ergò Deum ne tentemus: qvia tentatio hæc damnatur. 1. In Israelitis, Deo cum media deficerent, ob murmurare salitis, eiqve

tempus & modum ipsos juvandi præscribentibus, adeóque Deum cupiditatibus suis subjicere studentibus. Exod. 17. 7. Num. 14. 22. Deut. 6. 16. & 33. 8. 2. in Achazo, media confirmandi fidem ipsius à Deo gratiosè oblata, ex mera incredulitate & malitia respuente. Esa. 7. 11. 13. 3. in illis, qvi mediis ordinariis, qvæ habēt in manu, neglectis, ad extraordinaria cōfugiūt, qvemodo tentasset Christus Deū, si, ad suggestiones Diaboli, è pinnis templi dejecisset seipsum deorsum, cum in templo gradus essent, per qvos descendere posset. Matth. 4. 7. 4. in Anania & Saphira ex deliberato consilio mentientibus. Act. 5. 9. 5. in falsis Apostolis, christianos ad Mosaicæ legis, jam à Christo abrogatæ observationem, tanqvā ad salutem necessariam, obligantibus, adeòqve ipso Deo, qvi christianos absqve operibus legis, sola in Christum fide servare constituerat, sapientiores videri volentib⁹. Act. 15. 10. adeoq; in illis, qvi Christianoū cōscientias variis humanis traditionibus onerant. 6. in illis, qvi subinde peccatis suis Deum offendunt, ut Israelitæ in deserto, adeóqve in illis, qvi peccatis suis iram Dei provocare non desistentes, præsumunt tamen se à DEO misericordiam consecutoros, Vel, qvi dicunt, peccandum esse, ut gratia auctior fiat, Rom. 6. 1. seu qvi projecti sunt ad omne scelus. Malac. 3. 15.

II. *Quid est tentare Deum?*

Tentare Deum est illicito, &c. hoc est, tentare Deum est dicto vel facto, sine legitima causa, experiri an sit potens, sciens, præsens, providens, justus. Sic tentaverunt Israelitæ Deum

703147

Deum in deserto. Psal. 95. 9. Nota. 1. Dicto vel facto exploratur Deus an sit potens, sciens, &c. quatenus dicto vel facto provocatur, ut aliqvid faciat, ex qvo cognoscatur esse potens, sciens, &c. 2. Tentas Deum. 1. Dicto, cum aliqvid à Deo petis, & dicis: Deus fac hoc, ut, in deserto instrue mensam: pasce sine cibo: sana sine medicamento: libera Ungariam à vastatoribus sine pœnitentia & milite, &c. 2. facto, cum aliqvid facis, & dicis: comedam fructum prohibitum, & experiar, an juxta Dei comminationem, moriar: Ibo huc vel illuc, & videbo an servet scil. à DEO. 3. Dicto vel facto experiris an Deus sit potens, sciens, &c. sine legitima causa, seu vera necessitate & utilitate qvando aliunde, ex scripturis, & variis ejus operibus cognoscere posses eum esse potentem, scientem, &c. 4. Dicto vel facto experiri an Deus sit potens, sciens, &c. propter legitimam causam non est Deum tentare, vel est eum licito modo tentare, ut infra dicetur.

III. *Qvæ perfectiones tentantur in Deo?*

Tentatur in DEO. 1. Potentia. An ita sit patet. Psal. 78. 18. 19. Tentantes Deum, dixerūt, an posset Deus fortis mensam instruere in hoc deserto? Qvid est tentare Dei potentiam? Est Deum circumscribere, id est, dicere, si hoc vel illud Deus fecerit, omnipotens habeatur, aliàs neqvaqvam: Psal. 78. 41. Tentatūt Deum, seu eum circumscripserunt, id est, dixerunt, si mensam instrueret Deus nobis in

deserto omnipotentem habebimus eum; sed secùs non. Observa ergo. Non licet DEI potentiam tentare, seu dicere, si hoc Deus fecerit, potentem credo eum esse, sed secùs non. Patet. 1. an ita sit ex citatis locis: ubi Israelitæ damnantur ob tentationem Dei potentiæ. 2. Cur ita sit. 1. qvia non licet hominem circumscribere, id est, hoc ei dicere, si hic homo hoc fecerit, tùm potentem ipsum habebo; sed secùs non. 2. qvia scriptura testatur Deum omnipotentem esse. Apoc. 1. 8. & 4. 8. Ergò non licet Dei potentiam tentare. Ratio consequentiæ, qvia, qvi hoc facit, iis testimonium Dei non recipit: qvi verò hæc non facit, is obsignabit Deum mendacem esse. Ioh. 3. 33. qvod est illicitum. 3. qvia non licet dubitare de potentia Dei. Iac. 1. 6. Ergò non licet eum tentare. Ratio consequentiæ, qvia qvi Dei potentiam tentat, is de ea dubitat, ut dicetur. th. 11. 4. qvia sic provocabimus Deum, ut edat suæ potentiæ signum, ex qvo cognoscamus eum potentem esse: qvod Deo valdè displicet, qvia hoc facimus sine necessitate, qvia Deum omnipotentem esse ex scriptura, & operibus ejus satis cognoscere possumus. Correctio. Ergò valdè peccant, qvi Deum circumscribunt, dicentes, si Deus me liberabit ab hoc malo, eum potentem credo, sed secùs non.

IV. 2. Scientia. Patet an ita sit, Psal. 94. 7. ubi impii sic loqvuntur: Non respicit Jah. id est, nescit Deus, qvod nos facimus. Qvid est tentare Dei scientiam? Est clanculum aliqvid facere, & dubitare, utrum Deus sciat nec ne.

703147

nec ne. Sic tentarunt illi Dei scientiam, de qvibus David loqvitur. Psal. 94. 7. & 10. 12. 13. & 59. 8. Observa ergò. Non licet Dei scientiam tentare, seu non licet dubitare an Deus sciat, vel non, qvod clam sit. Patet. 1. an ita sit ex citatis locis, ubi damnantur impii ob tentationem scientiæ Dei. 2. Cur ita sit: 1. qvia dubitare de scientia Dei est peccatum, Iac. 1. 6. 2. qvia non licet dubitare de hominis scientia, an scilicet sciat aliqvid scibile, vel non: Ergò multò minùs licet de scientia Dei dubitare. 3. qvia scriptura testatur Deum omniscium esse. Hebr. 4. 13. Ergò non licet de scientia Dei dubitare: qvia non licet de scripturæ testimonio dubitare. 4. qvia sic provocabimus Deum, ut edat suæ scientiæ aliqvod signum, unde omniscius à nobis esse cognoscatur: ob qvod Deus valdè iratscitur: qvia sine necessitate hoc facimus: qvia Deum omniscientem ex scriptura, & operibus ejus satis cognoscere possumus. Dehortatio. Ergò. 1. Ne unqvam dubites an Deus videat, vel sciat qvod tu facis: qvia. Heb. 4. 13. 2. Ne putes unqvam te clam Deo posse peccare, vel aliud aliqvid agere.

V. 3. Præsentia. Patet an ita sit. Exod. 17. 7. Tentaverunt Iehovam dicendo. Estne Iehova inter nos, seu præsens estne Iehova inter nos? Qvid est tentare præsentiam DEI? Est dubitare an Deus præsens sit, vel non. Observa ergò. Non licet præsentiam Dei tentare, id est, dubitare an Deus sit præsens, vel non. Patet. 1. an ita sit ex loco citato: ubi Israelitæ damnantur ob tentationem præsen-

tæ DEI. 2. Cur ita fit: 1. qvia præsentiæ Dei tentatio, seu dubitatio de ea est prohibita. Isa. 1, 6. 2. qvia scriptura dicit Deum omnipræsentem. Psal. 139. 8, 3. qvia, præsentem qvæ refert qvælibet herba Deum. 4. qvia promisit se nobis affuturum. Matth. 28. & ille non potest mentiri. Num. 23. 23. 5. qvia sic Deum provocabimus, ut edat suæ præsentiæ aliqvod signum, ex qvo præsentem esse cognoscamus: qvod facere non licet: qvia non est necesse ut Deus hoc faciat, qvia Deum omnipræsentem esse, ex scriptura, & operationibus eius satis intelligere possumus. Dehortatio. Ergò ne tentemus DEI præsentiam ob dictas rationes.

VI. 4. Providentia. Patet an ita sit, Psal. 78. 18. ubi Israelita contempta victus provisione, quam habent, aliam victûs provisionem postulant. Qvid est Dei providentiam tentare? Est media ordinaria à Deo constituta relinqvere, & tamen exspectare, ut Deus ex voto prospiciat, seu est consvetis, & familiaribus uti dedignari, & velle exqvisitis, & inauditis modis adjuvari: ut si qvis vestem, qvam haberet, induere nollet, interim precaretur, ut Deus frigus à se nova aliqva ratione propulsaret, sicut passim occurrunt qvi non contenti miraculis in sacris literis relatis, alia qvædam nunc vellent ad fidei veritatem confirmandam. Iuxta hunc sensum respondit Christus Satanæ, qvando eum hortabatur, ut se de summo templo præcipitaret: scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum: Ac si diceret, patet mihi via descendendi, & gradus habeo: qvorsum

703147

qvorsum me præcipitem? Id si fecero, tentabo Deum. Matth. 4. 7. Sic tentarunt Deum Israelitæ: Nam cum haberent, qvæ satis advectum sufficiebant; divinitùs carnes, & pisces parari sibi volvissent. Num. 11. 4. 6. Observa ergo. Non licet Dei providentiam tentare, id est, media ordinaria à Deo constituta relinqvere, exspectare tamen, ut Deus ex voto prospiciat. Patet. 1. an ita sit ex locis citatis: ubi damnantur contrarium facientes. 2. Cur ita sit: 1. qvia Deus contemnenti ordinariam providentiam, non promisit extraordinariam, ut Author in hac thesi loqvitur. 2. qvia sic provocabimus Deum, ut edat suæ providentiæ signum, ex qvo eum providentem esse intelligamus: qvod Deo displicet: qvia hoc facimus sine ulla necessitate: qvia ex scriptura, & qvotidianis ejus operibus eum providentē esse satis animadvertere possumus. 3. qvia Dei providentiam tentans dubitat de providentia Dei: At hoc facere non licet: partim qvod prohibeatur. Iac. 1. 6. partim qvod Scriptura Sacra testetur Deum providentem esse. Psal. 145. 15. & alibi, ubi de actione Dei sermo est: nam omnis actio Dei est vel creatio, vel providentia. 4. qvia Deus promisit se nobis provisurum ordinariis mediis. Hos. 2. 22. 5. qvia tentatio providentiæ Dei prohibetur. Deut. 6. 16. cum. Matth. 4. 7. Corrollario colligi potest ex thesibus. 8. 10. 19. 20. Admonitio. Ergò. 1. mediis ordinariis adhibitis speremus hoc vel illud à Deo: qvia illis promisit Deus omnia qvi mediis à se ordinatis utuntur. 2. mediis à Deo ordinatis re-

licis, nihil speremus à Deo : qvia sic facientibus nihil Deus promisit. 3. mediis à DEO non constitutis ad nullam rem utere : qvia Deus talibus mediis utentibus etiam nihil promisit.

VII. 5. Justitia DEI. Patet. 1. an ita sit. 1. Cor. 10. 22. An provocamus ad æmulationem Dominum, id est, an tentamus DEI justitiam, utrum peccata nostra puniat nec ne? Ubi qværes: 1. Differtne justitia Dei ab ejus ira, & vindicta? Sic, ut vides Med. l. 1, c. 12. th. 20. 2. Qvid est tentare Dei justitiam? Est 1. datâ operâ in peccatis vivere, Malach. 3. 15. ubi facere improbitatem, & Deum (injustia scilicet) tentare idem est. 2. Cogitare & dicere Deum non puniturum viventes in peccatis, ut faciunt illi, de qvibus loqvitur David. Psal. 10. 11. & illi, qvi dicunt peccandum esse, ut gratia auctior fiat. Rom. 6. 1. Observa ergò. Non licet Dei justitiam tentare, seu datâ operâ in peccatis vivere, & nihilominus misericordiam Dei exspectare. Patet. 1. an ita sit ex citatis locis, ubi damnantur DEI justitiam tentantes. 2. Cur ita sit. 1. sic Deus provocabitur, ut justitiæ suæ edat aliqvod signum, ex qvo cognoscatur esse justus: qvod ipsi non placet : qvia fit hoc sine necessitate : qvia ex Scriptura Sacra, & variis ejus judiciis justus esse satis cognosci potest. 2. qvia hoc est Deo bellum indicere, & Deum iratsci facere : qvod facere non licet. 1. Cor. 10. 22. Deut. 32. 21. 3. qvia tentatio justitiæ Dei prohibetur. 1. Cor. 10. 9. 10. neqve tentate, neqve murmurate : qvasi dicatur : Ne murmura-

te

703147

te: qvia hoc est Deum in sua justitia tentare. 4. qvia periculosum est Dei justitiam tentare: illa enim facit nos in manus Dei vivi incidere: horrendum autem est incidere in manus Dei vivi. Hebr. 10. 31. Dehortatio. Ne tentemus ergò justitiam Dei, seu ne datâ operâ in peccatis vivamus, & in animo nostro dicamus, Deus impœnitentes non est puniturus, ob dictas rationes. 3. Qvam perfectionem DEI tentat murmurans contra Deum, & à Deo missos? Murmurans adversus Deum, aut à Deo missos, Dei justitiam tentat. Patet. 1. an ita sit, 1. Cor. 10. 9. 10. ubi: 1. tentatio explicatur per murmurationem, ac si dicatur, ne tentate, id est, ne murmurate. 2. tentatio Christi dicitur esse, murmuratio contra missos à Deo, acsi dicatur, ne tentate Deum, id est, ne murmurate contra servos Dei. Exod. 17. 2. Qaeres, qvare Rephidim vocatur Massa, & Meriba? Qvia Israelitæ in Rephidim tentarunt Deum, & contenderunt cum Mose, Exod. 17. 1. cum 7. Sic. Psal. 81. 8. & 95. 8. Massa tentationem: Meriba contentionem significat. Massa enim venit à nissa, tentare: Meriba verò à ribbi, contendere. Observa ergò. Nõ licet adversus Deum, & servos ejus murmurare. Patet. 1. an ita sit. Psal. 21. 2. ubi damnantur contra Deum, & Christum, qvi servus Dei dicitur, murmurantes. Sic. Hos. 4. 4. 2. Cur ita sit: 1. qvia hoc est Deum tentare, ut dictum. 2. qvia hoc prohibetur. 1. Cor. 10. 10. 3. qvia hoc Deus ridet, & subsannat. Psal. 2. 4. 4. qvia Deus hoc graviter punire solet. v. 9. Sic. 1. Cor. 10. 10. Punivit Miriam murmuran-

murantem contra Mosen. Num. 12. Punivit populum Israeliticum. Num. 11. & 14. Punivit Chorae, Dathan, & Abiram, murmuruntes adversus Mosen, & Aronem. Num. 16. 5. quia murmuratores non sunt fortiores Deo, & servis ejus. 1. Cor. 10. 22. Dehortatio. Ergò sedulò caveamus cum Deo, & servis ejus contendere.

VIII. *Quot modis tentatur Deus?*

Duobus: n. 1. Expressè: puta. 1. Quando quis per ea quæ facit intendit explorare Dei potentiam, scientiam, præsentiam, providentiam, justitiam. Sic tentant Deum sortem divinatoriam, consultatoriam, lusoriam mittentes. 2. Quando quis eâ intentione aliquid à Deo postulat, ut exploret Dei potentiam, scientiam præsentiam, providentiam, justitiam. Sic tentaverunt Israelitæ Deum in deserto, quando ab ipso aquam, & carnem postulavèrunt: sic tentât hodiè & ille Deum, qui id postulat à Deo, quod ipse non promisit. Sic tentat ergò Deum, qui pro peccante in Spiritum Sanctum orat; vel qui miraculum à Deo petit.

IX. 2. Implicite, & tacitè. Tacitè ergò, seu interpretativè Deum tentat, qui licet non intendat Deum tentare; aliquid tamen petit, vel facit ad nihil aliud utile, nisi ad probandam Dei potentiam, scientiam, &c. sicut cum quis equum currere facit, ut evadat hostes, hoc non est experimentū de equo sumere; sed si equum currere faciat absque aliqua utilitate, hoc nihil aliud esse videtur, quam experimentum sumere de equi velocitate. Et idem est in omnibus

703147

mnibus aliis rebus. Qvando ergo propter aliqvam necessitetem, seu utilitatem committit se aliqvis divino auxilio in suis petitionibus, vel factis, hoc non est Deum tentare, dicitur enim Paralipomenon. Cum ignoramus qvid agere debeamus hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. Qvando verò hoc agitur absq; necessitate, utilitate, hoc est interpretativè tentare Deum. Unde super illud. Deut. 6. Non tentabis Dominum Deum tuum: dicit gl. Deum tentat qvi habens qvid faciat, sine ratione committit se periculo: experiens utrum possit liberari à Deo.

X. *Quot modis tentatur Deus tacitè, seu interpretativè?*

Duobus modis: n. 1. Cum qvis vult & exspectat aliqvid à DEO effici, & interim media ad illud necessaria respuit: sic tentant Deum: 1. in naturalibus, qvi à Deo petunt, & exspectant sanitatem, vitæ continuationem, sed medicamenta, & cibum rejiciunt. 2. in supernaturalibus, qvi à Deo petunt & exspectant gratiam, & vitam, seu regenerationem, justificationem, adoptionem, sanctificationem, glorificationem, sed verbum Dei, Sacramenta, disciplinam negligunt. 2. Cum qvis exponit semetipsum periculo, sine urgente necessitate, à qvo vel nullo modo, vel vix liberari potest, nisi à Deo per miraculum. Sic tentant Deum: 1. in naturalibus, qvi ambiunt vanam gloriam, mortem contemnendi: qvales sunt: qvi in castra inimicorum perrumpunt: ut potentissimi illi Davidis. 2. Sam. 23, 16. qvíqve in turrium fastigiis

fastigiis consistunt: super ædium pinnis curritant: per funes gradiuntur. 2. in supernaturalibus, qvi peccati occasiones, & irritamenta (ut prava consortia, comessationes, computationes, impudicos aspectus, nutus, oscula, amplexus, tactus, choreas, spectacula, cantica, obscœna verba, lascivos ornatus) amant, & qværunt, contra. 1. Cor. 15. 33. Exod. 23. 33.

XI. Quæ sunt causæ efficientes tentationis Dei, seu unde fluit tentatio Dei?

1. Tentatio Dei aliqvando fluit ex infidelitate, seu dubitatione cordis. Patet, 1. an ita sit. Psal. 78. 18. 22. 2. Cur ita sit. 1. qvia ille, qvi tale, &c. hoc est, qvia tentans Deum non satis credit eum ex Scriptura Sacra potentem, scientem, præsentem, providentem, justum esse; sed ex suo dicto vel facto, & ex signo, vel miraculo, qvod ab ipso petit, & exspectat. 2. qvia sicut fides est radix, & mater omnium virtutum: sic infidelitas est mater & radix omnium peccatorum: adeoq; & tentationis DEI. Informatio. Tentatio Dei oritur ex infidelitate: Ergò opponitur auditioni verbi Dei. Ratio consequentiæ, qvia infidelitas opponitur fidei, ex qva oritur auditio verbi Dei, ut dictum, c. 8 th. 14. Dehortatio, & exhortatio. Ergò. 1. infidelitatem, & dubitationem festinanter exuas, secùs vitare tentationem Dei non poteris, Væ autem Deum tentanti, tentans enim Deum tentabitur à Diabolo, & succumbet, ut dicetur, th ultimâ. 2. compares fidem, qvâ Deum talem esse credere possis, qvalem Sacræ Literæ testantur.

XII.

703147

XII. 2. Tentatio Dei aliqvando oritur ex desperatione. Patet. 1. an ita sit. 2. Rege 6. 33. Sic. Psal. 37. 7. Hinc orta est & tentatio Israelitarum, ut Ravanellus, & Petrus Martyr testantur. 2. Cur ita fit. 1. qvia homines exspectantes Dei promissa, festinatione qvâdam inordinatâ præscribere DEO volunt, qvando, & qvomodo illorum exspectationi satisfaciat. 2. qvia desperatio oritur ex infidelitate; sicut spes ex fide: Ergò tentatio Dei oritur ex desperatione. Ratio cõsequētiæ, qvia tentatio Dei ex infidelitate oritur. 3. qvia post fidem spes est mater omnium virtutum: Ergò post fidelitatem desperatio est mater omnium vitiorum. 4. qvia oritur ex impatientia, (ut vides in Martyre) Ergò oritur ex desperatione: qvia, ut spei patientia, sic desperationi comes est impatientia. Informatio. Tētatio Dei fluit ex desperatione: Ergò tentatio DEI opponitur auditioni verbi Dei. Ratio consequentiæ, qvia desperatio opponitur spei, ex qva oritur auditio verbi DEI, ut dictum c. 8. th. 16. Dehortatio. Ergò desperationem sedulò fugiamus: qvia secùs tentationem Dei cavere neqvibimus.

XIII. 3. Tentatio Dei aliqvando fluit ex vilipendio aut contemptu Dei. Patet. 1. an ita sit. Rom. 13. 10. ubi ex charitate dicitur oriri omnis virtus: Ergò ex contemptu, seu odio Dei oritur omne vitiũ, adeoq; & tentatio Dei 2. Cur ita fit. 1. qvia, tentans Deum, sæpe ludens, & jocans experiri vult, an Deus semetipsum manifestare velit ex ipsius voto: ut sorte lusoriâ utens: & ex lusu Deum invocans, &

qvidlibet agendo dicens: Deus juva: Deus ne desere. 2. qvia post fidem, & spem, charitas est mater omnium virtutum: Ergò post infidelitatem, & desperationem, contemptus est fons omnium vitiorum, adeóq; & tentationis DEI. 3. qvia contemptus Dei oritur, ex infidelitate, & desperatione, sicut amor ex fide, & spe: Ergò tentatio Dei oritur ex contéptu DEI. Ratio consequentiæ, qvia tentatio Dei oritur ex infidelitate, & desperatione. Informatio. Tentatio DEI fluit ex contemptu Dei: Ergò tentatio Dei opponitur auditioni verbi Dei. Ratio consequentiæ, qvia contemptus Dei opponitur charitati, ex qva oritur auditio verbi Dei, ut dictum c. 8. th. 18. Dehortatio. Ergò conteptum Dei fugiamus: secùs enim tentationem Dei nunqvam evitare poterimus.

XIV. 4. Tentatio Dei oritur ex arroganria, seu superbia. Patet. 1. an ita sit. Gen. 3. 5. cum Eccl. 10. 15. ubi ex superbia dicitur oriri omne peccatum: Ergò & tentatio Dei. 2. Cur ita sit 1. qvia tentans Deum hoc vult, ut non DEI, verum ipsius voluntas fiat, ut Israelitæ. Exod. 17. 2. 7. Num. 14. 22. Psal. 78. 18. 19. 20. 41. 56. Ergò tentatio Dei ex superbia oritur. Ratio consequentiæ, qvia superbi proprium est hoc. 2. qvia superbia contemnit verbum DEI, cujus virtute solâ cavetur peccatum, adeóqve & tentatio Dei. 3. qvia superbia est finis omnium aliorum peccatorum: Ergò & tentationis Dei. Med. l. 1. c. 8. th. 24. 4. qvia Adamus tentavit Deum ex superbia: Ergò & Filii ejus. Informatio. Tentatio Dei

fluit

703147

fuit ex superbia seu arrogantia : Ergò tentatio Dei opponitur auditioni verbi. Ratio consequentiæ, quia superbia opponitur auditioni verbi, ut dictum c. 8. th. 22. Dehortatio. Ergò superbiam fugiamus : secùs tentationem Dei fugere non poterimus.

XV. 5. Tentatio Dei sæpissimè oritur ex præsumptione. Patet : 1. an ita sit. Gen. 3. 5. ubi Adamus præsumsit se Deum futurum, & ita Deum tentavit, ut vides. Med. l. 1. c. 12. th. 23. cum 26. 2. Cur ita sit. 1. quia tentans Deum exspectat à Deo quod ipse non promisit, vel saltem non promisit eo modo, quo ipse exspectat. V. g. sperat à Deo vel miraculum, quod Deus non promisit ; vel liberationem sine mediis, quam sic non promisit : Ergò tentatio Dei oritur ex præsumptione. Ratio consequentiæ, quia præsumptio est, quâ quis temerè, id est, vel sine promissione, vel sine mediis, aliquid à Deo exspectat, ut dictum c. 8. th. 31. & seqq. 2. quia tentatio Dei oritur ex superbia & arrogantia : Ergò oritur etiam ex præsumptione. Ratio consequentiæ, quia superbia præsumptionem in se continet, ut vides infra c. 17. th. 70. Informatio. Tentatio Dei oritur ex præsumptione : Ergò tentatio Dei opponitur orationi. Ratio consequentiæ, quia orans suam voluntatem submissè repræsentat Deo, ut ab ipso perficiatur, prout sibi placet : præsumtuosus autem & arrogans voluntatem suam superbè repræsentat Deo, ut perficiatur, prout ipsi placet. Dehortatio. Ergò præsumptionem caveamus : secùs enim tentationem Dei cavere non poterimus.

XVI. Obj. præcc : Tentatio Dei oritur nunc ex infidelitate, nunc ex desperatione, nunc ex vilipendio Dei, nunc ex superbia, nunc ex præsumptione : Ergò tentatio Dei opponitur ipsi religioni, n. fidei, spei, charitati, non actibus religionis, n. auditioni verbi & orationi. Ratio consequentiæ, quia infidelitas fidei, desperatio spei, vilipendium charitati opponitur. Resp. Consequ. negatur. Semper autem, &c. hoc est, licet tentatio Dei oriatur nunc ex infidelitate, nunc ex desperatione, &c. tamen opponitur semper non religioni ipsi, n. fidei, spei, charitati, sed alicui actui religionis, n. vel auditioni verbi, vel orationi, ut in superioribus thesibus satis declaratum est. Ratio oppositionis : quia dùm verbum Dei audimus, & Deum invocamus, id agimus, ut nos pendeamus à Dei voluntate, sed dùm Deum tentamus, id agimus, ut Deus quasi pendeat à nostra voluntate. Audientes enim Dei verbum, & invocantes Deum, id volunt quod Deus vult ; sed tentantes Deum non id volunt, quod DEUS vult, verum Deus debet quasi id velle, quod tentatores volunt, tentatores enim id volunt, quod Deus non vult, vel saltem non vult eo modo, quo ipsi volunt.

XVII. *Quibus rebus tentatur Deus ?*

1. Illicitâ signi petitione. Observa ergò. Signum, seu miraculum à Deo petere, sine magna necessitate, & mandato Dei, est Deum tentare. Patet. 1. an ita sit. Matth. 16. 1. ubi Phariſæi signum talitèr petentes Deum tentas-

sed

703147

se dicuntur. Sic. c. 12. 38. Luc. 11. 16. 2. cur ita sit. 1. qvia, qvi dubitat de Dei potentia, scientia, &c. ille Deū tentat: At petens à Deo signum sine necessitate & Dei mandato dubitat de Dei potentia, scientia, &c. Ergò. 2. qvia petere à Deo qvod ipse non promisit est Deum tentare: At Deus signum non promisit omnibus, qvia promisit hoc qvibusdum extraordinariis ministriis. Ergò. 3. qvia contempto medio ordinario, extraordinario medio velle Deum experiri, an sit potens, sapiens, bonus, justus, est Deum tentare: At petēs signum sine necessitate & mandato Dei, contempto medio ordinario, medio extraordinario vult experiri, an Deus sit potens, sapiens: Ergo. 4. qvia qvi sine necessitate & utilitate, Dei auxilio se in suis petitionibus & factis committit, is Deum tentat: At petens signum singulare sine singulari ratione & instinctu Dei committit, se auxilio Dei in suis petitionibus & factis: Ergò. 5. qvia Deum tentare est inordinatè postulare: At qvi signum singulare sine singulari necessitate & Dei impulsu petit, is inordinatè postulat: Ergò. Informatio. Ergò signum petere à Deo licet & non licet. Licet. 1. cum testimonium divinæ doctrinæ necessariò requiritur, ut cum Elias & Elisæus filios hospitum suarum resuscitarunt ex mortuis, cum Elias ab idololatria Baalis populum Israeliticum ad veri Dei cultum revocare voluerit. 1. Reg. 18. Act. 4. 21. 29. 30. Sic initio Ecclesiæ Christianæ erant Exorcistæ, qvi miraculorum donò pollentes, energumenis, id est, à Dæmonio obsessis manus imponebant, cum

divini nominis invocatione. 2. cum Deus jubet, ut. Esai. 7. 11—13. ubi peccasse dicitur Achaz, qvod miraculum à Deo oblatum non petierit. 3. cum sancti ob effectionem rei alicujus extraordinariæ & magnæ à Deo illis singulariter promissæ, ampliore confirmatione fidei suæ infirmæ indigent: maximè fide re illa singulariter promissa nihil ex divinis literis explorati habent, & talibus rebus extraordinariis neqve hominibus, neqve Angelis facilè credendum, cum & mali Angeli nonnunqvam in Angelos lucis se transforment. Sic Gedeon petivit confirmationem fidei suæ per miracula cū promissum ei esset, fore ut ipse vindicaret populum Israeliticum à Mydianitica Tyrānide. Iud. 6. v. 36. & seqq. usqve ad finem capitis: sic Ezechias petivit signo confirmari promissionem sanitatis & prorogationem regni in annos qvindecim: Et Esaias Prophæta inclamavit Jehovam, ut ederet miraculum, qvod Ezechias expetebat. 2. Reg. 20. v. 8. 9. 10. 11. 2. Non licet extra istas causas, & maximè 1. cum doctrina qvæ annunciatur ex sacris literis dijudicari possit; tùm enim miracula postulanda non sunt, sed doctrina annunciata ad Scripturam Sacram exigenda, exemplo Beroæensium, qvi audientes doctrinam à Paulo annunciatam, non miracula ad confirmationem ejus postularunt, sed qvotidiè inqvisiverunt in scripturis an hæc ita se haberent qvæ Paulus docuerat, & consensum doctrinæ Pauli cum scriptura animadvertentes credidérunt. Act. 17. 11. 12. Contra aliorum, ad confirmandam dogmatum veritatem miracula defi-

derare

703147

derantium notatur & reprehenditur Apistia, ut, Ioh. 4. v. 48. dicit Iesus regio cuidam, qui Capernaumi habitabat: Nisi signa & prodigia videritis non creditis. 2. cum Postulatores miraculorum tentant Deum: & veritatem, bonitatem, potentiam, & providentiam ejus in dubium vocant, nec aliud qværunt qvam ut de his rebus experimentum capiant, nec sacris literis acqviescunt, de veritate, bonitate, potentia & providentia divina luculenter testamibus. Tales erant Scribæ & Pharisæi signum à Christo flagitantes, ideò nullum ab ipso impetrarunt. Matth. 12. 38. 39. & c. 16. 2. 3. 4. Ioh. 6. 36. 1. Cor. 1. 22. 3. cum miraculum carnalis alicujus commodi causâ postulatur, ut fecerunt Israelitæ carnes in deserto desiderantes ut lautiùs victitarent, etiamsi carnes impetraverint: ut fecerunt filii Scævæ Pontificis Exorcistæ, qvi voluerunt ejicere Dæmonia in nomine Christi qvem Paulus prædicabat, sed pro miraculis plagas & vulnera acceperunt. Act. 19. v. 13. 14. 15. 16. 4. cum qvis miracula expetit ut vanæ curiositati ipsius satisfaciant & instar ludicrorum ipsum oblectent: sicut Herodes & aulici ipsius cupiebant signum aliqvod fieri à Christo, ut suam ipsorum curiositatem pascerent & oblectamentum aliqvod caperent. Luc. 23. v. 8.

XVIII. 2. Rejectione signi oblati, signum enim à Deo oblatum non petere, est eum fatigare, id est, tentare. Esai. 7. 13. cum. 11. 12. ubi Achazius Deum fatigasse seu tentasse dicitur, qvod signum à Deo oblatum non petierit. Si ergò objicias: 1. Petere signum est Deum

tentare, ut dictum thesi præc: Ergò Rex Achaz Deum tentasset, si signum à Deo petiisset: At hoc falsum, quia Deum fatigasse, seu tentasse dicitur, qvod signum non petierit: Ergò & illud. Resp. Conseq. negatur, quia signum petere sine mandato Dei est Deum tentare: At Rex ille ex mandato Dei non petiit signum; ut enim signum sine Dei mandato petere est Deum tentare: sic signum ex mandato Dei non petere est Deum tentare. 2. Signum petere est Deum tentare, ut dictum, th. præc. Ergò Abrahamus Deum tentavit, qvod signum ab ipso petierit. Gen. 15. 8. At hoc falsum: Ergò & illud. Resp. Conseq. negatur: qvia signum petere sine magna necessitate est Deum tentare: At Abrahamus signum à Deo petiit ex magna necessitate. Observa ergo. Cum Deus jubet hominem signū petere, & non petit, Deum tentat. Patet, 1, an ita sit. Esa. 7. 11—13. 2. cur ita sit. 1, qvia non credit verbis Dei: At non credere verbis Dei est Deum tentare, ut vides in Snegedino, & ex nostro colligere potes. 2. qvia nullum commercium vult cum Deo vero habere. 3. qvia non credit Deum velle & posse qvod promittit. 4. qvia non ideò non petit à Deo signum, qvia Deum reveretur; sed ideò, qvia Deum contemnit. Exhortatio. Ergò. 1. qvicqvid Deus jubet facere, faciamus. 2. qvicqvid Deus promiserit, petamus. 3. qvicqvid Deus offert, & dat, accipiamus.

XIX. 3. Illicitis maleficii probationibus. Maleficii, id est, Magiæ fascinatricis probatio est legitima, vel illegitima. Legitimæ proba-

tionis

703147

tionis media sunt duo: 1. libera & voluntaria veneficii confessio, & testes legitimi. Illegitimæ probationis media sunt. 1. Ferrum candens, & aqva fervens, qvæ manum nocentis non lædere, innocentis verò lædere creduntur. 2. Conjectio in aqvas, in qvibus innocens immergi, nocens verò non immergi putatur. 3. Testimonium alterius venefici. 4. Minæ maleficii. 5. Qvæstimonia moribūdi dicētis se ab ejusmodi persona fascino esse læsum. Petkinsius Bascanolog. c. 7. sect. 2. His præmissis observa. Probationes, vel purgationes alicujus maleficii suspecti, per experimenta, ferri candentis, aqvæ ferventis, & similium, sunt tentationes Dei. Patet. 1. an ita sit. Psal. 95. 7—9. ubi ille dicitur tentare Deum, qvi eum non audit: At non audit ille Deum, qvi maleficium per experimenta ferri candentis, aqvæ ferventis probat, qvia experimentum illud occultum peccatum cognoscendi non à Deo, sed à Diabolo est inventum: Ergò maleficium per experimenta ferri candentis, & aqvæ ferventis probans Deum tentat. 2. cur ita sit: qvia in experimentis ferri candentis, aqvæ ferventis miraculosa qvædam virtutis divinæ ostēsio postulatur, & exspectatur ad veritatis occultæ probationem (ista enim per se inepta sunt ad occulta peccata manifestanda) sine necessitate: qvia alia media constituta sunt ad occulta hominum crimina indaganda, n. ut dictum confessio libera, & legitimi testes: Ergò probationes, & purgationes alicujus maleficii suspecti per experimenta ferri candentis, aqvæ ferventis, &c. sunt tentationes Dei. Ratio

sio consequentiæ, quia sine necessitate miraculum à Deo petere, & exspectare, media legitima contemnere, & illegitima usurpare, legitima media relinquere, & tamen exspectare, ut Deus ex voto prospiciat, est Deum tentare, Dehortatio. Ergò ex experimentis ferri candentis, aquæ ferventis, &c. neminem maleficũ seu veneficum, & magum fascinantem esse cõcludamus. Obj. præcep. Confessio & testes, quibus maleficium indagatur, sæpè desunt: Ergò tunc ferro candenti, aquâ ferventi, &c. potest & debet illud indagari. Resp. Minimè: nam tunc illud sine peccato potest Magistratus ignorare: Occulta enim illi sunt relinquenda, qui solus novit corda filiorum hominum.

XX. 4. Duellis. Observa ergo. Probatio, vel purgatio criminis occulti per eventũ sponte susceptι duelli, ita ut mutilans innocens, mutilatus verò nocens esse credatur, est tentatio Dei. Patet. 1. an ita sit eo modo, quo præcedens observatio patuit. 2. cur ita sit: quia in duello justitia causæ singulari, seu extraordinariæ & miraculosæ Dei providentiæ committitur decidenda, ex illo eventu, quem pro sua justitia daturus putatur, idque sine ulla certa justaque ratione, seu fine ulla necessitate: Ergò probatio criminis occulti per eventum duelli est tentatio Dei. Ratio consequentiæ, quia medio Diabolico uti & sine necessitate à Deo miraculum petere est Deum tentare. l. 5. cas. c. 32. Correctio. Ergò duellum tale est damnandum. Obj. 1. Duella olim ob hũc finem à Magistratu fuerunt permissa: Ergò

Resp.

703147

Resp. Conseq. negatur, qvia Magistratus ut olim, sic hodiè multa mala permisit, permittitqve. 2. Ut bellum defensivum est licitū, sic & duellum defensivum est licitum: Ergò. Resp. Conseq. negatur, qvia differt duellū tuendæ vitæ causâ necessario susceptum à duello sic, & ob hunc finem suscepto. 3. Etiam hodiè nimis frequentantur duellum ob hunc finem: Ergò. Resp. Conseq. negatur: qvia multa mala frequentantur etiam hodiè.

XXI. 5. Petitione auxilii à Deo ad peccatum aliqvod perpetrandum. Duplex enim est tentatio Dei: n. probationis, qvales sunt tentationes, de qvibus loqvuti hactenus sumus; vel qvasi inductionis, cum à Deo auxilium petit qvis ad nefarium aliqvid, id est, peccatum perpetrandum: ut impius sic orans: Deus da ut possim furari, occidere, &c. Additur, qvasi: qvia tentatio inductionis est etiam tentatio probationis, ut in thesi seqvente vides.

XXII. *Tentatio inductionis in qvo convenit cum tentatione probationis, & in qvo ab ea differt?*

1. Tentatio inductionis in eo convenit cum tentatione probationis, qvod ut in hac, sic in illa Dei voluntas probatur, an scilicet velit peccatum, qvod tentator vult. 2. Tentatio inductionis in eo differt à tentatione probationis, qvod in illa objectum circa qvod Dei voluntas probatur est actio per se illicita, perpetratio enim peccati est actio per se illicita, in hac autem, objectum circa qvod voluntas Dei probatur, non est per se actio illicita: signum enim petere,

petere, vel non petere, manum in aqva ferventi ponere, ferrum candens accipere, duos pugnare, est per se non actio illicita. Tentatio inductionis æqvè læditne honorem Dei ac tentatio probationis? Non, hæc enim commenitèr, sicut aliud peccatum, lædit honorem Dei: illa verò singulariter: qvia cum illa tentatione Dei conjungitur etiam turpissima Dei illusio: qvia putatur esse author & amator peccati: petitur enim auxilium ad peccatum perpetrandum. Si ergo objicias: Præter tentationem probationis, datur etiam tentatio inductionis erga Deum: Ergò non omnis Dei tentatio est illicita divinæ alicujus perfectionis probatio, ut dictum th. 2. Resp. Conseq. negatur: Qvia tentatio inductionis commodè potest ad tentationem probationis referri, qvia ut dictū, intentatione inductionis etiam DEI voluntas probatur. Observa ergò. Non licet à DEO petere auxilium ad peccatum aliqvod perpetrandum. Patet. 1. an ita sit. Psal. 5. 5. Habac. 1. 13. & Decalogo toto. 2. cur ita sit. 1. qvia hoc faciens Deum tentat: qvia illicito modo vult experiri an Deus sit justus. 2. qvia hoc faciens turpissimè illudit Deo, dicit enim: eum authorem & amatorem peccati esse. 3. qvia Deus non est cum impiis. Num. 14. 42. piis enim solis promisit auxilium suum. Matth. 18. 20. & 28. 20. Correct. Ergò peccant: 1. Fures, dicentes: Da Deus, ut possimus auferre: Deus dormire fac possessorem, &c. 2. Vindictæ cupidi, dicentes: si offendam hunc & hunc, sic ei faciam. Dehortatio. Ergò dum peccas, nunqvam DEI auxilium implores,

703147

XXII. Tentatio Dei est ne semper mala, seu illicita?

Tentatio probationis non semper est mala, sed tentatio inductionis semper est mala. 2. Tentatio seu probatio DEI est vel prohibita, Deut. 6. 16. qvæ semper mala est, de qva hactenus: vel præcepta. Malach. 3. 10. qvæ semper bona est, de qva deinceps.

XXIV. Quid est bona, seu præcepta Dei tentatio?

Sicut tentatio Dei prohibita est actus infidelitatis, seu dubitationis, qvæ hoc efficit, ut præcepta Dei violemus, & sic maledictionem Dei exspectemus: sic tentatio Dei præcepta est actus fidei, qvæ hoc efficit, ut præcepta Dei observemus, & sic benedictionem ejus exspectemus: benedictio enim facientibus legem promissa est. Benè ergo Deum tentare, est eum fide & obedientiâ probare fidelem promissorū suorum redditorem esse. Malach. 3. 10. Probate me, &c. hoc est, si solveritis decimas, probaturi estis mea beneficia qvæ ego vobis conferam. Probate me, non est intelligendum aliter, qvasi ad hoc solvere deberent decimas, ut probarent si Deus aperiret eis cataractas cœli, sed consecutivè: qvia scilicet si decimas solverent, experimento probaturi erant beneficia, qvæ Deus eis conferret.

XXV. 1. Quod est effectum præceptæ, seu bonæ Dei tentationis?

Præcepta, seu bona Dei tentatio omnes Dia-

boli tentationes repellit: quod patet. 1. an ita fit. 1. Cor. 7. 5. 2. Cur ita fit. 1. quia benè Deum tentans, in Deum credit, in eum sperat, eum diligit, eum adorat, verbum ejus audit, & omnia ejus præcepta facit: Ergò omnes DEI tentationes repellit. Ratio consequentiæ, quia hæc sunt universa illa assumenda arma, quibus Diabolis resistimus. Eph. 6. 13. & seq. 2. quia ille non repellit Diaboli tentationes qui peccat: At benè Deum tentans non peccat, quia præcepta ejus observat: Ergò benè Deum tentans, omnes Diaboli tentationes repellit. Exhortatio. Ergò benè Deum tentemus, id est, fide & observatione legis probemus eum bonum, & veracem esse. Secùs tentationibus Diaboli resistere non valebimus; sed eis succumbemus.

XXVI. *Quæ sunt effecta illicitæ Dei tentationis, de qua à thesi 1. ad thesin 22. loquuti sumus?*

Illicita illa, &c. hoc est, illicito modo Deum tentans. 1. à Diabolo tentatur, seu sollicitatur ad peccandum. Patet. 1. an ita sit ex exemplis Deum tentantium, qui tentantes Deum, tentati sunt & ipsi à Diabolo. Adam & Eva tentarunt Deum & illi etiam tentati sunt à Diabolo. 2. cur ita sit: 1. quia Deus vult, ut tentans tentetur. Matth. 7. 2. 2. quia Diabolus tentantem Deum ad peccatum proclivè videt. 3. quia tentans Deum Diabolum ad se allicit: facit enim voluntatem Diaboli. Dehortatio. Fugiamus ergo Dei illicitam tentationem,

703147

tionem, ut fugere Diaboli tentationem qvea-
mus : Sedulò cavendum enim est ne tentet
nos Satanas, id est, ad peccandum pertrahat,
2. Cor. 7. 5. Gal. 6. 1. cum. 1. Thess. 3. 5.
2. Superatur à Diaboli tentatione, id est, fa-
cit peccatum, ad qvod eum Diabolus sollicita-
vit. Patet. 1. an ita sit exemplo. 1. Adami &
Evæ, qvi tentarunt Deum colloqvio cum Dia-
bolo & inordinata excellentiæ affectatione, &
superati sunt à Diaboli tentatione. 2. Cor. 11.
3. cum. Gen 3. 13. 2. Davidis, qvi otio tenta-
vit Deum. 2. Sam. 11. 2. & superavit eum ten-
tatio Diaboli, v. 3. 3. Petri. Luc. 22. 31.
qvi fiduciâ virium suarum, & ingressu in au-
lam Pontificis, tentavit Deum, & superatus est
à Diaboli tentatione, Luc. 22. 33. 54. cum.
57. & seqq. 4. Judæ Proditoris, qvi svaritiæ
Deum tentavit, & tentationi Diaboli succubu-
it. Joh. 13. 2. 5. Ananiæ & Saphiræ, qvi ten-
tarunt Deum metu egestatis & etiam dubita-
tione an Deus factum illorum sciat, necne, &
superavit eos Diabolus. Act. 5. 3. 2. cur ita
fit : 1. qvia tentans Deum caret fide, spe, cha-
ritate, auditione verbi, oratione, qvæ sunt armæ,
qvibus tentator fugatur. 2. qvia ad iram pro-
vocavit Deum, per qvem superare posset ten-
tationem Diaboli. 1. Cor. 10. 13. Dehortatio.
Si velimus à Diaboli tentatione immunes,
aut in tentatione ejus superiores esse, ne illici-
to modo Deũ tentem'. Cũ tentatione Dei, qvâ
nos Deum tentamus conjungitur. 1. Dei tẽ-
tatio, qvâ ipse nos tentat. Adam & Eva tenta-
runt Deum, & Deus etiam tentavit eos. Med.
l. c. 11, th. 25. Tentare Deum homines, est

cum dicto vel facto, eorum virtutes, ut fidem & obedientiam, vel infirmitates, ut incredulitatem & inobedientiam elicere, ut à semetipsis & aliis cognoscantur. Tentavit Deus Abrahamum dicto cum ipsi carni ingrata, & rationi absurda, præcepit. Hebr. 11. 17. & sic fidem & obedientiã ejus elicuit (nam Abrahamus credidit Deo & obedivit) & toti mundo cognoscendam, mirandam, & imitandam præbuit. Tentat Deus homines facto, 2. cum adversis eos exercet. Sic tentavit incolas terræ, id est, pios & impios per Trajani persecutionẽ. Apoc. 3. 10. Israelitas in deserto objectis variis difficultatibus, hostibus, pestilentialis & afflictionibus. Exod. 15. 25. & 16. 4. & 20. 20. Deut. 8. 2. 16. Ezechiam, relinquens eum propriis suis consiliis, affectibus & cupiditatibus. 2. Paralip. 32. 31. Sic tentat Deus hodie & Ungariam nostram. 2. cum falsos Doctores excitat, Deut. 13. 3. Sic etiam tentat Deus & hodie nostram Ungariam. 3. cum homines in tentationem inducit, dum hi succumbunt in pugna. Sic tentavit Deus Davidem. 2. Reg. ult. Petrum, &c. sic tentat hodie in Ungaria illos, qui Papistæ fiunt, vel Papistas se esse simulant. 2. Tentatio Diaboli, ubi quæres: 1. Quid est tentatio Diaboli? Est sollicitatio ad peccatum, prout natura cujusque & conditio tulerit. Deum hac tentatione neminem tentare, Iac. 1. 13. Sicut enim Deus natura bonus est & incorruptus: ita neminem corrumpit, depravat, aut malo immergit. Alienum enim hoc est à natura Dei, Diabolo vero cognatum. Et tamen verum est quod

703147

qvod dicit Iacobus, unusqvisqve à propria cō-
cupiscentia tentatur. Oportet enim tentato-
rem Satanam tentandi habere principia, qvibus
utatur. Laqveos nectit, sed qvibus irretire
neqveat, nisi volentes. 1. Tim. 6. 10. Sic calli-
dissimus hostis tentandi occasiones, ex no-
bis ipsis venatur, ut jam non solis ipsius tenta-
tionibus ad peccatum sollicitemur, sed propri-
is etiam affectibus tentatoris conatus promo-
veamus. Non sōlum externe per hostem;
sed & interne Domestico malo oppugnati.
Sic eos, qvos intelligit, desideriis pravis tene-
ri, tentationibus suis ad hoc impellere conatur
ut libidini obseqvantur. Sic mœstos & affe-
ctos animos, qvos ad desperationem alioqvi
animadvertit esse propensos, ut desperent, sibi-
qve ipsis manum inferant, solicitare solet. 2.
Qvot modis tentat Diabolus? Duobus: ni-
mirum. 1. à dextris; ut in prosperis, ut Ada-
mum in horto. In prosperis Diabolus sollici-
tat homines ad lasciviam, vanam gloriam,
confidentiam in bonis & meritis suis, superbi-
am, seu contemptum aliorū, &c. In adversis
vero sollicitat Diabolus homines ad incredu-
litatem, impatientiam, adeoqve murmuratio-
nes, blasphemias, adversus Deum vel illos,
per qvos adversa Deus immittit, odium DEI,
reqvisitionem Magorum, usum malorum me-
diorum, desperationem, &c. Ad desperationē
autem sollicitat Diabolus cum dicit. 1. Deum
summe justum esse, nos vero infinitis sceleribus
pollutos. 2. Non extare in nobis justitiam il-
lam, qvam Deus meritò à nobis reqvirit. 3.
Naturā nos corruptos esse, adeoqve Deo exo-

sos. 4. Nos fidem non habere. 5. Nos non esse electos. 3. Qvi tentantur à Diabolo. 1. Qvi Deum tentant, ut dictum. 2. Præcipue qvi ex animo pietati student, ut Christus, Iobus, &c. 3. Aliqvando qvi carni, Satanæ, mundo obtemperant, ut Iudas proditor, Saulus, &c. Licet, illi ratiùs, & minori impetu: Nam illi nihil causæ dant, ob qvã tentẽtur à Satana. 4. Cur permittit Deus tentare Satanã? Ad homines aut pro peccatis suis puniendos, aut pro misericordia Dei probandos ac exercẽdos. 2. Thess. 2. 4. 2. Cor. 12. 8. 5. Licetne Satanæ suis tentationibus nos obruere? Nõ licet, nisi qvantum illi Pater cœlestis permiserit. 1. Cor. 10. 13. 6. Superatne Diabolus qvos tentat? Sic vel ad tempus, ut Adamum & Evam. 2. Cor. 11. 3. Davidem. 1. Chron. 21. 1. Petrum. Luc. 22. 31. Vel penitus, ut Iudam proditorem, Ioh. 13. 2. Ananiam & Saphiram, Act. 5. 3. Et cur? Qvis, ut dictum illi tentarunt Deum. 7. Qvi à tentationibus Satanæ liberemur? Non obsequendo, sed (ut dictum) resistendo. Resistere possumus autem Diabolo. 1. si Deũ licito modo (ut dictum) tentemus. 2. si Deũ illicito modo (ut dictum) non tentemus. Vel resistere poterimus Diabolo si ipsi respondemus. Si ergò dixerit, Es in prosperitate: Ergò luxuries, confide viribus tuis, ne cures alios, &c. respondeo: Prospera impellunt sua natura ad obedientiam erga fontem prosperitatis. Si porro dixerit, Es in adversis: Ergò ne exspecta Deum, blasphemes eum, odio habeas eum, & desperes, &c. respondeo: Adversa impellunt sua natura, ut cogno-

703147

cognoscamus causas adversorum, n. peccata, ea relinqvamus, Deum complacemus, à qvo sunt hæc adversa. Si demum dixerit: Deus summe justus est, tu infinitis sceleribus pollutus, non est in te justitia, qvam Deus à te reqvirit, natura corruptus es, & Deo exosus, non habes fidem, non es electus: Ergò ne speres gratiam Dei, remissionem peccatorum, liberationem ab adversis, vitam æternam, respondeo. 1. Justitiæ Dei pro nobis satisfecit Christus, propter qvem nobis omnia peccata remittuntur. Rom. 8. 1. 33. 34. 2. Christus est justitia nostra: Philip. 3. 9. 3. Naturâ qvidem sumus corrupti & Deo exosi; sed gratiâ Dei sumus restaurati, & Deo dilecti. Ioh. 3. 16. 4. Spiritus meus novit me fidem habere. 1. Cor. 2. 11. Deinde habeo effecta fidei, n. justificationem, pacem conscientiæ, adoptionem, sanctificationem, & inchoatam glorificationem: Ergò & ipsam fidem habeo. 5. Credo in Deum per Christum: ergò sum electus ad vitam æternam: qvia soli electi credunt. Act. 13. 48. 8. Qvis finis tentationum Christianorum? 1. Ne magnitudine donorum elati efferamur. 2. Ut assiduitate tentationum exercitati, eo valentiores in pugnando efficiamur. 3. Ut inde cognoscamus nos DEO tantò esse gratiores, qvò plures tentationes immittit, & qvo qvisqve in fide perfectior est, eò plures insultus Diaboli ferre cogitur. 4. Ut militemus DEO. Militia enim est vita hominis super terram. Iob. 7. & planè non est Christianus qvisqvam, nisi tentetur. Disce ergo qvæso militiam christianâ ex Perk. tom. 1. c. 40.

CAPUT XIII.

De Cultu Instituto.

ANALYSIS.

CULTUS institutus explicatur. I. A definitione. th. 1. A II. præcepto secundo, qvo instituitur. th. 2. III. A causa instituente. th. 3. ex qva consectarium de varietate cultus instituti infertur. th. 4. IV. A genere vel generis qvalitate. th. 5. V. Ab affectione, qvam habet ad cultum naturalem. th. 6. qvæ, 1. ab objectione vindicatur. th. 7. 2. consectario illustratur. th. 8. ex qvo aliud consectarium seqvitur. th. 9. VI. A conditione cultum institutū legitimum reddente. th. 10. qvæ. 1. probatur. 1. an ita sit. th. 11. 12. 2. cur ita sit. th. 13. 2. usus subministrat. th. 14. 15. VII. A modo observādi cultū à Deo institutū. th. 16. VII. A speciebus. qvæ. 1. enumerātur. 2. distinguuntur in primarias, & secūdarias. th. 17. 3. genus earum inæqvale indicatur. th. 18. unde consectarium de modo has species cultus instituti observandi suppeditatur. th. 19. qvi. 1. ab objectionibus duabus liberatur. th. 20. 2. nomine qvodam insignitur. th. 21. VIII. Ab opposito, qvi est voluntarius ille cultus, qvi ab hominibus excogitatur. th. 23. qvi explicatur. 1. à synonymo, superstitione. th. 24. qvæ explicatur. 1. à definitione, th. 25. ubi ratio redditur. 2. cur superstitio dicatur cultus Dei indebitus. th. 26. 2. notatur respectus, qvo superstitio dicitur cultus indebitus. th. 27. 2. à synonymo ex th. 27. illato. 3. exer-

703147

excessu religionis. th. 28. cujus indicantur subjecta. th. 29. qvæ ab objectione liberantur. th. 30. 2. à specieb' suis, qvæ. 1. distingvûtur. th. 31. 2. opponûtur, Primò auditioni verbi, qvæ sunt. 1. institutio per imagines, qvæ ab hominib' excogitâtur. th. 32. qvæ damnâtur. th. 33. 2. traditionũ vẽditatio, qva proponûtur ut regulæ religionis. 3. ceremoniæ mysticæ. th. 34. qvæ. 1. rejiciũtur. th. 35. 2. ab objectione liberâtur. th. 36. Secũdo, Sacramentis, qvæ sunt. 1. sacrificia propriedicta. th. 37. qvæ rejiciuntur ibidem. 2. novorum sigillorum gratiam Dei aliqvam obsignantium ordinatio. th. 38. qvæ rejiciuntur ibidem. Tertio precationi, qvæ est relativus imaginum usus. th. 39. cujus synonymum indicatur. dicitur enim idololatria. th. 40. qvæ. 1. distingvitur ab idololatria, qvæ primo præcepto repugnat. th. 41. 2. prolepticè cõfirmatur. th. 42. 3. usu illustratur. th. 43. Qvartò fidelium combinationi parochiali, qvæ est fideliũ combinatio visibilis œcumenica, provincialis, nationalis. Qvintò ministrorum à Deo institutorum, vocationi, ordinationi, ministerio, qvæ sunt hierarchia, religiosorum ordines, eorum episcopalis ordinatio, ministerium. Sextò disciplinæ sacræ, qvæ sunt censuræ pontificiorum. th. 40. IX. A damnatione eorum, qvi secundum præceptum, in qvo cultus institutus præcipitur, vel omittunt, vel mutilant. th. 45.

EXPLICATIO.

1. Quid est cultus institutus?

Cultus

Cultus institutus est medium, &c, hoc est, cultus institutus continet in se media, à DEO ordinata, ut per illa fides, spes, charitas nostra erga Deum exerceatur, promoveatur. Media verò illa, qvibus Deus fidem, spem, charitatem nostram in hac vita exercere & promovere voluit, sunt publica verbi prædicatio, verorum sacramentorum celebratio, vera precatio, coëmbinatio fidelium in veras Ecclesias, verorum ministrorum electio, ordinatio, functio, veræ ecclesiasticæ disciplinæ cura. Ubi est 1. definitum: cultus institutus. 2. definitionis. 1. genus, qvod ratione methodi est pars religionis altera, ut vides c. 5. th. 1. ratione verò essentiæ est medium. 2. differentia, desumpta. 1. ab efficiente: ex Dei voluntate ordinatum, cultus enim naturalis non pendet à voluntate Dei, ut vides. th. 3. 2. à fine: ad cultum naturalem exercendum & promovendum.

II. Quoto præcepto ordinavit Deus media illa cultum naturalem, n. fidem, spem, charitatem exercentia, & promoventia?

Secundo præcepto: Ne facias tibi simulachrum, &c. hoc est, ne colas Deum mediis ab hominibus fictis, ut institutione per imagines; traditionum venditatione; missâ; falsis Sacramentis, precatione coram imaginibus; combinatione fidelium in Ecclesias falsas; falso ministerio; falsa disciplinâ; Sed colas Deum mediis ab ipso ordinatis: n. publica verbi prædica-

703147

dicatione ; verorum Sacramentorum celebratione ; verâ precatione ; combinatione fidelium in veras Ecclesias ; verorum ministrorum electione, functione ; veræ disciplinæ exercitio. Obj. præcc : Secundum præceptum removet à cultu Dei tantum imaginem : Ergò non illa, qvæ recensuisti. Resp. Conseq. negatur : qvia secundum præceptũ synecdochice à cultu Dei imaginem removendo, removet etiam illa omnia illegitima cultûs media. Ponitur enim ibi synecdochice præcipuum veterum illegitimum Deum colendi medium n, imago, sive sculpta, Act. 17. 29. sive picta. Num. 33. 52. sive fusa. Hose. 13. 2. & intelliguntur etiam alia omnia minus præcipua, qvæ recensuimus. Additur in ista thesi 1. oppositorum mediorum : nam ut aliud qvodlibet Decalogi mandatum, sic hoc explicandum est vel affirmativè, seu per thesin, ubi virtutes recensentur ; vel negativè, seu per arsin, ubi opposita vitia enumerantur : qvod optimè fit : qvia, dissentanea juxta se posita clariora fiunt : & negatio, qvæ falsum, & peccatum dedocet, sequitur ex affirmatione, qvæ veritatem & virtutem docet. In omni ergo explicatione boni interpretes falsum & malum dedocent, verum & bonum docent, hoc modo : Ne colas Deum mediis ab hominibus excogitatis ; sed colas eum mediis ab ipsomet ordinatis. Talem explicandi modum frequentèr offendes apud bonos Authores. Talem vides & sequenti thesi.

III. Un-

III. Unde pendet cultus institutus, seu publica verbi prædicatio, &c ?

A voluntate Dei, seu à liberrima Dei institutione. Patet. 1. an ita sit. Matth. 28.19.20. ubi Christus libere instituit publicam verbi prædicationem, sacramentorum celebrationem: adeoqve etiam combinationem fidelium in veras Ecclesias, verum ministerium, veram disciplinam: positis enim prioribus Deum colendi mediis, poni debent necessario posteriora. 2. cur ita sit: 1. qvia cultus institutus, n. solennis verbi prædicatio, &c. pendet à verbo Dei: Ergò cultus institutus pendet à voluntate Dei. Ratio consequentiæ, qvia verbum Dei pendet à voluntate ejus: dicitur enim verbum Dei voluntas signi. 2. qvia opera omnia adextra pendent à voluntate Dei. Psal. 33.9. Apoc. 4. 11. Ergò & cultus Dei institutus. 3. qvia sicut ex cognitione naturæ Dei oritur cultus naturalis, ut dictum c. 5. th. 3. sic ex cognitione voluntatis Dei oritur cultus Dei institutus. Refutatio. Ergò cultus institutus non pendet in specie & immediate à natura Dei, vel ex illo honore, qvem vi creationis Deo debemus, id est, ex cultu naturali, n. fide, spe, charitate. Additur, in specie, & immediate: qvia cultus institutus, in genere & mediante præcepto, seu voluntate Dei, pendet etiam à natura Dei, & à cultu naturali, ut th. 6. 8. dicetur. Informatio habetur thesi sequenti.

IV. Qualis fuit cultus institutus in V. T. ?

Fuit varius, alius ante Christum exhibitum, alius

703147

alius post. Patet an ita sit ex Med. l. 1. c. 38. & seqq. ubi Deus aliis mediis colebatur ab Adamo ad Abrahamum; aliis ab Abrahamo ad Mosen; aliis à Mose ad Christum; aliis colitur à Christo ad finem seculi; aliis coletur à fine seculi in æternum. 2. cur ita sit: 1. quia voluntaria sunt mutabilia. 2. quia Ecclesiæ constitutio fuit, & erit varia, seu mutabilis: Ergò & cultus institutus debuit, debet, debebit esse mutabilis. Informatio. Differt ergò cultus institutus à cultu naturali: quia ille pendet à voluntate Dei, ut dictum th 3. hic vero à natura Dei, ut dictum c. 5. th. 3. adeoque ille oritur ex cognitione DEI supernaturali; hic ex cognitione Dei naturali; adeoque illum dictat liber scripturæ, hunc liber naturæ: ille est necessarius ad salutem ex hypothesi voluntatis Dei; hic vero absolutè. possumus enim sine solenni verbi prædicatione, Sacramentorum celebratione, &c. salvari; sed non sine fide, spe, charitate, ut dictum c. 5. th. 5. ille est mutabilis; hic vero immutabilis, ut dictum c. 5. th. 6.

V. *Cultus institutus quale medium est Dei colendi?*

Cultus institutus, ut solennis verbi prædicatio, &c. est medium non simpliciter, sed medium relationem habens ad cultum naturalem, seu est medium fidem, spem, charitatem exercens & promovens Patet. 1. an ita sit. Marc. 16. 15. 16. Prædicate: qui crediderit. Sic. Rom. 10. 14. 17. 2. cur ita sit: quia si cultus institutus, n. solennis verbi prædicatio, &c. non esset

medium fidem, ſpem, charitatem exercens & promovens, non poſſet cultus Dei dici, qvia non tribueret DEO debitum honorem qvoad eſſentiam actus, qvia cum ſubjectione debita non reciperet à Deo, qvæ nobis proponit recipienda, nec cum eadem ſubjectione offerret Deo, qvæ ad honorem ipſius à nobis poſſunt offerri, qvia hoc facere eſt fidei, ſpei, charitatis, qvia hoc facere eſt auditionis verbi & orationis, qvæ ſunt actus fidei, ſpei, charitatis, ut dictum c. 8. th. 2. cum c. 4. th. 25. Additur, qvoad eſſentiam actus, qvia in cultu inſtituto, n. ſolenni verbi prædicatione, Sacramentorum celebratione, precatione, homines ſine fide, ſpe, charitate, hypocritice, & apparenter, colere Deum, id eſt, honorem debitum ei tribuere, id eſt, cum ſubjectione recipere, qvæ Deus nobis offert, & cum eadem ſubjectione offerre, qvæ Deus à nobis recipiat, videntur; ſed tamen vere & realiter hoc non faciunt, juxta illud. 2. Tim. 3. 5. Habentes formam pietatis, ſed qui vim ejus abnegarint. Qvalis ergo cultus DEI dicitur cultus inſtitutus, n. ſolennis verbi prædicatio, &c? Cultus inſtitutus dicitur cultus Dei ſecundarius, & participans naturam cultus prioris, n. naturalis, eſſentialis, n. fidei, ſpei, charitatis. Ratio, qvia iſti actus, n. cum ſubjectione recipere, qvæ Deus offert, & cum eadem ſubjectione offerre, qvæ Deus recipiat, adeoqve fides, ſpes, charitas, ſeu primarius & eſſentialis Dei cultus, in iis, qvæ Deus inſtituit ad ſuum honorem, id eſt, in cultu inſtituto, n. ſolenni verbi prædicatione, &c. ſpeciali modo exercentur. Additur, ſpeciali modo: qvia

modo

703147

modo communi actus isti exercentur in auditione verbi & oratione, adeoque in fide, spe, charitate, ut dictum. Summa summarum, cultus institutus dicitur cultus Dei, qvia cultum Dei, n. fidem, spem, charitatem exercet, & promovet; uti auditio verbi ob hanc rationē dicebatur cultus Dei religiosus, c. 5. th. 20. Et cultus Dei institutus ideò dicitur medium non simpliciter, sed medium cultum naturalem, n. fidem, spem, charitatem exercens & promovens, qvia cultus institutus sine cultu naturali, n. fide, spe, charitate non potest dici cultus Dei: aliàs hypocritæ, qvi in cultu instituto, n. solenni verbi prædicatione, Sacramentorum celebratione, publica precatione frequentissimi sunt, optimi Dei cultores essent.

VI. *Cultus institutus quam affectionem habet ad cultum naturalem?*

Cultus institutus est cultus naturalis: 1. effectus: qvia sicut auditio verbi, oratio oritur ex cultu naturali, n. fide, spe, charitate: sic cultus institutus, n. prædicatio verbi, sacramentorum celebratio, precatio oritur ex cultu naturali, n. fide, spe, charitate. Et, sicut religio imperat justitiæ, & est ejus causa efficiens, ut dictum c. 4. th. 7. sic cultus naturalis imperat cultui instituto, & est ejus causa efficiens. 2. medium, seu instrumentum: qvia cultus naturalis, n. fides, spes, charitas est causa efficiens omnium bonorum operum, n. liberalitatis, misericordiæ, &c. At cultus naturalis, n. fides, spes, charitas efficit omnia bona opera svadente cultu instituto, n. prædicatione, sacramentis,

precatione, Ecclesia, ministerio, disciplina: Ergò 3. causa adjuvans: qvia cultus institutus, n. prædicatio verbi adjuvat generationem fidei, adeoqve spei, charitatis. Rom. 10. 17. Sacramentorum celebratio genitam fidem, adeoqve spem, charitatem confirmat: disciplina sacra genitam & confirmatam fidem, spem, charitatem adversus peccata custodit. Med. l. 1. c. 37. th. 2. 4. adjunctum: qvia cultus institutus, n. prædicatio verbi, &c. præter essentiam adjungitur cultui naturali, n. fidei, spei, charitati: cultus enim institutus non constituit cultum naturalem: Et cultus naturalis est cultus, & qvidem sufficiens ad salutem, sine cultu instituto, licet cultus institutus non sit cultus, multo minus sufficiens ad salutem, sine cultu naturali.

VII. Obj. præocc: Cultus institutus est cultus naturalis non tantum medium, sed etiam effectum, causa adjuvans, adjunctum, ut dictum. th. 6. Ergò cultus institutus non tantum ideò dicitur cultus Dei, qvia est medium cultus naturalis, ut dictum. th. 1. & 5. Resp. cultus institutus primario ideò dicitur cultus Dei, qvia est medium & causa adjuvans cultus naturalis, sicut auditio verbi ideo est cultus Dei, qvia est medium cultū naturalē exercens, ut dictū. c. 8. th. 10. sed secundariò ideò, qvia est effectum & adjunctum cultus naturalis.

VIII. Quibus argumentis svadet nobis scriptura cultum institutum, n. prædicationem verbi, &c?

Cultus institutus, n. prædicatio verbi, &c. sæpè

703147

sæpè svadetur nobis primatiò seu essentiali & naturali Dei cultu, seu ratione morali, seu immutabili, n. dilectione Dei. Patet, 1. an ita sit ex præcepto secundo: qvi diligunt me & observant mandata mea, hoc est, qvi cultum meum institutum, n. prædicationem verbi, &c. observant, illi diligunt me. Vel, diligere debetis me: Ergò cultum meum institutum seu præceptum servare debetis. Sic. Deut. 10. 12. 13. 2. cur ita sit: qvia cultus institutus, posito seu mediante præcepto Dei secundo, fluit ex primatio, seu essentiali, & naturali Dei cultu, n. fide, spe, charitate, ut dictum. th. 6. cum 2. Additur; 1. posito seu mediante secundo Dei præcepto: qvia, si cultus institutus sine secundo Dei præcepto flueret ex cultu Dei naturali, dici deberet non cultus institutus, sed naturalis, ut auditio verbi & oratio, qvæ fluût ex cultu Dei naturali sine interventu alicujus Dei præcepti, ut vides c. 8. th. 1. 2. Sæpè: qvia cultus Dei institutus, n. verbi prædicatio, Sacramentorum celebratio, precatio svadetur nobis sæpè etiam aliis argumentis, n. promissione, & comminatione Dei, &c.

IX. Estne catholicæ veritatis, seu semper vera illa regula interpretandi scripturas, quæ traditur à quibusdam, quod officia illa omnia sunt moralia, seu immutabilia, quæ rationes immutabiles habent sibi annexas, id est, an sit illa regula omnino certa (quæ à nonnullis

trudi solet) ubi ratio legis redditur moralis, ibi lex ipsa est moralis ?

Regula illa non est semper vera. Patet. 1. an ita sit. 1. ex officiis secundi præcepti, qvæ habent sibi annexam rationē moralē, seu immutabilem, n. dilectionem DEI, ut dictum; sed tamen officia illa non sunt moralia seu immutabilia, sed mutabilia, ut dictum, th. 4. 2. ex Lev. 11. 44. ubi lex illa, n, ne polluite vos ullo reptili, habet rationem moralem: seu immutabilem, n. filiis sancti, qvia ego sanctus sum; sed tamen lex illa non est lex moralis, seu immutabilis, sed ceremonialis & mutabilis, lex enim illa hodiè non obligat. 2. cur ita sit: qvia potest generali ratione confirmari specialis qvælibet determinatio; & legislatoris immutabilis natura, in legibus mutabilibus stabiliendis, suum locum & virtutem habet. Qvando ergò vera est regula illa Theologorū? Qvando illa officia sequuntur ex illis rationibus, nullo singulari Dei præcepto intercedente, seu, ubi specialis interna & propria legis ratio est moralis, seu immutabilis, ibi semper sequitur legem ipsam esse moralem, seu immutabilem. Sic celebrate, id est, diligite Iehovam, est officium morale, seu immutabile, qvia confirmatur nō communi, sed speciali ratione, n. qvia bonus est. Psal. 106. 1. Ames. l. 5. cas. c. 1. q. 9. 1. 7. Vend. l. 2. Theol. c. 4. th. 5. expl. 5.

X. Quid reddit cultum institutum legitimum, seu quis cultus institutus est legitimus ?

Cultus

703147

Cultum institutum institutio Dei reddit legitimum, seu ille cultus institutus est legitimus, licitus, bonus, qui à Deo est præceptus & ordinatus. Vel, illis mediis tantum colendus est Deus, qvibus ipsemet se in suo verbo coli præcepit. Patet. 1. an ita sit. 1. ex locis subjectis, Exod. 23. 13. Deut. 4. 2. & 12. 32. 1. Chron. 10. 13.

XI. 2. Ex illa phrasi: non facies tibi, id est, pro tuo arbitrio, & ex tuo placito nullum cultum introduces. Obj: præcc: Phrasis illa, non facies tibi, significat, qvod non facies, ita ut tibi redundet, vel aliud notet: Ergò phrasis illa, non facies tibi, non bene explicatur. Resp. Qvamvis phrasis illa aliqvando significat, qvod non facies, ita ut tibi redundet, vel aliud notet, n. personæ demonstrationem; hic tamen dicto jam sensu accipiendam esse illam phrasin svadet: 1. brevilequium Decalogi, ubi redundantia esse non potest. 2. materia, de qva agitur. 3. loca alia phrasin illam sic explicantia. Amos. 5. 26. Num. 15. 39. Sciag. Dom. 35. doc. 1.

XII. 3. Ex illis verbis: eorum qvæ sunt in cœlis supra aut qvæ in terris infra, aut qvæ in aqvis infra terram: ubi, omnium rerum imago prohibetur: Ergò omnis cultus ab hominibus excogitatus damnatur. Ratio consequentiæ, qvia prohibitio omnis imaginis significat hic (ut dictum th. 2.) omnis cultus ab hominibus excogitati prohibitionem.

XIII. 2. cur ita fit: 1. qvia nemo præter Deum ipsum intelligere potest, qvid illi gratum sit. 2. qvia nemo præter Deum potest virtutem

tutem illam cultui alicui adjicere, qvâ efficax fieri possit, & nobis utilis. 3. qvia non potest qvicqvam esse Deo honorificum, qvod ab ipsomet non procedit tanqvam ejus Authore. 4. qvia non legimus potestatem hujusmodi cuiqvam unqvam datam esse à Deo, ut cultum aliqvem instituat suo arbitratu: qvod patet. Matth. 15. 9. Frustra me colunt docentes doctrinas, qvæ sunt mandata hominum. Vides has rationes etiam in Sciagr. Dom. 35. doc. 1. Duæ informationes habentur. th. 14. 15. Refutatio adversus pontificios, qvi voluntariis, & humanis traditionibus, & institutis omnes partes cultus divini contaminarunt. Directio. In Deo colendo accuratam rationem habeamus sanctarum institutionum Dei, in ministerio verbi, sacramentorum, & disciplinæ; & ab altera parte rejiciamus omnia commenta humana qvamvis specioso colore, & prætextu aliqvo possint commendari.

XIV. *Quid judicas de illis, qui cultum religiosum ab hominibus institutum legitimum esse agnoscunt, & observant?*

Illi implicite, & per interpretationem Dei ipsius, illos homines Deum sibi constituunt, & honorem soli Deo debitum, & potestatem cultum religiosum instituendi, illis tribuunt: qvia (ut dictum. th. 10.) ille cultus institutus est legitimus, qvi à Deo est præceptus, & ordinatus. Sic faciunt Pontificii, sed sic facimus & nos, dùm cum illis cultum religiosum ab hominibus excogitatum observamus, & veneramur:

703147

mur: adeoqve hac in parte magni idololatræ una cum illis existimus.

XV. Quid consequenter sentis de illis, qui cultum religiosum à Diabolo introductum legitimũ agnoscũt, & observant?

Illi etiam Diabolum sibi constituunt Deum, & eum religiosè colunt (qvia honorem soli Deo debitum, n. potestatem, & authoritatem cultum religiosum instituendi, illi tribuunt) qvod patet tùm an ita sit. 1. Cor. 10. 20. Lev. 17. 7. Deut. 32. 17. tùm cur ita sit: qvia (ut dictum th. 10.) ille cultus institutus est legitimus, adeoqve observandus, qvi à Deo est præceptus, & ordinatus. Sic faciunt Pontificii, & nos in qvibusdam cum illis: qvia cultûs abhominibus excogitati, qvem observamus, Diabolus est primarius Author. Sciagr. dom. 35. doc. 2. rat. 3.

XVI. Qũi observandus est cultus institutus?

Cultus institutus, n. publica verbi prædicatio, Sacramentorum celebratio, precatio, &c. eadem religione, id est, subjectione animæ, adeoqve fide, spe, charitate observari debet, qvâ verbum Dei recipimus, & nomen ejus invocamus. cap. 8. th. 14. 18. & c. 9. th. 4. & seqq. Observa ergò, ut auditio verbi, & oratio ex fide, spe, charitate fluere debet; sic cultus institutus, ni. publica verbi prædicatio, baptismi, & cœnæ celebratio, precatio, fidelium combinatio, ministrorum electio, disciplinæ

Eccle-

Ecclesiasticæ cultu, ex fide, spe, charitate ergà Deum fieri debet. Patet, 1. an ita sit. Deut. 6. 17. ubi, Deus simul præcipit cultum institutum, cum auditione verbi, & oratione : Ergò eodem modo exerceri debent. Ratio consequi, quia erga præceptum Dei quodlibet fide, spe, charitate ferri debemus. 2. Cur ita sit. 1. quia cultus institutus est medium, quo cultus naturalis, n. fides, spes, charitas, & hinc fluentes actiones, n. auditio verbi, & oratio exercetur. Ergo, &c. Ratio consequentiæ, quia circa finem, & media eodem modo debemus versari. 2. quia ut cultus naturalis, adeoque auditio verbi Dei, & invocatio ejus est pars religionis : sic cultus institutus etiam est pars religionis supra : c. 5. th. 8. 3. quia quod non fit ex fide, adeoque spe, charitate peccatum est. Admonitio. Ergò. 1. Ne simus profani in observatione cultus instituti, n. prædicationis verbi, celebrationis Sacramentorũ, &c. 2. Cultum institutum à Deo religiosè observemus : 1. quia cultus institutus si non observetur religiosè, non erit pars religionis, adeoque non erit cultus religiosus, adeoque cultus Dei non erit, & sic oleum, & operam perdemus. 2. quia severè punit Deus cultum institutum religiosè non observantes. 1. Cor. 11. v. 29. 30. Deut. 28. 14. & seqq. 3. quia cultus institutus observatus sine religione erga Deum displicet DEO. Esa. 1. 11. & seqq.

XVII. 1. *Qui sunt cultus à Deo instituti?*

Publica verbi prædicatio, baptismi, & cœnæ cele-

703147

celebratio, precatio, fidelium combinatio, ministrorum electio, disciplinæ Ecclesiasticæ cura: de qvibus. Med. l. 1. c. 35. 36. 40. 32. 33. 37. 2. Qvotuplices sunt cultus instituti à Deo? Duplices: n. 1. immediati, qvi immediatè cultum naturalem, n. fidem, spem, charitatem exercent, & promovent: qvales sunt publica verbi prædicatio, Sacramentorum celebratio, precatio. 2. mediati, qvi ad publicam verbi prædicationem, Sacramentorum celebrationem, precationem rectè præstandam faciunt; adeoqve mediante prædicatione verbi, Sacramentorum celebratione, precatione, fidē, spem, charitatem exercent, & promovent: qvales sunt fidelium combinatio in certos cœtus, seu Ecclesias, ministrorum à Deo ordinatorum, n. Doctorum, Pastorum, Presbyterorum regentium, Diaconorū, electio, ordinatio, ministratio, Ecclesiasticæ disciplinæ cura: sine fidelium combinatione, ministrorum electione, disciplina, publica verbi prædicatio, sacramentorum celebratio, precatio, rectè fieri neqvit; adeoqve publica verbi prædicatio, sacramentorum celebratio, precatio, sine combinatione fidelium, ministrorum electione, disciplina, fidem, spem, charitatem exercere & promovere non potest. 3. Differtne prædicatio verbi publica, precatio, ab auditione verbi & oratione, de qvibus supra c. 8. & 9. egimus? Sic, qvia prædicatio verbi, & precatio est cultus instituti; Sed auditio verbi & oratio est cultus naturalis. Observa ergo. Cultus à Deo instituti hi tantum sunt, n. publica verbi prædicatio, &c. Pater. 1. an ita sit. 2. in genere ex secūdo præ-

do præcepto: n. Ne facias tibi, &c. hoc est cole Deum publica verbi prædicatione, sacramentorum baptismi & cœnæ celebratione, &c. 2. in specie. Matth. 28. ubi prædicatio verbi publica, & baptismi celebratio instituitur. 1. Cor. 11. ubi Sacræ Cœnæ celebratio institutitur, 2. cur ita sit: 1. qvia tantum hi cultus instituti placuerunt Deo. 2. qvia tantum hi cultus instituti sunt efficacia media, cultum naturalem. n. fidem, spem, charitatem exercendi. 3. qvia hi tantum cultus instituti conveniebant naturæ N. T. Institutio. Ergò tantum hos cultus institutos observare tenemur. Refutatio. Ergò errant Pontificii alios cultus institutos observantes, ut vides. th. 31. & seqq.

XVIII. Prædicatio publica verbi, sacramentorum celebratio, precatio, estne æque cultus Dei institutus ac combinatio, fidelium, ministrorum electio, disciplina?

1. Publica verbi prædicatio, sacramentorum celebratio, precatio magis est cultus Dei institutus, qvam combinatio fidelium, ministrorum vocatio, disciplina: qvia publica verbi prædicatio, sacramentorum celebratio, precatio magis exercent & promovent cultum DEI naturalē, qvia immediate eum exercent & promovent; sed combinatio fidelium, ministrorum electio, disciplina minus exercent & promovent cultum naturalem, qvia mediate tantū eum exercent & promovent, ut dictum th. 17. Obsetva. Publica verbi prædicatio, sacramentorum

703147

rorum celebratio, &c. sunt cultus Dei institutus. Patet. 1. an ira fit. 1. ex. 2. præcepto: Non facies, &c. id est, cole Deum publica verbi prædicatione, &c. 2. ex, Matth. 15. 9. ubi media illegitima Deum colendi negantur esse cultus Dei institutus: Ergò media legitima affirmantur esse cultus Dei institutus. 2. cur ita fit. 1. Publica verbi prædicatio, Sacramentorum celebratio, precatio est cultus Dei institutus: qvia cultum Dei naturalem, n. fidem, spem, charitatem exercent & promovent. Ob eam rationem dicitur & auditio verbi etiã cultus DEI, ut dictum c. 8. th. 20. 2. qvia honorem immediatè Deo deferunt. 3. qvia ex naturali Dei cultu fluunt. 2. combinatio fidelium, ministrorum electio, disciplina est etiam cultus Dei institutus, & generali ratione, qvia omnia cultus & religionis actus dicũtur, qvæ ullo modo à religione fluunt & imperantur: & singulari sua natura, qvia eorum adæqvatus finis & usus est, ut Deus rectè colatur. Obj. Combinatio fidelium, ministrorũ electio & cætera cultus naturalis media oriuntur à religione, id est, fide, spe, charitate: Ergò nõ duo sunt actus religionis, n. auditio verbi & oratio cõtra c. 8. th. 1. Resp. Cõseq. negat: qvia illa oriuntur ex religione externè, imperativè, ut etiam omnia officia justitiæ fluunt & imperantur à religione c. 4. th. 7. hæc verò internè, essentialiter. Institutio habetur, th. 19.

XIX. *Quî debent illæ species cultus institui à nobis observari?*

Publica verbi prædicatio, baptismi, & cœnæ celebratio, &c. ita debent à nobis observari, prout Deus constituit. Patet. 1. an ita sit. Exod. 23, 13. Sic. 1. Chron. 10. 13. 2. cur ita sit: 1. qvia prædicatio verbi, sacramentorum celebratio &c. sunt cultus DEI, ut dictū th. 18. 2. qvia Deo suo proprio cultu, toto, ac solo, à nobis est colendus; hic enim nihil addendum, nihil detrahendum, nihil mutandum est, ut dicit Moses. Deut. 4. 2. & 12. 32. 3. qvia prædicatio verbi, sacramentorum celebratio, &c. est actio bona: At si non ita fiat, sicut Deus ordinavit, non erit bona actio, qvia forma, seu modo affert aliqvā nostrā actionē bonā, ut dictum supra c. 3. th. 7. cum th. 16. Ergò. 4. qvia Deus valdè punit illos, qvi media cultus non ita observant, prout ille constituit: qvod patet tùm ex scripturæ testimoniis, Apoc. 22. 18. 19. Sic ex 3. præcepto: tùm ex exemplis filiorum Aharonis aliono igni sacrificantium, Israelis per vitulū Deum colentis, Uzzæ arcam sustentantis, Saulis, & Uziæ sacrificantis, Iudæorum Samariæ habitantium, qvi cultum à Deo institutum non ita observarunt, ut Deus instituit, & severe punitisunt. Correctio. Peccant ergo Pontificii & omnes illi, qvi prædicationem verbi, sacramentorum celebrationem non ita observant, ut Deus instituit, partim enim augent partim minuunt; partim immutant, ut infra ex oppositis harum cultus instituti specierum oppositis apparet.

XX. 1. Obj. Pontif. præcep: Deut. 12. 32. Prohibemur addere talia qvæ cultum instituto

703147

institutum corrumpunt, sed non prohibemur talia addere, qvæ cultum institutum conservant & perficiunt: Ergò licet cultui instituto talia addere, qvæ eum conservant. Resp. Distinctio illa additionis est mala. 1. qvia, sicut hoc loco omnis detractio prohibetur; sic omnis additio prohibetur. 2. qvia sicut omnis detractio corrumpit cultum institutum; sic omnis additio corrumpit cultum institutum, qvia detrahit ejus perfectioni. Bell. Enervat. tom. 1. pag. 256.

XXI. 2, Obj. Pontif. præcep: Citato loco prohibemur addere cultui instituto essentialia, qvalia sunt nova media Deum colendi, non accidentalia, qvalia sunt præcepta de loco, tempore, modo, &c. Deum colendi: Ergò licet cultui instituto accidentalia addere. Resp. Distinctio illa additionis etiam est mala: 1. qvia nullus cultus simpliciter dici debet accidentalis, qvia habet in se essentiam ipsam cultus, qvæ est debitum honorem Deo deferre; licet dentur in cultu accidentia, seu adjuncta qvædam, qvales sunt leges de loco, tempore, modo, &c. Deum colendi. 2. qvia & minima mandata Dei observanda sunt. Matth. 5. 18. 19. Ergò & minimæ additiones rejiciendæ sunt, qvales sunt additiones accidentales, de loco, tempore, modo, Deum colendi. 3, qvia Moses citato loco prohibet etiam additiones accidentalium, qvales sunt leges de loco, modo, abstinentia à sanguine, &c. Pontificii circa cultum Dei institutum & mandata Dei peccant etiam additione & detractione, ut infra in oppositis patebit.

XXII. Quî vocatur modus cultum instituendi observandi. thes. 19. requisitus ?

Hæc observatio, qva scil. media Deum colendi ita in genere & specie observantur, prout à Deo constituta sunt, singulari ratione vocatur obedientia erga Deum: qvod patet tùm an ita sit. Rom. 6. 16. tùm cur ita sit: qvia per talem observationem cultus instituti facimus qvod rectum videtur in oculis Iehovæ. Deut. 12. 25. 28. qvamvis alia qvædam rectiora videantur in oculis nostris. Additur singulari ratione: qvia in genere observatio omnium mandatorum Dei vocatur obedientia, ut dictum c. 1. th. 5. Correctio. Ergò Pontificii & illi, qvi cultum institutum non ita observant, sicut Deus constituit, non sunt obedientes erga Deum. Obj. Rectiora sunt media, qvibus Pontificii Deum colunt, qvàm media à DEO constituta, qvia illa magis devotos reddunt Dei cultores, qvàm hæc: Ergò Pontificii aliter observantes cultum institutum sunt obedientes erga Deum. Resp. Antecedens blasphemiâ non caret.

XXIII. Quid opponitur cultui à Deo instituto ?

Voluntarius ille cultus, qvi ab hominibus excogitatur: qvalis cultus est institutio per imagines, traditionum venditatio, missa, sacramenta qvinqve, relativus imaginum usus, Ecclesia œcumenica, provincialis, hierarchia, religiosorum ordines, censuræ, ut vides à th. 32. ad finem.

703147

nem capitis: item peregrinationes ad loca sancta, virginitas cœlibatus, monialium, & monachorum, abstinentia ab esu carnium, die veneris usitata, lustratio templorum, & hominum per aqvas certò ritu, & modo præparatas, opera satisfactoria; pœnitentibus imperata, victus vestiumqve ratio singularis inter diversorum ordinum Ecclesiasticorum viros, & fœminas, processiones, &c. ut vides in Vendelino pag. mihi 817. Observa. 1. Cultus talis ab hominibus excogitatus adversatur cultui à Deo instituto. Patet. 1. an ita sit. Matth. 15. 9. Sic. Colos. 2. 23. ubi cultus voluntarius ab hominibus excogitatus damnatur: qvod non fieret, si cultui à Deo instituto non adversaretur. 2. cur ita sit. 1. Qvia cultus voluntarius ab homnibus institutus est illicitus, qvia est prohibitus 2. præcepto; sed voluntarius cultus à Deo institutus est licitus, qvia est præceptus. Ibidem. 2. Qvia cultus à Deo institutus est doctrina, & præceptum Dei; sed cultus ab hominibus institutus est doctrina, & præceptum hominum. 3. Qvia cultus à Deo institutus est utilis; sed cultus ab hominibus inventus est vanus, & frustraneus. 4. Qvia cultus à Deo præceptus est gratus Deo; Psal. 141. 2. Sed cultus ab hominibus fictus est ingratus Deo, qvia conjunctus est cum opinione meriti. 5. Qvia cultus à Deo ordinatus est obedientia erga Deum, qvia est à Deo præceptus; sed cultus ab hominibus ordinatus non est obedientia erga Deum, qvia non est præceptus à Deo. Correctio. Ergò peccant, qvi Deum cultu ab hominibus facto soluat, ut Pontificii, & alii. 2. Voluntа-

rius cultus ab hominibus institutus est illicitus, adeoque damnandus. Patet, 1. an ita sit. Matth. 15, 9. Sic. Colos. 2. 23. 2. Cur ita sit, 1. qvia cultus voluntarius ab hominibus institutus repugnat cultui à Deo instituto, ut peccatum virtuti. Marc. 7. 8. 9. 2. qvia cultus voluntarius ab hominibus excogitatus vocatur superstitio, qvæ damnatur, qvia est peccatum. 1. Sam. 15. 23. 3. qvia cultus voluntarius ab hominibus fictus, & à Deo non præceptus non habet in se obedientiæ rationem, vult autem Deus, ut obediendo ipsum colamus, & colendo ipsi obediamus. Refutatio. Ergò errant Pontificii credentes licere Christianis, aliis cæremoniis Deum colere, qvàm ipse præcipit. Scarph. curs. Theol. tom. 1. pag. 618. Admonitio. 1. Ne colamus Deum fictis cæremoniis, seu superstitione: qvia cultus ille Deo non placet. Matth. 15. 9. 2. Colamus Deum cultu à se instituto, & præcepto, qvia illo cultu delectatur Deus.

XXIV. *Qui vocatur cultus voluntarius ab hominibus institutus?*

Vocatur superstitio generali nomine: Speciali enim nomine vocatur institutio per imagines, &c. ut vides infra th. 32. & seqq. Deinde, qvia superstitio est non tantum in rebus religiosis, sed etiam civilibus, ut vides in Szegedino.

XXV. *Quid est superstitio?*

Est peccatum, qvo Deo cultus indebitus exhibetur, seu est, cum illis mediis colimus Deum,

703147

um, qvibus non deberemus: ut cum colimus eum illis rebus, qvæ cultui à Deo instituto adversantur: qvæ recensentur à th. 32. ad finem capitis. Observa ergo. Superstitio ferenda non est. Patet. 1. an ita sit. Deut. 12. 32. ubi superstitio tanqvam additio damnatur. 2. Cur ita sit. 1. qvia prohibetur. Eccl. 2. 17. Ne sis multum justus, id est, superstitiosus. 2. qvia est peccatum magnum. 1. Sam. 15. 23. Correctio. Peccant ergo Pontificii, & alii superstitionem ferentes.

XXVI. *Superstitio quare dicitur cultus Deo indebitus?*

Superstitio dicitur. 1. Cultus Dei: qvia superstitionis objectum & finis est aliqvo modo Deus. Additur aliqvo modo: qvia superstitionis, seu cultûs ab aliis inventi objectum, & finis propriè sunt ejus inventores, sive homines sint illi, sive Diaboli, ut dictum th. 14. 15. 2. Cultus indebitus, seu illicitus: qvia superstitio prohibita est à Deo in secundo præcepto.

XXVII. *Quo respectu dicitur superstitio cultus indebitus?*

Superstitio, seu cultus ab hominibus excogitatus dicitur cultus indebitus. 1. respectu modi indebiti, seu non præcepti à Deo, cum qvis alio modo vult aliqvid in cultu Dei observare, qvàm Deus instituit: Sic Pharisæi alio modo volebant Sabbatho cessare à laboribus, qvàm Deus constituerat, magis volebant enim cessare ab externis laboribus, qvàm Deus volebat, ut patet ex. Matth. 12. 2. & seqq. 2.

respectu materiæ indebitæ, seu prohibitæ à Deo cum quis aliis mediis vult Deum colere, quàm Deus instituit: sic Pharisæi traditionibus à se excogitatis volebant Deum colere, ut patet ex. Matth. 7. 8. Voluntarius cultus à Pontificiis excogitatus utroque modo est cultus Deo indebitus.

XXVIII. Quî vocatur superstitio?

Excessus religionis. Cur vocatur superstitio excessus, seu superfluitas religionis? Quia superstitio est cultus Deo indebitus, ut dictum th. 25. Hinc superstitio definitur etiam nimia, & superabundans pietas, seu religio, ut si quis non solùm timet, ne à Deo propter adulterium affligatur, sed etiam timet, ne à DEO condemnetur, si die veneris carnē comedat, ut vides in Szegedino, & Ravanello. Quo respectu vocatur superstitio excessus religionis? Respectu 1. modi indebiti, cum quis eo modo colit Deum, quo non debet, ut olim Pharisæi, & hodie Pontificii, qui in cultu Dei tantum externa curant, non interna, vel magis curant externum, quàm internum cultum. 2. mediorum externorum indebitorum, cum quis illis mediis, & ceremoniis vult Deum colere, quibus non debet, ut olim Pharisæi, & hodie Pontificii. Obj. Non datur in virtute excessus: Ergò superstitio non potest vocari religionis excessus. Resp. Conseq. negatur: quia superstitio dicitur excessus religionis non quoad formalem virtutem religionis, sic enim nemo potest esse religiosus nimis c. 2. th. 35. sed quoad religionis modum indebitum, & media externa indebita. Thom. 2. 2. q. 93. ar. 2. XXIX.

703147

XXIX. In quibus rebus solet esse excessus religionis, seu in quibus rebus superstitio dominatur?

Secundum Szegedinum de superstitione in rebus religionis, & civilibus: secundum Amesium autem. 1. in exercitiis illis positivis, qvæ in rerum usu versantur, ut in lotione poculorum, Matth. 7. 3. invictu, vestitu, peregrinatione, &c. 2. in abstinentia à qvarundam rerum usu, ut in abstinentia à cibis, qvi illiciti habentur, licet suâ naturâ illiciti non sint. Coloss. 2. 21. in abstinentia à capiendo cibo illotis manibus. Marc. 7. 5. in abstinentia à calcando limine infernæ dis Dagonis. 1. Sam. 5. 5. in abstinentia à nendo, pinsendo, &c. Solet autem esse superstitio in illis rebus, qvatenùs res illas facimus, vel ab illis abstinemus, ut iis Deus honoretur, colatur, cum iis honorari, & coli noluerit.

XXX. Obj. præocc: Superstitio solet esse etiam in abstinentia à qvarundam rerum usu: Ergò qvælibet abstinentia à qvarundam rerum usu est superstitio. Resp. Conseq. negatur: 1. Qvia abstinentia ab usu rerum revera illicitarum non est superstitio, ut abstinentia à suffocato in V. T. non fuit superstitio: nec abstinentia ab immodico vini potu est superstitio, &c. 2. Qvia abstinentia à rebus licitis, qvamvis illicitas putes esse, superstitio propriè non est, si abstinentiâ illarum rerum Deum colere nolueris. Sic, abstinere die veneris à carne edenda, à nendo, pinsendo, non est propriè superstitio, si cultus divini causâ non abstineas.

XXXI. Quotuplex est cultus voluntarius ab hominibus excogitatus?

Ut cultus voluntarius à Deo institutus. th. 15. duplex erat: sic etiam cultus voluntarius ab hominibus excogitatus duplex est: 1. oppositus prædicationi verbi, sacramentorum celebrationi, precationi, qvibus directè exercetur cultus naturalis, n. fides, spes, charitas; vel oppositus combinationi fidelium, ministrorum electioni, Ecclesiasticæ disciplinæ, qvibus prædicatio verbi, sacramentorum celebratio, precatio rectè præstantur.

XXXII. Qui cultus voluntarii ab hominibus excogitati, & Deo indebiti adversantur prædicationi verbi?

1. Institutio per imagines ab hominibus excogitatas adversatur prædicationi verbi. Patet. 1. an ita fit. ex secundo mandato: Non facias tibi, &c. ubi institutio hominum per prædicationem verbi præcipitur: institutio vero per imagines prohibetur. Sic ex locis subjectis. 2. Cur ita fit. 1. qvia prædicatio verbi est cultus Deo debitus; sed institutio per imagines est cultus DEO indebitus. 2. qvia institutio per prædicationem verbi est utilis, est enim salutifera, ut vides ex locis Med. l. 1. c. 24. th. 10. subjectis; sed institutio per imagines est vana. Ier. 10. 8. 15. 3. qvia institutio per prædicationem verbi est vera; sed institutio per imagines est institutio falsa. Habac. 2. 18. 4. qvia ex instituente, & institui volentibus

703147

tibus per imagines v. 19. Correctio. Ergò Pontificii stolidi sunt, qvod se, & alios imaginibus erudiant. Ier. 10. 8. 7. Traditiones humanæ qvatenus proponuntur ut regulæ religionis, seu pietatis, & cultus Dei, prædicationi, & auditioni verbi Dei adversantur. Additur, qvatenus proponuntur, ut regulæ religionis: qvia traditiones humanæ verbo Dei subordinatæ, qvatenus proponuntur, ut regulæ œconomiæ, Politiæ, Ecclesiæ, Scholæ non adversantur prædicationi, & auditioni verbi Dei. Patet assertio. 1. an ita sit. Marc. 7. 8. ubi mandatum Dei traditionibus hominum opponitur: damnantur enim Hypocritæ, qvod mandatum Dei omiserint, & traditiones hominum tenuerint, id est, qvod Deum non secundum regulas verbi Dei; sed hominum coluerint. 2. Cur ita sit. 1. qvia verbum Dei est perfecta regula fidei, & morum, seu religionis, & cultus Dei. 2. qvia humanæ traditiones sunt vanæ regulæ Deum colendi. Matth. 15. 9. 3. qvia 2. præceptum omnes regulas ab hominibus excogitatas à cultu Dei excludit. 4. qvia sancti humanas traditiones nec prædicarunt, nec audiverunt unqvam in cultu Dei. 5. qvia traditiones humanæ in cultu Dei sunt ridiculæ, & inanes observationes, ut vides in Papismo. Correctio. Peccant ergo pontificii, qvod Deum non secundum verbum Dei; sed traditiones hominum colant; adeoqve in cultu Dei non regulas verbi Dei prædicent, & audiant; sed regulas ab hominibus excogitatas.

XXXIII.

XXXIII. Institutio religiosa per imagines damnanda estne?

Institutio religiosa per imagines est damnanda: Patet. 1. an ita fit. Deut. 4. 15. 16. Sic Esai. 40. 18. Ier. 10. 8. 15. Habac. 2. 18. Additur religiosa: qvia institutio per imagines extra cultum Dei non est damnanda. 1. Qvis Deus imagines non prohibet, nisi qvæ ad religionem pertinent & idololatriæ exercendæ sunt instrumenta: Atqvi non omnes imagines sunt ejusmodi. 2. Qvia artes sculptoria, fusoria, pictoria, &c. sunt Dei dona, adeoqve sine crimine exerceri possunt. 3. Qvia ipse Deus in tabernaculo, & templo suo qvasdam imagines haberi volvit & Salomon in templo Dei leones, boves, & Cherubinos, Dei jussu, sculpi, aut fundi curavit. Sic Sciagr. dom. 35. sub doc. 2. Voleb. pag. mihi 338. Scharp. curs. Th. tom. 2. p. 51. 2. Cur ita sit: 1. qvia Deus imagines non ordinavit ad hoc, ut nos instituant ad cultum DEI. 2. qvia imagines Dei Deum neqvis sit, nec qvid sit, nec qvalis sit, valent nobis ob oculos ponere. 3. qvia neqve Deum ipsum neqve ejus attributa, possunt nobis repræsentare. 1. Qvia Deus imagines non ordinavit ad hoc, ut nos in cultu Dei instituant: ad hoc enim ordinavit solum verbum suum. 2. Qvia imagines non possunt nos docere Deus colendus qvid sit, & qvis sit: adeoqve qvantus, & qvalis sit; qvia solum verbum Dei potest hoc facere; & nulla est similitudo inter Deum, & imagines ejus. 3. Qvia imagines avertunt animam à spirituali, adeoqve vera Dei contemplation

703147

platione & detinent eam in corporali, adeoqve falsa ejus contemplatione. 4. Qvia, maximũ est periculum in imaginibus talibus, ne paulatim alliciãt nos ad defectionẽ à Deo sicut innuitur verbis. 2. præcepi: Non incurrabis te, neqve adorabis. 5. qvia imagines non tantum docent nos Deum qvalis est, sed qvalis nõ est, qvia imagines vocantur doctores mendacii. Hab 2.8. Ier. 10. 18. Correctio. peccant ergò Pontificii, populum in cultu Dei per imagines, non per verbum Dei instituentes.

XXXIV. *Institutio per ceremonias ad religiosam significationem ab hominibus introductas estne damnanda?*

Institutio religiosa per ceremonias, qvæ ad mysticam, seu religiosam significationem ab hominibus instituuntur (ut sunt exorcismus, qvi de peccati originalis atrocitate monere, vinum eucharisticum aqvâ diluere, qvod ex Christi latere sangvinem, & aquam effluxisse significare, veste albâ, & nigrâ vestitum esse, qvorum, illud vitæ innocentiã, hoc verò luctũ pro populi peccatis denotare dicitur, & similes, de qvibus l. 1. c. 36. th. 32. 33.) est damnanda. Patet, 1. an ita sit ex 2. præcepto, ubi ad religiosam institutionem præcipitur prædicatio verbi Dei: ceremoniæ verò ad illum finem ab hominibus excogitatæ prohibentur sub nomine imaginis. Additur: 1. ab hominibus: qvia institutio per ceremonias ad religiosam significatiunem à DEO institutas, qvales sunt

baptizare, cœnam administrare, non est damnanda. 2. religiosam, qvia institutio per ceremonias, qvæ ad civilem significationem ab hominibus instituuntur, extra cultum non est damnanda. 2. Cur ita sit:

XXXV. 1. Qvia istiusmodi ceremoniæ neqve per vim inditam à natura, neqve per institutionem divinam, ullam habent determinatam vim docendi: per institutionem autem humanam, nullam possunt accipere, qvia homo neqve hoc imperando potest efficere, cum superat ejus authoritatem, neqve impetrando, cum Deus nihil tale petenti promisit. 2. Qvia institutio per tales ceremonias homogenea est institutioni per imagines, qvæ damnanda est ut dictum. 3. Qvia institutio per tales ceremonias est doctrina hominum, qvæ in cultu Dei frustranea est, & damnatur. Matth. 15. 9. Correctio. Peccant ergò Pontificii infinitis talibus ceremoniis in cultu Dei populum docentes.

XXXVI. Obj. Pontif. præcc: Paulus mandat Ecclesiis omnibus, ut omnia decenter, & ordinè faciant. 1. Cor. 14. 40. Ergò institutio per ceremonias, qvæ ad religiosam significationem ab hominibus instituuntur non est damnanda. Resp. Conseq. negatur: 1. qvia neqve ordo, neqve decorum postulat, ut res aliqvæ sacræ de novo ab hominibus instituantur; sed ut illæ qvæ à Deo sunt institutæ, eo modo adhibeantur, qvi earum dignitati convenit, ut dictum l. 1. c. 32. th. 26. & dicturæ, seq. th. 20. & seqq. 2. qvia ordo & decorum non pertinet ad res sacras tantum; sed etiam ad of-

703147

ad officia civilia, in utrisqve enim confusio, & indecorum sunt vitia opposita debito illi modo, qvi requiritur ad eorum justum finem & usum obtinendum, ut dicetur etiam c. seq. §h. 22. 23.

XXXVII. *Qui cultus voluntarii ab hominibus excogitati, & Deo indebiti adversantur sacramentis?*

1. Sacrificia propriè dicta, sive cruenta sint, sive incruenta, ut Pontificii fingunt de sua missa. Pontificii sacram Domini cœnam in sacrificium missæ transmutarunt. Definiunt illi missam sacrificium propitiatorium, qvo Christus è pane transubstantiato per verba, Hoc est corpus meum, factus, manibus Sacerdotis offertur Deo pro vivis & mortuis, ad impetrandam remissionem peccatorum, & omnis generis beneficia. Sacrificium dicunt Papicolæ duplex esse, n. cruentum, qvod fit cum sanguinis effusione, ut sacrificia typica V. T. & verum Christi: vel incruentū, qvod fit sine sanguinis effusione, qvale pontificii fingunt esse suam missam. Deinde, sactificium est propriè dictum, ut omnia V. T. cruenta sacrificia fuerunt; vel impropriè dictum, ut sunt in N. T. bona opera, preces. Psal. 141. 2. Observa ergò.

1. In N T. sacrificia propriè dicta sive cruenta, sive incruenta nulla dantur. Patet. 1. an ita sit. Matth. 28. 19. 20. ubi Ministri N. T. non jubentur sacrificare; sed tantum prædicare, sacramenta administrare, disciplinam exercere. 2. Cur ita sit. 1. qvia in N. T. post Christum exhibitum omnia V. T. sacrificia

sunt abrogata. Dan. 9. 27. Ioh. 1. 17. Colos. 2. 14. 17. 2. qvia in N. T. nullum novum propriè dictum sacrificium est à Deo institutum: 3. Qvia Christi sacrificio semel oblato, non opus est nobis typis, qvi Christum offerendum esse significent, qvales typi fuerunt sacrificia V. T. sed opus est nobis typis, qvi Christum jam semel pro nobis oblatum obsignent, qvod ex instituto Dei faciunt sacramenta, n. Baptismus, & Cœna, sine sacrificiis. 2. Qvia Christus in N. T. tantum sex Deum colendi media instituit, ut dictum, th. 17. inter qvæ non recensetur sacrificiū. 3. Qvia in N. T. præter Christū non est Sacerdos propriè dictus: non est hostia iterū offerenda: nō est altare: Ergò nō etiā est sacrificiū propriè dictū. 4. Qvia in N. T. præter sacrificiū Christi, nullū sacrificium est utile, & necessarium. Hebr. 10. 14. 2. Cor. 5. 21. Refutatio. Ergò errant pontificii in N. T. sacrificiū propriè dictum offerendū esse credentes.

2. Missa Cœnæ Dominicæ adversatur. Patet. 1. an ita sit. Rom. 4. 11. ubi Cœna Domini definitur esse sigillum justitiæ fidei; sed Missa definitur esse sacrificium propitiatorium, &c. 2. Cur ita sit. 1. qvia Domini cœna est sacramentum: Missa fingitur esse sacrificium; Atqvi sacramentum, & sacrifiium longè differunt. 2. qvia in Cœna Domini est verus panis, & verum vinum: In Missa finguntur tantum esse species accidentales panis & vini. 3. qvia in Cœna Domini Christus nobis manducandus exhibetur, qvi ex virgine Maria est natus, virtute Spiritus Sancti: in Missa, qvi ex pane, & vino à sacrificulo est creatus: uti blasphemè do-

703147

mè docent pontificii. 4. Cœna Domini testatur, nos habere plenam remissionem peccatorum, propter unicum Christi sacrificium in cruce semel peractum: Missa negat vivos & mortuos habere remissionem peccatorum, nisi qvotidie Christus per sacrificulos Papales offeratur. 5. Cœna Domini docet Christum corpore suo jam abesse à terris, & demum sub extremum judicium reditutū: Missa fingit eum in innumeris locis in terra jam esse. 6. Cœna Domini instituta est tantum pro vivis: Missam celebrant Pontificii etiam pro mortuis. 7. In cœnæ suæ administratione Christus jussit omnes edere, & bibere: In Missa sacrificulus hostiam in tres partes dividit, qvarum unam ipse solus comedit, alteram in calicem demergit, tertiam retinet. Et sic pro sacro convivio nonnisi inane spectaculum præsentibus exhibet. 8. Cœna non obsignat nisi bona in Evangelio promissa, & Christi morte parta: Missa qvibusvis bonis corporalibus ex opere operato procurandis apta & efficax esse fingitur. Refutatio. Ergò errant Pontificii, qvi Missâ utuntur pro Cœna Dominica.

3. Missa non est verum, propriè dictum & divinum sacrificium. Patet 1. an ita sit. Dan. 9. 27. ubi prædicitur in N. T. nullum propriè dictum sacrificium, præter Christi sacrificium, futurum esse. 2. Cur ita sit. 1. qvia Missæ sacrificium non nititur expressis scripturæ verbis, è qvibus constet à Deo id esse institutum. Ergò sacrificium verum, & divinum non est. Antecedentis veritas illustrabitur, productis illustrioribus scripturæ locis, qvibus Papicolæ opinan-

tur hoc niti sacrificiũ. 2. Missa non habet victimã externã, & visibilem, qvæ patiendo offeratur: qvalis in omnibus fuit divinis sacrificiis propriè dictis: Ergò. Antec. prob. Qvia Christi corpus, & sangvis, qvam hujus sacrificii victimam esse ajunt, in Missa nec est, nec videtur, nec jam temporis pati potest. 3. Missa in Deum est contumelioſa. Non est ergò sacrificium divinum. Anteced. prob. qvia in ea à sacrificulo impuro Deus rogatur per Christum, ut filium suum oblatum recipiat, sibiqve victimam ejus gratam habeat, & benedicat, adeoqve pro filio Dei apud Deum intercedit infœlix homo. 4. In Missa non immutatus Christus modo glorioſus. Ergò verum, & externum ac propriè dictum sacrificium non est. Ratio consequentiæ, qvia nullum nobis scriptura describit externum, propriqve dictum sacrificiũ, in qvo hostia nõ mutetur. Videantur loca. Exod. 29. Levit. 1. 2. 3. 5. Christus in Missa nõ offertur, vel ut satisfaciat pro peccatis nostris, vel ut satisfactio semel præstita in cruce nobis applicetur. Ergò planè non offertur. Ratio consequentiæ, qvia tertia non potest dari causa, ob qvam offerri eum oporteat. Antecedentis pars prior de satisfactione è scripturis manifesta est: siqvidem semel in cruce, & qvidem perfectiſsimè pro omnibus peccatis nostris satisfecit, & in resurrectione de peccato pleniſsimè expiato triumphavit. Observetur & hæc ratio. Si Christus Missæ sacrificio etiamnum pro nobis satisfaceret, utiqve etiamnum pateretur, & moreretur. At falsum hoc. Connexi ratio est: qvia satisfacere pro

aliqvo

703147

aliqvo est præstare & pati, qvod alius tenebatur præstare & pati. Atqvi ad mortem nos propter peccatum cõdemnati eramus. Posterior pars de applicatione satisfactionis, & ipsa falsitatis, & vanitatis facilè convincitur: contra qvam, qvia à pontificiis urgeri solet, seqventia obseventur argumenta.

1. Si ideò sæpius iterandum est Christi sacrificium, ut fructus ejus nobis applicetur, sequitur, etiam incarnationem, & resurrectionem sæpiùs esse iterandam, ut fructus ejus nobis applicetur. Atqvi falsum consequens: Ergò & antecedens. 2. Si Missa est applicatio sacrificii Christi: Ergò non est ipsum Christi sacrificium. Aliud enim est applicatio, aliud id qvod applicatur. 3. In sacramentis Baptismi, & Eucharistiæ nobis verè applicatur fructus sacrificii Christi: Ergò peculiari in hac rem non est opus sacrificio: qvod ab Eucharistia essentialiter distinctum esse Pontificii docent. Becan. de Sacram in specie c. 25. q. 8. §. 2. 4. Media externa applicandi fructum sacrificii Christi in scriptura nobis nulla exprimuntur, præter verbum DEI, & verbi sigilla, nempe sacramenta. Interna qvoqve non nisi duo sunt efficacia, Spiritus Sanctus & fides. Hactenus qvintum nostrum argumentum principale. 6. Scriptura inter sacrificium in cruce semel practum, & adventum ejus ad ultimum judicium, nullum inter medium commemorat sacrificium; sed unicum N. T. Sacerdotem pro nobis porrò interpellare tantum docet. Igitur humanum, & fictitium est Missæ sacrificium. 7. In novo Testamento Sacerdotes pro-

priè sic dicti præter Christum nulli sunt. Ergò nec sacrificium, præter id quod semel in cruce peractum. Anteced. prob. quia ea est ratio Sacerdotii in N. T. ut idem sit Sacerdos, qui & victima est: Atqui victimæ, opinor, esse sacrificuli Papales non expetent. 8. Si Missa pro sacrificio propriè dicto esset habenda, procul dubio id inde esset; quod Christus in prima Eucharistiæ institutione se ipsum sacrificâsset, & tanquam victimam obtulisset. Atqui falsum consequens: Ergò & anteced. Assump. prob. 1. Quia sacrificii propriè dicti in Eucharistia prima à Christo oblatæ ne minimam quidè suspicionem ingerunt verba institutionis. 2. Quia Christus dicitur semel tantùm passus, & ejus oblatio unica. Hebr. 9. v. 25. 28. & 10. v. 14. 32. 3. Quia oblatio Christi vera, & propriè dicta consistit in ejus morte, quæ secuta est Eucharistiam. 4. Quia sacrificium illud fuisset imperfectum, vel perfectum: imperfectum sine blasphemia dici nequit: perfectum si fuit, cur postmodum est iteratum? Ratio iterandorum sacrificiorum olim alia nulla erat, nisi imperfectio eorum: ut epist. ad Hebr. docet cap. 10. v. 11. Refutatio. Ergò errant Pontificii Missam N. T. sacrificium propriè dictum à Deo institutum esse credentes. Objiciunt:

1. In V. T. prædictum fuit fore aliquod verum & propriè dictum sacrificium in Ecclesia Christi. Ergò id Missæ est sacrificium. Anteced. prob. allegatione aliquot Vaticiniorum. Prov. 9. 1. Sapientia immolavit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam. Iesaiæ 19. v. 21. Cognoscent Ægyptii Dominum in die

703147

in dicilla, & colent illum in hostia, & muneribus. Ieremiæ 33. v. 17. Non interibit de David qui sedeat super thronum domus Israel, & de Sacerdotibus, & Levitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocautomata, & cædat victimas omnibus diebus. Dan. 12. v. 11. Dicitur Rex quidam ablaturus juge sacrificium: quod sacrificium Missavicum interpretantur. Malach. 1. v. 11. 12. ubi de gloria N. T. Deus loqvens ait: In omni loco sacrificium offertur nomini meo, & munus purum. Respo. Conseq. negatur. Sacrificium in Ecclesia Christi propriè sic dictum unicum est, qvod in ara crucis ipse Christus obtulit; & hoc in V. T. prædictum fuit imprimis Iesaiæ 53. & Dan. 9. v. 26. 2. Antecedens allegata vaticinia non probant: vel enim loqvuntur de sacrificiis legalibus: vel de sacrificiis impropriè dictis. De legalibus accipiendus est locus Danielis 12. qvæ per Antiochum Epiphanem interruptum iri Prophetæ prædicit. De impropriè dictis, hoc est spiritualibus, omnia reliqva vaticinia accipiuntur: ubi observandum, stylo Prophetico spiritualia describi metaphoricè per externa legalia. Sunt autem illa N. T. sacrificia spiritualia, & impropriè dicta, vel ipsæ gentes ad Deum conversæ, & Deo per fidem oblatæ: vel gentium conversarum fides, spes, charitas. Si propriè accipiendus esset locus. Ierem. 33. in N. T. etiamnum holocausta propriè dicta essent offerenda, & qvotidiè cædendæ victimæ.

2. Christus est Sacerdos secundum ordinē Melchisedech. Ergò instituit sacrificium sub specie

speciebus panis, & vini, qvod est Missaticum. Anteced. prob, Hebr. 7. v. 11. Ratio consequentiæ, qvia Melchisedech obtulit panem, & vinum. Gen. 14. v. 18. Qvi typus fuit sacrificii à Christo instituendi. Resp. Conseq. negat: probatio partim inconsequens est. Falsum est, panem, & vinū à Melchisedecho esse sacrificatum: non sacrificavit ille; sed protulit panem, & vinum, ad reficiendum Abrahamum ejusqve servos, & milites: & si maximè panem, & vinum sacrificâsset, non tamen necessariò sequeretur, à Christo qvoqve hujusmodi sacrificium fuisse instituendum: siqvidem per sacrificia vetera nonnisi unicum Christi in cruce oblatum sacrificium est adumbratum. Est autem Christus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, non Aaronis, cum propter multas alias causas, qvæ exprimuntur ad Heb. 7. tùm vel maximè propter hanc, qvod Sacerdos sit in perpetuum, & Successorem habeat nullum, uti Aaron habuit. v. 17. 23. 24. 3. In Eucharistiæ mysterio sunt omnia qvæ requiruntur ad sacrificium. Ergò est propriè dictū in ea sacrificium, idéve divinum. Anteced. prob. 1. est Sacerdos, qvi offert. 2. est hostia qvæ offertur, Christus. 3. est Deus, cui offertur. 4. est Ecclesia, pro qva offertur. 5. est altare, in qvo offertur. 6. est actio sacrificandi. Resp. Anteced. falsum est; probatio partim insufficiens, partim falsa, & ineonseqvēs est. Insufficiens: qvia omittitur institutio divina, sine qva nullum est sacrificium divinum. Falsa: jam temporis, præter Christum, in N. T. non est Sacerdos propriè dictus; non est

hostia-

703147

hostia iterum offerenda : non est altare, nec sacrificandi actio. Inconsequens : quia illicò non sequitur divinum, & propriè dictum esse sacrificium, si Deus sit, cui offerti & Ecclesia, pro qva offerri possit.

4. Missæ sacrificium est contumeliosum Christi sacrificio. Patet. 1. an ita sit. ex. Hebr. 10. 14. ubi oblatio Christi unica, seu una vice facta dicitur ; sed missa oblationem Christi repetendam, seu multis vicibus faciendam esse docet. Sic. Hebr. 7. 27. 2. Cur ita sit. 1. qvia Christi sacrificium arguit imperfectionis, qvando ad remissionem peccatorum, id non sufficere blasphemè affirmat : nisi qvotidiè iteretur. 2. qvia innumeros Christo Sacerdotes adjungit. Atqvi Sacerdos N. T. non est nisi unicus. Hebr. 7. v. 23. 24. Excipiunt: primarium N. T. Sacerdotem non esse nisi unicum : sed hoc non obstare, qvo minus sint plures secundarii, qvorum ministerio Christus se offerat Patri. Resp. 1. Ita non distingveretur N. T. à veteri. Nam & in veteri primarius nonnisi unicus fuit : reliqvi secundarii. 2. Secundarios N. T. Sacerdotes nullos scriptura agnoscit, nec nisi unicum nobis commendat sacrificium N. T. idqve semel oblatum, & nunqvam iterandum : qvia nonnisi semel patì Christum oportuit. Hebr. 9. v. 25. 26. 8. qvia corporalem Christi in terris præsentiam fingendo, negat ipsum esse Sacerdotem. Nam si in terris adhuc esset, Sacerdos non esset. Hebr. 8. v. 4. 4. qvia in missa blasphemè fingit sacrificulus se esse creatorem sui creatoris. Unde horrendum illud : Qvi me creavit sine me, jam

iam creatur mediante me. Refutatio. Ergò errant Pontificii Missam Deo gratissimam, & placentissimam esse docentes.

5. Missæ sacrificium non est expiatorium, seu propiriatorium, hoc est, per & propter Missæ sacrificium peccata non expiantur. Patet. 1. an ita sit Hebr. 10. 14. Sic. 1. Ioh. 1. 7. & 2. v. 2. 2. Cur ita sit. 1. qvia sacrificium verè expiatorium nullum est sine destructione victimæ: ut patet ex inductione omnium, ipsiúsve Bellarmini confessione. Atqvi corp' Christi in Missa destrui, non audent Pontificii asserere. 2. qvia nulla sit peccati expiatio absqve fusione sangvinis: Hebr. 9. v. 22. Atqvi in Missa Christi sangvinem fundi negant Papicolæ: Unde sacrificium Missæ nominant inermentum, non sine contradictione: siqvidē sacrificium expiatorium non est nisi cruentum. 3. qvia sacrificium expiatorium nullum est, nisi hostia est visibilis, externa, & corporaliter præsens. Talis verò hostia non est in Missa. 4. qvia sacrificium expiatorium nonnisi unicū nobis scriptura commendat, nempe qvod semel in cruce est peractum. Correctio. Blasphemi ergò sunt pontificii, qvod id, qvod D E I, & oblationis Christi est, fictitiæ suæ Missæ tribuant.

XXXVIII. 2. Nova qvinqve sigilla (n. cōfirmatio, pœnitentia, ordo, extrema unctio, cōjugium, de qvibus l. 1. c. 40. ad th. 3.) ad aliqvam Dei gratiam obsignandam ab hominibus Pontificiis ordinata, adversantur sacramentis à Christo Domino ordinatis. Additur. ad gratiam aliqvam Dei obsignandam ordinata: qvia

H856 1933
gyarapodási naplószám.

703147

703147

RMK II/1354

